

Madve Yayınları: 39
İkinci Cilt
Birinci Basım: Ocak 1995

yazan:

**Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman
ed-DÂRİMÎ
es-Semerkindî**

Tercüme, Şerh ve Tahkik:

Doç. Dr. Abdullah AYDINLI

Editör:

Hasan H. MADEN

M. Müdürü:

Mustafa BULAN

Tashih:

Faruk KÖSE

Arapç Tashih:

Abdullah KARA

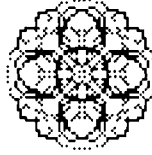
Dizgi-
İç Düzen-
Ofset Hazırlık: **madve**
Hadislerin Harekelenmesi ve
Tashih: N. Kahraman

**Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman
ed-Dârimî es-Semerkandî**

SÜNEN-İ DÂRİMÎ

**Tercüme ve Tahkik:
Doç. Dr. Abdullah AYDINLI**

madve

**Çatalçeşme Sokak Üretmen İş Hanı No:29/3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 513 60 54 - Faks: (0212) 528 16 57**

«٤٤»

باب من سن سنة حسنة أو سيئة

44. BÂB

İYİ VEYA KÖTÜ BİR ÂDETİ YERLEŞTİREN
(ÇİĞİR AÇAN) KİMSELER

٥١٨ - أَخْبَرَنَا الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، ثنا عَاصِمٌ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ جَرِيرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً عُمِلَ بِهَا بَعْدَهُ، كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ، وَمَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ وَزْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ^(١).

518. Bize el-Velîd b. Şucâ' haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne rivâyet edip (dedi ki), bize Âsım, Şakîk'ten, (O da) Cerîr'den (naklen) rivâyet etti (ki, Cerir) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Kim, kendisinden sonra onunla amel edilen güzel bir âdet korsa, ona, bununla amel eden kimselerin sevabının aynısı, o (amel edenle-

rin)sevabından hiçbir şey eksiltilmeksizin, verilir. Kim de kötü bir âdet korsa, ona, bununla amel eden kimselerin günâhının aynısı, o (amel edenlerin) günâhlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin, verilir."⁽¹⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, başkalarını iyi veya kötü yönde etkileme durumunda olan bir insanın sorumluluk alanının ne kadar geniş olduğunu veciz bir şekilde açıklamaktadır. Hiçbir günâhkâr diğerinin günâh yükünü çekmeyecekse⁽²⁾ de insan, sebep olduğu fiillerden de mes'ûl olacaktır. Nitekim bir âyet-i kerime de bu hususa şöyle işaret edilir: *"Onlar her halde kendi yüklerini de, o yükleriyle beraber daha nice yükleri de bizzat yüklenecekler ve düzmekte oldukları şeylerden Kıyamet günü mes'ûl olacaklardır."*⁽³⁾ Bundan dolayı her insanın hareket ve davranışlarına, elinden geldiği kadar dikkat etmesi gerekir.

Zira bir söz veya hareketiyle açacağı bir çığır, koyacağı bir âdet onun amel defterini ölümünden sonra da, Kıyamet gününe kadar açık bırakabilir. insanın, açılmasına sebep olduğu yolda yürüyenler bulundukça, onun amel defterine de, bu yolun durumuna göre iyi veya kötü karşılıklar yazılmaya devam edecektir. Böylece âdetâ bir hareket, benzeri başka bir harekete sebep olunca hayatiyet kazanmakta ve ilk sahibi için çalışan bir varlık hükmüne geçmektedir. Bu durum, haliyle, iyi, güzel çığırın açılmasına sebep olan insanlar için büyük mutluluk kaynağıdır. Hal böyle olunca insan, kötü bir çığır açmamaya büyük özen göstermeli, bilâkis güzel örnek olmaya çalışmalıdır. Herkesin böyle yapmaya çalışmasıyla da toplum huzur ve saadete kavuşur. Ayrıca dikkat etmek gerekir ki, kötü bir çığır açanın, bu çığırdan gidenlerin günâhlarının aynısını yüklenmesi, onları günâhtan kurtarmamaktadır.

1- Tirmizi, İlm, 15 (5/43); İbn Mâce, Mukaddime, 14 (1/74); Ahmed b. Hanbel, 4/357 Bkz. 520. hadis.

2- Bkz. En'âm Sûresi, 6; İsrâ Sûresi, 15; Fâtır Sûresi, 18; Necm Sûresi, 38.

3- Ankebût Sûresi, 13.

٥١٩ - أَخْبَرَنَا الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْقُوبَ مَوْلَى الْحَرَقَةِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ اتَّبَعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ^(١) كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ اتَّبَعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا^(٢).

519. Bize el-Velîd b. Şucâ' haber verip (dedi ki), bize İsmail b. Ca'fer, el-Huraka'nın âzâdlısı olan el-Alâ' b. Abdirrahman b. Ya'kûb'dan, (O) babasından, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Kim doğru bir yola çağırırsa ona, kendisine uyanların sevaplarının aynısı kadar sevap verilir. Bu (sevap verme), onların sevaplarından hiçbir şey de eksiltmez. Kim de bir sapıklığa dâvet ederse ona, kendisine uyanların günâhlarının aynısı kadar günâh verilir. Bu (günâh verme), onların günâhlarından hiçbir şey de eksiltmez."⁽⁴⁾

٥٢٠ - أَخْبَرَنَا الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ، ثنا أَبُو مُعَاوِيَةَ، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ -يَعْنِي ابْنَ صُبَيْحٍ-، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هِلَالٍ الْعَبْسِيِّ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَحَثَّ النَّاسَ عَلَى الصَّدَقَةِ فَأَبْطَئُوا، حَتَّى بَانَ فِي وَجْهِهِ الْغَضَبُ، ثُمَّ إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ جَاءَ بِصِرَّةٍ، فَتَتَابَعَ النَّاسُ حَتَّى رُئِيَ فِي وَجْهِهِ السُّرُورُ، فَقَالَ: مَنْ سَنَّ سُنَّةَ حَسَنَةٍ كَانَ لَهُ أَجْرُهَا وَمِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ، وَمَنْ سَنَّ سُنَّةَ سَيِّئَةٍ كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهُ وَمِثْلُ وَزْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ^(٣).

520. Bize el-Velîd b. Şucâ' haber verip (dedi ki), bize Ebû Muâviye rivâyet edip (dedi ki), bize el-A'meş, Müslim -yani

4- Müslim, İlm, 16 (4/2060); Ebû Dâvûd, Sünnet, 6 (4/201); Tirmizi, İlm, 15 (5/43); İbn Mâce; Mukaddime, 14 (1/75); Muvatta', Kur'an, 41 (1/218); Ahmed b. Hanbel, 2/397.

İbn Subeyh'-ten, (O) Abdurrahman b. Hilâl el-Absî'den, (O da) Cerîr b. Abdillâh'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Cerîr) şöyle dedi: (Birgün) Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bize bir hutbe irad buyurdu ve cemaati sadaka vermeye teşvik etti. (Fakat cemaat) ağır davrandı. Öyle ki onun (yani Hz. Peygamber'in) yüzünde kızgınlık alâmeti belirdi. Sonra Ensârdan bir adam bir kese (para) getirdi. Bunun üzerine cemaat da peşpeşe getirmeye başladı. Nihayet (Hz. Peygamber'in) yüzünde sevinç alâmeti görüldü ve şöyle buyurdu: *"Kim güzel bir çığır açarsa, ona kendi sevabı ve o (çığırda) amel eden kimselerin sevabının aynısı, bunların sevabından hiçbir şey eksiltilmeksizin verilir. Kim de kötü bir çığır açarsa, ona kendi günâhı ve o (çığırda) amel eden kimselerin günâhının aynısı, bunların günâhlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin verilir."*⁽⁵⁾

٥٢١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا شُعَيْبٌ - هُوَ ابْنُ إِسْحَاقَ -، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنِي حَسَّانُ بْنُ عَطِيَّةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: أَنَا أَعْظَمُكُمْ أَجْرًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لِأَنِّي لِي أَجْرِي، وَمِثْلَ أَجْرٍ مَنِ اتَّبَعَنِي^(١).

521. Bize Abdulvehhâb b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Şu'ayb -ki O İbn İshak'tır- rivâyet edip (dedi ki), bize el-Evzâ'î rivâyet etti. (O dedi ki), bana Hassân b. Atıyye rivâyet etti ki, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: *"Kıyamet gününde sevap bakımından en büyüğünüz ben olacağım. Çünkü bana kendi sevabım ve (bir de) bana uyanların sevabı verilecektir."*⁽⁶⁾

٥٢٢ - أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا عَبْدُ السَّلَامِ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ بَشْرِ بْنِ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ دَعَا إِلَى أَمْرٍ وَلَوْ دَعَا رَجُلٌ رَجُلًا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَوْقُوفًا بِهِ لَزِمًا بِغَارِبِهِ ثُمَّ قَرَأَ ﴿وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ﴾^(١)

5- Müslim, İlm, 15 (4/2059); Zekât, 69 (2/704); Nesâ'î, Zekât, 64 (5/57); Ahmed b. Hanbel, 4/359-362.

6- Bu hadis mürseldir. Hassân b. Atıyye Tâbiündandır.

522. Bize Mâlik b. İsmail haber verip (dedi ki), bize Abdüsselâm, Leys'ten, (O) Bişr'den, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Enes) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Kim bir işe çağırırsa, vele v bir adam bir adamı çağırması olsun, Kıyamet gününde ondan dolayı durdurulacak, ona bağlı kalacaktır." (Hz. Peygamber) sonra (şu âyeti) okudu: "Durdurun onları! Çünkü onlar sorguya çekileceklerdir."⁽⁷⁾

٥٢٣ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: أَرْبَعٌ يُعْطَاهَا الرَّجُلُ بَعْدَ مَوْتِهِ: ثُلُثٌ مَالِهِ إِذَا كَانَ فِيهِ قَبْلَ ذَلِكَ لِلَّهِ مُطِيعًا، وَالْوَلَدُ الصَّالِحُ يَدْعُو لَهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ، وَالسُّنَّةُ الْحَسَنَةُ يُسَنُّهَا الرَّجُلُ فَيَعْمَلُ بِهَا بَعْدَ مَوْتِهِ، وَالْمِائَةُ إِذَا شَفَعُوا لِلرَّجُلِ شَفَعُوا فِيهِ.

523. Bize Amr b. Âsım haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Âsım'dan, (O da) eş-Şa'bî'den (naklen) rivâyet etti ki İbn Mes'ûd şöyle dedi: Dört şey var ki (sevapları) ölümünden sonra kişiye verilir: Daha önce malında Allah'a itâatkâr olduğunda, onun üçte biri; ölümünden sonra kendisine hayır -dua- edecek hayırlı evlât; kişinin açtığı ve ölümünden sonra o (yolda) amel edilen iyi çıkır; kişiye yüz adam şefâat ettiğinde de onların onun hakkındaki şefâatleri kabul edilir.

AÇIKLAMA

Abdullah b. Mes'ûd'un sözünde geçen hususların akılla bilinmesine imkân yoktur. Bunun için O, bunları, Hz. Peygamber'den duymuş olmalıdır. Sahâbenin bu neviden sözleri -ehl-i kitabdan nakleden biri olmamak şartıyla- hükmen merfû (Hz. Peygamber'in sözü) kabul edilir. Nitekim Hz. Peygamber'in bazı hadislerinde de aynı hususlara işaret edilmiştir: Çığır açma ile ilgili husus yukarıdaki hadislerde geçmişti. Diğer hususlara gelince; "ölümünden sonra malın üçte birinin sevabının verileceği" açıklaması ile, kişinin malından ancak bu kadar vasiyyet yapabileceğine dair hadislerle⁽⁸⁾ işaret edilmiş olmalıdır.

7- Tirmizi, Tefsir, 38 (5/364); Müstedrek, 2/430. Ayet, Saffât Sûresinin 24. âyetidir.

8- Bkz. Buhâri, Vesâyâ, 2,3 (3/186-187); Müslim, Vasiyyet, 5-7 (3/1250-1252).

Çünkü kişi iradesini kullanarak malının bu kadar bir miktarında tasarrufta bulununca onun karşılığını almayı daha bir hak eder. Salih evlât hususunda ise Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "İnsan öldüğü zaman ameli ondan kesilir, üç şey hariç: Sadaka-i câriye, veya kendisinden faydalanılan ilim, yahut ona hayır-dua edecek sâlih evlât hariç."⁽⁹⁾ Şefâat hususunda ise Hz. Peygamber'in bir hadisi şöyledir: "Hepsi kendisine şefâat eder olduğu halde yüz kişiye varan müslüman bir topluluğun (cenaze) namazını kıldığı hiçbir ölü yoktur ki, onların onun hakkındaki şefâatleri kabul edilmiş olmasın."⁽¹⁰⁾

«٤٥»

باب من كره الشهرة والمعرفة

45. BÂB

MESHÛR OLMAKTAN VE TANINMAKTAN HOŞLANMAYAN KİMSELER

٥٢٤ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَجَّاجِ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ^(٩)، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: جَهَدْنَا بِإِبْرَاهِيمَ حَتَّى أَنْ نُجْلِسَهُ إِلَى سَارِيَةٍ فَأَبَى.

524. Bize Ahmed İbnu'l-Haccâc haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, el-A'meş'ten, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İbrahim'i bir direğin yanına oturtmak için ısrar ettik de, O razı olmadı.

٥٢٥ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، أَنَّهُ

9- Müslim, Vasıyyet, 14 (3/1255).

10- Müslim, Cenâ'iz, 58 (2/654).

كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَسْتَنِدَ إِلَى السَّارِيَةِ.

525. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, el-Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani İbrahim'in kendisi, ders esnasında) direğe yaslanmaktan hoşlanmazdı.

٥٢٦ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، قَالَ:
كَانَ إِبْرَاهِيمُ لَا يَتَدَيُّ الْحَدِيثَ حَتَّى يُسْأَلَ.

526. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, el-Muğire'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İbrahim, sorulmadıkça hadis rivâyet etmeye başlamazdı.

٥٢٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، ثنا الْأَعْمَشُ،
عَنْ خَيْثَمَةَ، قَالَ: كَانَ الْحَارِثُ بْنُ قَيْسٍ الْجُعْفِيُّ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ عَبْدِ
اللَّهِ - وَكَانُوا مُعْجِبِينَ بِهِ، فَكَانَ يَجْلِسُ إِلَيْهِ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ فَيَحْدِثُهُمَا فَإِذَا
كَثُرُوا قَامَ وَتَرَكَهُمْ.

527. Bize Abdullah b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Yûnus b. Bükeyr rivâyet etti. (O dedi ki) bize el-A'meş, Hayseme'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Abdullah'ın talebe arkadaşlarından ve bunların beğendiği biri olan el-Hâris b. Kays el-Cufî (isimli biri) vardı. O'nun yanına bir kişi-iki kişi otururdu da onlara hadis rivâyet ederdi.Çoğaldıklarında ise kalkar, onları terk ederdi.

٥٢٨ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُونُسَ، ثنا أَبُو شَهَابٍ، عَنِ

الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، قَالَ: قِيلَ لَهُ حِينَ مَاتَ عَبْدُ اللَّهِ: لَوْ قَعَدْتَ فَعَلِمْتَ النَّاسَ السَّنَةَ؟ فَقَالَ: أَتُرِيدُونَ أَنْ يُوطَأَ عَقْبِي.

528. Bize Ahmed b. Abdillâh b. Yûnus haber verip (dedi ki), bize Ebû Şihâb, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Alkame'den (naklen) rivâyet etti (ki, Alkame) şöyle dedi: Abdullah öldüğünde kendisine; "otursan da halka Sünnet'i öğretsen!" denmişti. Bunun üzerine O şöyle karşılık vermişti: "Topuğumun çiğnenmesini (yani insanların peşime takılmalarını) mı istiyorsunuz?"

٥٢٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، ثنا ابْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: سَمِعْتُ هَارُونَ بْنَ عَثْرَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَنْظَلَةَ، قَالَ: أَتَيْنَا أَبِي بَنَ كَعْبٍ لِنُحَدِّثَ إِلَيْهِ، فَلَمَّا قَامَ قُمْنَا وَنَحْنُ نَمْشِي خَلْفَهُ، فَرَهَقَنَا عُمَرُ فَتَبِعَهُ فَضْرَبَهُ عُمَرُ بِالذِّرَّةِ قَالَ: فَاتَّقَاهُ بِذِرَاعَيْهِ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا نَصْنَعُ؟ قَالَ: أَوْ مَا تَرَى فِتْنَةً لِلْمَتَّبِعِ مَذَلَّةٌ لِلتَّابِعِ.

529. Bize Muhammed İbnu'l-Alâ' haber verip (dedi ki), bize ibn İdris rivâyet edip dedi ki, Hârûn b. Antere'yi, Süleyman b. Hanzala'dan (nakille), O'nun şöyle dediğini (rivâyet ederken) işittim: Kendisiyle konuşmak için Übeyy b. Ka'b'ın yanına gelmiştik. Sonra O kalkınca biz de ardından yürüyerek, kalktık. Derken Ömer bize yaklaşıp O'nun peşine düştü ve Ömer O'na kamçı ile vurdu. (Süleyman) dedi ki, bunun üzerine O, kollarıyla ondan korunmaya çalıştı ve "ya Emire'l-mü'minîn! Ne yapıyoruz ki?" dedi. (O zaman Hz. Ömer) şöyle dedi: "(Bu şekilde yürüyüşünüzü), ardına düşülen kimse için bir fitne (azdırma vesilesi), arkadan gelen kimse için ise bir aşâklık olarak görmüyor musun?"

٥٣٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ

إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: كَانُوا يَكْرَهُونَ أَنْ تُوطَأَ أَعْقَابُهُمْ.

530. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Cerir, Mansûr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: "Onlar, peşlerinden gidilmesinden hoşlanmazlardı."

٥٣١ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ حَمِيدِ بْنِ أَسْوَدَ، عَنْ بَسْطَامِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: كَانَ مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ إِذَا مَشَى مَعَ الرَّجُلِ قَامَ فَقَالَ: أَلَا حَاجَةٌ؟ فَإِنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ قَضَاهَا، وَإِنْ عَادَ يَمْشِي مَعَهُ قَامَ فَقَالَ: أَلَا حَاجَةٌ؟

531. Bize Sa'îd b. Âmir, Humeyd b. Esved'den, (O da) Bistâm b. Müslim'den (naklen haber verdi (ki, Bistâm) şöyle dedi: Muhammed b. Sîrîn, birisi kendisiyle beraber yürüdüğü zaman dikilip durur ve "bir ihtiyacın mı var?" derdi.

٥٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَعِيمٍ، ثنا حَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ حَمْزَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِيَّاكُمْ أَنْ تُوطَأَ أَعْقَابُكُمْ.

532. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hasan b. Sâlih, Hamza'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Peşinizden gelinmesinden sakının!

٥٣٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَالِكٍ، ثنا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ الْهَيْثَمِ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ، أَنَّهُ رَأَى أَنَسًا يَتَّبِعُونَ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ، قَالَ: فَأَرَاهُ قَالَ: نَهَاهُمْ، وَقَالَ: إِنَّ صُنْعَكُمْ هَذَا - أَوْ مَشْيَكُمْ هَذَا - مَذَلَّةٌ لِلتَّابِعِ وَفِتْنَةٌ لِلْمَتَّبِعِ.

533. Bize Mahled b. Mâlik haber verip (dedi ki), bize Haccâc b. Muhammed rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, el-Heysem'den, (O da) Âsım b. Damra'dan naklen rivâyet etti ki, O (yani Âsım), bazı insanların, Sa'id b. Cubeyr'in ardına düş-tüklerini gördü. (Râvi el-Heysem) dedi ki, zannediyorum ki O, (yani Âsım) şöyle dedi: (Sa'id) onları menetti ve şöyle dedi: Mu-hakkak ki bu yaptığınız şey -veya bu yürüyüşünüz-, arkadan gelen kimse için bir aşağılık, ardına düşülen kimse için ise bir fitne, (azdırma vesilesi)dir. ⁽¹¹⁾

٥٣٤ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا حَمِيدُ بْنُ أَسْوَدَ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، قَالَ: سَأَوْتُ مُحَمَّدًا فِي بِنَاءِ أَرْدَتْ أَنْ أَبْنِيَهُ فِي الْكَلَاءِ قَالَ: فَأَشَارَ عَلَيَّ وَقَالَ: إِذَا أَرَدْتَ أَسَاسَ الْبِنَاءِ فَأَذِنِّي حَتَّى أَجِيءَ مَعَكَ. قَالَ: فَأَتَيْتُهُ. قَالَ: فَبَيْنَمَا نَحْنُ نَمْشِي إِذْ جَاءَ رَجُلٌ فَمَشَى مَعَهُ فَقَامَ، فَقَالَ: أَلَاكَ حَاجَةٌ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: أَمَا لَا فَادْهَبْ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ: أَنْتَ أَيْضًا فَادْهَبْ، قَالَ: فَذَهَبْتُ حَتَّى خَالَفْتُ الطَّرِيقَ.

534. Bize Sa'id b. Âmir haber verip (dedi ki), bize Humeyd b. Esved, İbn Avn'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İske-le'de⁽¹²⁾ yapmayı istediğim bir bina için Muhammed'e danıştım.

(İbn Avn) dedi ki, O da bana görüşünü söylemiş ve "binanın temelini atmak istediğin zaman bana haber ver, seninle beraber gele-yim" demişti. (İbn Avn) dedi ki, ben de (temel atacağım zaman) ona geldim. (İbn Avn) dedi ki, bir ara biz yürüyorken bir adam çıkageldi ve onunla birlikte yürümeye başladı.

Bunun üzerine Muhammed dikilip durdu ve "bir ihtiyacın mı var?" dedi. (Adam); "hayır" dedi.

(Muhammed); "eğer yoksa çekil git!" dedi. Sonra bana döndü ve "sen de çekil git!" dedi. (İbn Avn) dedi ki, o zaman ben de gittim ve yolu değiştirdim, tersi yola girdim.

11- el-Câmi' li-Ahlâk, 1/396. Bkz. 539. haber.

12- Basra'da bir yer adıdır.

٥٣٥ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَبَّاجِ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ نُسَيْرٍ، أَنَّ الرَّبِيعَ كَانَ إِذَا أَتَوْهُ يَقُولُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّكُمْ - يَعْنِي: أَصْحَابَهُ.

535. Bize Ahmed İbnu'l-Haccâc haber verip (dedi ki), bize Abdurrahman b. Mehdî, Sufyân'dan, (O da) Nuseyr'den (naklen) rivâyet etti ki, er-Rebî'e (talebe arkadaşları) geldiği zaman, - onları kastederek-, "sizin şerrinizden Allah'a sığınırım" derdi.

٥٣٦ - أَخْبَرَنَا مَخْلَدُ بْنُ مَالِكٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ رَجَاءِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بَشَرٍ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ حَبَّابِ بْنِ الْأَرْتِ فَاجْتَمَعَ عَلَيْهِ أَصْحَابُهُ وَهُوَ سَاكِتٌ فَقِيلَ لَهُ: أَلَا تُحَدِّثُ أَصْحَابَكَ؟ قَالَ: أَخَافُ أَنْ أَقُولَ لَهُمْ مَا لَا أَفْعَلُ.

536. Bize Mahled b. Mâlik haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'îd, el-A'meş'ten (O) Recâ' el-Ensârî'den, (O da) Abdurrahman b. Bişr'den (naklen) rivâyet etti (ki, Abdurrahman) şöyle dedi: Biz Habbâb İbnu'l-Erett'in yanında idik. Derken talebe arkadaşları yanına (gelip) toplandılar.

O susmuş, (duruyordu). Bunun üzerine O'na; "talebe arkadaşlarına rivâyet etmeyecek misin?" dendi. Şöyle cevap verdi: "Onlara, yapmadığım şeyi söylemekten korkuyorum."

٥٣٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ صَالِحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ قَالَ: وَدِدْتُ أَنِّي نَجَوْتُ مِنْ عِلْمِي كَفَافًا لَا لِي وَلَا عَلَيَّ.

537. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O da) Sâlih'ten (naklen) haber verdi, (ki Sâlih) şöyle dedi: Eş-Şa'bi'yi şöyle derken işitmiştim: İlimden, ne lehime, ne de aleyhime olmaksızın başa-baş kurtulmamı temenni ederdim!

٥٣٨ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا ابْنُ عَوْنٍ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ كَانَ يَمْشِي وَالنَّاسُ يَطْشُونَ عَقِبَهُ فَقَالَ: لَا تَطْشُوا عَقِبِي، فَوَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أُغْلِقُ عَلَيْهِ بَابِي مَا تَبِعَنِي رَجُلٌ مِنْكُمْ.

538. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize İbn Avn, el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti ki, İbn Mes'ûd, halk peşinden gittiği halde yürüyordu da şöyle dedi: "Peşimden gelmeyiniz. Vallahi, kendisinden dolayı kapımı kilitlediğim şeyi bilseydiniz, sizden hiçbir kimse ardıma düşmezdi!

٥٣٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: فِتْنَةُ لِّلْمَتَّبِعِ مَذَلَّةٌ لِّلتَّابِعِ.

539. Bize Muhammed b. Humejd haber verdi. (O dedi ki), bize Cerir, Muğire'den, (O da) Sa'îd b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'îd) şöyle dedi: (İnsanın peşinden yürümek), ardına düşülen kimse için bir fitne, (azdırma vesilesi), arkadan gelen kimse için ise aşağılıktır.⁽¹³⁾

٥٤٠ - أَخْبَرَنَا شِهَابُ بْنُ عَبَّادٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أُمِّیِّ قَالَ: مَشَوْا خَلْفَ عَلِيٍّ فَقَالَ: عَنِّي خَفَقَ نِعَالُكُمْ، فَإِنَّهَا مُفْسِدَةٌ لِّقُلُوبِ نَوَكَى الرَّجَالِ.

540. Bize Şihâb b. Abbâd haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Ümeyy'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Ali'nin (kerremelahu vecheh) arkasından yürümüşlerdi de O şöyle demişti:

"Papuçlarınızın sesini benden uzaklaştırın! Çünkü o (papuç sesleri) ahmak adamların kalplerini bozar."

13- Bkz. 533. haber.

٥٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ حَازِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ: إِنَّ خَفَقَ النِّعَالِ حَوْلَ الرَّجَالِ قَلَّ مَا يُلَيْثُ الْحَقْمَى.

541. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Yezîd b. Hâzim'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: El-Hasan'ı şöyle derken işitmiştim: Şüphe yok ki insanların etrafındaki papuç sesleri, ahmak olanları (yerlerinde) az durdurur!

٥٤٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ الْمُكْتَبُ، ثنا قَاسِمٌ - هُوَ ابْنُ مَالِكٍ -، ثنا لَيْثٌ، عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ إِذَا جَلَسَ إِلَيْهِ الرَّجُلُ أَوْ الرَّجُلَانِ قَامَ فَتَنَحَّى.

542. Bize Muhammed b. Hâtîm el-Müktib haber verip (dedi ki), bize Kâsım -ki O ibn Mâlik'tir- rivâyet edip (dedi ki), bize Leys, Tâvûs'tan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: O (yani Tâvûs), yanına bir veya iki adam oturduğu zaman kalkar, uzaklaşır-
dı.

٥٤٣ - أَخْبَرَنَا أَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا أَبُو بَكْرِ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي بَرزَةَ الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا تَزُولُ قَدَمًا عَبْدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ مَا فَعَلَ بِهِ؟ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ؟ وَفِيمَا أَنْفَقَهُ؟ وَعَنْ جَسَمِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ؟

543. Bize Esved b. Âmir haber verip (dedi ki), bize Ebû Bekr, el-A'meş'ten, (O) Sa'îd b. Abdillâh b. Cureyc'den, (O da) Ebû Berze el-Eslemî'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Berze) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle bu-

yurdu: "Kıyamet gününde hiçbir kulun ayakları; ona, ömrünü ne için tükettiği, ilmi ile ne yaptığı, malını nereden kazanıp nerede harcadığı, vücûdunu ne için yıprattığı sorulmadıkça, (hesap yerinden ayrılmayacaktır."⁽¹⁴⁾

٥٤٤ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ
عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ رَاشِدٍ، حَدَّثَنِي فُلَانُ الْعُرَنِيُّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ
جَبَلٍ، قَالَ: لَا يَدْعُ اللَّهُ الْعِبَادَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ حَتَّى
يُسْأَلَهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: عَمَّا أَفْنَوْا فِيهِ أَعْمَارُهُمْ؟ وَعَمَّا أَلْبَلَوْا فِيهِ أَجْسَادُهُمْ؟ وَعَمَّا
كَسَبُوا وَفِيمَا أَنْفَقُوا أَمْوَالَهُمْ؟ وَعَمَّا عَمِلُوا فِيمَا عَلِمُوا؟.

544. Bize Sa'îd b. Mansûr haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Muhammed, Umâre b. Ğaziyye'den, (O da) Yahya b. Râşid'den (naklen) rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Urey-ne oymağından falan, Muâz b. Cebel'den (naklen), O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Kıyamet gününde, insanların, âlemlerin Rabb'inin huzurunda duracakları günde Allah, kulları, onlara dört şeyi, yani ömürlerini ne uğrunda tükettiklerini, vücûdlarını ne uğrunda yıpratıklarını, mallarını nereden kazanıp nereye harcadıklarını, bildikleri şeylerle ne amel ettiklerini sormadıkça bırakmayacaktır.⁽¹⁵⁾

٥٤٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ
عَدِيٍّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّنَائِعِيِّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: لَا تَزُولُ قَدَمَا
عَبْدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ: عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ؟ وَعَنْ جَسَدِهِ فِيمَا
أَلْبَلَاهُ؟ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ؟ وَفِيمَا وَضَعَهُ؟ وَعَنْ عِلْمِهِ مَاذَا عَمِلَ فِيهِ؟

14- Tirmizi, Kıyâmet, 1 (4/612). Krş. Mecmau'z-Zevâ'id, 10/346 (Burada sorulacak dört şey arasında "ilim" yerine "ehl-i beyt sevgisi" zikredilmiştir).

15- Bu hadis, munkatî' olmakla beraber, hükmen merfû'dur. Nitekim şu kaynaklarda Muâz b. Cebel'den merfû olarak rivâyet edilmiştir. Mecmau'z-Zevâ'id, 10/346 (et-Taberânî ve el-Bezzâr'dan naklen); el-Firdevs, 5/74).

545. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Leys'ten, (O) Adiyy b. Adiyy'den (O) Ebû Abdillâh es-Sunâbihî'den, (O da) Muâz b. Cebel'den (naklen) haber verdi (ki, Muâz) şöyle dedi: Kıyamet gününde hiçbir kulun ayakları, kendisine dört şey, yani ömrünü ne uğrunda tükettiği, vücûdunu ne uğrunda yıprattığı, malını nereden kazanıp nereye koyduğu (harcadığı), ilmi ile ne amel ettiği sorulmadıkça, (hesap yerinden) ayrılmayacaktır.⁽¹⁶⁾

٥٤٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ لَيْثٍ، قَالَ: قَالَ لِي طَاوُسٌ: مَا تَعَلَّمْتَ فَتَعَلَّمْ لِنَفْسِكَ، فَإِنَّ النَّاسَ قَدْ ذَهَبَتْ مِنْهُمْ الْأَمَانَاتُ.

546. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O da) Leys'ten (naklen) haber verdi (ki, Leys) şöyle dedi: Tâvûs bana dedi ki; "öğrendiğin şeyi kendin için öğren. Çünkü insanlardan emânet (duyguları) yok olup gitmiştir."

٥٤٧ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: أَدْرَكْتُ النَّاسَ وَالنَّاسُ إِذَا نَسَكَ لَمْ يُعْرِفْ مِنْ قَبْلِ مَنْطِقِهِ، وَلَكِنْ يُعْرِفُ مِنْ قَبْلِ عِلْمِهِ، فَذَلِكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ.

547. Bize Süleyman b. Harb, Umâre b. Mihrân'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) haber verdi (ki, el-Hasan) şöyle dedi: Ben (asıl, kelimenin tam mânâsıyla) insanlara kavuştum. (Onlarda) kendini ibadete veren kimse, kendini ibadete verdiği zaman, konuşması cihetinden tanınmaz, fakat ilmi cihetinden tanınırdı. İşte faydalı ilim, budur.

AÇIKLAMA

Hasan Basrî'nin (v. 110 h.) kendilerine kavuştuğunu söylediği in-

16- Bu hadis de hükmen merfû'dur. Bkz. bir önceki hadisin kaynakları.

sanlar, Sahâbe-i Kirâm'dır. O'nun çocukluğu büyük Sahâbiler arasında, Hz. Peygamber'in hanımlarının çevresinde geçmişti. Bu güzîde insanların O'nda çok güzel intibalar bıraktıkları anlaşılmaktadır. Bu yüzden O, ileriki yaşlarında Sahâbeyi çokca zikredecek, onları hatırladıkça ağlayacak ve anlata anlata bitiremeyecektir. Bir gün halktan birisi O'na, Ashabın vasıflarını sormuş, O da ağlayarak şöyle cevap vermişti: "Yüzlerinde hayır alâmetleri, vakâr, doğruluk, iktisatlı elbiselerinin sertliği, mütevazî yürüyüşleri... onlarda görülen vasıflardandır. İnsanlar gitti, geriye insan benzeri yaratıklar kaldı!"⁽¹⁷⁾ Hasan Basrî'nin, zikredeceğimiz şu sözleri iyi bir gözlemcinin ve kadirşinas bir insanın, gerçeği yansıtan cümleleridir. "Bu ümmetin ilk devresinde öyle insanlara ulaştım ki onlar, karanlık etrafı sardığı zaman yüzükoyun yere (secdeye) kapanarak gecelerini kaim geçiriyorlar, göz yaşları yanaklarına akarak (nefse) kölelikten kurtulmak için Mevlâlarına yalvarıyorlardı."⁽¹⁸⁾ "Onlar Allah'ın Kur'an'daki hükmünü aşmadılar. Dillerini zikirle meşgul ettiler. Allah yolunda yardım istendiğinde kanlarını, ödünç mal istendiğinde mallarını bolca verdiler."⁽¹⁹⁾ "Vallahi, Bedir savaşına katılmış yetmiş Sahâbiye kavuştum. Çoğu elbiseleri yünden idi. Siz onları görseydiniz; "mecnun bunlar!" derdiniz. Onlar sizin iyilerinizi görselerdi; "bunların iyilik ve hayırdan hiç nasipleri yok derdi; kötülerinizi görselerdi; "bunlar hesap gününe inanmıyor" derlerdi."⁽²⁰⁾

Bu aziz insanlar sözden ziyade amele, uygulamaya önem veriyorlardı. Bunun için ilimlerinde görülen bir gelişme hemen hareket ve davranışlarına aksediyor, onun etkisi üzerlerinde görülüyordu. Faydalı ilim de, kendisiyle amel edilen, sahibinde müsbet yönde değişimler meydana getiren ilimdir.

«٤٦»

باب البلاغ عن رسول الله ﷺ وتعليم السنن

17- Beyân, 3/133; Uyûn, 2/344.

18- Beyân, 3/136.

19- Hilye, 2/150.

20- Hilye, 2/134.

46. BÂB

RASÛLULLAH'TAN -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM-
RİVÂYETTE BULUNMA VE SÜNNETLERİ ÖĞRETME

٥٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ حَسَّانَ، عَنْ أَبِي
كَبْشَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ:
بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً، وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ، وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ
مُعْتَمِدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ^(١).

548. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'i, Hassân'dan, (O da) Ebû Kebşe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Kebşe) şöyle dedi: Abdullah b. Amr'dan, şöyle dediğini işittim: Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyururken işittim: "Benden, bir âyet de olsa, (başkalarına) ulaştırınız. İsrailoğullarından da rivâyet edebilirsiniz, bunda bir beis yoktur. Kim de bile bile bana isnad ederek yalan söylerse, Cehennem'deki yerine hazırlansın!"⁽²¹⁾

AÇIKLAMA

Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- her vesileyle, kendisinden öğrenilen, duyulan şeylerin başkalarına ulaştırılmasını emir ve tavsiye buyurmuştur. Yukarıdaki hadiste de kendisinden, bir âyet de olsa, az görülmeyerek, rivâyetle bulunulmasını emir buyurmaktadır. Burada özellikle bir âyet naklinin emredilmiş olması şu iki sebepten birine veya her ikisine mebnî olabilir: 1) Ebedi mu'cize olan âyetlerin rivâyetine gösterilen büyük ihtimamdan dolayı. Çünkü âyetlerin tesbit edilip tevâtüren nakledilmeleri zarûreti vardır; 2) Hadislerin rivâyet edilmelerinin kesin bir görev olduğuna dikkat çekmek için. Zira Kur'an'ın âyetleri vahyi müteakib vahy kâtibleri tarafından derhal yazılmış.; hafızlar tarafından ezberlenmiş ve onların muhafazasını Cenab-ı Hakk tekeffül etmiş⁽²²⁾ olduğu halde, "benden,

21- Buhâri, Enbiyâ; 50 (4/145); Tirmizi, İlm, 13 (5/40); Hm, 2/159, 202, 214.

22- Bir âyet meâli şöyledir. "Şüphesiz ki o Zikr'i (Kur'an'ı) biz indirdik, biz; ve onun koruyucusu da elbette biziz!" (Hicr Sûresi, 9).

bir âyet de olsa ulaştırınız" buyrulmuştur. Bu durumda, tesbit ve muhafaza yönünden böyle olmayan, diğer taraftan dinin, Kur'an'dan sonra ikinci kaynağı bulunan hadislerin nakledilmesi daha kuvvetli bir görev olmuş olur. Nitekim bu konuda Hz. Peygamber'in sarîh emirleri de vardır. Ezcümle şunları kaydedebiliriz: "Benden duyduğunuz şeyleri rivâyet ediniz."⁽²³⁾ "Hazır bulunan bulunmayana ulaştırırsın."⁽²⁴⁾ "Benden rivâyet ediniz, (fakat) bana yalan söz isnâd etmeyiniz."⁽²⁵⁾ "Benden rivâyet ediniz, bunda bir mahzûr yoktur."⁽²⁶⁾ "Sözümü duyup da ezberleyenin, sonra da duyduğu gibi rivâyet edenin Allah yüzünü ağartsın!"⁽²⁷⁾ Bu hadislerle göre, hadis rivâyetinin dini bir vazife olduğu açıktır. Bunun dini hükmüne gelince, yukarıdaki hadislerde geçen emirlere binaen hadis rivâyeti genel olarak vâcibdir. Sahâbe-i Kirâm'ın hadis rivâyetindeki durumlarını⁽²⁸⁾ nazarı i'tibare aldığımızda, onların bunu "kifâye", yani bazılarının yapmasıyla diğerlerinin mes'ûliyetten kurtulduğu bir vâcib olarak telakki ettikleri ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan tek tek hadislerin rivâyeti sözkonusu olduğunda bunun hükmü ise, rivâyet edilecek hadisin muhtevasına göre farz, vacib, sünnet veya müstehab olmaktadır. Bu durumlarda da hadis rivâyeti "kifâye" bir vazifedir. Nitekim, hadis rivâyetini, Allah'ın emrini nakletme olarak kabul eden Ebû Hureyre⁽²⁹⁾, Rasûlullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- öğrenmiş olduğu "iki kab" ilimden birini neşretmiş olduğu halde, diğerini rivâyet etmekten, can korkusuyla imtina etmişti.⁽³⁰⁾ Şârihler, ketmedilen bu hadislerin muhtevaları hakkında bazı tahminlerde bulunmakla beraber, bunların "Ahkâm-ı Şer'iyyeden veya ehlullah'a has olan "ilm-i esrâr"dan olamayacaklarına, böyle olsaydı onları rivâyet etmekten

23- el-Esrâru'l-Merfû'a, 20-21.

24- El-Cerh ve't-Ta'dil, 1/8; Şerefu Ashâbi'l-Hadis, 16, 17.

25- Şerefu Ashâbi'l-Hadis, 13, 15.

26- el-cerh ve't-Ta'dil, 1/8.

27- a.g.e.; Şerefu Ashâbi'l-Hadis, 17.

28- Onbinlerce Sahâbiden hadis rivâyet etme işini deruhte edenlerin bilinen sayısı, İbnu'l-Cevzi'ye göre binaltmış kadardır. Bunların çoğu ise tek bir hadis rivâyet etmişlerdir. Bu durumda ekseri hadislerin nakil yükünü, üçyüze varmayan Sahabinin yüklediği ortaya çıkmaktadır. (Hadis Edebiyatı Tarihi, 41, 45; Hadis Tarihi, 76).

29- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 127-128; Buhâri, İlm, 42 (1/37-38).

30- Buhâri, İlm, 42 (1/38).

kendini alamayacağına işaret ederler.⁽³¹⁾

Hadisin devamında sözkonusu edilen; "İsrailoğullarından rivâyet ediniz" emri ise, onu takib eden; "bunda bir beis yoktur" cümlesinin delâletiyle, mübahlığı ifade eder. Yani "...rivâyet edebilirsiniz" demektir.⁽³²⁾

٥٤٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ، أَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا الْعَوَّامُ
ابْنُ حَوْشَبٍ، أَبُو عِيْسَى الشَّيْبَانِيُّ، ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ عَوْفٍ الشَّيْبَانِيُّ، عَنْ أَبِي
ذَرٍّ، قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ لَا يَغْلِبُونَا عَلَى ثَلَاثٍ: أَنْ نَأْمُرَ بِالْمَعْرُوفِ،
وَنَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ، وَنُعَلِّمَ النَّاسَ السُّنَنَ.

549. Bize Ali b. Hucr es-Sa'dî haber verip (dedi ki), bize Yezid b. Hârûn haber verdi. (O da dedi ki) bize el-Avvâm b. Havşeb Ebû İsa eş-Şeybânî haber verip (dedi ki), bize el-Kasım b. Avf eş-Şeybânî, Ebû Zerr'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (amirlerin, yöneticilerin) bize üç şeyde, yani ma'rûfu emretmemizde, münkerden nehyetmemizde ve halka Sünnetleri öğretmemizde galebe çalmamalarını, (bu görevle rimizi yapmamıza mani olmalarına imkân vermememizi) emretti.⁽³³⁾

AÇIKLAMA

Ma'rûfu (iyiliği) emretmek, münkerden (kötülükten) nehyetmek, tarih boyunca Peygamberlerin gönderilme sebepleri olan çok mühim iki görevdir. Din ve toplumun ayakta durması, dalâlet ve cehâletin ortadan kalkması, insanların helâk, ülkelerin harab olmaktan kurtulmaları ancak bu görevlerin, gerektiği gibi ifasıyla mümkündür. Pek çok âyet ve hadiste bunlara dikkat çekilmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten men'eden bir topluluk olsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir."*⁽³⁴⁾

31- Bkz. Fethu'l-Bâri, 1/326; Umdetu'l-Kâri, 2/185; İrşâdu's-Sâri, 1/212.

32- Feyzu'l-Kadir, 3/207; Tecrid, 9/191. Bkz. 441. ve 244. Hadislerin "Açıklama"ları.

33- Ahmed b. Hanbel, 5/165.

34- Âl-i İmrân Sûresi, 104.

"İnanan erkekler ve kadınlar, birbirlerinin velisidirler. İyiliği emrederler, kötülükten men'ederler, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Rasûlüne itâat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Allah daima üstündür, hikmet sahibidir."⁽³⁵⁾ *"Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmet oldunuz. İyiliği emreder, kötülükten men'edersiniz ve Allah'a inanırsınız."*⁽³⁶⁾ Bu konuda Hz. Peygamber'in bir kaç hadisi de şöyledir: *"Âdemoğlunun her söz aleyhinedir, lehine değil. Sadece iyiliği emretmek, kötülükten men'etmek ve Allah'ı zikretmek hariç."*⁽³⁷⁾ *"Canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki, sizler (ya) iyiliği muhakkak emreder, kötülükten muhakkak men'edersiniz; yahut Allah üzerinize kendi canibinden bir cezayı yakında mutlaka gönderecektir. Sonra O'na dua edeceksiniz ama, sizin duanız kabul olunmayacaktır."*⁽³⁸⁾ *"Dua edip de duanızın kabul olunmaması (durumundan) önce iyiliği emrediniz, kötülükten men'ediniz."*⁽³⁹⁾

Yukarıda zikredilen Âl-i İmrân Sûresi, 104. âyete göre ma'rûfu emretmek, münkerden men'etmek farz-ı kifâyedir. Bu görevleri behe-mehal bazı müslümanların yapması lâzımdır. Bunları ancak devletin müsâade ettiği, görevlendirdiği kimselerin yapabileceğini söyleyenler olmuşsa da, İmam Gazâli, bunda devlet izninin şart olmadığını; müslüman, âkıl-bâliğ, güç yetiren herkesin bu görevleri yapabileceğini belirtmiştir.⁽⁴⁰⁾ Ebû Zerr'in, yukarıdaki haberinden de bu anlaşıl-maktadır. Bununla beraber İmam Gazâli şu ayrımı da yapmıştır. Ona göre ma'rûfu emretmek ve münkerden men'etmek görevlerinin ("Hisbe"nin) beş mertebesi vardır. 1) Anlatma, bildirme; 2) Güzel söz-le öğüt verme; 3) Kınama ve azarlama; 4) Zor kullanarak fiilî müdâhale; 5) Dövme ile korkutma, tehdit etme ve bilfiil dövme. İmam Gazâli bu son durumda, fitneye sebep olabileceği endişesiyle devlet izninin söz konusu olabileceğini söylemiştir.⁽⁴¹⁾ Her hâlükârda

35- Tevbe Sûresi, 71.

36- Âl-i İmrân Sûresi, 110.

37- Tirmizi, Zühd, 62 (4/608); İbn Mâce, Fiten, 12 (2/1315).

38- Tirmizi, Fiten, 9 (4/468).

39- İbn Mâce, Fiten, 20 (2/1327).

40- İhyâ'u Ulûmi'd-Dîn, 2/308.

41- a.g.e., 2/311. Krş. Hisbe Teşkilâtı, 24-25.

şu âyete göre hareket edilmesi gerekir: "Sen hikmetle, güzel öğütlerle Rabb'inin yoluna çağır ve onlarla en güzel şekilde mücâdele et. Çünkü Rabb'in, yolundan sapanları en iyi bilen O'dur ve O, yola gelenleri de en iyi bilendir."⁽⁴²⁾

Şunu da kaydedelim ki, tarihte İslâm Devlet Teşkilâtı içinde, ma'rûfu emretme ve münkerden men'etme görevlerini geniş bir alanda yürüten bir "Hisbe" teşkilâtı teessüs etmişti.⁽⁴³⁾

۵۵۰ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا صَفْوَانُ، حَدَّثَنِي سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: كَانَ أَبُو أُمَامَةَ إِذَا قَعَدْنَا إِلَيْهِ يَجِئُنَا مِنَ الْحَدِيثِ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ وَيَقُولُ لِلنَّاسِ: اسْمَعُوا وَأَعْقِلُوا، وَبَلِّغُوا عَنَّا مَا تَسْمَعُونَ. قَالَ سُلَيْمٌ: بِمَنْزِلَةِ الَّذِي يَشْهَدُ عَلَى مَا عَلِمَ.

550. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize Sufyân rivâyet edip (dedi ki), bana Süleym b. Âmir rivâyet edip dedi ki; bizler Ebû Umâme'nin yanına oturduğumuzda O bize hadisten büyük bir olay getirir, (nakleder) ve halka; "işitiniz, anlayınız ve işittiklerinizi, bizden (başkalarına) ulaştırınız" derdi. Süleym; "(Ebû Umâme'nin) bildiğine tanıklık eden evinde (yanına oturduğumuzda...) demiştir.

۵۵۱ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا شُعَيْبٌ - هُوَ ابْنُ إِسْحَاقَ -، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو كَثِيرٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا ذَرٍّ وَهُوَ جَالِسٌ عِنْدَ الْجَمْرَةِ الْوُسْطَى، وَقَدْ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ يَسْتَفْتُونَهُ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَوَقَفَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: أَلَمْ تَنْهَ عَنِ الْفِتْيَا؟ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهِ فَقَالَ: أَرْقِيبُ أَنْتَ عَلَيَّ، لَوْ وَضَعْتُمُ الصَّمْصَمَةَ عَلَى هَذِهِ - وَأَشَارَ إِلَى قَفَاهُ - ثُمَّ ظَنَنْتُ أَنَّي أَنْفِذُ كَلِمَةً سَمِعْتُهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَبْلَ أَنْ تُجِيزُوا عَلَيَّ لَأَنْفِذْتُهَا.

42- Nahl Sûresi, 125.

43- Bu konuda bkz. Hisbe Teşkilâtı, Doç. Dr. Yusuf Ziya Kavakcı, Ankara, 1975.

551. Bize Abdulvehhâb b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Şu'ayb -ki O ibn İshak'tır- rivâyet edip (dedi ki), bize el-Evzâ'î rivâyet etti. (O da dedi ki), bana Ebû Kesîr rivâyet edip (dedi ki), bana babam rivâyet edip dedi ki, Ebû Zerr'in yanına, O orta cemre'de⁽⁴⁴⁾ oturuyorken gelmiştim. Halk, fetva sormak üzere O'nun etrafına toplanmıştı. Derken bir adam gelip O'nun yanına dikildi. Sonra şöyle dedi: "Fetva vermekten men'edilmedin mi?" Bunun üzerine, O, başını O'na doğru kaldırıp; "sen üzerime gözcü müsün?" dedi. "Şayet siz, (beni öldürmek için) keskin kılıcı, -ensesine işaret ederek- şunun üzerine koysanız, ben de, Rasulullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- duymuş olduğum bir kelimeyi, siz işimi görmeden önce nakledeceğimi zannetsem, muhakkak ki onu naklederim."⁽⁴⁵⁾

٥٥٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبَادٌ - هُوَ ابْنُ عَوَّامٍ -، عَنْ عَوْفٍ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنْ شَيْءٍ. فَقَالَ: يَا أَبَا الْعَالِيَةِ أَتُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مُفْتِيًا؟ فَقُلْتُ: لَا، وَلَكِنْ لَا أَمْنُ أَنْ تَذْهَبُوا وَتَبْقَى. فَقَالَ: صَدَقَ أَبُو الْعَالِيَةِ.

552. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abbâd -ki O İbn Avvâm'dır-, Avf'tan, (O da) Ebu'l-Âliye'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebu'l-Âliye) şöyle dedi: İbn Abbâs'a bir şey sordum da O; "Ebu'l-Âliye! Fetva veren biri olmak mı istiyorsun?" dedi. Ben de; "hayır, ama biz geride kalacağımız halde sizin ölüp gideceğinizden emin değilim" dedim. Bunun üzerine O; "Ebu'l-Âliye doğru söyledi" dedi.

44- Cemre hacca ait ibadetlerden biri olan Şeytan taşlamadır. İlk, orta ve Akabe cemresi olmak üzere üç cemre vardır. Mina'nın girişinde bulunan şeytana taş atma yerlerinden ilki Hayf mescidi yanında olup burada sembolik olarak küçük şeytan taşlanır. Buranın 155 metre ötesinde orta şeytan, bunun da 155 metre ötesinde büyük şeytan (Akabe cemresi) taşlanır. Kurban bayramının birinci günü yedi taşla Akabe cemresi atılır. Bu bayramın 2., 3. ve 4. günleri her üç şeytana ayrı ayrı günde yedişer taş atılır. Böylece dört günde şeytanlara toplam yetmiş taş atılmış olur.

45- Buhâri, İlm, 10 (1/25, muallak olarak).

٥٥٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبَادُ بْنُ حُصَيْنٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: كَانَ عَبِيدَةُ يَأْتِي عَبْدَ اللَّهِ كُلَّ خَمِيسٍ فَيَسْأَلُهُ عَنْ أَشْيَاءَ غَابَ عَنْهَا، فَكَانَ عَامَةً مَا يُحْفَظُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ مِمَّا يَسْأَلُهُ عَبِيدَةُ عَنْهُ.

553. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abbâd b. Husayn, İbrahim'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Abîde her perşembe günü Abdullah'a gelir ve kendisine gizli kalan, (bilmediği) şeyleri O'na sorardı. Neticede Abdullah'tan bellenen, (geriye kalan) şeylerin hepsi, Abîde'nin O'ndan sorduğu şeylerden olmuştur.

٥٥٤ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا غَسَّانٌ - هُوَ ابْنُ مُضَرٍّ -، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَزِيدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عِكْرِمَةَ يَقُولُ: مَا لَكُمْ لَا تَسْأَلُونِي أَنْثِلْتُمْ.

554. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Ğassân -ki O İbn Mudar'dır-, Sa'îd b. Yezîd'den, şöyle dediğini rivâyet etti: İkrime'yi, şöyle derken işitmiştim: Size ne oluyor da bana sormuyorsunuz! Gevşediniz mi?

٥٥٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ الْمُكْتَبِيُّ، ثنا عَامِرُ بْنُ صَالِحٍ، ثنا يُونُسُ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَلِغْلِمُ خَزَائِنُ وَيُفْتَحُهَا الْمَسْأَلَةُ.

555. Bize Muhammed b. Hâtîm el-Müktib haber verip (dedi ki), bize Âmir b. Sâlih rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, İbn Şihâb'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: İlim, bir takım hazinelerdir. Bunları da soru sorma açar.⁽⁴⁶⁾

٥٥٦ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ جَرِيرٍ، قَالَ: قَالَ إِبْرَاهِيمُ:

مَنْ رَقَّ وَجْهُهُ رَقَّ عِلْمُهُ. قَالَ^(١) وَكَيْفَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: مَنْ رَقَّ وَجْهُهُ رَقَّ عِلْمُهُ. وَعَنْ ضَمْرَةَ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: مَنْ رَقَّ وَجْهُهُ رَقَّ عِلْمُهُ.

556. Bize İbrahim b. İshak, Cerir'den, şöyle dediğini haber verdi: İbrâhim dedi ki; "yüzü ince, (yumuşak, utangaç) olanın ilmi de ince olur."

Bunu Vekî', babasından, (O da) eş-Şa'bî'den (naklen) söyledi. (Buna göre eş-Şa'bî) şöyle dedi: "Yüzü ince, (yumuşak, utangaç) olanın ilmi de ince olur."

O, Damra'dan, (O da) Hafs b. Ömer'den (naklen de rivâyet etti ki, Hafs) şöyle dedi: Ömer İbnu'l-Hattâb dedi ki; "yüzü ince olanın ilmi de ince olur."

٥٥٧ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَقَ، عَنْ جَرِيرٍ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: لَا يَتَعَلَّمُ مَنْ اسْتَحْيَى وَاسْتَكْبَرَ^(١).

557. Bize İbrahim b. İshak, Cerir'den, (O) bir adamdan, (O da) Mücâhid'den (naklen) haber verdi (ki, Mücâhid) şöyle dedi: Utanan ve kibirlenen kimse, öğrenemez!⁽⁴⁷⁾

٥٥٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلْفٍ، ثنا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ كَانَ يَجْمَعُ بَنِيهِ فَيَقُولُ: يَا بَنِيَّ تَعَلَّمُوا فَإِنْ تَكُونُوا صِغَارَ قَوْمٍ فَعَسَى أَنْ تَكُونُوا كِبَارَ آخَرِينَ، وَمَا أَقْبَحَ عَلَى شَيْخٍ يُسْأَلُ لَيْسَ عِنْدَهُ عِلْمٌ.

558. Bize Muhammed b. Ahmed b. Ebû Halef haber verip (dedi ki), bize Enes b. İyâd, Hişâm b. Urve'den (O da) babasın-

47- Buhâri, İlm, 50 (1/41, muallak olarak).

dan (naklen) rivâyet etti (ki, Urve), oğullarını toplar ve şöyle derdi: Oğullarım, öğreniniz! (Bugün her ne kadar) sizler topluluğun küçükleri iseniz de, muhtemelen yakında başkalarının büyükleri olacaksınız. Bir yaşlı için (şu durum) ne çirkindir: Ona (bir şey) soruluyor ama, onun yanında hiçbir bilgi yok!

٥٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو التَّمَمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ
الْخُرَيْتِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَضَعُ فِي رِجْلَيْ الْكَبَلِ وَيُعَلِّمُنِي
الْقُرْآنَ وَالسُّنَنَ.

559. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Ham-mâd b. Zeyd, ez-Zubeyr İbnu'l-Hirrit'ten, (O da) İkrime'den (naklen) rivâyet etti (ki, İkrime) şöyle dedi: İbn Abbâs ayakları-ma bağ vurur ve bana Kur'an ve Sünnetleri öğretirdi.

٥٦٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ الضَّرِيرِ، قَالَ:
سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ: مَنْ تَرَأَسَ سَرِيعاً أَصَرَ بِكَثِيرٍ مِنَ الْعِلْمِ، وَمَنْ لَمْ يَتَرَأَسْ
طَلَبَ وَطَلَبَ حَتَّى يَبْلُغَ.

560. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Yahya İbnu'd-Dureys rivâyet edip dedi ki, Sufyân'ı, şöyle derken işitmiştim: Kim çabucak başkan olursa, ilimden çok şey kaybeder. Kim de başkan olmazsa, (ilim) tahsil eder, nihayet (maksûduna) ulaşır.⁽⁴⁸⁾

٥٦١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ
صَالِحِ بْنِ خَبَّابٍ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ^(١): عِلْمٌ لَا يُقَالُ بِهِ

48- Bkz. 250. hadisin "Açıklama"sı.

كَكَتَرِ لَا يُنْفَقُ مِنْهُ.

561. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) el-A'meş'ten, (O) Sâlih b. Habbâb'dan, (O) Husayn b. Ukbe'den, (O da) Selmân'dan (naklen) haber verdi (ki, Selmân) şöyle dedi: Söylenmeyen bir ilim, kendisinden (Allah rızası için) harcama yapılmayan bir hazine gibidir.⁽⁴⁹⁾

٥٦٢ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، ثنا أَبُو شِهَابٍ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ، عَنْ أَبِي عِيَاضٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَثَلُ عِلْمٍ لَا يُنْفَقُ بِهِ كَمَثَلِ كَنْزٍ لَا يُنْفَقُ مِنْهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ^(٥٠).

562. Bize Ahmed b. Abdillâh haber verip (dedi ki), bize Ebû Şihâb rivâyet edip (dedi ki), bana İbrahim, Ebû İyâd'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Hureyre) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Kendisinden istifade edilmeyen bir ilmin misâli, kendisinden Allah yolunda harcama yapılmayan bir hazinenin misâli gibidir."⁽⁵⁰⁾

ACIKLAMA

Öğretilmeyen ilimle, kendisinden Hakk yolunda harcama yapılmayan hazine (maddî varlık) arasında bir yönden benzerlik vardır. Çünkü ikisi de bu durumda, sahipleri için vebâl olmakta, günâh getirmektedir. Binaenaleyh ilim sahibi insan bu ilmini lâıyk olanlara öğretmeli, mal sahibi de, Allah rızası için malının zekâtını vermeli, fakir ve düşkünlere yardımda bulunmalıdır. Bu son konuyla alâkalı bir âyet meâli şöyledir: "Altun ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda sarfetmeyenler var ya, işte onlara acı bir azâbı müjdele!"⁽⁵¹⁾

49- Kitâbu'l-İlm, 82 (Burada Selmân yerine Süleyman ismi geçer).

50- Ahmed b. Hanbel, 2/499; Mecmau'z-Zevâ'id, 1/164, 184; el-Metâlibu'l-Aliye, 3/115.

51- Tevbe Sûresi, 34.

٥٦٣ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، ثنا مُحَمَّدٌ - هُوَ ابْنُ إِسْحَاقَ -، عَنْ مُوسَى بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَمِّهِ، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ سَلْمَانَ كَتَبَ إِلَى أَبِي الدَّرْدَاءِ: أَنَّ الْعِلْمَ كَالْيَنَابِعِ يَغْشَاهُنَّ النَّاسُ، فَيَخْتَلِجُهُ هَذَا وَهَذَا، فَيَنْفَعُ اللَّهُ بِهِ غَيْرَ وَاحِدٍ، وَإِنَّ حِكْمَةَ لَا يَتَكَلَّمُ بِهَا كَجَسَدٍ⁽⁵²⁾ لَا رُوحَ فِيهِ، وَإِنَّ عِلْمًا لَا يَخْرُجُ كَكَنْزٍ لَا يُنْفَقُ مِنْهُ، وَإِنَّمَا مِثْلُ الْعَالِمِ كَمِثْلِ رَجُلٍ حَمَلَ سِرَاجًا فِي طَرِيقٍ مُظْلِمٍ يَسْتَضِيءُ بِهِ مَنْ مَرَّ بِهِ، وَكُلُّ يَدْعُو لَهُ بِالْخَيْرِ.

563. Bize Ya'la haber verip (dedi ki), bize Muhammed -ki O İbn İshak'tır-, Mûsa b. Yesâr'dan, (O da) amcasından (naklen) rivâyet etti (ki, Mûsa'nın amcası) şöyle dedi: Bana Selmân'ın, Ebu'd-Derdâ'ya şöyle bir mektup yazdığı (haberi) ulaştı: Şüphe yok ki ilim, insanların, başlarına üşüştükleri su kaynakları gibidir. Onu bu, şu alır. Bu suretle Allah onunla bir çok kimseyi menfaatlandırır.⁽⁵²⁾ Söylenmeyen hikmetli (söz) de, içinde rûh olmayan bir cesed gibidir. (Ortaya) çıkarılmayan bir ilim ise, kendisinden (Allah rızası için) harcama yapılmayan bir hazine gibidir. Alimin misâli de ancak, karanlık bir yolda, kendisine rastlayanların aydınlandığı ve herkesin de ona hayır duada bulunduğu lamba taşıyan bir adam gibidir.

٥٦٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، ثنا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: يَتَّبِعُ الرَّجُلُ بَعْدَ مَوْتِهِ ثَلَاثَ خِلَالٍ: صَدَقَةٌ تُجْرِي بَعْدَهُ، وَصَلَاةٌ وَلَدِهِ عَلَيْهِ، وَعِلْمٌ أَفْشَاهُ يُعْمَلُ بِهِ بَعْدَهُ.

564. Bize Muhammed İbnu's-Salt haber verip (dedi ki), bize

52- Burada metin şöyle bir benzetmeye imkân vermektedir: Su kaynaklarının başına gelen insanlar, onları depreştirerek nehir haline getirirler. Nehirden de birçok kimse istifade eder. İlim alanlar da bunu nesil be nesil naklederek, bir nehir misâli, birçok kimsenin ondan istifadesini sağlarlar.

Mansûr b. Ebi'l-Esved, Ebû İshak eş-Şeybânî'den, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Kişiyi, ölümünden sonra üç dost-haslet takip eder: Kendisinden sonra akıp (devam edecek olan) sadaka, çocuğun kendisine hayır duası, yaymış olduğu, kendisinden sonra onunla amel edilecek olan ilim.

٥٦٥ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ
الْمَدَنِيُّ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ
ﷺ قَالَ: إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ
صَدَقَةٍ تَجْرِي لَهُ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ.

565. Bize Mûsa b. İsmâil rivâyet edip (dedi ki), bana İsmâil b. Ca'fer el-Medenî, el-A'tâ' b. Abdirrahman'dan, (O) babasından, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) haber verdi (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "İnsan ölünce her amelinin (sevâbı) kesilir, sadece üç şeyden (amelinin sevâbı kesilmez, devam eder): İstifade edilecek olan ilimden veya kendisi için akıp (devam edecek olan) sadakadan, yahut kendisine hayır duada bulunacak olan hayırlı çocuktan."⁽⁵³⁾

AÇIKLAMA

İnsanın bu dünyada yaptığı, namaz, oruç, hac gibi amellerinin sevâbı, onun bunları bilfiil yapamaz hâle gelişiyle, yani ölümüyle kesilecek, sona erecektir. Ancak üç amelinin sevâbı böyle olmayacaktır: İnsanın, verdiği ders veya yazdığı eser yoluyla öğrettiği faydalı ilimden istifade edildiği sürece, amel defteri kapanmayacaktır. Allah rızası için verilen kalıcı bir şey de, kaldığı sürece, veren kimseye sevâb kazandıracaktır. Alimler, burada sözkonusu olan "sadaka-i câriye= akıp devam eden sadaka"dan vakıf yapmayı anlamış ve hadisin bu

53- Müslim, Vasıyyet, 14 (3/1255); Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 14 (3/117); Nesâî, Vesâyâ, 8 (6/210), Tirmizi, Ahkâm, 36 (3/660); Ahmed b. Hanbel, 2/372.

cümlesini, vakıf yapmanın sahilliğine bir delil saymışlardır. İnsanın, varlığına sebep olduğu hayırlı çocuğu da, kendisine hayır-duada bulunduğu sürece amel defteri kapanmayacaktır.

Hadiste bu üç sevab kaynağı için konulan, "...istifade edilecek olan..." gibi kayıtlar, kişinin, bunlara iyi yolda süreklilik kazandıracak bir gayretin içinde olmasının gerektiğini göstermektedir. Ayrıca zikredilen üç amelin durumu gösteriyor ki, yapılan bu hayırlar, toprağa atılan bir tohum gibi neşvünemâ bulmakta, bu tohumun kendi tohumlarını üretmesi gibi onlar da hayırlar üretmekte ve ilk yapan için, sürekli sevâb kaynağı olmaktadır.

٥٦٦ - أَخْبَرَنَا عُيَيْدُ بْنُ يَعِيشَ، ثنا يُونُسُ، عَنْ صَالِحِ بْنِ رُسْتَمَ الْمُرْزَبِ، عَنْ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي مُوسَى، أَنَّهُ قَالَ حِينَ قَدِمَ الْبَصْرَةَ: بَعَثَنِي إِلَيْكُمْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَعْلَمُكُمْ كِتَابَ رَبِّكُمْ وَتَسْتَكُمُ وَأَنْظِفُ طُرُقَكُمْ.

566. Bize Ubeyd b. Ye'îş haber verip (dedi ki), bize Yûnus, Sâlih b. Rüstem el-Müzeni, el-Hasan'dan, (O da) Ebû Mûsa'dan (naklen) rivâyet etti ki, O, (yani Ebû Mûsa) Basra'ya (vali olarak) geldiği zaman şöyle demişti: "Ömer İbnu'l-Hattâb beni size, Rabb'inizin Kitab'ını, (uymanız gereken) Sünnet'inizi öğretmem ve yollarınızı açmam için gönderdi."⁽⁵⁴⁾

٥٦٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَمِيدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُعَلَّى، ثنا زِيَادُ بْنُ خَيْثَمَةَ، عَنْ أَبِي دَاوُدَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْبَةَ، عَنْ سَعْبَةَ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى^(١).

567. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Muhammed İbnu'l-Mualla rivâyet edip (dedi ki), bize Ziyâd b. Hayseme, Ebû Dâvûd'dan, (O) Abdullah b. Sahbere'den, (O)

54- Son madde bazı nüshalarda; "yollarınızı temizlemem için..." şeklindedir.

Sahbere'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Kim ilim tahsil ederse, (bu, onun) geçmiş (günâhları) için keffâret olur."⁽⁵⁵⁾

«٤٧»

باب الرحلة في طلب العلم واحتمال العناء فيه

47. BÂB

İLİM TAHSİLİ İÇİN YOLCULUK YAPMA⁽⁵⁶⁾ VE BU UĞURDA
GÜÇLÜĞE KATLANMA

٥٦٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، قَالَ: لَقَدْ أَقَمْتُ فِي الْمَدِينَةِ ثَلَاثًا مَا لِي حَاجَةٌ إِلَّا وَقَدْ فَرَعْتُ مِنْهَا، إِلَّا أَنَّ رَجُلًا كَانُوا يَتَوَقَّعُونَهُ كَانَ يَرَوِي حَدِيثًا فَأَقَمْتُ حَتَّى قَدِمَ فَسَأَلْتُهُ.

568. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Kılâbe) şöyle dedi: "Medine'de (fazladan) üç gün kaldım. Halbuki bütün ihtiyaçlarımı görmüştüm. Sadece (Medinelilerin gelmesini) bekledikleri bir adam, bir hadis rivâyet ediyormuş. Bu sebeple o gelinceye kadar kaldım ve ona (bu hadîsi) sordum."⁽⁵⁷⁾

55- Tirmizi, İlm, 2 (5/29). Bu hadisin senedi, Ebû Dâvûd Nufey' sebebiyle çok zayıftır. Sahbere'nin Sahâbilîğinde ise ihtilâf vardır. Bkz. Feyzu'l-Kadir, 6/175.

56- Bu konuda bkz. 349. hadisin "Açıklama"sı.

57- el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 2/227.

٥٦٩ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا الْوَلِيدُ بْنُ جَابِرٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ بُسْرَ بْنَ عُبَيْدٍ اللَّهَ يَقُولُ: إِنْ كُنْتُ لَأَرْكَبُ إِلَى مِصْرٍ مِنَ الْأَمْصَارِ فِي الْحَدِيثِ الْوَاحِدِ لِأَسْمَعَهُ.

569. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize el-Velid b. Câbir, Câbir'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Büsr b. Ubeydillah'ı, şöyle derken işitmiştim: Muhakkak ki ben, birtek hadisi işitmek için şehirlerden bir şehre yolculuk yapardım.⁽⁵⁸⁾

٥٧٠ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ، أَنَا أَبُو قَطَنٍ عَمْرُو بْنُ الْهَيْثَمِ، عَنْ أَبِي خَلْدَةَ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، قَالَ: كُنَّا نَسْمَعُ الرِّوَايَةَ بِالْبَصْرَةِ عَنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمْ نَرْضَ حَتَّى رَكِبْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ فَسَمِعْنَاهَا مِنْ أَفْوَاهِهِمْ.

570. Bize Amr b. Zürâre haber verip (dedi ki), bize Ebû Katan Amr İbnu'l-Heysem, Ebû Halde'den, (O da) Ebu'l-Âliye'den (naklen) haber verdi (ki, Ebu'l-Âliye) şöyle dedi: Biz, Basra'da, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashâbından (gelen) rivâyeti işitirdik de (buna gönlümüz) razı olmaz, nihayet Medine'ye yolculuk yapar ve bu rivâyeti, onların ağızlarından işitirdik.⁽⁵⁹⁾

٥٧١ - أَخْبَرَنَا نَعِيمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا بَقِيَّةٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقُسَيْرِيِّ، قَالَ: قَالَ دَاوُدُ النَّبِيُّ ﷺ: قُلْ لِصَاحِبِ الْعِلْمِ يَتَّخِذْ عَصًا مِنْ حَدِيدٍ وَتَعْلِنَ مِنْ حَدِيدٍ، وَيَطْلُبُ الْعِلْمَ حَتَّى تَنْكَسِرَ الْعَصَا وَتَنْخَرِقَ النُّعْلَانِ^(١).

571. Bize Nu'aym b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Bakıyye, Abdullah b. Abdirrahman el-Kuşeyri'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Dâvûd Peygamber -Aleyhisselâm- şöyle de-

58- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 124.

59- el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 2/225.

miş: "İlim dostuna söyle, bir demir bastonla bir çift demir papuç edinsin ve baston kırılıncaya, papuçlar parçalanıncaya kadar ilim arayıp öğrensın.⁽⁶⁰⁾

٥٧٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَالِكٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأُمَوِيُّ، ثنا الْحَجَّاجُ، عَنْ حُصَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ آلِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: طَلَبْتُ الْعِلْمَ فَلَمْ أَجِدْهُ أَكْثَرَ مِنْهُ فِي الْأَنْصَارِ، فَكُنْتُ آتِي [الرَّجُلَ مِنْهُمْ] ^(١) فَاسْأَلُ عَنْهُ فَيَقَالُ لِي: نَائِمٌ، فَاتَّوَسَّدُ رِدَائِي ثُمَّ اضْطَجَعُ حَتَّى يَخْرُجَ إِلَيَّ الظَّهْرُ، فَيَقُولُ: مَتَى كُنْتَ هَهُنَا يَا ابْنَ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ فَأَقُولُ: مُنْذُ طَوِيلٍ، فَيَقُولُ: بِشَسِّ مَا صَنَعْتَ، هَلَا يُعَلِّمَتِي؟! فَأَقُولُ: أَرَدْتُ أَنْ تَخْرُجَ إِلَيَّ وَقَدْ قَضَيْتَ حَاجَتَكَ.

572. Bize Mahled b. Mâlik haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'îd el-Umevi rivâyet edip (dedi ki), bize el-Haccâc, Sa'd b. Muâz'ın soyundan olan Husayn b. Abdirrahman'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: İbn Abbâs dedi ki: "İlim arayıp tahsil ettim de onu, Ensâr'da olduğu kadar çok (hiçbir yerde) bulmadım. İşte ben (onlardan birinin evine) gelir, (ev sahibini) sorardım da bana, "uyuyor" denirdi. Ben de kaftanımı yastık yapıp, (ev sahibi) öğleyn yanıma çıkıncaya (veya "ögle (namazına) çıkıncaya") kadar yan üstü yatardım. (Ev sahibi dışarı çıkıp beni görünce), "ne zamandır buradasın, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem-amcazâdesi?" der, ben de; "uzun zamandan beri" derdim. Bunun üzerine O, "ne kötü yapmışsın! Bana bildirseydin ya!" derdi. Ben de; "istedim ki, ihtiyacını görmüş olduğun halde yanıma çıkıp gelesin" derdim.

٥٧٣ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُونُسَ، ثنا أَبُو بَكْرِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: وَجِدْتُ أَكْثَرَ حَدِيثِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ هَذَا الْحَيِّ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَاللَّهُ إِنْ كُنْتُ لَأَتِي الرَّجُلَ

60- Bu sözler, Allah'ın Hz. Mûsa'ya bir vahyi olarak da nakledilir: Câmi'u Beyâni'l-İlm, 125.

مِنْهُمْ فَيَقَالُ: هُوَ نَائِمٌ، فَلَوْ شِئْتُ أَنْ يُوقَظَ لِي، فَأَدَعُهُ حَتَّى يَخْرُجَ، لِاسْتِطْبَافِ
بِذَلِكَ حَدِيثِهِ.

573. Bize Ahmed b. Abdillâh b. Yûnus haber verip (dedi ki), bize Ebû Bekr, Muhammed b. Amr'dan, (O) Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: "Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- en fazla hadisi şu Ensâr kabilesinin yanında bulunmuştur. Val-lahi ben, onlardan birinin (evine) gelirdim de, "o uyuyor" denirdi. Benim için uyandırılmasını isteseydim, (uyandırılırdı). Ama ben, dışarı çıkıncaya kadar onu (kendi haline) bırakırdım. Ben bununla, onun hadis rivâyetinin temiz ve güzel olması gayesini güderdim."⁽⁶¹⁾

٥٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ،
عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، قَالَ: لَوَزَقْتُ يَابْنَ عَبَّاسٍ لَأَصَبْتُ مِنْهُ عِلْمًا
كَثِيرًا.

574. Bize Ebû Ma'mer İsmail b. İbrahim, Sufyân b. Uyey-ne'den, (O) ez-Zühri'den, (O da) Ebû Seleme'den (naklen) ha-ber verdi (ki, Ebû Seleme) şöyle dedi: "Şayet İbn Abbâs'a yumu-şak davransaydım, O'ndan çok ilim elde ederdim."⁽⁶²⁾

٥٧٥ - أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَكَمِ، ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، ثنا مَعْمَرٌ، عَنْ
الزُّهْرِيِّ، قَالَ: كُنْتُ آتِي بَابَ عُروَةَ فَأَجْلِسُ بِالْبَابِ، وَلَوْ شِئْتُ أَنْ أَدْخُلَ
لَدَخَلْتُ، وَلَكِنْ إِجْلَالًا لَهُ.

575. Bize Bişr İbnu'l-Hakem haber verip (dedi ki), bize Abdurrezzâk rivâyet edip (dedi ki), bize Ma'mer, ez-Züh-ri'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Urve'nin kapısına gelir, kapıda

61- el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 1/159; Câmi'u Beyâni'l-İlm, 127.

62- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 172. Bkz. 418. haber.

otururdum. İçeri girmeyi isteseydim, girerdim. Ama ona saygıdan dolayı (girmezdin).⁽⁶³⁾

٥٧٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا تُوِّفِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قُلْتُ لِلرَّجُلِ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا فَلَانُ هَلُمَّ فَلَنَسْأَلَ أَصْحَابَ النَّبِيِّ ﷺ فَإِنَّهُمْ الْيَوْمَ كَثِيرٌ. فَقَالَ: وَأَعَجَبًا لَكَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ أَتَرَى النَّاسَ يَحْتَاجُونَ إِلَيْكَ، وَفِي النَّاسِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ مَنْ تَرَى؟ فَتَرَكَ ذَلِكَ، وَأَقْبَلْتُ عَلَى الْمَسْأَلَةِ فَإِنْ كَانَ لَيُبَلِّغُنِي الْحَدِيثَ عَنِ الرَّجُلِ فَاتِيهِ وَهُوَ قَائِلٌ، فَأَتَوَسَّدُ رِدَائِي عَلَى بَابِهِ، فَتَسْفِي الرِّيحُ عَلَى وَجْهِهِ التُّرَابَ فَيَخْرُجُ فَيَرَانِي، فَيَقُولُ: يَا ابْنَ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ مَا جَاءَ بِكَ؟ أَلَا أَرْسَلْتُ إِلَيْكَ فَاتِيكَ؟ فَأَقُولُ: أَنَا أَحَقُّ أَنْ أَتِيكَ، فَاسْأَلَهُ عَنْ الْحَدِيثِ قَالَ: فَبَقِيَ الرَّجُلُ حَتَّى رَأَيْتِي وَقَدْ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيَّ فَقَالَ: كَانَ هَذَا الْفَتَى أَعْقَلَ مِنِّي.

576. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Cerir b. Hâzım, Ya'la b. Hakîm'den, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- vefât edince, Ensâr'dan bir adama; "ey falan! Gel, Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashâbına bilmediklerimizi soralım. Çünkü onlar bugün çoktur, (yarın azalır giderler)" dedim. O, "hayret sana, ey İbn Abbâs! Halkın içinde, Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashabından gördüğün kimseler bulunmaktayken, halkın sana muhtaç olacağını mı zannediyorsun?" dedi ve bunu yapmadı. Ben ise sormaya yöneldim. Artık bir adamdan bana hadis rivâyet ulaşırdı da ben ona, öğle uykusunda gelirdi, kapısının yanı başında kaftanımı yastık yapar (ve dışarı çıkıncaya kadar yatarım). Rüzgâr da yüzüme toprak savururdu. Nihayet (adam) dışarı çıkıp beni görür ve "Rasûlullah'ın amcazâdesi! Niçin geldin? Bana (haber) salsaydın da sana ben gelseydim ya!" derdi. Ben de; "benim sana gelmem daha lâyıktır" derdim ve O'na hadisi sorardım. (İbn Abbâs) dedi ki; (önceden kendisine

arkadaşlık teklif etmiş olduğum) adam (öylece) kaldı. Sonraları, halk etrafımda toplanmış olduğu halde beni gördü ve "bu delikanlı, ben-den daha akıllıymış!" dedi.⁽⁶⁴⁾

٥٧٧ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا الْجَرِيرِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ رَحَلَ إِلَى فُضَالَةَ بْنِ عُيَيْنَةَ وَهُوَ بِمِصْرَ، فَقَدِمَ عَلَيْهِ وَهُوَ يَمْدُ لِنَاقَةِ لَهُ، فَقَالَ: مَرْحَبًا، قَالَ: أَمَا إِنِّي لَمْ آتِكَ زَائِرًا، وَلَكِنْ سَمِعْتُ أَنَا وَأَنْتَ حَدِيثًا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رَجَوْتُ أَنْ يَكُونَ عِنْدَكَ مِنْهُ عِلْمٌ. قَالَ: مَا هُوَ؟ قَالَ: كَذَا وَكَذَا..

577. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize el-Cu-reyri, Abdullah b. Bureyde'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashâbından bir adam, Fudâle b. İyâd'ın yanına yolculuk yapmış. (Fudâle o zaman) Mı-sır'daydı. Derken (Fudâle) bir devesini alaflarken, (o adam) yanına gelmiş. O da; "hoş geldin" demiş. (Gelen adam) demiş ki; "bilmiş ol ki ben sana ziyaret için gelmedim. Fakat ben ve sen, Rasûlullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- bir hadis duymuştuk. Ümid ettim ki, on-dan senin yanında bir bilgi vardır?" "O nedir?" demiş. (Gelen adam da); "şöyle şöyle (bir hadis)" demiş.⁽⁶⁵⁾

«٤٨»

باب كِيَانَةِ الْعِلْمِ

48. BAB

İLMİN İZZETİNİ KORUMA

64- el-Câmi' li-Ahlâkî'r-Râvi, 1/158-159.

65- Ahmed b. Hanbel, 6/22.

٥٧٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّهُ دَخَلَ السُّوقَ فَسَاوَمَ رَجُلًا يَتُوبُ، فَقَالَ: هُوَ لَكَ بِكَذَا وَكَذَا، وَاللَّهِ لَوْ كَانَ غَيْرُكَ مَا أُعْطِيْتَهُ فَقَالَ: فَعَلْتُمُوهَا. فَمَا لَوْ بَعْدَهَا مُشْتَرِيًا مِنَ السُّوقِ وَلَا بَائِعًا حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ.

578. Bize Muhammed b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Abdusselâm b. Harb, Abdul'a'lâ'dan, (O da) El-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti ki, O (yani el-Hasan, bir gün) çarşıya girdi ve bir adamla bir elbiseye pazarlık yaptı. (Adam) da; "bu (elbise), şuna şuna mukabil senin olsun! Vallahi başkası olaydı onu vermezdim" dedi. Bunun üzerine (el-Hasan); "demek bunu yaptınız ha!" dedi ve ondan sonra O, artık Allah'a kavuşuncaya, (vefat edinceye) kadar, ne çarşıda satın alıcı olarak, ne de satıcı olarak görülmedi.

٥٧٩ - أَخْبَرَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَبِيلٍ، عَنْ حُسَامٍ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، أَنَّهُ كَانَ لَا يَشْتَرِي مِمَّنْ يَعْرِفُهُ.

579. Bize el-Heysem b. Cemil, Husâm'dan, (O) Ebû Ma'ser'-den, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi (ki, İbrahim) kendisini tanıyanlardan satın almazdı.

٥٨٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، أَنَا عَبْدُ السَّلَامِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِيدِ الْمَزْنِيِّ، عَنْ عَبْدِ بْنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَسَمَ مُضْعَبُ بْنُ الزُّبَيْرِ مَالًا فِي قُرَاءِ أَهْلِ الْكُوفَةِ حِينَ دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ، فَبَعَثَ إِلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَعْقِلٍ بِالْفَيِّ دِرْهَمٍ فَقَالَ لَهُ: اسْتَغْنِ بِهَا فِي شَهْرِكَ هَذَا، فَرَدَّهَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَعْقِلٍ وَقَالَ: لَمْ تَقْرَأِ الْقُرْآنَ لِهَذَا.

580. Bize Muhammed b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize

Abdussleâm, Abdullah İbnu'l-Velîd el-Muzeni'den, (O da) Ubeyd İbnu'l-Hasan'dan (naklen) haber verdi (ki, Ubeyd) şöyle dedi: Mus'ab İbnu'z-Zübeyr, Ramazan ayı girdiğinde Kûfelilerin "kurrâ'sına=Kur'an okuyan âbidlerine" bir (miktar) mal taksim etti.

(Bu arada) Abdurrahman b. Ma'kıl'e ikibin dirhem gönderip; "bu (Ramazan) ayında bunlardan istifade ediver!" dedi. Abdurrahman b. Ma'kıl, bunları geri çevirdi ve "biz Kur'an'ı bunun için okumadık!" dedi.⁽⁶⁶⁾

٥٨١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلْفٍ، ثنا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ: مَنْ أَرَبَابُ الْعِلْمِ؟ قَالَ: الَّذِينَ يَعْمَلُونَ بِمَا يَعْلَمُونَ. قَالَ: فَمَا يَنْفِي الْعِلْمَ مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ؟ قَالَ: الطَّمَعُ.

581. Bize Muhammed b. Ahmed b. Ebî Halef haber verip (dedi ki), bize Enes b. İyâd rivâyet edip (dedi ki), bana Ubeydullah b. Ömer rivâyet etti ki, Ömer İbnu'l-Hattâb, Abdullah b. Selâm'a; "ilim adamları, (ilim erbâbı) kimlerdir?" diye sordu. O da; "bildikleriyle amel edenler" karşılığını verdi. (Hz. Ömer); "peki, ilmi, adamların göğüslerinden ne yok eder?" dedi. (O da) "tama' (açgözlük)!" cevabını verdi.⁽⁶⁷⁾

٥٨٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ زَيْدٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: مَا آوَى شَيْءٌ إِلَى شَيْءٍ أَزِينَ مِنْ حِلْمٍ إِلَى عِلْمٍ.

582. Bize Muhammed b. Ahmed haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Zeyd'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: Ağırbaşlılığın ilme kondurduğundan daha

66- Bkz. 591. haber.

67- Bkz. 590. haber.

güzeline, hiçbir şey bir şeye kondurmamıştır!

٥٨٣ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، أَنَا عَاصِمُ الْأَحْوَلُ، عَنْ
عَامِرِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: زَيْنُ الْعِلْمِ حِلْمُ أَهْلِهِ.

583. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivâyet edip (dedi ki), bize Âsım el-Ahvel, Âmir eş-Şa'bî'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: İlmin süsü, sahiplerinin ağırbaşlılığıdır.⁽⁶⁸⁾

٥٨٤ - أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، ثنا زَمْعَةُ بْنُ
صَالِحٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ وَهْرَامَ، عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: مَا حُمِلَ الْعِلْمُ فِي مِثْلِ
جَرَابٍ حِلْمٍ.

584. Bize Ya'kûb b. İbrahîm haber verip (dedi ki), bize Abdurrahman rivâyet edip (dedi ki), bize Zem'a b. Sâlih, Seleme b. Vehrâm'dan, (O da) Tâvûs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Tâvûs) şöyle dedi: İlim, ağırbaşlılık dağarcığı gibisine konmamıştır.

٥٨٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا جَرِيرٌ، عَنِ ابْنِ شُبْرُومَةَ، عَنْ
الشَّعْبِيِّ، قَالَ: زَيْنُ الْعِلْمِ حِلْمُ أَهْلِهِ.

585. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Cerir, ibn Şübrûme'den, (O da) eş-Şa'bî'den (naklen) rivâyet

68- Bkz. 585. haber.

etti (ki, eş-Şa'bî) şöyle dedi: İlmin süsü, sahiplerinin ağırbaşlılığıdır.⁽⁶⁹⁾

٥٨٦ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا مُطَرَفُ بْنُ مَازِنٍ، عَنْ يَعْلَى بْنِ مِقْسَمٍ، عَنْ وَهْبِ بْنِ مَنَّةٍ، قَالَ: إِنَّ الْحِكْمَةَ تَسْكُنُ الْقَلْبَ الْوَادِعَ السَّائِكِينَ.

586. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Mutarrif b. Mâzin, Ya'la b. Mıksem'den, (O da) Vehb b. Munebbih'ten (naklen) haber verdi (ki, Vehb şöyle dedi: Şüphe yok ki hikmet, (dünyalıkları) terkeden, sâkin kalbte kalır.

٥٨٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ، يَقُولُ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: شِئْتُمُ الْعِلْمَ وَأَذْهَبْتُمُ نُورَهُ، وَلَوْ أَدْرَكْنِي وَإِيَّاكُمْ عَمْرٌ لَا وَجَعْنَا.

587. Bize Muhammed b. Ahmed haber verip dedi ki, Sufyân'ı, şöyle derken işitmiştim: Ubeydullah şöyle dedi: İlmi lekelediniz, nûrunu yok ettiniz. Şayet Ömer bana ve size kavuşsaydı, canımızı yakardı.⁽⁷⁰⁾

٥٨٨ - أَخْبَرَنَا شَهَابُ بْنُ عَبَّادٍ، ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أُمِّ الْمُرَادِيِّ، قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي تَعْلَمُوا الْعِلْمَ، فَإِذَا عَلِمْتُمْ فَانْظِمُوا عَلَيْهِ، وَلَا تَشُوبُوهُ بِضَحْكِ وَلَا يَلْعَبُ فِتْمَجَةُ الْقُلُوبِ.

588. Bize Şihâb b. Abbâd haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Umeyye el-Murâdi'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Ali dedi ki; "İlim öğreniniz. Öğrendiğiniz zaman da

69- Bkz. 583. haber.

70- el-Câmi' li-Ahlâk, 1/405.

ona hâkim olunuz ve ne gülme ile, ne de oyunla onu karıştırmayınız. Aksi halde kalpler onu kerih görüp (dışarı) atar.⁽⁷¹⁾

٥٨٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا جَرِيرٌ، عَنِ الْفَضِيلِ بْنِ غَزْوَانَ،
عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، قَالَ: مَنْ ضَحِكَ ضَحَكَةً مَعَ مَجَّةٍ مِنَ الْعِلْمِ.

589. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Cerir, el-Fudayl b. Ğazvân'dan, (O da) Ali b. Hüseyin'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ali) şöyle dedi: Kim bir gülüş gülerse, ilimden bir atımlık atmış olur.

٥٩٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، أَنَّ عُمَرَ قَالَ لِكَعْبٍ:
مَنْ أَرَبَابُ الْعِلْمِ؟ قَالَ: الَّذِينَ يَعْمَلُونَ بِمَا يَعْلَمُونَ. قَالَ: فَمَا أَخْرَجَ الْعِلْمَ مِنْ
قُلُوبِ الْعُلَمَاءِ؟ قَالَ: الطَّمَعُ.

590. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan (naklen) haber verdi ki, Hz. Ömer, Ka'b'a, "ilim adamları, (ilim erbâbı) kimlerdir?" diye sormuş. O da; "bildikleriyle amel edenler!" diye cevap vermiş. (Hz. Ömer); "peki, ilmi alimlerin kalbinden ne çıkarmıştır?" demiş. (O da); "tama"; (açgözlülük)!" cevabını vermiş.⁽⁷²⁾

٥٩١ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بَشِيرٍ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ
الْوَلِيدِ، عَنْ عُمَرَ، بْنِ أَبِي يُوْبَ^(١)، عَنْ أَبِي إِيسَى، قَالَ: كُنْتُ نَازِلًا عَلَى عَمْرِو
ابْنِ التَّعْمَانِ فَأَتَاهُ رَسُولُ مُضْعَبِ بْنِ الرَّبِيعِ حِينَ حَضَرَهُ رَمَضَانَ بِأَلْفِي دِرْهَمٍ،
فَقَالَ: إِنَّ الْأَمِيرَ يُقَرِّتُكَ السَّلَامَ، وَقَالَ: إِنَّا لَمْ نَدْعُ قَارِنًا شَرِيفًا إِلَّا وَقَدْ وَصَلَ.

71- Bir şâhidi için bkz. Kitâbu'z-Zühed, İbnu'l-Mübârek, 91.

72- Bkz. 581. haber.

إِلَيْهِ مِنَّا مَعْرُوفٌ، فَاسْتَعِينَ بِهَذَيْنِ عَلَى نَفَقَةِ شَهْرِكَ هَذَا. فَقَالَ: أَقْرَأِ الْأَمِيرَ السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ: إِنَّا وَاللَّهِ مَا قَرَأْنَا نُرِيدُ بِهِ الدُّنْيَا وَدِرْهَمَهَا.

591. Bize Ahmed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Bişr rivâyet edip (dedi ki), bize Abdullah İbnu'l-Velid, Ömer b. Eyyûb'dan, (O da) Ebû İyâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû İyâs) şöyle dedi: Ben Amr İbnu'n-Nu'mân'ın yanına konuk inmiştim. Derken, Ramazan ayı geldiğinde Mus'ab İbnu'z-Zübeyr'in elçisi O'na ikibin dirhem getirdi ve "Emîr sana selâm söylüyor. O dedi ki, biz hiçbir şerefli "karî'=Kur'an okuyan âbid" bırakmadık ki, bizden ona bir iyilik ulaşmış olmasın. Binaenaleyh sen de, bu (Ramazan) ayındaki harcamalarında şu iki (bin)den istifade ediver!" dedi. Bunun üzerine (Amr) şöyle karşılık verdi: "Emîr'e selâm söyle ve O'na de ki, bizler, vallahi, (Kur'an-ı Kerîm'i) dünyayı ve parasını kastederek okumadık!"⁽⁷³⁾

«٤٩»

باب السنة قاضية على كتاب الله

49. BÂB

SÜNNET ALLAH'IN KİTABI'NA HÜKMEDİCİDİR

٥٩٢ - أَخْبَرَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، ثنا مُعَاوِيَةُ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ جَابِرٍ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبِ الْكِنْدِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حَرَّمَ أَشْيَاءَ يَوْمَ خَيْبَرَ: الْحِمَارَ وَغَيْرَهُ، ثُمَّ قَالَ: لَيُوشِكُ الرَّجُلُ مُتَكَيِّئًا عَلَى أَرِيكْتِهِ يُحَدِّثُ بِحَدِيثِي فَيَقُولُ: بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ، مَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَلَالٍ اسْتَحْلَلْنَاهُ، وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَرَامٍ حَرَّمْنَاهُ، أَلَا وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَهُوَ مِثْلُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ ﷻ.

592. Bize Esed b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Mu'âviye rivâyet edip (dedi ki), bize el-Hasan b. Câbir, el-Mikdâm b. Ma'dikerib el-Kindi'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hayber günü bazı şeyleri, yani (ehlî) eşek (etinin yenmesini) ve başka şeyleri haram kıldı, sonra şöyle buyurdu: "*Muhakkak ki yakında adama, koltuğuna oturmuş olduğu bir haldeyken, benim hadisim rivâyet edilecek de o; "bizimle sizin aramızda Allah'ın Kitab'ı vardır. Onda helâl olarak bulduğumuzu helâl sayar, onda haram olarak bulduğumuzu haram sayarız" diyecektir. Halbuki, iyi bilin ki, Allah'ın Resûlü'nün haram kıldığı şeyler Allah'ın haram kıldığı şeyler gibidir.*"⁽⁷⁴⁾

AÇIKLAMA

Hız. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, Kur'an-ı Kerim'i tebliğ etmenin yanında onu, muhtelif şekillerde açıklamak suretiyle ilâhî maksada uygun olarak anlamamızı sağlamıştır. O, Kur'an'ın ahkâmını hayatında bilfiil uygulamakla da onun nasıl tatbik edileceğini bize göstermiş ve "usve-i hasene"miz olmuştur. Diğer taraftan Allah, Hız. Peygamber'e itaat etmemizi, verdiği hükümlere itirazsız ve gönül huzûruyla uymamızı, meselelerimizin halli için de O'na başvurmamızı emretmiştir. Bu hususlar, Hız. Peygamber'in vefâtından sonra, O'nun, hadislerle bize intikal eden Sünnet'i için geçerlidir. İşte bu durumdan dolayı Sünnet, dinin, Kur'an'dan sonra ikinci kaynağı olmuştur. Sünnet olmaksızın Kur'an'ı ilâhî maksada uygun olarak anlamak ve tatbik etmek, Kur'an'ın emirlerini yerine getirmek mümkün değildir. Fakat İslâm tarihi boyunca zaman zaman, Sünnet'in dindeki bu yerini takdir edemeyen kimselerle art niyetli oldukları anlaşılan diğer bazı kimselerin, Sünnet aleyhtarlığında bulundukları, din için sadece Kur'an'la yetinmeye kalkıştıkları görülmüştür. Halbuki bizzat Kur'an-ı Kerim, Hız. Peygamber'in, dolayısıyla O'nun

74- Ebû Dâvûd, Sünnet, 5 (4/200); Tirmizî, İlm, 10 (5/38); Müstedrek, 1/109; İbn Mâce, Mukaddime, 2 (1/6); Ahmed b. Hanbel, 4/131, 132. Son cümlelerin, hadisin râvilerinden birine ait olması, uzak bir görüş olmakla beraber, ihtimal dahilindedir (Tuhfetu'l-Ahvezi, 7/426).

vefatından sonra Sünnet'inin ehemmiyetine müteaddit defalar dikkat çekmektedir.

Sahâbe-i Kirâm henüz hayattayken Sünnet'in değerini kavrayamayan bazı insanlar görülmüştür: Hasan Basrî'nin anlattığına göre, bir ara İmrân b. Huseyn, Hz. Peygamber'in Sünnet'inden bahsederken bir adam O'na; "Ebû Nucey! Bize Kur'an'ı anlat!" demiş. Bunun üzerine İmrân ona şöyle demiş: "Sen ve arkadaşların Kur'an'ı okuyorsunuz. Bana namazdan, içindekilerden ve sınırlarından bahseder misin? Bana altının, devlerin, sığırların ve (diğer) mal çeşitlerinin zekatından bahseder misin? Fakat sen yok iken ben (bunların açıklamalarına) tanık olmuştum." Sonra (İmrân) şöyle dedi: "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- zekât hususunda bize şöyle şöyle farz kıldı." O zaman adam; "beni ihyâ ettin. Allah da seni ihyâ etsin" dedi. Bu olayı anlatan Hasan Basrî demiştir ki: "Bu adam sonunda müslümanların fakihlerinden oldu."⁽⁷⁵⁾

Benzer bir olay Basra'lı Mutarrıf b. Abdillâh'ın başından da geçmişti: O'na; "bize sadece Kur'an'dan bahsediniz!" denmiş, O da şöyle cevap vermişti: "Vallahi, biz Kur'an'a mukabil bir bedel, (onun yerine geçecek bir şey) murad etmiyoruz. Fakat Kur'an'ı bizden daha iyi bilen, (yani Rasûlullah'ı) istiyoruz."⁽⁷⁶⁾

Bu ilk dönemde Haricîlerin, Kur'an'ın delâlet etmediği veya ondan fazlaca bir hüküm ihtiva eden Sünnetleri, bazı Mu'tezilîlerin, mütevâtir olarak nakledilmemiş olan Sünnetleri kabul etmediklerine dair haberler de vardır.⁽⁷⁷⁾ Ancak bunlar Sünnet'i bütünüyle inkâr etmiyorlardı. Yalnız aşırı Râfizîlerin ve bazı Mu'tezilîlerin Sünnet'i toptan inkâr ettikleri nakledilmektedir. İlgili haberler incelendiğinde, bu görüşlerin daha ziyade Basra'da görüldüğü anlaşılmaktadır. Şöyle ki bu görüşlere muhatab olan İmrân b. Husayn ve Mutarrıf b.

75- el-Müstedrek, 1/109-110.

76- el-Muvâfakât, 4/26; Câmi'u Beyâni'l-İlm, 496.

77- Bu fırkaların muhtelif dahili gruplarının Sünnet hakkındaki görüşleri değişik olduğu gibi zamanla bu görüşlerinde de değişiklikler olmuştur. Bkz. Hadis Tarihi, 189-199; Dirâsât fi'l-Hadisi'n-Nebevî, 1/22 vd.

Abdillah Basra'da idiler. Mu'tezile hareketi Basra'da doğmuştu. Haricilerin ikinci vatanı Basra idi... Sünnet aleyhinde görülen bu mevziî görüşler, hicrî üçüncü asrın sonunda tamamen yok olmuşlardı. Fakat mesele geçen asırda yeniden gündeme gelmiş -veya getirilmiş-tir. Önce Irak'ta Sünnet'in dindeki yerini inkâr eden ve bunun için faaliyet gösteren kimseler görüldü. Bu hareket, Mısır'da ise Muhammed Abduh, Dr. Tevfik Sıdkî, Reşid Rıza,⁽⁷⁸⁾ Ahmed Emin ve Ebû Reyze gibi savunucular buldu.⁽⁷⁹⁾ Sünnet aleyhtarlığı, en sistemli bir şekilde, herhalde, Hindistan'da görüldü: Geçen asrın sonunda, Pencâb eyâletinde "Ehl-i Kur'an" adı altında sistemli bir Sünnet inkârcılığı başlatılmış, dernek ve yayın faaliyetleriyle desteklenen bu hareketle, beş vakit namaz, namazların kılınıp şekilleri gibi amelî tevâtürle de sâbit olan İslâmî esasların inkârı yoluna sapılmıştı.⁽⁸⁰⁾ Zamanla diğer İslâm ülkelerinde de, dar çaplı da olsa, benzeri menfi hareketlere rastlanmaya başlanmıştır. Günümüz Türkiye'sinde ise, çeşitli boyutlarda kısmî Sünnet muhaliflerinin yanında, Sünnet'i toptan inkâr eden ve "Mealciler" adı verilen kimseler bulunmaktadır.

Sünnet muhalifi görüşlerin savunucuları ve doğuş yerlerinde şu hususlar dikkat çekmektedir: 1) Bu görüşler ya meseleleri sathî olarak ele alan, küllî bir bakış açısından değerlendirmeyen, yahut yabancı kültürlerin etkisinde kalmış olan kimselerde görülmüştür. 2) Bu görüşler, bilhassa Sünnet'i toptan inkâr eden görüşler, dış te'sirlerin yoğun olduğu yerlerde doğmuş ve neşvünemâ bulmuştur. İlk asırlarda Basra, çeşitli kültürlerin kaynaştığı bir yol kavşağı idi. Son asırlarda ise bu görüşlerin ilk olarak görüldüğü yerler, gayr-ı müslim sömürge idareleri altında uzun müddet kalmış yerlerdir.

Tarihî gelişimini özetlediğimiz Sünnet'e karşı bu görüş ve hareketlere, yukarıdaki hadiste işaret edilmiştir. Bu yüzden, istikbale ait bir vakiya işaret eden bu ve benzeri hadisler, "delâil-i Nübüvvet"ten sayılmışlardır.

78- Reşid Rıza'nın, ömrünün sonlarına doğru Sünnet aleyhtarı görüşünden vazgeçtiği nakledilir.

79- Dirâsât fi'l-Hadisi'n-Nebevî, 1/26 vd.

80- a.g.e., 1/28-29; Tuhfetu'l-Ahvezi, 7/425.

٥٩٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْفَزَارِيِّ، عَنْ
الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: أَلَسَنَةُ قَاضِيَةٌ عَلَى الْقُرْآنِ، وَلَيْسَ
الْقُرْآنُ بِقَاضٍ عَلَى السُّنَّةِ.

593. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ebû İshak el-Fezâri'den, (O) el-Evzâ'i'den, (O da) Yahya b. Ebî Kesir'den (naklen) haber verdi (ki, Yahya) şöyle dedi: Sünnet Kur'an'a hükmedicidir. Kur'an ise Sünnet'e hükmedici değildir.⁽⁸¹⁾

AÇIKLAMA

Bu sözüyle, Yahya'nın, Kur'an'ın asıl, Sünnet'in onu açıklama mevkiinde bulunduğunu açıklamak istediği anlaşılmaktadır. Sünnet, Kur'an âyetlerinden ne murâd edildiğini açıklamakla ona bir çeşit hükmeder, âyetlerini bir hükme bağlar. Ancak, Yahya'nın kullandığı ifadenin ağırlığından olsa gerek, bu söz Ahmed b. Hanbel'e nakledildiğinde O şöyle demişti: "Buna yani, "Sünnet Kitâb'a hükmedicidir" demeye cesaret edemem. Şüphesiz Sünnet Kitab'ı tefsir eder, onu açıklar."⁽⁸²⁾

٥٩٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ حَسَّانٍ، قَالَ: كَانَ
جِبْرِيلُ يَنْزِلُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِالسُّنَّةِ كَمَا يَنْزِلُ عَلَيْهِ بِالْقُرْآنِ.

594. Bize Muhammed b. Kesîr, el-Evzâ'i'den, (O da) Hassân'dan (naklen) haber verdi (ki, Hassân) şöyle dedi: Cibrîl, Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- Kur'an'ı indirdiği gibi Sünnet'i de indirirdi.⁽⁸³⁾

81- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 496; Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis, 199; el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'an, 1/39. Bkz. Ma'rifet, 65.

82- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 496; el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'an, 1/39.

83- a.g.e., Merâsilu Ebî Dâvûd, S. 361. Krş. Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis, 195. Tâbiündan sika bir râvi olan Hassân b. Atıyye'nin mezkûr haberi, hükmen merfû' olsa da, mu'daldır.

AÇIKLAMA

Sünnet'in kaynağının "vahiy" olup olmadığı konusunda, lehde ve aleyhde, değişik görüşler vardır.⁽⁸⁴⁾ Ancak bazı ayet ve hadislerin ışığında Sünnet'in, en azından bir kısmının "vahiy" mahsûlü olduğunu söylemek lâzımdır. Şöyle ki, Allah Teâlâ, Hz. Peygamber'e Kitâb (Kur'an)'la beraber "Hikmet"i de indirdiğini sarîh olarak açıklamaktadır: *"Allah sana Kitâb'ı ve Hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir."*⁽⁸⁵⁾ Bu ve diğer bazı ayetlerde⁽⁸⁶⁾ Kitâb (Kur'an)'la beraber zikredilen "Hikmet" Kur'an'dan ayrı bir şey olmalıdır. Bilindiği gibi, Hz. Peygamber'den, Kur'an olmayarak gelen her şey "Sünnet" adını alır.⁽⁸⁷⁾ Binaenaleyh Kur'an'da "Hikmet" olarak adlandırılan bazı "Sünnet"ler vahiy kaynaklıdır. "Hikmet"in "hüküm"le aynı kökten geldiğine bakarak, vahiy kaynaklı bu "Sünnet"lerin ahkâmla alâkalı olduklarını söyleyebiliriz. Bazı hadislerde de Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, Cebrâîl'in kendisine, Kur'an'da bulunmayan bazı haberleri bildirdiğini bize açıklamaktadır.⁽⁸⁸⁾ Allahu a'lem, burada Kur'an'a girecek "vahy"in⁽⁸⁹⁾ bazı özellikler taşıması sözkonusudur. Belki ıstılah olarak sadece, Kur'an'a giren "ilâhî beyân"a vahiy (vahy-i metlûvv: okunan vahiy), diğerlerine "vahy-i gayr-ı metlûv: okunmayan vahiy", "ilhâm" denilmesi gibi ayrımlar yapılabilir. Ancak esas olan kaynağın ilâhîliğidir. Beşer ufkuna tecellî derecesi ve şekli, dolayısıyla yapılan isimlendirmeler, buradaki konumuz için tâlî derecede kalır.

۵۹۵ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ :

84- Bkz. Hadisde Nâsîh Mensûh, s 9-13 ve kaynakları; Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis, 196.

85- Nisâ Sûresi, 113.

86- Bakara Sûresi, 151, 231; Âl-i İmrân Sûresi, 164; Cumu'a Sûresi, 2.

87- el-Muvâfakât, 4/3.

88- Bir kaç örnek için bkz. Müslim, Selâm, 17 (4/1709); Cennet, 64 (4/2199); İman, 153 (1/94); Buhâri, İlîm, 25 (1/18), Vudû', 37 (1/31), Cenâ'iz, 1 (1/141); Tirmizi, İman, 18 (5/27).

89- Bizzat Kur'an'da, Hz. Peygamber'e gelen vahiylerin, Kur'an'dakilerden ibaret olmadığına işaret eden âyetler vardır. Bkz. Bakara Sûresi, 142-144; Tahrim Sûresi, 3; Haşr Sûresi, 5.

السُّنَّةُ سُنَّتَانِ: سُنَّةُ الْأَخْذِ بِهَا فَرِيضَةٌ وَتَرْكُهَا كُفْرٌ، وَسُنَّةُ الْأَخْذِ بِهَا فَضِيلَةٌ وَتَرْكُهَا إِلَى غَيْرِهِ حَرَجٌ.

595. Bize Muhammed b. Kesîr, el-Evzâ'i'den, (O da) Mek-hûl'den (naklen) haber verdi (ki, Mekhûl) şöyle dedi: Sünnet iki çeşittir: Bir Sünnet var ki, onu almak farz, bırakmak küfürdür. Bir Sünnet de var ki, onu almak fazîlet, onu bırakıp başkasını almak günâhtır.

AÇIKLAMA

Hız. Peygamber'den -sallahu aleyhi ve sellem- bize intikal eden Sünnetlerinin şer'i hükümleri değişiktir. Bunlardan "farzlık" belirtenleri olduğu gibi, diğer hükümleri alanları da vardır. Kur'an'ın ahkâmıyla beraber Sünnet'in ahkâmı fıkıh ilminde ele alınmaktadır. Fakihler (İslâm Hukukçuları) Kur'an ve hadis metinlerinin, sübût ve delâlet durumlarına göre belirttikleri hükümleri açıklamaya çalışırlar.

Burada fıkıhçıların kullandığı "Sünnet" ıstılahıyla hadisçilerin kullandığı "Sünnet" ıstılahını karıştırmamak gerekir. Her ilim muhitinin kendine has ıstılahları vardır. Bu meyânda fakihler "Sünnet"i, farz ve vacib olmayan bir işin Şer'i hükmü olarak kullanmaktadırlar.

٥٩٦ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، أَنَّهُ حَدَّثَ يَوْمًا بِحَدِيثٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ رَجُلٌ: فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا يُخَالِفُ هَذَا؟ قَالَ: أَلَا أَرَانِي أُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَنُعَرِّضُ فِيهِ بِكِتَابِ اللَّهِ، كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَعْلَمَ بِكِتَابِ اللَّهِ مِنْكَ.

596. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize

Hammâd b. Seleme, Ya'la b. Hakim'den, (O da) Sa'îd b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Sa'îd) bir gün Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- bir hadis rivâyet etmişti de, bir adâm; "Allah'ın Kitâb'ında buna muhâlif olan şeyler var!" demişti. (Bunun üzerine Sa'îd) şöyle karşılık vermişti: "Allah, Allah! Ben sana Rasûlullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- hadis rivâyet ediyorum. Sen ise Allah'ın Kitab'ı ile ona ta'rizde bulunuyorsun! Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Allah'ın Kitab'ını senden daha iyi bilirdi."

«0»

باب تأويل حديث رسول الله ﷺ

50. BÂB

RASÛLULLAH'IN -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- HADİSİNİ YORUMLAMA

٥٩٧ - أَخْبَرَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَوْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّهُ قَالَ: إِذَا حَدَّثْتُمْ بِالْحَدِيثِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَظَنُّوا بِهِ الَّذِي هُوَ أَهْيَأُ، وَالَّذِي هُوَ أَهْدَى، وَالَّذِي هُوَ أَتَقَى.

597. Bize Nu'aym b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Muhammed, ibn Aclân'dan, (O) Avn b. Abdillâh'tan, (O da) ibn Mes'ûd'dan (naklen) rivâyet etti ki, O (yani İbn Mes'ûd) şöyle dedi: Size, Rasûlullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- hadis rivâyet edildiği zaman, ona şekilce en güzel olan, en doğru ve takvaya en uygun (mânâyı) düşünün, (verin).⁽⁹⁰⁾

٥٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا مِسْعَرٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةٍ، عَنْ أَبِي الْبُخْتَرِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: إِذَا حَدَّثْتُمْ شَيْئًا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَظَنُّوا بِهِ الَّذِي هُوَ أَهْدَى، وَالَّذِي هُوَ أَتَقَى، وَالَّذِي هُوَ أَهْيَأُ.

598. Bize Ebû Nu'aym haber verip (dedi ki), bize Mis'ar, Amr b. Murre'den, (O) Ebu'l-Buhteri'den, (O) Ebu Abdirrahman es-Sülemî'den, (O da) Ali'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Ali) şöyle dedi: Size Rasûlullah'tan bir şey rivâyet edildiği zaman, ona en doğru, takvaya en uygun ve şekilce en güzel olan (mânâyı) düşünün, (verin).⁽⁹¹⁾

90- Ahmed b. Hanbel, 1/385, 415; İbn Mâce, Mukaddime, 2 (1/9).

91- Ahmed b. Hanbel, 1/122, 126, 130, 131; İbn Mâce, Mukaddime, 2 (1/9); Tayâlisi, s. 16.

٥٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كَانَ إِذَا حَدَّثَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. فَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ إِذَا حَدَّثَ قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمُونِي أَحَدُثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمْ تَجِدُوهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ، أَوْ حَسَنًا عِنْدَ النَّاسِ فَاعْلَمُوا أَنِّي قَدْ كَذَبْتُ عَلَيْهِ.

599. Bize Ebû Ma'mer İsmail b. İbrahim, Sâlih b. Ömer'den, (O) Âsım b. Küleyb'den, (O) babasından, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi. (Küleyb) dedi ki, O, (yani Ebû Hureyre) Rasûlullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- hadis rivâyet ettiği zaman; "Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-; "Kim bile bile bana isnâd ederek yalan söylerse, Cehennem'deki yerine hazırlansın!" buyurdu"⁽⁹²⁾ derdi. İbn Abbâs ise hadis rivâyet ettiği zaman şöyle derdi: Rasûlullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- hadis rivâyet ettiğimi işitip de bunun (aslını) Allah'ın Kitab'ında bulamadığınız veya halkın nazarında güzel (olduğunu görmediğiniz) zaman bilin ki, ben ona isnad ederek yalan söylemişim.

AÇIKLAMA

İbn Abbâs, bu sözüyle, öyle anlaşıyor ki, şunu demek istemiştir: Hz. Peygamber'in hadislerinde yer alan bütün hükümlerin aslı Kur'an'da mevcuttur ve onlarda, sağduyu sahibi herkesin güzel göreceği açıklamalar, bilgiler bulunmaktadır. Söz konusu birinci durumu şu olay açıklar mahiyettedir: Bir gün Abdullah b. Mes'ûd; "Allah, vücûduna dövme yapan, dövme yaptıran... kadınlara lânet etsin!" demiş ve bu sözü, Esedoğullarından Ümmü Ya'kûb isimli bir kadına ulaşmış. Bunun üzerine kadın gelip; "Ebû Abdirrahman! Bana şöyle söyle lânet ettiğin ulaştı!" demiş. O zaman Abdullah b. Mes'ûd; "Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- lânet ettiklerine ben niçin lânet okumayayım? Ki bu Allah'ın Kitabı'nda da var"⁽⁹²⁾ demiş. Kadın demiş ki; "ben Kur'an'ın tamamını okuyor, ama bunu bulamıyorum."

92- Müslim, Mukaddime, 2 (1/10); Buhâri, İlm, 38 (1/36); Ahmed b. Hanbel, 2/410; 413, 469, 519. Bkz. 237.-244. ve 548. hadisler.

Abdullah; "eğer (iyi) okursan, bunu muhakkak bulursun" demiş ve şöyle devam etmiş: "şu âyeti okumadın mı? "Peygamber size ne veriyse onu alın, size ne yasak ettiyse ondan da sakının."⁽⁹³⁾ Kadın; "evet, okudum" demiş. Abdullah; "işte Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de onları yasaklamıştır" demiş.⁽⁹⁴⁾

٦٠٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَحْوَلِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: إِنَّ أَزْهَدَ النَّاسِ فِي عَالَمٍ أَهْلُهُ.

600. Bize Abdullah b. İmrân haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Süleyman el-Ahvel'den, (O da) İkrime'den (naklen) rivâyet etti (ki, İkrime) şöyle dedi: Doğrusu bir âlim hakkında insanların en önemsemezi, onun ailesidir.

«01»

باب مذاكرة العلم

51. BÂB

İLİM MÜZAKERESİ

٦٠١ - أَخْبَرَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْجَرِيرِيِّ وَأَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: تَذَاكُرُوا الْحَدِيثَ، فَإِنَّ الْحَدِيثَ، يُهَيِّجُ الْحَدِيثَ.

601. Bize Esed b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Şu'be, el-Cureyri ve Ebû Seleme'den, (onlar) Ebû Nadra'dan, (O da) Ebû Sa'îd el-Hudri'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Sa'îd) şöyle dedi: Hadisleri müzâkere ediniz. Çünkü hadis, hadisi harekete getirir.⁽⁹⁵⁾

93- Haşr Sûresi, 7.

94- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 492; el-Muvâfakât, 4/24.

95- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 134, 147; el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 1/237, 2/267; Mecmeu'z-Zevâ'id, 1/161, Ma'rifet, 140. Şerefu Ashâbi'l-Hadis, 95; el-Metâlibul-Aliye, 3/120.

AÇIKLAMA

"Müzâkere", bir konuda biriyle konuşmak, söze dalmak, görüşme yapmak demektir. Burada "müzakere"den, duyulan veya bilinen hadislerin iyice öğrenilmesi, unutulmaması için başka biriyle tekrar edilmesi, karşılıklı hatırlatılması, gözden geçirilmesi kastedilmektedir.⁽⁹⁶⁾ Bunun, daha Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- hayatıta iken kullanılmaya başlanan bir usûl olduğu görülmektedir.⁽⁹⁷⁾ Sahâbe-i Kirâm duydukları hadisleri aralarında müzâkere ederek onları iyice bellemeye, unutmamaya gayret etmiş, bunun için hadislerin müzâkeresine ehemmiyet vermişlerdi. Bu usûlde karşılıklı telkin, hatırlatma ve anlamada yardımlaşma olduğu için, öğrenimde, İslâm tarihinin müteakib asırlarında da ondan geniş bir şekilde istifade edilmiştir. Sahâbe ve sonraki ilk müslümanlardan bu müzâkere usûlüne teşvik eden bir çok haber nakledilmiştir. Bunların bir kısmı bu bölümde zikredilmektedir.⁽⁹⁸⁾ Burada, öğrenimdeki ehemmiyetine rağmen, müzâkere yoluyla hadis almanın (semâ'u'l-müzâkere) hadis alimlerin pek makbûl sayılmadığını da kaydetmeliyiz. Çünkü müzâkere esnasında, hadis rivâyeti maksadı olmadığı düşünülerek gevşek davranılabilmekte ve söze, değişik şeyler karıştırılabilmektedir. Bunun için müzâkere esnasında alınan hadislerin rivâyetinde, değerlendirmenin ona göre yapılabilmesi için alınış şeklinin belirtilmesi, yani "müzâkere esnasında rivâyet etti" gibi bir ifadenin (edâ sîgasının) kullanılması gerekli görülmüştür.⁽⁹⁹⁾

٦٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، نَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ،
عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: تَذَاكُرُوا الْحَدِيثَ، فَإِنَّ الْحَدِيثَ يُهَيِّجُ
الْحَدِيثَ.

602. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Ebû Bişr'den, (O) Ebû Nadra'dan, (O da) Ebû Sa'îd el-

96- Bir kişinin kendi kendine yaptığı tekrar çalışmasına da "müzâkere" dendiği vakidir.

97- el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 1/236.

98- Diğer haberler için bkz. Şerefu Ashâbi'l-Hadis, 93 vd.; el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 1/236, 2/273; es-Sünne Kable't-Tedvin, 159; Sahâbe ve Hadis Rivâyeti, 97.

99- Fethu'l-Mugis, 2/265, 337; Tedribu'r-Râvi, 2/123, 151; el-Bâisu'l-Hasis, 150.

Hudrî'den (naklen) haber verdi (ki, Ebû Sa'îd) şöyle dedi: Hadisleri müzâkere ediniz. Çünkü hadis hadisi harekete getirir.

٦٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ عَنْ هُشَيْمٍ عَنْ أَبِي بَشْرٍ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: تَذَاكُرُوا الْحَدِيثَ، فَإِنَّ الْحَدِيثَ يُهَيِّجُ الْحَدِيثَ.

603. Bize Ebû Ma'mer, Hüseyim'den, (O) Ebû Bişr'den, (O) Ebu Nadra'dan, (O da) Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (naklen) haber verdi (ki, Ebû Sa'îd) şöyle dedi: Hadisleri müzâkere ediniz. Çünkü hadis hadisi harekete getirir.

٦٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي بَشْرٍ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ. وَأَبْنُ عُثَيْبَةَ، عَنْ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ. وَأَبُو سَلَمَةَ - يَعْنِي عَنْ أَبِي نَضْرَةَ -، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَفِيهِ كَلَامٌ أَكْثَرُ مِنْ هَذَا.

604. Bize Ebû Ma'mer, Ebû Muâviye'den, (O) el-A'meş'ten, (O) Ebû Bişr'den, (O) Ebû Nadra'dan, (O da) Ebû Sa'îd'den (naklen); ve ibn Uleyye, el-Cureyri'den, (O) Ebû Nadra'dan, (O da) Ebû Sa'îd'den (naklen); ve Ebû Seleme'den, -yani Ebû Nadradan-, (O da) Ebû Sa'îd'den (naklen, yukarıdaki sözü) haber verdiler. Bu (haber) hakkında bundan daha fazla söz vardır.

AÇIKLAMA

Burada Ebu Sa'îd el-Hudrî'nin sözünün üç ayrı senedi daha verilmiştir. Dârimî, Ebû Sa'îd'in bu sözünün başka senedleri olduğuna da işaret etmektedir.

٦٠٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، قَالَ: قَالَ لِي طَاوُسٌ: إِذْهَبْ بِنَا نَجَالِيسَ النَّاسِ.

605. Bize Muhammed b. Ahmed haber verip (dedi ki), bize

Sufyân, Amr'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Tâvûs bana (bir gün) demişti ki; "Haydi gidip insanlarla oturup (müzâkere yapalım).

٦٠٦ - أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ، ثنا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِّي، ثنا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي الْمُغِيرَةِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: تَذَاكُرُوا هَذَا الْحَدِيثَ لَا يَنْفَلِتَ مِنْكُمْ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِثْلَ الْقُرْآنِ مَجْمُوعٌ مَحْفُوظٌ، وَإِنَّكُمْ إِنْ لَمْ تُذَاكِرُوا هَذَا الْحَدِيثَ يَنْفَلِتَ مِنْكُمْ، وَلَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ: حَدَّثْتُ أَمْسَ، فَلَا أَحَدٌ الْيَوْمَ، بَلْ حَدَّثْتُ أَمْسَ، وَلَتُحَدِّثَ الْيَوْمَ، وَلَتُحَدِّثَ غَدًا.

606. Bize İsmail b. Ebân haber verip (dedi ki), bize Ya'kûb b. Abdillâh el-Kummî rivâyet edip (dedi ki), bize Ca'fer b. Ebi'l-Muğire, Sa'îd b. Cübeyr'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Şu hadisi müzâkere ediniz ki, sizden (kaçıp) kurtulmasın. Çünkü o, Kur'an gibi toplanmış, muhâfaza altına alınmış değildir. Şüphesiz ki, şayet siz bu hadisi müzâkere etmezseniz, sizden (kaçıp) kurtulur. Sizden biri, "dün hadis rivâyet etmiştim. Binaenaleyh bugün hadis rivâyet etmeyeceğim" demesin. Aksine sen dün de rivâyet et(miş ol), bu gün de rivâyet et, yarın da rivâyet et!⁽¹⁰⁰⁾

٦٠٧ - أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا مَيْمُونُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ أَبِي الْمُغِيرَةِ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: رُدُّوا الْحَدِيثَ وَاسْتَذْكُرُوهُ، فَإِنَّهُ إِنْ لَمْ تَذْكُرُوهُ ذَهَبَ، وَلَا يَقُولَنَّ رَجُلٌ لِحَدِيثٍ قَدْ حَدَّثَهُ: قَدْ حَدَّثْتُهُ مَرَّةً، فَإِنَّهُ مَنْ كَانَ سَمِعَهُ يَزْدَادُ بِهِ عِلْمًا، وَيَسْمَعُ مَنْ لَمْ يَسْمَعْ.

607. Bize Mâlik b. İsmâ'il haber verip (dedi ki), bize Mendel b. Ali rivâyet etti. (O dedi ki), bana Ca'fer b. Ebi'l-Muğire rivâyet etti. (O dedi ki), bana Sa'îd b. Cübeyr rivâyet edip dedi ki, İbn Abbâs şöyle demişti: Hadisi tekrar edip zikrediniz. Zira siz onu zikretmezseniz, o (yok olur) gider. Hiç kimse rivâyet etmiş oldu-

ğu bir hadis için; "onu bir defa rivâyet ettim, (yeter)" demesin. Çünkü (aynı hadisi tekrar rivâyet ederse), o hadisi (önceden) işitmiş olanın ilmi artar, işitmemiş olan da işitmiş olur.

٦٠٨ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: تَذَاكُرُوا، فَإِنَّ إِحْيَاءَ الْحَدِيثِ مُذَاكَرَتُهُ.

608. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Ebu Avâne, Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan, (O da) Abdurrahman b. Ebî Leyla'dan (naklen) haber verdi (ki, Abdurrahman) şöyle dedi: Müzâkere yapınız. Çünkü hadisi yaşatmak, onu müzâkere etmek(le olur).⁽¹⁰¹⁾

٦٠٩ - أَخْبَرَنَا قَبِيصَةُ وَمُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَا: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، قَالَ: تَذَاكُرُوا الْحَدِيثَ، فَإِنَّ ذِكْرَهُ حَيَاتُهُ.

609. Bize Kabîsa ve Muhammed b. Yûsuf haber verip dediler ki, bize Sufyân, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Alkame'den (naklen) rivâyet etti (ki, Alkame) şöyle dedi: Hadisi müzâkere ediniz. Çünkü onu zikretmek, (tekrar etmek), onun hayatıdır.⁽¹⁰²⁾

٦١٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ قُدَامَةَ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ زِيَادِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: كَانَ ابْنُ شِهَابٍ يُحَدِّثُ الْأَعْرَابَ.

610. Bize Muhammed b. Kudâme, Sufyân b. Uyeyne'den, (O da) Ziyâd b. Sa'd'dan (naklen) haber verdi (ki, Ziyâd) şöyle dedi: İbn Şihâb bedevilere hadis rivâyet ederdi.⁽¹⁰³⁾

101- Kitâbu'l-İlm, 11; Câmi'u Beyâni'l-İlm, 134, 136, 147; el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 1/238; 2/273. Ma'rifet, 141.

102- Kitâbu'l-İlm, 111; Câmi'u Beyâni'l-İlm, 134; el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 2/268;

103- el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 2/269.

AÇIKLAMA

"Bedevî", şehirli olmayan (köylü), çölde yaşayan Arap demektir. Bedevîler; ekseriya ilimle, ilim ehliyle, kısacası medeniyetle pek alâkaları bulunmayan, kaba ve sert tabiatlı, sözden anlamaz insanlardı.⁽¹⁰⁴⁾ İbn Şihâb, öyle anlaşıyor ki, bildiği hadisleri tekrar ederek unutmamak için, onlara bile hadis rivâyet ediyordu. İbn Şihâb'ın bu rivâyetinde, onları iyi yolda eğitme, onlara dini anlatma ve hadisleri yayma gibi diğer gayeleri de olmuş olabilir.

٦١١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ، عَنْ الْأَعْمَشِ، قَالَ: كَانَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ رَجَاءٍ يَجْمَعُ صِبْيَانَ الْكِتَابِ يُحَدِّثُهُمْ يَتَحَقَّقُ بِذَلِكَ.

611. Bize Muhammed b. Sa'id haber verip (dedi ki), Muhammed b. Fudayl, el-A'meş'ten, O'nun şöyle dediğini bildirdi: İsmail b. Recâ, mahalle mektebinin çocuklarını toplar, onlara hadis rivâyet eder, bu suretle (hadisleri) ezberletmeye çalışırdı.⁽¹⁰⁵⁾

٦١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الشَّافِعِيِّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَ حَدِيثَكَ مَنْ يَشْتَهِيهِ، وَمَنْ لَا يَشْتَهِيهِ، فَإِنَّهُ يَصِيرُ عِنْدَكَ كَأَنَّهُ إِمَامٌ تَقْرَأُ.

612. Bize Ebu'n-Nu'man haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Ebû Abdillâh eş-Şakari'den, (O da) İbrâhim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Hadîsini, onu arzu edene de, etmeyene de rivâyet et. Çünkü o, (bu surette), yanında okumakta olduğun bir "imâm: Kur'an" gibi (iyi belllenmiş) olur.⁽¹⁰⁶⁾

٦١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمْ مِنَّا حَدِيثًا فَتَذَكَّرُوهُ بَيْنَكُمْ.

104- Bedevîler hakkında bkz. Tevbe Sûresi, 97-99; Hucurât Sûresi, 14.

105- Kitâbu'l-İlm, 112; Câmi'u Beyâni'l-İlm, 134, 135-136.

106- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 134; el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 2/268

613. Bize Ebû Ma'mer ve Muhammed b. Sa'îd, Abdusselâm'dan, (O) Haccâc'dan, (O) Atâ'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdiler (ki İbn Abbâs) şöyle dedi: Bizden bir hadis işittiğiniz zaman, onu aranızda müzâkere ediniz.⁽¹⁰⁷⁾

٦١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، عَنْ هُشَيْمٍ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، قَالَ: كُنَّا نَأْتِي الْحَسَنَ، فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ تَذَاكُرًا بَيْنَنَا.

614. Bize Ebû Ma'mer, Hüseyim'den haber verdi (ki, O şöyle demiş:) Bize Yûnus haber verip dedi ki; biz el-Hasan'ın yanına giderdik. Yanından çıktığımızda da (O'ndan öğrendiklerimizi) aramızda müzâkere yapardık.

٦١٥ - أَخْبَرَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حُثَيْنٍ^(١) بْنِ أَبِي حَكِيمٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَرَوِيَ حَدِيثًا فَلْيُرَدِّدْهُ ثَلَاثًا.

615. Bize Sadaka İbnu'l-Fadl haber verip (dedi ki), bize Abdullah b. Vehb, Amr İbnu'l-Hâris'ten, (O) Huneyn b. Ebî Hakîm'den, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi (ki, İbn Ömer) şöyle dedi: Sizden biri bir hadis rivâyet etmek istediği zaman, onu üç defa tekrar etsin.⁽¹⁰⁸⁾

٦١٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ، عَنْ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: إِحْيَاءُ الْحَدِيثِ مُذَاكَرَتُهُ. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شَدَادٍ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ كَمْ مِنْ حَدِيثٍ أَحْيَيْتَهُ فِي صَدْرِي كَانَ قَدْ مَاتَ.

616. Bize Muhammed b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Fudayl, Yezîd'den, (O da) Abdurrahman b. Ebî Leyla'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Abdurrahman) şöyle dedi: "Hadisi yaşatmak, onu müzâkere etmek(le olur)." Bunun üzerine Abdullah b. Şeddâd ona; "Allah sana merhamet etsin! Ölmüş olan nice hadisi göğsümde dirilttin!" dedi.⁽¹⁰⁹⁾

107- el-Câmi' li-Ahlâkî'r-Râvi, 1/237; Şerefu Ashâbi'l-Hadis, 95.

108- el-Câmi' li-Ahlâkî'r-Râvi, 1/234.

109- Bkz. 608. haberin kaynakları.

٦١٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ الْحَارِثُ بْنُ يَزِيدَ الْعُكْلِيُّ وَابْنُ شُبْرُمَةَ وَالْقَعْقَاعُ بْنُ يَزِيدَ وَمُغِيرَةُ إِذَا صَلُّوا الْعِشَاءَ الْأَخِرَةَ جَلَسُوا فِي الْفَقْهِ، فَلَمْ يُفَرِّقْ بَيْنَهُمْ إِلَّا أَذَانُ الصُّبْحِ.

617. Bize Abdullah b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Fudayl, babasından, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: El-Hâris b. Yezîd el-Uklî, İbn Şübrüme el-Ka'kâ b. Yezîd ve Muğire, yatsı namazını kıldıkları zaman fıkıh (müzâkeresi-ne) otururlardı da aralarını, başkası değil, sadece sabah ezanı ayırırdı.⁽¹¹⁰⁾

٦١٨ - أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: سَمِعْتُ شَرِيكَاً ذَكَرَ عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَطَاءٍ وَطَاوُسٍ وَمُجَاهِدٍ، قَالَ: عَنْ اثْنَيْنِ مِنْهُمْ: لَا بَأْسَ بِالسَّمْرِ فِي الْفَقْهِ.

618. Bize Mâlik b. İsmail haber verip (dedi ki), Şerîk'in, Leys'ten, (O'nun da) Atâ', Tâvûs ve Mücâhid'den (naklen) şöyle anlattığını işittim: (Leys) onların (yani Atâ', Tâvûs ve Mücâhid'in) ikisinden naklen; "(Yatsı namazından sonra) fıkıh hakkında sohbet etmekte hiçbir mahzûr olmadığını" söyledi.

AÇIKLAMA

Müslümanın günlük vaktini en büyük ölçüde namaz düzenler. Onun günü namazla başlar, belli periyodlar halinde namazla bölünecek devam eder ve namazla biter. Böylece müslümanın günü belli bir düzen ve plân dahilinde seyreder. Bunun sürekliliğini sağlamak için, günün son farz namazı olan yatsı namazından sonra dinen uygun ve faydalı görülen bir işin olması durumu harici, uyku istirahatine geçilmelidir. Ta ki beden dinlenmesi sağlansın ve mümkün olursa gecenin belli bir vaktinde kalkılıp nâfile namaz vb. ibadetlerle gece ihya edilebilsin, veya vaktinde sabah namazına kalkılarak yeni güne namazla yeniden başlansın. Bu durumdan dolayı müslüman için yatsı namazından sonra söze dalıp uyanık kalmak yasaklanmıştır.

Hız. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, genel olarak yatsı namazından önce uyumadığı gibi, ondan sonra da gece sohbeti yapmaz⁽¹¹¹⁾ ve bunları kerih görürdü.⁽¹¹²⁾ Fakat Hız. Peygamber'in; ümmetin işlerini görüşmek,⁽¹¹³⁾ bazı açıklamalarda bulunmak⁽¹¹⁴⁾ gibi sebeplerle, yatsı namazından sonra hemen uyumadığını belirten rivâyetler de vardır. Hız. Peygamber'in bu tatbikatından hareketle, yatsı namazından sonra sadece ilmî çalışma ve ibâdet gibi dinen uygun ve faydalı görülen işler için uyanık kalınabileceği söylenmiştir. Netice olarak; bize emanet olan vücûdun sağlığını korumak, meşrû işlerle meşgul olmak ve sabah namazını zamanında kılmak esasları dahilinde, gecelerin uzunluğu ve kısalığı da göz önüne alınarak, gecenin ferdi düzenlemesi yapılabilir.⁽¹¹⁵⁾

٦١٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا عَبْدُ السَّلَامِ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: لَا بَأْسَ بِالسَّهْرِ فِي الْفَقْهِ.

619. Bize Muhammed b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Abdüsselâm, Leys'ten, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücâhid) şöyle dedi: (Yatsı namazından sonra) fıkıh hakkında sohbet etmekte hiçbir mahzûr yoktur.⁽¹¹⁶⁾

٦٢٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا حَفْصٌ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: تَدَارُسُ الْعِلْمِ سَاعَةً مِنَ اللَّيْلِ خَيْرٌ مِنْ إِحْيَائِهَا.

620. Bize Muhammed b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Hafs, İbn Cüreyc'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İbn Abbâs şöyle demişti: Gece bir saat ilim okuma, onu (nâfile ibâdetlerle) ihyâ etmekten daha hayırlıdır.

111- İbn Mâce, Salât, 12 (1/229, 230).

112- Buhâri, Mevâkît, 39 (1/148).

113- Ahmed b. Hanbel, 1/26, 34.

114- Buhâri, İlm, 41 (1/37).

115- Bkz. Fethul-Bârî, 3/266-267; Umdetu'l-Kârî, 5/97.

116- Kitâbu'l-İlm, 130.

٦٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، عَنْ هُشَيْمٍ، أَنَا حَجَّاجٌ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: كُنَّا نَأْتِي جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ تَذَاكُرْنَا فَكَانَ أَبُو الزُّبَيْرِ أَحْفَظَنَا لِحَدِيثِهِ.

621. Bize Ebû Ma'mer ve Muhammed b. İsa, Hüseyim'den haber verdiler (ki, O şöyle demiş:) Bize Haccâc, Atâ'dan, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Biz Câbir b. Abdillâh'ın yanına giderdik. Yanından çıktığımızda da (O'ndan öğrendiklerimizi aramızda) müzâkere yapardık. (Bu müzâkerelerde görürdük ki), Ebu'z-Zübeyr, O'nun hadisini en iyi ezberleyenimiz idi.⁽¹¹⁷⁾

٦٢٢ - أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ اللَّيْثَ بْنَ سَعْدٍ، يَقُولُ: تَذَاكُرَ ابْنِ شِهَابٍ لَيْلَةً بَعْدَ الْعِشَاءِ حَدِيثًا، وَهُوَ جَالِسٌ مُتَوَضِّئًا قَالَ: فَمَا زَالَ ذَلِكَ مَجْلِسَهُ حَتَّى أَصْبَحَ. قَالَ مَرْوَانُ: جَعَلَ يَتَذَاكُرُ الْحَدِيثَ.

622. Bize Mervân b. Muhammed haber verip dedi ki, el-Leys b. Sa'd'i, şöyle derken işittim: İbn Şihâb, bir gece yatsıdan sonra, abdestli olarak oturmuş, bir hadis müzâkere etmişti. (El-Leys) dedi ki; O, sabah oluncaya kadar bu şekilde oturmaya devam etti. Mervân dedi ki, (sabah olunca da tekrar) hadis müzâkere etmeye başlamış.

٦٢٣ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا ابْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: كُنْتُ إِذَا سَأَلْتُ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ فَكَأَنَّمَا أَفْجَرُ بِبَحْرًا.

623. Bize Abdullah b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize İbn İdrîs, Muhammed b. İshak'tan, (O da) ez-Zührî'den (naklen) rivâyet etti (ki, ez-Zührî) şöyle dedi: Ubeydullah b. Abdillâh'a (bir şey) sorduğum zaman, sanki O'nunla bir deniz yarardım.

٦٢٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا جَرِيرٌ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: كَانَ الْحَارِثُ الْعُكْلِيُّ وَأَصْحَابُهُ يَتَجَالَسُونَ بِاللَّيْلِ وَيَذْكُرُونَ الْفَقْهَ.

624. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Cerir, Osman b. Abdillâh'tan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: El-Hârisu'l-Uklî ile talebe-arkadaşları gece beraberce oturur, fıkıh müzâkere ederlerdi.

٦٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا أَبُو إِسْرَائِيلَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، رَوَى عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: تَذَاكُرُوا هَذَا الْحَدِيثَ فَإِنَّ حَيَاتَهُ مُذَاكِرَتُهُ.

625. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Ebû İsrâîl, Atâ' İbnu's-Sâ'ib'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti. (Es-Sâ'ib de) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Abdullah) şöyle dedi: Hadisleri müzakere ediniz. Çünkü onların hayatı, müzâkereleri (ile mümkün-dür).⁽¹¹⁸⁾

٦٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عَوْنٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ لِأَصْحَابِهِ حِينَ قَدِمُوا عَلَيْهِ: هَلْ تُجَالِسُونَ؟ قَالُوا: لَيْسَ نَتْرُكُ ذَلِكَ. قَالَ: فَهَلْ تُزَاوِرُونَ؟ قَالُوا: نَعَمْ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، إِنَّ الرَّجُلَ مِنَّا لَيَفْقِدُ أَخَاهُ فَيَمْشِي فِي طَلَبِهِ إِلَى أَقْصَى الْكُوفَةِ حَتَّى يَلْقَاهُ. قَالَ: فَإِنَّكُمْ لَنْ تَزَالُوا بِخَيْرٍ مَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ.

626. Bize Ebû Nu'aym haber verip (dedi ki), bize el-Mes'ûdî, Avn'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: (Birgün) Abdullah talebe-arkadaşlarına, yanına geldiklerinde demişti ki; "beraber oturup (müzâkere yapıyor musunuz?)" Onlar; "bunu hiç terketmiyoruz" demişlerdi. (Abdullah, devamla) demişti ki; "peki, birbirinizi ziyaret ediyor musunuz?" "Evet, ya Ebâ Abdırrahman" demişlerdi, "bizden bir adam (din) kardeşini kaybeder de onu bulmak için (peşinden), Kûfe'nin en uzak yerine kadar gider. Sonunda onunla karşılaşır." (Bunun üzerine Abdullah); "öyleyse siz bunu yaptığınız sürece hayırda devam edersiniz", demisti.

118- Şerefu Ashâbi'l-Hadis 94; Müstedrek, 1/95; Ma'rifet, 141.

٦٢٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا الْوَلِيدُ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: آفَةُ الْعِلْمِ النِّسيَانُ، وَتَرْكُ الْمَذَاكِرَةِ.

627. Bize Muhammed İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize el-Velîd, el-Evzâ'i'den, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivâyet etti (ki, ez-Zühri) şöyle dedi: İlmin felâketi unutmak ve müzâkereyi terketmektir.⁽¹¹⁹⁾

٦٢٨ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنبَأَنَا أَبُو عُمَيْسٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: آفَةُ الْحَدِيثِ النِّسيَانُ.

628. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize Ebû Umeys, el-Kâsım'dan, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Abdullah dedi ki; "Hadisin felâketi, unutmaktır."⁽¹²⁰⁾

٦٢٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ طَارِقٍ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ آفَةً، وَآفَةُ الْعِلْمِ النِّسيَانُ.

629. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Târik'tan, (O da) Hakîm b. Câbir'den (naklen) haber verdi (ki, Hakîm) şöyle dedi: Abdullah demişti ki: "Şüphe yok ki, her şeyin bir felâketi vardır. İlmin felâketi de unutmaktır."

٦٣٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: آفَةُ الْعِلْمِ النِّسيَانُ، وَإِضَاعَتُهُ أَنْ تُحَدِّثَ بِهِ غَيْرَ أَهْلِهِ^(١).

630. Bize Abdullah b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Ebû Usâme, el-A'meş'ten, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuş: "İlmin felâketi unutmak, zâyi edilmesi de onu ehli olmayana rivâyet etmendir."⁽¹²¹⁾

119- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 143.

120- a.g.e., 144.

121- Bu hadis mu'daldır. El-A'meş'in, Tâbiî olmasına rağmen, Sahâbeden semâ'î (hadis öğrenimi) sâbit olmamıştır. Bu hadisi, yine mu'dal olarak İbn Ebî Şeybe (bkz. Feyzu'l-Kadîr, 1/52) ve onun tarikandan, İbn Abdilberr de (Câmi'u Beyâni'l-İlm, 144) rivâyet etmişlerdir.

٦٣١ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، أَنبَأَنَا أَبُو حَمْزَةَ التَّمَّارُ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: غَائِلَةُ الْعِلْمِ النِّسْيَانُ.

631. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Sele-me rivâyet etti. (O dedi ki), bize Ebû Hamza et-Temmâr, el-Hasan'dan, O'nun şöyle dediğini haber verdi: İlmin musibeti, unutmaktır.⁽¹²²⁾

٦٣٢ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أَنَا كَهْمَسُ، عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ: تَذَاكُرُوا هَذَا الْحَدِيثَ وَتَزَاوَرُوا، فَإِنَّكُمْ إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا يَذْرُسْ.

632. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Keh-mes, İbn Bureyde'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Hz. Ali demişti ki: "Şu hadisleri müzâkere ediniz. Birbirinizi de ziyaret ediniz. Çünkü siz (böyle) yapmazsanız, onlar yok olup gider."⁽¹²³⁾

٦٣٣ - أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَكَمِ، قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ: قَالَ الزُّهْرِيُّ: كُنْتُ أَحْسِبُ بِأَنِّي أَصَبْتُ مِنَ الْعِلْمِ، فَجَالَسْتُ عَبْدَ اللَّهِ فَكَأَنِّي كُنْتُ فِي شُعْبٍ مِنَ الشَّعَابِ.

633. Bize Bişr İbnu'l-Hakem haber verip dedi ki, ben Sufyân'ı, şöyle derken işittim: Ez-Zührî şöyle demişti: İlimden (bir şeyler) elde ettiğimi sanıyordum. Sonra Ubeydullah (b. Abdillâh b. Mes'ûd) ile oturup (müzakere yaptım) da (gördüm ki) ben, sanki vâdilerden bir vâdide imişim!

«٥٢»

باب اختلاف الفقهاء

52. BÂB

FAKÎHLERİN İHTİLÂFI

122- Câmi'u Beyâni'l-İlm, 143.

123- el-Câmi' li-Ahlâkır-Râvi, 1/236, 237; Şerefu Ashâbi'l-Hadis, 94; Câmi'u Beyâni'l-İlm, 134; Müstedrek, 1/95; Ma'rifet, 60, 141.

٦٣٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، قَالَ: قُلْتُ^(١): لِعُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ: لَوْ جَمَعْتَ النَّاسَ عَلَى شَيْءٍ؟ فَقَالَ: مَا يَسُرُّنِي أَنَّهُمْ لَمْ يَخْتَلِفُوا. قَالَ: ثُمَّ كَتَبَ إِلَى الْأَفَاقِ أَوْ إِلَى الْأَمْصَارِ لِيَقْضِيَ كُلُّ قَوْمٍ بِمَا اجْتَمَعَ عَلَيْهِ فَقَهَاؤُهُمْ.

634. Bize Yezîd b. Harûn, Hammâd b. Seleme'den, (O da) Humeyd'den (naklen) haber verdi (ki, Humeyd) şöyle dedi: Ömer b. Abdilaziz'e; "insanları tek şey üzerinde toplasan!" denmişti de O şöyle karşılık vermişti: "Onların ihtilâf etmemeleri beni sevindirmez!" (Humeyd) dedi ki, O, sonra, her tarafa -veya merkezlere-, her topluluğun, fakihlerinin üzerinde ittifak ettikleri şeyle hüküm vermesi için mektuplar yazdı.

ACIKLAMA

"İhtilâf", "ayrılık, uyuşmama, anlaşmama" demektir. Bunun zıddı, "ittifâk: uyuşma"dır. Şurası muhakkaktır ki, her meşrû konudaki ittifâk, ihtilâftan daha iyi, daha hayırlıdır. Bununla beraber, insanın olduğu yerde, onun değerlendirmeleriyle alâkalı hususlarda bütün insanlara şâmil olacak bir ittifakın meydana gelmesi, insanın yapısı gereği, mümkün değildir. Bundan dolayı insan kaynaklı şeylerde, yani beşerî yoruma tâbi meselelerde tabîî olarak ihtilâflar görülecektir. Dârimî de, "Fakihlerin İhtilâfı" başlığıyla bu mânâyı işaret etmiş olmalıdır. Çünkü "fakih"(=muctehid alim, Şer'î hükümleri muayyen delillerinden çıkaran kimse), en geniş mânâda Kur'an ve hadis metinlerini, Şer'î delilleri yorumlayan, açıklayan insandır. İşte, işe beşerî yorum ve açıklama girince de ihtilaflar olacaktır. Fakihlerin bu ihtilâfları, onlara başvuracak olan halk için, dini uygulamada genişlik ve kolaylık sağlayacak, bu bakımdan da bu ihtilaflar müslümanlar için rahmet olacaktır. Vahiy kaynaklı veya destekli meselelerde, asılları i'tibarîyle ihtilâfa düşmek ise dalâlettir. Onlar, yorumları bir tarafa, oldukları gibi kabul edilirler. İhtilâfı kınayan âyet ve hadisleri bu mânâda anlıyoruz. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Topluca Allah'ın ipine yapışın, ayrılmayın."⁽¹²⁴⁾ "Kendilerine

124- Âl-i İmrân Sûresi, 103.

açık deliller geldikten sonra, ayrılığa düşüp ihtilâf edenler gibi olmayın. İşte onlar, (evet) onlar için (Kıyamet günü) büyük bir azâb vardır."⁽¹²⁵⁾ Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- bir hadisi ise şöyledir: "İhtilâf etmeyiniz. Çünkü sizden öncekiler ihtilâf etmişlerdi de, helâk olmuşlardı."⁽¹²⁶⁾

Tarihî vakıa da söylenen husûsları te'yîd edecek mâhiyettedir: Hz. Peygamber, vermiş olduğu bir emri değişik şekilde yorumlayıp tatbik eden Sahâbîlerini kınamamıştı.⁽¹²⁷⁾ Sahâbe ve sonrası dönemlerdeki fakihlerin ihtilâfları ise herkesin mâlûmudur.⁽¹²⁸⁾ Bu bölümde, konuyla ilgili bazı haberler zikredilmektedir.

٦٣٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، عَنْ عَوْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: مَا أَحَبُّ أَنْ أَصْحَابَ النَّبِيِّ ﷺ لَمْ يَخْتَلِفُوا، فَإِنَّهُمْ لَوِ اجْتَمَعُوا عَلَى شَيْءٍ فَرَكَّهُ رَجُلٌ تَرَكَ السُّنَّةَ، وَلَوْ اخْتَلَفُوا فَأَخَذَ رَجُلٌ بِقَوْلِ أَحَدٍ أَخَذَ بِالسُّنَّةِ.

635. Bize Yezîd, el-Mes'ûdî'den, (O da) Avn b. Abdillâh'tan (naklen) haber verdi (ki, Avn) şöyle dedi: Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashabının ihtilâf etmemiş olmalarını arzu etmem. Çünkü onlar bir şey üzerinde ittifak etmiş olsalar, sonra da bir adam bunu terketseydi, Sünnet'i terketmiş olurdu. Şayet ihtilâf etmiş olsalardı da bir adam (onlardan) birinin görüşünü kabul etseydi, Sünnet'i kabul etmiş, (Sünnet'e uymuş) olurdu.

٦٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: رُبَّمَا رَأَى ابْنُ عَبَّاسٍ الرَّأْيَ ثُمَّ تَرَكَهُ.

636. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hasan, Leys'ten, (O da) Tâvûs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Tâvûs) şöyle dedi: İbn Abbâs bazan bir görüş beyân eder, sonra onu terkeddi.

125- Âl-i İmrân Sûresi, 105.

126- Buhâri, Husûmât, 1 (3/88).

127- Buhâri, Meğâzi, 30 (5/50).

128- Bu ihtilâf konusunu krş. Feyzu'l-Kadir, 1/209-212; Râhu'l-Me'ânt, 4/23-25.

٦٣٧ - أَخْبَرَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، أَنبَأَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، قَالَ: قَالَ لِي عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ: إِنَّ عُمَرَ قَالَ لِي: إِنِّي قَدْ رَأَيْتُ فِي الْجِدِّ رَأْيًا، فَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنْ تَتَّبِعُوهُ فَاتَّبِعُوهُ. قَالَ عُثْمَانُ: إِنْ تَتَّبِعَ رَأْيَكَ فَإِنَّهُ رُشْدٌ، وَإِنْ تَتَّبِعَ رَأْيَ الشَّيْخِ قَبْلَكَ فَنِعْمَ ذُو الرَّأْيِ كَانَ. قَالَ: وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يَجْعَلُهُ أَبًا.

637. Bize el-Haccâc İbnu'l-Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivâyet edip (dedi ki), bize Hişâm b.Urve, Urve'den, (O da) Mervân İbnu'l-Hakem'den (naklen) haber verdi (ki, Mervân) şöyle dedi: Hz. Osman b. Affân bana dedi ki, Hz. Ömer bana şöyle demişti: "Şüphesiz o doğrudur. Eğer senden önceki Üstad'ın (yani Hz. Ebû Bekr'in) görüşüne uyarsak, O ne güzel görüşlü biri idi!" (Humeyd) dedi ki, Hz. Ebû Bekr ona (yani dedeye, mirasta) baba (hükümü) verirdi.⁽¹²⁹⁾

«٥٣»

باب في العرض

53. BÂB

ARZ HAKKINDA

٦٣٨ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ، ثنا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ الْأَحْوَلِ، قَالَ: عَرَضْتُ عَلَى الشَّعْبِيِّ أَحَادِيثَ الْفُقَهَاءِ فَأَجَازَهَا لِي.

638. Bize İbrâhîm İbnu'l-Munzîr el-Hızâmî haber verip (dedi ki), bize Mervân b. Muâviye rivâyet edip (dedi ki), bize Âsım el-Ahvel rivâyet edip dedi ki; eş'Şa'bî'ye, fıkıh (ahkâm) hadislerini "arz" ettim, (okudum). O da onları (rivâyet etmem için) bana izin verdi.⁽¹³⁰⁾

129- Dedenin mirastaki payı hakkında bkz. 2902.-2933. haberler.

130- el-Kifâye, 386.

AÇIKLAMA

"Arz"ın sözlük mânâsı "izhar etmek, göstermek, ortaya koymak, sunmak"tır. Hadis Usûlü ıstılahı olarak ise; talebenin, bir hocanın rivâyet hakkına sahip olduğu hadis veya hadislerini önceden yazdıktan veya ezberledikten sonra, gelip bu hocaya okuması mânâsına kullanılmıştır. Bir talebenin, aynı şekilde hocasına hadislerini okumakta olan başka bir talebeyi dinlemesi de "arz" adını alır. Buna "kırâ'at aleş-şeyh", "kırâ'at" ve "arzu'l-kırâ'at" da denilmiştir.⁽¹³¹⁾ Bu usûlle, hocanın huzurunda onun hadislerini okuyan talebe ve -varsa- okunanları dinleyen diğer talebeler, sözkonusu hadisleri hocadan, onun ağzından duymuş gibi almış, öğrenmiş olurlar. Binaenaleyh "arz", hocadan hadis alma, (öğrenme=tahammulu'l-hadis) usûllerinden biridir. Bu usûlün tarihi, Asr-ı Saâdet'e kadar uzanır. Şöyle ki, Buhârî'nin kaydettiği bir habere göre,⁽¹³²⁾ Dımâm b. Sa'lebe isimli bir Sahâbi, önceden öğrenmiş olduğu bazı İslâmî esasları, gelip Hz. Peygamber'e, soru şeklinde tekrar etmiş. Hz. Peygamber onu, bu esnada sadece "evet" sözleriyle tasdîk etmiş. Dımâm b. Sa'lebe, konuşmasının sonunda, zikretmiş olduğu İslâmî esasları kendi kabilesine anlatacağını da Hz. Peygamber'e söylemiş. Böylece O, onları Hz. Peygamber'den öğrenmiş oldu. Kabilesinin yanına gittiğinde de onları kabilesindekilere nakletmiş. Onlar da bunları kabul etmişler. Dımâm b. Sa'lebe'nin burada yaptığı, "arz"dan başka bir şey değildir. Bu hadis, "arz"ın mu'teber, meşrû' bir hadis öğrenme usûlü olduğuna delil getirilmektedir.⁽¹³³⁾ Birkaç kişi hariç, bütün İslâm alimleri de bu usûlle hadis alıp nakletmenin caiz olduğunda ittifak etmişlerdir.⁽¹³⁴⁾

٦٣٩ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، قَالَ: قُلْتُ لِعَمْرِو بْنِ دِينَارٍ: أَسَمِعْتَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِرَجُلٍ مَرَّ فِي الْمَسْجِدِ بِسَهَامٍ: أَمْسِكْ بِنِصَالِهَا؟ قَالَ: نَعَمْ.

131- Bir de "arzu'l-munâvele" vardır ki, aşağıda 642. haberin "Açıklama"sında sözkonusu edilecektir.

132- Buhârî, İlm, 6 (1/22, 23)

133- el-Kifâye, 380-381.

134- Konunun tafsîlâtı için bkz. el-Kifâye, 380 vd.; Fethu'l-Muğis, 2/24 vd; Tedribu'r-râvi, 2/12; Hadis Istılahları, 38 vd.

639. Bize İbrahim İbnu'l-Munzir haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne rivâyet edip dedi ki, Amr b. Dinâr'a; "Câbir b. Abdillâh'ı, "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, mescide (elinde) oklarla uğrayan bir adama; "Onların temrenlerini, (demir uçlarını) tut!" buyurdu" derken işittin mi?" dedim. "Evet" dedi.⁽¹³⁵⁾

AÇIKLAMA

Bu haberde bir "arz" usûlü örneği görülmektedir. Sufyân b. Uyeyne, Amr b. Dinâr'a gelerek, önceden öğrenmiş ve O'nun rivâyet hakkına sahip olduğu bir hadisi O'na "arz" etmiş, (okumuş), Amr ise O'nu tasdik etmiştir. Bundan sonra Sufyân; "Amr b. Dinâr bana kırâ'at (arz) yoluyla şöyle rivâyet etti veya şöyle haber verdi" gibi bir ifade (edâ sîgası) kullanarak, mezkûr hadisi başkasına nakledebilecektir.

٦٤٠ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، ثنا سُفْيَانُ، قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ: أَسَمِعْتَ أَبَاكَ يُحَدِّثُ عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقْبَلُهَا وَهُوَ صَائِمٌ؟ قَالَ: نَعَمْ.^(١)

640. Bize İbrahim İbnu'l-Münzir haber verip (dedi ki), bize Sufyân rivâyet edip dedi ki, Abdurrahman İbnu'l-Kâsım'a, "Babanı, (halası) Hz. Âişe'den, "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- oruçlu iken onu öperdi" diye rivâyet ederken işittin mi?" dedim. "Evet" dedi.⁽¹³⁶⁾

٦٤١ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ، ثنا مُسْكِينُ بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ مَنْصُورٌ بِحَدِيثٍ، فَلَقِيْتُهُ فَقُلْتُ: أَحَدَّثُ بِهٍ عَنْكَ؟ قَالَ: أَوْ لَيْسَ إِذَا كَتَبْتُ إِلَيْكَ فَقَدْ حَدَّثْتُكَ؟ قَالَ: وَسَأَلْتُ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيَّ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ.

641. Bize el-Hasan b. Ahmed haber verip (dedi ki), bize Miskîn b. Bukeyr rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet

135- Buhâri, Salât, 66 (1/116); Müslim, Birr, 120 (4/2018); Ebû Dâvûd, Cihâd, 65 (3/31); Nesâ'i Mesâcid, 26 (2/38); İbn Mâce, Edeb, 51 (2/1241); Darîmî, Salât, 119 (1409. hadis); Ahmed b. Hanbel, 3/308. Bkz. 1409. hadisin "Açıklama"sı.

136- Müslim, Sıyâm, 63 (2/776); Ahmed b. Hanbel, 6/39. Metnin diğer kaynakları ve "Açıklama"sı için bkz. 1730. hadis.

edip dedi ki, Mansûr bana bir hadis yazıp (göndermişti). Sonra kendisiyle karşılaştım ve "onu senden rivâyet edeyim mi?" dedim. Şöyle cevap verdi: "Sana yazıp (gönderdiğim) zaman, sana rivâyet ettim demek değil mi? (Tabîî, rivâyet edebilirsin!)" (Şu'be) dedi ki, "(Bunu) Eyyub es-Sahtiyânî'ye de sordum. O da bunun aynısını söyledi."⁽¹³⁷⁾

AÇIKLAMA

Bu haberde hadis alma, hadis öğrenme usûllerinden biri olan "kitâbet" söz konusu edilmektedir. "Mükâtebe (=yazışma)" da denilen bu usûlde hoca, rivâyet hakkına sahip olduğu hadis veya hadisleri ya bizzat kendi eliyle yazar, veya güvenilir olması gereken birine yazdırır ve talebeye gönderir. Bu suretle talebe de onların rivâyet hakkına sahip olmuş olur. Bu usûlün ilk örneklerini Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- tatbikatında buluyoruz: Hz. Peygamber, muhtelif yerlerde görev yapmakta olan memurlarına birçok mektup yazdırıp göndermiş, onlar da bu mektupların gereği ile amel etmişlerdi.⁽¹³⁸⁾ Müteakip dönemlerde bu usûl, hadis öğrenim ve öğretiminde çokca kullanılmıştır.⁽¹³⁹⁾

٦٤٢ - أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ،
عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: عَرَضْتُ عَلَيْهِ كِتَابًا فَقُلْتُ: أَرَوَيْهِ عَنْكَ؟ قَالَ: وَمَنْ حَدَّثَكَ
بِهِ غَيْرِي؟!

642. Bize Zekeriyya b. Adiyy haber verip (dedi ki), bize Abdullah İbnu'l-Mübârek, Ma'mer'den, (O da) ez-Zührî'den (naklen) haber verdi (ki, Ma'mer) şöyle dedi: "O'na (yani ez-Zührî'ye) bir kitab "arz" ettim ve "onu senden rivâyet edeyim mi?" dedim. Şöyle cevap verdi: "Onu sana benden başka kim rivâyet etti ki?"⁽¹⁴⁰⁾

137- Ma'rifetu Ulûmî'l-Hadis, 261; el-Kifâye, 481, 490; el-İlmâ; 85.

138- Hz. Peygamber'in bütün mektuplarıyla alâkalı teferruatlı malûmat, şu eserde bir araya getirilmeye çalışılmıştır: Mecmû'atu'l-Vesâ'iki's--Siyâsiyye li'l-Ahdi'n-Nebeviyyi ve'l-Hilâfeti'r-Râside, Dr. Muhammed Hamîdullah, Beyrut, 1389/1969, 554 s.

139- Konunun tafsîlâtı için bkz. el-Kifâye, 480 vd.; Fethu'l-Muğis, 2/121; Tedribu'r-Râvi, 2/55; Hadis Istılahları, 275.

140- el-Kifâye, 388. Bkz. el-Câmi' li-Ahlâkı'r-Râvi, 1/282.

AÇIKLAMA

"Arz"ın, "arzu'l-kırâ'at" ve "arzu'l-munâvele" diye iki çeşidinin olduğu daha önce zikredilmişti.⁽¹⁴¹⁾ Burada arzu'l-kırâ'at düşünülebilir. Bu durumda metindeki "bir kitab "arz" ettim" cümlesi, "bir kitab okudum," mânâsına gelir. Ancak burada büyük bir ihtimalle arzu'l-munâvele sözkonusudur. Arzu'l-munâvele (=elden verme arzı) ise, talebenin; hocasının, önceden elde etmiş olduğu "asıl" hadis kitabını veya onun kopye edilmiş bir nüshasını (fer'ini) hocaya vermesi, hocanın da bunu incelemesinden sonra talebeye iade etmesi şeklinde cereyan eden bir hadis alma usûlüdür. Hoca kitabı iade ederken, "Bu, benim rivâyet hakkına sahip olduğum bir kitaptır. Onu benden rivâyet edebilirsin" gibi rivâyet izni ihtiva eden bir ifade veya sadece, "bu, benim rivâyet hakkına sahip olduğum bir kitaptır" gibi bir ifade kullanabilir. Her iki halde de, bazı farklı görüşleri olmakla beraber, talebe o kitaptaki hadislerin rivâyet hakkına sahip olur, onları başkasına rivâyet edebilir.⁽¹⁴²⁾

٦٤٣ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ، ثنا دَاوُدُ بْنُ عَطَاءٍ مَوْلَى الْمُزَنِيِّنَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: عَرَضَ الْكِتَابَ وَالْحَدِيثَ سَوَاءً.

643. Bize İbrâhim İbnu'l-Münzir el-Hızâmi haber veip (dedi ki), bize, Müzenîlerin dostu (veya âzâdlısı) Dâvûd b. Atâ' rivâyet edip (dedi ki), bize Hişâm b. Urve, babasından, onun şöyle dediğini rivâyet etti; Kitabı "arz" etmekle (hocanın okuyarak hadis rivâyet etmesi, (yani semâ' usûlü) birdir.⁽¹⁴³⁾

AÇIKLAMA

Burada iki mühim hadis alma usûlünün mukayesesi yapılmaktadır. Bunlardan biri arzu'l-munâvele, diğeri ise semâ'dır. Semâ', hoca-

141- Bkz. 638. hadisin "Açıklama"sı.

142- Bu konuda bkz. Fethu'l-Muğis, 2/102; Tedribu'r-Râvi, 2/46.

143- el-Câmi' li-Ahlâk, 1/281.

nın, rivâyet hakkına sahip olduğu hadisleri kitabından veya hafızasından bizzat okumasını, talebenin de dinlemesini veya kitabından takip etmesini ifade eder ve umûmen hadis alma usûllerinin en üstünü kabul edilir. Bununla beraber semâ' ile arzu'l-münâvele'yi -bu arada aynı hükümde olan arzu'l-kırâ'at'ı- bir sayan alimler de vardır. Hâkim Nisâbüri, bunların uzun bir listesini verir.⁽¹⁴⁴⁾ Bu görüşte olan alimler arasında İbn Şihâb ez-Zührî, Hişâm b. Urve, eş-Şa'bî, İmâm Mâlik ve Buhâri gibi birçok meşhûr isim vardır. Ancak Suyûtî, bu görüşte olan alimlerin, iki usûlün, derece bakımından bir olduklarını değil, kabul edilmelerinin aynı derecede sahih olduğunu söylemek istedikleri kanaatinde olduğunu açıklamaktadır.⁽¹⁴⁵⁾ Üçüncü bir görüşe göre ise arz, semâ'dan üstündür. Ebû Hanife, İbn Cureyc, Sufyân es-Sevrî ve Şu'be İbnu'l-Haccâc gibi birçok alimin de bu görüşte olduğu nakledilmektedir.⁽¹⁴⁶⁾ Bu farklı görüşlerin sebebi; talebe ve hocanın, bu iki hadis alma usûlünden hangisinde daha dikkatli davranabilecekleri, yapılacak bir hatada hangisinde birbirini daha kolay tashih edebilecekleri gibi hususlarda sahip olunan, şahsi tecrübeler de dayalı farklı kanaatlerdir. Belirtilen bu kanaatlerin altında ise, asıl, hadislerin en sağlıklı bir şekilde sonraki nesillere intikalini sağlamak gaye ve arzusu yatmaktadır.⁽¹⁴⁷⁾

٦٤٤ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، ثنا دَاوُدُ بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: عَرَضُ الْكِتَابِ وَالْحَدِيثُ سَوَاءٌ.

644. Bize İbrahim İbnu'l-Munzir haber verip (dedi ki), bize Dâvûd b. Atâ', Ca'fer b. Muhammed'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti (ki, babası Muhammed) şöyle dedi: Kitabı "arz" etmekle, (hocanın okuyarak) hadis rivâyet etmesi birdir.⁽¹⁴⁸⁾

٦٤٥ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: كَانَ زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ يَرَى عَرَضَ الْكِتَابِ وَالْحَدِيثِ سَوَاءً، وَكَانَ ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ يَرَى ذَلِكَ.

144- Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadis, 257-258; Tevcihu'n-Nazar, 201.

145- Tedribu'r-Râvi, 2/14.

146- Tedribu'r-Râvi, 2/15.

147- Hadis Istılahları, 41 vd.

148- el-Kifâye, 386.

645. Bize İbrahim İbnu'l-Munzir haber verip (dedi ki), bize Dâvûd b. Atâ' rivâyet edip dedi ki, Zeyd b. Eslem, kitabı "arz" etmekle (hocanın bizzat okuyarak hadis rivâyet etmesinin bir olduğu görüşündeydi. İbn Ebî Zi'b de bu görüşteydi.⁽¹⁴⁹⁾

٦٤٦ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ، ثَنَا مُطَرِّفٌ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، أَنَّهُ كَانَ يَرَى
الْعَرَضَ وَالْحَدِيثَ سَوَاءً.

646. Bize İbrahim haber verip (dedi ki), bize Mutarrif, Mâlik b. Enes'ten rivâyet etti, O (yani Mâlik) "arz"la (hocanın bizzat okuyarak) hadis rivâyet etmesinin bir olduğu görüşündeydi.⁽¹⁵⁰⁾

«٥٤»

**باب الرجل يفتي بشيء ثم يبلغه
عن النبي ﷺ فيرجع إلى قول النبي ﷺ**

54. BÂB

ADAM BİR ŞEYLE FETVA VERİYOR, SONRA KERDİSİNE HZ. PEYGAMBER'DEN -sallallahu aleyhi ve sellem- (BİR HADİS) ULAŞIYOR. BUNUN ÜZERİNE HZ. PEYGAMBER'İN -sallallahu aleyhi ve sellem- HÜKMÜNE DÖNÜYOR.

٦٤٧ - أَخْبَرَنَا قَيْصَةُ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ الْأَعْمَشِ، قَالَ: كَانَ إِبْرَاهِيمُ
يَقُولُ: يَقُومُ^(١) عَنْ يَسَارِهِ، فَحَدَّثَهُ عَنْ سَمِيعِ الزَّيَّاتِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ
النَّبِيَّ ﷺ أَقَامَهُ عَنْ يَمِينِهِ، فَأَخَذَ بِهِ.

647. Bize Kabîsa haber verip (dedi ki), bize Sufyân, el-A'meş'ten, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İbrahim; "(İmama uyan tek kimse) onun solunda durur" derdi. Sonra ben ona, Sumey'

149- İbn Ebî Zi'b'in "kırâ'at"ı, "semâ" "dan üstün gördüğünü bildiren bir haber de vardır (Kifâye, 400).

150- Bkz. el-Kifâye, 393. 394.

ez-Zeyyât'tan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet ettim ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- onu sağında durdurmuştu. O da hemen (eski görüşünden vazgeçip) bunu kabul etti.⁽¹⁵¹⁾

٦٤٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا هَارُونُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ عَنَسَةَ ابْنِ سَعِيدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ عَقَّارِ بْنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِيهِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: نَشَدَ عُمَرُ النَّاسَ: أَسْمِعْ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ أَحَدٌ مِنْكُمْ فِي الْجَنِينِ؟ فَقَامَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ فَقَالَ: قَضَى فِيهِ عَبْدًا أَوْ أَمَةً فَنَشَدَ النَّاسَ - أَيْضًا - فَقَامَ الْمُقْضِيُّ لَهُ، فَقَالَ: قَضَى النَّبِيُّ ﷺ لِي بِهِ عَبْدًا أَوْ أَمَةً. فَنَشَدَ النَّاسَ - أَيْضًا - فَقَامَ الْمُقْضِيُّ عَلَيْهِ، فَقَالَ: قَضَى النَّبِيُّ ﷺ عَلَيَّ غُرَّةَ عَبْدًا أَوْ أَمَةً. فَقُلْتُ: أَنْقِضِي عَلَيَّ فِيهِ فِيمَا لَا أَكُلُ وَلَا شَرِبَ وَلَا اسْتَهَلَ وَلَا نَطَقَ، إِنْ تَطَلَّهْ فَهُوَ أَحَقُّ مَا يُطَلُّ، فَهَوَى النَّبِيُّ ﷺ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ مَعَهُ فَقَالَ: أَشِعُرُ. فَقَالَ عُمَرُ: لَوْلَا مَا بَلَغَنِي مِنْ قَضَاءِ النَّبِيِّ ﷺ لَجَعَلْتُهُ دِيَةً بَيْنَ دَيْتَيْنِ.

648. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Hârûn İbnu'l-Muğire, Anbese b. Sa'id'den, (O) Hâlid b. Zeyd el-Ensârî'den, (O) Akkar İbnu'l-Muğire b. Şu'be'den, (O da) babası el-Muğire b. Şu'be'den (naklen) rivâyet etti (ki, el-Muğîre) şöyle dedi: Hz. Ömer halka; "Sizden biri cenin hakkında Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (bir hüküm) işitti mi?" diye sordu. Bunun üzerine el-Muğire b. Şu'be kalktı ve; "O, onun hakkında, bir erkek köle veya bir câriye (verilmesini) hükmetmişti" dedi. O yine halka sordu. Bu sefer lehine hüküm verilmiş olan kimse kalktı ve; "Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ondan dolayı lehime bir erkek köle veya bir câriye hükmetmişti" dedi. O tekrar halka sordu. Bu sefer de aleyhine hüküm verilmiş olan kimse kalktı ve; "Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- aleyhime bir "ğurre", yani bir erkek köle veya bir câriye hükmetmişti" dedi. (Aleyhine hüküm verilmiş olan bu zat sözüne devamla dedi ki, o zaman) ben de; "Onun için; yani ne yemiş, ne içmiş, ne ses çıkarmış, ne ko-

151- Merfû' metnin şâhid ve açıklaması için bkz. 1258. hadis. Adı geçen İbrahim, İslâm hukukunda "re'y ehli" olarak bilinen fakihlerin, Tâbiûn neslindeki en mühim simalarından biri olan İbrahim b. Yezid en-Nehâî'dir.

nuşmuş olmayan bir şey için aleyhime hüküm mü veriyorsun? Şayet onu heder eder, (onun için bana köle verme cezası vermezsen), işte heder edilmeye en müstahak olan odur," demiştim. Bunun üzerine Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ona, yanındaki bir şeyle işaret etmiş ve "(kahinler gibi) şiir mi (söylüyorsun?)" buyurmuştu. Bu (haberler) üzerine Hz. Ömer şöyle dedi: "Hz. Peygamber" in -sallallahu aleyhi ve sellem- vermiş olduğu hükümden bana ulaşan (bu) şeyler olmasaydı, ona iki diyet (yani cenîn diyeti ile büyük maktûlün diyeti) arasında bir diyet hükmü verecektim."⁽¹⁵²⁾

AÇIKLAMA

"Diyet", insanın canı veya bedenine yönelik bir suç sebebiyle bu suça marûz kalan kimseye veya varislerine verilmesi gereken maldır. Bu malın cins ve miktarı suçun çeşidine ve yapılış şekline göre değişmektedir. İlerde bu kitabın 'Diyât' adındaki 15. bölümünde (bkz. 2356. hadis ve devamı) bu konudaki hadisler yer alacaktır.

٦٤٩ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: كَانَ سَلَامٌ يَذْكُرُ عَنْ أَيُّوبَ،
قَالَ: إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِفَ خَطَأَ مُعَلِّمِكَ فَجَالِسْ غَيْرَهُ.

649. Bize Sa'îd b. Âmir haber verip (dedi ki), Sellâm, Ey-yûb'dan, O'nun şöyle dediğini anlatırdı: Öğretmeninin hatasını bilmek istediğin zaman, ondan başkasıyla oturup (müzâkere yap!)

٦٥٠ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، قَالَ: تَذَاكَرْنَا بِمَكَّةَ الرَّجُلُ يَمُوتُ، فَقُلْتُ: عِدَّتُهَا مِنْ يَوْمِ يَأْتِيهَا الْخَبَرُ، لِقَوْلِ الْحَسَنِ وَقَتَادَةَ وَأَصْحَابِهِ . قَالَ: فَلَقِينِي طَلْقُ بْنُ حَبِيبٍ الْعَنْزِي فَقَالَ: إِنَّكَ عَلَيَّ كَرِيمٌ، وَإِنَّكَ مِنْ أَهْلِ بَلَدِ الْعَيْنِ إِلَيْهِمْ سَرِيعَةٌ، وَإِنِّي لَسْتُ أَمْنُ عَلَيْكَ، وَإِنَّكَ قُلْتُ قَوْلًا هُنَا خِلَافَ قَوْلِ أَهْلِ الْبَلَدِ وَلَسْتُ أَمْنُ بِغَيْرِهِ. فَقُلْتُ: وَفِي ذَا اخْتِلَافٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، عِدَّتُهَا مِنْ يَوْمِ يَمُوتُ، فَلَقِيتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: عِدَّتُهَا مِنْ يَوْمِ تُوفِّي. وَسَأَلْتُ مُجَاهِدًا، فَقَالَ: عِدَّتُهَا مِنْ يَوْمِ تُوفِّي.

وَسَأَلْتُ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ، فَقَالَ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي. وَسَأَلْتُ أَبَا فَلَابَةَ، فَقَالَ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي. وَسَأَلْتُ مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ، فَقَالَ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي. قَالَ: وَحَدَّثَنِي نَافِعٌ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي. وَسَمِعْتُ عِكْرِمَةَ يَقُولُ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي قَالَ: وَقَالَ جَابِرُ بْنُ زَيْدٍ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي. قَالَ: وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي. قَالَ حَمَّادٌ: وَسَمِعْتُ لَيْثًا يَحَدِّثُ عَنِ الْحَكَمِ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي. قَالَ: وَقَالَ عَلِيٌّ: مِنْ يَوْمِ يَأْتِيهَا الْخَبَرُ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَقُولُ: مِنْ يَوْمِ تُوْفِي.

650. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd rivâyet edip (dedi ki), bize Eyyûb rivâyet edip dedi ki; Mekke'de, (hanımının bulunduğu yerden uzakta) ölen adamın (hanımının iddet durumunu) müzakere ettik de ben, el-Hasan, Katâde ve taraftarlarımızın görüşünden dolayı, (hanımının) iddeti, (ölüm) haberi kendisine geldiği günden (başlar)" dedim. (Eyyûb) dedi ki, daha sonra Talk b. Habîb el-Anezî bana rastladı ve şöyle dedi: "Sen, şerefli, kıymetli birisin. Ve sen yine çabuk dikkat çeken bir belde ahalisindensin.⁽¹⁵³⁾ Doğrusu ben senin hakkında emin değilim. Sen burada bu belde ahalisinin görüşünün aksine bir görüş söyledin. Ben de ondan (yani bu belde ahalisinin görüşünden) başkasına inanmıyorum!" Bunun üzerine ben; "bu konuda ihtilâf var mı?" dedim. (Talk); "evet, dedi, (hanımın) iddeti (kocasının) öldüğü günden (başlar)". Sonra ben Sa'îd b. Cübeyr'e rastladım ve (bunu) O'na sordum. O da; "(hanımın) iddeti, (kocasının) öldüğü günden (başlar)" dedi. Mücâhid'e sordum, O da; "(hanımın) iddeti, (kocasının) öldüğü günden (başlar)" dedi. Atâ' b. Ebî Rebâh'a sordum, O da; "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" dedi. Ebû Kılâbe'ye sordum, O da; "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" dedi. Muhammed b. Sirin'e sordum, O da; "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" dedi.

(Eyyûb) dedi ki, bana Nâfi' rivâyet etti ki; İbn Ömer -radiyallahu anh-, "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" demiş. İkrime'yi de; "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" derken işitmiştim. (Eyyûb) dedi ki, Câbir b. Zeyd de; "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" demiş. (Eyyûb)

153- Eyyûb (es-Sahtiyâni) Basralıdır.

dedi ki, İbn Abbâs da; "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" demiş.

Hammâd dedi ki; Leys'i, el-Hakem'den, Abdullah b. Mes'ûd'un; "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" dediğini rivâyet ederken işittim. (Hammâd) dedi ki; Hz. Ali ise, "(kadına kocasının ölüm) haberi geldiği günden (başlar)" demiş.

Abdullah b. Abdirrahman (ed-Dârimi) dedi ki, ben, "(kocasının) öldüğü günden (başlar)" görüşündeyim.

AÇIKLAMA

Bu haberde sözkonusu edilen mesele şudur: Koca, karısından uzak bir yerde öldüğünde, karısının beklemek zorunda olduğu iddet, (yeni bir evlilik yapabilmesi için bekleme) müddeti ne zaman başlar? Kocasının fiilen öldüğü günden mi, yoksa kadına, kocasının ölüm haberinin ulaştığı günden mi? Yukarıda görüldüğü gibi, alimlerin bu konuda değişik görüşleri vardır. Hanefî mezhebine göre kadının iddeti, kocasının öldüğü günden itibaren başlar. Kadının, kocasının ölümünden haberi olmasa da bu böyledir. Çünkü iddet, belli bir müddettir. Bunun geçmesinden, kadının haberdâr olması şart değildir.⁽¹⁵⁴⁾ Kocasını ölen bir kadının iddet müddeti ise; hamile ise çocuğunu -birden fazla ise son çocuğunu- doğuruncaya kadardır, hamile değilse dört ay on gündür.⁽¹⁵⁵⁾

«00»

باب الرجل يفتي بالشيء ثم غيّرهُ

55. BÂB

ADAM BİR ŞEYLE FETVA VEREBİLİR,
SONRA ONU DEĞİŞTİREBİLİR

154- Reddu'l-Muhtâr, 2/609-610; Istılahatü Fıkhıyye, 2/370.

155- Tafsilât için 2284. hadisın "Açıklama"sına bkz.

٦٥١ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَمِيدٍ، ثنا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ الْفَضْلِ، عَنْ وَهَبِ بْنِ مُنْبِهٍ، عَنْ الْحَكَمِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: أَتَيْنَا عُمَرَ فِي الْمَشْرَكَةِ فَلَمْ يُسَرِّكَ، ثُمَّ أَتَيْنَاهُ الْعَامَ الْمُقْبِلَ فَشَرَّكَ. فَقُلْنَا لَهُ، فَقَالَ: تِلْكَ عَلَى مَا قَضَيْنَاهُ وَهَذِهِ عَلَى مَا قَضَيْنَا.

651. Bize Ahmed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize İbnu'l-Mübârek, Ma'merden, (O) Simâk İbnu'l-Fadl'dan, (O) Vehb b. Münebbih'ten, (O da) el-Hakem b. Mes'ûd'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hakem) şöyle dedi: "Muşerreke" hakkında Hz. Ömer'e gelip (hükümünü sormuştuk), O da (mirastan ona) pay vermemişti. Sonra ertesi yıl (tekrar) O'na gelip (onun hükümünü sorduk). Bu sefer (ona mirastan) pay verdi. Bunun üzerine O'na, "(niçin böyle yaptın?)" dedik. Şöyle cevap verdi: "O, (o zaman) vermiş olduğumuz hükme göre idi. Bu da (şimdi) verdiğimiz hükme göredir."⁽¹⁵⁶⁾

AÇIKLAMA

Sorulan bir meselenin Şer'i hükmünü ("fetva"sını), müctehid alim, bütün ilmi gücünü ve dikkatini kullanarak, dinen makbul sayılan delillerden çıkarıp açıklar. Müctehid alim, hükmü açıklarken örf ve âdeti, ictimaî durumu, toplum menfaatini, soranın durumunu ve benzeri hususları bir bütün içinde göz önünde bulundurmak durumundadır.⁽¹⁵⁷⁾ İşte gerek aslî delilleri, gerekse fer'î delillerle zikredilen hususları değerlendirmede meydana gelen değişikliklerden dolayı, bir müctehid, zamanla görüş değiştirebilmektedir. Yukarıdaki haberde böyle bir durum sözkonusudur. İslâm hukuk tarihinde bunun pekçok örneğini bulmak mümkündür. Bilhassa İmâm Şafi'î'nin "eski" ve "yeni" görüşü şeklinde, bir konudaki değişik ictihadları meşhurdur. İctihad değiştirme ile ilgili bu vakıa, Mecelle'de "Ezmânın teğayyuru ile ahkâmın teğayyuru inkâr olunamaz" maddesiyle (39. maddede) tesbit edilmiştir.

156- "Muşerreke" hakkında bkz. 2885.-2890. hadisler.

157- Istilahatı Fıkhiyye, 1/246; İslâm Hukuku Metodolojisi, 391.

«01»

باب في اعظام العلم

56. BÂB

İLMİ ÜSTÜN TUTMA HAKKINDA

٦٥٢ - أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا رَوْحٌ، ثنا حَجَّاجُ الْأَسْوَدِ، قَالَ: قَالَ ابْنُ مُنَبِّهٍ: كَانَ أَهْلُ الْعِلْمِ فِيمَا مَضَى يَضُنُّونَ يَعْلِمُهُمْ عَنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، فَيَرْغَبُ أَهْلُ الدُّنْيَا فِي عِلْمِهِمْ فَيَنْدُلُونَهُمْ دُنْيَاهُمْ، وَإِنْ أَهْلُ الْعِلْمِ الْيَوْمَ بَدَلُوا عِلْمَهُمْ لِأَهْلِ الدُّنْيَا، فَزَهَدَ أَهْلُ الدُّنْيَا فِي عِلْمِهِمْ، فَضَنُّوا عَلَيْهِمْ بِدُنْيَاهُمْ.

652. Bize Ya'kûb b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Ravh rivâyet edip (dedi ki), bize Haccâc el-Esved rivâyet edip dedi ki, İbn Münebbih şöyle dedi: İlim sahipleri ilimlerini, eskiden, dünya ehline karşı sakınırlardı. Bunun sonucu dünya ehli, ilimlerine rağbet eder ve onlara dünyalıklarını, kendi istekleriyle verirdi. İlim sahipleri bugün ise, ilimlerini dünya ehline saçmışlardır. Bu yüzden dünya ehli onların ilimlerine karşı isteksiz olmuş ve dünyalıklarını onlardan sakınmışlardır.

٦٥٣ - أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْكَمَيْتِ، ثنا عَلِيُّ بْنُ وَهَبٍ الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنَا الضَّحَّاكُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: مَرَّ سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بِالْمَدِينَةِ، وَهُوَ يُرِيدُ مَكَّةَ فَأَقَامَ بِهَا أَيَّامًا، فَقَالَ: هَلْ بِالْمَدِينَةِ أَحَدٌ أَدْرَكَ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ؟ فَقَالُوا لَهُ: أَبُو حَازِمٍ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ قَالَ لَهُ: يَا أَبَا حَازِمٍ، مَا هَذَا الْجَفَاءُ؟ قَالَ أَبُو حَازِمٍ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَآيَ جَفَاءٍ رَأَيْتَ مِنِّي؟ قَالَ: أَتَانِي وَجُوهُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ وَلَمْ تَأْتِنِي؟ قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أُعِيدُكَ بِاللَّهِ أَنْ تَقُولَ مَا لَمْ يَكُنْ مَا عَرَفْتَنِي قَبْلَ هَذَا

الْيَوْمَ، وَلَا أَنَا رَأَيْتُكَ. قَالَ: فَالتَفَتَ سُلَيْمَانُ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ شِهَابِ الزُّهْرِيِّ، فَقَالَ: أَصَابَ الشَّيْخُ وَأَخْطَأْتُ. قَالَ سُلَيْمَانُ: يَا أَبَا حَازِمٍ مَا لَنَا نَكْرَهُ الْمَوْتَ؟ قَالَ: لِأَنَّكُمْ أَخْرَبْتُمْ الْآخِرَةَ وَعَمَّرْتُمْ الدُّنْيَا، فَكِرِهْتُمْ أَنْ تَتَّقِلُوا مِنَ الْعُمُرَانِ إِلَى الْخَرَابِ.

قَالَ: أَصَبْتُ يَا أَبَا حَازِمٍ، فَكَيْفَ الْقُدُومُ غَدًا عَلَى اللَّهِ. قَالَ: أَمَّا الْمُحْسِنُ فَكَالْغَائِبِ يَقْدَمُ عَلَى أَهْلِهِ وَأَمَّا الْمُسِيءُ فَكَالْآبِقِ يَقْدَمُ عَلَى مَوْلَاهُ. فَبَكَى سُلَيْمَانُ وَقَالَ: لَيْتَ شِعْرِي مَا لَنَا عِنْدَ اللَّهِ؟

قَالَ: أَعْرِضْ عَمَلَكَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ. قَالَ: وَأَيُّ مَكَانٍ أَحَدُهُ. قَالَ: ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَيْمٍ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ﴾^(١). قَالَ سُلَيْمَانُ: فَأَيْنَ رَحْمَةُ اللَّهِ يَا أَبَا حَازِمٍ؟ قَالَ أَبُو حَازِمٍ: رَحْمَةُ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ. قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: يَا أَبَا حَازِمٍ فَأَيُّ عِبَادِ اللَّهِ أَكْرَمُ؟ قَالَ: أَوْلُو الْمُرُوءَةِ وَالنَّهْيِ. قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: فَأَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: أَبُو حَازِمٍ: آدَاءُ الْفَرَائِضِ مَعَ اجْتِنَابِ الْمَحَارِمِ. قَالَ سُلَيْمَانُ: فَأَيُّ الدُّعَاءِ أَسْمَعُ؟ قَالَ أَبُو حَازِمٍ: دُعَاءُ الْمُحْسِنِ إِلَى اللَّهِ لِلْمُحْسِنِ. قَالَ: فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: لِلْسَّائِلِ الْبَائِسِ وَجُهِدُ الْمُقِلِّ لَيْسَ فِيهَا مِنْ وَلَا أَدَى. قَالَ: فَأَيُّ الْقَوْلِ أَعْدَلُ؟ قَالَ: قَوْلُ الْحَقِّ عِنْدَ مَنْ تَخَافُهُ أَوْ تَرْجُوهُ. قَالَ: فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْبَرُ؟ قَالَ: رَجُلٌ عَمِلَ بِطَاعَةِ اللَّهِ وَدَلَّ النَّاسَ عَلَيْهَا. قَالَ: فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَحَقُّ؟ قَالَ: رَجُلٌ انْحَطَّ فِي هَوَى أَخِيهِ، وَهُوَ ظَالِمٌ فَبَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ.

قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: أَصَبْتُ، فَمَا تَقُولُ فِيمَا نَحْنُ فِيهِ؟ قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ تُعْفِنِي؟ قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: لَا، وَلَكِنْ نَصِيحَةٌ تُلْقِيهَا إِلَيَّ. قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ آبَاءَكَ قَهَرُوا النَّاسَ بِالسِّيفِ، وَأَخَذُوا هَذَا الْمُلْكَ عَنُوءَةً عَلَى غَيْرِ مَشُورَةٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَلَا رِضًا لَهُمْ، حَتَّى قَتَلُوا مِنْهُمْ مَقْتَلَةً عَظِيمَةً فَقَدْ ارْتَحَلُوا عَنْهَا فَلَوْ شَعَرْتَ مَا قَالُوهُ وَمَا قِيلَ لَهُمْ.

فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ جُلَسَائِهِ: يَشَسْ مَا قُلْتَ يَا أَبَا حَازِمٍ. قَالَ أَبُو حَازِمٍ: كَذَبْتَ إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ مِيثَاقَ الْعُلَمَاءِ لِيُتَيْنَهُ لِلنَّاسِ وَلَا يَكْتُمُونَهُ. قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ:

فَكَيْفَ لَنَا أَنْ نُصْلِحَ؟ قَالَ: تَدْعُونَ التَّصْلَفَ، وَتَمْسِكُونَ بِالْمُرُوءَةِ، وَتُقَسِّمُونَ بِالسُّوْتَةِ. قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: كَيْفَ لَنَا بِالْمَأْخِذِ بِهِ. قَالَ أَبُو حَازِمٍ: تَأْخُذُهُ مِنْ جِلِّهِ وَتَضَعُهُ فِي أَهْلِهِ.

قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: هَلْ لَكَ يَا أَبَا حَازِمٍ أَنْ تَصْحَبَنَا فَتُصِيبَ مِنَّا وَنُصِيبَ مِنْكَ. قَالَ: أَعُوذُ بِاللَّهِ. قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: وَلِمَ ذَاكَ؟ قَالَ: أَخْشَى أَنْ أُرَكْنَ إِلَيْكُمْ شَيْئًا قَلِيلًا فَيُذِيقَنِي اللَّهُ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَآةِ. قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: إِرْفَعْ إِلَيْنَا حَوَائِجَكَ، قَالَ: تُنَجِّنِي مِنَ النَّارِ وَتُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ؟

قَالَ سُلَيْمَانُ: لَيْسَ ذَاكَ إِلَيَّ. قَالَ أَبُو حَازِمٍ: فَمَا لِي إِلَيْكَ حَاجَةٌ غَيْرُهَا. قَالَ: فَادْعُ لِي. قَالَ أَبُو حَازِمٍ: اَللَّهُمَّ إِنْ كَانَ سُلَيْمَانُ وَلَيْكَ فَيَسِّرْهُ لِي خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَإِنْ كَانَ عَدُوَّكَ فَخُذْ بِنَاصِيَتِهِ إِلَيَّ مَا تُحِبُّ وَتَرْضَى.

قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: قَطُّ؟ قَالَ أَبُو حَازِمٍ: قَدْ أَوْجَزْتُ وَأَكْثَرْتُ إِنْ كُنْتُ مِنْ أَهْلِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ مِنْ أَهْلِهِ فَمَا يَنْفَعُنِي أَنْ أُرْمِيَ عَنْ قَوْسٍ لَيْسَ لَهَا وَتَرٌّ؟ قَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ: أَوْصِنِي. قَالَ: سَأُوصِيكَ وَأَوْجِزُ: عَظَّمَ رَبُّكَ وَنَزَّهَهُ أَنْ يَرَاكَ حَيْثُ نَهَاكَ أَوْ يَفْقِدَكَ حَيْثُ أَمَرَكَ.

فَلَمَّا خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ بَعَثَ إِلَيْهِ بِمِائَةِ دِينَارٍ وَكَتَبَ إِلَيْهِ: أَنْ أَنْفِقَهَا وَلَكَ عِنْدِي مِثْلَهَا كَثِيرٌ. قَالَ: فَرَدَّهَا عَلَيْهِ وَكَتَبَ إِلَيْهِ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أُعِيدُكَ بِاللَّهِ أَنْ يَكُونَ سُؤْلُكَ إِيَّايَ هَزْلاً أَوْ رَدِّي عَلَيْكَ يَذُلٌّ، وَمَا أَرْضَاهَا لَكَ فَكَيْفَ أَرْضَاهَا لِنَفْسِي وَكَتَبَ إِلَيْهِ أَنْ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ: لَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ رِعَاءٌ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ جَارِيَتَيْنِ تَزُودَانِ، فَسَأَلَهُمَا فَقَالَتَا: لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ، وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ، فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ: رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ، وَذَلِكَ أَنَّهُ كَانَ جَائِعاً خَائِفاً لَا يَأْمَنُ فَسَأَلَ رَبَّهُ وَلَمْ يَسْأَلِ النَّاسَ، فَلَمْ يَفْطَنْ الرِّعَاءُ وَفَطَنْتِ الْجَارِيَتَانِ، فَلَمَّا رَجَعَتَا إِلَى أَبِيهِمَا أَخْبَرَتَاهُ بِالْقِصَّةِ وَيَقُولُهُ، فَقَالَ أَبُوهُمَا - وَهُوَ شُعَيْبٌ - هَذَا رَجُلٌ جَائِعٌ، فَقَالَ لِأَخِذَاهُمَا: فَادْعِيهِ، فَلَمَّا أَتَتْهُ عَظَمَتُهُ وَغَطَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ: إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا، فَشَقَّ عَلَى مُوسَى حِينَ ذَكَرَتْ أَجْرَ مَا

سَقَيْتَ لَنَا، وَلَمْ يَجِدْ بُدًّا مِنْ أَنْ يَتَّبِعَهَا إِنَّهُ كَانَ بَيْنَ الْجِبَالِ جَائِعًا مُسْتَوْحِشًا، فَلَمَّا تَبِعَهَا هَبَّتِ الرِّيحُ فَجَعَلَتْ تُصَفِّقُ نِيَابَهَا عَلَى ظَهْرِهَا فَتَصِفُّ لَهُ عَجِيزَتَهَا وَكَانَتْ ذَاتَ عَجْزٍ وَجَعَلَ مُوسَى يُعْرِضُ مَرَّةً وَيَغْضُ أُخْرَى، فَلَمَّا عَيْلَ صَبْرُهُ نَادَاهَا: يَا أُمَّةَ اللَّهِ كُونِي خَلْفِي وَارِينِي السَّمْتَ بِقَوْلِكَ ذَا، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَى شُعَيْبٍ، إِذْ هُوَ بِالْعِشَاءِ مُهَيِّئًا فَقَالَ لَهُ شُعَيْبٌ: إِجْلِسْ يَا شَابُّ فَتَعَشَّ.

فَقَالَ لَهُ مُوسَى: أَعُوذُ بِاللَّهِ. فَقَالَ لَهُ شُعَيْبٌ: لِمَ، أَمَا أَنْتَ جَائِعٌ؟

قَالَ: بَلَى وَلَكِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ هَذَا عِوَضًا لِمَا سَقَيْتَ لَهُمَا، وَأَنَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ لَا نَبِيْعُ شَيْئًا مِنْ دِينِنَا بِمِلَّةِ الْأَرْضِ ذَهَبًا، فَقَالَ لَهُ شُعَيْبٌ: لَا يَا شَابُّ وَلَكِنَّهَا عَادَتِي وَعَادَةُ آبَائِي تَقْرِي الضَّيْفَ وَنُطْعِمُ الطَّعَامَ، فَجَلَسَ مُوسَى فَأَكَلَ. إِنْ كَانَتْ هَذِهِ الْمِائَةُ دِينَارٍ عِوَضًا لِمَا حَدَّثْتُ فَالْمِئَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ فِي حَالِ الْإِضْطِرَارِ أَحَلُّ مِنْ هَذِهِ، وَإِنْ كَانَ لِحَقِّي فِي بَيْتِ الْمَالِ فَلِي فِيهَا نُظْرَاءُ فَإِنْ سَاوَيْتَ بَيْنَنَا وَإِلَّا فَلَيْسَ لِي فِيهَا حَاجَةٌ.

653. Bize Ya'kûb b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Ömer İbni'l-Kümeýt rivâyet edip (dedi ki), bize Ali b. Vehb el-Hemdânî rivâyet edip (dedi ki), bize ed-Dahhâk b. Mûsa rivâyet edip dedi ki:

Süleyman b. Abdilmelik, Mekke'ye giderken Medîne'ye uğramış ve orada günlerce kalmıştı. Bir ara; "Medine'de Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashabından birine kavuşmuş olan bir kimse var mı?" dedi. (Yanındakiler) O'na; "Ebû Hâzim (isimli biri var)" dediler. Bunun üzerine O'na haber saldı. Huzuruna girince O'na; "Ebû Hâzim! Nedir bu eziyet?" dedi. Ebû Hâzim; "yâ Emîre'l-Mü'minîn! Benden ne eziyet gördün?" dedi. (Halife Süleyman); "Medinelilerin ileri gelenleri yanıma geldi, sen gelmedin!" karşılığını verdi. (Ebû Hâzim); "ya Emire'l-Mü'minin, dedi, (doğru) olmayan bir şeyi söylemenden seni Allah'a sığındırırım! Bu günden önce ne sen beni tanıydın, ne de ben seni görmüştüm." (Râvi ed-Dahhâk) dedi ki, bunun üzerine Süleyman, Muhammed b. Şihâb ez-Zühri'ye dönüp; "ihtiyar doğru söyledi, ben hata ettim" dedi. Süleyman (sonra); "Ebû Hâzim! Bize ne oluyor da ölümünden hoşlanmıyoruz?" diye sordu.

(Ebû Hâzim) şöyle cevap verdi: "Çünkü siz Âhireti harab ettiniz, dünyayı ma'mûr hale getirdiniz. Bu yüzden ma'mûr yerden harab edilmiş yere gitmekten hoşlanmıyorsunuz." (Süleyman); "doğru söyledin, Ebû Hâzim! Peki yarın (Kıyamet gününde) Allah'a gidiş nasıl olacak?" dedi. (Ebû Hâzim); "iyilik eden, ailesinin yanına gelen gurbetçi gibi. Kötülük yapan ise, efendisinin yanına gelen kaçak köle gibi!" karşılığını verdi. Bunun üzerine Süleyman ağladı ve "keşke Allah katında ne olacağımızı bilsem!" dedi. (Ebû Hâzim) dedi ki; "amelini Allah'ın Kitab'ıyla karşılaştı, (öğrenirsin!)" (Süleyman sonra); "(Kıyamette) nasıl bir yer bulacağım?" diye sordu. (Ebû Hâzim); "iyiler hiç şüphesiz Na'im (Cennetin)de, kötüler ise muhakkak alevli ateştedirler"⁽¹⁵⁸⁾ dedi. Süleyman; "peki, dedi. Allah'ın rahmeti nerede, Ebû Hâzim?" Ebû Hâzim; "Allah'ın rahmeti iyilik edenlere yakındır"⁽¹⁵⁹⁾ karşılığını verdi. Süleyman O'na dedi ki; "Ebû Hâzim! Peki, Allah'ın hangi kulları daha üstündür?" "Şahsiyet ve akıl sahipleri!" dedi. Süleyman O'na; "Peki amellerin hangisi daha faziletlidir?" dedi. Ebû Hâzim; "haramlardan uzak durmakla beraber farzları yerine getirmek!" dedi. Süleyman; "peki hangi duaya daha çok icabet edilir?" dedi. Ebû Hâzim; "kendisine iyilik yapılan kimsenin, iyilik yapana duasına!" karşılığını verdi. (Süleyman) dedi ki; "peki hangi sadaka daha faziletlidir?" (Ebû Hâzim); "başka kakmadan, eziyet etmeden muhtaç dilenciye (verilen) ve (malı) az olan kimsenin verebildiği!"⁽¹⁶⁰⁾ dedi. (Süleyman); "peki, hangi söz daha doğrudur?" dedi. (Ebû Hâzim); "kendisinden korktuğun veya (bir şey) umduğun kimsenin yanında (söyleyeceğin) hak söz!" dedi. (Süleyman); "peki, müminlerin hangisi daha akıllıdır?" dedi. (Ebû Hâzim); "Allah'a itaatle amel eden ve insanlara bu yolu gösteren adam!" dedi. (Süleyman), "peki, müminlerin hangisi daha ahmaktır?" dedi. (Ebû Hâzim); "zalim olduğu halde (din) kardeşinin arzusuna uyan ve bu suretle, başkasının dünyalığına mukabil Âhiretini satan kimse!" dedi. Süleyman O'na; "doğru söyledin, dedi, peki, bizim içinde bulunduğumuz durum hakkında ne dersin?" (Ebû Hâzim); "ya Emire'l-Müminin! Beni (bu soruya cevap vermekten) bağışlar mısın?" dedi. Süleyman O'na; "hayır! Lâkin (bu) bana vereceğin bir nasihat (olacak)" dedi. (Ebû Hâzim, bunun üzerine) şöyle dedi: "Ya Emire'l-Müminin! Senin ataların halkı kılıçla bastırıp bu hükümdarlığı müslümanlardan, istişare yapmaksızın, razılıkları olmaksızın, zorla al-

158- İnfıtâr sûresi, 13-14.

159- A'râf sûresi, 56.

160- Bkz. 1431. hadis.

dılar. Hatta onlardan pek çok kimseyi öldürdüler ve (bu öldürülen müslümanlar), o (öldürme ile Âhirete göçtüler. (Öbür âlemdede) onların söylediği ve onlara söylenilen şeyleri bir bilsen!" Bunun üzerine orada oturanlardan bir adam; "söylediğin şey ne kötü, Ebû Hâzim!" dedi. Ebû Hâzim (buna) şöyle karşılık verdi: "Yalan söyledin! Şüphe yok ki Allah, alimlerden; "onu insanlara mutlaka açıklayacaklar, gizlemeyecekler!"⁽¹⁶¹⁾ diye söz almıştır." Süleyman O'na; "peki biz (durumumuzu) nasıl düzeltebiliriz?" diye sordu. Ebû Hâzim; "öğünmeyi, lafcılığı bırakır, vakarlı ve şahsiyetli olur, (devlet yardımlarını) eşit bir şekilde dağıtırsınız" cevabını verdi. Süleyman O'na; "bunu nasıl yaparsınız?" dedi. Ebû Hâzim; "helâlden alır, lâıyk olanlarına verirsin!" dedi. Süleyman O'na; "Ebû Hâzim, dedi, bize arkadaşlık eder misin? Bu suretle sen bizden istifade edersin, biz de senden istifade ederiz." Ebû Hâzim; "Allah'a sığınırım!" dedi. Süleyman O'na; "niçin böyle (diyorsun?)" dedi. (Ebû Hâzim) şu karşılığı verdi: "Size az bir şey meyletmekten, bu sebeple de Allah'ın bana hayatın da katmerli, ölümün de katmerli (acısını) tattırmasından korkarım." (O zaman) Süleyman O'na: "Bize ihtiyaçlarınızı bildir" dedi. (Ebû Hâzim); "Beni Cehennemden kurtarıp Cennete sokarsın, (işte ihtiyacım budur!)" dedi. Süleyman; "bu benim yapabileceğim bir şey değil" dedi. Ebû Hâzim; "O halde sana onun dışında hiç ihtiyacım yok!" dedi. (Süleyman); "peki, bana hayır-duada bulun" dedi. Ebû Hâzim şöyle dedi: "Allahım! Eğer Süleyman senin dostun ise, O'na dünya ve Âhîret iyiliğini kolaylaştır. Eğer düşmanın ise, onu perçeminden tut, sevip razı olacağın şeye (ilet)". Süleyman O'na; "bu kadar mı?" dedi. Ebû Hâzim; "ehlinden isen öz, (ama) çok söyledim. Ehlinden değilsen, kırıışi olmayan yaydan (ok) atmam bana ne fayda verir?" cevabını verdi. Süleyman O'na; "bana tavsiyede bulun!" dedi. (Ebû Hâzim) şöyle dedi: "Sana tavsiyede bulunacağım, (ama) sözünü uzatmayacağım: Rabb'ini ta'zim et. Seni menettiği yerde görmesinden, emrettiği yerde kaybetmesinden (bulmamasından) O'nu tenzih et!"

(Ebû Hâzim, Süleyman'ın) yanından çıkınca (Süleyman) O'na yüz dinar gönderdi ve "bunu (Allah rızası için) harca, senin için yanımda bunun gibi çok var!" diye de yazdı. (Râvî ed-Dahhâk) dedi ki, (Ebû Hâzim) bunları O'na, şöyle bir mektupla geri çevirdi: "Ya Emire'l-Mü'minin! Senin benden isteğinin ciddi olmamasından veya benim (parayı) sana geri çevirişimin, (onun) önemsizliği sebebiyle olmasından, Allah korusun! Bunlara senin için razı olmuyorum, kendim için

161- Bkz. Alu İmrân sûresi, 187.

nasıl razı olurum?" (Ebû Hâzım mektubunun devamında) O'na şöyle yazdı: "Hz. Mûsa b. İmrân, Medyen suyuna varınca o (suyun) başında, (hayvanlarını sulayan çobanlar buldu. Onların gerisinde de (hayvanlarını, diğerlerine karışmaktan) alıkoyan iki kız buldu. Bunun üzerine onlara (bunun sebebini) sordu. Onlar da; "çobanlar suvarıp çekilmeden biz suvarmayız. Babamız ise büyük, (çok yaşlı) bir ihtiyardır" dediler. Hemen (Hz. Mûsa) onlarınkini (de) suvardı. Sonra gölgeye çekildi ve "Rabb'im, hakikaten ben senin bana indireceğin hayra muhtacım" dedi. Bunu (söylemesinin sebebi şuydu): O aç, güven içinde olmayan korkar bir halde idi. Yine de Rabb'inden istedi, insanlardan dilenmedi. Çobanlar da (O'nun sözünü, halini) anlamadılar, (ama) iki kız anladı. Onlar babalarının yanına dönünce olayı ve O'nun sözünü O'na anlattılar. Bunun üzerine babaları -ki O, Şu'ayb idi-; "bu, aç bir adam!" dedi ve (kızlarından) birine; "git de O'nu çağır!" diye emretti. (Kız) O'nun yanına gelince O'nu büyük sayıp yüzünü örttü ve "babam seni çağırıyor. Bizim için (hayvanlarımızı) suvarmanın ücretini verecek" dedi.⁽¹⁶²⁾ (Kız); "bizim için (hayvanlarımızı) suvarmanın ücretini" andığı vakit (bu) Hz. Mûsa'ya zor geldi. (Ama) onu takip etmek zorundaydı da. Çünkü o, dağlar arasında aç ve yalnızdı. Neticede onun peşinden gittiğinde rüzgâr esti ve (kızın) elbiselerini arkasına çarpmaya ve bu suretle (elbiseleri), arkasının hatlarını ona belli etmeye başladı. (Kız) da kalçalı idi. Hz. Mûsa kâh yüzünü çevirmeye, kâh (gözlerini) yummaya başladı. Sonunda sabrı tükenince, kıza; "ey Allah'ın kulu! Arkamda kal ve bana yolu; "şu (yoldan, şöyle..." diyerek sözünle tarif et" diye seslendi. (Hz. Mûsa, sonunda) Şu'ayb'in huzuruna girince akşam yemeğinin hazırlanmış olduğunu gördü. Şu'ayb da O'na; "Genç! Otur, yemek ye!" dedi. Hz. Mûsa O'na; "Allah'a sığınırım!" dedi. Şu'ayb de O'na; "niçin? Aç değil misin?" diye sordu. "Evet, dedi, fakat bunun, o (kızların) için (hayvanlarını) suvarmamın bir karşılığı olmasından korkuyorum. Halbuki ben, dinimiz (gereği yaptığımız) hiçbir şeyi yer dolusu altına mukabil bile satmadığımız bir ev halkıdanım." Bunun üzerine Şu'ayb O'na; "hayır, ey genç, (bu onun karşılığı değildir). Fakat bu, benim ve atalarımın âdetidir. Biz misafiri ağırlar, yemek yediririz" dedi. O zaman Hz. Mûsa oturdu ve yedi. İşte bu yüz dinar da anlattığım şeylerin karşılığı ise leş, kan ve domuz eti, çaresizlik halinde bundan daha helâldir. Şayet beytu'l-mal'da (devlet hazinesinde)ki bir haktan dolayı ise, bu hususta benim benzerlerim var. Eğer aramız-

162- Bu olay hakkında bkz. Kasas sûresi, 22-28.

da eşitlik yaparsan ne âlâ! Aksi halde benim buna ihtiyacım yoktur!"

٦٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُسْلِمٍ الْقَسْمَلِيِّ، أَنَا زَيْدُ الْعَمِيِّ، عَنْ بَعْضِ الْفُقَهَاءِ أَنَّهُ قَالَ: يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ إِعْمَلْ بِعِلْمِكَ، وَأَعْطِ فَضْلَ مَالِكَ، وَاجْبِسِ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِكَ إِلَّا بِشَيْءٍ مِنَ الْحَدِيثِ يَنْفَعُكَ عِنْدَ رَبِّكَ، يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ إِنَّ الَّذِي عَلِمْتَ ثُمَّ لَمْ تَعْمَلْ بِهِ قَاطِعٌ حُجَّتِكَ وَمَعْدَرَتَكَ عِنْدَ رَبِّكَ إِذَا لَقِيْتَهُ.

يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ إِنَّ الَّذِي أُمِرْتَ بِهِ مِنْ طَاعَةِ اللَّهِ لِيَشْغَلَكَ عَمَّا نُهَيْتَ عَنْهُ مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ، يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ لَا تَكُونَنَّ قَوِيًّا فِي عَمَلٍ غَيْرِكَ ضَعِيفًا فِي عَمَلٍ نَفْسِكَ. يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ لَا تَشْغَلَنَّكَ الَّذِي لِعَيْرِكَ عَنِ الَّذِي لَكَ، يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ عَظِمَ الْعُلَمَاءُ وَزَاجَمَهُمْ وَاسْتَمِعَ مِنْهُمْ، وَدَعِ مُنَازَعَتَهُمْ. يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ عَظِمَ الْعُلَمَاءُ لِعِلْمِهِمْ وَصَغُرَ الْجُهَالُ لِجَهْلِهِمْ، وَلَا تَبَاعِذْهُمْ وَقَرِّبْهُمْ وَعَلِّمْهُمْ، يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ لَا تُحَدِّثْ بِحَدِيثٍ فِي مَجْلِسٍ حَتَّى تَفْهَمَهُ وَلَا تُجِبْ أَمْرًا فِي قَوْلِهِ حَتَّى تَعْلَمَ مَا قَالَ لَكَ، يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ لَا تَغْتَرَّ بِاللَّهِ وَلَا تَغْتَرَّ بِالنَّاسِ، فَإِنَّ الْغُرَّةَ بِاللَّهِ تَرُكُ أَمْرَهُ، وَالْغُرَّةُ بِالنَّاسِ إِتْبَاعُ هَوَاهُمْ، وَاحْذَرِ مِنَ اللَّهِ مَا حَذَرَكَ مِنْ نَفْسِهِ، وَاحْذَرِ مِنَ النَّاسِ فِتْنَتَهُمْ.

يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ إِنَّهُ لَا يَكْمُلُ ضَوْؤُ النَّهَارِ إِلَّا بِالشَّمْسِ، كَذَلِكَ لَا تَكْمُلُ الْحِكْمَةُ إِلَّا بِطَاعَةِ اللَّهِ، يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ إِنَّهُ لَا يَصْلُحُ الزَّرْعُ إِلَّا بِالْمَاءِ وَالتُّرَابِ، كَذَلِكَ لَا يَصْلُحُ الْإِيمَانُ إِلَّا بِالْعِلْمِ وَالْعَمَلِ، يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ كُلُّ مُسَافِرٍ مُتَزَوِّدٍ وَسَيَجِدُ إِذَا احتَاجَ إِلَى زَادِهِ مَا تَزَوَّدَ، وَكَذَلِكَ سَيَجِدُ كُلُّ عَامِلٍ إِذَا احتَاجَ إِلَى عَمَلِهِ فِي الْآخِرَةِ مَا عَمِلَ فِي الدُّنْيَا.

يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْصَكَ عَلَى عِبَادَتِهِ فَاعْلَمْ أَنَّهُ إِنَّمَا أَرَادَ أَنْ يُبَيِّنَ لَكَ كَرَامَتَكَ عَلَيْهِ فَلَا تَحْوَلَنَّ إِلَى غَيْرِهِ فَتَرْجِعَ مِنْ كَرَامَتِهِ إِلَى هَوَانِهِ. يَا صَاحِبَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِنْ تَنْقُلَ الْحِجَارَةَ وَالْحَدِيدَ أَهْوَنُ عَلَيْكَ مِنْ أَنْ تُحَدِّثَ مَنْ لَا يَقْبَلُ حَدِيثَكَ، وَمِثْلُ الَّذِي يُحَدِّثُ مَنْ لَا يَقْبَلُ حَدِيثَهُ كَمِثْلِ الَّذِي يُنَادِي الْمَيِّتَ، وَيَضَعُ الْمَائِدَةَ لِأَهْلِ الْقُبُورِ.

654. Bize Ebû Osman el-Basrî, Abdülaziz b. Müslim el-Kesmeli'den haber verdi (ki, O şöyle demiş:) Bize Zeyd el-Ammî, bir fakih'ten (naklen) haber verdi ki, o (yani fakih) şöyle demiş: Ey ilim sahibi! İlmle amel et, malının fazlasını ver. Sözünün fazlasını ise, Rabb'inin katında sana fayda verecek olan hadis gibi bir şey sebebiyle (söylemen) hariç, (kendine) tut! Ey ilim sahibi! Şüphe yok ki, bilip de kendisiyle amel etmediğin şey, kendisiyle karşılaştığın zaman Rabb'inin katında senin delilini ve ma'zeretini bertaraf edecektir. Ey ilim sahibi! Allah'a itaatle ilgili sana emredilen şeyler, isyanla ilgili sana yasaklanan şeylerden seni alıkoymak içindir (veya "... isyanla ilgili sana yasaklanan şeylerden seni alıkoymacaktır.") Ey ilim sahibi! Asla, başkasının amelinde güçlü, kendi amelinde zayıf olma! Ey ilim sahibi! Başkasına ait olan şey, seni, kendine ait olan şeyden asla alıkoymasın. Ey ilim sahibi! Alimleri büyük bilip onlara saygı göster, onlara çok yaklaş, onlardan, (söyleyeceklerini) dinle ve onlarla münâkaşa etmeyi bırak. Ey ilim sahibi! Alimleri, ilimlerinden dolayı büyük bil. Cahilleri ise, cehaletlerinden dolayı küçük bil, (ama) onları uzaklaştırma, yaklaştır ve onlara öğret! Ey ilim sahibi! Bir mecliste, anlamadıkça hiçbir söz (hadis) nakletme. Hiç kimsenin sözüne de, sana söylediğini bilmedikçe cevap verme! Ey ilim sahibi! Allah'ın (affına güvenerek) aldanma, insanların (sözlerine güvenerek) de aldanma! Çünkü Allah'ın (affına güvenerek) gaflet içinde olmak, O'nun emrini terketmeye; insanların (sözlerine güvenerek) gaflet içinde olmak, onların arzularına uymaya (götürür). Allah'tan, O'nun seni kendinden (yani azabından) sakındırdığı gibi sakın. İnsanların fitnesinden de sakın. Ey ilim sahibi! Gerçek şu ki, günün ışığı, başkasıyla değil, ancak güneşle tam olur. Bunun gibi hikmet de, başkasıyla değil, sadece Allah'a itaatle kemâle erer. Ey ilim sahibi! Vakıa şu ki, ekin ancak su ve toprakla elverişli hale gelir. Bunun gibi iman da ancak ilim ve amelle elverişli hale gelir. Ey ilim sahibi! Her yolcu azıklanır. O, azığına ihtiyaç duyduğu zaman da azıklandığı şeyi (yanında) bulacaktır. Bunun gibi her amel yapan da, ahirette ameline muhtaç olduğu zaman, dünyada yaptığı ameli (yanında) bulacaktır. Ey ilim sahibi! Allah seni ibadetine karşı isteklendirdiği zaman, bil ki O, sadece senin, O'nun katındaki değerini sana açıklamak istemiştir. Bu sebeple O'ndan başkasına geçme ki, sonra O'nun değer vermesi (halinden), küçümsemesi (haline) dönersin. Ey ilim sahibi! Şüphe yok ki, taş ve demir taşıman, sana, sözünü kabul etmeyeceklerle (söz) anlatmandan daha kolay gelir. Sözünü kabul etmeyeceklerle (söz) anlatan kimsenin durumu, ölüye seslenen ve kabirdekilere sofraya koyan kimsenin durumu gibidir.⁽¹⁶³⁾

163- Bu ve bundan sonraki haberin, Darimi'den semâ' yoluyla alınmadığı kaydedilmektedir. Bu kayıta, üstteki senedden farklı olarak, Ebû Osman ile Abdülaziz'in arasında Nadr b. Sa'd isimli bir râvî de zikredilmektedir. (Bkz. Sünenu'd-Darimi, Kânfür, 1293 (1292), s. 84. hâmişde)

«٥٧»

رسالة عباد بن عباد الخواص الشامي^(١)

57. BAB

ŞAM'LI ABBÂD B. ABBÂD EL-HAVVÂS'IN MEKTUBU

٦٥٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ سُلَيْمَانَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَنْطَاكِيُّ عَنْ
 عَبَادِ بْنِ عَبَادٍ الْخَوَاصِّ الشَّامِيِّ أَبُو عُتْبَةَ: قَالَ: أَمَّا بَعْدُ. اعْقِلُوا وَالْعَقْلُ نِعْمَةٌ،
 قُرْبُ ذِي عَقْلٍ قَدْ شَغَلَ قَلْبَهُ بِالتَّعَمُّقِ فِيمَا هُوَ عَلَيْهِ ضَرُرٌّ عَنِ الْإِنْتِفَاعِ بِمَا
 يَحْتَاجُ إِلَيْهِ، حَتَّى صَارَ عَنْ ذَلِكَ سَاهِيًا، وَمِنْ فَضْلِ عَقْلِ الْمَرْءِ تَرْكُ النَّظَرِ فِيمَا
 لَا نَظَرَ فِيهِ حَتَّى يَكُونَ فَضْلُ عَقْلِهِ وَبَالًا عَلَيْهِ فِي تَرْكِ مُنَاقَشَةِ مَنْ هُوَ دُونَهُ فِي
 الْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ، أَوْ رَجُلٍ شَغَلَ قَلْبَهُ بِبِدْعَةٍ قَلَّدَ فِيهَا دِينَهُ رَجَالًا دُونَ أَصْحَابِ
 رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَوْ اكْتَفَى بِرَأْيِهِ فِيمَا لَا يَرَى الْهُدَى إِلَّا فِيهَا، وَلَا يَرَى الضَّلَالَةَ
 إِلَّا تَرْكَهَا بِزَعَمِ أَنَّهُ أَخَذَهَا مِنَ الْقُرْآنِ، وَهُوَ يَدْعُو إِلَى فِرَاقِ الْقُرْآنِ، أَمَّا كَانَ
 لِلْقُرْآنِ حَمَلَةٌ قَبْلَهُ وَقَبْلَ أَصْحَابِهِ يَعْمَلُونَ بِمُحْكَمِهِ وَيُؤْمِنُونَ بِمُتَشَابِهِهِ؟ وَكَانُوا
 مِنْهُ عَلَى مَنَارٍ أَوْضَحَ الطَّرِيقِ، وَكَانَ الْقُرْآنُ، إِمَامَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَ رَسُولُ
 اللَّهِ ﷺ إِمَامًا لِأَصْحَابِهِ، وَكَانَ أَصْحَابُهُ أئِمَّةً لِمَنْ بَعْدَهُمْ، رَجَالٌ مَعْرُوفُونَ
 مَسْئُوبُونَ فِي الْبُلْدَانِ مُتَّفِقُونَ فِي الرَّدِّ عَلَى أَصْحَابِ الْأَهْوَاءِ مَعَ مَا كَانَ بَيْنَهُمْ
 مِنَ الْإِخْتِلَافِ وَتَسَكَّعَ أَصْحَابُ الْأَهْوَاءِ بِرَأْيِهِمْ فِي سُبُلٍ مُخْتَلِفَةٍ جَائِزَةٍ عَنِ
 الْقَصْدِ، مُفَارِقَةٍ لِلصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ، فَتَوَهَّتْ بِهِمْ أَدِلَّةُ وَهُمْ فِي مَهَامِهِ مُضِلَّةٌ
 فَأَمَعْنُوا فِيهَا مُتَعَسِّفِينَ فِي هَيَاتِهِمْ، كُلَّمَا أَحْدَثَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ بَدْعَةً فِي
 ضَلَالَتِهِمْ انْتَقَلُوا مِنْهَا إِلَى غَيْرِهَا، لِأَنَّهُمْ لَمْ يَطْلُبُوا أَثَرَ السَّالِفِينَ وَلَمْ يَقْنَدُوا
 بِالْمُهَاجِرِينَ، وَقَدْ ذَكَرَ عَنْ عُمَرَ أَنَّهُ قَالَ لِرِيَادٍ: هَلْ تَدْرِي مَا يَهْدُمُ الْإِسْلَامَ؟
 زَلَّةُ عَالِمٍ وَجِدَالٌ مُنَافِقٍ بِالْقُرْآنِ وَأئِمَّةٌ مُضِلُّونَ.

اتَّقُوا اللَّهَ وَمَا حَدَّثَ فِي قُرَائِكُمْ وَأَهْلٍ مَسَاجِدِكُمْ مِنَ الْغَيْبَةِ وَالنِّمِصَةِ
 وَالْمَشْيِ بَيْنَ النَّاسِ بَوَجهَيْنِ وَلِسَانَيْنِ، وَقَدْ ذَكَرَ: أَنَّ مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِيهِ
 الدُّنْيَا كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِي النَّارِ، يَلْقَاكَ صَاحِبُ الْغَيْبَةِ فَيَغْتَابُ عِنْدَكَ مَنْ يَرَى

أَنْكَ تُحِبُّ غَيْبَتَهُ، وَتُخَالِفُكَ إِلَى صَاحِبِكَ فَيَأْتِيهِ عَنْكَ بِمِثْلِهِ، فَإِذَا هُوَ قَدْ أَصَابَ عِنْدَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا حَاجَتَهُ وَخَفِيَ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا مَا يَأْتِي عِنْدَ صَاحِبِهِ.

حُضُورُهُ عِنْدَ مَنْ حَضَرَهُ حُضُورُ الْأَخْوَانِ وَغَيْبَتُهُ عَنْ مَنْ غَابَ عَنْهُ غَيْبَةُ الْأَعْدَاءِ، مَنْ حَضَرَ مِنْهُمْ كَانَتْ لَهُ الْأَثَرَةُ، وَمَنْ غَابَ مِنْهُمْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حُرْمَةٌ، يَغْنَمُ مَنْ حَضَرَهُ بِالْتَرْكِيبِ، وَيَغْتَابُ مَنْ غَابَ عَنْهُ بِالْغَيْبَةِ، فَيَا لِعِبَادِ اللَّهِ أَمَا فِي الْقَوْمِ مِنْ رَشِيدٍ وَلَا مُصْلِحٍ بِهِ يَقْمَعُ هَذَا عَنْ مَكِيدَتِهِ وَيُرُدُّهُ عَنْ عِرْضِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ، بَلْ عَرَفَ هَوَاهُمْ فِيمَا مَشَى بِهِ إِلَيْهِمْ فَاسْتَمَكَنَ مِنْهُمْ وَأَمَكَنُوهُ مِنْ حَاجَتِهِ، فَكُلَّ بِدِينِهِ مَعَ أَدْيَانِهِمْ.

فَاللَّهُ اللَّهُ ذُبُّوا عَنْ حُرْمِ أَعْيَانِكُمْ وَكُفُّوا أَلْسِنَتَكُمْ عَنْهُمْ، إِلَّا مِنْ خَيْرٍ، وَنَاصِحُوا اللَّهَ فِي أَمْتِكُمْ إِذْ كُنْتُمْ حَمَلَةَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ، فَإِنَّ الْكِتَابَ لَا يَنْطِقُ حَتَّى يَنْطِقَ بِهِ، وَإِنَّ السُّنَّةَ لَا تَعْمَلُ حَتَّى يُعْمَلَ بِهَا، فَمَتَى يَتَعَلَّمُ الْجَاهِلُ إِذَا سَكَتَ الْعَالِمُ فَلَمْ يَنْكِرْ مَا ظَهَرَ وَلَمْ يَأْمُرْ بِمَا تَرَكَ؟ وَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لِيُبَيِّنَهُ لِلنَّاسِ وَلَا يَكْتُمُونَهُ، اتَّقُوا اللَّهَ فَإِنَّكُمْ فِي زَمَانٍ رَقٍ فِيهِ الْوَرَعُ، وَقَلٌّ فِيهِ الْخُشُوعُ، وَحَمَلُ الْعِلْمِ مُفْسِدُوهُ، فَأَحْبُوا أَنْ يُعْرِفُوا بِحَمَلِهِ، وَكَرَهُوا أَنْ يُعْرِفُوا بِإِضَاعَتِهِ، فَتَنَطَّقُوا فِيهِ بِأَلْهَوَى لِمَا أَدْخَلُوا فِيهِ مِنَ الْخَطَا، وَحَرَفُوا الْكَلِمَ عَمَّا تَرَكُوا مِنَ الْحَقِّ إِلَى مَا عَمِلُوا بِهِ مِنْ بَاطِلٍ، فَذُنُوبُهُمْ ذُنُوبٌ لَا يُسْتَغْفَرُ مِنْهَا، وَتَقْصِيرُهُمْ تَقْصِيرٌ لَا يُعْتَرَفُ بِهِ، كَيْفَ يَهْتَدِي الْمُسْتَدِلُّ الْمُسْتَرِشِدُ إِذَا كَانَ الدَّلِيلُ حَائِراً أَحْبَبُوا الدُّنْيَا وَكَرَهُوا مَنَزِلَةَ أَهْلِهَا فَشَارَكُوهُمْ فِي الْعَيْشِ وَزَايَلُوهُمْ بِالْقَوْلِ، وَدَافَعُوا بِالْقَوْلِ عَنْ أَنْفُسِهِمْ أَنْ يُنْسَبُوا إِلَى عَمَلِهِمْ فَلَمْ يَتَبَرَّوْا مِمَّا انْتَفَوْا مِنْهُ، وَلَمْ يَدْخُلُوا فِيمَا نَسَبُوا إِلَيْهِ أَنْفُسَهُمْ، لِأَنَّ الْعَامِلَ بِالْحَقِّ مُتَكَلِّمٌ، وَإِنْ سَكَتَ، وَقَدْ ذُكِرَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: إِنِّي لَسْتُ كُلَّ كَلَامٍ الْحَكِيمِ أَتَقَبَّلُ وَلَكِنْ أَنْظِرُ إِلَى هَمِهِ وَهَوَاهُ، فَإِنْ كَانَ هَمُّهُ وَهْوَاهُ لِي جَعَلْتُ صَمْتَهُ حَمِداً وَوَقَاراً، وَإِنْ لَمْ يَتَكَلَّمْ. وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿مِثْلَ الَّذِينَ حُمِلُوا الثَّورَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا﴾ لَمْ يَحْمِلُوا بِهَا ﴿كَمِثْلَ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَاراً﴾^(١) كُتِبَ وَقَالَ: ﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ﴾^(٢) قَالَ: أَلْعَمَلُ بِمَا فِيهِ، وَلَا تَكْتَفُوا مِنَ السُّنَّةِ

بِاتِّحَالِهَا بِالْقَوْلِ دُونَ الْعَمَلِ بِهَا، فَإِنَّ اتِّحَالَ السَّنَةِ دُونَ الْعَمَلِ بِهَا كَذِبٌ
بِالْقَوْلِ مَعَ إِضَاعَةِ الْعِلْمِ، وَلَا تَعْيَبُوا بِالْبِدْعِ تَزْيِينًا بَعْيِبَهَا، فَإِنَّ فَسَادَ أَهْلِ الْبِدْعِ
لَيْسَ بِزَائِدٍ فِي صَلَاحِكُمْ وَلَا تَعْيِبُوهَا بَغْيًا عَلَى أَهْلِهَا، فَإِنَّ الْبَغْيَ مِنْ فَسَادِ
أَنْفُسِكُمْ، وَلَيْسَ يَنْبَغِي لِلْمُطِيبِ أَنْ يَدَاوِيَ الْمَرْضَى بِمَا يُبْرِئُهُمْ وَيُمْرِضُهُ، فَإِنَّهُ
إِذَا مَرِضَ اشْتَغَلَ بِمَرْضِيهِ عَنْ مُدَاوَاتِهِمْ، وَلَكِنْ يَنْبَغِي أَنْ يَلْتَمِسَ لِنَفْسِهِ الصِّحَّةَ
لِيَقْوَى بِهِ عَلَى عِلَاجِ الْمَرْضَى، فَلْيَكُنْ أَمْرُكُمْ فِيمَا تُنْكِرُونَ عَلَى إِخْوَانِكُمْ نَظَرًا
مِنْكُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَنَصِيحَةً مِنْكُمْ لِإِخْوَانِكُمْ وَشَفَقَةً مِنْكُمْ عَلَى إِخْوَانِكُمْ، وَإِنْ تَكُونُوا
مَعَ ذَلِكَ بِعُيُوبِ أَنْفُسِكُمْ أَعْنَاءَ مِنْكُمْ بِعُيُوبِ غَيْرِكُمْ، وَإِنْ يَسْتَظِلُّ بِعُضُكُمُ بَعْضُ
النَّصِيحَةِ وَأَنْ يُحْطَى عِنْدَكُمْ مَنْ بَذَلَهَا لَكُمْ وَقِيلَهَا مِنْكُمْ، وَقَدْ قَالَ عُمَرُ ابْنُ
الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ -: رَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عُيُوبِي.

تُحِبُّونَ أَنْ تَقُولُوا فَيُحْتَمَلْ لَكُمْ، وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ مِثْلُ الَّذِي قُلْتُمْ غَضِبْتُمْ،
تَجِدُونَ عَلَى النَّاسِ فِيمَا تُنْكِرُونَ مِنْ أُمُورِهِمْ وَتَأْتُونَ مِثْلَ ذَلِكَ، أَفَلَا تُحِبُّونَ
أَنْ يُؤْخَذَ عَلَيْكُمْ؟ إِنْهُمْ رَأَوْكُمْ وَرَأَى أَهْلَ زَمَانِكُمْ، وَتَشْتَبِهُوا قَبْلَ أَنْ تَكَلِّمُوا،
وَتَعْلَمُوا قَبْلَ أَنْ تَعْمَلُوا، فَإِنَّهُ يَأْتِي زَمَانٌ يَشْتَبِهُ فِيهِ الْحَقُّ وَالْبَاطِلُ، وَيَكُونُ
الْمَعْرُوفُ فِيهِ مُنْكَرًا وَالْمُنْكَرُ فِيهِ مَعْرُوفًا، فَمِنْكُمْ مُتَقَرِّبٌ إِلَى اللَّهِ بِمَا يُبَاغِدُهُ،
وَمُتَحَبِّبٌ إِلَيْهِ بِمَا يَنْغَضُهُ عَلَيْهِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَاهُ
حَسَنًا﴾ (١) الْآيَةُ. فَعَلَيْكُمْ بِالْوُقُوفِ عِنْدَ الشُّبُهَاتِ حَتَّى يَبْرُزَ لَكُمْ وَاضِحُ الْحَقِّ
بِالْبَيِّنَةِ، فَإِنَّ الدَّاخِلَ فِيمَا لَا يَعْلَمُ بِغَيْرِ عِلْمٍ آثِمٌ، وَمَنْ نَظَرَ لِلَّهِ نَظَرَ اللَّهِ لَهُ.

عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَاتَّمُوا بِهِ وَأَمُوا بِهِ، وَعَلَيْكُمْ بِطَلَبِ أَثَرِ الْمَاضِينَ فِيهِ، وَلَوْ
أَنَّ الْأَخْبَارَ وَالرُّهْبَانَ لَمْ يَتَّقُوا زَوَالَ مَرَاتِبِهِمْ، وَفَسَادَ مَنْزِلَتِهِمْ بِإِقَامَةِ الْكِتَابِ
وَتَبْيَانِهِ مَا حَرَفُوهُ وَلَا كَتَمُوهُ، وَلَكِنَّهُمْ لَمَّا خَالَفُوا الْكِتَابَ بِأَعْمَالِهِمْ التَّمَسُّوا أَنْ
يَخْدَعُوا قَوْمَهُمْ عَمَّا صَنَعُوا مَخَافَةَ أَنْ تَفْسَدَ مَنَازِلُهُمْ وَأَنْ يَتَّبِعَنَّ لِلنَّاسِ فَسَادُهُمْ
فَحَرَفُوا الْكِتَابَ بِالتَّفْسِيرِ، وَمَا لَمْ يَسْتَطِيعُوا تَحْرِيفَهُ كَتَمُوهُ فَسَكَنُوا عَنْ صَنِيعِ
أَنْفُسِهِمْ إِبْقَاءً عَلَى مَنَازِلِهِمْ، وَسَكَنُوا عَمَّا صَنَعَ قَوْمُهُمْ مُصَانَعَةً أَيْ، قَدْ أَخَذَ
اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لِيُبَيِّنَنَّ لِلنَّاسِ وَلَا يَكْتُمُونَهُ، بَلِ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفَقَرُوا
لَهُمْ فِيهِ.

655. Bize Abdulmelik b. Süleyman Ebû Abdîrrahman el-Antâki, Abbâd b. Abbâd el-Havvâs eş-Şâmi Ebû Utbe'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi:

İmdi; aklınızı kullanın, akıl nimettir. Zira nice akıl sahibi (insan) vardır ki, zararına olan şeylerde derinleşmekle muhtaç olduğu şeylerden istifade etmekten kalbini alıkoymuş ve neticede bu (muhtaç olduğu şeylerden) gafil hale gelmiştir. Araştırılması gerekmeyen meselelerde araştırmayı terketmek, kişinin aklının üstünlüğünü (gösteren şeyler)dendir. (Ancak) kişinin aklının üstünlüğü de, sonunda kendisine, güzel ve faydalı işlerde kendinden aşağıda olanları araştırıp soruşturmayı terketmekten dolayı, vebâl olur.

Veya (nice) kimse vardır ki, kalbini; dinine, Resûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashabının dışında birtakım adamları baş tacı etmesine sebep olan bir bid'atle meşgul etmiş yahut; hidayeti sadece onlarda gördüğü, sapıklığı da onları terketmekte zannettiği şeylerde kendi görüşüyle yetinmiştir. (Bu durumlarda) onun iddiası şudur: "O, bunları Kur'an'dan almıştır!" Halbuki o, Kur'an'dan ayrılmaya çağırmaktadır! Acaba ondan ve taraftarlarından önce, Kur'an'ın; muhkemiyle amel eden, müteşâbihine inanan ve onun hakkında en vazih yolun işaret çizgisi üzere olan, sahip ve tatbikçileri yok muydu? Kur'an, Resûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- önderi idi. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de Ashabının önderi idi. Ashabı ise, kendilerinden sonrakilerin önderleri idiler. (Bu sonrakiler de, muhtelif bölgelerde tanınmış olan, (kendilerine) nisbet olunan, aralarında ihtilâf olmakla beraber (nefislerinin) arzularına uyan (bidatçıları) red hususunda müttefik olan kişilerdir. (Nefislerinin) arzularına uyanlar ise, şahsi görüşleriyle orta yoldan sapmış, sırat-ı mustakîmden uzak değişik yollarda bocalamış, kılavuzları onları; sapıtıcı, ıssız ve uzak çöllere sürüklemiş, onlar da, şekil ve sûretlerinde külfete girerek bu (sapık yollarda) derinleşmişlerdir. Her ne zaman Şeytan onlara, sapıklıklarında yeni bir bid'at çıkardıysa, onlar ondan başkasına geçtiler. Çünkü onlar geçmiş (müslümanların) izinin peşine düşmediler, (kötülükleri terkeden) muhacirlere de uymadılar. Halbuki Hz. Ömer'den nakledildi ki, O Ziyâd'a şöyle demişti: "Biliyor musun, İslâm'ı ne yıkar? Alimin hatası (sürçmesi), münâfıkın Kur'an vasıtasıyla mücâdelesı ve sapıtıcı önderler!"⁽¹⁶⁴⁾ Allah'tan korkun! Kurrânızın (hep Kur'an okuyan

âbid insanlarınızın) ve mescidlerinizin cemaatlerinin içinde ortaya çıkan; gıybet, söz taşıma, insanlar arasında iki yüz ve iki dille doluşma gibi şeylerden sakının! Nitekim nakledilmiştir ki, bu dünyada ikiyüzlü olan, Cehennemde de iki yüzlü olacaktır.⁽¹⁶⁵⁾ Gıybetçi kimse seninle karşılaşır ve yanında, senin gıybet edilmesini arzu ettiğini zannettiği kimseyi gıybet eder. Senden sonra senin arkadaşına gelir ve aynısını senden arkadaşına getirir, (onun yanında da seni gıybet eder). Bir de görülür ki o, sizin herbirinizin yanında ihtiyacını elde etmiş, (ama) sizden herbirinize, hakkında, arkadaşına onun getirdiği (söylediği) şeyler gizli kalmıştır. (Böyle birinin), yanında hazır bulunduğu bir kimsenin yanındaki hazır bulunuşu, kardeşlerin (birbirlerinin yanındaki) hazır bulunuşu (gibi), yanında bulunmadığı kimselerin yanında bulunmayışı ise, düşmanların (birbirlerinin yanında) bulunmayışı gibidir! Bunlardan hazır olanlara ikram vardır, hazır bulunmayanlara ise hiçbir saygı yoktur! (Gıybetçi) yanında bulunanı övgü ile aldatır, yanında bulunmayanı, arkadan konuşmakla çekiştirir. Hayret Allah'ın şu kullarına! Toplulukta şunu hilesinden menedecek, müslüman kardeşinin ırzına (sataşmaktan) vazgeçirecek hem yol gösterici, hem de ıslah edici hiç kimse yok mu? Hayır, o (gıybetçi, insanlara) götüreceği şeylerde onların arzusunu bilip onları elde etti, onlar da onun ihtiyacını giderdiler. Böylece onların dinleriyle beraber kendi dini karşılığında karnını doyurdu. Allah'tan korkun (ey insanlar), Allah'tan korkun! (Yanınızda bulunmayan) kimselerinizin, çiğnenmesi helâl olmayan haklarını müdâfâa edin; dillerinizi, iyilik durumu hariç, onlardan çekin, ümmetiniz hakkında Allah'a karşı samimi ve hayırhâh olun. Çünkü sizler Kur'an ve Sünnet'in sahip ve tatbikçileri oldunuz. Şüphe yok ki; Kur'an, kendisiyle konuşulmadıkça (kendiliğinden) konuşmaz. Sünnet de, kendisiyle amel edilmedikçe (kendiliğinden) iş yapmaz. Sonra, alim susup da, ortaya çıkan (kötü) şeyleri reddetmeyince ve terkedilen (iyi) şeylerin (yapılmasını) emretmeyince, cahil ne zaman öğrenecek? Halbuki Allah, kendilerine kitap verilenlerden; "onu insanlara mutlaka açıklayacaklar, onu gizlemeyecekler diye söz almıştı."⁽¹⁶⁶⁾ Allah'tan korkun! Çünkü sizler, günâhtan titizlikle kaçınmanın zayıfladığı, huşûun azaldığı, ilmi, onu bozanların öğrendiği bir zamandasınız. (Bu, ilmi bozan ilim sahipleri), onu bilmekle tanınmayı istediler, onu zâyi etmekle tanınmaktan ise hoşlanmadılar. Bu sebeple (ilim) hakkında, içine soktukları hatalardan dolayı, (nefis) arzusuyla ko-

165- Bkz. 2767. hadis.

166- Bkz. Alu İmrân sûresi, 187.

nuştular ve kelimeleri, hakla ilgili yapmadıkları şeylerden bâtıla ilgili yaptıkları şeylere çevirdiler. Binaenaleyh onların günâhları, bağışlanmayacak günâhlar, kusurları i'tiraf edilmeyecek kusurlardır. Yol gösterici kimse yolunu şaşırان biri olunca, yol gösterici arayan, irşad edici isteyen kimse doğru yolu nasıl bulur? Onlar dünyayı sevdiler, (ama) ahalisinin mevkiini beğenmediler. Bu yüzden yaşayışta onlara karıştılar, sözle onlardan ayrıldılar. Kendilerini de, amellerine nisbet edilmesinler diye sözle müdâfaa ettiler. Ama, ilgilerinin olmadığını söyledikleri şeylerden kurtulamadılar, kendilerini nisbet ettikleri şeylere de giremediler. Çünkü hakkıyla amel eden kimse, sussa da (hâl lisaniyla) konuşur.

Nitekim yüce Allah'ın şöyle buyurduğu nakledilmiştir: *"Ben hikmetli söz söyleyenin her sözünü kabul etmem. Fakat ben onun tasa ve arzusuna bakarım da şayet onun tasa ve arzusu benim (rızam) için ise, konuşmasa da, ben onun susmasını şükür ve saygı yapar, (böyle sayarım!)"*⁽¹⁶⁷⁾ Yüce Allah (bir âyette ise) şöyle buyurmuştur: *"Kendilerine Tevrât yükletilip de sonra onu taşımayanların -yani onunla amel etmeyenlerin- durumu, "sifr"ler -yani kitaplar- taşıyan eşeğin durumu gibidir."*⁽¹⁶⁸⁾ (Yüce Allah, diğer bir âyette ise) şöyle buyurmuştur: *"Size verdiğim şeyi kuvvetle tutun."*⁽¹⁶⁹⁾ -Yani içindekilerle amel edin-. Sünnet'ten de, amel etmeksizin, sözle benimsemekle yetinmeyin. Zira Sünnet'i, kendisiyle amel etmeksizin benimsemek, ilmi zâyi etmenin yanında sözle yalan söylemektir. Bid'atleri, onları ayıplamakla süslenmek (avunmak) için ayıplamayın. Çünkü bid'atçıların bozukluğu sizin iyiliğinizi hiç artırmaz. (Bid'atleri), bid'atçılara karşı azgınlık etmek için de ayıplamayın. Çünkü azgınlık, kendi nefislerinizin bozukluğundandır. Tabibin, hastaları, onları iyileştirecek şeylerle tedavi edip kendisini hasta etmesi uygun düşmez. Zira o hastalandığı zaman, hastalığından dolayı, (hastalarının) tedâvisiyle meşgul olamaz. Fakat (doktorun), hastaları tedâviye güç yetirebilmesi gayesiyle kendisi için sağlık (şartları) araştırması gerekir. Binaenaleyh (din) kardeşlerinize yadsıdığınız şeylerde durumunuz; sizin (başkasından ziyade) kendi kendinize bakma, Rabb'inize karşı hayırhah olma, (din) kardeşlerinize karşı da merhametli olma şeklinde olsun. Bununla beraber size, başkalarının kusurlarından ziyade kendi kusurlarınızla alâkadâr olmanız, birbirinizden nasihat (hayırhahlık) istemeniz ve bu (nasihatı) size

167- Bkz. 258. hadis.

168- Cumu'a sûresi, 5.

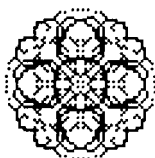
169- Bakara sûresi, 63, 93.

isteyerek veren, (aynı zamanda) onu sizden kabul eden kimselerin, nazarınızda değerli ve sevgili olması (uygun düşer). Nitekim Ömer İbnu'l-Hattab -Allah O'ndan razı olsun!- şöyle demiştir: "Allah, bana kusurlarımı hediye eden, (gösteren) kimseye merhamet etsin!" Sizler, söz söyleyip de size tahammül edilmesini seviyorsunuz, ama, söylediğinizin aynısı size söylenirse kıızıyorsunuz! İnsanlara, yadırgadığınız işlerinde öfkeleniyorsunuz, halbuki siz de onların aynısını yapıyorsunuz! (Bu durumun) sizden alınmasını arzu etmez misiniz? Kendi (delilsiz, dayanaksız) görüşünüzü ve zamanınızdakilerin (böyle olan) görüşünü suçlayın. Konuşmadan önce iyi araştırıp emin olun, (sonra konuşun). Amel yapmadan önce öğrenin. Çünkü durum şu ki; hakla bâtılın karışacağı ve ma'rûfun münker, münkerin ma'rûf olacağı bir zaman gelecektir. Bunun sonucu kiminiz Allah'a, kendisini ondan uzaklaştıracak şeyle yaklaştırmaya, onu kızdıracak şeyle ona sevgisini göstermeye çalışacaktır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *"Kötü işi kendisine süslendirilip de onu güzel gören kimse, (kötü amelini güzel görmeyen, gerçeği gören kimse gibi olur) mu?"*⁽¹⁷⁰⁾ Binaenaleyh açık hakikat sizin için delille ortaya çıkıncaya, (belli oluncaya) kadar şüpheli şeylerden (geri) durmanız gerekir. Zira bilmediği şeye ilimsiz olarak dalan kimse günâhkârdır. Kim de Allah'a yardım ederse, Allah da ona yardım eder. Kur'an'a yapışın, ona uyun, (uygulanması için) ona önder olun. Ona nüfûz edenlerin, (onu hakkıyla anlayıp uygulayanların) izinin peşinde olun. Şayet hahamlar ve rahipler, (Allah'ın) Kitâb'ını tatbîk etmek ve açıklamakla makamlarının gitmesinden, mevkilerinin alt-üst olmasından korkmasalardı, onu ne değiştirirlerdi, ne de gizlerlerdi. Fakat onlar amelleriyle (Allah'ın) Kitâb'ına muhâlefet edince, (ona aykırı işler yapınca), mevkilerinin alt-üst olmasından ve fesâdlarının ortaya çıkmasından korkarak yaptıkları şeyler konusunda topluluklarına hile yapma (yollarını) araştırdılar. Bunun için (Allah'ın) Kitâb'ını yorumla değiştirdiler. Değiştiremedikleri şeyleri ise gizlediler. Sonra da mevkilerini korumak için kendi yaptıkları şeyler hakkında sustular, topluluklarıyla hoş geçinmek için de onların yaptıkları şeylere seslenmediler. Halbuki Allah, kendilerine Kitâb verilenlerden; *"Onu insanlara mutlaka açıklayacaklar, onu gizlemeyecekler diye söz almıştı."*⁽¹⁷¹⁾ Aksine onlar onu (yani Allah'ın Kitâb'ını) açıklamama, gizleme) hususunda yardımlaştılar ve onun hakkında onlara müsâmahalı davrandılar!⁽¹⁷²⁾

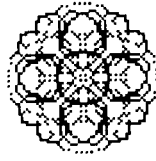
170- Fâtır sûresi, 8.

171- Bkz. Alu İmrân sûresi, 187.

172- Bu mektubun muhtasar bir şâhidi için bkz. Hılyetu'l-Evliyâ, 8/282.

SÜNEN-İ DÂRİMÎ

1

TAHÂRET KİTABI

ا . كتاب الطهارة

1-Tahâret (Temizlik) Kitabı

«ا»

باب فرض الوضوء، والصلاة

1. BÂB

ABDEST VE NAMAZIN FARZ KILINMASI

٦٥٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: لَمَّا نُهِنَا أَنْ نَبْتَدِيَ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يُعْجِبُنَا أَنْ يَقْدَمَ الْبَدَوِيُّ وَالْأَعْرَابِيُّ الْعَاقِلُ فَيَسْأَلَ النَّبِيَّ - ﷺ - وَنَحْنُ عِنْدَهُ، فَيَبْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ إِذْ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَجَنَّا بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ - ﷺ -، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّ رَسُولَكَ أَتَانَا، فَزَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ أَرْسَلَكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ - صَدَقَ. قَالَ: فَبِالَّذِي رَفَعَ السَّمَاءَ وَسَطَ الْأَرْضِ وَنَصَبَ الْجِبَالَ اللَّهُ أَرْسَلَكَ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنَّ رَسُولَكَ زَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ عَلَيْنَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ، فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: صَدَقَ. قَالَ: فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ، اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا؟ فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: نَعَمْ. قَالَ فَإِنَّ رَسُولَكَ زَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ عَلَيْنَا صَوْمَ شَهْرٍ فِي السَّنَةِ. فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: صَدَقَ. قَالَ: فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ، اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنَّ رَسُولَكَ زَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ عَلَيْنَا فِي أَمْوَالِنَا الزَّكَاةَ، فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: صَدَقَ. قَالَ: فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ، اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا؟ فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنَّ رَسُولَكَ زَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ عَلَيْنَا الْحَجَّ إِلَى الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا، فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: صَدَقَ. قَالَ: فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ، اللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا؟ قَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: نَعَمْ. قَالَ: فَأَوَالِذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا أَدْعُ مِنْهُنَّ شَيْئًا، وَلَا أَجَاوِزُهُنَّ. قَالَ: ثُمَّ وَبَّ الْأَعْرَابِيُّ، فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: إِنْ صَدَقَ الْأَعْرَابِيُّ دَخَلَ الْجَنَّةَ^(١).

656. Bize Ali b. Abdilhamîd haber verip (dedi ki), bize Süleyman İbnu'l-Muğire, Sâbit'ten, (O da) Enes b. Mâlik'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Enes) şöyle dedi:

Hiz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem-, (konuşması esnasında izahı gerektiren bir durum gibi bir şey olmaksızın) sözün başında (soru sormamız) bize yasaklanınca, bedevi ve akıllı köylülerin gelip de Hiz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem-, biz yanındayken soru sormaları hoşumuza giderdi. Bir ara biz böyle (Hiz. Peygamber'in yanındayken) bir köylü çıkageldi ve Resûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- önünde diz çöküp oturdu. Sonra; "ya Muhammed, dedi, elçin bize geldi ve bize dedi ki sen, seni Allah'ın Peygamber olarak gönderdiğini söylüyor muşsun?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "doğru söylemiş" buyurdu. (Köylü) dedi ki, "o halde, göğü yükselten, yeri yayan, dağları diken kimse hakkı için, seni Allah mı Peygamber olarak gönderdi?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "evet" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "peki, senin elçin bize dedi ki, sen, bir gün ve bir gecede, bize beş (vakit) namazın farz olduğunu söylüyormuşsun?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "doğru söylemiş" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "o halde, seni Peygamber olarak gönderen zat hakkı için, sana bunu Allah mı emretti?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "Evet" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "peki, senin elçin bize dedi ki sen, bize senede bir ay orucun farz olduğunu söylüyormuşsun?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "doğru söylemiş" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "o halde, seni Peygamber olarak gönderen zat hakkı için, sana bunu Allah mı emretti?" (Hiz. Peygamber); "evet" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "sonra, senin elçin bize dedi ki sen, bize mallarımızda zekâtın farz olduğunu söylüyor muşsun?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "doğru söylemiş" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "o halde, seni Peygamber olarak gönderen zat hakkı için, sana bunu Allah mı emretti?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "evet" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "sonra, senin elçin bize dedi ki, sen, yoluna gücü yetenlerin o Ev'e (yani Kabe'ye gidip) haccetmesinin bize farz olduğunu söylüyormuşsun?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- "doğru söylemiş" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "o halde, seni Peygamber olarak gönderen zat hakkı için, sana bunu Allah mı emretti?" Hiz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- "evet" buyurdu. (Köylü) dedi ki; "öyleyse, seni hâk ile gönderen (Allah'a) yemin olsun ki, bunlardan hiçbir şey terketmeyeceğim, bunları aşip (fazlasını da yapmayacağım)." (Enes) dedi ki, (köylü) sonra kalktı (gitti). Bunun üze-

rine Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "köylü doğru söylüyorsa, (dediğini yaparsa) Cennete girer" buyurdu.⁽¹⁷³⁾

AÇIKLAMA

Enes b. Mâlik, soru sorma yasağı ile şu âyete işâret etmektedir: "Ey iman edenler, açıklandığı zaman hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın. Eğer Kur'an inerken onları sorarsanız, size açıklanır. Halbuki Allah onlardan geçmiştir. Allah bağışlayıcıdır, halimdir."⁽¹⁷⁴⁾ Bu âyetin iniş sebebi olarak anlatılan olaylardan anlaşıldığına göre, Allah Teâlâ, bu âyetle, Sahâbenin Hz. Peygamber'e; zarûrî olmayan, muhtaç olmadıkları, faydasız şeyleri veya açıklanmaları halinde ilgilileri utandıracak şeyleri, yahut, sorulma sonucu yapılması farz kılınacak şeyleri sormalarını yasaklamıştı. Bu yasak, zarûrî olan, ihtiyaç duyulan şeylerin sorulmasını kapsamaz. Nitekim Allah Teâlâ diğer bir âyette; "*Eğer bilmiyorsanız zikir ehline (yani meseleyi bilen, eski Kitâb sahiplerine) sorunuz*"⁽¹⁷⁵⁾ buyurmuştur. Enes b. Mâlik radıyallahu anh'ın haberinde, Sahabenin bu yasağa titizlikle uyduğu görülmektedir. Bunun için Medine haricindeki müslümanlardan, kendilerine bu yasak henüz ulaşmamış olan kimselerin gelip de Hz. Peygamber'e soru sormaları, bu vesileyle bilmedikleri bazı şeyleri öğrenebileceklerinden, onların hoşuna gitmekteydi.

Yukarıdaki haberde sözkonusu olan "köylü=A'râbî", bundan sonraki haberlerde de görüleceği gibi, Sa'd b. Bekroğullarından Dımâm b. Sa'lebe'dir. Sa'd b. Bekroğulları, Hz. Peygamber'in süt annesi Halime'nin kabilesiydi. Bu sebeple Dımâm kendisini, "dayılarından bir adam" diye de tanıtacaktır. Hz. Peygamber bu kabileye bir mektupla beraber elçiler de göndermişti. Dımâm da, bunun üzerine, kabilesinin elçisi olarak Medine'ye gelmişti. Dımâm'ın bu gelişi, tercihe şâyân görülen görüşe göre, h. 9. yılda vukubulmuştu.⁽¹⁷⁶⁾

Bu olayla ilgili olarak birkaç Sahâbeden gelen haberler vardır. Bunların kimisi muhtasar, kimisi tafsîlâtlıdır. Yukarıda, Enes b. Mâlik'ten nakledilen haber de muhtasardır. Talha b. Ubeydillah'ın,

173- Müslim, İman, 10 (1/41); Buhâri, İlm, 6 (1/23); Nesâî, Sıyâm, 1 (4/97-99); Tirmizi, Zekât 2 (3/14-15); İbn Mâce, İkâme, 194 (1/449); Ahmed b. Hanbel, 3/143, 193, Bkz. 1586. hadis.

174- Mâ'ide sûresi, 101.

175- Nahl sûresi, 43; Enbiyâ' sûresi, 7.

176- Fethu'l-Bâri, 1/243.

bu konuyla ilgili haberinde,⁽¹⁷⁷⁾ Hz. Peygamber'in, Dımâm'a, yukarıdaki haberde sözkonusu edilmeyen diğer İslâmî hükümleri de öğrettiği açıklanmaktadır.

٦٥٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، ثَنَا ابْنُ فَضِيلٍ، ثَنَا عَطَاءُ بْنُ السَّائِبِ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ - فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا غُلَامُ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَقَالَ: وَعَلَيْكَ. وَقَالَ: إِنِّي رَجُلٌ مِنْ أَخَوَالِكَ مِنْ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ، وَأَنَا رَسُولُ قَوْمِي إِلَيْكَ وَوَأَفْذُهُمْ، وَإِنِّي سَأَلْتُكَ فَمَشَدُّ مَسَاءَ لَتِي إِلَيْكَ، وَمُنَاشِدُكَ فَمَشَدُّ مُنَاشِدَتِي إِيَّاكَ. قَالَ: خُذْ عَنْكَ يَا أَخَا بَنِي سَعْدٍ. قَالَ: مَنْ خَلَقَكَ وَخَلَقَ مَنْ قَبْلَكَ، وَمَنْ هُوَ خَالِقُ مَنْ بَعْدَكَ؟ قَالَ: اللَّهُ. قَالَ: فَشَدَّتْكَ بِذَلِكَ أَهْوَأُ أَرْسَلَك؟ قَالَ: نَعَمْ.

قَالَ: مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعَ وَأَجْرَى بَيْنَهُنَّ الرِّزْقَ؟ قَالَ: اللَّهُ. قَالَ: فَشَدَّتْكَ بِذَلِكَ أَهْوَأُ أَرْسَلَك؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: إِنَّا وَجَدْنَا فِي كِتَابِكَ وَأَمَرْنَا رُسُلَكَ أَنْ نُصَلِّيَ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ خَمْسَ صَلَوَاتٍ لِمَوَاقِيتِهَا. فَشَدَّتْكَ بِذَلِكَ أَهْوَأُ أَمْرَكَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنَّا وَجَدْنَا فِي كِتَابِكَ وَأَمَرْنَا رُسُلَكَ أَنْ نَأْخُذَ مِنْ حَوَاشِي أَمْوَالِنَا فَنَرُدَّهَا عَلَى فُقَرَائِنَا، فَشَدَّتْكَ بِذَلِكَ أَهْوَأُ أَمْرَكَ بِذَلِكَ؟ قَالَ: نَعَمْ، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا الْخَامِسَةُ فَلَسْتُ يَسْأَلُكَ عَنْهَا وَلَا أَرَبَ لِي فِيهَا، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لِأَعْمَلَنَّ بِهَا، وَمَنْ أَطَاعَنِي مِنْ قَوْمِي، ثُمَّ رَجَعَ، فَصَحَّحَ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَكِنَّ صَدَقَ لِيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ^(*).

657. Bize Muhammed b. Yezîd haber verip (dedi ki), bize İbn Fudayl rivâyet edip (dedi ki), bize Atâ' İbnu's-Sâ'ib, Sâlim b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: (Bir gün) bir köylü Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- geldi ve "selâm üzerine olsun,

177- Bkz. 1586. hadis.

ey Abdulmuttaliboğullarının çocuğu!" dedi. (Hz. Peygamber); "senin de üzerine olsun" buyurdu. (Köylü sözüne devamla) dedi ki; "Ben senin dayılarından, yani Sa'd b. Bekroğullarından bir adamım. Ben kabilemin sana (gönderdiği) elçisi ve onların temsilcisiyim. Ben sana (bazı şeyler) soracağım. Sana sorumu da sıkı tutacağım. Senden (bazı şeyler) isteyeceğim. Senden isteğimi de sıkı tutacağım!" (Hz. Peygamber); *"istediğini sor, Benû Sa'd'lı!"* buyurdu. (Köylü) dedi ki: "Seni kim yarattı? Senden öncekileri kim yaratmıştı? Senden sonrakileri kim yaratacaktır?" (Hz. Peygamber); *"Allah"* buyurdu. (Köylü); "o halde, dedi, bunun hakkı için söyle, O mu seni Peygamber olarak gönderdi?" (Hz. Peygamber); *"evet"* buyurdu. (Köylü); "yedi göğü ve yedi yeri kim yarattı, bunların arasına rızkı kim akıttı?" dedi. (Hz. Peygamber); *"Allah"* buyurdu. (Köylü); "o halde, dedi, bunun aşkına söyle, O mu seni peygamber olarak gönderdi?" (Hz. Peygamber); *"evet"* buyurdu. (Köylü sözüne devamla) dedi ki: "Doğrusu biz senin (bize göndermiş olduğun) mektubunda, bir gün ve bir gecede beş (vakit) namazı vakitlerinde kılmamız (gerektiği hükmünü) bulduk, elçilerin de bize (bunu) emretti. Şimdi o (Allah) aşkı için söyle, bunu sana O mu emretti?" (Hz. Peygamber) *"evet"* buyurdu. (Adam) dedi ki; "sonra biz senin mektubunda, develerimizin yavrularından (veya, "iyi ve değerli olmayan mallarımızdan") alıp bunları fakirlerimize vermemiz (gerektiği hükmünü) bulduk, elçilerin de bize (bunu) emretti. Şimdi o (Allah) aşkına söyle, bunu sana O mu emretti?" (Hz. Peygamber); *"evet"* buyurdu. (Köylü) sonra şöyle dedi: "Beşinci soruya gelince sana onu sormayacağım. Ona ihtiyacım da yok."⁽¹⁷⁸⁾ (Köylü) sonra da şöyle dedi: "İyi bil ki, seni hak ile gönderen (Allah'a) yemin olsun, bunları ben, kabilemden bana itaat edenlerle beraber mutlaka yapacağız!" (Köylü) sonra döndü, (gitti). Bunun üzerine Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, arka dişleri görünecek şekilde güldü, sonra şöyle buyurdu: "Canım elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, o, hakikaten doğru söylüyorsa, (dediğini yaparsa) mutlaka Cennete girecektir."⁽¹⁷⁹⁾

178- et-Taberânî'nin rivâyetinden, beşinci meselenin, zina gibi ahlâksızlıklarla alâkalı olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. Mecmeu'z-Zevâ'id, 1/290. Krş. Fethu'l-Bâri, 1/243).

179- Bu hadisi et-Taberânî, büyük ve orta "Mu'cem"lerinde rivâyet etmiştir. Hadisin senedindeki Atâ İbnu's-Sâ'ib, "sika" olmakla beraber, sonraları hafıza bozukluğuna ("ihtilât") uğramıştır (Mecmeu'z-Zevâ'id, 1/290).

٦٥٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا سَلَمَةُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ كُهَيْلٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ بْنُ نُوَيْعٍ، عَنْ كُرَيْبِ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: بَعَثَ بَنُو سَعْدِ بْنِ بَكْرِ ضِمَامَ بْنَ نَعْلَبَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَدِمَ عَلَيْهِ، فَأَنَاحَ بَعِيرَهُ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ ثُمَّ عَقَلَهُ، ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَالِسٌ فِي أَصْحَابِهِ، وَكَانَ ضِمَامُ رَجُلًا جَلَدًا أَشْعَبَ ذَا غِلٍّ. قَالَ: لَا أَجِدُ فِي نَفْسِي فَسَلْ عَمَّا بَدَأَ لَكَ. قَالَ: إِنِّي أَشْهَدُكَ بِاللَّهِ إِلَهَكَ وَإِلَهُ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ، وَإِلَهُ مَنْ هُوَ كَاتِنٌ بِعَدِّكَ، اللَّهُ بِعَثْكَ إِلَيْنَا رَسُولًا؟ قَالَ: اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ: فَأَنْشُدْكَ بِاللَّهِ إِلَهَكَ وَإِلَهُ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ وَإِلَهُ مَنْ هُوَ كَاتِنٌ بِعَدِّكَ اللَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تَعْبُدَهُ وَخَدُّهُ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَأَنْ نَخْلَعَ هَذِهِ الْأَنْدَادَ الَّتِي كَانَتْ آبَاؤُنَا تَعْبُدُهَا مِنْ دُونِهِ؟ قَالَ: اللَّهُمَّ نَعَمْ، قَالَ: فَأَنْشُدْكَ بِاللَّهِ إِلَهَكَ وَإِلَهُ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ وَإِلَهُ مَنْ هُوَ كَاتِنٌ بِعَدِّكَ، اللَّهُ أَمَرَكَ أَنْ نُصَلِّيَ هَذِهِ الصَّلَوَاتِ الْخَمِيسَ؟ قَالَ: اللَّهُمَّ نَعَمْ، ثُمَّ جَعَلَ يَذْكُرُ فَرَائِضَ الْإِسْلَامِ فَرِيضَةَ فَرِيضَةٍ الزَّكَاةَ، وَالصِّيَامَ، وَالْحَجَّ، وَشَرَائِعَ الْإِسْلَامِ كُلِّهَا، وَيُنَاشِدُهُ عِنْدَ كُلِّ فَرِيضَةٍ كَمَا نَاشِدُهُ فِي الَّتِي قَبْلُهَا، حَتَّى إِذَا فَرَغَ قَالَ: فَإِنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَسَأُودِي هَذِهِ الْفَرِيضَةَ، وَأَجْتَنِبُ مَا نَهَيْتَنِي عَنْهُ، ثُمَّ قَالَ: لَا أَزِيدُ وَلَا أَنْقُصُ، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى بَعِيرِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ وَلَّى: إِنْ يَصْدُقْ ذُو الْعَقِيصَتَيْنِ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ، فَأَتَى إِلَى بَعِيرِهِ فَأَطْلَقَ عَقْلَهُ، ثُمَّ خَرَجَ حَتَّى قَدِمَ عَلَى قَوْمِهِ فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ، فَكَانَ أَوَّلُ مَا تَكَلَّمَ أَنْ قَالَ: يَا سَيِّدَ الثَّلَاثِ وَالْعُرَى، قَالُوا: مَهْ يَا ضِمَامُ، أَتَيْتِ الْبَرَصَ، وَاتَّقِ الْجُنُونَ، وَاتَّقِ الْجُدَامَ، قَالَ: وَبَلَّكُمْ إِنْهُمَا وَاللَّهِ لَا تَضُرَّانِ وَلَا تَنْفَعَانِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ رَسُولًا وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ كِتَابًا اسْتَفَذَّكُمْ بِهِ مِمَّا كُنْتُمْ فِيهِ، وَأَنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَقَدْ جِئْتُكُمْ مِنْ عِنْدِهِ بِمَا أَمَرَكُمْ بِهِ، وَنَهَاكُمْ عَنْهُ، قَالَ: فَوَاللَّهِ مَا أَمْسَى مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَفِي حَاضِرِهِ رَجُلٌ وَلَا امْرَأَةٌ إِلَّا مُسْلِمًا. قَالَ: يَقُولُ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَمَا سَمِعْنَا بِوَأْفِدِ قَوْمٍ كَانَ أَفْضَلَ مِنْ ضِمَامِ ابْنِ نَعْلَبَةَ^(١).

658. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Seleme rivâyet edip (dedi ki), bana Muhammed b. İshak rivâyet etti. (O dedi ki), bana Seleme b. Küheyl ve Muhammed İbnu'l-Velîd b. Nuveyfi', İbn Abbâs'ın âzâdlısı Küreyb'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet ettiler (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Sa'd b. Bekroğulları, Dımâm b. Sa'lebe'yi, Rasulullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- (elçi olarak gönderdiler. O da O'na geldi ve devesini Mescid'in kapısında çökertti. Sonra onu, öylece kalacak şekilde bağladı. Sonra da Mescid'e girdi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashabının arasında oturmuş bir haldeydi. Dımâm güçlü kuvvetli, gür saçlı, iki saç örgülü bir adamdı. O, nihayet (gelip) Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- araştırdı ve "hanginiz Abdulmuttalib'in torunudur?" dedi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de; "ben Abdulmuttalib'in torunuyum" buyurdu. O, "Muhammed mi?" dedi. (Hz. Peygamber); "*evet*" buyurdu. O, sözüne şöyle devam etti: "Muttalib'in torunu! Ben sana (bazı şeyler) soracağım. Soruda da sert davranacağım. Bu yüzden bana kızma!" (Hz. Peygamber); "kızmam, aklına geleni sor!" buyurdu. O dedi ki; "senin ilahın, senden öncekilerin ilahı ve senden sonra geleceklerin ilahı Allah aşkına söyle, seni bize Peygamber olarak Allah mı gönderdi?" (Hz. Peygamber "Allah şahiddir ki evet" buyurdu. O, "peki, senin ilahın, senden öncekilerin ilahı ve senden sonra geleceklerin ilahı Allah aşkı için söyle, kendisine hiçbir şeyi ortak koşmayarak sadece O'na ibadet etmemizi, atalarımızın O'ndan başka tapmış oldukları şu "eş" (putları) alaşağı etmemizi sana Allah mı emretti?" dedi. (Hz. Peygamber); "elbette!" buyurdu. O dedi ki; "peki, senin ilahın, senden öncekilerin ilahı ve senden sonra geleceklerin ilahı Allah aşkı için söyle, şu beş (vakit) namazı kılmamızı sana Allah mı emretti?" (Hz. Peygamber); "elbette" buyurdu. (Dımâm) daha sonra tek tek İslâm'ın farzlarını, yani zekâtı, orucu, haccı ve (kısaca İslâm'ın bütün kanunlarını) zikretmeye ve herbir farz esnasında, öncekilerde onu Allah'a saldıgı gibi Allah'a salmaya başladı. Nihayet bitirince şöyle dedi: "Muhakkak ki ben de Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet ederim ve (yine) Muhammed'in, O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet ederim. Bu farz(lar)ı yerine getireceğim. Beni menettiğin şeylerden de uzak duracağım." O, sonra da şöyle dedi: "Ne arttıracacağım, ne eksilteceğim!" Daha sonra da devesine doğru döndü, (gitti). Bunun üzerine Rasûlullah —sallallahu aleyhi ve sellem-, o geri dönüp gidince; "iki saç örgülü doğru söylüyorsa, (dediğini yaparsa) Cennete girer" buyurdu. (Dımâm) da devesinin yanına geldi,

ipini çözdü, sonra çıkıp (gitti). Nihayet kabilesinin yanına varınca onlar onun etrafında toplandılar. O zaman (Dımâm'ın) ilk söylediği söz şu oldu: "Lât ve Uzza (putları) ne kötüymüş!" "Dımâm! Sus, dediler, alaca hastalığından kork, delilikten kork, cüzzamdan kork!" (Dımâm) şöyle karşılık verdi: "Yazıklar olsun size! Onlar, vallahi, ne zarar verebilirler, ne fayda verebilirler. Muhakkak ki Allah bir elçi gönderdi ve O'na bir Kitâb indirdi. O bununla sizi, içinde bulunduğunuz (kötü) durumdan kurtarmak istemiştir. Şüphe yok ki ben, Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet ederim. Ben size O'nun yanından, size emrettiği şeylerle size yasakladığı şeyleri getirdim."

(İbn Abbâs) dedi ki; "vallahi o gün onun kabilesindeki, kadın-erkek herkes, akşama kadar hep müslüman olmuştu." (Küreyb de) dedi ki: İbn Abbâs şöyle derdi: "Bu sebeple biz Dımâm b. Sa'lebe'den daha fazîletli olan hiçbir topluluk temsilcisinin (varlığını) işitmedik."

(180)

«٢»

باب ما جاء في الطهور

2. BAB

TEMİZLİK HAKKINDA GELENLER

٦٥٩ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، ثنا أَبَانٌ - هُوَ ابْنُ يَزِيدَ -، ثنا يَحْيَى ابْنُ [أَبِي] كَثِيرٍ، عَنْ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي سَلَامٍ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ، أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ قَالَ: الطَّهْوَرُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ يَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ يَمْلَأُ مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالْوُضُوءُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، وَكُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوْبِقُهَا^(١).

659. Bize Müslim b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Ebân -ki O İbn Yezîd'dir- rivâyet edip (dedi ki), bize Yahya b. Kesîr, Zeyd'den, (O) Ebû Sellâm'dan, (O da) Ebû Mâlik el-Eş'arî'den (naklen) rivâyet etti ki, Nebiyyullah —sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: Temizlik imanın yarısıdır. "El-hamdu lillah" mîzânı doldurur. "Lâ İlâhe İllellahu ve'llahu Ekber" göklerle yerin arasını doldurur. Namaz nûrdur, sadaka ayırdedici delildir, abdest ışıktır, Kur'an ise lehine veya aleyhine delildir. Her insan sabahleyin yola çıkar da nefsinin satar. Böylece o, onu ya âzâd eder, ya da helâk eder.⁽¹⁸¹⁾

AÇIKLAMA

Bu hadiste veciz bir şekilde mühim hususlar zikredilmiştir. Nevevi, bu hadisin, İslâm'ın asıllarından biri olduğunu söylemiştir.⁽¹⁸²⁾ Hadiste zikredilen hususları sırasıyla ve kısaca şöyle izah etmek mümkündür:

Zikredilen ilk husus temizliktir. İslâm'ın temizliğe ne kadar büyük bir ehemmiyet atfettiğini, bu konuda başka hiçbir âyet ve hadis olmasa bile, bu hadisin ilk cümlesi belirtmeğe kâfidir. Bu hadiste temizlik, iman gereği sayılmakta ve onun yarısını teşkil ettiği açıklanmaktadır. Buradaki temizlik, maddî ve mânevî her türlü temizliği içine alacak bir muhteva genişliğine sahiptir. İslâm'da maddî ve mânevî temizliğe büyük önem verilmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *Şüphesiz ki, Allah hem çok tevbe edenleri sever, hem çok temizlenenleri sever.*⁽¹⁸³⁾ *"O (takva üzere kurulmuş olan mescidde) temizlenmeyi seven ricâl vardır. Allah da çok temizlenenleri sever."*⁽¹⁸⁴⁾ İlk inen âyetlerde Hz. Peygamber'e verilen *"Elbiseni temizle"*⁽¹⁸⁵⁾ emri de konumuz bakımından dikkat çekicidir. Dinimizde bu kadar üzerinde durulan maddî ve mânevî temizliği sağlamak için çeşitli temizleme yolları ile dua, sadaka ve namaz gibi ibâdetlerin yanında gusûl, abdest ve teyemmüm usûlleri de tesbit, tavsiye ve em-

181- Müslim, Tahâret, 1 (1/203); Tirmizi, Da'avât, 86 (5/535-536); İbn Mâce, Tahâret, 5 (1/102-103); Nesâî, Zekât, 1 (5/5); Ahmed b. Hanbel, 5/342, 343.

182- Şerhu Müslim, 3/100.

183- Bakara sûresi, 222.

184- Tevbe sûresi, 108.

185- Müddessir sûresi, 4.

redilmiştir. "Temizliğin imanın yarısı" olmasıyla, değişik yorumlar yapılmakla beraber, iman için temizliğin taşıdığı büyük öneme işaret buyurulmuş olmalıdır. Çünkü iman, ilâhî buyrukların uygulanmasını, yani Allah'a "ibadet" yapılmasını gerektirir. "İbadet" için ise maddî ve mânevî temizlik, ya da bazı hallerde sadece, gönlünü ard niyetlerden, Allah rızası dışındaki gayelerden temizleme gibi mânevî temizlik şarttır.

"Elhamdülillah", "Hamd Allah'ındır, Allaha'dır, Allah'a hamdolsun..." gibi birçok mânâya gelebilen veciz bir cümledir. "Hamd" ise, ihtiyari (isteğe bağlı) olarak yapılan bir iyiliği veya böyle bir iyiliğin başlangıcını saygı ile, gönül hoşluğu ile anmaktır; yahud o suretle olan övgü ve anıştır. Hamdda, içten bir ta'zîm ve takdir mânâsı, hak ve hakikat aşkı ve şevki vardır. Hamd kelimesinin tek başına taşıdığı zengin muhtevanın⁽¹⁸⁶⁾ yanında, "Elhamdü Lillah" terkininin ifade ettiği mânâlar, bu cümleyi, mânâlarını içinde duyarak söyleyen kimseye, Ahirette amel terazisini dolduracak ve ağır bastırarak kadar çok sevap kazandırmaktadır.

"Lâ İlahe İllellahu ve'llahu Ekber" cümlesi⁽¹⁸⁷⁾ de, Allah'ın ulûhiyetini ve birliğini ikrar, büyüklüğünü isbat ettiği için büyük sevap kazanmaya vesile olmaktadır. Öyle ki bu sevap maddî bir şey olsa, göklerle yerin arasını doldurabilecektir. Herhalde bu cümleleri sadece telaffuz etmek değil, onların ifade ettiği mânâ yüceliklerini duymak ve yaşamak mühimdir. Bu hal tahakkuk edince de ona göre amel edilecek ve böylece söylenilen sevaplara hak kazanılacaktır. Allahu a'lem.

Namaz nurdur. Çünkü nur karanlığa imkân vermediği gibi, hakıyla edâ edilen namaz da her türlü kötülükten alıkor, hak yola iletir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Namazı kıl, çünkü namaz taşkın kötülükten ve fenâlıktan meneder."*⁽¹⁸⁸⁾

Sadaka, kişinin, Allah sevgisini, mal sevgisine tercih ettiğinin bir delilidir, veya Ahirette, malını iyi yolda harcamış olduğunun bir delili olacaktır.

186- Bkz. Hak Dini, 1/56 vd.

187- Bu cümle Müslim ve Tirmizi'de "Sübhane'llahi ve'l-Hamdü Lillahi" şeklinde geçer. Cümle Ahmed b. Hanbel'de "Sübhane'llahi ve'llahu Ekber ve Lâ İlahe İllellahu ve'llahu Ekber" veya "Sübhane'llahi ve'llahu Ekber ve Lâ İlahe İllellah" yahut "Sübhane'llahi ve'l-Hamdu Lillahi ve'llahu ekber" gibi üç ayrı şekilde geçer. Nesâ'i ve İbn Mâce'de ise cümle yerine "Tesbih ve Tekbir" masdarları yer almaktadır.

188- Ankebût sûresi. 45.

Abdestin ıfık olması,⁽¹⁸⁹⁾ abdest alan insanda görűlen zahiri maddi temizlikle, Ahirette abdest organlarında görűleceęi haber verilen parlaklıęa iřaret olmalıdır.

Kur'an ise, okunup gereği ile amel edilirse, Kıyamette insanın lehine bir delil, aksi halde aleyhine bir delil olacaktır. Veya Kur'an, bu dűnyada, ihtilâf hâlinde kendisine başvurulduğunda haklının lehine, haksızın aleyhine delil olur.⁽¹⁹⁰⁾

٦٦٠ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ جُرَيْجٍ النَّهْدِيِّ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ، قَالَ: عَقَدَهُنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي يَدَيَّ - أَوْ قَالَ: عَقَدَهُنَّ فِي يَدِهِ - وَيَدُهُ فِي يَدَيَّ: سُبْحَانَ اللَّهِ نِصْفُ الْمِيزَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ يَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ يَمْلَأُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَالْوُضُوءُ نِصْفُ الْإِيمَانِ، وَالصَّوْمُ نِصْفُ الصَّبْرِ^(١).

660. Bize Sa'îd b. Âmir, řu'beden, (O) Ebu İşhak'tan, (O) Cureyy en-Nehdî'den, (O da) Süleymoğullarından bir adamdan (naklen) rivâyet etti (ki, bu adam) şöyle dedi: Rasűlullah — sallallahu aleyhi ve sellem- şunları elimde, (parmaklarımı avucumun içine) bağlayarak (saydı). -Veya (bu adam) şöyle dedi: O bunları, eli elimin içinde olduğu halde kendi elinde, (parmaklarını avucuna) bağlayarak (saydı)-: "Sűbhanallah" mizânın yarısını (doldurur). "El-hamdu Lillah" mizânın (tamamını) doldurur. "Allahu Ekber", gökle yerin arasını doldurur. Abdest imanın yarısıdır. Oruę ise sabrın yarısıdır.⁽¹⁹¹⁾

AÇIKLAMA

"Abdest imanın yarısıdır" cűmlesinde "iman"dan, "namaz" kas-

189- Hadisin verilen kaynaklarının hepsinde bu cűmle "sabır ışıktır" şeklindeyir.

190- Bkz. řerhu Műslim, 3/100-102; Zehru'r-Ruba, 5/5-6; Feyzu'l-Kadir, 4/290-291.

191- Tirmizi, Da'avât, 87 (5/536-537. Tirmizi'nin senedinde Cureyy en-Nehdi yerine Cerir en-Nehdi ismi geçmekte ise de Cureyy doğru olmalıdır. Bkz. Takrib, 1/128. Tirmizi'nin metninde ise "Abdest" yerine "Temizlik" geçmektedir); Ahmed b. Hanbel, 5/363. (Ahmed b. Hanbel'de de "Abdest" yerine "Temizlik" zikredilir).

tedilmiş olabilir. Nitekim; "Allah sizin imanınızı zâyi edecek değildir"(192) meâlindeki âyette yer alan "iman" da "namaz" diye tefsir edilmiştir.(193) Bu durumda, abdestsiz namaz olamayacağına göre, abdest, ehemmiyet bakımından namazın yarısı gibi olmuş olur.

Oruç ise, Allah'a itâat etmekte sabırdır. Geriye diğer yarı sabır kalıyor ki, o da Allah'a isyan ve musibetlere sabırdır.(194)

٦٦١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ وَالْأَعْمَشِ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: اسْتَقِيمُوا وَلَنْ تُحْصُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ خَيْرَ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةُ. وَقَالَ الْآخَرُ: إِنَّ مِنْ خَيْرِ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةَ، وَلَنْ يُحَافِظَ عَلَى الْوُضُوءِ إِلَّا مُؤْمِنٌ.^(١)

661. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize Sufyân, Mansûr ve el-A'meş'ten, (O) Sâlim b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O da) Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- âzâdlısı Sevbân'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Sevbân) şöyle dedi: Rasûlullah —sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Dosdoğru hareket ediniz. (Eğer böyle yaparsanız, elde edeceğiniz sevapları) sayamayacaksınız."⁽¹⁹⁵⁾ Bilin ki amellerinizin en hayırlısı namazdır. -Diğer (bir râvî)⁽¹⁹⁶⁾ bu cümleyi) şöyle rivâyet etti: "Namaz en hayırlı amellerinizdendir"- Abdeste ise, (her türlü şartlarda) başkası değil, ancak mü'min olan devam edecektir."⁽¹⁹⁷⁾

٦٦٢ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بِشْرِ، ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، ثنا أَبُو ثَوْبَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي حَسَّانُ بْنُ عَطِيَّةَ أَنَّ أَبَا كَبْشَةَ السَّلُولِيَّ، حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: سَدِّدُوا وَقَارِبُوا، وَخَيْرُ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةُ، وَلَنْ يُحَافِظَ عَلَى الْوُضُوءِ إِلَّا مُؤْمِنٌ.^(١)

192- Bakara sûresi, 143.

193- Buhârî, İman, 30 (1/15).

194- Tuhfetu'l-Ahvezi, 9/501.

195- Bu cümlelerin mânâsı şöyle de olabilir: "(Bütün iyilikleri tek tek) sayıp (yapamayacağınız) halde, (yine de) dosdoğru hareket ediniz."

196- Bu diğer râvî Abdullah b. Amr olmalıdır. Bkz. İbn Mâce, Tahâret, 4 (1/102).

197- Bu hadis munkatı'dır. Sâlim, Sevbân'a kavuşmamıştır. Tayâlisî, s. 134. İbn Mâce, Tahâret, 4 (1/101-102); el-Mustedrek, 1/130; el-Muvatta', Tahâret, 36 (1/34); Ahmed b. Hanbel, 5/277, 280, 282.

662. Bize Yahya b. Bişr rivâyet edip (dedi ki), bize el-Velîd b. Müslim rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Sevbân rivâyet edip dedi ki, bana Hassân b. Atıyye rivâyet etti ki, Ebû Kebşe es-Selûlî O'na rivâyet etmiş ki, O, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- âzâdlısı Sevbân'ı, şöyle derken işitmiş: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "(Amel-lerinizde doğru olan) orta yolu tutunuz, (aşırılıklara kaçmayınız). (En mükemmeli yapamıyorsanız), ona yakın olanı yapınız.⁽¹⁹⁸⁾ Amel-lerinizin en hayırlısı ise namazdır. Abdeste ise, (her türlü şartlarda), başkası değil ancak mü'min olan devam edecektir."⁽¹⁹⁹⁾

AÇIKLAMA

Temizliğin kıymetini en iyi, inanan insan bilir, bilmelidir. Çünkü temizlik, imanın yarısıdır. Bu sebeple, maddî ve mânevî bir temizlik olan abdeste, bilhassa zor şartlarda, mü'min olan kimse devam edecektir. Böylece abdest, imanın bir belirtisi olur.

«۳»

باب قوله تعالى:

﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ﴾^(۲۰) الآية

3. BAB

"NAMAZA KALKACAĞINIZ ZAMAN YÜZLERİNİZİ YIKAYINIZ"
AYET-İ KERİMESİ

٦٦٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، ثنا شُعْبَةُ، ثنا مَسْعُودُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ عِكْرِمَةَ، أَنَّ سَعْدًا كَانَ يُصَلِّي الصَّلَاةَ كُلَّهَا بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ، وَإِنْ عَلِيًّا كَانَ يَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ، وَتَلَا هَذِهِ آيَةَ: ﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ﴾^(۲۱).

198- Buranın mânâsı şöyle de olabilir: "Doğruluğa sarılınız, aşırılıklara kaçmayınız".

199- Senedi muttasıl olan bu hadisi Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ebû Ya'la el-Mavsîlî, ve sahih'inde İbn Hıbbân da rivâyet etmişlerdir (Mısbâhu'z-Zücâce, 1/41'den naklen: Sünenü'd-Darimi, Beyrut, 1987, 1/175, dipnotunda). Bkz. Tayâlisî, s. 134.

663. Bize Abdussamed b. Abdilvâris rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bize Mes'ûd b. Ali, İkrime'den (naklen) rivâyet etti ki, Sa'd, bütün namazları tek abdestle kılmış. Hz. Ali ise her namaz için abdest almış. (Hz. Ali, bir defasında) şu âyeti okumuştı: "Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, ellerinizi... yıkayınız."⁽²⁰⁰⁾

AÇIKLAMA

Maide Sûresindeki mezkûr âyetin Benu'l-Mustalık gazvesi⁽²⁰¹⁾ esnasında veya h.7. yıldan sonra nâzil olduğu rivâyet edilmektedir.⁽²⁰²⁾ Bu durumda, öncelikle, daha evvel abdestin var olup olmadığı meselesi karşımıza çıkar. Maliki Mezhebi alimlerinden İbnu'l-Cehm, abdestin, İslâm'ın başlangıcında Sünnet olduğunu, sonra bu âyetle farz kılındığını söylemiştir. Alimlerin büyük çoğunluğu ise, abdestin bu âyetten önce de farz olduğunu söylemişlerdir. Siyer alimleri de, gusül ve abdestin, Mekke'de, namazın farz kılınışıyla beraber farz kılındıklarını ittifakla belirtmişlerdir. Abdestin, önceki Peygamberlerin Sünnet'i olduğunu,⁽²⁰³⁾ Cebrâil'in, ilk vahyi indirdiğinde Hz. Peygamber'e abdest almayı öğrettiğini; Hz. Peygamber'in Mekke döneminde abdest aldığını, abdestsiz hiç namaz kılmadığını gösteren haberler vardır. Diğer taraftan mezkûr âyetin zâhirine göre her namaz için, abdestli olunduğu halde bile, abdest almak farzdır. Nitekim seleften bazıları âyeti böyle anlamış ve uygulamışlardır. Diğerleri ise her namaz için abdest almanın önceleri farz olduğunu, sonradan bu farzlığın kaldırıldığını söylemişlerdir. Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de ekseriya her vakitte abdest almış olduğu halde, bunun farz olmadığını göstermek için Mekke'nin fethi gününde beş vakit namazı, kasten bir abdestle kılmıştı. Bundan dolayı, zâhiriler dışındaki bütün İslâm alimleri, abdestli olduğunda, her namaz için abdest almanın farz olmadığını, Sünnet olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumda âyetin mânâsı; "abdestsiz iken namaza kalkacağınız zaman..." şeklinde veya, âyetteki hitab, abdestsiz olan mü'minlere olmuş olur. Bu âyetin, sadece namaza kalkıldığında

200- Zikredilen âyet, Mâ'ide sûresi, 6. âyetin bir parçasıdır.

201- Bu gazvenin h. 4. veya 5., yahut 6. yılda vukubulduğu rivâyetleri vardır.

202- Fethu'l-Bâri, 2/254; Menhel, 1/119.

203- İbn Mâce, Tahâret, 47 (1/145-146); Musned, 2/98.

abdestin gerektiğini, diğer amellerde gerekmediğini bildirmek için indirildiği de söylenmiştir. Rivâyet edilir ki, Hz. Peygamber bu âyetin inişinden önce, abdestsiz olarak, konuşma dahil hiçbir iş yapmaz, selâm dahi almazmış.⁽²⁰⁴⁾

٦٦٤ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، ثنا مُحَمَّدٌ - هُوَ ابْنُ إِسْحَاقَ -، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: قُلْتُ أَرَأَيْتَ تَوَضَّأَ ابْنُ عُمَرَ لِكُلِّ صَلَاةٍ طَاهِرًا أَوْ غَيْرَ طَاهِرٍ، عَمَّ ذَلِكَ؟ قَالَ: حَدَّثَنِي أَسْمَاءُ بِنْتُ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ حَنْظَلَةَ بْنَ أَبِي عَامِرٍ حَدَّثَهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِالْوُضُوءِ لِكُلِّ صَلَاةٍ طَاهِرًا أَوْ غَيْرَ طَاهِرٍ، فَلَمَّا شَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِ أَمَرَ بِالسَّوَالِكِ لِكُلِّ صَلَاةٍ. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَرَى أَنَّ بِهِ عَلَى ذَلِكَ قُوَّةً، فَكَانَ لَا يَدْعُ الْوُضُوءَ لِكُلِّ صَلَاةٍ^(١).

664. Bize Ahmed b. Hâlid haber verip (dedi ki), bize Muhammed -ki O İbn İshak'tır-, Muhammed b. Yahya b. Hıbbân'dan, (O da) Ubeydullah b. Abdillâh b. Ömer'den (naklen) rivâyet etti (ki, Muhammed) şöyle dedi:

(Ubeydullah'a) dedim ki; "bana söyler misin, İbn Ömer, temiz (abdestli) olsun yahut temiz olmasın, her namaz için abdest almış, bunun sebebi neymiş?" Şöyle karşılık verdi:

Esmâ' bintü Zeyd İbni'l-Hattâb kendisine haber verdi ki, Abdillâh b. Hanzala b. Ebî Âmir, O'na (yani Esma'ya) haber vermiş ki, Rasûlullah'a —sallallahu aleyhi ve sellem- (önceleri), temiz (abdestli) olsun yahut temiz olmasın, her namaz için abdest alması emredilmişti. Sonra bu O'na zor gelince her namaz için misvak kullanması (dişlerini fırçalaması) emredilmişti. İbn Ömer ise, buna gücünün olduğu görüşündeydi. Bu sebeple her namaz için abdest almayı terketmezdi.⁽²⁰⁵⁾

204- Tefsiru İbn Kesir, 2/21-22; Fethu'l-Bâri, 2/3-4; Şerhu Müslim, 3/102-103; Neylu'l-Evtâr, 1/241, 248; İbn Abidin, 1/61-62; Hak Dini, 3/1583 vd.

205- Ebû Dâvûd, Tahâret, 25 (1/12-13); Ahmed b. Hanbel, 5/225; el-Mustedrek, 1/156. Seneddeki Muhammed b. İshak mudellis olduğu için "an" edâ sigasıyla yaptığı rivâyet, za'if sayılır (Neylu'l-Evtâr, 1/249).

٦٦٥ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ^(٢٠٦): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ، حَتَّى كَانَتْ يَوْمٌ فَتَحَ مَكَّةَ صَلَّى الصَّلَوَاتِ بِوُضُوءٍ وَاجِدٍ، وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: رَأَيْتَكَ صَنَعْتَ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُهُ؟ قَالَ: إِنِّي عَمْدًا صَنَعْتُ يَا عُمَرُ^(٢٠٧). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: فَدَلَّ فِعْلُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ مَعْنَى قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ﴾^(٢٠٨) الْآيَةُ: لِكُلِّ مُحَدِّثٍ، لَيْسَ لِلطَّاهِرِ، وَمِنْهُ قَوْلُ النَّبِيِّ ﷺ: لَا وَضُوءَ إِلَّا مِنْ حَدَثٍ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

665. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Sufyân'dan, (O) Alkame b. Mersed'den, (O) İbn Bureyde'den, (O da) babasından (naklen) haber verdi (ki, Bureyde) şöyle dedi:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- her namaz için abdest alırdı. Nihayet Mekke'nin fethedildiği günde, (beş vaktin) namazlarını tek abdestte kıldı ve mestlerinin üzerine mesh yaptı. Bunun üzerine Hz. Ömer O'na; "daha önce yapmadığın bir şeyi yaptığını gördüm?" dedi. Buyurdu ki; "doğrusu ben bunu bile bile yaptım, ya Ömer!"⁽²⁰⁶⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "İşte Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- fiili göstermiştir ki, Allah Teâlâ'nın; "Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi... yıkayınız"⁽²⁰⁷⁾ sözünün mânâsı, abdestli olmayan içindir, temiz (abdestli) olan için değildir. Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem-; "abdest, başkasından değil, ancak "hades"ten, (yani abdest, teyemmüm veya gusûl ile zâil olan hükmî pislikten, abdestsizlikten gerekir)"⁽²⁰⁸⁾ sözü de bu (mânâ)dan dolayıdır. Allahu a'lem.

206- Müslim, Tahâret, 86 (1/232); Ebû Dâvûd, Tahâret, 65 (1/44); Nesâî, Tahâret, 100 (1/73); Tirmizî, Tahâret, 45 (1/89); İbn Mâce Tahâret, 72 (1/170); Ahmed b. Hanbel, 5/350- 351, 358.

207- Mâ'ide Sûresi, 6

208- Ahmed b. Hanbel, 2/410, 435 ("...veya kokudan" ilâvesiyle); Tirmizî, Tahâret, 56 (1/109); İbn Mâce, Tahâret, 74 (1/172). Buhâri bunu, Ebû Hureyre'nin sözü yani mevkûf ve muallak olarak kaydetmiştir (Vudû; 34 (1/52). Bkz. 727. hadis.

«ع»

باب في الذهاب إلى الحاجة

4. BÂB

ABDEST BOZMAYA GİTME HAKKINDA

٦٦٦ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي بَعْضِ أَصْفَارِهِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا ذَهَبَ إِلَى الْحَاجَةِ أَبْعَدَ⁽²⁰⁹⁾.

666. Bize Ya'la b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme'den, (O da) el-Muğire b. Şu'be'den (naklen) rivâyet etti (ki, el-Muğire) şöyle dedi: Yolculuklarının birinde Rasûlullah'la -sallallahu aleyhi ve sellem- beraber idim. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (bu yolculuk esnasında) abdest bozmaya gittiği zaman, uzağa giderdi.⁽²⁰⁹⁾

٦٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ وَهَبٍ، عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا تَبَوَّأَ تَبَاعَدَ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هُوَ الْأَدَبُ.

667. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Cerîr b. Hâzim, İbn Sirin'den, (O) Amr b. Vehb'ten, (O da) el-Muğire b. Şu'be'den (naklen) rivâyet etti (ki, el-Muğire) şöyle dedi: Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, büyük abdest bozmak için açık araziye çıktığı zaman çok uzağa giderdi.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: Bu (hareket) serâpâ edebdir.

209- Ebû Dâvûd, Tahâret, 1 (1/1); Tirmizi, Tahâret, 16 (1/31-32); Nesâ'i, Tahâret, 15 (1/121); İbn Mâce, Tahâret, 22 (1/120); Musned, 4/248; Müstedrek, 1/140.

AÇIKLAMA

Bu haberin râvisinin de, bir önceki haberin râvisi olan el-Muğire olmasına bakarak, burada da yolculuk esnasındaki abdest bozmanın (def-i hâcetin) sözkonusu olduğu düşünülebilir. Ancak bu haber Medine dahilindeki durumla alâkalı da olabilir. Çünkü ilk zamanlarda Medine dâhilinde de evlere bitişik veya yakın helâlar mevcut değildi. Bunun için, abdest bozmada şehir dışına çıkılıyordu. O zaman kadınlar ise, def-i hâcet için akşamdan akşama karanlık çöktükten sonra şehir dışındaki "menâsı" denilen bir yere -veya yerlere- çıkarlardı. Hicâb (örtünme) âyetinin inişinden (h. 5. yıl)⁽²¹⁰⁾ sonradır ki, evlerde helâlar inşa edilmişti.⁽²¹¹⁾ Hz. Peygamber'in, evi için yaptırdığı helânın, Hz. Âişe'nin hücresi ile kızı Hz. Fâtıma'nın hücresi arasında olduğu rivâyet edilmektedir.⁽²¹²⁾

«0»

باب التستر عند الحاجة**5. BÂB****ABDEST BOZMA ESNASINDA GİZLENME**

٦٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، ثنا ثَوْرُ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حُصَيْنُ بْنُ الْحَمِيرِيِّ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْخَيْرِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ اِكْتَحَلَ فَلْيُوتِرْ، مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَحْسَنَ، وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ، مَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ مَنْ أَكَلَ فَلْيَتَخَلَّلْ فَمَا تَخَلَّلَ فَلْيَلْفِظْ، وَمَا لَكَ بِلِسَانِهِ فَلْيَتَلَعَّ، مَنْ أَتَى الْغَائِطَ فَلْيَسْتَتِرْ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا كَيْتَبَ رَمْلٍ فَلْيَسْتَدْبِرْهُ فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ يَتْلَعِبُونَ بِمَقَاعِدِ بَنِي آدَمَ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ^(١).

668. Bize Ebû Âsım haber verip (dedi ki), bize Sevr b.

210- Hicrî 3. veya 4. yılda nâzil olduğu da söylenir. Bkz. Tecrid, 2/347, 11/48, 398.

211- Bkz. Buhâri, Şehâdât, 15 (3/155), İsti'zân, 10 (7/129).

212- Vefâ'u'l-Vefâ, 2/466.

Yezîd rivâyet edip (dedi ki), bize Husayn el-Hımyerî rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Sa'îd'l-Hayr, Ebû Hureyre'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Kim gözüne sürme çekerse, (sürme sayısını) tek yapsın. Bunu yapan güzel yapmış olur. Yapmayana da hiçbir günâh yoktur. (Def-i hâcetten sonra) kim ön ve arkasını taş ile temizlerse, (taş sayısını) tek yapsın. Bunu (böyle) yapan güzel yapmış olur. Yapmayana da hiçbir günâh yoktur. Kim (bir şey) yerse, (yedikten sonra) dişlerinin arasında kalan kırıntıları (kürdan vb. bir şeyle) çıkarsın ve dişlerinin arasından çıkardığı bu şeyleri atsın. Dilile (çıkartıp ağızda) dolaştırdığı şeyleri ise yutsun. Kim abdest bozmaya giderse gizlensin. Eğer başka bir şey değil, sadece bir kum yığını bulacak olursa onu arkasına alsın. Çünkü şeytanlar, âdemoğullarının makatlarıyla (veya, belden aşağılarıyla) oynamak, (buralardan insanlara kötülük yapmak) isterler. (Bunu böyle) yapan güzel yapmış olur. Yapmayana da hiçbir günâh yoktur."⁽²¹³⁾

AÇIKLAMA

Göze sürme çekmek, göz sağlığı ve güzelliği için tavsiye edilen bir ameliyedir. Sürme ("kühl"), göze sürülen ve akıcı olmayan şifa verici maddelerdir. Bazı çeşitleri vardır. En çok tavsiye edileni "ismid" (sürme taşı, antimon)dur. Bu sürme, kırmızıya çalan siyah bir taştır. Hicâz bölgesinde de bulunan bu sürme taşının en iyisinin Isfahan'da bulunduğu nakledilir. Göze sürme çekmenin, gözün sağlığını koruduğu, görüşünü güçlendirdiği, kirpikleri kuvvetlendirip çoğalttığı açıklanmaktadır.⁽²¹⁴⁾ Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- de yatmadan önce gözüne sürme çekmişti.⁽²¹⁵⁾ Göze sürme çekmenin ve kazâ-yı hâcet sonrası taşla temizlenmenin, bir, üç, beş gibi tek sayılı yapılmasının hikmeti, "Allah tektir, teki sever" hadisine bağlanır. Bununla beraber, bu işleri tek sayılı yapmayana hiçbir günâhın verilmeyeceği ifadesinden, bunları tek yapmanın mendûp olduğu anlaşılmıştır.

213- Ebû Dâvûd, Tahâret, 19 (1/9); İbn Mâce, Tahâret, 23 (1/121,122); Ahmed b. Hanbel 2/371. Bkz. 2093. hadis. Seneddeki Ebû Sa'îd'l-Hayr isminde bir hata olduğu, bunun Ebû Sa'îd'l-Hayr değil, Ebû Sa'îd el-Hımyeri olması gerektiği açıklanmaktadır. Bkz. el-Menhel, 1/128, 132, 133; Neylû'l-Evtâr, 1/115.

214- el-Menhel, 1/129; Fethu'l-Bâri, 21/275.

215- Tirmizi, Tıbb, 9 (4/389). Her bir gözüne üç defa sürme çekti.

Def-i hâcet sonrası taşla temizlenme konusu ileride ele alınacaktır. (Bkz. 676. ve 680. hadisler).

Yemekten sonra dişlerin aralarının yemek artıklarından temizlenmesi emri, diş ve ağız sağlığına verilen ehemmiyeti gösterir. Bilindiği gibi diş ve ağız sağlığı, bütün vücûdun sağlığı için çok mühimdir. Hz. Peygamber, dişlerin fırçalanması⁽²¹⁶⁾ ve yemek artıklarından temizlenmesi emir ve tavsiyeleri ile buna asırlarca önce dikkat çekmiş ve gereken ehemmiyeti vermiştir. Dişlerin arasından kürdan gibi harici maddelerle çıkarılan kırıntılarla, dilin çıkardıkları arasında görülen farkın sebebi, Allahu a'lem, şudur: Harici maddelerle, dilin, dişler arasından çıkaramadığı yemek kırıntıları çıkarılır. Bu durumda bu kırıntıların daha önceden kalmış ve sağlık için zararlı hale gelmiş olma ihtimali ile kullanılan harici maddenin temiz ve sağlıklı olmama ihtimali variddir. Ayrıca harici madde ile çıkarılan şeylerden insanın tiksinti duyabileceğine işaret edilir. Dilin çıkardıklarında bunlar söz konusu değildir.

Def-i hâcet esnasında, imkân ölçüsünde gizlenmenin emredilmesiyle, diğer insanları rahatsız etmemek, def-i hâcette bulunan insanın rahatını sağlamak gibi gayeler güdülmüştür. Gizlenmeme halinde Şeytan bu insanı, başkaları tarafından görüldü, temizliğini tam yapmadı, rüzgâr pislikleri üzerine sıçrattı gibi vesveselerle huzursuz edecektir. Çünkü insanlar belden aşağısına veya oturaklara hem temizlik bakımından, hem de utanma bakımından ayrı bir önem verirler. Bulunulan durum da, Şeytanı kaçırarak olan, Allah'ı zikretme yeri değildir. Ancak, avret mahallerini örtmek vâcib olduğu halde, bir kum yığını gibi şeylerle bütün vücûdunu yabancı bakışlardan imkân ölçüsünde gizlemek, yeterli görülmüştür.

٦٦٩ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا مَهْدِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعْدٍ مَوْلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ، قَالَ: كَانَ أَحَبَّ مَا اسْتَتَرَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ لِحَاجَةٍ: هَدَفٌ أَوْ حَائِشٌ نَخْلٌ^(١).

669. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize

216- Bkz. 687.-691. hadisler.

Mehdî rivâyet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Abdillâh b. Ebî Ya'kûb, el-Hasan b. Ali'nin âzâdlısı olan el-Hasan b. Sa'd'dan, (O da) Abdullâh b. Ca'fer'den (naklen) rivâyet etti (ki, Abdullâh) şöyle dedi: "Bir tümsek veya hurma ağacı kümesi, Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- def-i hâcet için arkasına gizlendiği şeylerin (O'na) en sevimli gelenleriydi."⁽²¹⁷⁾

«٦»

باب النهي عن استقبال القبلة بغائط أو بول

6. BÂB

BÜYÜK VEYA KÜÇÜK ABDEST BOZMADA KIBLEYE
DÖNMEKTEN MEN'

٦٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ
الْوَلِيدِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ الْقَيْسِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ مَوْلَى سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ،
عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهُ: أَنْتَ رَسُولِي إِلَى أَهْلِ مَكَّةَ. فَقُلْ:
إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ عَلَيْكُمُ السَّلَامَ وَيَأْمُرُكُمْ إِذَا خَرَجْتُمْ: فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ
وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا^(١).

670. Bize Ebû Âsım, İbn Cureyc'ten, (O) Abdulkерim'den, (O) el-Velid b. Mâlik'ten, (O) Abdulkays'dan, (O) Sehl b. Hu-neyf'in âzâdlısı Muhammed b. Kays'dan, (O da) Sehl b. Hu-neyften (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na şöyle buyurmuştu: "Sen Mekkelilere benim elçimsin. Binaenaleyh (git ve onlara) de ki; Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- size selâm söylüyor ve şunu emrediyor: (Def-i hâcete) çıktığınız zaman kibleyi ne önünüze alınız, ne de arkınıza alınız."⁽²¹⁸⁾

217- Müslim, Hayz, 79 (1/268-269); Ebû Dâvûd, Cihâd, 46 (3/23); İbn Mâce, Tahâret, 23 (1/122-123); Ahmed b. Hanbel, 1/204, 205, Bkz. 761. hadis.

218- Ahmed b. Hanbel, 3/487. Bu hadisın senâdi, Abdulkерim'den dolayı za'ifdir. Bkz. 678. hadis.

٦٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا ابنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: إِذَا أَتَيْتُمُ الْغَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ وَلَا بَوْلٍ وَلَا تَسْتَذِيرُوهَا. قَالَ: ثُمَّ قَالَ أَبُو أَيُّوبَ: فَقَدِمْنَا الشَّامَ فَوَجَدْنَا مَرَاحِيضَ قَدْ بُنِيَتْ عِنْدَ الْقِبْلَةِ، فَتَنَحَّرَفُ وَنَسْتَغْفِرُ اللَّهَ⁽²¹⁹⁾. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: وَهَذَا أَصَحُّ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الْكَرِيمِ، وَعَبْدُ الْكَرِيمِ: شِبْهُ الْمَتْرُوكِ.

671. Bize Ebû Nua'ym haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zühri'den, (O) Atâ' b. Zeyd'den, (O) Ebû Eyyûb'dan, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz Peygamber) şöyle buyurdu: "Helâya gittiğiniz zaman, ne büyük abdest bozmada, ne küçük abdest bozmada kibleyi önünüze almayınız. Onu arkanıza da almayınız." (Atâ') dedi ki, sonra Ebû Eyyûb şöyle dedi: Ondan sonra biz Şam'a geldik ve kible tarafında inşa edilmiş helâlar bulduk. Artık biz (imkân ölçüsünde kiblede) yan döner ve Allah'tan bağışlanmamızı dileriz.⁽²¹⁹⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: Bu, Abdulkerim'in rivâyet ettiği hadisten daha sahihtir. Abdulkerim de, neredeyse bütün hadis rivâyetleri terkedilecek "şibhu'l-metrûk" bir râvidir.

ACIKLAMA

Hiz. Peygamber, Ashabına, helâ âdâbına varıncaya kadar lüzûmlu olan herşeyi öğretmiştir.⁽²²⁰⁾ Sahâbe-i Kirâm da bunları titizlikle uygulamaya çalışmış ve aynı zamanda kendilerinden sonrakilere de nakletmiş, öğretmişlerdi. Bunun mutlu bir sonucu olarak, hayatın her yönü ve safhası ile ilgili, ayrıntı denilebilecek pek çok mâlûmat hadis kitaplarına geçmiştir. Helâ âdâbı konusunda olanlar, bu cümledendir. Her zaman için yüce edebler manzûmesi olan bu bilgilerin değerini o günün ictimâî durumunu düşündüğümüzde daha iyi takdir edebiliriz.

219- Buhâri, Vudû', 11 (1/45); Müslim, Tahâret, 59 (1/224); Ebû Dâvûd, Tahâret, 4 (1/3); Nesâ'i, Tahâret, 18-20 (1/23-25); Tirmizi, Tahâret, 6 (1/13); İbn Mâce, Tahâret, 17 (1/115); el-Muvatta', Kible, 1 (1/193); Ahmed b. Hanbel, 5/421; er-Risâle, 292.

220- İbn Mâce, Tahâret, 16 (1/114).

Yukarıdaki hadis, insanın, def-i hâcet esnasında önünü veya arkasını kibleye çevirmesini yasaklanmış olduğuna delâlet etmektedir. Buna istinaden Hanefî Mezhebinde, ister açık, ister kapalı yerde olsun, yasaklanılan şekilde kaza-ı hâcet yapmak tahrimen mekrûh sayılmıştır.⁽²²¹⁾ Diğer üç mezheb imamı, bundan sonra gelecek olan ibn Ömer hadisi (673. hadis) ve benzeri hadislerle dayanarak, bunun açık arâzide yasaklanmış olduğunu, evlerde ve diğer kapalı yerlerdeki helâlarda caiz olduğunu söylemişlerdir. İbnü'l-Arabî birinci görüşün tercihe şâyân olduğunu belirtmiştir. Çünkü kible kapalı yerde de, açık arazide de kabledir. İbn Ömer'in söz konusu hadisinde de Hz. Peygamber'in, bir sözü değil, bir fiili anlatılmaktadır. Bu fiilin bir zarûretten neş'et etmiş olması mümkündür. Zikredilen yasağın bir hikmeti, ibadetlerde yöneldiğimiz tarafa, kibleye saygı göstermektir.⁽²²²⁾

«V»

باب حدثنا عمرو بن عون

7. BÂB

AMR B. AVN ANLATIYOR

٦٧٢ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ لَا يَرْفَعُ ثَوْبَهُ حَتَّى يَذْنُوبَ مِنَ الْأَرْضِ^(٢٢١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هُوَ أَدَبٌ، وَهُوَ أَشْبَهُ مِنْ حَدِيثِ الْمُغِيرَةِ.

672. Bize Amr b. Avn, Abdüsselâm b. Harb'dan, (O) el-A'meş'ten, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, (def-i hâcete çıktığında) yere yaklaşmadıkça elbisesini kaldırmazdı.⁽²²³⁾ Ebû Muhammed dedi ki, bu (def-i hâcet âdâbından) bir edebdir ve bu (uyulmaya) (def-i hâcette edeb konusunda) el-Muğire'nin rivâyet ettiği (666.-667.) hadisten daha elverişlidir.

221- İbn Abidin, 1/228.

222- Diğer görüşlerle tafsîlât için bkz. Neylu'l-Evtâr, 1/95 vd.; Menhel, 1/39 vd.

223- Tirmizi, Tahâret, 10 (1/21); Ebû Dâvûd, Tahâret, 6 (1/4, muallak olarak). el-A'meş'in hiçbir Sahâbiden, bu arada Enes'ten semâ'i olmadığını için bu hadis munkatî'dir.

AÇIKLAMA

Bu haberde Hz. Peygamber'in, avret mahellerini örtmedeki titizliği anlatılmaktadır. Her müslümanın da, uyması gereken en güzel örneği olan Hz. Peygamber'e uyararak örtünmede aynı titizliği göstermesi lâzımdır.

«٨»

باب الرخصة في استقبال القبلة

8. BÂB

KIBLEYE DÖNME HAKKINDA MÜSÂADE

٦٧٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، أَخْبَرَهُ أَنَّ عَمَّهُ وَاسِعَ بْنَ حَبَّانَ أَخْبَرَهُ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَلَى ظَهْرِ بَيْتِنَا فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ جَالِسًا عَلَى لَبْتَيْنِ مُسْتَقْبِلَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ^(١).

673. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'îd rivâyet etti ki, Muhammed b. Yahya b. Habbân kendisine haber vermiş ki, amcası Vâsi' b. Habbân, İbn Ömer'den (naklen) O'na haber vermiş (ki, İbn Ömer) şöyle demiş: Hz. Peygamber'i -sallallahu aleyhi ve sellem- evimizin arkasında görmüştüm. Hz. Peygamber'i -sallallahu aleyhi ve sellem- o zaman, iki kerpiçin üzerinde, Beytu'l-Makdis'e dönmüş olduğu halde oturmuş, (def-i hâcet yaparken) görmüştüm.⁽²²⁴⁾

224- Buhâri, Vudû', 12 (1/45), 14 (1/46); Müslim, Tahâret, 61, 62 (1/225); Ebû Dâvûd Tahâret, 5 (1/4). Nesâî, Tahâret, 21 (1/25) Tirmizi Tahâret, 7 (1/16); İbn Mace, Tahâret, 18 (1/116-117); Mâlik, Kible 3 (1/193-194); Ahmed b. Hanbel, 2/41, 99; er-Risâle, 292-293.

«٩»

باب في البول قائما

9. BÂB

AYAKTA İŞEMEK HAKKINDA

٦٧٤ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنبَأَ الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ، قَالَ: جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى سُبَّاطَةَ قَوْمٍ فَبَالَ وَهُوَ قَائِمٌ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: لَا أَعْلَمُ فِيهِ كَرَاهِيَةً.

674. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), el-A'meş, Ebû Vâ'il'den, (O da) Huzeyfe'den (naklen) haber verdi (ki, Huzeyfe) şöyle dedi: "(Bir gün) Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir topluluğun çöplüğüne geldi ve ayakta olduğu halde işedi."⁽²²⁵⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Bu konuda hiçbir mekrûhluk bilmiyorum.

AÇIKLAMA

Temizliğe verilen ehemmiyetin bir tezahürü olarak, işeme esnasında necis olan sidiğin, insanın üzerine sıçramasından şiddetle sakındırılmıştır. Hz. Peygamber'in, bundan dolayı, genel olarak, oturarak bevlettiği rivâyet edilir. Ancak yukarıdaki haber de gösteriyor ki, bazı durumlarda, ayakta bevletmede bir mahzûr yoktur. Bu durumlar; yerin pisliği veya bevledecek olanın, oturmasına engel rahatsızlığı vb. sebeplerle oturarak bevl etme imkânının; yerin top-
rağının yumuşaklığı sebebiyle sidiğin sıçrama ihtimalinin olmaması gibi durumlardır.

225- Buhâri, Vudû', 60, 61 (1/62); Müslim, Tahâret, 73, 74 (1/228); Ebû Dâvûd, Tahâret, 12 (1/6); Nesâ'i, Tahâret, 23 (1/26-27); Tirmizi, Tahâret, 9 (1/19). İbn Mâce, Tahâret, 13 (1/111); Ahmed b. Hanbel, 5/394, 402.

«١٠»

باب ما يقول إذا دخل المخرج

10. BÂB

KİŞİ HELÂYA GİRECEĞİ ZAMAN NE DER?

٦٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ^(١).

675. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Abdülaziz b. Suheyb'den, (O da) Enes b. Mâlik'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Enes) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- helâya gireceği zaman şöyle derdi: "Allahım! Muhakkak ki ben, hubs ve habâis'ten sana sığınırım."⁽²²⁶⁾

AÇIKLAMA

İnsan, bütün kötülerden ve her türlü kötülükten Allah'a sığınmalıdır. Sığınılacak tek varlık O'dur. Hz. Peygamber, helâya girerken de Allah'a sığınmamız gerektiğini bize ta'lim buyuruyor. Çünkü helâ pislik ve kötülük yeridir. Ayrıca orada, ekseri alimlere göre, lisanen Allah'ı zikretme, bu suretle kötülerden ve kötülüklerden korunma imkânı da yoktur. Binaenaleyh helâya girerken Allah'a sığınmak gerekir. Bunun unutulması ve girildikten sonra hatırlanması halinde ise, dil ile değil de kalben Allah'a sığınılabilir. Maamafih, Abdullah b. Amr İbni'l-Âs, Abdullah b. Ömer, İbrahim en-Nehaî ve bazı Malikî alimlere göre helânın içinde dil ile

226- Buhâri, Vudû', 9 (1/45); Müslim, Hayz, 122 (1/283); Ebû Dâvûd, Tahâret, 3 (1/2); Nesâî, Tahâret, 17 (1/22); Tirmizi, Tahâret, 4 (1/10-12); İbn Mâce, Tahâret, 9 (1/108); Ahmed b. Hanbel, 3/99, 101, 282.

Allah'ı zikretmekte de mahzûr yoktur. Açık arazide def-i hâcet durumunda ise elbise yukarı çekilir veya açılırken sığınma duası okunur. Bu duadan önce "Bismillah" denmesi Sünnet'tir. Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- söylediği mezkûr cümle, veciz olup az sözde çok mânâ taşımaktadır. Şöyle ki, tercümede aynen naklettiğimiz hubus -veya hubs- ve habâ'is kelimeleri birçok manaya gelebilmektedirler. Bunların bazıları şöyledir: Erkek şeytanlar-dişi şeytanlar; şeytanlar-itaatsizlikler; kötülük ve küfür, kerih görülen şey-itaatsizlikler ve kınanan fiiller. İşte insan, bu duayı okumakla bütün bu kötülerden ve kötülüklerden Allah'a sığınmış olur.

(227)

«II»

باب الاستطابة

11. BÂB

ABDEST BOZMA SONRASI TEMİZLENME

"İSTİTÂBE=İSTİNCÂ"

٦٧٦ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ قُرْطُ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْغَائِطِ فَلْيَذْهَبْ مَعَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ يَسْتَطِيبُ بِهِنَّ، فَإِنَّهَا تُجْزِي عَنْهُ^(٢٢٧).

676. Bize Sa'îd b. Mansûr rivâyet edip (dedi ki), bize Ya'kûb b. Abdirrahman, Ebû Hâzim'den, (O) Müslim b. Kurt'tan, (O) Urve'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: Sizden biriniz helâyâ gideceği zaman, beraberinde, abdest bozmadan sonra kendileriyle temizleneceği (istinca edeceği) üç taş götürsün. Çünkü bunlar ona yeter."⁽²²⁸⁾

227- Menhel, 1/31; Tecrid, 1/134.

228- Ebû Dâvûd, Tahâret, 21 (1/10-11); Nesâ'i, Tahâret, 39 (1/38); Ahmed b. Hanbel, 6/108, 133.

AÇIKLAMA

İstîtâbe ve istincâ' aynı mânâyâ kullanılmış olup, def-i hâcetten sonra sidik ve dışkının çıktıkları yerleri, silme veya yıkama suretiyle temizlemek demektir. Bu hadisten bu temizlik için üç taşın yeteceği anlaşılmaktadır. İmâm Şâfiî ve İmam Ahmed istincâda, temizliği tamamen sağlamakla beraber her hâlükârda, üç taşla veya üç köşeli bir taşla üç silmenin vâcib olduğunu söylemişlerdir. Arka ve ön çıkış yeri temizlenecekse altı silme vacibdir. İmam Ebû Hanife ve İmâm Mâlik ise, muayyen sayıda taşın değil, üçten az veya çok sayıdaki taşla da olsa, tamamen temizlemenin gerekli olduğunu söylemişlerdir. Hadiste üç taşın tasrih edilmesi, temizliğin üç taştan az ile ekseriya hasıl olamayacağı içindir. Bununla beraber, Hanefi mezhebine göre üç taş kullanmak müstehabdır. İmâm Şâfiî ve İmâm Ahmed, bu hadisten istincânın vâcib olduğu hükmünü de çıkarmışlardır. İmam Ebû Hanife, bir rivâyete göre İmâm Mâlik ve şâfiî mezhebinden el-Müzenî, yukarıda geçmiş olan 668. hadis ile ihticâc ederek bunun Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Hanefi Mezhebine göre taşla temizlemeden sonra su ile yıkamak Sünnet'tir. Bütün bu söylenenler, pisliğin, çıkış yerinden etrafa taşmaması durumunu içine sokulur. Pisliğin, çıkış yerinden etrafa taşması halinde su ile yıkamak gerekir. Hanefi Mezhebine göre, etrafa taşma bir dirheme (el ayası sahası) kadar olursa su ile yıkamak vâcib, daha fazla olursa farzdır.⁽²²⁹⁾

٦٧٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، أَنَا عَلِيُّ - هُوَ ابْنُ مُسْهِرٍ -، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ خُزَيْمَةَ، عَنْ عِمَارَةَ بْنِ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ثَلَاثَةُ أَحْجَارٍ لَيْسَ بِهِنَّ رَجِيعٌ - يَعْنِي: الْإِسْطِطَابَةُ^(١).

677. Bize Muhammed b. Uyeyne haber verip (dedi ki), Ali - ki O İbn Mushir'dir-, Hişâm b. Urve'den, (O) Amr b. Huzeyme'den, (O) İmâre b. Huzeyme b. Sâbit el-Ensâri'den, (O da) babasından (naklen) haber verdi (ki, babası Huzeyme)

229- İbn Abidin, 1/223 vd.; Menhel, 1/148-149.

şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "-Def-i hâcetten sonra temizlenmeyi (istitâbe=istincâyı) kasdederek- (o) içlerinde hayvan fişkısı olmayan üç taşla (olur)."⁽²³⁰⁾

«۱۲»

باب النهي عن الاستنجا، بعظم أو بول

12. BÂB

KEMİK VEYA HAYVAN TERSİ İLE İSTINCÂ ETME YASAĞI

٦٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ - هُوَ ابْنُ أَبِي الْمُخَارِقِ - عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ الْقَيْسِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ مَوْلَى سَهْلِ بْنِ حَنْفٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ حَنْفٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهُ: أَنْتَ رَسُولِي إِلَى أَهْلِ مَكَّةَ، فَقُلْ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ عَلَيْكُمُ السَّلَامَ، وَيَأْمُرُكُمْ أَنْ لَا تَسْتَنْجُوا بِعَظْمٍ وَلَا بِبَعْرَةٍ. قَالَ أَبُو عَاصِمٍ مَرَّةً: وَيَنْهَاكُمْ أَوْ يَأْمُرُكُمْ.^(۲۳۱)

678. Bize Ebû Âsım, İbn Cureyc'ten, (O) Abdulkerim'den -ki bu İbn Ebi'l-Muhârik'tir-, (O) Abdulkays'lı el-Velid b. Mâlik'ten, (O) Sehl b. Huneyf'in âzâdlısı olan Muhammed b. Kays'tan, (O da) Sehl b. Huneyf'ten (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na (yani Sehl'e) şöyle buyurmuş: "Sen Mekkelilere benim elçimsin. Binaenaleyh (git ve onlara) de ki; Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- size selâm söylüyor ve size; "ne kemikle, ne de deve, koyun ve keçi gibi hayvanların tersi ile istincâ' etmeyiniz" diye emrediyor."⁽²³¹⁾

Ebû Âsım, (rivâyetinde) bir defa de şöyle dedi: "...ve size... yasaklıyor veya size... emrediyor".

230- Ebû Dâvûd, Tahâret, 21 (1/11); İbn Mâce, Tahâret, 16 (1/114); Ahmed b. Hanbel, 5/213, 214, 215.

231- Bkz. 670. hadis.

AÇIKLAMA

Bu ve benzeri muhtevadaki hadislerden dolayı kemik ve hayvan tersiyle istincâ yapmak tahrîmen mekrûhtur. Bu yasağın sebebi hakkında; kemiğin cinlerin, hayvan tersinin de onların hayvanlarının yiyeceği olduğuna dair hadisler vardır. Diğer bazı hadislerde ise yasak sebebi olarak, bunların temizlemeye elverişli olmamaları gösterilmiştir.⁽²³²⁾

«۱۳»

باب النهي عن الاستنجا، باليمين**13. BÂB****SAĞ EL İLE İSTİNCÂ ETME YASAĞI**

٦٧٩ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ وَيَزِيدُ بْنُ هَارُونَ وَأَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: لَا يَمَسُّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ يَمِينِهِ، وَلَا يَسْتَنْجِي يَمِينِهِ^(*).

679. Bize Vehb b. Cerîr, Yezîd b. Hârûn ve Ebû Nu'aym, Hişâm'dan, (O) Yahya'dan, (O) Abdullah b. Ebî Katâde'den, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber -salallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Hiçbiriniz erkeklik organını sağ eliyle tutmasın, sağ eliyle istincâ da etmesin."⁽²³³⁾

AÇIKLAMA

Bu hadiste, hadisın diğer rivâyetlerinden anlaşıldığı üzere, küçük abdest bozarken veya bozduktan sonra istibrâ⁽²³⁴⁾ esnasında er-

232- İbn Abidin, 1/226; Menhel, 1/144-146.

233- Buhâri, Vudû', 18, 19 (1/47); Müslim, Tahâret, 63-65 (1/225); Ebû Dâvûd, Tahâret, 18 (1/8); Nesâ'i, Tahâret, 22 (1/26), 41 (1/39-40); Tirmizi, Tahâret, 11 (1/23); İbn Mâce, Tahâret, 15 (1/113); Ahmed b. Hanbel, 5/295, 296, 300, 310, 311. Bkz. 2128. hadis.

234- Küçük abdest bozduktan sonra sidik eserinin tamamıyla kesilmesini beklemeye istibrâ' denir.

eklik organının sağ el ile tutulması yasaklanmaktadır. Dışkı çıkış yeri ile kadının kadınlık organı da aynı hükme tabidir. Aynı şekilde sağ eli ile istincâ' da yasaklanmaktadır. Daha ziyade ihtiyaç duyulacak olan bu hallerde sağ elle sözkonusu organların tutulmasının yasaklanmasından, bu haller dışında da bu organların sağ elle tutulmasının caiz olmayacağı anlaşılmıştır. Bu yasak, âlimlerin ekserisine göre tenzihen mekrûhluk mânâsınadır. Burada sağ elle hem erkeklik organının tutulması, hem de istincânın yasaklanması bir müşkillik arzeder. Çünkü organını sol elle tutan, mecburen sağ elle istincâ' edecek veya aksi olacaktır. Bunun halli için, başka bir imkân yoksa, organı sol elle tutup hareketsiz duran sağ eldeki taşla sürtmek usûlü, çare gösterilmiştir. Bu izah, fukahânın nassları yorumlama ve uygulamadaki titizliklerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Tabiatıyla su ile istincâ'da bu müşkil yoktur. Sağ el ile istincâ' ve istibrâ' yasağının hikmeti olarak; sağ elin değerinin yüksekliğine ve yeme-içme esnasında hatırlanıp tiksineye sebep olma ihtimaline işaret edilir.⁽²³⁵⁾ Bu, aynı zamanda, çok basit ve, bilhassa sabun gibi temizlik malzemelerinin bulunmadığı veya az bulunduğu topluluklarda herkes tarafından uygulanabilecek bir "sağlığı koruma" usûlüdür.

«١٤»

باب الاستنجاء بالأحجار

14. BÂB

TAŞLARLA İSTİNCÂ' YAPMAK

٦٨٠ - حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ مِثْلُ الْوَالِدِ لِلْوَلَدِ أَعْلَمُكُمْ، فَلَا تَسْقِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَذِيرُوهَا، وَإِذَا اسْتَضَيْتُمْ فَلَا تَسْتَضِئُ بِبَيْتِكُمْ، وَكَانَ يَأْمُرُنَا بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، وَيَنْهَى عَنِ الرُّوْثِ وَالرَّمَّةِ. فَقَالَ زَكَرِيَّا: يَغْنَى: الْعِظَامُ الْبَالِيَةُ^(١).

235- Menhel, 1/42, 120, 121.

680. Bize Zekeriyya b. Adiyy rivâyet edip (dedi ki), bize İbnu'l-Mübârek, İbn Aclân'dan, (O) el-Ka'kâ'dan, (O) Ebû Sâlih'ten, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Hureyre) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Ben sizin için, çocuğa karşı baba durumundayım. Size (her şeyi) öğretirim. Bu cümleden olarak (kazâ-i hâcet esnasında) kibleyi ne önünüze alınız, ne arkanıza alınız. İstincâ' yapacağın zaman ise sağ elinle istincâ' yapma!" (Ebû Hureyre dedi ki, Hz Peygamber) bize, (istincâ'yı) üç taşla (yapmamızı) emreder ve bizi, (istincâ'da) hayvan tersi ile "rimme" (kullanmaktan) men'ederdi.⁽²³⁶⁾

(Rivâyetten) sonra Zekeriyyâ dedi ki, O, ("rimme" ile) çürümüş kemikleri kasdediyor.

«10»

باب الاستنجا، بالماء

15. BÂB

SU İLE İSTİNCÂ' YAPMAK

٦٨١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا ذَهَبَ لِحَاجَتِهِ أَتَيْتُهُ أَنَا وَغُلَامٌ بَعْرَةٌ وَأَدَاؤُهُ فَيَتَوَضَّأُ^(١).

681. Bize Yezîd b. Harûn, Şu'be'den, (O) Atâ' b. Ebî Meymûne'den, (O da) Enes b. Mâlik'ten (naklen) haber verdi (ki, Enes şöyle dedi): "Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- kazâ-i hâcetine gittiği zaman ben ve bir çocuk O'na kısa bir mızrakla (su dolu) bir su kabı götürürdük, O da (su ile) temizlenirdi."⁽²³⁷⁾

236- Ebû Dâvûd, Tahâret, 4 (1/3); Nesâ'i, Tahâret, 35 (1/35); İbn Mâce, Tahâret, 16 (1/114); Ahmet b. Hanbel, 2/247, 250; Müslim, Tahâret, 60 (1/224, muhtasaran).

237- Buhâri, Vudû', 15-17 (1/46-47); Müslim, Tahâret, 69-71 (1/227); Ebû Dâvûd, Tahâret, 23 (1/11); Nesâ'i, Tahâret, 40 (1/38-39); Ahmed b. Hanbel, 3/203

ACIKLAMA

Bu hadisin son cümlesi olan "yetevadda'u"yu, diğer rivâyetleri nazar-ı i'tibâra alarak, lafzî mânâsıyla tercüme ettik. Bununla beraber, arada mahzûf bir cümle düşünerek, "...o da istincâ' yapar, sonra da abdest alırdı" şeklinde bir tercüme de yapılabilir.

Bu hadisten, Hz. Peygamber'in su ile istincâ' yaptığı, bundan dolayı da bunun meşrû' ve taşla istincâ'dan üstün olduğu anlaşılmaktadır. Allah Teâlâ da bir hadise göre, su ile istincâ' yaparak temizlendikleri için, Kubâlıları sevdiğini açıklamıştır.

Söyle ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, Kubâlılarla ilgili, *"Onda temizlenmeyi seven erkekler vardır. Allah da temizlenenleri sever"*⁽²³⁸⁾ meâlindeki âyet nâzil olunca Kubâ'ya gitmiş ve ahalisine, âyetle övülen temizliklerinin nasıl olduğunu sormuş, onlar da, farklı olarak, su ile istincâ' yaptıklarını söylemişler. Bunun üzerine Hz. Peygamber de, övgünün sebebinin bu olduğunu beyân etmişti.⁽²³⁹⁾ Mezkûr âyetin Tebûk seferi (h. 9. yıl) dönüşü nâzil olduğunu düşünürsek, su ile istincâ'nın, Kubâ'lılar hariç, müslümanlar arasında bu tarihten önce yaygın olmadığını söyleyebiliriz. İşaret etmeliyiz ki, o dönem müslümanlarının yedikleri gıdaların çok çeşitli olmaması sebebiyle, su ile istincâ' o zaman için fazla ehemmiyet arzetmiyordu. Sahâbeden bazıları, koyun kıygısı gibi def-i hâcet yaptıklarını anlatmıştır. Su ile istincâ maddi refâhın artması, dolayısıyla gıdaların çeşitlenmesi ile ehemmiyet kazanmıştır. Nitekim, dışkının, çıkış yerinin etrafına taşması halinde mutlaka su ile istincâ' yapmanın gerektiği daha önce zikredilmişti.

Yukardaki haberde zikri geçen ve Necâşi'nin Hz. Peygamber'e hediye olarak gönderdiği rivâyet edilen kısa mızrak ("harbe")nin niçin götürüldüğü hususunda şu ihtimaller ileri sürülmüştür: İstincâ' ve abdestten sonra namaz kılarken, sütte olarak önüne dikmek için; yere saplayıp üstüne bazı elbiselerini asmak, bu suretle de, oradan geçeceklerle, geçmemeleri için bir işaret olması için; sert toprağı eşelemek için; kazâ-i hâcet esnasında gelebilecek zararlı böcek ve benzeri şeyleri kovmak için.

238- Tevbe sûresi, 108.

239- Bu konudaki rivâyetleri toplu olarak görmek için bkz. Tefsiru İbn Kesir, 2/389. Bazı rivâyetlerde Kubâlıların bu usûlü, Tevrât'dan veya Yahûdilerden öğrendikleri açıklanır.

Namazlarda sütte olarak kullanılan mezkûr "harbe", Hz. Peygamber'den sonra Hulefâ-i Râşidin'e intikal etmiş, daha sonra da Abdullah b. Zübeyr'in eline geçmiş ve öldürülünceye kadar onun yanında kalmıştı.

Yukarıdaki haberde ismi verilmeyen "çocuk=ğulâm"ın, Abdullah b. Mesûd, Câbir b. Abdillâh ve Ebû Hureyre'den biri olma ihtimali vardır.⁽²⁴⁰⁾

٦٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي مُعَاذٍ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ جَاءَ الْغُلَامُ بِإِدَاوَةٍ مِنْ مَاءٍ كَانَ يَسْتَنْجِي بِهِ^(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَبُو مُعَاذٍ: اسْمُهُ عَطَاءُ بْنُ مَنِيعٍ أَبِي مَيْمُونَةَ.

682. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisi haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ebû Mu'âz'dan, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- helâdan çıkınca, çocuk, (O'na), kendisiyle istincâ yaptığı su dolu kabı götürürdü.⁽²⁴¹⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: Ebû Mu'âz'ın ismi, Atâ' b. Menî' Ebî Meymûne'dir.

٦٨٣ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبَادِ بْنِ الْعَوَّامِ، عَنْ حُصَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ ذَرٍّ، عَنْ الْمُسَيْبِ بْنِ نَجْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي - وَكَانَتْ تَحْتَ حُذَيْفَةَ -: أَنَّ حُذَيْفَةَ كَانَ يَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ.

683. Bize Sa'îd b. Süleyman, Abbâd İbnu'l-Avvâm'dan, (O) Husayn b. Abdirrahman'dan, (O) Zerr'den, (O da) el-Müseyyeb b. Necebe'den (naklen) haber verdi (ki, el-Müseyyeb şöyle dedi: Bana halam -ki O, Huzeyfe'nin hanımıydı- rivâyet etti ki, Huzeyfe, su ile istincâ' yapardı.

240- Fethu'l-Bâri, 2/28; Menhel, 1/159-161; Tecrid, 1/141.

241- 681. hadisin kaynaklarına ilâveten: Buhâri, Salât, 93 (1/127); Ahmed b. Hanbel, 3/171.

«17»

باب فيمن يمسح يده بالتراب بعد الاستنجاء

16. BÂB

İSTİNCÂ'DAN SONRA ELİNİ TOPRAĞA SÜREN KİMSELER
HAKKINDA

٦٨٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ مَوْلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِيْتَنِي بِوُضُوءٍ، ثُمَّ دَخَلَ غِيْضَةً، فَأَتَيْتُهُ بِمَاءٍ فَاسْتَنْجَى، ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ بِالتُّرَابِ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ^(١).

684. Bize Muhammed b. Yûsuf, Ebân b. Abdillâh b. Ebi Hâzim'den, (O) Ebû Hureyre'nin bir âzâdlısından, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi (ki, Ebû Hureyre şöyle demiş: (Bir gün) Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-; "bana abdest suyu getir" buyurmuş, sonra da, bir ağaçlığın içine girmişti. Ben de O'na su getirmiş, O da istincâ yapmış, sonra elini toprağa sürmüş, sonra da elini yıkamıştı.⁽²⁴²⁾

ACIKLAMA

Hz. Peygamber'in, su ile istincâ'dan sonra elini toprağa sürmesi, elin tam temizlenmesini sağlamak ve ele sinen pis kokuyu gidermek içindi. Binaenaleyh istincâdan sonra el temizliği için sabun gibi maddeler kullanmak müstehabdır.

٦٨٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا أَبَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ جَرِيرٍ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مِثْلُهُ.

242- Ebû Dâvûd, Tahâret, 24 (1/12); Nesâ'i, Tahâret, 42 (1/41); İbn Mâce, Tahâret, 29 (1/128); Ahmed b. Hanbel, 2/358.

685. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Ebân b. Abdillâh rivâyet edip (dedi ki), bana İbrahim b. Cerîr b. Abdillâh, babasından, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) onun (yani bir önceki hadisin) ay-nısını rivâyet etti.

«IV»

بَاب مَا يَقُولُ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ

17. BÂB

(KİŞİ) HELÂDAN ÇIKTIĞI ZAMAN NE DER?

٦٨٦ - أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ يُونُسَ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ قَالَ: غُفْرَانُكَ⁽¹⁾

686. Bize Mâlik b. İsmâ'il haber verip (dedi ki), bize İsrâîl, Yûsuf b. Ebî Burde'den (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Âişe O'na (yani Yûsuf'un babası Ebû Burde'ye) rivâyet etmiş ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, helâdan çıktığı zaman "Gufrâneke: Bağışlamayı (dilerim, Rabbim!)" derdi.⁽²⁴³⁾

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in, kazâ-i hâcetten sonra Allah'tan mağfiret dilemesi hakkında düşünülebilecek birkaç sebepten biri şudur: Allah Teâlâ kendisine bir rızık ihsan etmiş, o da onu yemiş. Sindirim sistemi onu hazmetmiş. Neticede vücudu onun faydalı kısımlarını özümlemiş, diğerlerini dışarı atmış. Rızıkın verilmesi kadar, yen-

243- Ebû Dâvûd, Tahâret, 17 (1/8); Tirmizi, Tahâret, 5 (1/12); İbn Mâce, Tahâret, 10 (1/110); Ahmed b. Hanbel, 6/155; Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle, 172; Müstedrek, 1/158.

dikten sonra faydasız kısımlarının dışarı atılması da büyük bir ni-mettir. İşte birbiri içindeki bu ni'metlerin şükrünün yerine ge-tirilmesi zor olduğu için, tam yerine getirememe endişesiyle Allah'tan mağfiret dilemiş olabilir. Hz. Peygamber, bu davranışıyla, ümmetinin de aynı şekilde hareket etmelerine örneklik yapmıştır. Hadiste her ne kadar, "helâdan çıktığı zaman" kaydı varsa da, açık arazide de kazâ-i hâcet yerinden ayrılınca mezkûr dua okunur. Bu hadis, Sahâbe-i Kirâmın -Allah hepsinden razı olsun-, Hz. Pey-gamber'in her türlü söz ve işlerini takip etme, onları tesbit ve nak-letme hususundaki arzu ve titizliklerine de güzel bir örnektir.

«۱۸»

باب في السواك

18. BÂB

MİSVÂK KULLANMAK HAKKINDA

٦٨٧ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ الْحَبَّابِ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: أَكْثَرْتُ عَلَيْكُمْ فِي السَّوَالِ.

687. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Sa'îd b. Zeyd, Şu'ayb İbnu'l-Habbâb'dan, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Misvâk kullanmak hakkında size çok tekrarda bulundum."⁽²⁴⁴⁾

AÇIKLAMA

Misvâk, erâk ve zeytin ağacı gibi lifli ağaçlardan alınan dal parçasının bir tarafının kabuğunun soyulmasıyla elde edilen bir nevi fırçadır. En iyi misvak erâk ve zeytin ağacından elde edilir. Misvâk de-

244- Kaynakları için bir sonraki hadise bkz.

nince ise, erâk ağacından yapılanı akla gelir. Erâk ağacı sıcak memleketlerde yetişen, dalları ve yaprakları çok, kırmızı ve lezzetli meyvesi olan, çalı tarzında bir step bitkisidir. Bundan yapılan misvâğın tıbbî tahlilinde; antiseptik olduğu, tükürük salgısını artırdığı, hazmı kolaylaştırdığı, ağızda yabancı madde te'siri yapmadığı, içerdiği maddelerle dişlerin mekanik temizliğinde önemli rol oynadığı, liflerinin içinde hiçbir mikro organizmanın gelişip yaşayamadığı, içinde faydalı bakterilerin bulunduğu, kaynatılarak suyu içilince de gonore'ye ve basur hastalığına iyi geldiği tesbit edilmiştir.⁽²⁴⁵⁾ Bununla beraber, ağız ve diş temizliğini sağlayacak; parmakla ovma, helâl olan bir maddeden mâmûl diş fırçası kullanma gibi ameliyeler de, misvâğın bulunmaması veya misvak kullanmaya mani bir sebep bulunması hallerinde misvâğın yerine geçer. Sakız çiğnemek de kadınlar için misvâk yerindedir. Misvâk, diş ve ağız temizliğini sağlamak, ağızdaki kötü kokuları gidermek için dişlere, dilin üstüne, ağzın üst tavanına, boğazın üst tarafına, yerine göre sert ve yumuşak bir şekilde sürülür. Misvâğın serçe parmağı kalınlığında, bir karış uzunluğunda ve az boğumlu olması, kullanılacağı esnada kuru ise ıslatılması, sağ elle tutulması ve kullanıldıktan sonra yıkanması tavsiye edilmiştir.

H. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- misvâk kullanma, yani diş ve ağız temizliği üzerinde çok durmuş ve Sahâbesine misvâk kullanmanın faydalarını anlatmış, misvâğın nasıl ve ne zaman kullanılacağını sözlü ve fiili olarak açıklayıp göstermiş ve misvâk kullanmayı daima teşvik etmiştir. Hatta diş ve ağız temizliğine dikkat etmeyen bazı Sahâbileri azarladığına dair hadisler de vardır. H. Peygamber, tatbikatiyle bu hususta Sahâbesine ve sonraki müslümanlara en güzel örnek olmuştur. Şöyle ki, H. Peygamber eve girdiği zaman, uykudan uyanınca, abdest alırken ağza su verildiği sırada, namaza hazırlanırken, namazdan önce ve her fırsatta misvâk kullanırdı. Vefâtından önce yaptığı son işin de misvâk kullanmak olduğu rivâyet edilmiştir.⁽²⁴⁶⁾ Bunun için İslâm alimlerinin büyük çoğunluğu misvâk kullanmanın Sünnet olduğunu söylemiştir. Dâvûd ez-Zâhiri ve İshak b. Râhûye ise misvâğın her namazda vâcib olduğunu söylemişlerdir. Misvâk kullanmanın Sünnet olduğu umûmen kabul edilmekle beraber, bunun abdestin Sünneti mi, namazın Sünneti mi, yoksa, dinin, gereken her halde yapılacak bir Sünneti mi ol-

245- İslamiyette Ağız ve Diş Sağlığı Üzerine Bir Tebliğ, F. Çulhaoğlu, Diyanet Dergisi (1981 Yılı) Hicret Özel Sayısı, s. 323-325.

246- Buhâri, Meğazi, 83 (5/139).

duğunda alimlerin değişik görüşleri vardır. İmâm Ebû Hanife'nin son görüşte olduğu nakledilir.⁽²⁴⁷⁾

٦٨٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ الْحَبَابِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَكْثَرْتُ عَلَيْكُمْ فِي السَّوَالِ^(١).

688. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abdulvâris, Şu'ayb İbnu'l-Habhâb'dan, (O da) Enes b. Mâlik'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Enes) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Misvâk kullanmak hakkında size çok tekrarda bulundum."⁽²⁴⁸⁾

٦٨٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: لَوْلَا أَنِ اشْتُقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتُهُمْ بِهِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ^(٢). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي: السَّوَالِ.

689. Bize Muhammed b. Ahmed haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Ebu'z-Zinâd'dan, (O) el-A'rac'dan, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Ümmetimi güçlüğe düşürmek (korkusu) olmasaydı, onlara onu -Ebû Muhâmmed (ed-Dârimi) dedi ki, yâni misvâk kullanmayı- her namaz kılacaklarında emrederdim."⁽²⁴⁹⁾

AÇIKLAMA

İmâm Şâfiî, bu hadise istinaden misvâk kullanmanın namazdan önce de Sünnet olduğunu söylemiştir. Hanefî mezhebinde ise, "Üm-

247- Umde, 3/185; Menhel, 1/167 vd.

248- Buhâri, Cum'a, 8 (1/214); Nesâ'i, Tahâret, 5 (1/15); Ahmed b. Hanbel, 3/143, 249.

249- Buhâri, Cum'a, 8 (1/214); Müslim, Tahâret, 42 (1/220); Ebû Dâvûd, Tahâret, 25 (1/12); Nesâ'i, Tahâret, 6 (1/16); Tirmizi, Tahâret, 18 (1/34); İbn Mâce, Tahâret, 7 (1/105); Muvatta', Tahâret, 114 (1/66); Ahmed b. Hanbel, 2/245, 250, 400. Bkz. 1492. hadis.

metimi güçlüğe düşürmek (korkusu) olmasaydı, onlara misvâk kullanmayı her abdest alacaklarında emrederdim"⁽²⁵⁰⁾ hadisine de dayanılarak, misvâk kullanmanın abdest esnasında müekked Sünnet olduğu, abdestin namaza bir başlangıç olması hasebiyle önceki hadiste "her namaz kılacaklarında" buyrulduğu söylenmiştir. Yine de Hanefi Mezhebine göre namazdan önce, diş etlerini kanatmayacak şekilde misvâk kullanmak müstehabdır.

Aynı şekilde Hanefi Mezhebine göre bütün hallerde, bilhassa ibadet yapmaya, Kur'an okumaya başlamadan, halkın içine çıkmadan önce ve ağız kokusunun hasıl olduğu durumlarda misvak kullanmak müstehabdır.⁽²⁵¹⁾

«۱۹»

باب السواك مطهرة للفم

19. BÂB

MİSVÂK KULLANMAK AĞZIN TEMİZ OLMASINA SEBEPTİR

٦٩٠ - أَخْبَرَنَا حَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ - هُوَ الْقَطَوَانِيُّ -، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَبِيبَةَ، أَخْبَرَنِي دَاوُدُ بْنُ الْحَصَنِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: السَّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ وَمَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ^(۳).

690. Bize Hâlid b. Mahled -ki O el-Katavânî'dir- haber verip (dedi ki), bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe rivâyet edip (dedi ki), bana Dâvûd İbnu'l-Husayn, el-Kâsım b. Muhammed'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Misvâk kullanmak ağzın temiz ve Allah'ın razı olmasına sebeptir."⁽²⁵²⁾

250- Buhâri, Savm, 26 (2/234, muallak olarak yine Ebû Hureyre'den naklen); Ahmed b. Hanbel, 2/517; Müstedrek, 1/146.

251- İbn Abidîn, 1/77; Menhel, 1/169.

252- Buhâri, Savm, 27 (2/234, muallak olarak); Nesâî, Tahâret, 4 (1/15); Ahmed b. Hanbel, 6/47, 62, 124, 238.

AÇIKLAMA

Misvâk kullanmak diş ve ağız temizliğini sağlar, kötü ağız kokusunu giderir. Böylece "temizlenenler"⁽²⁵³⁾ seven Allah'ın rızasını kazanmaya sebep olur.

Hız. Peygamber'in bir Sünnetinin, bir emrinin yerine getirilmesi de Allah'ı razı eder. Herhangi bir ibâdete başlanması esnasında misvâk kullanılması da, Allah'a en temiz bir şekilde ibadet yapma hoşnutluğunu kazanmak içindir.

«۲۰»

باب السواك عند التهجّد

20. BÂB

TEHECCÜD NAMAZI KILINACAĞI ZAMAN

MİSVÂK KULLANILMASI

٦٩١ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ حُصَيْنٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى التَّهَجُّدِ يَشُوصُ فَاهُ بِالسَّوَاكِ^(۱).

691. Bize Sa'id İbnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Husayn'dan, rivâyet etti (ki, O şöyle dedi): Ben Ebû Vâ'il'i, Huzeyfe'den, şöyle dediğini (naklederken) işittim: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- teheccüd (namazına) kalktığı zaman dişlerini misvâkla ovardı.⁽²⁵⁴⁾

253- Bakara sûresi, 222.

254- Buhâri, Cum'a, 8 (1/214); Müslim, Tahâret, 46 (1/220); Nesâî, Tahâret, 1 (1/13); Ebû Dâvûd, Tahâret, 30 (1/15); İbn Mâce, Tahâret, 7 (1/105); Ahmed b. Hanbel, 5/390, 402, 407.

AÇIKLAMA

Teheccüd namazı, yatsı namazını müteakip bir miktar uyuduktan sonra kalkılıp kılınan namazdır.⁽²⁵⁵⁾

Hız. Peygamber bu namaza çok müdâvim idi ve gece-gündüz uykudan her uyandığında yaptığı gibi, bu namaz için kalktığında da misvâk kullanırdı.

«۲۱»

باب لا تقبل الصلاة بغير طهور**21. BÂB****NAMAZ TEMİZLİKSİZ KABUL OLUNMAZ**

٦٩٢ - أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغِيرِ طَهْوَرٍ، وَلَا صَدَقَةَ مِنْ غُلُولٍ^(۱).

692. Bize Sehl b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Katâde'den, (O) Ebu'l-Melih'ten, (O) babasından, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Allah temizliksiz hiçbir namazı, haram maldan da hiçbir tasadduku kabul etmez."⁽²⁵⁶⁾

AÇIKLAMA

Bu hadiste biri bedeni diğeri mâli olan iki ibadeti Cenab-ı Hakk'ın kabul edip, bunlara sevap vermesi için gerekli olan şart açık-

255- Bu namaz hakkında 1484. hadisin "açıklama"sına bkz.

256- Ebû Dâvûd, Tahâret, 31 (1/16); Nesâ'i, Tahâret, 103 (1/75), Zekât, 48 (5/42); İbn Mâce, Tahâret, 2 (1/100); Ahmed b. Hanbel, 5/74, 75.

lanmaktadır. Bu şart "temizlik"tir. Namaz için beden maddî ve mânevî pislikten (hadesten) temizlenmiş olması, tasadduk için de malın, haram yoldan elde edilmeden temiz olması gerekir. Bütün ibadetler ya bedeni ya mâli olduklarına göre, her ibadetin kabul olunma şartı maddî veya mânevî "temizlik"tir denilebilir.

Buna göre bu hadis, farz olsun nâfile olsun, her namaz için temizliğin farz olduğuna bir delildir. Çünkü Allah, namazı ancak temizlikle kabul ettiğine göre, namazın sahih olması temizliğin varlığına bağlı demektir.

Bu durumda temizlik namazın şartı olur. Şart olmada da meşrût (burada namaz) olmaz. Temizlik için su veya onun yerini tutacak bir şey bulamayanın durumuna gelince, Ebû Hanîfe'ye göre bu kimsenin o halde namaz kılması haram olur, daha sonra temizlik imkânına sahip olunca kılamadıklarını kazâ etmesi ise vâcibdir. Ebû Yûsuf'a göre ise böyle bir kimse niyet etmeksizin ve kıraatte bulunmaksızın namaz kılmış gibi yapar.

Sonra temizlik imkânına sahip olunca bu şekilde geçirdiği namazları tekrar kılar. Şâfiî mezhebinde ise, meşhûr olan görüşe göre hem o halde kılması, hem de sonradan temizlik imkânı bulunca, bu şekilde kıldıklarını tekrar kılması vâcibdir.

Hadiste zikri geçen tasadduka ("sadaka"ya) gelince, bu, karşılığında Allah'tan sevâb umarak bir şey vermek demektir. İster zekât gibi farz olsun, ister nâfile olsun tasaddukun da Allah katında makbûl olması için helâl yoldan elde edilmiş olan bir maldan yapılmış olması gerekir. Gayr-ı meşrû', haram bir yoldan elde edilen bir malın tasaddukunu Allah kabul etmez, buna sevap vermez. Gayr-ı meşru bir yoldan elde edilen bir mal, ancak, sahibine iade edilemiyorsa, karşılığında Allah'tan bir sevap beklemeksizin ve haram maldan kurtulmak maksadıyla fakirlere dağıtılabilir.

«٢٢»

باب مفتاح الصلاة طهور

22. BÂB

NAMAZIN ANAHTARI TEMİZLİKTİR

٦٩٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ
ابْنِ عَقِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنِيفَةِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ⁽²⁵⁷⁾.

693. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, (O) Muhammed İbnu'l-Hanefiyye'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Ali) şöyle dedi: Rasûlullah -Sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Namazın anahtarı ancak o bilinen şekliyle temizlik, (namazın içinde yapılması haram olan fiilleri) haram kılan şey ancak o bilinen şekilde tekbir getirmek, (onları) helâl kılan şey ise sadece o bilinen şekliyle selâm vermektir."⁽²⁵⁷⁾

ACIKLAMA

Bu hadiste namaz, kapısı kilitli bir binaya benzetilmektedir. Namaz binasının kilidi, abdestsizliktir. Bunu ise ancak bilinen şekilleriyle ve icâb-ı hâle göre abdest alma, gusletme veya teyemmüm yapma açabilir. Kapısı açılan binaya "tekbir" almakla girilir. Bu tekbirle namaz kılan kimseye bazı işleri yapması yasaklanmış olur. Aslında namazın içinde yapılması yasak olan fiilleri yasaklayan Allah'tır. Burada, haram kılma, mecâzen, tekbir getirmeye nisbet edilmiştir. Hadisten sadece bilinen şekliyle "tekbir" getirmenin gerektiği anlaşılmaktadır. Bunun için İmam Ahmed, İmam Mâlik ve Selef alimlerinin çoğu "tekbir"de sadece "Allahu Ekber" denilebileceğini söylemişlerdir. İmam Şafii 'Allahu Ekber' veya 'Allahu'l-Ekber' denilebileceğini söylemiştir. Hanefi Mezhebinde ise şu açıklamalar yapılmıştır: "Tahrime" denilen giriş "tekbir"i almak, namazın sahih olması için şart (farz)dır. Çünkü Allah "Rabb'ini tekbir et"⁽²⁵⁸⁾ buyurmuştur. Ancak Allahu Ekber demek farz değil vâcibdir. Zira Allah; "Rabb'inin adını anıp namaz kıldı"⁽²⁵⁹⁾ buyurmuştur. Binaenaleyh Allah'ı ta'zime delâlet eden her cümleyle namaza baş-

257- Ebû Dâvûd, Tahâret, 31 (1/16); Salât, 73 (1/168); Tirmizî, Tahâret, 3 (1/9), Salât, 177 (2/3-4); İbn Mâce, Tahâret, 3 (1/101); Ahmed b. Hanbel, 1/123, 129.

258- Müddessir sûresi, 3.

259- A'lâ sûresi, 15.

lanılması sahih olur. Bu konudaki hadisin sübûtu ise zannidir. Fakat mezkûr hadisten ve Hz. Peygamber'in bu konudaki Sünnet'inden dolayı, Allahu Ekber diyebilen kimsenin bundan başka bir cümle söylemesi tahrimen mekrûhtur. "Tekbir"le namaz kılana haram olan konuşma, gülme gibi fiiller, "selâm" vermekle helâl olur. Böylece namaz binasından çıkılmış olur. Mâliki, Şâfiî ve Hanbeli Mezheb'ine göre namazdan selâm ile çıkmak farzdır. Hanefî Mezhebinde ise vâcibdir. Hanefî Mezhebinde namazdan çıkışta farz olan, son oturuşta "tahıyyât"ı okuyacak kadar oturmaktır. Bu kadar oturulunca namaz tamamlanmış olur. İmam-ı A'zam'a göre, namaz kılanın, son oturuşta teşehhüd miktarı, yani tahıyyat okuyacak kadar oturduktan sonra namazdan kendi ihtiyarı ile yapacağı bir fülle çıkması da farzdır. İmam Ebû Yûsuf ile İmam Muhammed'e göre ise farz değildir. Vâcip olan selâm, önce sağa, sonra sola verilir. Bir görüşe göre sol tarafa selâm verilmesi Sünnet'tir.⁽²⁶⁰⁾

«۲۳»

باب كم يكفي في الوضوء من الماء؟

23. BÂB

ABDESTTE NE KADAR SU YETER

٦٩٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا ابْنُ عُثَيْمَةَ، ثنا أَبُو رَيْحَانَةَ، عَنْ سَفِينَةَ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَوَضَّأُ وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ^(۱).

694. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize İbn Uleyye rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Reyhâne, Sefine'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bir müdd (su) ile abdest alır, bir sâ' (su) ile gusle derdi.⁽²⁶¹⁾

260- İbn Abidin, 1/297, 301 vd.; Menhel, 1/215 vd.

261- Müslim, Hayz, 52, 53 (1/258); Tirmizî, Tahâret, 42 (1/84); İbn Mâce, Tahâret, 1 (1/99); Ahmed b. Hanbel, 5/222.

AÇIKLAMA

Hiz. Peygamber'in abdest ve gusûlde harcadıkları su miktarı, kesin olarak sınırlı değildir. Değişik rivâyetlerden anlaşıldığına göre Hiz. Peygamber, bazan burada belirtilen miktarlardan az veya fazla su kullanmıştı. Bu hususta esas olan, yıkamanın, yani organların üzerinden suyun akıtılmasının te'minidir. Bu da duruma ve şahıslara göre değişir. Fakat Hiz. Peygamber'in harcadığı belirtilen su miktarları O'nun, abdest ve gusûlde ne kadar iktisatlı su kullanmış olduğunu bize göstermektedir. Binaenaleyh her müslüman, bu hususta da en güzel örneği olan Hiz. Peygamber gibi davranmalı ve nehir kenarında bile olsa, abdest ve gusulde su israfından kaçınmalıdır.

Bu hadiste verilen ölçeklerin hacmi hakkında değişik görüşler vardır. Kısaca, İmâm Şâfiî ve Hicâz alimlerine göre, Medine'de kullanılan müdd -ki buna Müdd-i Nebevi denir- 0,530 litre, yani yarım litreden biraz fazlaca bir miktar, İmâm Ebû Hanife ve Irak alimlerine göre ise 0.795 litredir. İşte Hiz. Peygamber'in, abdest alırken harcadığı su, bu kadardı. Guslederken ise, buradaki rivâyete göre, bunun dört katını kullanıyordu. Çünkü bir sâ' dört müddür. Buna göre gusulde kullanılan su miktarı, İmâm Şâfiî ve Hicâzlıların verdikleri ölçülere göre 2.120 litre, İmâm Ebû Hanife ve Iraklılarınkine göre ise 3.18 litredir.⁽²⁶²⁾

٦٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ
اللهِ بْنِ جَبْرِ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَوَضَّأُ بِالْمَكْكُوكِ،
وَيَغْتَسِلُ بِخَمْسِ مَكَائِكَ^(٢٦٣).

695. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bana Abdullah b. Abdillâh b. Cebr haber verip dedi ki, ben Enes'i şöyle derken işittim: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir mekkûk (su) ile abdest alır, beş mekkûk (su) ile guslederdi.⁽²⁶³⁾

262- Tecrid, 1/166-167; Menhel, 1/303, 306.

263- Müslim, Hayz, 50 (1/257); Ebû Dâvûd, Tahâret, 44 (1/23-24); Nesâî, Tahâret, 58 (1/50), 143 (1/106), Miyâh, 13 (1/146); Ahmed b. Hanbel, 3/112, 116, 259, 282, 290.

AÇIKLAMA

Mekkûk, miktarı bölgelere göre değişen bir ölçek adıdır. Abdest ve gusulde kullanılan su miktarı hakkındaki diğer hadisler nazar-ı i'tibara alınarak, burada "mekkûk"le, "müdd"ün kastedildiği söylenmiştir.

Bu durumda bile bir önceki hadiste verilen ölçekle buradaki arasında farklılık vardır. Bu farklılık, Hz. Peygamber'in abdest ve gusulde icâb-ı hâle göre değişik miktarda su kullanmış olmasından kaynaklanmıştır.

«٢٤»

باب الوضوء من الميضة

24. BÂB

İBRIKTEN ABDEST ALMA

٦٩٦ - أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا عُيَيْنُ الدِّينِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ الرَّبِيعِ بْنِ مُعَوِّذٍ بْنِ عَفْرَاءَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْتِينَا فِي مَنَزِلِنَا فَأَخَذُ مِیْضَةً لَنَا تَكُونُ مَدًّا وَثَلْثَ مَدٍّ، أَوْ رُبْعَ مَدٍّ فَاسْكُبُ عَلَيْهِ فَيَتَوَضَّأُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا^(١).

696. Bize Zekerıyyâ b. Adıyy haber verip (dedi ki), bize Ubeydullah b. Amr, Abdullah b. Muhammed b. Akıl'den, (O da) er-Rubeyyi' bint Muavviz b. Afra'dan (naklen) rivâyet etti (ki, er-Rubeyyi') şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bizim evimize gelirdi. Ben de bizim 1 1/3 müddlük veya 1 1/4 müddlük olan bir ibriğimizi alır, O'na su dökerdim de O üçer üçer (yıkayarak) abdest alırdı.⁽²⁶⁴⁾

264- İbn-i Mace, Tahâret, 39 (1/138); Ebû Davud Tahâret, 50 (1/31); Ahmed b, Hanbel, 6/358.

AÇIKLAMA

Bu hadisten, abdest alırken suyu başkasına döktürmenin caiz olduğu, bunda hiçbir kerâhet olmadığı anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde bir kimseye abdest suyunu hazırlatmak da caizdir. Abdest alırken, özürsüz olarak âzâları başkasına yıkatmak ve mes-hettirmek ise mekrûhtur.

Çünkü âzâları, abdest alanın bizzat yıkaması Sünnet-i Mü-ekkededir.⁽²⁶⁵⁾

«٢٥»

باب التسمية في الوضوء،

25. BÂB

ABDEST ALMADA BESMELE ÇEKMEK

٦٩٧ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، ثنا كَثِيرُ بْنُ زَيْدٍ، حَدَّثَنِي رُبَيْعُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: لَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ^(٢٦٥).

697. Bize Ubeydullah b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Ebû Âmir el Akadî rivâyet edip (dedi ki), bize Kesîr b. Zeyd rivâyet etti. (O dedi ki), bana Rubeyh b. Âbdirrahman b. Ebî Sa'îd el-Hudrî, babasından, (O) dedesinden (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu:

"Başında Allah'ın ismini zikretmeyen, (besmele çekmeyen) için abdest yoktur."⁽²⁶⁶⁾

265- İbn-i Abidin, 1/86.

266- İbn Mâce, Tahâret, 41 (1/139-140); Ahmed b. Hanbel, 3/41; Müstedrek, 1/147. Tirmizî de bu hadise işaret eder: Tirmizî, Tahâret, 20 (1/38).

AÇIKLAMA

Bu hadis zâhiren, abdeste başlarken besmele çekmenin vâcib olduğuna delâlet etmektedir. İmam Ahmed, bir rivâyete göre, bu görüştedir. Hanefî, Mâlikî ve Şâfiîler ise, abdeste başlarken besmele çekilmesine delâlet etmeye bu konudaki diğer hadisleri nazar-ı i'tibara alarak, abdeste başlarken besmele çekmenin Sünnet (veya müstehab) olduğunu söylemiş ve yukarıdaki hadisi, "...kâmil abdest yoktur" şeklinde anlamışlardır. Bir rivâyete göre imâm Ahmed de bu görüşteydi. Abdeste başlarken besmele çekmede "Bismillah" demek yeterlidir.⁽²⁶⁷⁾

«٣»

باب فيمن يدخل يديه في الأنا، قبل أن يغسلهما

26. BÂB

ELLERİNİ YIKAMADAN ÖNCE ONLARI SU KABINA SOKAN KİMSE HAKKINDA

٦٩٨ - أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، أَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي النُّعْمَانُ بْنُ سَالِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَمْرٍو بْنَ أَوْسٍ يُحَدِّثُ، عَنْ جَدِّهِ أَوْسٍ بْنِ أَبِي أَوْسٍ، أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ فَاسْتَوَكَّفَ ثَلَاثًا. فَقُلْتُ: أَنَا لَهُ، أَيُّ شَيْءٍ اسْتَوَكَّفَ ثَلَاثًا. قَالَ: غَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا^(١).

698. Bize Hâşim İbnu'l-Kâsım haber verip (dedi ki), bize Şu'be haber verip (dedi ki), bana en-Nu'mân b. Sâlim haber verip dedi ki: Ben İbn Amr b. Evs'i, dedesi Evs b. Ebî Evs'ten (naklen) şöyle rivâyet ederken işittim: O (yani dedesi Evs), Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- abdest aldığı ve üç defa (su dökerek)

267- Menhel, 1/321-323; İbn Âbidin, 1/75; Feyzu'l-Kadir, 6/429-430.

damlattırdığını (yani âzâsından damlayacak kadar su döktüğünü) görmüştü.

Bunun üzerine ben (yani en-Nu'mân) O'na (yani İbn Amr'a): "Üç defa damlattırdı, ne demek?" dedim. "Ellerini üç defa yıkadı, (demekdir)" karşılığını verdi.⁽²⁶⁸⁾

AÇIKLAMA

Bu hadisin Musnedu Ahmed'deki bir rivâyetinin sonunda, râvi Şu'be'ye; "(Hz. Peygamber) ellerini kabın içine (yıkamadan mı) soktu, yoksa onları dışarda yıkadı mı?" diye sorulmasından, O'nun da; "bilmiyorum" demesinden anlaşılıyor ki, bu olayda Hz. Peygamber'in, ellerini su kabına, onları yıkadıktan sonra mı, yıkamadan mı soktuğu bahis konusu yapılmıştır. Dârimi'nin bu hadise koyduğu başlıktan anlaşıldığına göre O, Hz. Peygamber'in, ellerini yıkamadan su kabına daldırdığı görüşündedir. Nitekim, su kabına elini daldırıp su alarak abdest alacak kimse de, ellerinin temiz olduğuna kani ise, onları yıkamadan su kabına daldırıp abdest alabilir. Şayet böyle bir kimsenin, ellerinin temizliği hakkında şüphesi varsa, onları yıkamadan su kabına daldırması ise mekrûhtur. Uykudan uyanan bir kimsenin abdest almak için ellerini su kabına daldırmadan önce yıkaması ise Hanefî, Şâfiî ve Mâlikî Mezheblerine göre Sünnettir. Çünkü Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "sizden biriniz uykusundan uyanınca elini kabın içine, onu üç defa yıkamadıkça daldırmasın. Zira o, elinin nerede gecelediğini bilmez"⁽²⁶⁹⁾ buyurmuştur.

«٢٧»

باب الوضوء ثلاثاً

27. BÂB

ÜÇ DEFA YIKAYARAK ABDEST ALMA

268- Ahmed b. Hanbel, 4/8-10; Nesâ'î, Tahâret, 66 (1/55).

269- Müslim, Tahâret, 87 (1/233).

٦٩٩ - أَخْبَرَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ حُمْرَانَ^(١)، بْنِ أَبِي مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، أَنَّ عُثْمَانَ تَوَضَّأَ فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَيَدَيْهِ ثَلَاثًا. وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ، وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ كَمَا تَوَضَّأْتُ. ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسُهُ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ^(٢).

699. Bize Nasr b. Ali el-Cehdamî haber verip (dedi ki), bize Abdu'l'a'la, Ma'mer'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Atâ' b. Yezîd'den, (O da) Hz. Osman b. Affân'ın âzâdlısı Humrân b. Ebân'dan (naklen) rivâyet etti ki, (bir gün): Hz. Osman abdest aldı. Şöyle ki, O ağızına su verdi, burnuna su çekti, yüzünü üç defa, ellerini üç defa yıkadı, başına mesh etti, ayaklarını üç defa yıkadı, sonra şöyle dedi: Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem-, benim abdest aldığım gibi abdest aldığını görmüştüm. O, (Abdest aldıktan) sonra şöyle buyurmuştu: "Kim bu abdest alışıma gibi abdest alır, sonra da, içinden (dünyevî işlerden olan) bir şey geçirmeksizin iki rekât namaz kılsa, geçmiş günâhları bağışlanır."⁽²⁷⁰⁾

AÇIKLAMA

Buradaki şekliyle muhtasar olan bu hadisin Buhari'deki bir rivâyetinde biraz daha tafsilat vardır.

Buna göre Hz. Osman sırasıyla avuçlarına üç defa su döküp yıkamış, sonra sağ elini su sabına sokup su alarak ağızına su vermiş, burnuna su çekmiş, sonra yüzünü üç defa ve ellerini dirseklere kadar üç defa yıkamış, sonra başına meshetmiş, sonra da ayaklarını topuklara kadar üç defa yıkamış ve bundan sonra yukarıdaki sözleri söylemiş.

270- Buhâri, Vudû', 24 (1/48); Müslim, Tahâret, 3 (1/204); Ebû Dâvûd, Tahâret, 50 (1/26); Nesâî, Tahâret, 67 (1/56); Ahmed b. Hanbel, 1/59, 64, 66, 68.

Bu hadiste zikri geçen abdest fiillerinin hükümleri hakkında, konuyla ilgili âyet ve diğer hadisler de nazar-ı i'tibara alınarak şu görüşler serdedilmiştir:

Abdestin başında elleri yıkamak Sünnettir. Abdestte ağza su vermek (mazmaza), burna su çekmek (istinşâk), İmam Ebû Hanife, İmam Mâlik ve İmam Şâfiî'ye göre Sünnet, İmam Ahmed'den gelen meşhûr görüşe göre vâcibdir. Yüzü bir defa yıkamak farzdır. Elleri dirseklerle beraber bir defa yıkamak, başa meshetmek de farzdır. Başın farz olan mesh miktarı hakkında mezheblerin değişik görüşleri vardır: Hanefi Mezhebinde, i'timad edilen rivâyete göre başın dörtte birinin meshedilmesi farzdır. Şâfiî Mezhebinde, başın bir kılına veya bir kılın bir kısmına da olsa, "mesh" denilecek bir miktarın meshedilmesi farzdır. İmam Malik ve İmam Ahmed ise başın tamamının meshedilmesinin farz olduğu görüşündedirler. Hanefi Mezhebinde başın tamamını meshetmek Sünnettir. Ebû Hanife, Mâlik ve Ahmed, söylenen ölçülerde başa bir defa meshetmekle yetinileceğini, Şâfiî ise üç defa meshetmenin müstehab olduğunu söylemişlerdir. Ehl-i Sünnet'e göre ayakları topuklarla beraber yıkamak da farzdır. Abdest için, mest olmaksızın çıplak ayaklara meshetmek kâfi değildir. Nitekim Hz. Peygamber'in tatbikatı da abdest (teyemmüm) âyetinin bu şekilde anlaşılması gerektiğine bir delildir.

Bu hadis yıkanan abdest âzâlarını üç defa yıkamanın ve abdestten sonra da iki rekât namaz kılmanın Sünnet olduğuna bir delildir.

Abdestten sonra kılınacak bu namazda, insan, gönlünden geçmesine mâni olabileceği dünyevî düşüncelerden kendini korursa, şayet var ise, kul haklarına taalluk etmeyen geçmiş küçük günâhları bağışlanır, büyük günâhları ise hafifletilir. Şayet günâhları yoksa sevapları artırılır.

«٢٨»

باب الوضوء مرتين مرتين

28. BÂB

İKİŞER DEFA (YIKAYARAK) ABDEST ALMA

٧٠٠ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ وَخَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى الْمَازِنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ دَعَا يَتُورَ^(١) مِنْ مَاءٍ فَأَكْفَاهُ عَلَى يَدَيْهِ فغَسَلَهُمَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَغَسَلَ وَجْهَهُ^(٢) ثَلَاثًا، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَتَوَضَّأُ^(٣).

700. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Muhammed ve Halid b. Abdillâh, Amr b. Yahya el-Mâzini'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, Abdullâh b. Zeyd bir tas su istemiş ve bunu ellerine döküp onları üç defa yıkamış, (sonra) yüzünü üç (defa) ve ellerini dirseklerine kadar ikişer (defa) yıkamış, sonra da şöyle demiş: Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle abdest alırken görmüştüm.⁽²⁷¹⁾

AÇIKLAMA

Abdullah b. Zeyd'in hadisinin bu rivâyeti muhtasardır. Hadisin verilen kaynaklarında tafsîlatlı rivâyetleri vardır. Bu hadisin Buhârî'deki bir rivâyeti şöyledir: "Bir adam Abdullah b. Zeyd'e;

271- Buhârî, Vudû', 41 (1/56), 46 (1/57-58); Müslim, Tahâret, 18 (1/210-211); Ebû Dâvûd Tahâret, 50 (1/29-30); Nesâî, Tahâret, 79, 80 (1/61-62); Tirmizî, Tahâret, 22 (1/41), 36 (1/66); İbn Mâce, Tahâret, 51 (1/149-150); Mâlik, Tahâret, 1 (1/18); Ahmed b. Hanbel, 4/38, 39.

"Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- nasıl abdest aldığını bana gösterebilir misin?" diye sormuş. Abdullah b. Zeyd de "evet" demiş ve su istemiş. (Su getirilince) ellerine döküp iki defa yıkamış, sonra üç (defa) ağzına su vermiş, burnuna su çekmiş, sonra üç (defa) yüzünü yıkamış, sonra ellerini dirseklere kadar ikişer (defa) yıkamış, sonra elleriyle başını meshedip onları ileri ve geri götürmüştü. (Bunu yaparken) başının ön tarafından başlayıp (ellerini) ensesine kadar götürmüştü, sonra da onları başladığı yere getirmişti. Daha sonra ayaklarını yıkamış."⁽²⁷²⁾

Bu hadis abdest âzâlarını üç defa yıkamanın farz olmadığına, âzâlardan bir kısmını iki, bir kısmını üç defa yıkamanın câiz olduğuna delâlet etmektedir. Abdestte yıkanan âzâları iki veya üç defa yıkamak Sünnettir.

٧٠١ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، نَحْوًا مِنْهُ^(١).

701. Bize Yahya haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Ebi Seleme, Amr b. Yahya'dan, (O) babasından, (O) Abdullah b. Zeyd'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- onun (yani bir önceki 700. hadisin) benzerini rivâyet etti.⁽²⁷³⁾

AÇIKLAMA

Bu senede göre Abdullah b. Zeyd, doğrudan Hz. Peygamber'in kendisinin abdest alışını rivâyet etmiştir. Bir önceki hadiste ise Abdullah abdest almış ve sonunda Hz. Peygamber'in o şekilde abdest aldığını söylemiş görünmektedir. Bundan anlaşılıyor ki, Abdullah b. Zeyd, Hz. Peygamber'in abdest alışını bazan sözlü olarak anlatmış, bazan da bunu fiili olarak göstermişti.

272- Buhâri, Vudû', 38 (1/54-55).

273- Tirmizî, Tahâret, 36 (1/66); Ahmed b. Hanbel, 4/39-42. Ayrıca 700. hadisin kaynaklarına bkz.

«٢٩»

باب الوضوء مرة مرة

29. BÂB

BİRER DEFA (YIKAYARAK) ABDEST ALMA

٧٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، ثنا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، ثنا زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: أَلَا أُتَبِّحُكُمْ - أَوْ أَلَا أُخْبِرُكُمْ - بِوُضُوءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: فَتَوَضَّأَ مَرَّةً مَرَّةً: أَوْ قَالَ مَرَّةً مَرَّةً^(٢٧٤).

702. Bize Ebû Âsım haber verip (dedi ki), bize Sufyân es-Sevrî rivâyet edip (dedi ki), bize Zeyd b. Eslem, Atâ' b. Yesâr'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs): "Size Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- abdest alışını bildireyim mi -veya haber vereyim mi?-" demiş. Sonra, (abdest âzâsını) birer defa (yıkayarak) abdest almıştı -veya O; "(size Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem-, abdest âzâsını) birer defa (yıkayarak abdest alışını haber vereyim mi?) demişti.⁽²⁷⁴⁾

٧٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَّاورِدِيُّ، ثنا زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَوَضَّأَ مَرَّةً مَرَّةً، وَجَمَعَ بَيْنَ الْمَضْمَضَةِ وَالْإِسْتِنْشَاقِ^(٢٧٥).

703. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bana Abdulaziz b. Muhammed ed-Derâverdi rivâyet edip (dedi ki), bize Zeyd b. Eslem, Atâ' b. Yesâr'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- (bir defâsında abdest âzâsını) birer defa (yıkayarak) abdest

274- Ebû Dâvûd, Tahâret, 53 (1/34); Nesâ'î, Tahâret, 63 (1/54).

almış ve ağza su vermek (mazmaza) ile burna su çekmeyi (istinşâk'ı) birleştirmişti. (Yani tek avuç su ile ağıza su vermiş, burnuna su çekmişti).⁽²⁷⁵⁾

AÇIKLAMA

Bu hadisler, abdest âzâsını bir defa yıkamanın kâfi geleceğine delâlet etmektedirler. Ancak, bu konudaki diğer hadislerden anlaşıldığı üzere, abdest uzuvlarını üç defa yıkamak Sünnet olduğu için, sürekli uzuvları bir defa yıkayarak abdest almak mekrûhtur. Böyle yapan kimsenin meşhûr ve müekked bir Sünneti terkettiği için günâha gireceği de söylenmiştir.⁽²⁷⁶⁾

Bir avuç suyun bir kısmıyla mazmaza, diğer kısmıyla istinşâk yapmak suretiyle bu iki fiili birleştirmeye gelince, Hanefî Mezhbinde bu yeterli görülmüştür: Ancak bu fiillerde ayrı ayrı su kullanmak da Sünnet olduğu için, böyle yapmakla bu Sünnet kaçırılmış olur.⁽²⁷⁷⁾ Taberânî'nin naklettiği bir hadise göre, Hz. Peygamber mazmaza ve istinşâk için ayrı ayrı su almıştı.⁽²⁷⁸⁾ İmâm Şâfiî de bu fiilleri birleştirmenin caiz olduğunu, ama ayırmanın kendilerine daha sevimli geldiğini açıklamıştır.⁽²⁷⁹⁾ Şâfiî alimlerden Nevevi ise mazmaza ve istinşâkın bir defasının tek avuç suyla yapılmasının sahîh olduğunu söylemiştir.⁽²⁸⁰⁾

«۳۰»

باب ما جاء في إسباغ الوضوء.

30. BÂB

ABDESTİN TAM ALINMASI HAKKINDA GELEN HADİSLER

275- Buhâri, Vudû', 7 (1/44), 22 (1/47-48); Ebû Dâvûd, Tahâret, 52 (1/34); Nesâî, Tahâret, 83, 84 (1/63); İbn Mâce, Tahâret, 45 (1/143); Tirmizi, Tahâret, 32 (1/60-61); Ahmed b. Hanbel, 1/268, 331).

276- İbn Abidin, 1/80.

277- İbn Abidin, 1/79.

278- Nasbu'r-Râye, 1/17.

279- Tirmizi, Tahâret, 22 (1/43).

280- Menhel, 2/8.

٧٠٤ - حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ ابْنِ عَقِيلٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: أَلَا أَدْلُكُمْ عَلَى مَا يُكْفِرُ اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَزِيدُ بِهِ فِي الْحَسَنَاتِ؟ قَالُوا: بَلَى. قَالَ: إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكْرُوهَاتِ، وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ⁽²⁸¹⁾.

704. Bize Zekerıyyâ b. Adıyy rivâyet edip (dedi ki), bize Ubeydullah b. Amr, İbn Akıl'den, (O) Sa'îd İbnu'l-Müseyyeb'den, (O) Ebû Sa'îd el-Hudrî'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Ebû Sa'îd O'nu (yani Hz. Peygamber'i) şöyle buyururken işitmiş: "Size, Allah'ın, kendileriyle günâhları sileceği, iyilikleri artıracakları şeyleri göstereyim mi?" (Sahâbe-i Kirâm "evet" demişler. (Bunun üzerine Hz. Peygamber) şöyle buyurmuş: "Zorluklara rağmen abdesti tam almak, mescidlere adımları çoğaltmak ve namazdan sonra namazı beklemek."⁽²⁸¹⁾

AÇIKLAMA

"Abdesti tam almak"tan maksat, suyu abdest uzuvlarının yıkanması gereken kısımlarının her tarafına ulaştırmak, yıkanacak uzuvları üç defa yıkamak, yıkarken ovmak, kısaca abdestin farz, Sünnet ve âdâbına riayet ederek abdest almaktır. Abdesti bu şekilde almak; havanın ve suyun soğuk olması, vücûdun rahatsızlığı gibi hallerde güçlük arzeder. Böyle güç şartlarda Allah'ın rızasını kazanmak için abdesti tam almanın fazileti büyüktür.

"Mescidlere adımları çoğaltmak" ifadesi iki şekilde anlaşılabilir: Mescidlere çok gidip gelmek veya uzak yerden mescide gidip gelmek. Mescidler (camiler İslâm toplumunun merkezi müesseseleridirler. Sembolik olarak Allah'ın evi sayılan mescidlerin, müslümanlar ara-

281- İbn Mâce, Tahâret, 49 (1/148); Ahmed b. Hanbel, 3/3; Müstedrek, 1/191.

sındaki cemaat ruhunun pekişmesinde ve imanın ictimai tezahüründeki rolü çok büyüktür. Bunun için olmalı ki, dinimizde camiye ve camide cemaatle namaz kılmaya büyük ehemmiyet verilmiş, müslümanların, vâcib veya Sünnet-i Müekkede olan cemaatle namaz kılmakla günde beş vakit, farz olan cuma namazı ile haftada bir defa camide toplanmaları istenmiştir. Bu hadiste de Allah'a, Allah'ın istediği cemaat ruhuna ve İslâm toplumuna bağlılığın bir ifadesi olarak camilere gitmenin faziletine işaret edilmektedir. Namazın cemaatle camide kılınması gerektiğine göre, son maddede de caminin ehemmiyetine bir işaret düşünülebilir.

Namaz, kulun, Allah'ın huzuruna çıkış anları, mü'minin mi'racıdır. Namaz her türlü ahlâksızlık ve kötülükten alıkor ve müslümanı "müslüman" yapar.

Binaenaleyh kul, nerede olursa olsun, her an huzûr-ı ilâhiye çıkma isteği ile dolu, "eli kârda iken de gönlü yârda" olmalıdır. Bu hadiste zikredilen şeyler dikkat çekicidir: Tam abdest, cami ve namaz! Her şey huzura çıkmak, sadece Allah'a kul olmak için. Zikredilen hususları gerçekleştirmek, günâhı olanların, kul haklarıyla ilgili olmayan küçük günâhlarını silecek, günâhı olmayanların ise sevaplarını artıracaktır.

٧٠٥ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ مَسْعُودٍ، ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ هُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ: أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(٢٨٢).

705. Bize Mûsa b. Mesûd rivâyet edip (dedi ki), bize Züheyir b. Muhammed, Abdullah'tan -ki O İbn Muhammed b. Akil'dir-, (O) Sa'îd İbnu'l-Müseyyeb'den, (O da) Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Ebû Sa'îd), Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- (şöyle buyururken) işitti... Daha sonra onun (yani bir önceki 704. hadisin) benzerini zikretti.⁽²⁸²⁾

282- Kaynakları için bir önceki 704. hadisin kaynaklarına bkz.

٧٠٦ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي الْجَهْضَمِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: أَمَرْنَا بِإِسْبَاغِ الْوُضُوءِ.

706. Bize Müsedded rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Ebu'l-Cehdam'dan, (O) Ubeydullah'tan, (O) İbn Abbâs'tan, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Abdesti tam almakla emrolunduk."

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'e, Allah'dan başka hiçkimse bir şey emredemeyeceği için, burada abdestin tam alınmasını emreden Allah'tır. Hz. Peygamber, "biz" sözüyle "kendisi ve ümmeti"ni kasdetmiş olabileceği gibi, "kendisi ve diğer Peygamberleri" de kasdetmiş olabilir. Münâvi, ikinci şıkkın daha uygun olacağını söyler. Çünkü Hz. Peygamber, bir defasında abdest uzuvlarını üçer defa yıkayarak abdest almış ve sonunda şöyle buyurmuş: "Bu benim abdestim ve benden önceki Peygamberlerin abdestidir."⁽²⁸³⁾ Suyûtî de önceki ümmetlerde abdestin, ümmet fertlerine değil, Peygamberlere emredilmiş olduğunu kaydeder.

Dârimi ise, hadisin burada zikredilişine bakılırsa, Hz. Peygamber'in "biz" sözüyle "kendisini ve ümmetini" kasdetmiş olduğu kanaatinde olmalıdır. Münâvi de, her ne kadar ikinci şıkkın daha uygun olacağını söylemişse de, başta hadisi şerh ederken birinci şıkka göre şerhetmiştir.⁽²⁸⁴⁾

283- İbn Mâce, Tahâret, 47 (1/146); Ahmed b. Hanbel, 2/98. Bu hadis za'îfidir.

284- Feyzu'l-Kadir, 2/193.

«٣١»

باب في المضمضة

31. BÂB

AĞZA SU VERMEK (MAZMAZA) HAKKINDA

٧٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا زَائِدَةُ، ثنا خَالِدُ بْنُ عُلْقَمَةَ
الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ خَيْرٍ، قَالَ: دَخَلَ عَلَيَّ الرَّحْبَةُ بَعْدَمَا صَلَّى الْفَجْرَ،
فَجَلَسَ فِي الرَّحْبَةِ ثُمَّ قَالَ لِغُلَامٍ لَهُ: ابْتِنِي يَطْهُورُ. قَالَ: فَأَتَاهُ الْغُلَامُ بِإِنَاءٍ فِيهِ
مَاءٌ وَطَسَتْ قَالَ عَبْدُ خَيْرٍ: وَنَحْنُ جُلُوسٌ نَنْظُرُ إِلَيْهِ فَأَدْخَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى فَمَلَأَ فَمَهُ
فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَنَثَرَ يَدَيْهِ الْيُسْرَى، فَعَلَّ هَذَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ
سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى طَهُورِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَهَذَا طَهُورُهُ^(٢٨٥).

707. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Zâide rivâyet edip (dedi ki), bize Hâlid b. Alkame el-Hemdânî rivâyet etti. (O dedi ki), bana Abdu Hayr rivâyet edip dedi ki, (bir gün) Hz. Ali sabah namazını kıldıktan sonra, (caminin) avlusuna⁽²⁸⁵⁾ girdi ve avluda oturdu. Sonra bir hizmetçisine; "bana (abdest) suyu getir" dedi. (Abdu Hayr) dedi ki, bunun üzerine hizmetçi O'na, içinde su bulunan bir kapla bir leğen getirdi. Abdu Hayr sözüne şöyle devam etti: Biz de oturmuş, O'na bakıyorduk. (Derken kabdan sağ eline (su) döktü ve elini üç defa yıkadı).⁽²⁸⁶⁾ Sonra sağ elini (kaba) sokup (su aldı) ve ağzını doldurdu. Suyu ağzında dolaştırıp çıkardı, "mazmaza yaptı". Burnuna su çekti. Sol eliyle burnunun içini temizledi. Bunları üç defa yaptı. (Sonra yüzünü üç defa yıkadı. Sonra sağ elini (dirseğe kadar) üç defa yıkadı. Sol elini

285- Bu kelimenin Arapçası olan "er-rahbe" isminde bazı yerler, bu arada Kûfe'de de bir yer vardır. Haberde Kûfe'deki bu yer de sözkonusu olabilir.

286- Bu ilâve, hadisin Ebû Dâvûd'daki bir rivâyetinden yapıldı.

(dirseğe kadar) üç defa yıkadı. Sonra elini kaba soktu ve başını bir defa meshetti. Sonra sağ ayağını üç defa, sol ayağını üç defa yıkadı. Sonra da şöyle dedi: Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- abdestine bakmak kimi sevindirirse, işte bu O'nun abdestidir.⁽²⁸⁷⁾

AÇIKLAMA

"Ağza su vermek" diye tercüme ettiğimiz "mazmaza", sözlük mânâsıyla "suyu ağızda çalkalamak" demektir. İstılahta ise "suyu ağza koyup dolaştırmak, sonra da dışarı atmak" veya, Hanefî fıkı kitaplarındaki bir tarife göre, "suyun ağzın tüm içine değmesi" şeklinde tarif edilmiştir. Binaenaleyh Hanefî Mezhebinde suyu dışarı atmak şart değildir. Cumhûrun meşhûr görüşüne göre suyu ağızda dolaştırmak da şart değildir. Mazmazanın hükmü hakkında ihtilâf edilmiştir: Mâlik ve Şâfiî, bunun hem abdestte, hem de gusûlde Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Ahmed b. Hanbel'den nakledilen meşhûr görüşe göre ise mazmaza hem abdest, hem de gusûlde vâcibdir, onsuz abdest ve gusûl sahîh olmaz. Hanefî Mezhebinde ise mazmaza abdestte müekked Sünnet, gusûlde ameli farzdır. Mazmazada mübâlağa etmek, yani suyu boğaza kadar ulaştırıp gargara yapmak Sünnettir. Ancak oruçlu olan kimse mazmazada mübâlağa yapmaz. Hanefî Mezhebinde mazmazayı üç defa ve her defasını yeni su ile yapmak da Sünnet'tir.

٧٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَسَنُ بْنُ عُقْبَةَ الْمُرَادِيُّ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ خَيْرٍ، بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ.

708. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hasan b. Ukbe el-Murâdî rivâyet edip (dedi ki), bana Abdu Hayr, senediyle onun (yani bir önceki 707. hadisin) benzerini haber verdi.

287- Ebû Dâvûd, Tahâret, 50 (1/27-28); Nesâ'î, Tahâret, 73-76 (1/58-59); Tirmizi, Tahâret 37 (1/68-69); Ahmed b. Hanbel, 1/158.

«٣٢»

باب في الاستنشاق والاستجمار**32. BÂB****BURNA SU ÇEKMEK VE TAŞLA TEMİZLENMEK HAKKINDA**

٧٠٩ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ،
عَنْ عَائِدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ
ﷺ يَقُولُ: مَنْ اسْتَنْشَقَ فَلَيْسَ تَنَتَرٌ، وَمَنْ اسْتَجَمَرَ فَلْيُوتِرْ^(١).

709. Bize Ahmed b. Hâlid haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. İshâk, ez-Zührî'den, (O da) Âizullah b. Abdillâh'tan (naklen) rivâyet etti (ki, O şöyle demişti: Ben Ebû Hureyre'yi şöyle derken işittim: Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyururken işitmiştim: "Kim burnuna su çekerse, burnunun içini (sümük gibi şeylerden) temizlesin. Kim de (def-i hâcetten sonra) taşla temizlenirse, (taşları) teklesin."⁽²⁸⁸⁾

AÇIKLAMA

"Burna su çekmek" diye tercüme ettiğimiz "istinşâk", sözlük mânâsıyla "burna bir şey çekmek" demektir. İstılahta ise, "suyu burnun yumuşak yerine ulaştırmak" diye tarif edilmiştir. Burna su çekildikten sonra bunun çıkarılarak burnun pisliklerden temizlenmesine "istinsâr" denilmektedir. İstinsârın vâcib olduğunu söyleyen âlimler varsa da, ekseri alimler onun mendûb olduğunu söylemişlerdir. Burun temizliğini sol elle yapmak ise müstehabdır. İs-

288- Buhâri, Vudû', 25, 26 (1/48); Müslim, Tahâret, 20-22 (1/212); Ebû Dâvûd, Tahâret, 55 (1/34-35); Nesâî, Tahâret, 69, 71 (1/57); İbn Mâce, Tahâret, 44 (1/143); Mâlik, Tahâret, 3 (1/19) Ahmed b. Hanbel, 2/236, 277, 278, 308, 401.

tinşâkın hükmüne gelince bu konuda şu görüşler serdedilmiştir: Mâlik ve Şâfiî istinşâkın abdest ve gusülde Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Ahmed b. Hanbel'den gelen meşhûr görüşe göre ise istinşâk abdest ve gusülde vâcibtir, onsuz abdest ve gusül sahih olmaz. Hanefi Mezhebinde ise istinşâk abdestte müekked Sünnet, gusülde ameli farzdır. İstinşâkta suyu burnun sert yerine kadar vardırmak, burna üç defa su çekmek ve her birinde suyu yenilemek de Sünnettir.

«۳۳»

باب في تَخْلِيلِ اللِّحْيَةِ

33. BÂB

SAKALI HİLÂLLEMEK HAKKINDA

۷۱۰ - أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَامِرِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلَمَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ عُثْمَانَ تَوَضَّأَ فَخَلَّلَ لِحْيَتَهُ، وَقَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ⁽²⁸⁹⁾.

710. Bize Mâlik b. İsmail haber verip (dedi ki), bize İsrâîl, Âmir b. Şakik'ten (O da) Şakik b. Seleme'den (naklen) rivâyet etti (ki, O şöyle demiş: Ben Hz. Osman'ı abdest alırken görmüştüm de O, (abdest esnasında, yüzünü yıkadıktan sonra) sakalını hilâllemiş ve (abdestin sonunda) "Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- bu şekilde abdest alırken görmüştüm" demişti.⁽²⁸⁹⁾

AÇIKLAMA

"Sakalı hilâllemek", sakalın kılları arasına suyu ulaştırmak de-

289- Tirmizi, Tahâret, 23 (1/46); İbn Mâce, Tahâret, 50 (1/148); Mustedrek, 1/149.

mektir. Bu iş parmakları sakalın içine alt tarafından sokup kılları aşağıdan yukarıya ayırmak şeklinde yapılır Sakalı hilâllemenin hükmü hakkında alimlerin görüşleri şöyledir: Mâlik, Şâfiî, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Yûsuf'a göre, altından cildin görülmediği sık sakalı hilâllemek Sünnettir. Seyrek sakalın ise hem içini, hem dışını yıkamak icab eder. Ebû Hanife ve İmam Muhammed ise sakalı hilâllemenin müstehab olduğunu söylemişlerdir. Hanefi Mezhebinde Ebû Yûsuf'un görüşü benimsenmiştir.

«٣٤»

باب في تخليل الأصابع

34. BÂB

PARMAKLARI HİLALLEMEK HAKKINDA

٧١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ؛ أَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ لَقِيطٍ بْنِ صَبْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ وَافِدِ بْنِ الْمُتَفِقِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: إِذَا تَوَضَّأْتَ فَاسْبِغْ وُضُوءَكَ وَخَلِّلْ بَيْنَ أَصَابِعِكَ⁽¹⁾.

711. Bize Ebû Âsım haber verip (dedi ki), bize İbn Cureyc haber verip (dedi ki), bana İsmail b. Kesîr, Âsım b. Lakî b. Sabradan, (O), Muntefikoğullarının elçisi olan babasından, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) haber verdi (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Abdest aldığın zaman abdestini tam al ve parmaklarının arasını hilâlle."⁽²⁹⁰⁾

290- Ebû Dâvûd, Tahâret, 55 (1/35-36); Nesâ'î, Tahâret, 70 (1/57), 91 (1/67); Tirmizi Tahâret, 30 (1/56), Savm, 69 (3/155); İbn Mâce, Tahâret, 54 (1/153); Ahmed b. Hanbel, 4/33, 211; Mus-tedrek, 1/147-148.

AÇIKLAMA

Parmakları hilâllemek, parmak aralarına suyu ulaştırmakta mübâlağa için yapılır. Elin parmaklarının hilâllenmesi, sağ elin içi sol elin üstüne ve bunun tersi şekilde konup parmaklar ağ şeklinde birbirine geçirilerek yapılır. Ayak parmaklarının hilâllenmesi ise sol elin serçe parmağı ile sağ ayağın serçe parmağından başlanıp sol ayağın serçe parmağında bitirilerek yapılır. Abdestte parmakların hilâllenmesinin hükmü hakkında Mâlikîler, bunun, elin parmaklarında vâcib, ayağın parmaklarında mendûb olduğunu, diğer mezheb âlimleri ise bunun hem el, hem ayak parmaklarında Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Hanefi Mezhebinde bu, Sünnet-i Müekkededir. Parmakları hilâllemenin bu hükmü, su parmaklar arasına hilâllemeksizin ulaştığında geçerlidir. Su parmakların arasına hilâllemeden ulaşmazsa, parmakları hilâllemek ittifakla farz (vâcib)dir.

«۳۵»

باب: ويل للأعقاب من النار**35. BÂB****ŞU ÖKÇELERİN ATEŞTEN VAY HÂLİNE!**

٧١٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا جَعْفَرٌ - هُوَ ابْنُ الْحَارِثِ -، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ هِلَالٍ بْنِ يَسَافٍ، عَنْ أَبِي يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ، أَسْبَغُوا الْوُضُوءَ^(۱)

712. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Ca'fer - ki O İbnu'l-Hâris'tir-, Mansûr b. Hilâl b. Yesâf'tan, (O) Ebû Yahya'dan, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) haber verdi

(ki, Abdullah) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki: "Şu ökçelerin ateşten vay haline! Abdesti tam alınız." (291)

AÇIKLAMA

Hiz. Peygamber bu hadisi, Mekke'den Medine'ye bir yolculuk esnasında bir yerde abdest alındığında ökçelerini yıkamayan bazı müslümanları görünce irad buyurmuştu. Burada, abdestte yıkanması farz olan ayaklar tam yıkanmadığı için abdestin sahih olmadığı ve böyle yapanın cezaya çarptırılacağı haber verilmiştir. Bu dünyada yıkanmayan abdest uzvunu öbür dünyada Cehennem ateşi yakayacaktır. Bu hadis, sadece ayakların değil, yıkanması farz olan bütün abdest uzuvlarının, hiçbir yer kuru bırakılmadan tamamen yıkanmalarının farz olduğuna delâlet etmektedir. Nitekim hadisin devamında umûmi bir ifadeyle abdestin tam alınması emredilmiştir. Burada ökçelerin zikredilmesi, hadisin söylenmesine onların yıkanmamış görülmeleri sebep olduğu ve ökçelerin yıkanmasında ekseriya titizlik gösterilmediği içindir.

٧١٣ - أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، أَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: كَانَ يَمُرُّ بِنَا وَالنَّاسُ يَتَوَضَّؤُونَ مِنَ الْمِطْهَرَةِ، وَيَقُولُ: أَسْبِغُوا الْوُضُوءَ، قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ: وَنِلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ^(*). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هَذَا أَعْجَبُ إِلَيَّ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو.

713. Bize Hâşim İbnu'l-Kâsım haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Muhammed b. Ziyâd'dan haber verdi ki O, şöyle dedi: Ben Ebû Hureyre'yi (görmüş ve O'ndan bazı şeyler) işitmiştim. (Mu-

291- Buhâri, İlm, 3 (1/21), 30 (1/32), Vudû', 27 (1/49); Müslim, Tahâret, 26 (1/214); Ebû Dâvûd, Tahâret, 46 (1/24); Nesâ'î, Tahâret, 88 (1/66); İbn Mâce, Tahâret, 55 (1/154); Ahmed b. Hanbel, 2/193, 201, 211.

hammed sözüne devamla) dedi ki, O (yani Ebu Hureyre), halk, ibrikten abdest alırken bize rastlar ve "abdesti tam alınız. Ebu'l-Kâsım (yani Hz. Peygamber), "şu ökçelerin ateşten vay haline!" buyurmuştu" derdi.⁽²⁹²⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: Bu (rivâyeti) Abdullah b. Amr'ın rivâyetinden daha çok beğenirim.⁽²⁹³⁾

«٣٦»

باب في مسح الرأس والأذنين

36. BÂB

BAŞI VE KULAKLARI MESHETMEK HAKKINDA

٧١٤ - أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَامِرِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلَمَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ عُثْمَانَ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ ظَاهِرَهُمَا وَبَاطِنَهُمَا، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَنَعَ كَمَا صَنَعْتُ - أَوْ كَالَّذِي صَنَعْتُ - ^(١).

714. Bize Mâlik b. İsmail haber verip (dedi ki), bize İsrâîl, Âmir b. Şakîk'ten, (O da) Şakîk b. Seleme'den (naklen) rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Ben Hz. Osman'ı adest alırken görmüştüm de O, başını ve kulaklarını, (kulaklarının) dışlarını ve içlerini meshetmiş, sonra (abdestin sonunda) şöyle demişti: Rasûlullah'ı -sal-lallahu aleyhi ve sellem- benim yaptığım gibi yaparken görmüştüm.
(294)

292- Buhâri, Vudû', 29 (1/49); Müslim, Tahâret, 28-30 (1/214-215); Nesâî, Tahâret, 88 (1/66); Tirmizi, Tahâret, 31 (1/58); İbn Mâce, Tahâret, 55 (1/154); Ahmed b. Hanbel, 2/282, 284, 406.

293- Bunun sebebi Abdullah'ın rivâyetinde Hz. Peygamber'in sözü olarak görülen "Abdesti tam alınız" cümlesinin büyük ihtimalle, Ebu Hureyre'nin rivâyetinden açıkça anlaşıldığı gibi, sahabinin sözü ("mudrec") olmasıdır.

294- Dârekutnî, 1/86; Ebû Dâvûd, Tahâret, 50 (1/27).

AÇIKLAMA

Bu hadis, kulakların meshinin, başın meshinden parmaklarda kalan ıslaklıkla yapılacağına dair bir delildir. Kulakların meshinin hükmü hakkında, ilgili diğer rivâyetler de nazar-ı i'tibara alınarak, şu görüşler serdedilmiştir: Hanefî Mezhebinde kulakların içini ve dışını meshetmenin Sünnet olduğu ve bunun, başın meshinden parmaklarda kalan ıslaklıkla yapılacağı, ıslaklık kalmamışsa, yeni su alınacağı söylenmiştir. Malikîlerin cumhûru ise kulakların dış ve içleri meshetmenin Sünnet, mesh için yeniden su almanın ise kimine göre Sünnet, kimine göre müstehab olduğunu söylemişlerdir. Hanbelîler, kulakların dış ve içlerini meshetmenin vâcib, mesh için yeniden su almanın ise Sünnet olduğunu belirtmişlerdir. Şâfiîler ise, başın meshinden sonra kulakların dış ve içlerini meshetmenin Sünnet olduğunu, bunun en mükemmel şeklinin de mesh için yeniden su alma ile olacağını söylemişlerdir. Şâfiîler, ulemanın cumhûrunun aksine meshin üç defa yapılmasının da Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Kulaklar, işaret parmaklarının içleri ile kulakların içleri, başparmakların içleri ile de kulakların dışları meshedilmek suretiyle birlikte meshedilirler.

«۳۷»

باب كان رسول الله ﷺ يأخذ لرأسه ماء جديدا

37. BÂB

RASÛLULLAH -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- BAŞI İÇİN
YENİ SU ALIRDI

۷۱۵ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا ابْنُ لَهَيْعَةَ، ثنا جَبَّانُ بْنُ وَاسِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ الْمَازِنِيِّ، عَنْ عَمِّهِ عَاصِمِ الْمَازِنِيِّ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِالْحُجْمَةِ فَمُضْمَضٌ وَاسْتَنْشَقَ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، ثُمَّ غَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ حَتَّى أَنْفَاهُمَا، ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ بِمَاءٍ غَيْرِ فَضْلِ يَدَيْهِ^(۱). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يُرِيدُ بِهِ تَفْسِيرَ مَسَحِ الْأَوَّلِ.

715. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Lehi'a rivâyet edip (dedi ki), bize Habbân b. Vâsi', babasından, (O) Abdullah b. Zeyd el-Mâzini'den, (O da) amcası Âsım el-Mâzinî'den (naklen) rivâyet etti (ki; Âsım) şöyle dedi: Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- Cuhfe'de⁽²⁹⁵⁾ görmüştüm. (O abdest almıştı) da ağzına su vermiş, burnuna su çekmiş, sonra yüzünü üç defa yıkamış, sonra ellerini üç defa yıkamış, sonra başını meshetmiş ve temizleyinceye kadar ayaklarını yıkamıştı. "Sonra, ellerinin artığı olmayan bir su ile başını meshetmişti."⁽²⁹⁶⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: O, bu (son cümle ile) birinci meshi açıklamak istiyor.

AÇIKLAMA

Bu hadisin senedinde bir hata yapılmıştır. Hadisin, verilen tüm kaynaklarında olayı görüp anlatan Abdullah b. Zeyd b. Âsım'dır. Âsım el-Mâzinî veya Abdullah'ın amcası denildiğine göre, Âsım b. Âsım el-Mâzinî şeklinde bir Sahâbi ismine de rastlanmamıştır. Hadis'in senedindeki İbn Lehi'a'nın, zayıf bir râvi olduğu söylenmiştir. Fakat bu hata ondan kaynaklanmış olmamalıdır.

Zira hadîsin Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel'deki, içlerinde İbn Lehi'a'nın da bulunduğu bazı senedlerinde bu hata mevcut değildir. İşin câlib-i dikkat bir yönü Tirmizî'yi tahkik eden Ahmed Muhammed Şâkir'in, bu hadisi, Dârimi'nin elimizdeki hatalı matbû bir nüshasından naklederken senedde Âsım el-Mâzinî'yi zikretmemiş olmasıdır. (Bkz. Tirmizî, 1/51, dipnotunda).

Dârimi'nin elimizdeki dört matbû nüshasında da bulunan bu hata muhtemelen bir istinsah hatasıdır. Ahmed b. Hanbel'de bunu düşündürtecek bir sened vardır. Şöyle ki, sözkonusu bu sened "Habbân b. Vâsi' an Ebîh an Abdillâh b. Zeyd b. Âsım Ammihi el-Mâzinî", yani

295- Cuhfe, Mekke ile Medine arasında bir yer olup Mekke'ye yaklaşık 320 km. mesafededir.

296- Abdullah b. Zeyd'in musnefi olarak: Müslim, Tahâret, 19 (1/211) Ebû Dâvûd, Tahâret, 50 (1/30); Tirmizî, Tahâret, 27 (1/50-51); Ahmed b. Hanbel, 4/39-42.

"Habbân b. Vâsi', babasından, (O da) amcası Abdullah b. Zeyd b. Âsım el-Mâzini'den (naklen)" şeklinde sevk edilmiştir. Sened yazılırken büyük ihtimalle "Âsım ammihi" ibaresi, "an ammihi Âsım" şekline dönüşmüştür. Bu senedde Abdullah'a, Habbân'ın babası Vâsi' b. Habbân'ın amcası denmesi, Abdullah Vâsi'in ana-bir amcası değilse -ki bunu tesbit imkânımız olmadı-, Abdullah ve Vâsi'in neseblerinin, yukarlarda Mebzûl b. Amr'da birleşimsinden dolayı olmalıdır.⁽²⁹⁷⁾

Bu hadiste Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem-, başını, ellerini yıkadıktan sonra yeni su alarak meshettiği görülmektedir. Bu, istenen bir husus olmasına rağmen, elleri yıkamaktan ellerde arta kalan su ile başa meshedilemeyeceği, yani yeni su almanın şart olduğu mânâsına gelmez. Nitekim Hz. Peygamber'in, ellerini yıkadıktan sonra, bundan ellerinde kalan ıslaklıkla başını meshettiğine dair rivâyetler de vardır.

Bu mesele "kullanılmış su"yun (mâ-i musta'mel) hükmü ile yakından alakalıdır. Musta'mel su, "bir hadesi, yani hükmî bir necâseti gidermek, farzı yerine getirmek veya sevap kazanmak için insanın bedeninde veya bir uzvunda kullanılmış su" demektir. Musta'mel su Hanefi Mezhebine göre temiz olup onunla maddi necasetler giderilebilir, ancak onunla hükmî necasetler giderilemez. Yani musta'mel su ile ne abdest alınabilir, ne gusledilebilir.

Diğer bir ifade ile musta'mel su Hanefi Mezhebine göre temizdir ama temizleyici değildir. Bununla beraber, yine Hanefi Mezhebindeki "müfta bih" görüşe göre abdestte elleri yıkamaktan elde kalan ıslaklıkla baş meshedilebilir. Çünkü ellerde arta kalan bu ıslaklık, kabda kalan su gibidir.

Şafiî Mezhebine göre de musta'mel su temizdir ama temizleyici değildir. İmam Şâfiî'den gelen bir görüşe ve İmâm Mâlik'e göre ise musta'mel su hem temizdir, hem de temizleyicidir, fakat tekrar kullanılması mekrûhtur.⁽²⁹⁸⁾

297- Bkz. Usdu'l-Ğâbe, 1/437, 3/250.

298- İbn Abidin, 1/67, 132-134; Menhel, 1/249-251, 2/48.

«٣٨»

باب المسح على العمامة

38. BÂB

SARIĞIN ÜZERİNE MESHETMEK

٧١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ الضَّمَرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ وَالْعِمَامَةِ⁽²⁹⁹⁾. قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: تَأْخُذُ بِهِ؟ قَالَ: إِي وَاللَّهِ.

716. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, Yahya'dan, (O) Ebû Seleme'den, (O) Ca'fer b. Amr b. Ümeyye ed-Damri'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki O, (yani Ca'fer'in babası Amr) Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellemestler(inin) ve sarığ(ının) üzerine meshederken görmüştü.⁽²⁹⁹⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye); "bunu kabul eder misin?" diye soruldu. O da; "evet, vallahi!" dedi.

AÇIKLAMA

Bu hadisin zâhirine göre abdestte baş yerine sarığa meshetmek yeterlidir. İmam Ahmed'in görüşü de budur. Bu görüşte olan alimlerin bir kısmı, baş yerine sarığa meshedilebilmesi için sarığın abdestli iken giyilmiş olması gerektiğini, çoğu alim ise bunun şart olmadığını, yine çoğu alim, sarığa meshetmekte bir zaman sınırlaması olmadığını söylemişlerdir. İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî ise sarığa,

299- Buhâri, Vudû', 48 (1/58-59); İbn Mâce, Tahâret, 89 (1/186); Musned, 4/179, 5/288.

ancak onunla beraber başa da meshedilirse meshedilebileceğini söylemiş ve sarığa meshedilmesini caiz gösteren hadisleri; Hz. Peygamber önce başına meshetmiş, sonra bunu, sarığına meshetmekle ikmal etmiş şeklinde yorumlamışlardır. Mâlikî Mezhebindeki meşhûr görüşe göre ise sarığa ancak bir zarûretten dolayı meshedilmesi sahih olur. Hanefî Mezhebine gelince, bu mezhepte baş yerine sarığa meshetmenin caiz olmadığı, bunun caiz olduğuna delâlet eden haberlerin ya husûsî bir izinle alâkalı, yahut mensûh olduğu söylenmiştir. Diğer bir izaha göre, Hz. Peygamber'in sarığına meshettiğini görüp rivâyet edenler, onun uzağında bulunmuş olacak ki, Hz. Peygamber başını meshederken sarığı başından çıkarmadığından dolayı onun sarığına meshettiğini sanmışlardır. Hanefî mezhebine göre kadın da başörtüsüne meshedemez. Bu ancak, kadının başörtüsüne meshedip ıslaklığın da başına geçip başının dörtte bir kadar kısmını ıslatması halinde caizdir.

«۳۹»

باب في نضح الفرج قبل الوضوء

39. BÂB

ABDESTTEN ÖNCE AVRET YERİNE SU SERPMEK HAKKINDA

۷۱۷ - أَخْبَرَنَا قَبِيصَةُ، أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَوَضَّأَ مَرَّةً مَرَّةً، وَنَضَحَ فَرْجَهُ^(۱).

717. Bize Kabisa haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Zeyd b. Eslem'den, (O) Atâ' b. Yesâr'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-

(bir defasında abdest uzuvlarını) birer kere (yıkayarak) abdest almış ve avret yerine su serpmiştir.⁽³⁰⁰⁾

AÇIKLAMA

Avret yerine su serpmek, orada ıslaklık görüldüğünde bunun istincâdan veya abdestten sonra oradan çıktığı, dolayısıyla istincânın tam olmadığı veya abdestin bozulduğu şeklinde meydana gelebilecek Şeytânî vesveselere karşı öğretilen psikolojik bir tedbirdir. Avret yerine su serpen, orada ıslaklık gördüğünde bunu, serpmiş olduğu suya hamleder ve Şeytânî vesveseden kurtulur.

Dârimi koyduğu başlıkla, avret yerine su serpme işinin abdestten önce, (istincâdan sonra) yapılmış olduğuna işaret etmek istemiştir. Bu başlık altında ibn Abbâs'ın mezkur hadisini zikrettiğine göre onun, arapçadaki "vâv" atıf harfinin mâtûfun aleyh ile mâtûf arasında "tertîb'e değil de "cem"e delâlet ettiği görüşünde olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı hadiste geçen "abdest almış ve ...su serpmiş" ifadesinden, "önce abdest almış sonra su serpmiş" mânâsı anlaşılmaz. Bundan bu iki fiilin, hangisinin önce hangisinin sonra olduğu belirtilmeksizin, vuku bulduğu anlaşılır.

Bilindiği gibi Basra nahivcileri de vâv atıf harfinin sadece "cem"a, yani iki şeyi bir hükümde, bir hususta birleştirmeye, Kûfe nahivcileri ise düzen ve tertibe, yani birinin önce, diğerinin ondan sonra yapılmış olduğuna delâlet ettiği görüşündedirler.⁽³⁰¹⁾

Bununla beraber Hz. Peygamber'in, avret yerine su serpme işini istincâdan sonra abdestten önce yaptığını belirten rivâyetlerin yanında, bunu abdestten sonra yaptığını belirten rivâyetler de vardır. Bundan anlaşılıyor ki Hz. Peygamber, bu işi bazan abdestten önce bazan da sonra yapmıştı. Avret yerine su serpmek, bilhassa vesveseli insan için, müstehabdır.⁽³⁰²⁾

300- Bkz. 697. hadis.

301- Menhel, 2/16; İstilahat, 1/109.

302- İbn Abidin, 1/85, 231; Menhel, 2/152-153.

«٤٠»

باب المنديل بعد الوضوء.

40. BÂB

ABDESTDEN SONRA MENDİL (KULLANMAK)

٧١٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كَهَيْلٍ، عَنْ كُرَيْبٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: سَأَلْتُ مَيْمُونَةَ خَالَتِي عَنْ غُسْلِ النَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْجَنَابَةِ؟ فَقَالَتْ: كَانَ يُؤْتَى بِالْإِنَاءِ فَيُفَرِّغُ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ وَمَا أَصَابَهُ، ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَسَائِرَ جَسَدِهِ ثُمَّ يَتَحَوَّلُ فَيَغْسِلُ رِجْلَيْهِ، ثُمَّ يُؤْتَى بِالْمَنْدِيلِ فَيَضَعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيَنْفُضُ أَصَابِعَهُ وَلَا يَمْسُهُ⁽³⁰³⁾.

718. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İbn Ebî Leyla'dan, (O) Seleme b. Küheyl'den, (O) Küreyb'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Teyzem Meymûne'ye, Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- cünüplükten yıkanışını, (yani nasıl gusül yaptığını) sormuştum da O şöyle demişti: Su kabı getirilir, O da sağ eliyle sol eline (su) döker ve avret yeri ile ona bulaşan şeyleri yıkar, sonra, namaz için aldığı abdest gibi abdest alır, sonra başını ve vücûdunun geri kalanını yıkar, sonra (gusül yaptığı yerden) ayrılır ve ayaklarını yıkar, sonra ona mendil (havlu) getirilirdi. O bu (havluyu) önüne kor ve ona dokunmayarak, (silinmeyerek) parmaklarını (sular akıp gitsin diye) silkerdi.⁽³⁰³⁾

303- Buhâri, Gûsl, 7 (1/69-70), 16, 18 (1/72, 73); Müslim, Hayz, 38 (1/254-255); Ebû Dâvûd, Tahâret, 98 (1/64); Nesâî, Tahâret, 160, 161 (1/113, 114); Tirmizi, Tahâret, 76 (1/174); İbn Mâce, Tahâret, 59 (1/158); Musned, 6/335. Bkz. 753. hadis.

AÇIKLAMA

Bu hadisi, gusül ve abdestten sonra havlu ve benzeri bir şeyle kurulanmanın mekrûh olduğu görüşünde olanlar, kendilerine delil getirmişlerdir. Fakat bu hadiste onların lehine bir delil yoktur. Çünkü bu olayda Hz. Peygamber'in, getirilen havlu ile kurulanmaması, havlu veya o anki durumu ile alâkalı bir sebepten dolayı olmuş olabilir. Aslında ona havlu getirilmiş olması, onun daha önce gusülden sonra havlu ile kurulandığını gösterir. Nitekim Hz. Peygamber'in gusül ve abdestten sonra havlu yerine geçecek bir şeyle kurulandığına delâlet eden rivâyetler vardır. Bu konuda gusül ile abdestin bir farkı yoktur. Hanefi Mezhebinde gusül ve abdestten sonra havlu veya benzeri bir şeyle kurulanmak gusül ve abdestin âdâbından sayılmış, Ebû Hanife, Mâlik ve Ahmed b. Hanbel de bunun mübâh olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda Şâfiî Mezhebinde ise, terk edilmesi müstehab; yapılması mekrûh; müstehab; kışın değil de yazın mekrûh; mübâh olduğu şeklinde beş görüş vardır. Bunların en meşhûru birinci görüştür. Bununla beraber bu mezhebe de, soğuk gibi bir ihtiyaç halinde gusül ve abdesten sonra kurulanmada hiçbir kerâhet yoktur.

«٤١»

باب في المسح على الخفين

41. BÂB

MESTLER ÜZERİNE MESHETMEK HAKKINDA

٧١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَعِيمٍ، ثنا زَكَرِيَّا - هُوَ ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ -، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمَغِيرَةِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي سَفَرٍ، فَقَالَ: أَمْعَكَ مَاءً؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَنَزَلَ عَن رَاحِلَتِي فَمَشَى حَتَّى تَوَارَى عَنِّي فِي سَوَادِ اللَّيْلِ، ثُمَّ جَاءَ فَأَفْرَغْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْإِدَاوَةِ، فَغَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجْهَهُ وَعَلَيْنِ جَبَّةً مِنْ صُوفٍ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُخْرِجَ ذِرَاعَيْهِ مِنْهَا حَتَّى أَخْرَجَهُمَا مِنْ أَسْفَلِ الْجَبَّةِ، فَغَسَلَ ذِرَاعَيْهِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ حُفَّتَيْهِ، فَقَالَ: دَعُهُمَا فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا^(١).

719. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Zekerıyyâ -ki O İbn Ebi Zâ'ide'dir-, Âmir'den, (O) Urve İbnu'l-Muğire'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti (ki, Urve'nin babası el-Muğire) şöyle dedi: Bir yolculukta bir gece Rasûlullah'la -sallallahu aleyhi ve sellem- beraber idim. Bir ara; "*yanında su var mı?*" buyurdu. Ben de, "evet" dedim. Bunun üzerine devesinden ve gecenin karanlığında benden gizleninceye kadar yürüdü. Sonra geldi. Ben de O'na su kabından (su) döktüm de o ellerini ve yüzünü yıkadı. Üzerinde yün bir cübbe vardı. (Yen'inin darlığı yüzünden) kollarını ondan çıkaramadı. Sonunda onları cübbenin alt tarafından çıkardı ve kollarını yıkadı, başına mesh etti. Sonra ben, mestlerini çekip çıkarmak için uzandım. Bunun üzerine; "onları bırak. Çünkü ben (ayaklarımı) onlara temiz olarak sokmuştum" buyurdu ve onların üzerine meshetti.⁽³⁰⁴⁾

AÇIKLAMA

"Mest," topuklarla beraber ayakları örten ayakkabı demektir. "Mesh" ise, burada, ıslak eli veya onun yerine geçecek bir şeyi Şer'i müddeti içinde mestin üzerine değdirmektir. Abdest alırken ayakları yıkama yerine, ayaklara abdestli iken giyilmiş olan mestler üzerine meshetmek, Ehl-i Sünnet müslümanlar nezdinde tevâtüren sâbit olan bir durumdur. Aşere-i Mübeşşere dahil seksenden fazla Sahâbî bu konuda merfû hadis rivâyet etmiştir. Bundan dolayı Ebû Hanife bunu caiz görmeyi, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat olma alâmetlerinden biri telakki etmiştir. Buna göre Mâ'ide Sûresinin 6. âyetindeki, abdestte ayakları yıkama emri, (abdestli olarak) mest giymemiş olanlara hitap etmektedir. Nitekim bu âyetin nuzûlünden⁽³⁰⁵⁾ sonra Hz. Peygamber'in mestler üzerine meshettiğini bildiren hadisler vardır.

304- Buhâri, Vudû', 48- 59 (1/58-59); Müslim, Tahâret, 75-82 (1/228-231); Ebû Dâvûd, Tahâret, 59 (1/37,40); Nesâ'î, Tahâret, 95, 96 (1/70-71); Musned, 4/245, 251, 255; İbn Mâce, Tahâret, 84 (1/181).

305- Bu âyet Benul-Mustalik (=Mureysi') gazvesinde nazil olmuştu. Bu gazvenin, hicri 4. veya 5. yahut 6. yılda vukûbulduğu nakledilir. Bu dönemle ilgili olaylar hakkında verilen farklı tarihler, daha ziyade tarihleme metodundan kaynaklanmaktadır.

Bu demektir ki, Sünnet, âyeti "tahsis" etmiştir. Abdestte mestler üzerine meshetmenin önceki milletlerde olmadığı, bunun müslümanlara tanınan bir kolaylık olduğu nakledilir. İslâm'da ise, mezkûr âyetin, mestler üzerine meshetmeyi neshettiği iddiasına karşı, "bu, ondan önce yoktu" denilmediğine bakılacak olursa, bu meshin, mezkûr âyetin nuzûlünden önce meşrû' kılındığı söylenebilir.

Mestler üzerine meshetmek caiz olmakla beraber, Ebû Hanife, Mâlik ve Şâfiî aslolan yıkamanın daha üstün olduğunu, Ahmed b. Hanbel'den gelen en sahih rivâyete göre ise O, meshin daha üstün olduğunu söylemişlerdir. Diğer taraftan mestler üzerine meshin caiz olması için mestlerin giyilme durumu ve evsafı ile alâkalı bazı şartlar vardır. Şöyle ki, mestler üzerine meshin yapılabilmesi için onların abdestli olarak giyilmiş olmaları şarttır. Mâlik, Şâfiî ve Ahmed mestlerin, abdest tam alındıktan sonra giyilmelerinin şart olduğunu, Ebû Hanife ise sağ ayağı yıkayıp sağ mestin, sonra sol ayağı yıkayıp sol mestin giyilebileceğini söylemişlerdir. Hanefi alimlere göre mestlerin de şu vasıfları taşımaları şarttır: a) Ayakları topuklarıyla beraber her taraftan örtmüş olmak; b) Ayakta oldukları halde onlarla en az bir fersah (=üç mil=5040 m.) yürüyebilmek mümkün olmak; (Şâfiîler, onlarla, namazın kısaltılarak kılınabileceği bir mesafeye kadar gitmeyi şart koşarlar); c) Mestlerden herbiri topuktan aşağıda, ayak parmaklarının küçüğü ile üç parmak miktarı delik, yırtık ve sökükten hali olmak; d) Bağırsız olarak ayakta durabilecek derecede kalın olmak, e) Dışardaki suyu hemen emip ayak tenine ulaştırmamak. Hanefi Mezhebine göre, mestler üzerine meshedilebilmesi için ayrıca, her ayağın ön tarafından, elin en küçük parmağı ile en az üç parmak miktarı yaradılıştan mevcut olmak da şarttır. Kısaca abdestte mestler üzerine meshetmek için belli başlı iki şart vardır: 1. "Mest" denilebilecek vasıflara sahip ayakkabılar; 2. Bunları abdestli olarak giymiş olmak. Bu iki şart, yukarıdaki hadisten çıkarılabilir. Şöyle ki onda "mestler" in zikri geçmektedir. Bir şey mutlak olarak zikredildiğinde akla onun tam olanı gelir. Hadiste ikinci şarta ise sarahtan işaret edilmiştir. Abdestte mestler üzerine meshetmek kâfi olan miktar hakkında ise; Malikiler, mestlerin üstünün bütününe; Hanbeliler mestlerin üstünün çoğu kısmına; Şâfiîler, bir parmak kadar da olsa "mesh" ismi verilebilecek bir miktarına; Hanefiler her ayağın ön tarafına tesadüf eden mestin üzerindeki, el parmaklarının

en küçüğü ile üç parmaklık bir yere meshedilmesinin vâcib (farz) olduğunu söylemişlerdir.

«٤٢»

باب التوقيت في المسح

42. BÂB

MESHDE MÜDDET KOYMA

٧٢٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، ثنا عَمْرُو بْنُ قَيْسٍ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُخَيْمِرَةَ، عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِيٍّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ، وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمَقِيمِ، يَعْنِي: الْمَسْحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ⁽³⁰⁶⁾.

720. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân rivâyet edip (dedi ki), bize Amr b. Kays, el-Hakem b. Uteybe'den, (O) el-Kâsım b. Muhaymire'den, (O) Şureyh b. Hânî'den, (O da) Hz. Ali b. Ebi Tâlib'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Ali) şöyle dedi: "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, yolcu ("musâfir") için üç gün ve gecelerini, (kentinde) oturan (mukîm) için ise bir gün bir gece (müddet) koydu. (Hz. Ali) mestler üzerine meshi kastediyor.⁽³⁰⁶⁾

AÇIKLAMA

Yolcu ("musafir")den maksat, "sefer müddeti" denilen, namazların kısaltılarak kılınabileceği kadar uzaklıkta bir yere giden kimsedir.

306- Müslim, Tahâret, 85 (1/232); Nesâ'î, Tahâret, 98 (1/72); İbn Mâce, Tahâret, 86 (1/183); Musned, 1/96, 100, 113, 120, 133, 134, 146.

Bu yer Hanefi Mezhebine göre mu'tedil bir yürüyüşle en az üç günlük, yani onsekiz saatlik bir mesafedir. Bazı Hanefi fakihlere göre "sefer müddeti" 18 fersahlık, yani 90 km. 720 m.'lik bir mesafedir. İmam Mâlik, İmam Ahmed ve son görüşünde İmam Şâfi'ye göre ise sefer müddeti 16 fersah, yani 80 km. 640 m.'dir.

Yukarıdaki hadis musâfir'in üç gün üç gece, mukîmin bir gün bir gece, abdestte mestlerinin üzerine meshedebileceğine delâlet etmektedir. Ebû Hanife, Şâfi ve Ahmed'e göre de hüküm böyledir. Ancak Şâfi ve Hanbeli mezheplerine göre yolculuğun mübah olması gerekir. Bunlara göre, ma'siyet sayılan bir yolculukta mesh müddeti bir gün bir gecedir. Maliki Mezhebine göre ise mestler üzerine meshin bir müddeti yoktur. Guslü gerektiren bir şey olmadıkça, mestler üzerine mesh yapılabilir. Sadece cuma namazını kılacak kimseler için cuma gününü mestleri çıkarıp ayakları yıkamak mendubdur. Mestlere meshetmekte müddet kabul edenlere göre bu müddet, mestler giyildikten sonra, vukubulan hadesten, (yani abdestin bozulmasından) itibaren başlar.

«٤٣»

باب المسح على النعلين

43. BÂB

PAPUÇLAR ÜZERİNE MESHETMEK

٧٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا يُونُسُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ خَيْرٍ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى نَعْلَيْهِ، فَوَسَّعَ ثُمَّ قَالَ: لَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَعَلْتُ لَرَأَيْتُ أَنَّ بَاطِنَ الْقَدَمَيْنِ أَحَقُّ بِالْمَسْحِ مِنْ ظَاهِرِهِمَا^(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هَذَا الْحَدِيثُ مَنْسُوخٌ بِقَوْلِهِ: ﴿فَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾^(٢).

721. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Yûnus, Ebû

İshak'tan, (O da) Abdu Hayr'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Abd Hayr) şöyle dedi: Hz. Ali'yi abdest alırken görmüştüm. O, pabuçların üzerine meshetmiş, ardından (sözü) açmış, sonra şöyle demişti: "Şayet ben, sizin benim yaptığımı gördüğünüz gibi, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- yaptığını görmemiş olsaydım, ayakların içinin (altının), meshedilmeye, dışlarından (üstlerinden) daha lâayık olacağı görüşünde bulunurdum".⁽³⁰⁷⁾ Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, bu hadis, "...başınızı meshedin ve ayaklarınızı da topuklara kadar (yıkayın)"⁽³⁰⁸⁾ âyetiyle neshedilmiştir.

AÇIKLAMA

"Papuç" diye tercüme ettiğimiz "na'l", ayağı, yere çıplak dokunmaktan koruyan şey, ayakkabı demektir. Türkçede buna "nâlin" veya, bugünkü kullanışta ayağa takılan "terlik" de denir. Abdestte papuçların üzerine meshetmek, çıplak ayak üzerine meshetmek gibidir. Çünkü pabuçlar, tasmalarla ayağa bağlı olup üstleri açıktır. Dârimi'nin, Hz. Ali'nin haberini izahına göre, Mâ'ide Sûresinin 6. âyeti inmeden önce abdestte pabuçların, yani çıplak ayakların üzerine meshetmek meşrûymuş, sonra mezkûr âyetle bu hüküm kaldırılmıştır. Hadisi bu şekliyle kabul edecek olursak, bu izah ma'kûldur. Ancak hadis bu şekliyle garibdir. Çünkü onun, diğer tariklerle gelen rivâyetlerinin hiçbirinde "papuçlar üzerine meshetme"nin zikri geçmemektedir. Onlarda "papuçlar" yerine "mestler" veya "ayaklar" kelimeleri mezkûrdur. "Ayaklar" kelimesinin geçtiği bir rivâyetin râvisi olan Vekî' ise, rivâyetin sonunda, "(ayaklarla) mestleri kastediyor" açıklamasını yapmıştır. Hz. Ali'den gelen ve abdestte ayakları yıkadığını belirten haberleri de nazar-ı i'tibara alırsak, sözkonusu rivâyetlerde "ayaklar"dan "mestlerin ayakları"nın kastedilmiş olduğu kesinlikle anlaşılır. Hadisin asli şeklini bu şekilde tesbit ettikten sonra Dârimi'nin yukarıdaki izahını kabul etmek mümkün değildir. Çünkü bu durumda mestler üzerine mes-

307- Ebû Dâvûd, Tahâret, 63 (1/42, "na'leyn" yerine "huffeyn" veya "kademeyn" kelimeleri geçmekte); Dârekutnî, 1/199 ("huffeyn" kelimesi ile).

308- Mâ'ide sûresi, 6. Hiçbir kırâatde "femsehu" okuyuşu yoktur.

hetme ruhsatının mezkûr âyetle kaldırılmış olduğu neticesi çıkar ki, Dârimi'nin kendisi de, önceki bablardan anlaşılacağı üzere, bu görüşte değildir. Nitekim mezkûr âyetin nuzûlünden sonra Hz. Peygamber'in mestler üzerine meshettiği sahih senedle rivâyet edilmiştir.

Bu söylenenlerin yanında Hz. Ali'nin bir abdestte papuçlar üzerine meshettiğini gösteren başka haberler de vardır.⁽³⁰⁹⁾ Fakat bu haberler, incelendiklerinde görüleceği üzere, ya abdestli olduğu halde yeniden abdest alması ile (-ki hadislerde buna "hafif abdest" ta'bir edilir-), veya papuçların içinde ayaklarını yıkayıp papuçlarının üzerine meshetmesi ile, yahut ayaklarında (meshetmeye elverişli) çorapları olduğu halde çoraplarla beraber papuçlarının da üstüne meshetmesi ile alâkalıdır, ya da bu haberlerde, mezkûr durumlar ihtimal dahilindedir. Burada şu hususa da işâret etmek lâzımdır: Haberlerden anlaşıldığına göre, birkaç abdest çeşidi vardır: Abdestli olanın alacağı abdest; uykudan önce, uyumak için alınacak abdest; ateşte pişmiş şeylerin yenmesinden dolayı alınacak abdest; namaz kılmak için alınacak abdest. Rivâyetlerde, "hafif abdest", "namaz için aldığı abdest gibi abdest aldı" gibi şekillerde abdestler arasında bir ayrımın yapıldığına rastlamaktayız.⁽³¹⁰⁾

Netice olarak, namaz için alınacak abdestte papuçların üzerine meshetmek yeterli değildir. Ayakları, papuçların içinde veya dışında mutlaka yıkamak gerekir.

«٤٤»

باب القول بعد الوضوء

44. BÂB

ABDESTTEN SONRA SÖYLENİLECEK SÖZ

309- Beyheki, 1/75, 287.

310- Feyzu'l-Bâri, 1/268.

٧٢٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حَيْوَةُ، أَنَا أَبُو عَقِيلٍ زُهْرَةُ بْنُ مَعْبُدٍ، عَنْ ابْنِ عَمِّهِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا يُحَدِّثُ أَصْحَابَهُ فَقَالَ: مَنْ قَامَ إِذَا اسْتَقَلَّتِ الشَّمْسُ فَتَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. فَقَالَ عُقْبَةُ: فَقُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَزَقَنِي أَنْ أَسْمَعَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.

فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَكَانَ تَجَاهِي جَالِسًا: أَتَعَجَّبُ مِنْ هَذَا؟ فَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَعْجَبَ مِنْ هَذَا قَبْلَ أَنْ تَأْتِي، فَقُلْتُ: وَمَا ذَلِكَ بِيَايِي أَنْتَ وَأُمِّي؟ فَقَالَ عُمَرُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ رَفَعَ بَصَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ - أَوْ قَالَ: نَظَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ -، فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَتُحِتَ لَهُ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهِنَّ شَاءَ^(٣).

722. Bize Abdullah b. Yezîd haber verip (dedi ki), bize Hayve rivâyet edip (dedi ki), Ebû Akîl Zühre b. Ma'bed, amcasının oğlundan, (O da) Ukbe b. Âmir'den naklen haber verdi ki, O (yani Ukbe) Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile beraber Tebûk gazasına çıkmıştı. Derken Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir gün Ashabına konuşmak üzere oturmuş ve şöyle buyurmuştu: "Kim güneş yükseldiği zaman kalkar, abdest alır, abdesti de güzelce alır, sonra iki rekât namaz kılarsa, günâhlarından, annesinin onu doğurduğu gündeki gibi, çıkmış (kurtulmuş) olur." Ukbe dedi ki, bunun üzerine ben; "bunu Rasûlullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- duymakla beni rızıklandıran Allah'a hamdolsun!" demiştim de, Ömer İbnu'l-Hattab -ki O, karşımda oturmuş bir haldeydi-, şöyle karşılık vermişti: "Buna hayret mi ediyorsun? Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, sen gelmeden önce bundan daha hayret verici bir şey buyurmuştu." O zaman, "peki, o nedir? Babam-anam sana fedâ olsun!" demiştim de Ömer (radiyallahu anh) şöyle cevap vermişti: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle

buyurmuştu: *"Kim abdest alır, abdestini de güzelce alır; sonra gözünü göğe -veya "bakışını göğe" buyurmuştu- kaldırır ve "Eşhedu en lâ ilâhe illellahu vahdehu lâ şerike lehu ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve Rasûluhu = şehâdet ederim ki; tek olan, hiçbir ortağı olmayan Allah'tan başka hiçbir İlah yoktur. Ve şehâdet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve elçisidir" derse, ona Cennetin sekiz kapısı açılır. O, onların hangisinden isterse (Cennete) girer."*⁽³¹¹⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, âdâb ve erkânına uygun olarak ihlaslı bir şekilde yapılacak az ibadetin çok büyük mükâfaatlar kazandıracağına delâlet etmektedir. İnsan, yapacağı böyle bir amelle, bir elektrik düğmesine dokunup da zifiri karanlığı ışığa boğması gibi, zulmetli günâhkâr dünyasını aydınlık bir hâle çevirebilir. Ancak, ilgili diğer rivâyetler gösteriyor ki, burada sözkonusu olan bağışlanacak günâhlar, küçük günâhlardır. Kul haklarına taalluk eden günâhlar da bu bağışlamanın dışındadır.

Hanefî Mezhebine göre abdestten sonra mezkûr duanın okunması ve, "kerâhat vakitleri" dışında iki rekât namazın kılınması müstehabdır. Abdestden sonra iki rekât namaz kılmanın, dört mezhebe göre sünnet olduğu da söylenmiştir.

Hadis, Cennetin sekizden fazla kapısının olduğuna da delâlet etmektedir. Cennetin; İman, Namaz, Oruç, Sadaka, Öfkesini Yenenler, Rızâ Olanlar, Cihad ve Tevbe isimli sekiz kapısının yanında Rahmet, Reyyân, Kuşluk, Sevinç... isimli kapılarının olduğu da nakledilir. Bir açıklamaya göre Cennetin asıl sekiz büyük kapısı vardır. Diğer kapılar, bu büyük kapıların içinde yer alan küçük kapılardır.⁽³¹²⁾

311- Müslim, Tahâret, 17 (1/209-210); Ebû Dâvûd, Tahâret, 65 (1/43-44); Nesâ'î, Tahâret, 108 (1/78); Tirmizî, Tahâret, 41 (1/77-78); İbn Mâce, Tahâret, 60 (1/159); Musned, 1/19, 4/151, 158; Amelul-Yevm ve'l-Leyle, 174. Darimî'nin senedi, içinde meçhul bir râvî (Zühre'nin amcasının oğlu) bulunduğu için munkatî'dir.

312- Umdet, 10/262; Menhel, 2/158.

«20»

باب فضل الوضوء

45. BÂB

ABDESTİN ÜSTÜNLÜĞÜ

٧٦٣ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَصْنَعُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ وَهُوَ جُنُبٌ؟ فَقَالَتْ: كَانَ يَتَوَضَّأُ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ يَنَامُ^(١).

723. Bize Ahmed b. Abdillâh haber verip (dedi ki), bize Leys b. Sa'd, Ebu'z-Zübeyr'den, (O) Sufyân b. Abdillâh'tan, (O) Âsım b. Sufyân'dan (naklen) rivâyet etti ki, onlar (yani Âsım ve arkadaşları) Selâsil Savaşı'nı yaptılar ve Muâviye'nin yanına döndüler. (Muâviye'nin) yanında Ebû Eyyûb ve Ukbe b. Âmir vardı. Derken Ebû Eyyûb dedi ki "Ben Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyururken işitmiştim:

"Kim emredildiği gibi abdest alır ve emredildiği gibi namaz kılarsa, geçmiş (kötü, günâh) amelleri bağışlanır." "(O) böyle mi (buyurmuştu), Ukbe!" O da "evet, (böyle buyurmuştu)" dedi.⁽³¹³⁾

AÇIKLAMA

Yâkût el-Hamevî'nin nakline göre İbn Hıbbân el-Envâ' isimli kitabında bu hadisi rivâyet ettikten sonra Selâsil Savaşı'nın Hz.

313- Nesâ'î, Tahâret, 107 (1/76-77); İbn Mace, İkâmet, 193 (1/447); Musned, 5/423.

Muâviye zamanında vukubulduğunu haber vermiştir. Yâkût ise bu "Selâsil" in ne olduğunu bilmediğini kaydetmiştir.⁽³¹⁴⁾ Biz de babilmediğimiz tarih kitaplarında bu savaş hakkında bir bilgi bulamadık.

٧٢٤ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ - أَوْ الْمُؤْمِنُ - فَغَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَتْ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنِهِ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ، فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَتْ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ حَتَّى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوبِ^(٣).

724. Bize el-Hakem İbnu'l-Mubârek haber verip (dedi ki), bize Mâlik, Süheyl b. Ebî Sâlik'ten, (O) babasından, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: Müslüman -veya mü'min- kul abdest aldığı anda yüzünü yıkadığı zaman, gözüyle kendisine bakmış olduğu her günah, su ile beraber -veya "suyun son damlası ile beraber"- yüzünden çıkar, (gider). Ellerini yıkadığı zaman ise, elleriyle tutmuş olduğu her günah, su ile beraber -veya "suyun son damlası ile beraber"- ellerinden çıkar, (gider). (Abdest alan kul) sonunda günâhlardan arınmış bir hale gelir.⁽³¹⁵⁾

٧٢٥ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ سَلَمَانَ تَحْتَ شَجَرَةٍ فَأَخَذَ مِنْهَا غُضًّا يَابِسًا فَهَزَّهُ حَتَّى تَحَاتَّ وَرَقُهُ، قَالَ: أَمَا تَسْأَلُنِي لِمَ أَفْعَلُ هَذَا؟ قُلْتُ لَهُ: لِمَ فَعَلْتَهُ؟ قَالَ: هَكَذَا فَعَلَ بِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ وَصَلَّى الْخُمْسَ تَحَاتَّتْ ذُنُوبُهُ كَمَا تَحَاتُّ هَذَا الْوَرَقُ ثُمَّ قَالَ: ﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيْ النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ - إِلَى قَوْلِهِ - ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ﴾^(٣).

314- Mu'cemu'l-Buldân, "Selâsil" maddesi.

315- Müslim, Tahâret, 32 (1/215); Tirmizî, Tahâret, 2 (1/6-7); Muvatta; Tahâret, 31 (1/32); Musned, 2/303.

725. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Ali b. Zeyd'den, (O da) Ebû Osman'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Osman) şöyle dedi: Selmân'la beraber bir ağacın altında idim. Ondan kuru bir dal aldı ve onu, yaprakları dökülünceye kadar salladı. (Sonra): "Bana sormuyor musun, bunu niçin yapıyorum?" dedi. Ben de O'na, "bunu niçin yaptın?" dedim. Şöyle karşılık verdi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana böyle yapmış, sonra şöyle buyurmuştu: "Şüphe yok ki, müslüman abdest aldığı anda abdesti güzelce alınca ve beş (vakit) namazı kılınca günahları şu yaprakların dökülmesi gibi dökülür." Sonra "Gündüzün iki tarafında ve gecenin (gündüze) yakın saatlerinde namaz kıl" (meâlindeki âyeti), "bu, ibret alanlara bir öğüttür"⁽³¹⁶⁾ sözüne kadar okudu.⁽³¹⁷⁾

«٤٦»

باب الوضوء لكل صلاة

46. BÂB

HER NAMAZ İÇİN ABDEST ALMA

٧٢٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَامِرٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ، وَكَانَ أَحَدُنَا يَكْفِيهِ الْوُضُوءُ مَا لَمْ يُحْدِثْ^(١).

726. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Amr b. Âmir el-Ensâri'den, (O da) Enes b. Mâlik'ten (naklen) haber verdi

316- Hûd sûresi, 114. Ayetin aradaki cümlesinin meâli şöyledir: "Çünkü iyilikler, kötülükleri giderir."

317- Musned, 5/437, 438-439. Bu hadisi Taberâni de orta ve büyük Mu'cem'lerinde rivâyet etmiştir. Hadisin senedindeki Ali b. Zeyd zayıftır (Mecmeu'z-Zevâ'id, 1/297-298).

(ki, Enes) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- her namaz için abdest alırdı. (Herhangi) birimize ise, abdestini bozmadığı sürece bir abdest kâfi gelirdi.⁽³¹⁸⁾

AÇIKLAMA

Hız. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- ekseri âdetleri, her namaz için, abdestli olduğu halde abdest almaktı. Ancak tek abdestle birkaç vaktin namazını kıldığına dair de sahih rivâyetler vardır. Bu konuda şu açıklamalar yapılmaktadır: Muhtemelen, her namaz için abdest almak, önceleri sadece Hız. Peygamber için farzdı. Sonra Hayber yılında (hicri 7. yıl) bu farzlık kaldırılmıştı. Nitekim 664. hadis de bunu göstermektedir. Veya Hız. Peygamber, önceleri, daha faziletli olduğu için her namazda abdest alıyordu. Sonra, böyle yapmanın vâcib olduğu zannedilir endişesiyle tek abdestle birkaç vakit namaz kılmış ve bunun caiz olduğunu göstermişti. Bu durumda 664. hadisdeki "emr" in "müstehablık" ifade ettiğini söylemek lâzımdır. Sahâbe-i Kiramın da, her ne kadar zaman zaman tek abdestle birkaç vaktin namazını kılıyor idiyseler de, daha faziletli olduğu için, her namazda, abdestli oldukları halde abdest aldıkları da sâbittir. Her vakit namaz için, abdestli olunduğu halde abdest almak müstehabdır.⁽³¹⁹⁾

«٤٧»

باب لا وضوء الا من حدث

47. BÂB

ABDEST SADECE HADES'TEN⁽³²⁰⁾ DOLAYI GEREKİR

318- Buhâri, Vudû', 54 (1/60); Ebû Dâvûd, Tahâret, 66 (1/44); Nesâî, Tahâret, 100 (1/73); İbn Mâce, Tahâret, 72 (1/170); Tirmizi, Tahâret, 44 (1/86); Musned, 3/132, 154, 260.

319- Bkz. 663. hadisin açıklaması ve 664. hadis.

320- Hades; abdest, teyemmüm veya gusûl ile zâil olan hükmi pislik, abdestsizlik demektir.

٧٢٧ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ حَرَكَةً فِي ذُبُرِهِ فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَحَدَتْ أَوْ لَمْ يُحَدِّثْ؟ فَلَا يَنْصَرِفَنَّ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا⁽³²¹⁾.

727. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Süheyl b. Ebi Sâlih'ten, (O) babasından, (O da) Ebu Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Sizden biriniz namazı esnasında oturağında bir hareketin olduğunu sanır da, abdesti bozuldu mu yahut bozulmadı mı diye kendisine bir güçlük çıkarsa, bir ses işitinceye veya bir koku hissedinceye kadar (namazından) ayrılmasın."⁽³²¹⁾

AÇIKLAMA

Hadisin zahirine göre abdesti bozan sadece iki şey vardır. Dârimi ise, koyduğu başlıkla bunun böyle anlaşılmamasına dikkat çekmektedir.

Zira zikredilen iki şeyden başka da abdesti bozan, yani "hades"e (abdestsizlik haline) sebep olan durumlar vardır. Burada sadece ikisinin zikredilmesi namaz içinde Şeytanın ekseriya o yönden vesvese vermesinden dolayı ve muhtemelen, hadisin, böyle bir vesvese içinde olan bir kimseye cevap olması sebebiyle halin gereğidir. Nitekim Abdullah b. Zeyd'in bir rivâyetinde Hz. Peygamber'e, namazında vesveseye düşen bir adam şikâyetinde bulunmuş, bunun üzerine Hz. Peygamber de; "bir ses işitinceye veya bir koku hissedinceye kadar (namazdan) ayrılmasın" buyurmuştu.⁽³²²⁾

Dârimi'nin koyduğu başlıktan, abdestin sadece hadesten dolayı gerekeceği de anlaşılabilir. Zâhiriler, Mâide Sûresinin 6. âyetinin za-

321- Müslim, Hayz, 99 (1/276); Ebû Dâvûd, Tahâret, 68 (1/45); Musned, 3/330, 414.

322- Ebû Dâvûd, Tahâret, 68 (1/45).

hirine dayanıp abdestin mutlak olarak namaza kalkmaktan dolayı, (binaenaleyh her vakit namazı için abdest almamanın) farz olacağını söylemişlerdir. Dârimi, bir önceki hadiste her vakit namazı için abdestin gerekmediğini tesbitten sonra burada, abdestin sadece hadesten gerekeceğine delâlet eden bir başlık koymuştur. Bu durumda onun zâhîrilerin tam aksi görüşte olduğu ve abdestin farz olmasının sebebi olarak sadece hadesi gördüğü düşünülebilir. Nitekim abdestin farz olma sebebi olarak sadece hadesi görenler vardır. Ancak Dârimi'nin, 665. hadisin izahı sadedinde söylediklerinden O'nun, her ikisini, yani hades (abdestsizlik hali) ile namaz kılmak istemeyi birlikte şart gördüğü anlaşılmaktadır. Alimlerin ekserisinin görüşü de budur.

Şu halde Dârimi'nin koyduğu başlığın iki mânâsı olabilir: Bu bölümle ilgili olan mânâsı şudur: Abdest sadece kesin hadesten gerekir, şüpheden dolayı gerekmez. Burada asıl anlatılmak istenen budur. Başlık altında zikredilen hadis de bu mânâyı desteklemektedir. Başlığın, abdestin farz olma sebepleri ile ilgili olan mânâsı ise şudur: Namaz kılmak isteyene, sadece hadesten dolayı, yani abdestsiz olduğunda abdest alması gerekir. Dârimi, daha önce merfû' hadis olduğunu kaydettiği (bkz. 665. hadis) bu cümleyi iki yerde kullanmakla herhalde onun bu iki mânâyı da gelebileceğine işaret etmek istemiştir.

Yukarıdaki hadisten, İslâm hukukunun mühim kaidelerinden biri de çıkmaktadır. Bu, "yakîn, şek ile zâil olmaz" kaidesidir. Bu kaide nin meselemize uygulanması şöyledir: Namaz kılmakta olan kimse abdestli olduğunu yakînen biliyordu. Sonra abdesti bozuldu mu, bozulmadı mı diye bir şüphe içine düşmüş. İşte bu şüphe ile, abdestli olduğuna dair daha önceki kesin bilgisi ortadan kalkmaz ve o, abdestli sayılır. Alimlerin ekserisi bu şüphenin namazın içinde veya dışında meydana gelmesinde fark olmadığını, her iki halde de abdestin baki kaldığını söylemişlerdir. Mâlikî Mezhebindeki meşhûr görüşe göre ise, namaza başlamadan önce abdestin bozulduğu konusunda şüphe içine düşülürse abdest geçersiz olur, namaz, yeniden abdest alınıp kılınmalıdır. Şayet şüphe namazın içinde iken arız olursa, abdestsizlik hali açık olarak meydana çıkmadıkça namaz kesilmez. Şüpheden sonra abdestli olduğu ortaya çıkarsa mesele kal-

maz. Ancak şüphe devam eder veya abdestsizlik hali ortaya çıkarsa, abdest ve namaz iade edilir.

Namaz içinde abdestin bozulduğu kesinlik kazanınca namazdan ayrılıp abdest alınır ve Hanefi Mezhebine göre, namaza kalınan yerden devam edilir, Şâfiî, Mâlik ve Ahmed'e göre ise namaza baştan başlanır. Hanefi Mezhebinde efdal olan da namaza yeniden başlamaktır.⁽³²³⁾

«٤٨»

باب الوضوء من النوم

48. BÂB

UYKUDAN DOLAYI ABDEST ALMAK

٧٢٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ابْنُ بَقِيَّةَ بْنِ الْوَلِيدِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ
ابْنِ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنِي عَطِيَّةُ بْنُ قَيْسٍ الْكَلَاعِيُّ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ:
أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: إِنَّمَا الْعَيْنَانِ وَكَأُ السَّهْمِ، فَإِذَا نَامَتِ الْعَيْنُ اسْتَطْلَقَ الْوُكُوءُ^(١).
قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ: تَقُولُ بِهِ؟ قَالَ: لَا إِذَا نَامَ قَائِمًا لَيْسَ عَلَيْهِ الْوُضُوءُ.

728. Bize Muhammed İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), Bakıyye İbnu'l-Velîd, Ebû Bekr b. Ebî Meryem'den haber verdi (ki, O şöyle dedi): Bana Atıyye b. Kays el-Kelâ'î, Muâviye b. Ebî Süfyân'dan (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber -salallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuş: "Ancak gözler, dübürün (oturağın) bağıdır. Binaenaleyh göz uyuyunca bağ çözülür."⁽³²⁴⁾

Ebû Muhammed Abdullah (ed-Dârimi'ye) dendi ki, "bunun (zahiri) hükmünü kabul eder misin?" O, "hayır, (kişi) ayakta uyuduğu zaman ona abdest gerekmez" karşılığını verdi.

323- Menhel, 1/209, 2/176 vd.; İbn Abidin, 1/57-58; Feyzu'l-Kadir, 6/440.

324- Musned, 4/97. Bu hadisi Ebû Ya'la ve, el-Mu'cemu'l-Kebîr'inde et-Taberâni de rivâyet etmişlerdir. seneddeki Ebû Bekr b. Ebî Meryem, ihtilâtından dolayı zayıftır (Mecmeu'z-Zevâ'id, 1/247). Hadisin, Hz. Ali'den gelen merfû' şâhidi vardır: Ebû Dâvûd, Tahâret, 80 (1/52); İbn Mâce, Tahâret, 62 (1/161). Bu da zayıftır.

ACIKLAMA

Uykunun abdesti bozup bozmayacağı, diğer bir ifadeyle, uykudan dolayı abdestin gerekip gerekmeyeceği konusunda birçok hadis vardır. Yukarıdaki hadis bunlardan biridir. Bu hadiste geçen "gözler", uyanıklık halinden kinâyedir. Uyanık olan kimse, kırbanın bağının kırbadan bir şeyin çıkmasına mani olması gibi iradesi dışında dübüründen bir şey çıkmasına mani olur, çıkması halinde de bundan haberdar olur. Binaenaleyh uyku halinde dübürden bir şey çıkması muhtemeldir. Dolayısıyla da uyku abdesti bozucudur.

Hadis, zahiri mânâsıyla mutlak olarak uykunun abdesti bozduğuna delâlet etmektedir. Nitekim bu görüşte olanlar, görüşleri için bu hadisle Hz. Ali'den nakledilen aynı meâldeki bir hadisi delil getirmişlerdir. Ne var ki bu hadisler zayıftır. Sahih oldukları faraza kabul edilirse, o zaman da, dübürden bir şey çıkmasına imkân verecek bir şekildeki (ağır) uykuya hamledilirler.

Dârimi de yukarıdaki hadisi, herhalde böyle anlamıştır. Alimler bu konuda, ilgili diğer hadislere istinaden, şu görüşleri -özetle- serdetmişlerdir:

Mâlik ve bir rivâyete göre Ahmed, bütün hallerde uykunun çoğunun abdesti bozacağı, azının ise bozmayacağı; Ebû Hanife ise, ister namaz dahilinde olsun ister namaz haricinde olsun, kıyâm, rukû, secde gibi namaz şekillerinden birinde uyuma halinde uykunun abdesti bozmayacağı, yan veya sırtüstü yatıldığında ise bozacağı görüşündedirler. Şâfilere göre ise, ister namaz dışında olsun ister içinde olsun, oturağını sağlam bir şekilde yere dayayarak uyuyanın uykusu, abdestini bozmaz.

«٤٩»

باب في المذي

49. BÂB

MEZİ HAKKINDA

٧٢٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ السَّبَّاقِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، قَالَ: كُنْتُ أَلْقَى مِنَ الْمَذْيِ شِدَّةً، فَكُنْتُ أَكْثَرُ الْغُسْلِ مِنْهُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ وَسَأَلْتُهُ عَنْهُ؟ فَقَالَ: إِنَّمَا يُجْزِيكَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءُ. قَالَ: قُلْتُ: فَكَيْفَ يَمَّا يُصِيبُ ثَوْبِي مِنْهُ؟ قَالَ: خُذْ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَانْضَحْهُ حَيْثُ تَرَى أَنَّهُ أَصَابَهُ^(١).

729. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), Muhammed b. İshak, Sa'îd b. Ubeyd ibni's-Sebbâk'tan, (O) babasından, (O da) Sehl b. Huneyf'ten (naklen) haber verdi (ki Sehl) şöyle dedi: Ben meziden dolayı güçlük çekiyor ve onun yüzünden çok guslediyordum. Sonra bunu Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- anlattım ve O'na onun (hükümünü) sordum. O da şöyle buyurdu: "Bundan dolayı abdest alman sana kâfi gelir." (Sehl) dedi ki; "peki, dedim, ondan elbiseme bulaşan şeyi nasıl (temizlemeliyim?) Bu-yurdu ki; "bir avuç su al ve onu, bulaştığını zannettiğin yere serp!" (325)

AÇIKLAMA

"Mezî", beyaza çalar yapışkan ince sıvıdır. Şehvet duyulan kimse ile oynaşma, cinsi münâsebeti düşünme veya isteme hallerinde cinsel organdan çıkar. Çıkışı bazan hissedilmez. Mezî hem erkekten hem de kadından çıkabilir. Bir de "vedî" vardır ki, bu, ekseriya işmeden sonra cinsel organdan çıkan yapışkan beyaz koyu sıvıdır. Meziden dolayı gusül almak gerekmez. Sadece abdest almak yeterlidir. Mezî necis (pis)dir ve yıkamakla temizlenir.

Bazı alimler, ilgili bazı hadislerin zahirine dayanarak, mezinin bulaştığı yerin temizlenmesi için su serpmenin kâfi geleceğini söylemişlerse de, alimlerin cumhûruna göre bu kâfi değildir, mutlaka yıkamak gerekir.

325- Ebû Dâvûd, Tahâret, 83 (1/54); Tirmizi, Tahâret, 84 (1/197-198); İbn Mâce, Tahâret, 70 (1/169); Musned, 3/485.

Hadiste geçen "su serpmeye", (su serperek) "yıkama" mânâsınadır. Nitekim bazı rivâyetlerde sarîh olarak "yıkama" zikredilmiştir. Hanefî ve Şâfiîler sadece mezinin bulaştığı yerlerin yıkanmasının, Mâlikîler ise erkeklik organının tamamının yıkanmasının vâcib (farz) olduğunu söylemişlerdir. İmam Ahmed'den ise bu konuda iki rivâyet vardır: Birine göre sadece erkeklik organı, diğerine göre, onunla beraber husyeler de yıkanır.

«0»

باب الوضوء من مس الذكر

50. BÂB

ERKEKLİK ORGANINA DOKUNMAKTAN DOLAYI ABDEST ALMAK

٧٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي ابْنُ حَزْمٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ بُسْرَةَ بِنْتِ صَفْوَانَ، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: يَتَوَضَّأُ الرَّجُلُ مِنْ مَسِّ الذَّكَرِ⁽³²⁶⁾.

730. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, ez-Zühri'den rivâyet etti (ki O, şöyle dedi:) Bana İbn Hazm, Urve'den, (O da) Busre bint Safvân'dan (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Busre), Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem-; "adam, erkeklik organına dokunmaktan dolayı abdest alır," buyururken işiti-mişti.⁽³²⁶⁾

326- Ebû Dâvûd, Tahâret, 50 (1/46); Tirmizi, Tahâret, 61 (1/126); Nesâ'î, Tahâret, 117 (1/83-84); İbn Mâce, Tahâret, 63 (1/161); Muvatta; Tahâret, 58 (1/42); Mustedrek, 1/137; Musned, 6/406, 407.

AÇIKLAMA

Bu hadis, erkeklik organına dokunmanın abdesti bozacağına delâlet etmektedir. Bu dokunma, arada bir şey olmaksızın olmalıdır. Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği bir hadiste bu, sarahaten belirtilmiştir. Ayrıca "mess=dokunma" kelimesi de, arada bir şey olmaksızın değmesi ifade eder. Mâlik, Şâfiî ve Ahmed de bu ve konuyla ilgili diğer hadislerle istinaden erkeklik uzvuna dokunmanın abdesti bozacağını söylemişlerdir. Suyûtî, bu konudaki hadisleri, mutevâtir hadisler arasında saymıştır.⁽³²⁷⁾ Hanefiler, Talk b. Ali'nin, erkeklik uzvuna dokunmanın abdesti bozmayacağına delâlet eden rivayetine⁽³²⁸⁾ dayanarak bu dokunmanın abdesti bozmayacağını kabul etmiş, yukarıdaki hadisi de, "dokunmadan sonra eli yıkama" şeklinde anlamışlardır. Birinci görüşte olanlar Talk'ın rivâyet ettiği hadisin, sahih olması halinde, Busre'nin rivâyet ettiği hadisle mensûh olduğunu söylemişlerdir. Dârimi de, Sünen'in bir nüshasında, bundan sonraki hadisin sonunda yer alan, "abdest alma, bana daha sâbit (doğru) geliyor" sözünden anlaşıldığına göre, erkeklik organına dokunmanın abdesti bozacağı görüşündedir.

٧٣١ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْوَهْبِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ
عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ بُسْرَةَ بِنْتِ
صَفْوَانَ: أَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: مَنْ مَسَّ فَرْجَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ⁽³²⁷⁾. فَقَالَ أَبُو
مُحَمَّدٍ: هَذَا أُوتِيَ فِي مَسِّ الْفَرْجِ.

731. Bize Ahmed b. Hâlid el-Vehbî, Muhammed b. İshak'tan, (O) Abdullah b. Ebî Bekr'den, (O) Urve'den, (O) Mervân İbnu'l-Hakem'den, (O da) Busre bint Safvân'dan (naklen) haber verdi ki, O (yani Busre) Hz. Peygamber'i -sallallahu

327- Bkz. Nazmu'l-Mütenâsir, 46-47.

328- Ebû Dâvûd, Tahâret, 71 (1/46); Tirmizi, Tahâret, 62 (1/131); İbn Mâce, Tahâret, 64 (1/163); Musned, 4/23.

aleyhi ve sellem- şöyle buyururken işitmişti: *"Kim fercine (ön ve arka avret yerine) dokunursa, abdest alsın."*⁽³²⁹⁾ (Rivâyetin) sonunda Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: "Bu (rivâyet), ferce dokunma hakkında daha sağlamdır."

AÇIKLAMA

"Ferc", kadın-erkek insanın ön ve arka avret yerine ıtlak olunur. Bu kelime zamanla ekseriya kadının ön avret yeri için kullanılmıştır. Yukarıdaki hadisin sadece Müstedrek'teki rivâyetinde "zeker=erkeklik organı" yerine "ferc" kelimesi geçmektedir.

Fakat diğer Sahâbilerin bu konudaki bazı rivâyetlerinde de "zeker" yerine "ferc" kelimesi geçmektedir. Bu hadislerle dayanarak Hanbeliler arka avret yerine (dübüre) dokunmanın da abdesti bozacağını söylemişlerdir. Şâfiî Mezhebindeki mu'temed görüşe göre de "insan dübürü"ne dokunmak abdesti bozar.

Mâlikiler ise, insanın kendi dübürüne dokunmasının abdesti mutlak olarak bozmayacağı görüşündedirler. Kadının, kendi avret yerine dokunmasına gelince, Malikilerin meşhûr olan görüşüne göre bu mutlak olarak abdesti bozmaz. Hanbeliler ise, fercin iki kenarının, sidik, meni ve hayz kanının çıkış yeri olan arasına dokunmanın abdesti bozacağını, iki kenarına dokunmanın ise bozmayacağını söylemişlerdir.

«٥١»

باب الوضوء مما مست النار

51. BÂB

ATEŞİN DEĞDİĞİ ŞEYLERDEN DOLAYI ABDEST ALMAK

329- Bir önceki 730. hadisin kaynaklarına bkz. Sünen'in bir nüshasında, bu arada şu cümle yer almıştır: Ebû Muhammed (ed-Darimi'ye) bu (mesele) sorulmuş, Ebû Muhammed de; "abdest almak bana daha doğru geliyor" demişti.

٧٣٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنْ
ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، أَنَّ
خَارِجَةَ بْنَ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَاهُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ
ﷺ: الْوُضُوءُ مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ^(١)، قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: تَأْخُذُ بِهِ؟ قَالَ: لَا.

732. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Ukayl, İbn Şihâb'dan rivâyet etti (ki O, şöyle dedi: (İbn Şihâb dedi ki), bana Abdulmelik b. Ebî Bekr İbni'l-Hâris b. Hişâm haber verdi ki, Hârice b. Zeyd el-Ensârî O'na haber vermiş ki, babası Zeyd b. Sâbit şöyle demiş: Rasûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle bu-yururken işittim: "Ateşin değdiği şeylerden dolayı abdest (almak gerekir)".⁽³³⁰⁾ Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye): "Bunun (zahirî hük-münü) benimser misin?" dendi. O da "hayır" dedi.

ACIKLAMA

"Ateşin değdiği şey"den maksat, "ateşte pişmiş bir şeyi yemek"tir. Ateşte pişmiş bir şeyi yemekten dolayı abdest almanın gerektiğini bildiren hadislerin yanında, bunun gerekmediğini bildiren hadisler de vardır. Alimlerin cumhuruna, bu arada dört mezhebe göre ateşte pişmiş bir şeyi yemekten dolayı abdest almak vâcib değildir. Ömer b. Abdilaziz, Hasan Basri, Zühri, Ebû Dâvûd gibi bazı alimlere göre ise bundan dolayı namaz abdesti gibi abdest almak gerekir. Birinci görüşte olanlar, ateşte pişmiş bir şeyi yemekten dolayı abdest alınması gereğini bildiren yukarıdaki hadisle benzerlerini şöyle anlarlar: "Başlangıçta bu hüküm vardı, sonra kaldırıldı. Nitekim Câbir b. Abdillâh; "Rasûlullah'ın (bu konudaki iki uygulamasından sonuncusu, ateşin değdiği şeylerden dolayı abdest al-

330-Müslim, Hayz, 90 (1/272), Nesâ'i, Tahâret, 121 (1/89); Musned, 5/184, 188, 189, 190, 192.

mayı terketmek oldu"⁽³³¹⁾ haberiyle bunu bildirmişti. Bu hükmün kaldırılmasının hikmeti ise şöyle açıklanır: İlk zamanlar temizlik alışkanlığı yoktu. Bu alışkanlığı yerleştirmek için ateşte pişmiş bir şeyi yemekten dolayı abdest alma mecburiyeti kondu. Sonra, temizlik alışkanlığı yerleşince bu hüküm kaldırıldı. Diğer bir izaha göre, ateşte pişmiş bir şeyi yemekten dolayı "abdest alma"nın mânâsı, yemekten sonra ağzı ve avuçları yıkamaktır. Bu konuda zikredilen bu ihtilâf sonraları tamamen kalkmış ve alimler, ateşte pişmiş bir şeyi yemekten dolayı abdest almanın gerekmiyeceği hususunda icmâ etmişlerdir.⁽³³²⁾

«٥٢»

باب الرخصة في ترك الوضوء،

52. BÂB

(BUNDAN DOLAYI) ABDEST ALMAYI TERKETMEDE İZİN

٧٣٣ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ: أَنَّ أَبَاهُ عَمْرٍو بْنَ أُمَيَّةَ أَخْبَرَهُ: أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَحْتَزُّ مِنْ كَيْفِ شَاةٍ فِي يَدِهِ، ثُمَّ دُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَلْقَى السِّكِّينَ الَّتِي كَانَ يَحْتَزُّ بِهَا، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(١).

733. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Ukayl, İbn Şihâb'dan rivâyet etti (ki O, şöyle dedi): Bana Ca'fer b. Amr b. Ümeyye rivâyet etti ki, babası Amr b. Ümeyye kendisine haber vermiş ki, O

331- Nesâî, Tahâret, 122 (1/90); Ebû Dâvûd, Tahâret, 75 (1/49).

332- Şerhu Müslim, 4/43; Menhel, 2/213 vd.

(yani Amr), Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- elindeki bir koyun küreğinden (et) kesip (yerken) görmüştü. Sonra O, namaza çağırılmıştı. Bunun üzerine, kendisiyle (et) kesmekte olduğu bıçağı atmış, sonra da kalkmış ve (yeniden) abdest almadığı halde namazı kıldırmıştı.⁽³³³⁾

AÇIKLAMA

Dârimi'nin, abdestte pişmiş bir şeyin yenmesinden abdest almanın gerektiğine delâlet eden bir hadisten sonra, bunun gerekmediğine delâlet eden bir hadis zikretmesinden, O'nun, birinci hükmün kaldırılmış olduğu kanaatini taşıdığı anlaşılmaktadır. Çünkü hadisçiler, bir âdet olarak, önce hükmünün kaldırılmış ("mensûh") olduğuna kani oldukları hadisleri, sonra da, bunların hükmünü kaldırmış olan ("nâsih") hadisleri zikrederler. Bunun içindir ki, birçok hadis musannıfının aksine Ebû Dâvûd, ateşte pişmiş bir şeyi yemekten dolayı abdest alma hükmünün mensûh olmadığına kani olduğu için, önce abdestte pişmiş bir şeyi yemekten dolayı abdest almanın gerekmediğine delâlet eden hadisleri, sonra ise, bundan dolayı abdest alınması gerektiğine delâlet eden hadisleri zikretmiştir.⁽³³⁴⁾

«0۳»

باب الوضوء من ماء البحر

53. BÂB

DENİZ SUYUNDAN ABDEST ALMA

۷۳۴ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ الْحَرَّانِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ الْجَلَّاحِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

333- Buhâri, Vudû', 50 (1/59); Müslim, Hayz, 92-93 (1/273-274); Tirmizi, Et'ime, 33 (4/276-277); Musned, 4/139, 179; 5/287, 288.

334- Bkz. Ebû Dâvûd, Tahâret, 75-76 (1/48-50).

سَعِيدِ الْمَخْزُومِيِّ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَتَى رَجُلٌ مِنْ بَنِي مُذَلِجٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: ^(١) يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِنَّا أَصْحَابُ هَذَا الْبَحْرِ نَعَالِجُ الصَّيْدَ عَلَى رَمَثٍ ^(٢) فَنَعَزُبُ فِيهِ اللَّيْلَةَ وَاللَّيْلَتَيْنِ وَالثَّلَاثَ وَالْأَرْبَعَ، وَنَحْمِلُ مَعَنَا مِنَ الْعَذَبِ ^(٣) لَشِفَاهِنَا، فَإِنْ نَحْنُ تَوَضَّأْنَا بِهِ خَشِينَا عَلَى أَنْفُسِنَا، وَإِنْ نَحْنُ أَتَرْنَا بِأَنْفُسِنَا وَتَوَضَّأْنَا مِنَ الْبَحْرِ وَجَدْنَا فِي أَنْفُسِنَا مِنْ ذَلِكَ، فَخَشِينَا أَنْ لَا يَكُونَ طَهُورًا؟. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: تَوَضَّؤُوا مِنْهُ، فَإِنَّهُ الطَّاهِرُ مَاؤُهُ الْحَلَالُ مِثْنَتُهُ ^(٤).

734. Bize el-Hasan b. Ahmed el-Harrânî haber verdi. (O dedi ki), bize Muhammed b. Seleme, Muhammed b. İshak'tan, (O) Yezîd b. Ebî Habîb'den, (O) el-Culâh'dan, (O) Abdullah b. Sa'îd el-Mahzûmî'den, (O) el-Muğire b. Ebî Burde'den, (O) babasından, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Hureyre) şöyle dedi: Müdlicoğullarından bir adam Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- geldi ve "ya Rasulullah, dedi, bizler şu denizin ahalisiyiz. Salla avcılık yaparız. Bu sebeple bir gün, iki gün, üç, dört (gün) o (denizde) açılırız. Yanımıza da dudaklarımız için (yani içmek için) biraz tatlı su alırız. İşte biz bu (tatlı su) ile abdest alırsak, canlarımızın (tehlikeye düşmesinden) korkuyoruz. Şayet canlarımızı tercih eder ve deniz (suyundan) abdest alırsak, bundan dolayı da gönüllerimizde (hoşnudsuzluk) hissediyor ve onun temiz olmamasından korkuyoruz!" Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "*Ondan abdest alınız. Çünkü o, suyu temiz, ölmüş hayvanı helâl olandır.*"⁽³³⁵⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, deniz suyunun temiz olduğuna delâlet etmektedir. Deniz suyunun temiz ve temizleyici olduğunda selef ve halef alim-

335- Musned, 2/378. Diğer kaynakları için bundan sonraki 735. hadise bkz.

lerinin cumhûru ittifâk etmişlerdir. Yukarıdaki haberde Hz. Peygamber'e, sadece deniz suyu ile abdest almanın hükmü sorulduğu halde O, bununla beraber denizin ölmüş hayvanının, ("meyte"sinin) de helâl olduğunu açıklamıştır. Bunun bir hikmeti şu olabilir: Hz. Peygamber, deniz suyunun temiz olduğunu açıklayınca, denizde bulunan bazı hayvanların orada ölmesiyle, bu ölmüş hayvanlardan dolayı onun suyunun pislenip pislenmeyeceği meselesi akla gelebilir ve bu, yeni şüphelere yol açabilirdi. Çünkü "ölmüş hayvan"(=meyte, leş) pistir. Bundan dolayı Hz. Peygamber denizin "meyte"si⁽³³⁶⁾ ile diğer meytelerin hükümlerinin ayrı olduğunu belirtmiş ve muhtemel şüphelere mani olmuştur.

٧٣٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَالِكٍ قِرَاءَةً، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سَلِيمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ سَلَمَةَ مِنْ آلِ الْأَزْرَقِ: أَنَّ الْمُغِيرَةَ بْنَ أَبِي بُرْزَةَ، وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الدَّارِ أَخْبَرَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: إِنَّا نَرَكِبُ الْبَحْرَ وَمَعَنَا الْقَلِيلُ مِنَ الْمَاءِ، فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطِشْنَا، أَفَتَتَوَضَّأُ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ الْجِلُّ مَيْتَتُهُ⁽³³⁷⁾.

735. Bize Muhammed İbnu'l-Mübârek, Mâlik'ten -kıraat yoluyla-, (O) Safvân b. Süleym'den, (O da) el-Ezrak sülâlesinden olan Sa'îd b. Seleme'den (naklen) haber verdi ki, el-Muğire b. Ebî Burde -ki O, Abdüddâroğullarından bir adamdır-, O'na (yani Sa'îd'e) haber vermiş ki, O, Ebû Hureyre'yi şöyle derken işitmiş: Bir adam Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- sorup şöyle demiş: "Muhakkak ki bizler, beraberimizde az su olduğu halde denize açılıyoruz. Bu sebeple şayet biz bu (su) ile abdest alırsak, susarız. Acaba deniz suyundan abdest alabilir miyiz?" Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-; "O, suyu temiz ve temizleyici, ölmüş hayvanı helâl olandır" buyurmuş.⁽³³⁷⁾

336- Bu konuda 2017. hadisin "Açıklama"sına bkz.

337- Ebû Dâvûd, Tahâret, 41 (1/21); Nesâ'î, Tahâret, 46 (1/44); Tirmizi, Tahâret, 52 (1/100-101); İbn Mâce, Tahâret, 38 (1/136); Muvatta; Tahâret, 12 (1/22); Musned, 2/237, 361, 393, Bkz. 2017. hadis.

«٥٤»

باب الوضوء من الماء الراكد

54. BÂB

DURGUN SUDAN ABDEST ALMA

٧٣٦ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، ثنا زَائِدَةُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: لَا يَبُولُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ^(١).

736. Bize Ahmed b. Abdillâh haber verip (dedi ki), bize Zâide, Hişâm'dan, (O) Muhammed'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Sizden biriniz durgun suya işeme(sin!) (Çünkü o) sonra ondan (su alıp) yıkanır, (gusleder)." (338)

AÇIKLAMA

Bu hadisi "yağtesil" filini mansûb okuyarak: "Sizden biriniz durgun suya işeyip de sonra ondan (su alıp) yıkanmasın, (gusletmesin)" şeklinde tercüme etmek de mümkündür. Buna göre bu hadis ile durgun suya işeme ve ondan sonra bu sudan yıkanma fiillerinin birleştirilmesi yasaklanmış olmaktadır. Bununla beraber, yıkanma, (gusletme, abdest alma) sözkonusu olmaksızın durgun suya işemenin yasak olduğunu belirten hadisler de vardır.

338- Buhâri, Vudû', 68 (1/65); Müslim, Tahâret, 95 (1/235); Ebû Dâvûd, Tahâret, 36 (1/18); Nesâî, Tahâret, 45 (1/44); Ğusl, 1 (1/162); Tirmizi, Tahâret, 51 (1/100); İbn Mâce, Tahâret, 25 (1/124); Musned, 2/259, 265, 288.

Bu hadis, zahiri mânâsıyla, necâsetin, büyüklüğü ne kadar olursa olsun, içine düştüğü durgun suyu pisleteceğine delâlet etmektedir. Fakat bu hadisi, tahsis veya takyîd etmek suretiyle, bu zâhirî mânâsında anlamamak gerekir. Çünkü alimler, bu konuyla ilgili nasslara dayanarak, su derya gibi çok olduğunda içine düşen necâsetin ona te'sir etmeyeceği ve necâset suyu değiştiren onu kullanmanın yasaklanmış olduğu hususlarında ittifâk etmişlerdir. Durgun suyun pisenmesi konusunda mezheplerin görüşleri şöyledir:

Mâlikiler, suyun, ancak rengi veya tadı yahut kokusu değişirse pis olacağını; Hanbeliler, iki "kulle"den⁽³³⁹⁾ fazla olsa da bir suya insan sidiğinin düşmesiyle onun pis olacağını, diğer pisliklerde ise iki "kulle"nin nazar-ı i'tibara alınacağını söylemişlerdir. Şafiîlere göre ise iki "kulle" miktarı su, içine pis bir şey düşmekle, rengi veya kokusu yahut tadı değişmedikçe, onun pis olmayacağı görüşündedirler. Onlara göre su iki "kulle"den az olursa, mezkûr vasıflarından hiçbiri değişmese de, içine pis bir şey düşmekle pisenmiş olur. Hanefi Mezhebine göre ise durgun su çok, yani yüzeyi yüz arşinkare (=Havz-ı Kebîr=68 m²) ve ondan fazla olur, derinliği de, bir avuç su alındığında dibi açılmayacak kadar olursa, onun rengi veya tadı yahut kokusu değişmedikçe bir tarafına pis bir şey düşmekle hepsi pis olmuş olmaz. Yüzeyi yüz arşinkareden az olan durgun su ise içine pis bir şey düşmekle, mezkûr üç vasıftan hiçbiri değişmese de, pisenmiş olur.

Nevevî, suya işeme (bevletme) yasağının bazı sularda haramlık, bazılarında mekrûhluk ifade ettiğini söylemiştir. Şöyle ki, şayet su bol akarsu ise, ona bevletmek haram olmaz. Ama bundan kaçınmak gerekir. Su akarsu ama az ise, ona bevletmek, muhtâr görüğe göre, haramdır. Su durgun ama çok olursa, ona bevletmek, yine muhtâr görüğe göre, haramdır. Su durgun ve az olursa, ona bevletmek haramdır. Suya büyük abdest yapmak, ona bevletmek gibi, hatta ondan da çirkin bir iştir.⁽³⁴⁰⁾

339- "Kulle" hakkında, bundan sonraki hadisin "açıklama" sına bkz.

340- Şerhu Müslim, 3/187; Umde, 3/168-169; Menhel, 1/244 vd.

«00»

باب قدر الماء الذي لا ينجس

55. BÂB

PİSLENMEYEN SUYUN MİKTARI

٧٣٧ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يُسَالُ عَنْ الْمَاءِ يَكُونُ بِالْفَلَاحَةِ مِنَ الْأَرْضِ وَمَا يَنْوِبُهُ مِنَ الدَّوَابِّ وَالسَّبَاعِ؟ فَقَالَ: إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يُنَجِّسْهُ شَيْءٌ⁽³⁴¹⁾.

737. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. İshak, Muhammed b. Ca'fer İbni'z-Zübeyr'den, (O) Ubeydullah b. Abdillâh b. Ömer'den, (O da) babasından (naklen) haber verdi (ki, Abdullâh) şöyle dedi: Rasûlullah'ı -salallahu aleyhi ve sellem-, kendisine, ıssız yerlerde bulunan su ile, ona, hayvan ve yırtıcı canavar nevinden (şeylerin) zaman zaman gidip gelmesinin (hükmü) sorulurken işitmiştim, O şöyle buyurmuştu: "Su iki kulleye ulaşırsa onu hiçbir şey pis yapmaz."⁽³⁴¹⁾

AÇIKLAMA

"Kulle", büyük küp demektir. Bunun hacmi hakkında değişik görüşler vardır. Bir görüşe göre bir kulle 250 rıtl'dır. Bir rıtl (bağdâdî) ise yaklaşık 401 gramdır⁽³⁴²⁾ Buna göre iki kulle yani 500 rıtl, 200500 gram eder. Bu da yaklaşık 200 litre su demektir.

341- Ebû Dâvûd, Tahâret, 33 (1/17); Tirmizi, Tahâret, 50 (1/97); Nesâ'î, Tahâret, 43 (1/42), Miyâh, 2 (1/142); İbn Mâce, Tahâret, 75 (1/172); Musned, 2/12, 27, 38; Mustedrek, 1/132-133.

342- Tecrid-i Sarih, 1/166.

Bu hadis iki kulle miktarı suyun içine bir necâset düşmekle onun pis (necis) olmayacağına delâlet etmektedir. Şafîiler bu hadisi delil alarak, üç vasfı değişmedikçe, iki kulle miktarı suya sırf bir necâsetin düşmesiyle onun pis olmayacağını söylemişlerdir. Hanbeliler de bu hadisle amel etmişlerdir. Ancak onlar insan sidiğini bundan istisna etmiş ve insan sidiğinin, iki kullenden fazla da olsa içine düşeceği suyu pisleteceğini söylemişlerdir. Bu iki mezhebe göre iki kullenden az su, içine necâset düşmesiyle, suyun üç vasfı değişmese de, pis olur. Hanefiler bu hadisi zayıf kabul ederek onunla ameli terketmişlerdir. Bu mezhebin, durgun su ile alâkalı görüşleri yukarıda geçmişti. Su akarsu olursa, bu mezhebe göre, ona necâset düştüğünde, necâset eseri belirmedikçe su pislenmiş olmaz. Mâlikîler de, "muhakkak ki suyu; kokusunu, tadını ve rengini değiştiren şey dışında hiçbir şey pis yapmaz"⁽³⁴³⁾ hadisiyle amel edip, az olsun çok olsun, suyun içine bir necâset düşmekle, üç vasfı değişmedikçe onun pis olmayacağını söylemiş ve yukarıdaki hadisle ameli terketmişlerdir.

Yukarıdaki hadis (bazı) hayvanların ve yırtıcı canavarların artık, sidik ve dışkılarının da pis olduğuna delâlet etmektedir.

٧٣٨ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ كَثِيرٍ،
عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ
رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سُئِلَ عَنِ الْمَاءِ وَمَا يَنْبُؤُهُ مِنَ الدَّوَابِّ وَالسِّبَاعِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
ﷺ: إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثُ^(١).

738. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Usâme, el-Velid b. Kesîr'den, (O) Muhammed b. Ca'fer İbni'z-Zübeyr'den, (O) Ubeydullah b. Abdillâh'tan, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- su ile ona, hayvan ve yırtıcı canavar nevinden (şeylerin)

343- İbn Mâce, Tahâret, 76 (1/174).

zaman zaman gidip gelmesinin (hükmü) sorulmuştu da, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştu: "Su iki kulle olduğu zaman pislik taşımaz."

«01»

باب الوضوء بالماء المستعمل

56. BÂB

KULLANILMIŞ SU İLE ABDEST ALMA

٧٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ وَأَبُو زَيْدٍ سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، قَالَا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ: جَاءَنِي النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي وَأَنَا مَرِيضٌ لَا أَغِظُ، فَتَوَضَّأَ وَصَبَّ مِنْ وُضُوئِهِ عَلَيَّ فَعَقَلْتُ^(١).

739. Bize Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî ve Ebû Zeyd Sa'îd İbnu'r-Rebî' haber verdi. Onlar dediler ki, bize Şu'be, Muhammed İbnu'l-Munkedir'den rivâyet etti (ki, O şöyle) dedi: Ben Câbir'i, şöyle derken işitmiştim: Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, ben (hiçbir şeyi) akledemez bir halde hasta iken bana hasta ziyareti yapmak üzere yanıma gelmişti de abdest almış ve abdest suyundan üzerime dökmüştü. Bunun üzerine aklım başıma gelmişti.⁽³⁴⁴⁾

AÇIKLAMA

Hadiste geçen "abdest suyundan üzerime dökmüştü" cümlesindeki "abdest suyu"ndan, "kendisiyle abdest alınmış olan su" kastedilmiş

344- Buhâri, Vudû', 44 (1/56-57), Merda, 21 (7/11); Müslim, Ferâiz, 5-8 (3/1234-1235); Nesâî, Tahâret, 102 (1/74-75); Musned, 3/298.

olabileceği gibi, kabda kalan hiç kullanılmamış su da kastedilmiş olabilir. Dârimi'nin birinci mânâyı anladığı görülüyor. Buna göre Hz. Peygamber, kendisiyle abdest almış olduğu ve leğende birikmiş olan suyu bayılmış olan Câbir'in üzerine dökmüştü, mânâsı çıkıyor. Binaenaleyh "kullanılmış su", temizdir. Çünkü temiz olmasaydı Hz. Peygamber onu Câbir'in üzerine dökmezdi. Dârimi, koyduğu başlıkla "kullanılmış su"yun "temizleyici" de olduğu, yani, meselâ, onunla abdest alınabileceği kanaatini de izhar etmektedir. Fukahâ, "kullanılmış su"yun hükmü hakkında, konuyla ilgili yukarıdaki ve benzeri delillere dayanarak değişik görüşler serdetmişlerdir. Bu konuda 715. hadisin "Açıklama"sına bakınız.

«0V»

باب الوضوء، بفضل وضوء المرأة

57. BÂB

KADININ ABDEST SUYUNUN ARTIĞI İLE ABDEST ALMA

٧٤٠ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا يَزِيدُ بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ سِمَاكِ، عَنْ عِكْرَمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ نِسَاءِ النَّبِيِّ ﷺ فَأَغْتَسَلَتْ فِي جَفْتَةٍ مِنْ جَنَابَةِ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى فَضْلِهَا يَسْتَجِمُّ، فَقَالَتْ: إِنِّي قَدْ اغْتَسَلْتُ فِيهِ قَبْلَكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّهُ لَيْسَ عَلَى الْمَاءِ جَنَابَةٌ^(١).

740. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Yezîd b. Atâ', Simâk'ten, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hanımlarından bir kadın kalkmış ve büyük bir çanağın içinden (su olarak) cünüblükten gusletmişti. Daha sonra Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, yakanmak üzere O'nun artığına (doğru) kalktı. Bunun üzerine (O ha-

nımı); "muhakkak ki ben senden önce onun içinden (su alarak) gusletmiştim" dedi. O zaman Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; "şüphesiz durum şu ki, suya cünüblük yoktur"⁽³⁴⁵⁾ dedi.

AÇIKLAMA

Burada Hz. Peygamber'in, ismi verilmeyen hanımı Hz. Meymûne'dir. Her halde Hz. Meymûne, üzerinde cünüblük bulunan elin, üzerinde necâset bulunan el gibi olduğunu ve üzerinde necâset bulunan eli (az) suyun içine daldırmakla suyun pis olması gibi cünüb birinin elini suya daldırmasıyla da onun pis olduğunu düşünmüştü. Hz. Peygamber ise bunun böyle olmadığını açıklamıştır. Bu hadis, kadının kullandığı sudan arta kalanın temiz ve temizleyici olduğuna da delâlet etmektedir.

٧٤١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، نَحْوَهُ^(١).

741. Bize Ubeydullah, Sufyân'dan, (O) Simâk b. Harb'den, (O) İkrime'den, (O) İbn Abbâs'tan, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen), onun (yani bir önceki hadisin) benzerini haber verdi.

» ٥٨

باب الهرة اذا ولغت في الاناء.

58. BÂB

KEDİ KABDAN BİR ŞEY YİYİP İÇTİĞİ ZAMAN

345- Ebû Dâvûd, Tahâret, 35 (1/18); Tirmizi, Tahâret, 48 (1/94); İbn Mâce, Tahâret, 33 (1/132); Mustedrek, 1/159.

٧٤٢ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ
ابْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ حُمَيْدَةَ بِنْتِ عُبَيْدِ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ كَبْشَةَ بِنْتِ كَعْبِ بْنِ
مَالِكٍ - وَكَانَتْ تَحْتَ ابْنِ أَبِي قَتَادَةَ -: أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ دَخَلَ عَلَيْهَا فَسَكَبَتْ لَهُ
وُضُوءًا فَجَاءَتْ هَرَّةٌ تَشْرَبُ مِنْهُ، فَأَضْغَى لَهَا أَبُو قَتَادَةَ الْإِنَاءَ حَتَّى شَرِبَتْ،
قَالَتْ كَبْشَةُ: فَرَأَيْتِ أَنْظُرُ، فَقَالَ: أَتَعْجِبِينَ يَا بِنْتُ أَخِي؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: إِنَّ
رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ، إِنَّمَا هِيَ مِنَ الطَّوَافِينِ عَلَيْكُمْ أَوْ
الطَّوَافَاتِ^(١).

742. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (edi ki), bize Mâlik, İshâk b. Abdillâh b. Ebi Talha'dan, (O) Humeyde bint Ubeyd b. Rifâ'a'dan, (O da) Kebşe bint Ka'b b. Mâlik'ten -ki O İbn Ebi Katâde'nin (nikâhı) altındaydı- (naklen) haber verdi ki, Ebû Katâde O'nun yanına girmişti. O da O'na abdest suyu dökmüştü. Derken bir kedi ondan içmeye gelmişti. Bunun üzerine Ebû Katâde kabı onun için eğmiş, o da içmişti. Kebşe (sözüne devamla) dedi ki, (Ebû Katâde) ise beni (bu manzaraya) bakarken görmüş ve "yeğenim, hayret mi ediyorsun?" demişti. Ben, "evet" karşılığını vermiştim. (O zaman) o şöyle demişti: Muhakkak ki Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz o (yani kedi) pis değildir. O ancak sizin etrafınızda dolaşan erkek veya dişi (canlı)lardandır."⁽³⁴⁶⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis kedinin ağzının ve artığının temizliğine delâlet etmektedir. Dört mezhebin görüşü de budur. Ancak Hanefi mez-

346- Ebû Dâvûd, Tahâret, 38 (1/19-20); Nesâ'i, Tahâret, 53 (1/48); Miyâh, 8 (1/145); Tirmizi, Tahâret, 69 (1/153-154); İbn Mâce, Tahâret, 32 (1/131); Muvatta', Tahâret, 13 (1/23) Musned, 5/ 296, 303, 309.

hebinde, kedinin artığı olan suyun temiz ve temizleyici olduğu kabul edilmekle beraber, başka bir su varken onu kullanmanın tenzihen mekrûh olduğu söylenmiştir. Çünkü kedi pislikten sakınmaz. Kedinin, fare gibi bir şey yedikten sonra kabı yalamasında olduğu gibi, ağzının pislği bilinirse, onun artığı pis sayılır. Ama, "çok su"dan içmesinden sonra kabı yalamasında olduğu gibi ağzının temizliği bilindiğinde artığı temiz sayılır. Bu durumda artığında hiçbir kerâhet de olmaz. Yukarıdaki hadis de böyle yorumlanır. Bu hadisin son cümlesindeki "veya" kelimesi, râvilerinden birinin, Hz. Peygamber'in "et-Tavvâfin" mi, yoksa "et-Tavvâfât" mı söylediği konusundaki tereddüdünü belirtebildiği gibi, bir çeşitlendirmeyi de ifade eder. Biz, tercümeyle ikinci ihtimali yansıttık.

«09»

باب في ولوغ الكلب

59. BÂB

KÖPEĞİN KABDAN YİYİP İÇMESİ VE ONU YALAMASI HAKKINDA

٧٤٣ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغْفَلٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ فَأَغْسِلُوهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ، وَالْثَّامَةَ عَفِّرُوهُ فِي التُّرَابِ^(١).

743. Bize Vehb b. Cerîr haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ebu't-Teyyâh'tan, (O) Mutarriften, (O da) Abdullah b. Muğaffel'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Köpek kabın içinde (bir şey) yiyip içtiği, onu yaladığı zaman o (kabı) yedi kere yıkayınız. Sekizinci (yıkamada) ise onu toprağa bulayıp (ovunuz)."⁽³⁴⁷⁾

347- Müslim, Tahâret, 93 (1/235); Ebû Dâvûd, Tahâret, 37 (1/19); Nesâî, Tahâret, 52 (1/47); İbn Mâce, Tahâret, 31 (1/130); Musned, 4/86, 5/56; Dârekutnî, 1/65.

AÇIKLAMA

Bu hadis, zahiri mânâsıyla köpeğin pis ("necis") ve köpeğin, içinde bir şey yiyip içtiği, yaladığı ("vulûğ") kabı yedi defa yıkamanın, sekizinci kerede ise toprağa bulayıp ovmanın vâcib olduğuna delâlet etmektedir. Bir rivâyete göre İmam Ahmed ve İmam Mâlik bu hadisin zahirine uygun kanaat belirtmişlerdir. Fakihler, konuyla ilgili diğer delillere istinaden şu görüşlere varmışlardır: İmam Şafiî ve İmam Ahmed, köpek ve artığının pis olduğunu, köpeğin, içinde bir şey yiyip içtiği, yaladığı kabı, biri toprakla olmak üzere yedi defa yıkamanın vâcib olduğunu, Hanefiler ise böyle bir kabı üç defa yıkamanın vâcib, yedi defa yıkamanın müstehab, köpeğin artığının da necis olduğunu söylemişlerdir. Mâlikilerin meşhûr görüşüne göre ise, köpeğin içinde bir şey yiyip içtiği, yaladığı kabı yedi defa yıkamak, köpeğin pisliğinden değil de "taabbudî" olarak vâcibdir. Köpek ve artığı hakkında birçok hadis ve bunlara dayalı olarak, zikredilenlerden farklı ve teferruatlı görüşler vardır. Fakihler, bir ihtiyaca mebnî olmaksızın, sırf hoşlanıldığından veya övünmek için köpek edinmenin haram olduğunda ittifak etmişlerdir. Köpek edinmek, avcılık, hayvanları ve ziraatı koruma sebebiyle caiz olur. Evleri korumak gayesiyle köpek; avcılık ve bekçilik için eğitmek gayesiyle köpek yavrusu edinmek, sahih olan görüşe göre, mübahtır. Köpeğin içinde bir şey yiyip içtiği, yaladığı kabın yıkanması konusunda ise, Şafiîlerin, kabı temizlemede toprağın yerini hiçbir şeyin tutmayacağı; İmam Ahmed'in, sabun vb. şeylerin toprağın yerine geçebileceği, bazı alimlere göre, böyle bir kabı yıkama emrinin kuduz köpeklerinkine mahsus ve kabı yıkamanın hikmetinin tıbbî olduğu; bazı Malikilerin, edinilmesi caiz olan köpeğin artığının temiz, diğerlerinin pis olduğu görüşlerini burada kaydedebiliriz.⁽³⁴⁸⁾

Köpeğin yaladığı kabın toprakla bulanıp ovulmasına gelince, bunun bir hikmeti şu olmalıdır: Toprakta mikrop öldürücü maddeler vardır. Bunun içindir ki, mikrop saçıcı olan veya zamanla bu hale gelecek olan şeyler toprağa gömülür. Topraktaki mikrop öldürücü mad-

348- Bkz. Umde, 3/39; Feth, 2/56; Menhel, 1/252 vd. Bkz. 2010.-2014. hadisler.

deler de bu gömülen şeylerin mikroplarını imha ederler. Zamanımızda bir çok mikrop öldürücü ilâç da topraktaki bu maddelerden yapılmaktadır. Bu sebeple yukarıdaki hadiste, köpeğin battığı, yaladığı kabın toprakla ovularak, köpeğin bulaştırdığı mikropların yok edilmesi istenmiştir. Bu, bilhassa temizleme ve mikroptan arındırma vasıtalarının hiç olmadığı veya çok yetersiz olduğu zaman ve çevrelerde kolaylıkla uygulanabilecek bir usûldür.⁽³⁴⁹⁾

«١٠»

باب الفأرة تقع في السمن

60. BÂB

TEREYAĞINA FARE DÜŞEBİLİR?

٧٤٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ: أَنَّ فَارَةً وَقَعَتْ فِي سَمْنٍ فَمَاتَتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَلْقَوْهَا وَمَا حَوْلَهَا وَكُلُّوهُ⁽³⁵⁰⁾.

744. Bize Muhammed b. Yûsuf, İbn Uyeyne'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Ubeydullah'tan, (O) İbn Abbâs'tan, (O) da) Meymûne'den (naklen) haber verdi ki, bir fare bir tereyağının içine düşüp ölmüştü de Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştu: "O (fareyi), etrafı ile beraber atın ve o (yağın geri kalanını) yiyin."⁽³⁵⁰⁾

349- Bu konuda bkz. Allah'ın Resûlünün Sözlerinde Tıbbî İ'caz, S. Raslan, Çev. S. Ateş, Hakses, yıl: 2, sayı: 17, Mayıs, 1966, s. 6

350- Buhâri, Zebâ'ih, 34 (6/232); Ebû Dâvûd, Et'ime, 47 (3/364); Nesâ'î, Fer', 10 (7/157); Tirmizi, Et'ime, 8 (4/256); Musned, 6/329, 330; Musannaf, 1/84. Bkz. 2089.-2092. hadisler.

AÇIKLAMA

Burada sözkonusu edilen yağın sıvı olmadığı anlaşıyor. Çünkü sıvının hepsi, içindeki bir maddenin "etrâfı" sayılır. Ancak bu yağın az erimiş bir halde olması muhtemeldir. Bu hadis, necis katı şeyin (burada fare ölüsünün) sadece değiştirmiş olduğu etrafını necis yaptığına delâlet etmektedir.

Dârimi'nin bu hadisi, sularla ilgili bu kısımda zikretmesinden de onun, suya düşen katı bir necâsetin, suyun evsafını değiştirmedikçe O'nu necis yapmayacağı görüşünde olduğu anlaşılabilir. Bu durumda Dârimi, yağın erimiş olduğunu düşünmüş olmalıdır. Dârimi'nin bu muhtemel görüşüne benzer bir görüş Ahmed b. Hanbel'den de nakledilir. Şöyle ki O, meşhûr olmayan bir rivâyete göre, katı (câmid) ve sıvı necâset arasında fark görmüştür. O'na göre, sıvı necâsetin aksine katı necâset, suya düşüp de derhal ondan çıkarılırsa suyu necis yapmış olmaz. Ama necâset suyun evsafını değiştirir ve pislik eseri onda görülürse, o suyun necis olduğunda hiçbir ihtilâf yoktur. Bu durumda necâsetin katı veya sıvı olması farketmez.⁽³⁵¹⁾ Fukahâ ise, katı bir şeyin içine düşen necâsetin, diğer kısımlara nüfûz etmemiş ise, sadece düştüğü yerin etrafını necis yapacağı konusunda ittifak etmişlerdir. Onların cumhûru ise, bazı kayıtlar koymakla beraber, sıvı bir şeyin içine düşen necâsetin, onun hepsini necis yapacağını söylemişlerdir.

«٦١»

باب الانتقاء من البول

61. BÂB

SİDİK TEN KORUNMAK

351- Feyzu'l-Bâri, 1/332.

٧٤٥ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِقَبْرَيْنِ فَقَالَ: إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، كَانَ أَحَدُهُمَا يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ، وَكَانَ الْآخَرُ لَا يَسْتَتِرُهُ عَنِ الْبَوْلِ - أَوْ مِنَ الْبَوْلِ - . قَالَ: ثُمَّ أَخَذَ جَرِيدَةَ رَطْبَةٍ فَكَسَرَهَا فَغَرَزَ عِنْدَ رَأْسِ كُلِّ قَبْرٍ مِنْهُمَا قِطْعَةً، ثُمَّ قَالَ: عَسَى أَنْ يُخَفِّفَ عَنْهُمَا حَتَّى يَبْسُتَا^(١).

745. Bize el-Mualla b. Esed haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid b. Ziyâd rivâyet edip (dedi ki), bize el-A'meş, Mücâhid'den, (O) Tâvûs'tan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- iki kabre rastlamıştı da şöyle buyurmuştu: *"Şüpheli yok ki, o (kabirdekiler) kabirlerinde azâb edilmektedirler. Büyük bir (işten) dolayı da azâb edilmiyorlar. Onlardan birisi söz taşır, (koğuculuk yapardı). Diğeri ise sidikten korunmazdı."* (İbn Abbâs) dedi ki, (Hz. Peygamber), sonra yaprakları soyulmuş yaş bir (hurma dalı) alıp kırdı ve onlardan her bir kabrin başına bir parça(sını) soktu, sonra da şöyle buyurdu: *"Umulur ki o (dal parçaları) kurumadığı sürece onların (azâbları) hafifletilir."*⁽³⁵²⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, kabir azâbının, inanılması vâcib olan bir hakikat olduğuna delâlet etmektedir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat ile Muhakkik Mu'tezililerin görüşü de budur. Ehl-i Sünnet'e göre, kabirde insan cesedinin tamamı veya bir kısmı, kendisine ruh iade edilerek azab görür. Bu azâb, başkaları tarafından hissedilebilen, işitilebilen bir

352- Buhâri, Vudû', 55, 56 (1/60-61); Cenâ'iz, 82 (2/98-99), 89 (2/103); Edeb, 46, 49 (7/85, 86); Müslim, Tahâret, 111 (1/240-241); Ebû Dâvûd, Tahâret, 11 (1/6); Nesâ'i, Tahâret, 26 (1/29); Tirmizi, Tahâret, 53 (1/102); İbn Mâce, Tahâret, 26 (1/125); Musned, 1/225.

azâbdır, sadece hayalî bir azâb değildir. Bu hadiste kabir azabına sebep olan iki işten bahsedilmektedir. Bunlar, yapılışları, meydana gelişleri itibarıyla, kaçınılması zor olmayan veya aslında büyük işler olsalar da halkın nazarında büyük ve mühim sayılmayan işlerdir. Bunlardan biri söz taşıma, koğuculuktur. Koğuculuk; çirkin bir iş, ahlâki bir hastalık, mânevî bir pisliktir ve büyük günahlardandır. Hz. Peygamber'in, "...koğuculuk yapardı" sözünden, kabirlerin birinde bulunan kimsenin bu işi alışkanlık haline getirmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Kabir azabına sebep olduğu belirtilen ikinci iş, sidikten korunmadır. Sidikten korunmama, sidik necis olduğu için, imanın yarısı olan temizliğe riayetsizliğin bir belirtisi olmanın yanında namazın batıl (geçersiz) olmasına da sebep olabilir. Çünkü necâsetten temizlenme, namazın şartlarından biridir. Burada, "sidikten korunmama", işmeden sonra sidik damlalarının tam kesilmesini sağlamama, yani "istibrâ" yapmama olarak anlaşılırsa, belki, işemenin akabinde alınan abdest bile geçersiz olabilir. Sidikten korunmamanın kabir azâbına sebep olmasının hikmetini böyle anlayacak olursak, burada hüküm genelleştirilerek, temizliğe riâyetsizliğin alâmeti ve muayyen miktarlarıyla namazın batıl olmasına sebep olan diğer necâsetlerden korunmamanın da aynı azâba sebep olacağı söylenebilir. Hadiste sidiğin özellikle zikredilmesi, insanların ve bilhassa o dönemdeki Arapların sidik konusundaki aldirışsızlıklarıdır. Dârimi, bundan sonra açtığı babla, herhalde, bu duruma işaret etmek istemiştir. Yukarıdaki hadis, bu şekilde, insan sidiğinin azının da çoğunun da necis olduğuna delâlet etmektedir. Bütün fukahânın görüşü de böyledir. Şu kadar var ki, sidiğin, sakınılması imkânsız olan miktarı dinde affedilmiştir.

Koğuculuğun ve sidikten korunmamanın sebep olduğu kabir azâbının hafifletilmesi için kabirlere yaş hurma dalı parçası konması, yaş dal parçasının, azabın hafifletilmesine sebep olduğuna delâlet etmez. Müslim'in bir rivâyetinden⁽³⁵³⁾ açıkça anlaşılacağı üzere, bu olayda kabir azâbının hafifletilmesi, Hz. Peygamber'in

353- Müslim, Zühd, 74 (4/2307).

"şefâat"ının (duasının) bir neticesidir. Yaş dal parçasının kuruması, Peygamberinin duasını kabul eden Allah tarafından, azâbın hafifletilmesinin bitiş sınırı yapılmış olmalıdır. Bazı alimler, yaş dal parçasının kurumasına kadar kabir azâbının hafifletilmesini, yaş dal parçasının "tesbih etmesi"ne bağlamışlardır. Bu demektir ki, kuru dal, tesbih etmemektedir. Halbuki kainatta, yaş-kuru, her şey, kendi hâl lisanıyla Allah'ı tesbih etmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Hiçbir şey yoktur ki, onu hamd ile tesbih etmiş olmasın. Fakat siz onların tesbihini iyi anlamazsınız."*⁽³⁵⁴⁾ *"Görmüş gibi bilmedin mi, göklerde ve yerdekiler ve havada kanatlarını çarpa çarpa uçan kuşlar hakikatte hep Allah'ı tesbîh ediyorlar. (Her) her biri duasını da tesbihini de muhakkak bilmiştir."*⁽³⁵⁵⁾ Bununla beraber yaş dalın tesbihi "canlı tesbihi", kuru dalınki "cansız tesbihi" şeklinde yorumlanıp kabir azâbının hafifletilmesinin, yaş dal parçasının "canlı tesbihi"nden dolayı olduğu düşünülebilirse de, Müslim'deki mezkûr rivâyetten dolayı bu izaha gerek yoktur.

Bu hadis, kabirlerin üzerine yaş dal parçası vb. şeyler koymanın Sünnet olduğuna da delâlet etmez. Çünkü bu, husûsi bir olaydır. Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- başka hiçbir kabre böyle bir dal parçası koyduğu bilinmemektedir. Sahâbe-i Kirâmdan hiç kimse de böyle bir şey yapmamıştır. Sadece Bureyde b. el-Husayb'ın, ⁽³⁵⁶⁾ öldüğünde kabrinin başına iki yaş hurma dalı konmasını vasiyet ettiği nakledilir ki, bu münferid bir olay olarak kalmıştır. Ne, Hz. Peygamber'in "Sünnet"lerine uymayı emrettiği Hulefâ-i Râşidinin, ne de diğer Sahâbenin böyle bir şey yaptığına dair hiçbir haber yoktur. Kaldı ki, hadiste herhangi bir kabre değil, içindekilerin azâb edildikleri duyulan iki kabre, "yaş hurma dalı parçası" konduğu belirtilmektedir.⁽³⁵⁷⁾

354- İsrâ sûresi, 44.

355- Nûr sûresi, 41.

356- Bureyde (radiyallahu anh) Merv'de vefat etmişti. Acaba, Merv'e yakın bir şehir olan Nisabûr'da yaşamış olan el-Hattâbi ile diğer bazı alimlerin yadırgadıkları, hatta Hind diyarının bazı yerlerinde Hanefîliğin bir alâmeti olarak görülen, kabir üzerine yaş dal parçası vb. bitkiler koyma âdetinin yerleşmesinde Bureyde'nin tavsiyesinin rolü olmuş mudur?

357- Feyzu'l-Bâri, 1/309-312; Menhel, 1/81 vd.

«٦٢»

باب البول في المسجد

62. BÂB

CÂMİDE İŞEMEK

٧٤٦ - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنبَأَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَلَمَّا قَامَ بِأَلٍ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ، قَالَ: فَصَاحَ بِهِ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَكَفَّهُمْ عَنْهُ، ثُمَّ دَعَا بِدَلْوٍ مِنْ مَاءٍ فَصَبَّهُ عَلَى بَوْلِهِ⁽³⁵⁸⁾.

746. Bize Ca'fer b. Avn rivâyet edip (dedi ki), Yahya b. Sa'id, Enes'ten, haber verdi (ki, O) şöyle demiş: Bir bedevî Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- yanına gelmişti. Sonra (Hz. Peygamber'in yanından) kalkınca (gidip) caminin bir tarafına işemişti. Bunun üzerine Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashabı ona bağırışlardı da, (Hz. Peygamber) onları ondan savmış, sonra bir kova su istetip bunu, onun sidiğinin üzerine dökmüştü.⁽³⁵⁸⁾

AÇIKLAMA

Hadiste ismi verilmeyen bedevînin Zu'l-Huvaysıra el-Yemânî veya Uyeyne b. Hısn el-Fezâri yahut el-Akra' b. Hâbis olduğu söylenir. İslâm'a, bu olayın olmasına yakın bir zamanda girmiş olduğu belirtilen bu bedevinin bu hareketi, Arapların, İslâmiyet gelmeden önce işeme, dolayısıyla temizlik hususunda çok kayıtsız olduklarını göstermektedir. Sahabe-i Kiramın bu bedevîye karşı aldıkları tavırlarından ise onlarda temizlik alışkanlığının tamamen yerleşmiş olduğu anlaşılmaktadır.

358- Buhâri, Vudû', 57, 58 (1/61-62); Müslim, Tahâret, 98-100 (1/236-237); Nesâî, Tahâret, 44 (1/42-43); Muvatta', 111 (1/64-65); Musned, 3/110-111, 167.

Hız. Peygamber'in engin hoşgörüsünün bir nümûnesini sergileyen bu hadis, insan sidiğinin necis olduğuna, necis olmuş arzın, (yeryüzünün) ise üzerine su dökmekle temizleneceğine delâlet etmektedir. Mâlik, Şafî ve Ahmed, bu hadisle amel ederek, aynı görüşleri benimsemişlerdir.

Hanefiler ise, konuyla ilgili diğer hadislerle dayanarak bu hadisi te'vil edip şu görüşleri serdetmişlerdir: Sıvı bir necâsetle necis olan arz, kurumakla temiz olur. Kurumayı beklemeden temizlemek veya daha mükemmel bir şekilde temizlemek istenildiğinde ise şöyle yapılır: Toprağın gevşek olması halinde, su altına inip necaset eseri kalmayınca kadar su dökülür. Toprağın sert olması durumunda arazi eğimli ise pislenmiş arzın alt tarafına bir çukur kazılır ve pislenmiş yerin üzerine üç defa su dökülür. Bu su çukurda toplanır. Sonra çukur kapatılır. Arazi sert ve düz ise yıkanmaz, sadece kazılır. Ebû Hanife, pislenmiş arzın, sıvı necasetin ulaştığı yere kadar kazılıp toprağı nakledilmedikçe temizlenmeyeceğini söylemiştir.

Bu hadis ayrıca, cahil kimseye, bilmeden yaptığı şeylerde yumuşak davranmanın, iki kötü işten daha az kötü olanı yaparak daha çok kötü olanından kaçmanın, engeli kalkınca kötülüğü gidermeye hemen teşebbüs etmenin gerekliliğine, kolaylaştırmaya teşvike, zorlaştırmaktan sakındırmaya delâlet etmektedir.⁽³⁵⁹⁾

«٦٣»

باب بول الغلام الذي لم يطعم

63. BÂB

YEMEK YEMEMİŞ OLAN ÇOCUĞUN SIDIĞI

٧٤٧ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، ثنا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، وَحَدَّثَنَا عَنْ يُونُسَ
أَيْضاً عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ
مُحَصَّنٍ، أَنَّهَا أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ بِابْنِ لَهَا لَمْ يَلُغْ أَنْ يَأْكُلَ الطَّعَامَ، فَأَجْلَسَهُ فِي
جُجْرِهِ، فَبَالَ عَلَيْهِ. قَالَتْ: فَدَعَا بِمَاءٍ فَنَضَحَهُ وَلَمْ يَغْسِلْهُ^(١).

359- Fethu'l-Bâri, 2/116; Umde, 125-126; Menhel, 3/256 vd.

747. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Mâlik b. Enes rivâyet etti. (Dârimi dedi ki, Osman) bize onu Yûnus'tan (naklen) de rivâyet etti. (Malik ve Yûnus da) ez-Zühri'den, (O) Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe'den, (O da) Ümmü Kays bint Mihsan'dan (naklen rivâyet ettiler) ki, O (yani Ümmü Kays), Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem-, (henüz) yemek yeme çağına gelmemiş olan bir oğlunu getirmişti de (Hz. Peygamber) onu kucağına oturtmuştu. O da O'nun üzerine işemişti. (Ümmü Kays) dedi ki, bunun üzerine (Hz. Peygamber) su issemiş ve (onu, elbisesinin sidikle pislenmiş yerine) serpmiş, (ama) o (yeri) yıkamamıştı.⁽³⁶⁰⁾

AÇIKLAMA

Henüz sütten başka yemek yememiş olan çocuğun (bebeğin) sidîği, alimlerin ekserisine göre necistir. Mâlik ve Şafiî'den, böyle bir erkek çocuğun sidîğinin temiz olduğunu söyledikleri nakledilir. Bu konudaki asıl ihtilaf, böyle bir çocuğun üzerine işemiş olduğu bir şeyin nasıl temizleneceğinde ortaya çıkmıştır. Yukarıdaki hadis böyle bir erkek çocuğunun üzerine işemiş olduğu şeye su serpmekle, onun temizleneceğini, diğer bazı hadisler kız çocuğunun üzerine işemiş olduğu şeyin, yıkamakla temizleneceğine delâlet etmektedirler. İmam Ahmed ve Şafiîlerin görüşü de böyledir. İmam Şafiî bunu şöyle izah eder: "Çünkü erkek çocuğun sidîği, su ve topraktan, kız çocuğun sidîği et ve kandandır... Zira Allah Teala Âdem'i yarattığında Havva'yı onun sol kaburga kemiğinden yaratmıştı. Binaenaleyh erkek çocuğun sidîği su ve topraktan, kız çocuğun sidîği et ve kandan olmuştur."⁽³⁶¹⁾ İbnu'l-Kayyım ise aradaki farkı şöyle açıklar: "Erkek çocukla kız çocuk arasındaki fark üç yöndendir: 1) Erkeklerin ve kadınların erkek çocuğu (daha) çok taşımaları. Bundan dolayı onun

360- Buhâri, Vudû', 59 (1/62), Tıbb, 10 (7/14); Müslim, Tahâret, 103-104 (1/238); Ebû Dâvûd, Tahâret, 137 (1/102); Nesâî, Tahâret, 188 (1/128); Tirmizi, Tahâret, 54 (1/104-105); İbn Mâce, Tahâret, 77 (1/174); Muvatta', Tahâret. 110 (1/64); Musned, 6/355, 356.

361- İbn Mâce, Tahâret, 77 (1/175)

sidiğinden umûmi bir problem ("belva-yı âmm") meydana gelir ve onu yıkamak güçleşir; 2) Erkek çocuğun sidiği bir yere inmez. Bilakis ayrı ayrı olarak oraya buraya iner. Bu sebeple değdiği her yeri yıkamak güç olur. Kız çocuğunun sidiği böyle değildir; 3) Kızın sidiği erkeğin sidiğinden daha pis ve daha kokuşmuştur..."⁽³⁶²⁾

Hanefiler ve Malikiler ise kız çocukla erkek çocuk arasında fark görmemiş ve her ikisinin de üzerine işemiş oldukları şeyin, yıkamakla temizleneceğini söylemişlerdir. Hanefiler yukarıdaki hadiste geçen "serpmek" fiilini, bu kelimenin geçtiği bazı hadislerle istinaden "yıkamak" şeklinde, "yıkamadı" fiilini de, "yıkamada mübâlağa etmedi, ovarak yıkamadı" şeklinde anlamışlardır. El-Asîlî ise, hadisin son cümlesi olan "onu yıkamamıştı" cümlesinin, hadisin râvilerinden olan ez-Zührî'nin sözü olduğunu iddia etmiştir.

Zikredilen bu ihtilâflar, henüz sütten başka yemek yememiş olan çocuğun sidiği hakkındadır. Sütün dışında yemek yemeye başlayan çocuğun sidiğinin pislettiği şeyin, yıkamakla temizleneceğinde ittifak vardır.⁽³⁶³⁾

«٦٤»

باب الأرض يطهر بعضها بعضا

64. BÂB

YERYÜZÜNÜN BAZISI BAZISINI TEMİZLER

٧٤٨ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَارَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيِّ، عَنْ أُمِّ وَلَدٍ لِإِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ عَوْفٍ: أَنَّهَا سَأَلَتْ أُمَّ سَلَمَةَ فَقَالَتْ: إِنِّي امْرَأَةٌ أُطِيلُ ذَيْلِي فَأَمْشِي فِي

362- İ'lâmu'l-Muvakkı'in'den naklen; Sünenu't-Tirmizî, 1/106 (muhakkıkın dipnotunda).

363- Umde, 3/129-131; Menhel, 3/246 vd.

الْمَكَانِ الْقَذِيرِ؟ قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يُطَهَّرُهُ مَا بَعْدَهُ⁽³⁶⁴⁾ قُلْتُ
لِأَبِي مُحَمَّدٍ: تَأْخُذُ بِهَذَا؟ قَالَ: لَا أَدْرِي!؟

748. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Mâlik b. Enes, Muhammed b. Umâre'den, (O) Muhammed b. İbrâhim et-Teymî'den, (O da) İbrâhim b. Abdirrahman b. Avf'ın bin ümmü veled'inden⁽³⁶⁴⁾ (naklen) rivâyet etti ki, O (yani İbrahim'in ümmü veled'i) Ümmü Seleme'ye sormuş ve şöyle demiş: Doğrusu ben, elbisemin eteğini uzatan, sonra da pis yerlerde yürüyen bir kadını. (Elbisemin eteği pis olur mu?) Ümmü Seleme şu karşılığı vermiş: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, "O (elbisenin pislenen eteğini), (pis yerden) sonraki (temiz yer) temizler" buyurmuştur.⁽³⁶⁵⁾

(Bu kitabın râvisi İsa b. Ömer es-Semerkindi dedi ki): Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye), "bu (hadisin zahiri hükmünü) kabul eder misin?" dedim. "Bilmem!" karşılığını verdi.

AÇIKLAMA

Fakihlerin cumhûru bu hadisin hükümünün, üzerinden geçildiğinde elbiseye bir şey bulaşmayan, ancak bazı şeyler takılıp da sonraki temiz yerde düşen kuru pis yerler hakkında olduğunu kabul etmiştir.

Elbisenin eteği ıslak pis bir yerden sürüldüğünde ise onun temizlenmesi sadece su ile yıkamakla olur. Ed-Dehlevî ise şu açık-

364- Ümmü veled, sahibinden çocuk sahibi olmuş kadın köle demektir. Böyle bir köle artık satılamaz. Sahibinin ölümüyle hür olur.

365- Ebû Dâvûd, Tahâret, 140 (1/104); Tirmizi, Tahâret, 109 (1/266); İbn Mâce Tahâret, 79 (1/177); Muvatta', Tahâret, 16 (1/24); Musned, 6/290, 316. Senesinde ismi verilmeyen ("mechûl") bir râvi yani İbrahim'in ümmü veledi bulunduğundan dolayı bu hadisin zayıf olduğu söylenmiştir. İbn Hacer'e göre bu ümmü veled, muhtemelen, Tabiûndan makbûl bir râvi olan Humeyde'dir. Ebû Bekr İbnü'l-Arabî ise bu hadisin sahih olduğunu açıklamıştır. Hadis için ayrıca bkz. Ma'rifet, 70.

lamayı yapmıştır: Elbisenin eteğine yolun necâseti bulaşsa, sonra başka bir yere geçilse, bu yerde yolun tozu-toprağı eteğe karışsa ve eteğe takılan pislik kurusa, pislenmiş etek, pisliğin dağılması veya ovulması ile temiz olur. Bunun ötesi, darlık ve meşakkat sebebiyle dinde bağışlanmıştır.

Bu hadis kadınların elbiselerini uzun yapmalarının meşrûluğuna da delâlet etmektedir.⁽³⁶⁶⁾

«10»

باب التيمم

65. BÂB

TEYEMMÜM

٧٤٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، ثنا عَوْفٌ، حَدَّثَنِي أَبُو رَجَاءٍ الْعَطَارِدِيُّ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي سَفَرٍ، ثُمَّ نَزَلَ فَدَعَا بِوُضُوءٍ فَتَوَضَّأَ، ثُمَّ نَوْدِيَ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى بِالنَّاسِ، فَلَمَّا انْقَلَبَ مِنْ صَلَاتِهِ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مُعْتَزِلٍ لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَا مَنَعَكَ يَا فَلَانُ أَنْ تُصَلِّيَ فِي الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصَابَتْنِي الْجَنَابَةُ وَلَا مَاءَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ^(١).

749. Bize Muhammed İbnu'l-Alâ' haber verip (dedi ki), bize Ebû Usâme rivâyet edip (dedi ki), bize Avf rivâyet etti. (O dedi ki), bana Ebû Recâ el-Utâridi, İmrân b. Husayn rivâyet etti (ki, İmrân) şöyle dedi: Biz Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile beraber bir yolculukta idik. (Hz. Peyamber, neden) sonra (bi-neğinden) indi ve abdest suyu isteyip abdest aldı. Sonra namaza çağ-

rıldı, (ezan okundu) da cemaate namaz kıldırdı. O, namazından döndüğünde, (cemaatten) ayrılmış, cemaatle namaz kılmamış bir adam gördü. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na: "Falân! Cemaatle namaz kılmaktan seni ne menetti?" buyurdu. O da şöyle karşılık verdi: "Ya Rasûlullah! Cünüb oldum. Su da yok." O zaman Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "*Toprağa bak. Çünkü o, sana yeter.*"⁽³⁶⁷⁾

AÇIKLAMA

"Teyemmüm", lügatte, "kasdetmek, yönelmek" mânâsına gelir. İstılahta ise, su bulunmadığında veya bulunduğu halde kullanılamadığında temiz olan toprak ile ve özel şekilde "hades"i, (abdestsizlik ve cünüblük halini) gidermek demektir. Allah Teâla lutfu keremiyle, kullarının zorda kaldıkları her durumda onlara bir kolaylık yolu göstermiştir. Bu meyânda temizlik için asıl madde olan su bulunmadığında veya bulunsa da, hastalık, şiddetli soğuk gibi hallerde kullanılamadığında, onun yerine temiz toprakla hadesten temizlenme kolaylığını bahşetmiştir. Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: "*Eğer hasta yahut yolculukta iseniz, yahut biriniz helâdan gelmişse, yahut da kadınlara dokunmuşsanız, (bu durumlarda) su bulamadığınız taktirde temiz toprağa teyemmüm edin: (Toprağı) yüzlerinize ve ellerinize sürün.*"⁽³⁶⁸⁾

Bu şekilde her şeyin hayat sebebi kılınan suyun yokluğunda onun yerine, insanın kendisinden yaratılmış olduğu toprak geçirilmiştir. Ümmet-i Muhammed'e tanınan bu kolaylıkla kul, hiçbir halde Rabb'ine ibadetten mahrûm olmamaktadır. Çünkü kul, su bulamadığında da, hemen hemen her yerde bulunan temiz toprakla teyemmüm ederek Rabb'ine ibadet edebilecek ve ibadetini temiz olarak yapmış olmakla da rûhen tatmin olacaktır.

Teyemmüm bir kolaylık olduğundan, abdest ve gusül için aynı ameliyeler yeterli görülmüştür. Şöyle ki, abdestsiz olan veya gusül

367- Buhâri, Teyemmüm, 6 (1/88-89); 9 (1/91); Menâkıb, 25 (6/168-169); Müslim, Mesâcid, 312 (1/474-475); Nesâ'i, Tahâret, 202 (1/139); Musned, 4/434.

368- Nisâ' sûresi, 43. Bkz. Mâ'ide sûresi, 6.

etmesi icab eden bir kimse, iki elini toprak cinsinden temiz bir şeye bir kere vurup bununla yüzünü mesheder. Sonra iki elini bir daha vurup bununla da dirseklerine kadar iki elini mesheder.

Bunları, "hades"i gidermek niyetiyle yapmak da farzdır.

٧٥٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَقَ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ بَكْرِ بْنِ سَوَادَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: خَرَجَ رَجُلَانِ فِي سَفَرٍ فَحَضَرَتْهُمَا الصَّلَاةُ وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ، فَتَيَمَّمَا صَعِيداً طَيِّباً، فَصَلَّيَا ثُمَّ وَجَدَا الْمَاءَ بَعْدُ فِي الْوَقْتِ، فَأَعَادَا أَحَدُهُمَا الصَّلَاةَ بُوضُوءٍ، وَلَمْ يُعِدِ الْآخَرُ، ثُمَّ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَا ذَلِكَ، فَقَالَ لِلَّذِي لَمْ يُعِدْ: أَصَبْتَ السَّنَةَ وَأَجَزْتَكَ صَلَاتَكَ. وَقَالَ لِلَّذِي تَوَضَّأَ وَأَعَادَ: لَكَ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ^(١).

750. Bize Muhammed b. İshak rivâyet edip (dedi ki), bana Abdullah b. Nâfi', el-Leys b. Sa'd'dan, (O) Bekr b. Sevâde'den, (o) Atâ' b. Yesâr'dan, (O da) Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Sa'îd) şöyle dedi: İki adam bir yolculuğa çıkmışlardı. Derken, yanlarında hiç su olmadığı bir halde namaz vakitleri gelmiş, onlar da temiz toprağa teyemmüm edip namaz kılmışlar. Sonra (namaz) vakti içinde su bulmuşlar. Bundan dolayı onların biri abdest (alarak) namazı tekrar kılmış, diğeri ise tekrar kılmamış. Daha sonra Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- gelmiş ve bunu (O'na) anlatmışlar. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) tekrar kılmayana; *"Sünnet'e uygun hareket ettin. Namazın sana kâfidir."* buyurmuş; abdest alıp tekrar kılana ise; *"sana iki kat sevap vardır"* buyurmuştu.⁽³⁶⁹⁾

369- Ebû Dâvûd, Tahâret, 128 (1/93); Nesâî, Gûsl, 27 (1/174); Dârekutnî, 1/189; Mustedrek, 1/178. Darimî'nin yukardaki senedi munkatı'dır. Leys ile Bekr arasında bir râvî olmalıdır. İbnu's-Seken bu hadisi Sahih'inde muttasıl olarak rivâyet etmiştir (Menhel, 3/197).

AÇIKLAMA

Bu hadis, meşrû bir teyemmümle namaz kılmış olan bir kimsenin, bu namazın vakti çıkmadan önce su bulması halinde namazı tekrar kılmasının vâcib olmadığına delâlet etmektedir. Dört mezhebin umûmî görüşü de böyledir. Bu konunun şu teferruâtı vardır: Ebû Hanîfe ve bir rivâyete göre Ahmed, teyemmüm alınıp namaza başlandıktan sonra namaz bitirilmeden su bulursa, namazın kesilip abdest alınarak namazın yeniden kılınmasının vâcib olduğunu, Malik ve Şafiîler ise bu durumda namazın kesilmesinin vâcib olmadığını, namazı o şekilde tamamlamanın gerektiğini ve kılınan bu namazın sahih olacağını söylemişlerdir. Fakihler, teyemmüm alınıp da henüz namaza başlanmamışken su bulunursa, teyemmümün bâtil olacağına ittifak etmişlerdir.

Hadiste geçen "Sünnet'e uygun hareket ettin" cümlesinin mânâsı, "Kur'an ve Sünnet'le sabit ve uyulması vâcib olan yola uygun hareket ettin" demektir. İkinci şahsa söylenilen, "sana iki sevap vardır" sözü ise, kılınan ve biri farz diğeri nafil namaz yerine geçen iki namazdan dolayıdır.

«١٦»

باب التيمم مرة**66. BÂB**

TEYEMMÜM (TOPRAĞA) BİR DEFA VURULARAK (YAPILIR)

٧٥١ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا أَبَانُ بْنُ يَزِيدَ الْعَطَّارُ، ثنا قَتَادَةُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِزَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ: فِي التَّيْمُمِ ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ وَالْكَفَّيْنِ^(١) قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: صَحَّ إِسْنَادُهُ.

751. Bize Affân rivâyet edip (dedi ki), bize Ebân b. Yezîd el-Attâr rivâyet edip (dedi ki), bize Katâde, Sa'îd b. Ab-

dirrahman b. Ebza'dan, (O) babasından, (O da) Ammâr b. Yâsir'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-; *"teyemmümde, yüz ve avuçlar için (toprağa) bir vuruş vardır"* buyururdu.⁽³⁷⁰⁾

Abdullah (ed-Dârimî); "bunun isnâdı sahihtir" dedi.

AÇIKLAMA

Bu hadis, teyemmümde, yüz ve "avuçlar"ı meshetmek için toprağa bir defa vurmanın kâfi olduğuna delâlet etmektedir. Ahmed, bütün hadisçiler (ashâbu'l-hadis) ve bir rivâyete göre Malik'in görüşü de budur. Ebû Hanîfe ve Şafî ise, yine Ammâr'ın rivâyet ettiği bir hadisle, konuyla ilgili diğer hadislerle dayanarak teyemmümde, bir defa yüz için, bir defa da kollar için olmak üzere toprağa iki defa vurmanın gerektiğini söylemişlerdir. İki defa vurmanın, teyemmümün mükemmel şeklini, bir defa vurmanın ise, teyemmümün onunla caiz olacağını belirttiğini söyleyen alimler de vardır. Malikilerin meşhûr görüşüne göre de birinci vuruş farz, ikinci vuruş Sünnet'tir. Yukarıdaki hadis, teyemmümde sadece avuçların üstünü meshetmenin kâfi geleceğine de delâlet etmektedir. Malik ve Ahmet bu hadisin zahiriyle amel etmişlerdir. Şafî ve Hanefilere göre ise teyemmümde sadece avuçların üstünü meshetmek kâfi değildir. Elleri dirseklere kadar meshetmelidir. Ammâr'ın yukarıdaki rivâyetinde geçen "avuçlar"dan maksad, parçayı söyleyip bütünü kasdetmek kabilinden, dirseklere kadar ellerdir. Teyemmüm, abdestin yerine geçtiğine göre de, abdestte eller nereye kadar yıkınıyorsa, teyemmümde de oralar meshedilmelidir. Nitekim, teyemmümde, dirseklere kadar ellerin meshedileceğini belirten hadisler de vardır. Bu durumda, toprağa iki vuruşla ve dirseklere kadar elleri meshederek teyemmüm yapmak, daha ihtiyatlı olur. Çünkü bu şekildeki teyemmüm, diğer şekildeki teyemmümü de içine alır.

370- Musned, 4/263; Dârekutnî, 1/183. Bkz. Ebû Dâvûd, Tahâret, 123 (1/89).

٧٥٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا اسْتَعَارَتْ قِلَادَةً مِنْ أَسْمَاءَ فَهَلَكَتْ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلِبِهَا، فَادْرَكْتَهُمُ الصَّلَاةُ فَصَلُّوا مِنْ غَيْرِ وُضُوءٍ، فَلَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ ﷺ شَكُّوا ذَلِكَ إِلَيْهِ، فَتَرَلَّتْ آيَةُ التَّيَمُّمِ، فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ: جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ قَطُّ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ لِكَ مِنْهُ مَخْرَجًا وَجَعَلَ لِلْمُسْلِمِينَ فِيهِ بَرَكََةً⁽³⁷¹⁾.

752. Bize Abdullah b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Ebû Usâme, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Hz. Aişe), (Hz. Peygamber'le bir sefere çıkarken) Hz. Esmâ'dan bir gerdanlık ödünç almıştı. Sonra (bu gerdanlık sefer esnasında) kaybolmuştu. Bundan dolayı Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, Ashabından bazı insanları onu aramak için göndermişti de onların namaz vakteleri gelmiş ve (suları olmadığı için) abdestsiz namaz kılmışlardı. Daha sonra Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- yanına geldiklerinde bu (durumu) O'na şikâyet etmişlerdi. Bunun üzerine "teyemmüm âyeti" inmişti. O zaman Useyd b. Hudeyr (Hz. Aişe'ye hitaben) şöyle demişti: Allah sana hayırlı mükafaatlar versin! Vallahi, senin başına asla hiçbir iş gelmemiştir ki, Allah, senin için ondan bir çıkış yolu yapmış, müslümanlar için de onda bir bereket kılmış olmasın!⁽³⁷¹⁾

AÇIKLAMA

Teyemmümün ilk olarak ne zaman meşrû' kılındığını gösteren bu hadiste bahsedilen olayın, hicrî 5. veya 6. yılda vukû bulan Benu'l-Mustalık (=Müreysi') gazvesinde meydana geldiği rivâyet edil-

371- Buhâri, Teyemmüm, 1, 2 (1/86-87); Müslim, Hayz, 108-109 (1/279); Ebû Dâvûd, Tahâret, 123 (1/86); Nesâî, Tahâret, 193 (1/133), 204 (1/140); İbn Mâce, Tahâret, 90 (1/188); Mu-vatta', 89 (1/53-54); Musned, 6/57.

mektedir. Hz. Aişe'ye iftira ("ifk") hâdisesi de bu gazve esnasında meydana gelmişti. Ancak diğer bazı rivâyetler, burada sözkonusu edilen gerdanlık kaybı ve teyemmüm âyetinin inişi hâdiselerini daha sonraları, h. 7. yıldan sonra vukû bulduğuna delâlet etmektedir. Diğer taraftan Kur'an-ı Kerîm'de teyemmümle ilgili, biri Nisâ' Sûresinde (43. âyet), diğeri Mâ'ide Sûresinde (6. âyet) olmak üzere iki âyet vardır. Ebu Bekr el-Humeydi'nin bir rivâyetinden (ki bu rivâyette "Ey iman edenler! Namaza durmak istediğiniz zaman.." âyetinin sonuna kadar indiği tasrîh edilmiştir) ve Buhârî'nin tercihinden⁽³⁷²⁾ anlaşıldığına göre, burada "teyemmüm âyeti" ile Mâ'ide Sûresindeki âyet kastedilmiştir. Bundan anlaşılıyor ki, abdest ve teyemmüm hükümleri aynı zamanda inmiştir. Hadiste ise, "abdest"siz namaz şikâyet konusu yapıldığından, abdest almanın, bu âyetin inişinden önce Sünnet'le sâbit ve farz olduğu sonucu çıkar. Burada kaydetmek lâzımdır ki, bu âyetin inişinden önce de Sahâbede "toprakla temizlenme" anlayışı vardı. Bu, onların örflerine veya Hz. Peygamber'in, *"yeryüzü bana mescid ve temiz-temizleyici kılındı"*⁽³⁷³⁾ gibi hadislerine dayanan ictehadlarının neticesi olabilir. Nitekim Hz. Aişe ile ilgili mezkûr hadisin bir rivâyetinde, su bulunmayınca Sahâbenin kimi ellerini bilekçelerine, kimi omuzuna kadar, kimi de vücûduna meshederek teyemmüm yaptığından bahsedilmekte, bu durum Hz. Peygamber'e bildirilince "teyemmüm âyeti"nin indiği bildirilmektedir. Ne var ki, bu âyetin inişinden önce, abdest Sünnet'le meşrû kılınmış olmasına rağmen, hadesten taharet için teyemmüm henüz meşrû kılınmamıştı. Sahâbe-i Kirâm bu sebeple şikâyetle bulunmuş olmalılar.

Mâlikî alimlerin çoğu, Şafîî ve Ahmed, yukarıdaki olayda bir kısım Sahabenin abdestsiz namaz kılmış olmalarına, Hz. Peygamberin de onları yadırgamamasına bakarak, hadesten temizlik yapmak için ne su, ne de toprak bulamayan kimseye de namazın vâcib (farz) olduğunu söylemişlerdir. Ancak bu durumda abdestsiz kılınan namazın iadesi Şafîî'ye göre vâcib, Ahmed'den gelen meşhûr görüşe göre ise vâcib değildir. Mâlik ve Ebû Hanife ise, "Allah te-

372- Bkz. Buhari, Tefsir, 5/3 (5/186-187).

373- Buhârî, Teyemmüm, 1 (1/186).

mizliksiz hiçbir namazı kabul etmez" hadisine dayanarak, hadesten taharet için su veya toprak bulunmadığında, namazın sahih olmayacağını söylemiş, yukarıdaki hadisi de şöyle te'vil etmişlerdir: Bu, Sahabenin bir ictihadıdır. İctihadda hata yapılabilir. Bu hatayı Hz. Peygamber anında düzeltmiş, fakat bu, bize nakledilmemiş olabilir. Yahut hatayı düzeltme işi sonraya bırakılmış olabilir. Su veya toprak bulamadığı için namaz kılamayan kimsenin, kılamamış olduğu namazları kazâ etmesi Hanefîlere göre vâcibdir, Mâlik'ten Medinelilerin rivâyetine göre vâcib değildir.

Bu hadisin bu bölümde zikredilmesine gelince, bunun sebebi, teyemmümde toprağa bir vuruşa, âyette geçen "yüzlerinize ve ellerinize *ondan sürün*" cümlesinden delil çıkarmak olmalıdır.

«٦٧»

باب في الغسل من الجنابة

67. BÂB

CÜNÜBLÜKTEN DOLAYI GUSÛL YAPMAK HAKKINDA

٧٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا زَائِدَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ كُرَيْبٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ، قَالَتْ: وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ مَاءً فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ، فَجَعَلَ يَغْسِلُ بِهَا فَرْجَهُ، فَلَمَّا فَرَّغَ مَسَحَهَا بِالْأَرْضِ - أَوْ بِحَاظِ شِكِّ سُلَيْمَانَ - ثُمَّ تَمَضَّمْضَ وَاسْتَنْشَقَ فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَهُ وَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ وَجَسَدِهِ، فَلَمَّا فَرَّغَ تَنَحَّى فَغَسَلَ رِجْلَيْهِ، فَأَعْطَيْتُهُ مِلْحَفَةً فَأَبَى وَجَعَلَ يَنْفُضُ بِيَدِهِ. قَالَتْ: فَسَرَّتْهُ حَتَّى اغْتَسَلَ. قَالَ سُلَيْمَانُ: فَذَكَرَ سَالِمٌ: أَنَّ غُسْلَ النَّبِيِّ ﷺ هَكَذَا كَانَ مِنَ الْجَنَابَةِ^(١).

753. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Zâ'ide, Sü-

leyman'dan, (O) Sâlim b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O) Küreyb'den, (O) İbn Abbâs'tan, (O da teyzesi) Hz. Meymûne'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Meymûne) şöyle dedi: (Bir gün) Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- için su koydum. O da ellerinin üzerine döküp onunla (yani sol eliyle) avret yerini yıkamaya başladı. (Bu yıkamayı) bitirince onu (yani sol elini) yere -veya bir duvara sürdü. -(Yere mi, duvara mı sürdüğünde) Süleyman şüpheye düştü. Sonra ağzına su verdi, burnuna su çekti. Ardından yüzünü ve kolunu yıkadı, başına ve vücuduna (su) döktü. Nihayet (guslünü) bitirince bir tarafa çekilip ayaklarını yıkadı. O zaman ben kendisine bir çarşaf (havlu) verdim. Ama O kabul etmedi ve eliyle (vücudunun sularını) gidermeye başladı. (Hz. Meymûne) dedi ki; ben de O'nu, guslünü bitirinceye kadar perdelemiştim.⁽³⁷⁴⁾

Süleyman dedi ki, Sâlim (rivâyetinin) sonunda bildirdi ki; Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- bu şekilde gusül yapması, cünüblükten dolayı idi.

AÇIKLAMA

"Gusül", Şer'i ıstılahta, Hanefi Mezhebine göre bütün vücûdun yıkanması (=tahâret-i kübra) demektir. Diğer üç mezhebe göre buna, cünüblüğü gidermek niyeti ile yıkamayı, Maliki ve Hanbelilere göre de, ovarak yıkamayı eklemek lâzımdır. Cünüblük ise, Hanefi Mezhebinde, meninin şehvetle inmesi ve cinsi münâsebetten ibarettir. Cünüblükten dolayı gusül yapmak farzdır. Ayrıca kadınların hayız ve nifas kanlarının kesilmesinden dolayı gusül yapmaları da farzdır. Gusülde niyet etmek, Hanefilere göre Sünnet, Maliki ve Şafiilere göre farz, Hanbelilere göre ise, guslün sahih olmasının şartıdır. Gusülde önce elleri, avret yerini yıkamak ve namaz abdesti gibi abdest almak ise Sünnet'tir. Gusülde ağza su vermek, burna su çekmek Hanefilere ve İmam Ahmed'e göre farz (vâcib), İmam Malik ve İmam Şafiî'ye göre Sünnet'tir. Yukarıdaki hadiste, gusül yapılırken ayak-

374- Buhari, Gusl, 1 (1/67-68), 5 (1/69); Müslim, Hayz, 37 (1/254). Bkz. 718. hadis.

ları yıkamanın en sona bırakıldığı açıklanmıştır. Alimlerin cumhûru da bunun müstehab olduğunu söylemişlerdir. Bu hususta Malik, yıkanılan yer temiz değilse ayakları yıkamayı sonraya bırakmanın, temiz ise gusûlden önceki abdestin sonunda yıkamanın müstehab olduğunu söylemiştir. Şafiîlerin meşhûr görüşüne göre ise, efdal olanı önce yıkanmalarıdır. Hanefiler de, eğer su birikmeyen bir yerde yıkanılıyorsa, önce yıkamanın efdal olduğunu, su biriken bir yerde veya toprak üzerinde yıkanılıyorsa, sonraya bırakmanın Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Bazı alimler bu hadisi, gusûlden sonra havlu vb. bir şeyle kurulanmanın mekrûh olduğuna delil getirmişlerse de, bu hadiste onlar için bir delil yoktur.

٧٥٤ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ فَيَتَوَضَّأُ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ يَدْخُلُ كَفَّهُ فِي الْمَاءِ، فَيُخَلِّلُ بِهَا أَصُولَ شَعْرِهِ، حَتَّى إِذَا خِيلَ إِلَيْهِ أَنَّهُ قَدْ اسْتَبَلَّ الْبَشْرَةَ غَرَفَ بِيَدِهِ ثَلَاثَ غَرَافَاتٍ، فَصَبَّهَا عَلَى رَأْسِهِ ثُمَّ اغْتَسَلَ! قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حَدِيثِ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ.

754. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hişâm b. Urve, babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (gusûl yapmaya) başlardı da (önce) ellerini yıkar, peşine namaz abdesti gibi abdest alır, sonra avucunu suyun içine sokar ve (parmakları) ile saçının diplerini hilâller, nihayet, (baş) derisinin üstünün ıslandığına kanaat getirince eliyle üç avuç (su) avuçlar ve bunları başının üzerine döker, daha sonra da vücûdunu yıkardı.⁽³⁷⁵⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki, bu (rivâyet) bana, Sâlim b. Ebi'l-Ca'd'ın (bir önceki) rivâyetinden daha iyi geliyor.

375- Buhâri, Ğusl, 1 (1/67-68), 15 (1/72); Müslim, Hayz, 35-36 (1/253-254); Ebû Dâvûd, Tahâret, 98 (1/62-63); Nesâî, Tahâret, 151-156 (1/109-112); Tirmizî, Tahâret, 76 (1/174-175); Muvatta', Tahâret, 67 (1/44); Musned, 6/52, 101, 252.

AÇIKLAMA

Bu hadis gusülde başa üç defa su dökmenin Sünnet olduğuna delâlet etmektedir. Hanefî, Şafiî ve Hanbelîler, baş ve diğer abdest uzuvlarına kıyas ederek, bedenın diğer yerlerine de üç defa su dökmenin Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Mâlikîlere göre ise, gusülde sadece başa üç defa su dökme mendûbtur. Saçların hilâllenmesine gelince, Hanefîlere göre saç ve sakalın diplerine, hilâllemeksizin, su ulaşıyorsa, hilâllemek müstehabdır. Aksi halde vâcibdir, hilâllemek gerekir. Malikîler ise, nasıl olurlarsa olsunlar, saç ve sakalı hilâllemenin vâcib olduğunu söylemişlerdir. Onlar, "hilâllemek"le suyun cilde varması için saç ve sakalı ovup hareket ettirmeyi kastederler. Bu sebeple onlara göre parmakları saç ve sakalın içine sokmak vâcib değildir. Şafiîlere ve Hanbelîlere göre ise, hilâllemeksizin suyun cilde ulaşması mümkün olduğunda, hilâllemek mendub, aksi halde vâcibdir.

« ٦٨ »

باب الرجل والمرأة يغتسلان من انا، واحد

68. BÂB

ERKEK VE KADIN BİR KABDAN GUSÛL YAPABİLİRLER

٧٥٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ مِنَ الْجَنَابَةِ.

755. Bize Muhammed b. Kesîr, el-Evzâ'i'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Urve'den, (O) da Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: Ben ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- cünüblükten dolayı bir kabdan gusûl yapardık.⁽³⁷⁶⁾

376- Buhari, Ğusl, 9 (1/70), 15 (1/72); Müslim, Hayz, 45, 46 (1/256-257); Ebû Dâvûd, Tahâret, 39 (1/20); Tirmizi, Libâs, 21 (4/233); Nesâ'i, Tahâret, 145 (1/106-107), Ğusl, 9 (1/165-166); İbn Mâce, Tahâret, 35 (1/133); Musned, 6/30, 64, 91.

AÇIKLAMA

Bu hadis, karı ile kocanın aynı anda bir kabdaki sudan gusûl yapmalarının veya birinin yıkanmasından sonra kabda arta kalan sudan diğerinin gusûl yapmasının caiz olduğuna delâlet etmektedir. Fukahânın cumhûrunun görüşü de budur.

٧٥٦ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنبَأَ جَعْفَرُ بْنُ بَرْقَانَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ أَعْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ وَهُوَ الْفَرَقُ⁽³⁷⁷⁾.

756. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), Ca'fer b. Burkân, ez-Zühri'den (O) Urve'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi:

Ben ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir kabdan -ki o faraktır- gusûl yapardık.⁽³⁷⁷⁾

AÇIKLAMA

Farak, cumhûra göre yaklaşık 6 litrelik, Hicazlılara ve Hanefi fakihlere göre ise yaklaşık 9 litrelik bir kabdır.⁽³⁷⁸⁾

Hâkim'in bir rivâyetine göre Hz. Peygamber'le Hz. Aişe, sarı bakır bir kabdan gusûl yapıyorlardı.⁽³⁷⁹⁾

377- Buhârî, Vudû', 2 (1/68); Müslim, Hayz, 41 (1/255); Ebû Dâvûd, Tahâret, 97 (1/62); Nesâî, Tahâret, 144 (1/106); Musned, 6/37, 199.

378- Tecrid, 1/205.

379- Müstedrek, 1/169.

«٦٩»

باب من ترك موضع شعرة من جنابة

69. BÂB

CÜNÜBLÜKTEN BİR KIL YERİNİ (KURU) BIRAKAN KİMSE

٧٥٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ زَادَانَ، عَنْ عَلِيٍّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: مَنْ تَرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَنَابَةٍ لَمْ يُصِبْهَا الْمَاءُ فَعِلَ بِهَا كَذًا وَكَذَا مِنَ النَّارِ. قَالَ عَلِيٌّ: فَمِنْ نَمِّ عَادِيَتْ رَأْسِي وَكَانَ يُجْزُ شَعْرَةٌ^(١).

757. Bize Muhammed İbnu'l-Fadl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Atâ' İbnu's-Sâib'den, (O) Zâzân'dan, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Kim cünüblükten, bir kıl yeri (kadar kısmı), kendisine su isabet etmemiş bir halde (kuru) bırakırsa, o (kuru kalan yere) Cehennem'de şöyle şöyle yapılır."⁽³⁸⁰⁾ Hz. Ali dedi ki, "işte bundan dolayı başımın (saçına) düşman kesildim -(Hz. Ali) saçını keserdi-.

ACIKLAMA

Bu hadis, cünüblükten dolayı yapılan gusûlde suyu vücûdun her tarafına ulaştırmanın vâcib (farz) olduğuna, çok az da olsa bir mik-

380- Ebû Dâvûd, Tahâret, 98 (1/65); İbn Mâce, Tahâret, 106 (1/196); Musned 1/94, 101. Bazı alimler, Atâ'nın ihtilâtından dolayı bu hadisin za'if olduğunu, diğer bazıları ise, Hammâd'ın ondan, ihtilâtından önce semâda bulunduğunu söyleyerek hadisin sahih olduğunu iddia etmişlerdir.

tar yer kuru bırakılsa, gusül geçersiz olacağından, bunun Cehennem azabına sebep olacağına delâlet etmektedir. Gusülde kuru kalan bir yer, yıkanmış olan diğer yerler kuruduktan sonra, yıkansa Ebû Hanîfe, Şafî ve Ahmed'e göre gusül tamam olmuş olur. Malikilere göre ise guslü yeni baştan yapmak gerekir.

«٧٠»

باب-المجروح تصيبه الجنابة

70. BÂB

KENDİSİNE CÜNÜBLÜK İSÂBET EDEN YARALI

٧٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ، قَالَ: إِنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ يُخْبِرُ أَنَّ رَجُلًا أَصَابَهُ جُرْحٌ فِي عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ أَصَابَهُ احْتِلَامٌ، فَأَمَرَ بِالِاغْتِسَالِ فَمَاتَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ؛ أَلَمْ يَكُنْ شِفَاءَ الْعِيِّ السُّؤَالِ. وَقَالَ عَطَاءُ: بَلَغَنِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سُئِلَ بَعْدَ ذَلِكَ فَقَالَ: لَوْ غَسَلَ جَسَدَهُ وَتَرَكَ رَأْسَهُ حَيْثُ أَصَابَهُ الْجُرْحُ^(١).

758. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'i rivâyet edip dedi ki; bana Atâ' b. Ebû Rebah'ın şöyle dediği ulaştı: O (yani Atâ'), İbn Abbâs'ı şöyle haber verirken işitmiş: Bir adama Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında bir yara isabet etmiş. Sonra da ihtilâm olmuş. Bundan dolayı gusül yapması emredilmiş. (O da yapmış) ve ölmüş. Bu, Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- ulaşmış. Bunun üzerine O şöyle buyurmuş: "Onu öldürdüler. Allah da onları katletsin! Cehâletin devâsı sormak değil mi?"

Yine Atâ' şöyle demiş: Bana ulaştı ki, ondan sonra Hz. Pey-

gamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- (nasıl yapmalıydı?) diye sorulmuş, O da şöyle buyurmuş: *"Keşke vücûdunu yıkasaydı ve başının yara isabet eden yerini (meshedip kuru) bıraksaydı!"*⁽³⁸¹⁾

AÇIKLAMA

Cehâlet ne kötü şeydir! Cehâletle görüş beyan etmek, fetva vermek ise çok daha kötüdür. Bu hadis bunun büyük bir günâh olduğuna delâlet etmektedir. İlimsiz görüş beyan etmek, fetva vermek, bu olayda maddî neticesi görüldüğü gibi felâketlere sebep olabiliyor. Bunun için bundan şiddetle sakınmak ve bilinmeyen meseleleri ehline sormak gerekir.

Bu hadis ayrıca, gusûl yapmak veya abdest almak icabettiğinde, yaralı bir yeri yıkamak zarar verecekse, bu yerin yıkanmadan bırakılabileceğine delâlet etmektedir. Şayet bu yaralı yerin üzerine sargı sarıp meshetmek zarar vermezse, sargı sarılıp meshedilir. Bedenin veya abdest uzvunun geri kalanı ise yıkanır. Bu konuda Hanefîler şu ayrımı yaparlar: Şayet vücûdun çoğu sağlam ise, sağlam kısımlar yıkanır, yaralı kısımların üzerindeki sargılara meshedilir. Meshetmek zarar verecekse, bu da terkedilir. Vücûdun çoğu yaralı ise sadece teyemmüm yapılır. Su kullandığı taktirde öleceğinden korkan kimsenin de teyemmüm yapması caizdir. Malik, Ebû Hanife ve Şafîîlerin râcih görüşüne göre hastalığın artmasından veya iyileşmenin gecikmesinden korkulduğunda da teyemmüm yapmak caizdir.

«VI»

باب الذي يطوف على نسائه في غسل واحد

71. BÂB

HANIMLARINI TEK GUSÛLLE DOLAŞAN KİMSE

381- İbn Mâce, Tahâret, 93 (1/189); Ebû Dâvûd, Tahâret, 127 (1/93); Musned, 1/330; Mustedrek, 1/165, 178.

٧٥٩ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ طَافَ عَلَى نِسَائِهِ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ^(١).

759. Bize Süleyman b. Harb rivayet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Sâbit'ten (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (bir defasında) tek bir günde (bütün) hanımlarını dolaşmış, (onlarla cimâ yapmıştı).⁽³⁸²⁾

ACIKLAMA

Bu hadiste Hz. Peygamber'in, bir hanımıyla cimâdan sonra diğerine gittiğinde arada gusûl yapıp yapmadığına dair bir sarahet yoktur. Ancak bu hadisin, Buhârî dışındaki Kütüb-i Sitte'de bulunan bazı rivâyetlerinde Hz. Peygamber'in arada gusûl yapmayıp sonunda tek gusûl yaptığı tasrih edilmektedir ki, Dârimi, koyduğu başlıkla bunlara işaret etmektedir. Binaenaleyh erkeğin, bir hanımıyla cimâ yaptıktan sonra onunla veya diğer bir hanımıyla tekrar cimâ yapmak istediğinde arada gusûl yapması vâcib değildir. Bununla beraber iki cimâ' arasında gusûl yapmanın veya abdest almanın müstehab olduğuna delâlet eden hadisler de vardır.

Burada dikkat çeken bir husus, bu konuda Buhârî'nin de aynı yolu izlemiş olmasıdır. O da, koyduğu başlıkla hadisin diğer rivâyetlerine işaret etmiş ve bu şekilde bölümün asıl hadisinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Buhârî'nin bunu, kitabına hadis almakta koyduğu şartlara uymayan hadis ve rivâyetlerde yaptığı bilinmektedir. Bu durumda Dârimi'nin de, bir hadisi kitabına alırken bazı şartlara uyduğu, şartlarına uymayan hadis ve rivâyetlere başlıklarda işaret ettiği söylenebilir.

382- Buhari, Ğusl, 12 (1/71), 24 (1/75); Müslim, Hayz, 28 (1/249); Nesâ'i, Tahâret, 169 (1/118), Nikâh, 1 (6/44); Ebû Dâvûd, Tahâret, 85 (1/56); Tirmizi, Tahâret, 106 (1/259); İbn Mâce, Tahâret, 101 (1/194); Müsned, 3/99, 160, 166.

Hadisten de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber birden fazla kadınla evlenmişti. 53 yaşına, yani Medine döneminin başlarına kadar tek evli bir hayat süren Hz. Peygamber, ondan sonra, dini, ictimai, siyasi vb. hikmet ve sebepleri olan bir çok evlilik yapmıştı. Bu hikmet ve sebeplerin, neslin devamı, insan tabiatının gereği gibilerinin dışında kalan bir kaçını, özetle şöylece sıralayabiliriz: Aile içi meseleleri ilgilendiren dini hükümlerin öğrenilip öğretilmesini, bunların müslümanlara intikalini sağlamak; değişik yaradılıştaki hanımlarla karı-koca münâsebetlerinin nasıl olacağına dair nümûneler vermek; bazı dostlukları pekiştirmek, bazı yeni dostluklar kazanmak; ortada kalmış, İslâm için çile çekmiş bazı hanımlara, bilhassa şehid hanımlarına himaye sağlamak; İslam devletine siyasi destekler bulmak...

Bu ve benzeri sebeplerle Hz. Peygamber'in yaptığı toplam evlilik sayısı onbirdir. Fakat iki hanımı, kendisi hayattayken vefat ettikleri için, Hz. Peygamber'in bir anda nikâhı altında bulunan hanımlarının sayısı dokuza indi. Kur'an-ı Kerim'de mü'minlerin "anneleri"⁽³⁸³⁾ olarak tavsif edilen Hz. Peygamber'in hanımları şunlardı: 1) Hz. Hatice binti Huveylid (v. hicretten üç yıl önce): Hz. Peygamber 25 yaşındayken onunla evlenmişti. O zaman Hz. Hatice'nin 40 yaşında olduğu rivâyet edilir. Hz. Peygamber, Hz. Hatice vefat edinceye kadar tek evli kalmış ve ondan üç erkek, dört kız çocuğu olmuştu: el-Kâsım, Tayyib (veya Tâhir. Bunları ayrı çocuk sayan da vardır. O zaman erkek çocuk sayısı dört olmaktadır), Abdullah. Bunların hepsi küçük yaşlarda vefât etmişlerdi. Kızların isimleri ise şöyledir: Zeyneb (Bi'setden önce teyzesinin oğlu Ebu'l-Âs ile evlenmiş, h. 7. yılda ise vefat etmişti.)- Rukıyye, Ümmü Külsûm (birinin vefatından sonra diğeri olmak üzere ikisi de Hz. Osman ile evlenmişler; Rukıyye h. 1. yılda, Ümmü Külsûm h. 8. yılda vefat etmişti), Hz. Fâtıma (h. 2. yılda, Hz. Peygamber'in amcasının oğlu Hz. Ali ile evlenmiş, h. 11. yılda vefât etmişti). Hz. Peygamber'in kızlarının hepsi İslami döneme kavuşmuş ve müslüman olmuşlardı. Ancak Hz. Peygamber'in soyu Hz. Fatıma yoluyla devam etmiştir ki, bu soya mensûp olanlara,

383- Ahzâb sûresi, 6.

müslümanlar tarafından, seyyid, şerif, habib gibi ünvanlar verilerek, daima büyük saygı gösterilmiştir; 2) Hz. Sevde binti Zem'a (v. h. 19): Hz. Peygamber O'nunla hicretten üç yıl kadar önce evlenmişti. O da dul ve elli yaşlarındaydı; 3) Hz. Âişe binti Ebî Bekr (v. h. 57): Hz. Peygamber'in, bekâr olarak evlendiği iki hanımından birisi Hz. Aişe'dir. Nikâhları hicretten iki yıl önce yapılmış, gerdekleri ise hicre: n sonra olmuştu. Zeki bir kadın olan Hz. Aişe'nin edebî zevki de yüksekti. O, Hz. Peygamber'in yanında büyük bir İslam hukukçusu olmuş, aynı zamanda Hz. Peygamber'den en çok hadis rivâyet eden yedi Sahabi arasına girmişti. Hz. Aişe'nin, Halifeler dönemindeki bazı siyasi olaylarda da mühim rolü olmuştur; 4) Hz. Hafsa binti Ömer (v. h. 45): Döneminde okuma-yazma bilen nadir kadınlardan olan Hz. Hafsa, kocası Huneys b. Huzâfe'nin Uhud'da şehid olması üzerine 22 yaşında dul kalmıştı. Müteakiben h. 3. yılda Hz. Peygamberle evlenmiş olan Hz. Hafsa'nın da birçok hadis rivâyeti vardır; 5) Hz. Zeyneb binti Huzeyme (v. h. 4): Hz. Zeyneb, Arabistan'ın güçlü kabilelerinden birine mensuptu. Bazı sebeplerle bu kabilenin müslümanlarla arası açılmıştı. Hz. Zeyneb ise, kocasının Bedir'de şehid olması üzerine 30 yaşında dul kalmıştı. Müteakiben Hz. Peygamber O'nunla evlenmiş, ancak, müslüman olmadan önce de "ümmü'l-mesâkin" (=fakir anası) lakabıyla bilinen bu yardımsever hanım birkaç ay sonra vefat etmişti; 6) Hz. Ümmü Seleme Hind binti Ebî Ümeyye (v. h. 61): Kocasını Ebû Seleme ile erken dönemde müslüman olmuş olan Ümmü Seleme, Hz. Halid b. Velid'in yakın akrabasıydı. Ümmü Seleme, kocasının Uhud'da şehid olması üzerine dul kalmıştı. Birçok da çocuğu vardı. Hz. Peygamber, dul kalışından bir yıl sonra O'nunla evlenmişti. Şair olan Ümmü Seleme de Hz. peygamber'den birçok hadis rivâyet etmiştir; 7) Hz. Zeyneb binti Cahş (v. h. 20): Hz. Peygamber'in halasının kızı olan Hz. Zeyneb, Hz. Peygamberin tavsiyesi üzerine Zeyd b. Hârise ile evlenmişti. Ancak anlaşılamamış, boşanmışlardı. Hz. Zeyneb o zaman 36 yaşındaydı. Daha sonra Hz. Peygamber, Allah'ın evlendirmesiyle⁽³⁸⁴⁾ O'nunla ev-

384- Ahzâb Sûresi, 37.

lenmişti (h. 5). Bu şekilde, oğulluğun boşadığı hanımla evlenmeme geleneği de yıkılmış oluyordu. Hz. Zeyneb'in de hadis riâyetleri vardır; 8) Hz. Cüveyriye bintu'l-Hâris (v. h. 50): Mustalıkoğullarının reisinin kızı olan Cüveyriye, Mureysi' savaşında, bazı kabile fertleriyle beraber müslümanlara esir düşmüş, sonra kendisi esir olarak Hz. Peygamber'e intikal etmiş, müslüman olmuş, Hz. Peygamber de onunla evlenmişti (h. 6). Bunun üzerine müslümanlar, onun kabilesinden ellerinde bulundurdıkları esirleri serbest bırakmışlar, onlar da müslüman olmuşlardı. Böylece bir kabile İslam'a kazanılmıştı. Fazla ibadet ve tâatı ile bilinen Hz. Cüveyriye'nin de hadis rivâyetleri vardır. 9) Hz. Ümmü Habibe binti Ebî Süfyan (v. h. 59): Erken dönemde müslüman olup kocası ile Habeşistan'a hicret etmiş olan Hz. Ümmü Habibe, kocasının orada hıristiyanlığa girmesine rağmen kendisi müslümanlıkta sebat etmişti. Kocası daha sonra orada ölünce Hz. Peygamber birini oraya gönderip evlenme teklifi yaptırmış ve, Medine'ye getirterek O'nunla evlenmişti (h. 7). Ümmü Habibe'nin de hadis rivâyetleri vardır; 10) Hz. Safiyye binti Huyey (v. h. 50): Hayberli bir yahudi olan Hz. Safiyye, Hayber savaşından (h. 7. yıl) sonra dul kalmış, müteakiben de Hz. Peygamber O'nunla evlenmişti (h. 7). Hz. Safiyye'nin de hadis rivâyetleri vardır; 11) Hz. Meymûne bintu'l-Hâris (v. h. 51): Hz. Peygamber O'nunla h. 7. yılda evlenmişti. O, o zaman 36 yaşındaki bir dul idi. Hz. Meymûne'nin, muhtelif kabilelerin ileri gelenleriyle evli olan sekiz kız kardeşinin olduğu nakledilir. Hz. Meymûne'nin de birçok hadis rivâyeti vardır.

Hz. Peygamber'in ayrıca iki de cariyesi vardı:

1) Reyhâne (v. h. 10): Kureyza kabilesinden bir yahudi idi. Müslüman olduğu, fakat hür müslüman kadınların örtünmesi gibi örtünmeyi istemediği için köle kalmayı tercih ettiği nakledilir.

2) Mâriye: Hicri 7. yılda Mısır hükümdarının Hz. Peygamber'e gönderdiği hediyeler arasındaydı. Mâriye müslüman olmuş ve Hz. Peygamber'den İbrahim isimli bir çocuk dünyaya getirmişti. İbrahim onsekiz aylık iken vefat etmişti.

٧٦٠ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ طَافَ عَلَى نِسَائِهِ فِي لَيْلَةٍ وَاحِدَةٍ جُمَعَ⁽³⁸⁵⁾.

760. Bize Affân rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivâyet edip (dedi ki), bize Sâbit, Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (bir defasında) bir gecede bütün hanımlarını dolaşmış, (onlarla cimâ yapmıştı).⁽³⁸⁵⁾

AÇIKLAMA

Bu olayı nakleden Enes b. Mâlik, Medine'de annesi tarafından Hz. Peygamber'in hizmetine verilmiş bir çocuktur. O, Hz. Peygamber'in vefatına kadar on yıl O'nun hizmetinde kalmıştı. O'nun bu olaydan haberdar olması, muhtemelen, Hz. Peygamber'e, bir hanımının hücrelerinden diğerine geçerken, iki cimâ arasında müstehab olan abdest almak için su getirmesi gibi bir hizmeti vesilesiyle olmuştur.

«٧٢»

باب ما يستحب أن يستتر به

72. BÂB

KENDİSİYLE GİZLENİLMESİ MÜSTEHAB OLAN ŞEYLER

٧٦١ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ سَعْدٍ مَوْلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَرَدَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ فَأَسْرَ إِلَيَّ حَدِيثًا لَا أُحَدِّثُ بِهِ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ، وَكَانَ أَحَبَّ مَا اسْتَتَرَ النَّبِيُّ ﷺ لِحَاجَتِهِ هَذِهِ أَوْ

385- Buhari, Ğusl, 24 (1/75), Nikâh, 4 (6/117), 102 (6/155). Bir önceki 754. hadisin kaynaklarına da bkz.

حَائِشُ نَخْلٍ^(٣٨٦).

761. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Mehdî b. Meymûn rivâyet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Abdillâh b. Ebî Ya'kûb, el-Hasan b. Ali'nin âzâdlısı olan el-Hasan b. Sa'd'dan, (O da) Abdullâh b. Ca'fer'den (naklen) rivâyet etti (ki, Abdullâh) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir gün beni bineğinin tergisine almış ve bana, insanlardan hiçkimseye anlatmayacağım gizli bir söz söylemişti. Bir tümsek veya hurma ağacı kümesi ise, Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem-, def-i hâceti için arkasına gizlendiği şeylerin, (O'na) en sevmili gelenleriydi.⁽³⁸⁶⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis Hz. Peygamber'in def-i hâcet esnasında, insan nazarlarından, mümkün olan en iyi şekilde kaçmaya, gizlenmeye özen gösterdiğine, bunu o günün çevre şartlarında en iyi kum tümsekleri veya hurma ağacı kümeleri sağladığı için de onların arkasını tercih ettiğine delâlet etmektedir. Def-i hâcet esnasında insan bakışlarından kaçmakta bu dikkat ve titizliği gösteren Hz. Peygamber'in, ondan çok fazla gizlenilmesi icab eden cinsi münâsebetlerde, yabancıların bakış ve duyuşlarından daha çok kaçınmış olacağı âşikârdır. Binaenaleyh Enes b. Mâlik, yukarıda naklettiği olay hakkındaki bilgisini, abdest alması için su vermesi gibi harici bazı işaretlelerden çıkarmıştır. Büyük hadisci Dârimi, bu hadisi ikinci defa olarak burada zikretmekle, hem buna dikkat çekip Enes'in verdiği bilginin kaynağı konusunda yanlış anlamaları önlemek, hem de cinsi münâsebet esnasında yabancıların bakış ve duyuşlarından kaçınmanın vâcib olduğunu bildirmek istemiş olmalıdır.

«۷۳»

باب الجنب إذا أراد أن ينام

73. BÂB

CÜNÜB UYUMAK İSTEDİĞİ ZAMAN

۷۶۲ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَأَلَ عُمَرُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: تُصَيِّبُنِي الْجَنَابَةُ مِنَ اللَّيْلِ؟ فَأَمَرَهُ أَنْ يَغْسِلَ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأَ، ثُمَّ يَرْقُدَ^(۱).

762. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Sufyân'dan, (O) Abdullah b. Dînâr'dan, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi (ki, İbn Ömer) şöyle dedi: Ömer, Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- sorup demişti ki, "bana geceleyin cünüblük isabet ediyor, (cünüb oluyorum. Nasıl yapmalıyım?)" Bunun üzerine (Hz. Peygamber) O'na; erkeklik organını yıkamasını, abdest almasını, sonra da uyumasını emretmişti.⁽³⁸⁷⁾

AÇIKLAMA

Cimâ'dan sonra gusül yapmayı sonraya te'hir edip uyunabilir. Bu durumda uyumadan önce abdest almak müstehabdır. Bu abdestin hikmeti olarak, mânevi pislik halini ("hades") hafifletmek, gusül yapıp tam bir temizlik sağlanamadığında hiç olmazsa küçük temizliği yapmak ve ölüm halinde böyle bir temizlik üzere ölmek gibi hususlar zikredilir.

387- Buhari, Gûsl, 27 (1/75); Müslim, Hayz, 25 (1/249); Ebû Dâvûd, Tahâret, 87 (1/57); Nesâî, Tahâret, 166 (1/115); Tirmizi, Tahâret, 88 (1/206); İbn Mâce, Tahâret, 99 (1/193); Mu-vatta', Tahâret, 76 (1/47); Musned, 2/46, 64.

٧٦٣ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَالِدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَضَعُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ وَهُوَ جُنُبٌ؟ فَقَالَتْ: كَانَ يَتَوَضَّأُ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ يَنَامُ^(١).

763. Bize Ahmed b. Halid haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. İshak, Abdurrahman İbnu'l-Esved'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti (ki, babası el-Esved) şöyle dedi: Hz. Aiş'e'ye, Rasûlullah'ın, -sallallahu aleyhi ve sellem- cünüb olduğu halde uyumak istediğinde ne yaptığını sordum. O da şöyle karşılık verdi: Namaz abdesti gibi abdest alır, sonra uyurdu.⁽³⁸⁸⁾

«٧٤»

باب الماء من الماء

74. BÂB

SU SUDAN DOLAYI (GEREKİR)

٧٦٤ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى، ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنبَأ ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعَادٍ وَكَانَ مَرْضِيًّا مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ^(١).

764. Bize Yahya b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Ab-

388- Buhari, Gûsl, 27 (1/75); Müslim, Hayz, 21, 22 (1/248); Ebû Dâvûd, Tahâret, 88, 89 (1/57); Nesâî, Tahâret, 162-165 (1/114-115); Tirmizi, Tahâret, 87 (1/202); İbn Mâce, Tahâret, 98 (1/192); Muvatta', Tahâret, 77 (1/47,48); Musned, 6/85, 91, 102, 103, 143.

durrezzâk rivâyet edip (dedi ki), İbn Cureyc haber verdi. (O dedi ki), bana Amr b. Dinâr, Abdurrahman İbnu's-Sâ'ib'den, (O) Abdurrahman b. Suâd'dan -ki o, Medinelilerden beğenilen biri idi-, (O da) Ebû Eyyûb el-Ensârî'den (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Su sudan dolayı (gerekir)."⁽³⁸⁹⁾

AÇIKLAMA

Bu hadisteki birinci "su"dan, "gusül yapmak", ikinci "su"dan ise "meni" kastedilmiştir. Buna göre mânâ, "gusül yapmak, cimâ'da meni inmesinden dolayı gerekir" şeklinde olur. Bu da, cimâ' yapıp da meni inmezse gusül yapmanın vâcib olmayacağına delâlet eder. Ancak bu hüküm, bundan sonraki hadiste görüleceği üzere, sonradan kaldırılmıştır.

٧٦٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنْ
ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ، وَكَانَ قَدْ أَدْرَكَ النَّبِيَّ ﷺ وَسَمِعَ
مِنْهُ، وَهُوَ ابْنُ خَمْسَةِ عَشَرَ سَنَةً حِينَ تُوفِّيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، حَدَّثَنِي أَبِي بْنُ
كَعْبٍ أَنَّ الْفَتَبَا الَّتِي كَانُوا يُفْتُونَ بِهَا فِي قَوْلِهِ: الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ، رُخْصَةٌ كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَخَّصَ فِيهَا فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ، ثُمَّ أَمَرَ بِالْإِغْتِسَالِ بَعْدُ، قَالَ عَبْدُ
اللَّهِ: وَقَالَ غَيْرُهُ: قَالَ الزُّهْرِيُّ: حَدَّثَنِي بَعْضُ مَنْ أَرْضَى عَنْ سَهْلِ بْنِ
سَعْدٍ^(١).

765. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Ukayl, İbn Şihâb'dan, (O da) Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den (naklen) rivayet etti -ki O, Hz. Peygamber'e- -sallallahu aleyhi ve sellem- ulaşmış ve O'ndan (bazı ha-

389- Nesâ'î, Tahâret, 131 (1/96); İbn Mâce, Tahâret, 110 (1/199); Musned, 5/416, 421.

disler) ışıtmıştı. O, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- vefat ettiğinde onbeş yaşındaydı-; rivâyet etti (ki, O şöyle dedi): Bana Übey b. Ka'b rivâyet etti ki, (bazı Sahâbilerin, Hz. Peygamber'in) "*Su, sudan dolayı (gerekir)*" sözü hakkında verdikleri fetva, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- İslam'ın başlangıcında vermiş olduğu bir kolaylık (ruhsat) idi. (Hz. Peygamber) daha sonra gusûl yapılmasını emretmiş idi.⁽³⁹⁰⁾

Abdullah (ed-Dârimî) dedi ki: O'ndan (yani Ukayl'dan) başkası demiş ki, ez-Zührî şöyle dedi: Bana, razı olduğu kimselerden birisi, Sehl b. Sa'd'den (naklen) rivâyet etti.⁽³⁹¹⁾

AÇIKLAMA

Dârimî, "muallak" olarak verdiği ikinci senetle bu hadisin bazı rivâyetlerde ez-Zührî'nin Sehl'den doğrudan rivâyeti olarak, diğer ba-zılarında ise ez-Zührî ile Sa'd arasında bir râvi vasıtası ile geldiğine dikkat çekmektedir. Ez-Zührî'nin, kendisinden razı olduğunu belirttiği bu râvî Ebû Hâzîm Seleme b. Dinar'dır. Seneddeki bu farklılığın sebebi şu olabilir: Ez-Zührî bu hadisi önce Ebû Hâzîm'den almış ve öylece rivâyet etmiş, bazı kimseler de bu hadisi O'ndan bu şekilde almışlar. Ez-Zührî daha sonra Sehl ile karşılaşmış ve hadisi doğrudan doğruya O'ndan almış. Bundan sonra da bu hadisi böylece rivâyet etmiş, bazı kimseler de O'ndan bu şekilde almışlar. Bunun sonucu hadisin senedleri arasında fark meydana gelmiş.

Bu hadis, cimâdan dolayı gusûl yapmanın, meni inmesi halinde gerekeceğine dair önceleri konulmuş olan hükmün sonradan kaldırılmış olduğuna, binaenaleyh, meni inmese de cimâ'dan dolayı gusûl yapmanın farz (vacib) olduğuna delâlet etmektedir.

Önceleri, müslümanların İslam'a yeni girmiş olmaları, elbiseleri yetersiz olduğu için sıkca yıkanmakla yıpranmamaları, fazla gusûl yapmadan dolayı sıhhat bakımından zarar görmemeleri gibi sebeplerle, inzâl vâki olmadıkça cimâ'dan dolayı gusûl yapmanın ge-

390- Tirmizi, Tahâret, 81 (1/183-184); İbn Mâce, Tahâret, 111 (1/200); Müsned, 5/115-116.

391- Ebû Dâvûd, Tahâret, 84 (1/55); Müsned, 5/116.

rekmeyeceği şeklinde bir kolaylığın tanınmış olduğu, sonradan, bu kolaylığı icab edici şartların değişmesiyle bu kolaylığın kaldırılmış olduğu açıklanır.

İslam alimlerinin cumhûruna, bu arada dört Halife ile dört mezhebe göre de "inzâl" (meni inişi) vaki olmasa da cimâ'dan dolayı gusûl yapmak farz (vacib) dir.

٧٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مِهْرَانَ الْجَمَّالُ، ثنا مُبَشِّرُ الْحَلَبِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَسَّانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ: حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ الْفُتَيَّا الَّتِي كَانُوا يَفْتُونَ بِهَا الْمَاءَ مِنَ الْمَاءِ، كَانَتْ رُخْصَةً رَخَّصَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ أَوْ الزَّمَانِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ بَعْدُ⁽³⁹²⁾.

766. Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Mihrân el-Cemmâl haber verip (dedi ki), bize Mübeşşir el-Halebî, Muhammed b. Ebî Ğassân'dan, (O) Ebû Hâzim'den (O da) Sehl b. Sa'd'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Sehl şöyle dedi): Bana Übey b. Ka'b rivâyet etti ki, (bazı Sahâbilerin), "su sudan dolayı (gerekir)" diye verdikleri fetva, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem-, İslam'ın -veya zamanın- başlangıcında vermiş olduğu bir kolaylık (ruhsat) idi. Sonra (cimâ' yapıldığında, meni inmesinde) gusûl yapıldı.⁽³⁹²⁾

«٧٥»

باب في مس الختان

75. BÂB

SÜNNET EDİLECEK YERİN SÜNNET EDİLECEK YERE DOKUNMASI HAKKINDA

392- Ebû Dâvûd, Tahâret, 84 (1/55); Dârekutnî, 1/126.

٧٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهِ الْأَرْبَعِ ثُمَّ جَهَّذَهَا، فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ^(١).

767. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hişâm, Katâde'den, (O) el-Hasan'dan, (O) Ebû Râfi'den, (O) Ebû Hu-reyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sel-lem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "(Erkek) onun (yani kadının) dört parçası arasına oturduğu, sonra da ona yüklendiği (veya onu yorduğu) zaman, gusûl yapması vâcib ol-muştur."⁽³⁹³⁾

AÇIKLAMA

Hadiste geçen "(kadının) dört parçası"ndan maksadın onun elleri ile ayakları veya ayakları ile avret yerinin kenarları yahut uylukları ile bacakları olduğu ve bununla cimâ'nın kinâye edildiği söy-lenmiştir. Hadisin asıl hükme medâr olan "ona yüklendi" (onu yordu) cümlesi ise, erkeklik organını kadınlık organına sokmaktan kinâyedir. Bunun guslû gerektirecek ölçüsü de, Dârimi'nin başlıkta birisine işaret etmiş olduğu hadisin diğer rivâyetlerinden an-laşılmaktadır. Bu da erkeklik organının kadınlık organına, her iki or-ganın Sünnet yerleri aynı hizaya gelecek kadar sokmaktan ibarettir. Başlıkta işaret edilen rivâyetteki "dokunmak" da, diğer rivâyetlerden anlaşıldığına göre, "aynı hizaya gelmek" demektir. Erkeklik or-ganının Sünnet yeri onun başının (=haşefe) bitiş yeri, kadınlık or-ganının ise, onun üst tarafında, horoz ibiğine benzer bir parçanın bu-lunduğu yerdir. İşte hadis, erkeklik organının kadınlık organının içine, bu iki yer bir hizaya gelecek kadar girmesi halinde, meni in-

393- Buhari, Gusl, 28 (1/76); Müslim, Hayz, 87 (1/271); Ebû Dâvûd, Tahâret, 84 (1/56); Nesâî, Tahâret, 128 (1/92); İbn Mâce, Tahâret, 111 (1/200); Musned, 2/234, 393, 520.

mese de, guslün farz (vacib) olacağına delâlet etmektedir. Erkeklik organının zikredilen kısmının, her ne kadar haram ise de, kadının dışkı yerine sokulması halinde de gusül yapmak vacib olur.

«٧٦»

باب في المرأة ترى في منامها ما يرى الرجل

76. BÂB

RÜ'YASINDA ERKEĞİN GÖRDÜĞÜ ŞEYİ GÖREN KADIN HAKKINDA

٧٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَطَاءِ الْخُرَّاسَانِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ يَقُولُ: سَأَلْتُ خَالَتِي خَوْلَةَ بِنْتُ حَكِيمٍ السُّلَمِيَّةَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: عَنِ الْمَرْأَةِ تَحْتَلِمُ؟ فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ⁽³⁹⁴⁾.

768. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Atâ' el-Hurâsânî'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Sa'îd İbnu'l-Müseyyeb'i, şöyle derken işittim: Teyzem Havle bint Hakim es-Sülemiyye, Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem-, ihtilâm olan kadının (durumunu) sormuştu da (Hz. Peygamber) O'na, gusül yapmasını emretmişti.⁽³⁹⁴⁾

AÇIKLAMA

"İhtilâm", rü'yada, gusül yapmayı icab ettirici cimâ' vb. bir şey

394- Nesâî, Tahâret, 130 (1/95); Musned, 6/409; İbn Mâce, Tahâret, 107 (1/197).

yaptığını görmektir ki, Türkçe'de buna "rüyalanmak" da denir. Kadınlar da erkekler gibi ihtilam olabilirler. Ancak rü'yada cimâ' yaptığını gören kimseye guslün farz olması için, meninin gelmesi gerekir. Binaenaleyh rü'yadaki cimâ'da meni gelmezse gusül yapmak gerekmez.

٧٦٩ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، حَدَّثَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ: أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ أُمَّ بَنِي أَبِي طَلْحَةَ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ، أَرَأَيْتَ الْمَرْأَةَ تَرَى فِي النَّوْمِ مَا يَرَى الرَّجُلُ أَتَغْتَسِلُ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: فَقُلْتُ: أَفَ لَكَ أَتَرَى الْمَرْأَةَ ذَلِكَ؟ فَالْتَفَتَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: تَرَبَّتْ يَمِينُكَ، فَمِنْ أَيْنَ يَكُونُ الشَّبَهُ؟⁽³⁹⁵⁾

769. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Ukayl, İbn Şihâb'dan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Urve İbnu'z-Zübeyr, Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- eşi Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Hz. Âişe) O'na (yani Urve'ye) haber vermiş ki, Ebû Talha'nın oğullarının annesi Ümmü Süleym, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- huzuruna girip demişti ki "Ya Rasûlullah! Şüphesiz Allah hakkı (açıklamaktan) çekinmez. Söyler misin, rü'yada erkeğin gördüğü şeyi gören kadın gusül yapacak mı?" (Hz. Peygamber de) "evet" buyurmuştu. Hz. Âişe demiş ki, bunun üzerine ben, (Ümmü Süleym'e) "ayıp sana! Kadın bunu görür mü?" demiştim de, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na (yani Hz. Âişe'ye) dönüp şöyle buyurmuştu: "Allah iyiliğini versin! Peki (çocukla annesi arasındaki) benzerlik nereden olur?"⁽³⁹⁵⁾

395- Müslim, Hayz, 32, 33 (1/251); Nesâî, Tahâret, 130 (1/94); Ebû Dâvûd, Tahâret, 96 (1/61) Musned, 6/92.

٧٧٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ إِسْحَقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أُمُّ سُلَيْمٍ وَعِنْدَهُ أُمُّ سَلَمَةَ فَقَالَتْ: الْمَرْأَةُ تَرَى فِي مَنَامِهَا مَا يَرَى الرَّجُلُ؟ فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: تَرَبَّتْ يَدَاكِ يَا أُمُّ سُلَيْمٍ فَضَحَّتِ النِّسَاءُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ مُنْتَصِرًا لِأُمِّ سُلَيْمٍ: بَلْ أَنْتِ تَرَبَّتْ يَدَاكِ إِنَّ خَيْرَكُنَّ الَّتِي تَسْأَلُ عَمَّا يَغْنِيهَا، إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ فَلَتَغْتَسِلَ. قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: وَلِلنِّسَاءِ مَاءٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟! قَالَ: نَعَمْ فَأَيْنَ يُشْبِهُهُنَّ الْوَلَدُ، إِنَّمَا هُنَّ شَقَاتُ الرِّجَالِ^(٣٩٦).

770. Bize Muhammed b. Kesîr, el-Evzâ'î'den, (O) İshak b. Abdillâh b. Ebû Talha'dan, (O da) Enes'ten (naklen) haber verdi. (ki, Enes) şöyle dedi: Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- huzuruna, yanında Ümmü Seleme var iken Ümmü Süleym girmiş ve şöyle demişti: "Kadın, rüyasında, erkeğin gördüğü şeyi görür. (Bunun hakkında ne buyurursunuz?)" Bunun üzerine Ümmü Seleme, "Allah iyiliğini versin, Ümmü Süleym! Kadınları rezil rüsvay ettin!" demişti de Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, Ümmü Süleym'e arka çıkarak şöyle buyurmuştu: "*Bilâkis Allah senin iyiliğini versin! Şüphe yok ki sizin en hayırlınız, kendisini ilgilendiren şeyi sorandır. (Kadın rü'yalandığında elbisesinde veya avret yerinde) o suyu (yani meniye) görürse gusûl yapsın!*" (O zaman) Ümmü Süleym şöyle demişti: "Kadınların da suyu (yani menisi) var mı, ya Rasûlullah -sal-lallahu aleyhi ve sellem-?" "*Evet*" buyurdu, "ya çocuk onlara nereden benzer? Onlar (yani kadınlar) erkeklerin sadece benzerleridirler."⁽³⁹⁶⁾

AÇIKLAMA

Kadının, ihtilâm olduğunda meni çıkması halinde gusûl yap-

396- Müslim, Hayz, 29 (1/250. Burada Ümmü Süleym'e müdahale eden, Hz. Aişe'dir.); Nesâ'î Tahâret, 130 (1/93-94); İbn Mâce, Tahâret, 107 (1/197); Musned, 3/199, 282.

masının vâcib olduğuna delâlet eden bu hadis, ihtiyaç duyulan meseleleri yetkili bir kimseye sormaktan çekinmemenin gerektiğini de bize göstermektedir. Bu konuda kadın-erkek ayrımı yoktur. Yeter ki ciddi ve ölçülü olunsun. Hz. Peygamber'e mezkûr meseleyi soran kadın, Medine'li müslümanlardan ("ensâr"dan) bir hanımdır. Ensâr kadınlarının ilim konusundaki, tabir caizse, medeni cesaretleri meşhûrdur. Hz. Aişe onların bu yönünden övgüyle bahseder ve şöyle der: "Ensâr kadınları ne iyi kadınlardır. Utanma, onların dini (bilgileri) iyice öğrenmelerine mani olmamıştır."⁽³⁹⁷⁾ Ensâr kadınlarının erkeklerine karşı da, Mekke'li kadınlardan daha serbest oldukları anlaşılmaktadır. Hz. Ömer şöyle demiştir: "Biz Kureyş'liler, kadınlara hükmeden bir topluluktuk. Medine'ye gelince, kendilerine kadınlarının hükmettiği bir topluluk bulduk. Bunun üzerine bizim kadınlarımız, onların kadınlarından (erkeğe hükmetmeyi) öğrenmeye başladılar."⁽³⁹⁸⁾

Hz. Peygamber bu hadisinde kadınların, yaratılış, tabiat ve mükellef tutulan hükümlerde erkeklerin benzerleri olduklarını da açıklamaktadır. Tabiatıyla bundan erkeğe veya kadına has bazı durumlar müstesnadır. Binaenaleyh, özel bir durum olduğunu gösteren bir işaret, bir delil olmadıkça, erkeklere hitap eden bütün hükümler kadınlar için de geçerlidir.

Bu hadis, tıbb-ı nebevi açısından da, çocuğun rûhi ve bedeni yapısının teşekkülünde annenin de baba gibi müessir olduğuna delâlet etmektedir.

«VV»

باب من یرى بالاً، ولم یذكر احتلاماً

77. BAB

İHTİLÂM OLDUĞUNU HATIRLAMADIĞI HALDE ISLAKLIK GÖREN KİMSE

397- Buhari, İlim, 50 (1/41)

398- Müslim, Talâk, 34 (2/1111)

٧٧١ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى، ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
عُمَرَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي
الرَّجُلِ يَسْتَقِظُ فَيَرَى بَلَلًا وَلَمْ يَذْكُرْ اخْتِلَامًا قَالَ: لِيَغْتَسِلَ فَإِنْ رَأَى اخْتِلَامًا وَلَمْ
يَرَ بَلَلًا فَلَا غُسْلَ عَلَيْهِ⁽³⁹⁹⁾.

771. Bize Yahya b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Abdurrezzâk, Abdullah b. Ömer'den, (O) Ubeydullah b. Ömer'den, (O) el-Kâsım'dan, (O) Hz. Aişe'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber uyanıp da, ihtilâm olduğunu hatırlamadığı halde (elbisesinde veya avret yerinde) ıslaklık gören kimse hakkında şöyle buyurdu: "Gusül yapsın. Fakat şayet o, bir ıslaklık görmediği halde ihtilâm olduğunu bilirse ona, gusül yapmak gerekmez."⁽³⁹⁹⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, zahiri mânâsıyla, bir kimsenin uykudan uyandığında, ihtilâm olduğunu hatırlamadığı halde elbisesinde (iç çamaşırında) veya avret yerinde nasıl olursa olsun mutlak olarak bir ıslaklık görmesi halinde gusül yapmasının vacib olduğuna, ihtilâm olduğunu hatırladığı halde bir ıslaklık görmezse, yani meni gelmemişse gusül yapmasının vacib olmadığına delâlet etmektedir. Ancak alimlerin ekserisi, burada sözkonusu olan "ıslaklık"tan maksadın "meni ıslaklığı" olduğunu anlamıştır.

Mezheplerde bu konuda şu tafsilat vardır: Malikilere göre uykudan uyanıp da elbisesinde veya bedeninde bir ıslaklık gören kimse şayet onun meni olduğuna kesin kanaat getirirse veya onun meni mi, başka bir şey mi olduğunda şüphe ederse, gusül yapması gerekir.

399- Ebû Dâvûd, Tahâret, 95 (1/61); Tirmizi, Tahâret, 82 (1/189-190); İbn Mâce, Tahâret, 112 (1/200); Musned, 6/256.

Şayet onun meni olmadığına kesin kanaat getirirse veya meni mi, mezi mi, vedi mi olduğunda şüpheyeye düşerse, gusül yapması gerekmez. Şafiîler ise şöyle demişlerdir: Uykudan uyanıp da bir ıslaklık gören kimse, onun meni mi, mezi mi olduğunda şüphe ederse, ister onu meni kabul edip gusül yapar, isterse mezi kabul edip abdest alır ve elbisesini yıkar. Hanbelilerin görüşü de şöyledir: Uykusundan uyanan veya bayginken ayılan bâliğ veya balığ olması mümkün kimse vücûdunda veya elbisesinde bir ıslaklık görüp de onun meni olduğu ortaya çıkarsa, ihtilâm olduğunu hatırlamasa bile gusül yapması vacib olur. Bu kimse, meni temiz olduğu için, onun isabet ettiği yeri yıkamaz. Şayet onun mezi olduğu ortaya çıkarsa, mezinin isabet ettiği yeri yıkar, gusül yapması gerekmez. Eğer ıslaklığın meni mi, mezi mi olduğu ortaya çıkmazsa, bu durumda uykudan önce oynama, bakma, soğuk gibi mezinin çıkmasına sebep olacak bir şey olmamışsa gusül yapması ve ıslaklığın isabet ettiği yeri yıkaması gerekir. Uykudan önce mezinin çıkmasına sebep olacak bir şey olmuşsa, gusül yapması gerekmez. Ancak bu durumda ihtilâm olduğunu hatırlarsa yine gusül yapması vacib olur. Hanefiler ise, uykudan uyandığında ıslaklık gören kimsenin, ihtilâm olduğunu hatırlaması halinde, her halükârda gusül yapmasının gerekeceğini söylemişlerdir. Fakat ihtilâm olduğunu hatırlamazsa, o ıslaklığın mezi olduğuna kani ise gusül yapması gerekmez. Meni olduğuna kanaat getirirse veya meni mi, mezi mi olduğunda şüpheyeye düşerse, gusül yapması gerekir.

«٧٨»

باب اذا استيقظ أحدكم من منامه

78. BÂB

BİRİNİZ UYKUSUNDAN UYANDIĞINDA

٧٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا ابنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ،
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا
يُدْخِلُ بَدَنَهُ فِي الْوُضُوءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا^(١).

772. Bize Ebû Nu'aym haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zührîden, (O) Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Hureyre) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-; "biriniz uykusundan uyandı-
ğında, elini üç (kere) yıkamadıkça onu abdest suyuna sokmasın!" buyurdu.⁽⁴⁰⁰⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, uykudan uyandığında abdest almak isteyecek kimsenin, elini, üç defa yıkamadan su kabına daldırmasının yasak olduğuna delâlet etmektedir. Alimlerin ekserisi bu yasağın tenzihi bir yasak ol-
duğu görüşündedir. Binaenaleyh ne elini yıkamadan su kabına dal-
dıran kimse günâhkâr olur, ne de su pislenmiş olur. İmam Ahmed'den nakledildiğine göre ise, gece uykusundan uyanan bir kimsenin, ellerini yıkamadan su kabına daldırması tahrimen mekrûh, gündüz uykusundan uyananın böyle bir hareketi ise tenzihen mekrûhtur. Netice olarak Hanbelîler, uykudan uyandığında abdest almak isteyecek kimsenin, elini su kabına daldırmadan önce yıkamasının vacib olduğunu, Hanefî, Şafiî ve Malikiler ise Sünnet ol-
duğunu söylemişlerdir. Bunun sebebi, değişik izahlar yapılmış ol-
makla beraber, ellerin uyku esnasında avret mahalli gibi pislik bu-
lunması muhtemel yerlere dokunmuş olabileceğidir. Bundan dolayı, ellerin pis olmasından şüphe edildiği her durumda da, el, su kabına

400- Buhari, Vudû', 26 (1/48-49); Müslim, Tahâret, 87, 88 (1/233); Ebû Dâvûd, Tahâret, 49 (1/25-26); Tirmizi, Tahâret, 19 (1/36); Nesâî, Tahâret, 1 (1/12), 115 (1/83); İbn Mâce, Tahâret, 40 (1/138-139); Muvatta', Tahâret, 9 (1/21); Musned, 2/241, 253, 265.

daldırılmadan önce yıkanmalıdır. Bu hadis her ne kadar abdest alacak kimseyle alâkalıysa da, gusül yapacak kimse de bunun hükmüne tabidir. Çünkü gusûlde abdest ve onun fazlası vardır. Dârimi de, bu hadisi gusûl konuları içinde zikretmekle buna işaret etmek istemiş olmalıdır. Ayrıca bu hadisi, uyandığında bir ıslaklık gören kimsenin ne yapması gerekeceği ile alâkalı babdan sonra zikretmesinden, onun, elleri yıkamanın sebebi olarak, onların avret mahallindeki veya elbisedeki mezi gibi pis bir şeye dokunmuş olabileceği ihtimalini gördüğü söylenebilir.

«٧٩»

باب الرجل يخرج من الخلاء فيأكل

79. BÂB

ADAM HELÂDAN ÇIKIP YEMEK YİYEYİLİR

٧٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَدَخَلَ الْغَائِطُ ثُمَّ خَرَجَ فَأَتَانِي بِطَعَامٍ فَقِيلَ: أَلَا تَتَوَضَّأُ؟ فَقَالَ: أَصَلِّي فَأَتَوَضَّأُ^(١).

773. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Amr b. Dinâr'dan, (O) Sa'îd İbnu'l-Huveyris'ten, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: (Bir gün) biz Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- yanında idik. Derken O helâya girip çıkmıştı. Ardından ise yemek getirilmişti. (Yemeğe başlaması) üzerine; "abdest almayacak mısınız?" denilince O şöyle buyurmuştu: *"Namaz mı kılıyorum ki abdest alayım!"*⁽⁴⁰¹⁾

401- Müslim, Hayz, 118-121 (1/282-283); Ebû Dâvûd, Et'ime, 11 (3/345); Nesâî, Tahâret, 100 (1/73); Tirmizi, Et'ime, 40 (4/282); Müsned, 1/222, 283, Bkz. 2082. ve 2083. hadisler.

AÇIKLAMA

Bu hadis, "hades"lilik halinde namaz kılmak istenildiğinde abdest almanın farz (vâcib) olacağına delâlet etmektedir. Alimlerin cumhûrunun görüşü de budur. Binaenaleyh abdestsiz olan kimse yemek yiyebilir, bir şeyler içebilir. Allah'ı zikredebilir. Dârimi, bu hadisi burada zikretmekle cünüb olanın da bunları yapabileceğine işaret etmek istemiş olmalıdır. İmam Malik ve İmam Şafî'nin de buna benzer görüşleri vardır. Ancak cünüb olan kimse, ellerine bir pislik bulaşmışsa, yiyip içmeden önce onları yıkar. Ebû Hanîfe ise cünüb olan kimsenin, yiyip içmeden önce ellerini yıkayıp ağzını çalkalayacağını söylemiştir. Hanefi Mezhebine göre cünüb kimsenin ellerini ve ağzını yıkamadan yiyip içmesi mekruhtur. İmam Ahmed ise, cünüb olan kimsenin yiyip içmeden önce avret yerini yıkayıp abdest almasının müstehab olduğunu söylemiştir.

«٨٠»

باب المستحاضة

80. BÂB

MÜSTEHAZA

٧٧٤- أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ ابْنِ الزُّبَيْرِ وَعُمَرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ زُرَّارَةَ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَتْ: إِسْتَحِضْتُ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ وَهِيَ تَحْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ سَبْعَ سِنِينَ، فَشَكَتُ ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ هَذِهِ لَيْسَتْ بِالْحَيْضَةِ، وَإِنَّمَا هِيَ عِرْقٌ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةُ فَدَعِيَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَذْبَرَتْ فَاغْتَسِلِي ثُمَّ صَلِّي. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَكَأَنَّهُ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ ثُمَّ تُصَلِّي، وَكَأَنَّهُ تَقْعُدُ فِي مَرْكَزٍ لِأُخْتِهَا زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ حَتَّى إِنَّ حُمْرَةَ الدَّمِ لَتَعْلُو الْمَاءَ^(١).

774. Bize Ebu'l-Muğire, el-Evzâ'i'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Urve İbnu'z-Zübeyr ve Amra bint Abdirrahman b. Sa'd b. Zurâre'den, (onlar da) Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hanımı Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: Ümmü Habibe bint Cahş'ın hayız (özür) kanı, O Abdurrahman b. Avf'ın nikâhında iken yedi yıl devam etmişti. Bir ara O, bu derdini Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- söylemişti de Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştu: "Şüphe yok ki, o hayız (kanı) değildir. O ancak bir damar(dan gelen kandır). Binaenaleyh hayız (vaktin) geldiğinde namazı bırak, gittiğinde gusûl yapıp namazını kıl." Hz. Aişe dedi ki, ondan sonra, O, her namaz için gusûl yapar, sonra namaz kılar. O, (gusûl yapmak için), kızkardeşi Zeyneb bint Cahş'a ait bir çamaşır teknesinin içine otururdu da kanın kırmızılığı, suyun üstüne çıkardı.⁽⁴⁰²⁾

AÇIKLAMA

Gusûl yapmayı icab eden hallerden biri de kadının hayız kanının kesilmesidir. Hayız, kadının rahminden (=döl yatağından), bir hastalık veya çocuk doğurmak sebebi ile olmaksızın gelen kandır. Buna "âdet hali" denir. Kadın bu halde bazı ibadetleri yapamaz, kocası ile cinsi münâsebette bulunamaz. Yani bu hal, kadının bazı işleri yapmasına Şer'i bir engel teşkil eder. Hayız kanının gelişinin en az ve en çok devam ettiği müddet bellidir. Bunun dışında veya kadının mu'tâd âdet hali günlerinin dışında tenâsül yolundan gelen kan, rahimden değil, bir damardan gelir ki, kokusuz olan bu kana "istihâza" kanı, kendisinden böyle bir kan gelen kadına da "müstehaza" denir. İstihaza kanı, diğer organlardan gelen kan gibi sadece abdesti bozar. Binaenaleyh müstehaza, abdest alarak namazını kılar, orucunu tutar, kocasıyla cinsi münasebette bulunabilir. Bu istihaza kanı devamlı gelirse, kadın özürlü olmuş olur ve onun hakkında, özür sa-

402- Buhari, Hayz, 26 (1/84); Müslim, Hayz, 63-66 (1/263-264); Ebû Dâvûd, Tahâret, 108 (1/72), 111 (1/77-78); Nesâî, Tahâret, 133-134 (1/97-100); Tirmizi, Tahâret, 96 (1/229); İbn Mâce, Tahâret, 116 (1/205); Müsned, 6/83, 128-129, 141, 187. Bkz. 781., 784., 787., 788., 789., 906., 909.

hipleri için konulmuş hükümler uygulanır. İleride bu bahis yine ele alınacaktır. Yukarıdaki hadiste bahsedilen, Ümmü Habibe'nin, her namaz için gusül yapması, müstehazanın her namaz için gusül yapması farz olduğundan dolayı değildir. Bu, Ümmü Habibe'nin kendi isteği ile nafil olarak yaptığı bir uygulamaydı.

«٨١»

باب المباشرة للصائم

81. BÂB

ORUÇLUNUN MÜBÂŞERETİ

٧٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ هِشَامٍ صَاحِبِ الدَّسْتَوَائِي، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُبَاشِرُهَا وَهُوَ صَائِمٌ^(١).

775. Bize Ebû Asım, ed-Destüvâ yapımı mal alıp satan Hişâm'dan,⁽⁴⁰³⁾ (O) Hammâd'dan, (O) İbrahim'den, (O) el-Esved'den, (O da), Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- oruçlu iken kendisi ile mübâşeretle bulunurdu.⁽⁴⁰⁴⁾

AÇIKLAMA

"Mübâşeret", cildin cilde dokunması demektir. Cinsi münâsebet mânâsına da kullanılır. Burada ise, kadın ve erkeğin, cinsi

403- Bkz. 374. haber.

404- Buhari, Savm, 23 (2/233); Müslim, Sıyâm, 65, 67 (2/777); Ebû Dâvûd, Savm, 33 (2/311), Tirmizi, Savm, 32 (3/107); İbn Mâce, Sıyâm, 20 (1/538); Müsned, 6/40, 42, 59, 126.

münâsebet dışında birbirinden her türlü zevklenmeleri, istifade etmeleri mânâsına kullanılmıştır. Oruçlunun mübâşeret, cinsi münâsebate varmayacağından veya meni gelmeyeceğinden emin ise, caizdir. Hanefi ve Hanbelilerin görüşü budur. Hanefi Mezhebine göre eğer oruçlu mezkûr hususlarda kendinden emin olmazsa, onun fahiş olmayan mübâşeret mekrûhtur. Fahiş olan yani çıplak halde cinsi organları birbirine dokunmuş olarak yapacağı mübâşeret ise, ister nefsinden emin olsun, ister olmasın, mutlaka mekrûhtur. Malikilerin meşhûr görüşüne göre ise oruçlunun mübâşeret mutlak olarak mekrûhtur. Şafiîlerde ise, şehveti tahrik etmeyen mübâşeret mekrûh değildir. Ancak bunu yapmamak daha iyidir. Şehveti tahrik eden mübâşeret ise, sahih olan görüşe göre, erkek için haramdır. Mübâşeretin bir parçası olan öpmenin hükmü de mübâşeretin hükmü gibidir. Oruçlu iken öpme ve mübâşeretten dolayı meni gelirse oruç bozulur ve ittifakla orucun kazâ edilmesi gerekir. İmam Malik'e göre kefâret de gerekir. Şayet mezi gelirse Mâlik ve Ahmed'e göre yine orucun kazâ edilmesi gerekir. Hanefi ve Şafiîlere göre ise bu durumda oruç bozulmaz.

Oruçla alâkalı bu hadisin hayız konuları içinde zikredilmesi bir müşkillik arz etmektedir. Acaba Dârimi bu hadisi, Hz. Aişe'nin, onunla kısmen aynı senedle gelen ve hayızlı kadınla mübâşeretten bahseden diğer bir rivâyeti⁽⁴⁰⁵⁾ ile, "asıl"larını tek bir hadis kabûl ettiği için mi burada zikretmiştir? Ancak biz ne Hz. Peygamber'in oruçlu iken hayızlı bir hanımıyla mübâşeretle bulunduğunu belirten, ne de Hz. Peygamber'in hem oruçlu iken hanımıyla mübâşeretle bulunduğunu, hem de hayızlı hanımıyla mübâşeretle bulunduğunu bir arada belirten bir rivâyete rastlamadık.

Kocanın hayızlı hanımıyla cinsi münâsebeti haramdır. Cinsi münâsebet dışındaki her türlü zevklenme (mübâşeret) ise, kadının bedeninin göbek ile dizkapağı arası dışındaki yerlerinde, yani göbeği ile dizkapağı arası bir bezle örtülmek suretiyle diğer yerlerinde helâldir. Kadının hayızlı halinde diz kapağı ile göbeği arasından zevklenme (faydalanma, mübâşeret) ise Ebû Hanife ile Malik'e ve

405- Buhari, Hayz, 5 (1/78); Müslim, Hayz, 1,2 (1/242); Ebû Dâvûd, Tahâret, 107 (1/70).

Şafiîlerin sahih görüşüne göre haramdır. Ahmed ve Hanefi alimlerden Muhammed'e göre ise, tenzihen mekrûh olmakla beraber caizdir.

٧٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَاتِمٍ الْبَصْرِيُّ رَوْحُ بْنُ أَسْلَمَ، ثنا زَائِدَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُبَاشِرُهُنَّ وَهُوَ صَائِمٌ^(١).

776. Bize Ebû Hâtim el-Basrî Ravh b. Eslem haber verip (dedi ki), bize Zâide, Süleyman'dan, (O) İbrâhim'den, (O) el-Esved'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- oruçlu iken onlarla (yani hanımlarıyla) mübâşeretle bulunurdu.⁽⁴⁰⁶⁾

«٨٢»

باب الحائض تبسط الخمرة

82. BÂB

HAYIZLI KADIN SECCÂDEYİ UZATABİLİR

٧٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ سُلَيْمَانُ: أَخْبَرَنِي عَنْ ثَابِتِ بْنِ عُثَيْدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهَا: نَاولِينِي الْحُمْرَةَ. قَالَتْ: إِنِّي حَائِضٌ. قَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ فِي يَدِكَ^(١).

777. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize

406- Bkz. 775. hadisin kaynakları.

Şu'be rivâyet edip dedi ki, Süleyman bana, Sâbit b. Ubeyd'den, (O) el-Kâsım'dan, (O) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- (mescidde i'tikâftayken bir gün) O'na, "bana seccâdeyi uzatıver" buyurmuştu. O da, "doğrusu ben hayızlıyım!" demişti. (O zaman Hz. Peygamber); "her halde o (hayız) senin elinde yoktur" buyurmuştu.⁽⁴⁰⁷⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, hayızlı bir kadının camiden eliyle bir şey alıp vermesinin caiz olduğuna delâlet etmektedir. Hayızlı kadının camiye girmesi ise menedilmiştir. Bu konuda bazı özet görüşler şöyledir: Hanefiler cünüb kimse ile hayızlı kadının camiye (mescide), içinden geçip gitmek için de olsa, girmesinin haram olduğunu söylemişlerdir. Ancak cami içinden geçmek mecburiyeti varsa, eğleşmeksizin geçilebilir. Malikiler de, bir zaruret olmadıkça hayızlı kadının camiye girmesinin caiz olmadığını söylemişlerdir. Şafîiler ise, hayızlı kadın mescidi kirletmeyeceğinden emin olduğunda içinden geçmesinin caiz olduğunu, her halükârda içinde eğleşmesinin caiz olmadığını belirtmişlerdir. Hanbeliler de bu görüştedirler. Ancak onlar, kadının hayız kanı kesilmiş ve abdest almış ise cami içinde eğleşmesinin de caiz olduğunu söylemişlerdir.⁽⁴⁰⁸⁾

«۸۳»

باب في دم الحيض يصيب الثوب

83. BÂB

ELBİSEYE BULAŞAN HAYIZ KANI HAKKINDA

407- Müslim, Hayz, 11 (1/244-245); Ebû Dâvûd, Tahâret, 104 (1/68); Nesâî, Tahâret, 172 (1/120), Hayz, 17 (1/158); Tirmizi, Tahâret, 101 (1/241-242); İbn Mâce, Tahâret, 120 (1/207); Musned 6/45, 101, 110, 112. Bkz. 1076. hadis.

408- Menhel, 2/312-313, 3/41.

٧٧٨ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَقَ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ، عَنْ جَدَّتِهَا أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَتْ: سَمِعْتُ أُمْرَأَةً وَهِيَ تَسْأَلُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: كَيْفَ تَصْنَعُ بَثُونَهَا إِذَا طَهَّرْتَ مِنْ مَحِيضِهَا؟ قَالَ: إِنْ رَأَيْتَ فِيهِ دَمًا فَحُكِّهِ، ثُمَّ اقْرُصِيهِ، ثُمَّ انْضَحِي فِي سَائِرِ ثَوْبِكَ، ثُمَّ صَلِّي فِيهِ^(١).

778. Bize Ahmed b. Hâlid haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. İshak, Fâtıma bintu'l-Munzir'den, (O da) ninesi Esmâ' binti Ebî Bekr'den (naklen) rivayet etti (ki, Esmâ') şöyle dedi: Bir kadını, Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem-, hayızdan temizlendiğinde elbisesini nasıl yapıp (temzileyeceğini) sorarken işitmiştim. (Hz. Peygamber ona) şöyle buyurmuştu: "Şayet onda bir kan görürsen onu kazı, sonra onu (su ile) ovup (yık), sonra elbisenin diğer taraflarına (su) serp, sonra da onunla namazını kıl." (409)

AÇIKLAMA

Hayız kanı da, vücûdun diğer uzuvlarından çıkan kan gibi necistir. Binaenaleyh hayız kanı bulaşmış bir elbiseyle namaz kılmanın sahih olması için bulaşık yerin yıkanması gerekir. Hayız kanı vücûda bulaşmışsa, oranın da temizlenmesi şarttır. Hanefî alimler, bulaşık kan çok ise onun yıkanmasının gerekeceğini, yukarıdaki hadiste de çok kan bulaşmasının sözkonusu olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre az kan, diğer galiz az necâsetler gibi, dinde bağışlanmıştır. Bunun ölçüsü de katı necâsette bir miskal (yaklaşık 4 gr.) ağırlığı, sıvı necâsette el ayası genişliği miktardır. İmam Mâlik de az kanın

409- Buhari, Vudû', 63 (1/63), Hayz, 9 (1/79-80); Müslim, Tahâret, 110 (1/240); Ebû Dâvûd, Tahâret, 132 (1/99); Nesâ'i, Tahâret, 184 (1/127-127), Hayz, 26 (1/160-161); Tirmizi, Tahâret, 104 (1/255); İbn Mâce, Tahâret, 118 (1/206); Musned, 6/345, 346, 353; Muvatta', Tahâret, 103 (1/60-61). Bkz. 1021. ve 1023. hadis.

bağışlanmış olduğu görüşündedir. Ancak O, kan dışındaki diğer necis şeylerin azının da yıkanması gerektiğini söylemiştir. Şafiiler ise, kan dahil bütün necis şeylerin azının da çoğunun da yıkanması gerektiğini söylemişlerdir. Onlar sadece pire kanını bundan hariç tutarlar. Çünkü ondan sakınmak mümkün değildir.

Yukarıdaki hadiste kan bulaşığının daha iyi çıkması için önce kazınması, sonra su ile ovularak yıkanması tavsiye edilmiştir. Bu hadisten, necâseti gidermek için, belli sayıda yıkamanın şart olmadığı, temizlemenin esas olduğu da anlaşılmaktadır. Elbisenin diğer yerlerine su serpmeye tavsiyesi ise, kuşkulu insanları, elbisede necâset kaldı mı, kalmadı mı gibi vehimlerden korumak için psikolojik bir tedbirdir.⁽⁴¹⁰⁾

«٨٤»

باب في غسل المستحاضة

84. BÂB

MÜSTEHAZANIN GUSLÜ HAKKINDA

٧٧٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، قَالَتْ: سَأَلْتُ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْحَيْضِ؟ قَالَ: خُذِي مَاءً لِكَ وَسِدْرَكَ ثُمَّ اغْتَسِلِي وَأَنْفِي، ثُمَّ صَبِّي عَلَى رَأْسِكَ حَتَّى تَبْلُغِي شُؤُونَ الرَّأْسِ، ثُمَّ خُذِي فِرْصَةً مُمَسَّكَةً. قَالَتْ: كَيْفَ أَصْنَعُ بِهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَسَكَتَ. فَكَيْفَ أَصْنَعُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَسَكَتَ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: خُذِي فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَبْعِي بِهَا آثَارَ الدَّمِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسْمَعُ فَمَا أَنْكَرَ عَلَيْهَا^(١).

410- Umde, 3/140-141, 278, Feth, 2/124; Menhel, 3/232.

779. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize İsrâîl), İbrahim b. Muhâcir'den, (O) Safiyye bint Şeybe b. Osman'dan, (O da) mü'minlerin annesi Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: Ensâr'dan bir kadın Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- hayzı sormuş, (Hz. Peygamber de) şöyle buyurmuştu: *"Suyunu ve sidr ağacının öğütülmüş yaprağını alıp yıkan ve (vücûdunu) iyice temizle. Sonra başının üzerine, saç diplerine ulaştırıncaya kadar (su) dök. Ardından güzel koku (misk) sürülmüş bir bez parçası al (ve onunla temizlen)." (Kadın) "onunla nasıl yapıp (temizlenirim), ya Rasûlullah?" demişti. (Hz. Peygamber) bir şey söylememişti. (Kadın tekrar); "nasıl yapıp (temizlenirim), ya Rasûlullah?" (demiş), (Hz. Peygamber yine) bir şey söylememişti. Bunun üzerine Aişe, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- işitiyorken; "güzel koku (misk) sürülmüş bir bez parçası al ve onunla kan izlerini araştırıp (üzerlerinden gezdir)" demişti de (Hz. Peygamber) onu yadırgamamıştı.⁽⁴¹¹⁾*

AÇIKLAMA

Bu hadis, hayız müddeti (âdet hali) biten kadının nasıl gusül yapıp temizleneceğini bildirmektedir. Hadisin, hayızlı kadının guslü ile alâkalı olduğu halde müstehazanın guslü bölümünde zikredilmesi, her ikisinin de aynı şekilde gusül yapmaları gerektiğinden dolayı olmalıdır.

Hz. Peygamber burada hayızlı bir kadının en güzel bir şekilde nasıl temizleneceğini öğretmektedir. Binaenaleyh sidr yaprağının, güzel koku sürülmüş bez parçasının kullanılması farz, vâcib veya Sünnet değildir. Bilakis bunlar, temizliğin daha iyi olması ve hayız kanı kokusunun daha iyi giderilmesi için müstehab görülen şeylerdir. Bunun için sidr yaprağı yerine sabun ve benzeri şeyler, gusülden sonra kan izlerinin üzerine sürülecek misk yerine herhangi meşrû' güzel bir koku kullanılabilir.

411- Buhari, Hayz, 13, 14 (1/81); Müslim, Hayz, 60-61 (1/260-262); Ebû Dâvûd, Tahâret, 122 (1/85); Nesâî, Tahâret, 158 (1/112); Ğusl, 21 (1/170); İbn Mâce, Tahâret, 124 (1/210); Musned, 6/122, 147, 188.

Hadiste ismi verilmeyen (müphem) Ensârlı kadın, Müslim'in rivâyetinde belirtildiğine göre, Esmâ bint Şekel'dir.

٧٨٠ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: جَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْشٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِنِّي امْرَأَةٌ أُسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ، فَأَدْعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: لَا إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ فدَعِيَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَذْبَرَتْ فَاغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي^(١).

780. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hişâm b. Urve, babasından, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: Fatıma bint Ebû Hubeyş, Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- gelmiş ve "ya Rasûlullah, demişti, doğrusu benim hayız kanım hiç kesilmiyor. Bu yüzden temizlenemiyorum. Namazı bırakayım mı?" (Hz. Peygamber O'na) şöyle buyurmuştu: "*Hayır, (namazı bırakma). Bu ancak bir damar (dan gelen bir kandır). Binanealeyh hayız (vaktin) geldiğinde namazı bırak, gittiğinde üstündeki kanı temizle ve namazını kıl.*"⁽⁴¹²⁾

٧٨١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ ابْنَةَ جَحِشٍ اسْتُحِضَّتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْغُسْلِ لِكُلِّ صَلَاةٍ، فَإِنْ كَانَتْ لَتَدْخُلِ الْمَرْكَنَ وَإِنَّهُ لَمَمْلُوءٌ مَاءً فَتَنْغِمِسُ فِيهِ ثُمَّ تَخْرُجُ مِنْهُ، وَإِنَّ الدَّمَ فَوْقَهُ لَعَالِيهِ فَتُصَلِّي^(٢).

781. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), Muhammed b. İshak, ez-Zühri'den, (O) Urve'den, (O da) Hz.

412- Buhari, Vudû', 63 (1/63); Hayz, 24 (1/84); Müslim, Hayz, 62 (1/262); Ebû Dâvûd, Tahâret, 109 (1/74); Nesâî, Tahâret, 134 (1/101); Hayz, 6 (1/151-152); Tirmizi, Tahâret, 93 (1/217); İbn Mâce, Tahâret, 115 (1/203); Muvatta', Tahâret, 104 (1/61); Musned, 6/194. Bkz. 785. hadis.

Aişe'den (naklen) haber verdi ki, Cahş'ın kızının Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında hayız kanı hiç kesilmeyip devam etmişti, ("müstehaza" olmuştu) da, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na her namaz için gusül yapmasını emretmişti. Bunun üzerine O gerçekten, su dolu olan çamaşır teknesine girip içine dalar, sonra ondan, kan (suyun) üstünü kaplamış olduğu halde çıkar ve namazını kıları.⁽⁴¹³⁾

AÇIKLAMA

Bu hadiste Cahş'ın bahsi geçen kızı Ümmü Habibe'dir. Hadisin diğer rivâyetlerinde⁽⁴¹⁴⁾ müstehaza olan Ümmü Habibe'nin her namaz için gusül yapmış olduğu belirtilmekte, ancak bunu O'na Hz. Peygamber'in emretmiş olduğu tasrih edilmemektedir. Fakihler de Ümmü Habibe'nin bunu kendiliğinden bir nâfile olarak yaptığına yormuşlardır. Hadisin sadece mezkûr İbn İshak rivâyetinde Hz. Peygamber'in O'na her namaz için gusül yapmasını emrettiği tasrih edilmektedir ki, Beyhaki bu rivâyetin, hadisin diğer rivâyetlerine muhalefetinden dolayı hatalı olduğunu söylemiştir. Bununla beraber bazı alimler, İbn İshak'ın rivâyetindeki, her namaz için gusül yapma emrinin mendûbluk ifade ettiğini söyleyerek rivâyetlerin arasını te'lif etmiş ve aralarında bir zıtlığın olmadığını söylemişlerdir. Müstehazanın, her namaz için gusül yapmasının gerekli olmadığı konusunda ise alimlerin cumhûrunun ittifakı vardır.

٧٨٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: إِنَّمَا هِيَ فَلَانَةٌ إِنْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَانَ أَمَرَهَا بِالْغُسْلِ لِكُلِّ صَلَاةٍ، فَلَمَّا شَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهَا أَمَرَهَا أَنْ تَجْمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ يَغْسِلُ وَاحِدٍ، وَبَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ يَغْسِلُ وَاحِدٍ، وَتَغْتَسِلَ الْفَجْرَ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: النَّاسُ يَقُولُونَ: سَهْلَةٌ بِنْتُ سُهَيْلٍ. قَالَ يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ: سُهَيْلَةُ بِنْتُ سَهْلٍ^(١)

413- Ebû Dâvûd, Tahâret, 111 (78); Musned, 6/237. Bkz. 774. hadis.

414- Bkz. 774. hadis.

782. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. İshak, Abdurrahman İbnu'l-Kasım'dan, (O) babasından, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: O (yani sözkonusu edilen müstehâza) ancak falancadır. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ona her namaz için gusûl yapmasını emretmişti. Sonra bu ona zor gelince, ona öğle ile ikindiye bir gusûlle, akşam ile yatsıyı da bir gusûlle cem etmesini (yani birlikte kılmasını), sabah için ise (ayrı bir) gusûl yapmasını emretmişti.⁽⁴¹⁵⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Alimler (onun isminin) Sehle bint Süheyl (olduğunu) söylüyorlar. Yezîd b. Hârûn ise, Süheyle bint Sehl (olduğunu) söylemişti.

ACIKLAMA

Hz. Aişe'nin rivâyetlerinde Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- müstehâza kadınlara farklı emirler vermiş olduğu görülmektedir. Bu, onların, birden fazla olmaları ile istihâza durumlarının farklılığından dolayı olmalıdır. Binaenaleyh bu hadisler arasında hem olay, hem hüküm bakımlarından bir zıtlık yoktur. Yukarıdaki haberde sözkonusu olan müstehâza, muhtemelen, Sehle bint Süheyl'dir. Sehle'nin "mutehayyre", tavsiye edilen, namazları birleştirmenin de "cem-i sûrî=şeklî cem" (yani gusûl yapmakta kolaylık olsun diye bir namazı onun son vaktinde, sonrakini onun ilk vaktinde kılarak şeklen birleştirmek) olabilecekleri söylenmiştir.

٧٨٣ - أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ ابْنَ الْقَاسِمِ، عَنِ الْمُسْتَحَاضَةِ؟ فَأَخْبَرَنِي عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ أَمْرَأَةً اسْتَحِضَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَمَرَتْ. قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ: النَّبِيُّ ﷺ أَمَرَهَا؟ قَالَ: لَا أَحَدِيكَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ شَيْئًا فَأَمَرْتُ أَنْ تُؤَخَّرَ الظُّهْرُ وَتُعَجَّلَ الْعَصْرُ، وَتَغْتَسِلَ لَهْمَا غُسْلًا، وَتُؤَخَّرَ الْمَغْرِبُ وَتُعَجَّلَ الْعِشَاءُ وَتَغْتَسِلَ لَهْمَا غُسْلًا، وَتَغْتَسِلَ لِلصُّبْحِ غُسْلًا^(١).

415- Ebû Dâvûd, Tahâret, 112 (1/79); Mu'aned, 6/139. Bkz. 783. 790. hadisler.

783. Bize Hâşim İbnu'l-Kâsım haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki; ben Abdurrahman İbnu'l-Kâsım'a, müstehâzayı sordum da bana, babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) haber verdi ki, bir kadının hayız kanı, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında hiç kesilmeyip devam etmişti de (ona) şöyle emredilmişti. (Şu'be) dedi ki, Abdurrahman'a, "Ona Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- mi emretmişti?" dedim. O da şu karşılığı verdi: "Sana Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- hiçbir şey rivâyet etmeyeceğim! (O kadına) öğleyi geriye (son vaktine) bırakması, ikindiye öne (ilk vaktine) alması ve ikisi için bir gusûl yapması, akşamı geriye (son vaktine) bırakması, yatsıyı öne (ilk vaktine) alması ve ikisi için bir gusûl yapması, sabah için de bir gusûl yapması emredilmişti."⁽⁴¹⁶⁾

AÇIKLAMA

Hız. Peygamber'in zamanında müslümanlara emir verme yetkisi Hız. Peygamber'e ait olduğu için onun zamanına nisbet edilen "emredildi", "yasaklandı" gibi ifadelerin, hükmen Hız. Peygamber'in emir ve yasaklamasını ifade ettikleri, yani "hükmen merfû" oldukları kabul edilir. Bununla beraber bu ifadeler, emir ve yasağın Hız. Peygamber'e ait olduğunda sarıh değildirler.

٧٨٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنِي الرَّهْرِيُّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: أُسْتُحِضْتُ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتُ جَحْشٍ سَبْعَ سِنِينَ، وَهِيَ تَحْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، فَاسْتَكْتُكَ ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِحَيْضَةٍ، إِنَّمَا هُوَ عِرْقٌ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ فَدَعِي الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ فَاغْتَسِلِي وَصَلِّي. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ ثُمَّ تُصَلِّي. قَالَتْ: وَكَانَتْ تَقْعُدُ فِي مِرْكَنٍ لِأُخْتِهَا زَيْنَبَ بِنْتُ جَحْشٍ حَتَّى أَنْ حُمْرَةَ الدَّمِّ لَتَعْلُو الْمَاءَ^(٣).

416- Ebû Dâvûd, Tahâret, 112 (1/79); Nesâî, Tahâret, 135 (1/101); Hayz, 5 (1/150-151); Musned, 6/172. Bk. 782. hadis.

784. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize el-Evzâ'î rivâyet edip (dedi ki), bana ez-Zühri, Urve'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Ümmü Habîbe bint Cahş'ın hayız (özür) kanı, Abdurrahman b. Avf'ın nikâhındayken yedi yıl hiç kesilmeyip devam etmişti. O, bir ara bu derdini Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- söylemişti de Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na şöyle buyurmuştu: *"Şüpheli yok ki o, hiç hayız (kanı) değildir. O ancak bir damar(dan gelen kandır). Binaenaleyh hayız (vaktin) geldiği zaman namazı bırak, gittiği zaman gusûl yap ve namazını kıl."* Hz. Âişe dedi ki, ondan sonra O, her namaz için gusûl yapar, sonra namaz kılar. (Hz. Âişe sözüne devamla) dedi ki: O, kızkardeşi Zeyneb bint Cahş'a ait bir çamaşır teknesinin içine otururdu da kanın kırmızılığı suyun üstüne çıkardı.⁽⁴¹⁷⁾

٧٨٥ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أُسْتَحَاضُ أَفَأَتْرِكُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: لَا. إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَتْ بِالْحَيْضَةِ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ فَاتْرُكِي الصَّلَاةَ، فَإِذَا ذَهَبَ قَدْرُهَا فَاغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَتَوَضَّئِي وَصَلِّي. ^(١) قَالَ هِشَامُ: فَكَانَ أَبِي يَقُولُ: تَغْتَسِلُ غُسْلَ الْأَوَّلِ، ثُمَّ مَا يَكُونُ بَعْدَ ذَلِكَ فَإِنَّهَا تَطَهَّرُ وَتُصَلِّي. ^(٢)

785. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti ki, Fâtıma bint Ebî Hübeyş; "ya Rasûlullah, demişti, doğrusu ben hayız (özür) kanı hiç kesilmeyip devam eden bir kadını. Bu sebeple namaz kılmayı bırakayım mı?" (Bunun üzerine Hz. Peygamber) şöyle buyurmuştu: "Hayır, (namazı bırakma!) Bu ancak bir damar(dan gelen kandır), hiç hayız (kanı) değildir. Binaenaleyh hayız (vaktin) geldiği zaman

namaz kılmayı bırak. Gittiği zaman ise üzerindeki kanı yıka, abdest al ve namazını kıl."

Hişâm dedi ki, babam şöyle derdi: (Hayız vakti bittiğinde) ilk guslû yapar, ondan sonra olan (kan akıntılarında) temizlenip (abdest alır) ve namazını kılar."⁽⁴¹⁸⁾

AÇIKLAMA

Müstehâza olan kadının çeşitli durumları vardır. Müstehâza; ilk olarak âdet görmeye başlayan ("mubtedie"), âdet görmekte olan ("mu'tade"), âdet vaktini ve müddetini bilen, âdet vaktini ve müddetini unutmuş olan ("mutehayyire"), hayız kanını istihâza kanından ayırdedebilen ("mümeyyize"), bunları birbirinden ayırdedemeyen kadın gibi değişik durumlar gösterebilir. Bunların herbiri ile alâkalı değişik mesele ve hükümler vardır. Bu hadiste âdet görmekte olan ("mu'tade") bir müstehâzanın nasıl hareket edeceği açıklanmaktadır. Buna göre müstehâza-i mu'tade, önceki hayız kanı görme (âdet hali) müddeti kadar hayızlı sayılır. Bu müddetin bitiminde gusûl yapar. Böylece, hayızla kendisine haram olmuş olan şeyler helâl olur. Abdest alıp namaz kılar. Kur'an okur... Ebû Hanife'nin, bir rivâyete göre Şafî'nin ve meşhûr görüşüne göre Ahmed'in görüşü de böyledir. Mâlik ise, mümeyyize olmayan müstehâzanın böyle yapacağını, mümeyyize olanın ise ayırdetmesine göre âdet halinin bitip istihâza halinin başlayacağını söylemiştir. Şafî'nin en sahih görüşü de böyledir.

٧٨٦ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُونُسَ، ثنا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، أَنَّ رَجُلًا أَخْبَرَهُ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ: أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تُهْرَاقُ الدَّمَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَاسْتَفْتَتْ أُمَّ سَلَمَةَ لَهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَتَنْظُرُ عَدَدَ اللَّيَالِي وَالْأَيَّامِ الَّتِي كَانَتْ تَحِيضُهُنَّ قَبْلَ أَنْ يَكُونَ بِهَا الَّذِي كَانَ، وَقَدَرُهُنَّ مِنَ الشَّهْرِ فَتَتْرَكَ الصَّلَاةَ لِذَلِكَ، فَإِذَا خَلَفَتْ ذَلِكَ وَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْتَغْتَسِلْ وَلْتَسْتَفِرْ بِثَوْبٍ ثُمَّ تُصَلِّيْ."

786. Bize Ahmed b. Abdillâh b. Yûnus haber verip (dedi ki), bize el-Leys b. Sa'd, Nâfi'den, (O da) Süleyman b. Yesâr'dan (naklen) rivâyet etti ki, bir adam O'na (yani Süleyman'a), Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hanımı Ümmü Seleme'den (naklen) haber vermiş ki bir kadın, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında o muayyen kanı akıtıyormuş da Ümmü Seleme onun için Rasûlullah'tan -sallallahu aleyhi ve sellem- fetva sormuş. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na şöyle buyurmuş: *"O, kendisine olan olmadan (yani başına gelen musibet gelmeden) önce hayız görmekte olduğu gece ve gündüzlerin sayısına, bunların bir aydaki miktarına baksın da bu (müddet) için namazı bıraksın. Bu (müddeti) geride bıraktığı ve namaz (vakti) geldiği zaman gusûl yapsın ve (kan akıntısına mani olmak için) bir bez ile avret yerini sağlam bir şekilde sarıp bezin uclarını beline bağlasın, (yani âdet bezi, hijyenik bağ bağlasın), sonra da namazını kılsın."*⁽⁴¹⁹⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, hayız gören kadına, hayız kanının kesilmesiyle hemen gusûl yapmasının farz (vâcib) olmayacağına, namaz vaktinin gelişyle vâcib olacağına, önceden âdet görmekte olan müstehâzaya, bu âdet hali kadar bir zaman geçince gusûl yapmasının farz (vâcib) olduğuna, yine müstehâzanın avret yerine bir bez parçası, pamuk veya hijyenik bağ sarıp kanın akmasına mani olmaya çalışmasının vâcib olduğuna delâlet etmektedir.

Bu hadiste ismi verilmeyen müstehâza, Ebû Dâvûd'un bir rivâyetinde tasrih edildiği üzere, Fâtıma bint Ebî Hubeş'tir.

٧٨٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ غَلَبَنِي. قَالَ: اغْتَسِلِي وَصَلِّي.

419- Ebû Dâvûd, Tahâret, 108 (1/71-72); Nesâî, Tahâret, 133 (1/99), Hayz, 3 (1/149); Mu-vatta', Tahâret, 105 (1/62); Musned, 6/320 İbn Ebî Şeybe, 1/126. Darimî'nin senedi, ismi verilmeyen (mubhem) bir râviden dolayı munkatı'dır.

787. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Ebî Zi'b, ez-Zührî'den, (O) Urve'den, (O) Hz. Âişe'den, (O da) Ümmü Habibe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ümmü Habibe): "Ya Rasûlullah! (Hayız kanı) bana galip geldi, (kesilmek bilmiyor. Ne yapayım?)" demişti. (Hz. Peygamber de) şöyle buyurmuştu: "Gusül yap ve namazını kıl."⁽⁴²⁰⁾

٧٨٨ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الْهَاشِمِيُّ، ثنا إِبْرَاهِيمُ - يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ -، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ سَعْدِ بْنِ زُرَّارَةَ أَنَّهَا سَمِعَتْ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ تَقُولُ: جَاءَتْ أُمُّ حَبِيبَةَ بِنْتُ جَحْشٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَكَانَتْ اسْتَحِيضَتْ سَبْعَ سِنِينَ، فَاشْتَكَتْ ذَلِكَ إِلَيْهِ وَاسْتَفْتَتْهُ فِيهِ؟ فَقَالَ لَهَا: إِنَّ هَذَا لَيْسَ بِالْحَيْضَةِ، إِنَّمَا هَذَا عِرْقٌ، فَأَغْتَسِلِي ثُمَّ صَلِّي. قَالَتْ عَائِشَةُ: وَكَانَتْ أُمُّ حَبِيبَةَ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ وَتُصَلِّي، وَكَانَتْ تَجْلِسُ فِي الْمِرْكَنِ فَتَعْلُو حُمْرَةَ الدَّمِ الْمَاءَ، ثُمَّ تُصَلِّي.^(٣)

788. Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî haber verip (dedi ki), bize İbrahim -yani İbn Sa'd-, ez-Zührî'den, (O da) Amra bint Sa'd b. Zürâre'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Amra) Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hanımı Hz. Âişe'yi şöyle derken işitmişti: Ümmü Habibe bint Cahş -ki O, yedi yıl istihaza kanı görmüştü- Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- gelmiş ve bu derdini O'na söyleyip onun hakkında O'ndan fetva istemişti. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) O'na şöyle buyurmuştu: "Şüphesiz bu, hiç hayız (kanı) değildir. Bu ancak bir damar(dan gelen kandır). Binaenaleyh gusül yap, sonra namazını kıl." Hz. Âişe (sözünün devamında) şöyle demişti: Ümmü Habibe de, (bundan sonra), her namaz için gusül yapıp namazını kılıyordu. O çamaşır teknesinin içine otururdu da kanın kırmızılığı suyun üstüne çıkardı. Sonra namazını kılardı.⁽⁴²¹⁾

420- Musned, 4/434. Burada Ümmü Habibe'nin bizzat kendi rivâyeti ("musned'i) olarak verilen bu hadis, Hz. Âişe'nin musnedi olarak da rivâyet edilmektedir. Bkz. 774. hadis ve atıfları.

421- Bkz. 774. hadis.

٧٨٩ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ كَانَتْ اسْتُحِضَّتْ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْغُسْلِ لِكُلِّ صَلَاةٍ، فَإِنْ كَانَتْ لَتَنْغَمِسُ فِي الْمِرْكَنِ وَإِنَّهُ لَمَمْلُوءٌ مَاءً ثُمَّ تَخْرُجُ مِنْهُ وَإِنَّ الدَّمَ لَعَالِيهِ فَتُصَلِّيُ^(٤٢٢).

789. Bize Ahmed b. Hâlid, Muhammed b. İshâk'tan, (O) ez-Zühri'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) haber verdi ki, Ümmü Habibe bint Cahş Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında müstehâza olmuştu da Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na her namaz için gusûl yapmasını emretmişti. Ondandır O, hakikaten, su dolu olan çamaşır teknesinin içine daldı da sonra ondan, kanı onun üstüne çıkmış olduğu halde çıkar ve namazını kıldı.⁽⁴²²⁾

٧٩٠ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ الْقَاسِمِ، أَنَّهَا كَانَتْ بَادِيَةَ بِنْتُ غَيْلَانَ التَّقِيفَةِ.

790. Bize Ahmed b. Hâlid haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. İshak, el-Kâsım'dan (naklen) rivâyet etti ki, o (yani bir önceki hadiste zikredilen istihâzalî kadın), Bâdiye bint Ğaylân es-Sakafiyye idi.⁽⁴²³⁾

AÇIKLAMA

Hz. Âişe, Hz. Peygamber'in zamanında istihâzalî olan birkaç kadından bahsetmektedir. Bunlardan biri de Bâdiye bint Ğaylân es-Sakafiyye'dir. Hz. Âişe, muhtemelen, bu istihâzalî hanımlardan de-

422- Bkz. 774. hadis.

423- Usdu'l-Ğâbe, 7/34.

gişik zamanlarda ayrı ayrı bahsetmiş, yanında bulunanlardan her biri de O'ndan duymuş olduğu ismi nakletmişti. Bu durumda bu haberler arasında bir zıtlık yoktur.

(Muhammed b. İshak), Abdurrahman İbnu'l-Kâsım'dan, (o) babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen rivâyet etti ki), o (yani söz-konusu edilen istihâzalı kadın), ancak, müstehâza olan Sehle bint Suheyl b. Amr'dır. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na, her namazda gusül yapmasını emretmişti. Sonra bu O'na zor gelince, öğle ile ikindiye bir gusülle, akşam ile yatsıya bir gusülle cemetmesini (beraber kılmasını), sabah için ise (ayrı bir) gusül yapmasını emretmişti.⁽⁴²⁴⁾

٧٩١ - وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: إِنَّمَا هِيَ سَهْلَةُ بِنْتُ سُهَيْلِ بْنِ عَمْرِو اسْتَحْيَضَتْ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ أَمَرَهَا بِالْغُسْلِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، فَلَمَّا جَهَّزَهَا ذَلِكَ أَمَرَ أَنْ تَجْمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فِي غُسْلِ وَاحِدٍ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فِي غُسْلِ وَاحِدٍ، وَتَغْتَسِلَ لِلصُّبْحِ.^(١)
أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، ثنا مُحَمَّدٌ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِنَّمَا جَاءَ اخْتِلَافُهُمْ أَنَّهُنَّ ثَلَاثَتُهُنَّ عِنْدَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: هِيَ أُمُّ حَبِيبَةَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: هِيَ بَادِيَةُ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: هِيَ سَهْلَةُ بِنْتُ سُهَيْلٍ.

791. Bize Ahmed b. Hâlid haber verip (dedi ki), bize Muhammed, Sa'd b. İbrahim'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: (Alimler), onların (yani Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında istihâzalı oldukları söylenen kadınların) üçü, Abdurrahman b. Avf'ın nikâhında idiler diye ihtilâf etmişler ve onlardan bazıları; "O (yani Abdurrahman b. Avf'ın istihâzalı hanımı), Ümmü Habibe'dir" demiş, bazıları; "O, Bâdiye'dir" demiş, bazıları ise; "O, Sehle bint Süheyl'dir" demiştir.

424- Bu hadis, bir önceki hadisin senediyle muttasıldır. Bkz. 782. hadis.

ACIKLAMA

Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında istihâzalî olan onbir hanımın ismi, bir kısmı zayıf senedlerle de olsa, kitaplara geçmiştir. Bunlar; Fâtıma bint Ebî Hubeyş, Ümmü Habibe bint Cahş, Hamne bint Cahş, Hz. Peygamber'in dört hanımı: Hz. Zeyneb bint Cahş, Hz. Ümmü Seleme, Hz. Ümmü Habibe, Hz. Sevde, Sehle bint Süheyl, Esmâ' bint Mersed el-Hârisiyye, Zeyneb bint Ebî Seleme ve Badiye bint Ğaylân es-Sakafîyye'dir.⁽⁴²⁵⁾ Bunlardan üçü yani Ümmü Habibe bint Cahş, Sehle ve Bâdiye, Abdurrahman b. Avfla evlilik yapmışlardır.⁽⁴²⁶⁾ Yukarıdaki haberden anlaşıldığına göre bazı alimler, bu üç hanımın üçünün değil de birinin istihâzalî olduğu görüşündeydiler.

٧٩٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى: أَنَّ الْقَعْقَاعَ بْنَ حَكِيمٍ أَخْبَرَهُ: أَنَّهُ سَأَلَ سَعِيدًا عَنِ الْمُسْتَحَاضَةِ؟ فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي مَا بَقِيَ أَحَدٌ أَعْلَمُ بِهَذَا مِنِّي، إِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةُ فَلْتَدْعِ الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَذْبَرَتْ فَلْتَغْتَسِلْ وَلْتُصَلِّ.

792. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Yahya haber verdi ki, el-Ka'kâ' b. Hakîm O'na haber vermiş ki, O, Sa'îd'e, müstehâzayı sormuş, O da şöyle demiş: "Kardeşimin oğlu! Bunu benden daha iyi bilen hiç kimse kalmamıştır, (tam adamına rastladın!) O, hayız (vakti) geldiği zaman namazı bıraksın, gittiği zaman ise gusûl yapsın ve namazını kılsın!"⁽⁴²⁷⁾

٧٩٣ - أَخْبَرَنَا أَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمَّارِ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَدْعِ الصَّلَاةَ أَيَّامَ أَقْرَانِهَا ثُمَّ تَغْتَسِلُ ثُمَّ تَحْتَشِي وَتَسْتَفِرُّ، ثُمَّ تُصَلِّي. فَقَالَ الرَّجُلُ: وَإِنْ كَانَتْ تَسِيلُ؟ قَالَ: وَإِنْ كَانَتْ تَسِيلُ مِثْلَ هَذَا الْمَثْعَبِ.

425- Bkz. Zehru'r-Ruba, 1/97 ve 882, 903. hadisler.

426- Hz. Abdurrahman'ın Bâdiye ile evliliği hakkında, yukarıdaki haberdeki işaretten başka bir bilgi bulamadık.

427- İbn Ebî Şeybe, 1/126.

793. Bize Esved b. Âmir haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Hâşimoğullarının âzâdlısı Ammâr'dan, (O da) İbn Abbas'tan (naklen) müstehâza konusunda şöyle rivâyet etti: "O, hayızlarının günlerinde namazı bırakır, sonra gusül yapar, sonra (kan çıkan yere pamuk veya benzeri bir şey) tıkar ve avret yerini bir bez ile sağlam bir şekilde sarıp bezin uçlarını beline bağlar, (yani âdet bezi, hijyenik bez bağlar), sonra da namazını kılar." Bunun üzerine bir adam; "(kan) aksa da mı (namazını kılar?)" diye sordu. (İbn Abbâs); "şu oluk gibi aksa da (kılar.)" karşılığını verdi.

AÇIKLAMA

Müstehâzanın, kadınlık organına pamuk veya benzeri bir şey koyup onu bezle sarmak suretiyle kan akıntısına mani olmaya çalışması gerekir. Şafiî Mezhebine göre bu, vâcibdir. Şayet bu yapılmaz ve kan dışarı çıkarsa, abdestin tekrar alınması gerekir. Ancak, imkân ölçüsünde kan akıntısına mani olunmaya çalışılır da yine kan gelirse, bu durumda abdestin tekrar alınması vâcib değildir. Hanefî Mezhebine göre de, bir şey bağlamak suretiyle kan akıntısına mani olabilen müstehâzanın, bunu yapması gerekir. Bu durumda o, sıhhatli insan gibi olur. Şayet kan akıntısına mani olamazsa, özürlü sayılır .(428)

٧٩٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا حُمَيْدٌ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي عَمَّارٍ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ قَوْلًا لِي الْمُسْتَحَاضَةِ، ثُمَّ رَخَّصَ بَعْدُ، أَتَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: أَدْخُلِ الْكَعْبَةَ وَأَنَا حَائِضٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَإِنْ كُنْتَ تَتَجَبَّنَهُ نَجَأٌ اسْتَدْخِلِي ثُمَّ اسْتَفِيرِي ثُمَّ أَدْخِلِي.

794. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Humeyd, Ammâr b. Ebî Ammâr'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet

etti: İbn Abbâs müstehâza hakkında (önceleri) insanların en sert görüşlülerinden idi. Daha sonra ise (müstehâzaya) kolaylık tanımıştı. (Bir gün) O'na bir kadın gelip; "hayız kanım akıyorken (istihâzalı iken) Ka'be'ye girebilir miyim?" demiş, O da şu karşılığı vermişti: "Evet, onu fazlasıyla akıtsan da (girebilirsin). (Kadınlık organının içine pamuk gibi bir şey) koy, sonra avret yerini bir bezle iyice sarıp bezin uçlarını beline bağla, (yani âdet bezi, hijyenik bağ bağla), sonra da (Ka'be'ye) gir!"

٧٩٥ - أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، ثَنَا مُعْتَمِرٌ^(١)، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ قُمَيْرٍ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَأَلْتُهَا عَنْ الْمُسْتَحَاضَةِ؟ قَالَتْ: تَنْتَظِرُ أَفْرَاءَهَا الَّتِي كَانَتْ تَتْرُكُ فِيهَا الصَّلَاةَ قَبْلَ ذَلِكَ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ طَهْرِهَا الَّذِي كَانَتْ تَطْهَرُ فِيهِ اغْتَسَلَتْ، ثُمَّ تَوَضَّأَتْ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَصَلَّتْ.

795. Bize Mûsa b. Hâlid haber verip (dedi ki), bize Mu'temir, İsmail b. Ebî Hâlid'den, (O) Mucâlid'den, (O) Âmir'den, (O) Kamîr'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Kamîr) şöyle dedi: Ona (yani Hz. Aişe'ye) müstehâza'yı sormuştum. O da şöyle demişti: Daha önce, esnasında namazı bırakmış olduğu hayızlarının (günlerinin geçmesini) bekler. Sonra, içinde temizlenmiş olduğu temizlik günü gelince gusül yapar. Sonra da her namazda abdest alır ve namazını kılar.⁽⁴²⁹⁾

٧٩٦ - أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، عَنْ مُعْتَمِرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ حَبِيبِهِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، مِثْلَ مَا قَالَتْ عَائِشَةُ.

796. Bize Mûsa b. Hâlid, Mu'temir'den, (O) İsmâ'il'den, (O) kabîlesinden olan bir adamdan, (O da) Ebû Ca'fer'den (nak-

429- Ebû Dâvûd, Tahâret, 108 (1/73); Dârektunî, 1/211; Musannaf, 1/304. Bkz. 797. hadis.

len), Hz. Âişe'nin söylediğinin aynısını haber verdi.⁽⁴³⁰⁾

٧٩٧ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ قَمِيرٍ، عَنْ عَائِشَةَ، فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَنْتَظِرُ أَيَّامَهَا الَّتِي كَانَتْ تَتْرُكُ الصَّلَاةَ فِيهَا، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ طَهْرِهَا الْهَذِي كَانَتْ تَطْهَرُ فِيهِ، اغْتَسَلَتْ ثُمَّ تَوَضَّأَتْ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَصَلَّتْ.

797. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize İsmâ'il, Âmir'den, (O) Kamir'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) müstehâza hakkında (O'nun şöyle dediğini) haber verdi: Esnasında namazı bırakmış olduğu (hayız) günlerinde bekler, (hayızlıya haram olan bir şey yapmaz). Akabinde, içinde temizlenmiş olduğu temizlik günü gelince gusül yapar. Sonra da her namazda abdest alır ve namazını kılar.⁽⁴³¹⁾

٧٩٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا شَرِيكُ، عَنْ أَبِي الْيَقْظَانِ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَدْعُ الصَّلَاةَ أَيَّامَ حَيْضِهَا فِي كُلِّ شَهْرٍ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ انْقِضَائِهَا اغْتَسَلَتْ وَصَلَّتْ وَصَامَتْ وَتَوَضَّأَتْ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ^(١).

798. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Ebu'l-Yekâzân'dan, (O) Adıyy b. Sâbit'ten, (O) babasından, (O) dedesinden, (O da) Hz. Peygamber'den -salallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Müstehâza her ayda (önceki) hayız günlerinde namazı bırakır. Sonra (hayız günlerinin) bitiminde (temizlik günü) gelince gusül yapar, namaz kılar, oruç tutar. Her namazda ise abdest alır."⁽⁴³²⁾

430- Bkz. İbn Ebî Şeybe, 1/128.

431- Bkz. 795. hadis.

432- Ebû Dâvûd, Tahâret, 113 (1/80); Tirmizi, Tahâret, 94 (1/220); İbn Mâce, Tahâret, 115 (1/204).

AÇIKLAMA

Alimlerin cumhûru, müstehâzanın, sadece hayız müddetinin bitiminde bir defa gusûl yapmasının vâcib olduğunu, ondan sonra diğer hayız müddetine kadar abdest alıp namaz kılabileceğini, oruç tutabileceğini, Kur'an okuyabileceğini söylemişlerdir. Ancak abdestin her namaz için mi, her vakit için mi gerektiği konusunda ihtilâf vardır. Şafîî Mezhebinde, istihâzalı bir kadının bir abdestle, edâ edilen yahut kazâ edilen bir farz namazdan fazla namaz kılamayacağı söylenmiştir. Malikîlere göre ise, müstehâzanın, her namaz için abdest alması mustehabdır. Ona, sadece başka bir hades sebebiyle abdest almak vâcib olur. Hanbeliler ve Şafiîler de müstehâzanın bir abdestle bir namaz vakti içinde, başka bir hades vaki olmadıkça, dilediği kadar namaz kılabilceğini, bir sonraki namaz vaktinde namaz kılması için yeniden abdest almasının farz (vâcib) olduğunu söylemişlerdir. İmam Ahmed, müstehâzanın her farz için gusûl yapmasının daha ihtiyatlı olduğu görüşündedir.

٧٩٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ كَثِيرٍ وَحَنْصِلٍ،
عَنِ الْحَسَنِ، فِي الْمُسْتَحَاضَةِ الَّتِي تَعْرِفُ أَيَّامَ حَيْضَتِهَا إِذَا طَلِقَتْ فَيَطُولُ بِهَا
الدَّمُ، فَإِنَّهَا تَعْتَدُ قَدَرُ أَقْرَائِهَا ثَلَاثَ حِيضٍ، وَفِي الصَّلَاةِ إِذَا جَاءَ وَقْتُ الْحَيْضِ
فِي كُلِّ شَهْرٍ أَمْسَكَتْ عَنِ الصَّلَاةِ.

799. Bize Muhammed b. İsa rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Kesîr ve Hafs'tan, (onlar da) el-Hasan'dan (naklen), (onun) hayız günlerini bilen müstehâza hakkında; "o, boşanılıp da muayyen kanın (akıntısı) uzadığı zaman, (önceki) hayızlarının miktarınca üç hayız iddet bekler" (dediğini), (müstehâzanın) namazı hakkında ise; "her ayda hayız vakti geldiği zaman namazı bırakır" (dediğini) rivâyet etti.

٨٠٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قُلْتُ لِقَتَادَةَ: امْرَأَةٌ كَانَتْ حَيْضُهَا مَعْلُومًا فَرَادَتْ عَلَيْهِ خَمْسَةُ أَيَّامٍ أَوْ أَرْبَعَةُ أَيَّامٍ أَوْ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ؟ قَالَ: تُصَلِّي. قُلْتُ: يَوْمَيْنِ؟ قَالَ: ذَلِكَ مِنْ حَيْضِهَا، وَسَأَلْتُ ابْنَ سِيرِينَ قَالَ: النِّسَاءُ أَعْلَمُ بِذَلِكَ.

800. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Mu'temir, babasından, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Katâde'ye: "Hayız (müddeti) belli olan bir kadının (hayızı) sonra beş gün veya dört gün, yahut üç gün artmış(sa ne yapar?)" demiştim. O da; "namazını kılar" karşılığını vermişti. (Sonra); "ya iki gün (artmışsa?)" demiştim de O, "bu, onun hayız (müddetinden sayılır)" cevabını vermişti. (Daha sonra bu meseleyi) İbn Sîrîn'e sormuştum da (O, cevap vermekten kaçınarak), "bunu kadınlar daha iyi bilir" demişti.⁽⁴³³⁾

AÇIKLAMA

Önceden müddeti ma'lûm bir âdet hali olan bir kadının hayız kanı, bu âdet müddetinden iki gün daha fazla gelirse, Katâde'ye göre bu iki gün de hayızdan sayılır. Daha da fazla gelmesi halinde bunlar istihâza kanı demektir. Binaenaleyh böyle bir kadın gusûl yapıp namazını kılar. Katâde'nin, malûm âdet hali müddetinden sonraki ilk iki günü de hayızdan sayması, herhalde, ihtiyatlı davranma düşüncesinden dolayıdır. Böyle hareket etmeye "istizhâr=ihtiyatlı davranma" denir. İmam Malik de, bir rivâyete göre, müstehâza'nın, a'zamî hayız müddetini geçmemek şartıyla, malûm âdet müddeti üzerine üç gün "istizhâr" yapmasının gerektiğini söylemiştir ki O, bu görüşüyle alimlerin cumhûruna muhalefet etmiştir.

İbn Sirin, sorulan meseleyi kadınlara havale etmiştir. Çünkü

433- Ebû Dâvûd, Tahâret, 110 (1/76); Buhari, Hayz, 24 (1/84, İbn Sirin'in haberi); İbn Ebî Şeybe, 2/538.

onlar, hayız kanını istihâza kanından daha iyi ayırdedebilir, hangi durumlarda ihtiyatlı davranmaları gerekeceğini daha iyi bilebilirler. Böylece O, bu meselenin biraz da tecrübeye dayandığına işaret etmiştir.

٨٠١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الْمَرْأَةِ تَرَى الدَّمَ أَيَّامَ طَهْرِهَا؟ قَالَ: أَرَى أَنْ تَغْتَسِلَ وَتُصَلِّيَ.

801. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Mu'temir, babasından, (O da) el-Hasan'dan (naklen), temizlik günlerinde muayyen kanı gören kadın hakkında, O'nun; "gusül yapıp namazını kılması görüşündeyim" dediğini rivâyet etti.

٨٠٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ بَهْرَامَ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، قَالَ: سُئِلَ ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ الْمَرْأَةِ تُسْتَحَاضُ؟ قَالَ: تَنْتَظِرُ قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحِيضُ، فَلْتَحْرِمِ الصَّلَاةَ، ثُمَّ لَتَغْتَسِلَ وَلْتُصَلِّ، حَتَّى إِذَا كَانَ أَوَانُهَا الَّذِي تَحِيضُ فِيهِ فَلْتَحْرِمِ الصَّلَاةَ ثُمَّ لَتَغْتَسِلَ، فَإِنَّمَا ذَاكَ مِنَ الشَّيْطَانِ يُرِيدُ أَنْ يُكْفِرَ إِحْدَاهُنَّ.

802. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Abdulhamid b. Behrâm, Şehr b. Havşeb'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İbn Abbâs'a müstehâza olan kadın sorulmuş, O da şöyle cevap vermişti: (Daha önce) hayız olduğu (müddet) kadar bekler. (Bu müddet içinde) namaz kılmaktan (kendini) menetsin. Sonra gusül yapsın ve namazını kılsın. Nihayet, içinde hayız olduğu zamanı gelince yine namaz kılmaktan (kendini) menetsin. Sonra gusül yapsın. Zira bu (istihâza hali) ancak Şeytandandır. O, o (kadınlardan) birini küfre düşürmek ister.

AÇIKLAMA

İstihâzanın Şeytandan olduğu, Hz. Peygamberin sarîh merfû' hadislerinde de belirtilir. Bunun mânâsı, Allahu a'lem, bu halin, istihâzalı kadını vesveseye, kargaşaya ve nihayet hak yoldan çıkmaya, ibadetten uzaklaşmaya sürüklemesi için Şeytana bir fırsat vermesidir. "Şeytândandır" ifadesi, Şeytan kötülüğün sembolü de olduğu için, istihâza halinin kötülüğünden ve sebep olabildiği fenalıklardan kinaye de olabilir. Bu sözün hakikat olması da, tabîi olarak, ihtimal dahilindedir.

٨٠٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، أَنَا إِسْرَائِيلُ، ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، أَنَّهُ قَالَ فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَدْعُ الصَّلَاةَ أَيَّامَ أَقْرَانِهَا ثُمَّ تَغْتَسِلُ وَتَحْتَشِي كُرْسُفًا وَتَوَضُّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ.

803. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İsrâ'il haber verip (dedi ki), bize Ebû İshak, Muhammed b. Ebî Ca'ferden (naklen) rivâyet etti ki O, müstehâza hakkında şöyle dedi: (Önceki) hayızlarının günlerinde namazı bırakır. Sonra gusül yapar, (kadınlık organına) pamuk tıkar ve her namaz için abdest alır.

٨٠٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ فَرَّاسٍ، عَنْ الشَّعْبِيِّ، عَنْ قَمِيرِ امْرَأَةٍ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: الْمُسْتَحَاضَةُ تُجْلِسُ أَيَّامَ أَقْرَانِهَا ثُمَّ تَغْتَسِلُ غُسْلًا، وَاحِدًا وَتَوَضُّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ.

804. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Firâs'tan, (O) eş-Şa'bî'den, (O) Mesrûk'un karısı olan Kamîr'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz.

Âişe) şöyle dedi: Müstehâza, (önceki) hayızlarının günlerinde oturur, (hayızlı kadına haram olan şeyleri yapmaz). Sonra bir defa gusül yapar ve her namaz için abdest alır.⁽⁴³⁴⁾

٨٠٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا ابنُ عُلَيْيَةَ، أَنَا خَالِدٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ، قَالَ: اسْتَحِيضَتْ امْرَأَةٌ مِنْ آلِ أَنَسٍ فَأَمَرُونِي فَسَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، فَقَالَ: أَمَّا رَأَتْ الدَّمَ الْبَحْرَانِيَّ فَلَا تُصَلِّي، فَإِذَا رَأَتْ الطَّهَرَ وَلَوْ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ فَلْتَغْتَسِلْ وَلْتُصَلِّ^(١).

805. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize İbn Uleyye rivâyet edip (dedi ki), bize Hâlid, Enes b. Sirin'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Enes'in yakınlarından bir kadının hayız kanı kesilmeyip devam etmişti de bana, (ne yapması gerekeceğini sormamı) emretmişlerdi. Ben de İbn Abbâs'a sormuştum. O da şu karşılığı vermişti: "O, bahrânî kanı gördüğü müddetçe namaz kılmasın. Gündüzün bir anında, (yani kısa bir zaman) da olsa, temizliği görünce ise gusül yapsın ve namazını kılsın."⁽⁴³⁵⁾

AÇIKLAMA

"Bahrânî kan"dan maksat, koyu kırmızı ve çok olan kandır. İbn Abbâs'a göre istihâzalî kadın, böyle bir kan görürse, hayızlı demektir.

Binaenaleyh namaz kılmaz. Kadın, az bir zaman da olsa, bu bahrânî kanın kesilmesiyle temizlik halini görünce gusül yapıp namazını kılar. Öyle anlaşıyor ki İbn Abbâs, fazla kanın çıkışını hayız kanının belirtisi, az kanın çıkışını ise istihâza kanının belirtisi saymıştır.

434- Ebû Dâvûd, Tahâret, 108 (1/73, muallak olarak).

435- Ebû Dâvûd, Tahâret, 110 (1/75, muallak olarak); İbn Ebî Şeybe, 1/128.

٨٠٦- أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ ، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ ، ثنا خَالِدٌ ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ ، قَالَ : كَانَتْ أُمُّ وَلَدٍ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ اسْتَحِيضَتْ فَأَمَرُونِي أَنْ أَسْتَفِيئَ ابْنَ عَبَّاسٍ فَسَأَلْتُهُ ، فَقَالَ : إِذَا رَأَتِ الدَّمَ الْبَحْرَانِيَّ فَلَا تُصَلِّ ، فَإِذَا رَأَتِ الظُّهْرَ فَلَتَغْتَسِلْ وَلِتُصَلِّ .

806. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Yezîd b. Zurey' rivâyet edip (dedi ki), bize Hâlid, Enes b. Sirin'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Enes b. Mâlik'in bir "ümmü veled"inin hayız kanı kesilmeyip devam etmişti de bana, ibn Abbâs'tan fetva sormamı emretmişlerdi. Ben de O'na sormuştum. O da şöyle demişti; "O, bahrânî kanı gördüğü zaman namaz kılmasın. Temizliği gördüğü zaman ise gusül yapsın ve namazını kılsın."⁽⁴³⁶⁾

٨٠٧- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ نُصَيْرٍ ، ثنا قُرَّةٌ ، عَنْ الضَّحَّاكِ : أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْهُ فَقَالَتْ : إِنِّي امْرَأَةٌ اسْتَحَاضُ ؟ فَقَالَ : إِذَا رَأَيْتِ دَمًا عَيْطًا فَأَمْسِكِي أَيَّامَ أَقْرَانِكَ .

807. Bize Haccâc b. Nusayr rivâyet edip (dedi ki), bize Kurre, ed-Dahhâk'tan (naklen) rivâyet etti ki, bir kadın O'na (yani ed-Dahhâk'a) sorup şöyle demiş: "Doğrusu ben, hayız kanı kesilmeyip devam eden ("müstehâza") bir kadıyım, (nasıl yapmalıyım?)" O da şöyle cevap vermiş: Taze kan görünce, (önceki) hayızlarının günlerinde (hayızlıya haram olan şeyleri yapmaktan kendini) tut.

٨٠٨- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ ، ثنا سُفْيَانُ ، عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، قَالَ : الْمُسْتَحَاضَةُ تَجْلِسُ أَيَّامَ أَقْرَانِهَا ثُمَّ تَغْتَسِلُ لِلظُّهْرِ وَالْعَصْرِ غُسْلًا وَاحِدًا ، أَوْ تُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَتُعَجِّلُ الْعِشَاءَ ، وَذَلِكَ فِي وَقْتِ الْعِشَاءِ ، وَلِلْفَجْرِ غُسْلًا وَاحِدًا ، وَلَا تَصُومُ وَلَا يَأْتِيهَا زَوْجُهَا وَلَا تَمَسُّ الْمُصْحَفَ .

808. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Mansûr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Müstehâza, (önceki) hayızlarının günlerinde oturur, (hayızlıya haram olan şeyleri yapmaz). Sonra öğle ve ikindi için bir gusûl yapar. Yahut akşamı geriye, (son vaktine) bırakır, yatsıyı öne, (ilk vaktine) alır. Bu yatsı vaktinde olur. Sabah için de bir gusûl (yapar). (Müstehâza) oruç tutmaz, kocası ona gelmez, (onunla cinsi münâsebet yapmaz) ve Mushaf'a dokunmaz.⁽⁴³⁷⁾

ACIKLAMA

Alimlerin cumhûru, müstehâzanın, özürlü de olsa, temiz hükümünde olduğu görüşündedir. Binaenaleyh o, abdest alıp namazını kılar, Kur'an okur, oruç tutar, kocası onunla cinsi münâsebet yapabilir. İbrahim en-Neha'i, yukarıdaki görüşüyle cumhûra muhâlefet etmiştir. Hz. Âişe de, kocanın müstehâza hanımıyla cimâ yapmasının caiz olmadığını söylemiştir. Ahmed b. Hanbel'e göre ise müstehâza ile cimâ, ancak harama kayma endişesi ve istihâza halinin uzun sürmesi durumunda caizdir.

٨٠٩ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَغْتَسِلُ غُسْلًا وَاحِدًا لِلظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، وَغُسْلًا لِلْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ، وَكَانَ يَقُولُ: تُؤَخِّرُ الظُّهْرَ وَتُعَجِّلُ الْعَصْرَ وَتُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَتُعَجِّلُ الْعِشَاءَ.

809. Bize el-Hasan İbnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Ebu'l-Ahvas, Abdulaziz b. Rufey'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: İbn Abbâs müstehâza hakkında şöyle derdi: O, öğle ve ikindi için bir gusûl, akşam ve yatsı için de bir gusûl yapar. O (yine) şöyle derdi: O, öğleyi geriye, (son vaktine) bı-

437- Musannaf, 1/305; İbn Ebî Şeybe, 1/127.

rakır, ikindiye öne, (ilk vaktine) alır, akşamı geriye bırakır, yatsıyı öne alır.⁽⁴³⁸⁾

٨١٠ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ عُمَانَ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: إِذَا خَلَفْتَ قُرُوءَهَا فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْعَصْرِ تَوَضَّأَتْ وَضُوءًا سَابِقًا، ثُمَّ لَتَأْخُذَ ثَوْبًا فَلَتَسْتَفِرَّ بِهِ ثُمَّ لَتُصَلَّ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، ثُمَّ لَتَفْعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ لَتُصَلَّ الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا، ثُمَّ لَتَفْعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ لَتُصَلَّ الصُّبْحَ.

810. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Osman İbnu'l-Esved'den, (O da) Mücâhid'den (naklen), müstehâza hakkında (O'nun şöyle dediğini) haber verdi: O (önceki) hayızlarının (günleri) geride kaldığında⁽⁴³⁹⁾ ikindi olunca tam bir abdest alır, (yani gusül yapar). O sonra bir bez alsın ve onunla avret yerini iyice sarıp, uçlarını beline bağlasın; (yani âdet bezi, hijyenik bağ bağlasın). Sonra öğle ve ikindiye birlikte kılsın. Sonra bunun aynısını (yatsı vaktinde) yapsın. Sonra akşam ve yatsıyı birlikte kılsın. Sonra bunun aynısını (sabah vaktinde) yapsın. Sonra da sabahı kılsın.

٨١١ - حَدَّثَنَا زَكْرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ عَطَاءٍ وَسَعِيدٍ وَعِكْرَمَةَ، قَالُوا فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَغْتَسِلُ كُلَّ يَوْمٍ لِصَلَاةِ الْأُولَى وَالْعَصْرِ فَتُصَلِّيهِمَا، وَتَغْتَسِلُ لِلْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فَتُصَلِّيهِمَا، وَتَغْتَسِلُ لِصَلَاةِ الْغَدَاةِ.

811. Bize Zekerıyyâ' b. Adiyy, Ubeydullah b. Amr'dan, (O) Abdülkerim'den, (O da) Atâ', Sa'id ve İkrime'den (naklen)

438- İbn Ebî Şebe, 1/127; 2/438.

439- Burayî, "O, hayızlarının (zamanları) bozulup birbirine karıştığında..." şeklinde anlamak da mümkündür.

rivâyet etti (ki, Atâ', Sa'îd ve İkrime) müstehâza hakkında şöyle dediler: O, her gün ilk namaz⁽⁴⁴⁰⁾ ve ikindi için gusûl yapıp onları kılar. Akşam ve yatsı için gusûl yapıp onları kılar. Sabah namazı için de gusûl yapar.

٨١٢ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُونُسَ، ثنا أَبُو زَيْدٍ، ثنا حُصَيْنٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَّادٍ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَغْتَسِلُ ثُمَّ تَجْمَعُ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، فَإِنْ رَأَتْ شَيْئًا اغْتَسَلَتْ وَجَمَعَتْ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ.

812. Bize Ahmed b. Abdillâh b. Yûnus haber verip (dedi ki), bize Ebû Zübeyd rivâyet edip (dedi ki), bize Husayn, Abdullâh b. Şeddâd'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Müstehâza gusûl yapar, sonra öğle ile ikindiye birlikte kılar. Şayet bir şey (yani bir akıntı) görürse, gusûl yapar ve akşam ile yatsıyı birlikte kılar.

«٨٥»

باب من قال: تَغْتَسِلُ

من الظهر الى الظهر وتجمع وتصوم

85. BÂB

"(MÜSTEHÂZA) ÖĞLEDEN ÖĞLEYE GUSÛL YAPAR, CİNSÎ MÛNÂSEBETTE BULUNUR, ORUÇ TUTAR" DİYENLER

٨١٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ سُمَيٍّ، قَالَ: سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ عَنِ الْمُسْتَحَاضَةِ؟ فَقَالَ: تَجْلِسُ أَيَّامَ أَقْرَائِهَا، وَتَغْتَسِلُ مِنَ الظُّهْرِ إِلَى الظُّهْرِ، وَتَسْتَذِيرُ بِثَوْبٍ، وَيَأْتِيهَا زَوْجُهَا وَتُصُومُ فَقُلْتُ: عَمَّنْ هَذَا؟ فَأَخَذَ الْحَصَا.

440- "İlk namaz"dan maksad, öğle namazıdır. Hicretten 1,5 yıl önce vukubulan mi'râc gecesinde beş vakit namazın farz kılınmasının ertesi günü Cebrâil'in -aleyhisselâm- gelip Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- imam olarak kıldırması olduğu ilk namaz öğle namazı olduğundan dolayı, öğle namazına "ilk namaz" da denirdi. Bkz. Musannaf, 1/453-455; Nesâî, Mevâkit, 44 (1/230, Sindî'nin hâşiyesinde).

813. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Sümeý'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Sa'id İbnu'l-Müseyyeb'e, müstehâzayı sormuştum da O, şöyle demişti: "O, (önceki) hayızlarının günlerinde oturur, (hayızlı kadına haram olan şeyleri yapmaz). (Sonra bu müddet geçince) öğleden öğleye gusûl yapar ve bir bezle kötü kokuyu giderir, kocası ona gelir, (cinsî münâsebet yapabilir) ve oruç tutar."⁽⁴⁴¹⁾ (Sümeyy dedi ki) bunun üzerine ben (O'na); "bunu kimden (naklediyorsun?)" demiştim de O, (bana atmak için) çakıl taşları almıştı.

٨١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، قَالَ: تَغْتَسِلُ مِنْ طَهْرٍ إِلَى طَهْرٍ، وَتَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ، فَإِنْ غَلَبَهَا الدَّمُ اسْتَنْفَرَتْ، وَكَانَ الْحَسَنُ يَقُولُ ذَلِكَ.

814. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'i rivâyet edip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'id, Sa'id İbnu'l-Müseyyeb'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: "(Müstehâza) öğleden öğleye gusûl yapar ve her namaz için abdest alır. Şayet kan Ona galip gelirse (yani akıntı çok olursa), avret yerini bir bezle iyice sarıp bezin uçlarını beline bağlar, (yani âdet bezi, hijyenik bağ bağlar)." El-Hasan da (müstehâza hakkında) bunu söylerdi.

٨١٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، أَنَّ سُمَيَّا مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ أَخْبَرَهُ: أَنَّ الْقَعْقَاعَ بْنَ حَكِيمٍ وَزَيْدَ بْنَ أَسْلَمَ أَرْسَلَاهُ إِلَى سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ يَسْأَلُهُ: كَيْفَ تَغْتَسِلُ الْمُسْتَحَاضَةُ؟ فَقَالَ سَعِيدٌ: تَغْتَسِلُ مِنَ الطَّهْرِ إِلَى مِثْلِهَا مِنَ الْغَدِ لِصَلَاةِ الطَّهْرِ، فَإِنْ غَلَبَهَا الدَّمُ اسْتَنْفَرَتْ وَتَوَضَّأَتْ لِكُلِّ صَلَاةٍ وَصَلَّتْ^(١).

441- Musannaf, 1/304; İbni Ebî Şeybe, 1/171.

815. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Yahya rivâyet etti ki, Ebû Bekr b. Abdîrrahman İbni'l-Hâris b. Hişâm'ın âzâdlısı olan Sümeyy kendisine haber vermiş ki, el-Ka'kâ' b. Hakîm ve Zeyd b. Eslem O'nu, "müstehâza nasıl gusûl yapar?" diye sormak üzere Sa'îd İbnu'l-Müseyyeb'e göndermişlerdi de (O, gidip sorunca) Sa'îd şöyle demişti: "O, öğle namazı için, öğleden ertesi günü aynı (zamana) kadar (yeterli olacak olan) gusûl yapar. Şayet o kan ona galip gelirse (yani akıntı çok olursa), avret yerini bir bezle iyice sarıp bezin uçlarını beline bağlar, (yani âdet bezi bağlar) ve her namaz için abdest alır, namazını kılar."⁽⁴⁴²⁾

٨١٦ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، عَنْ مُعْتَمِرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْحَسَنِ فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَغْتَسِلُ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ إِلَى صَلَاةِ الظُّهْرِ مِنَ الْعَدِّ.

816. Bize Mûsa b. Hâlid, Mu'temir'den, (O) babasından, (O da) el-Hasan'dan (naklen), müstehâza hakkında (O'nun şöyle dediğini) rivâyet etti: "O, öğle namazından ertesi günü öğle namazına gusûl yapar."⁽⁴⁴³⁾

٨١٧ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَدْعُ الصَّلَاةَ أَيَّامَ حَيْضِهَا مِنَ الشَّهْرِ ثُمَّ تَغْتَسِلُ مِنَ الظُّهْرِ إِلَى الظُّهْرِ، وَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَتَصُومُ وَتُصَلِّي وَيَأْتِيهَا زَوْجُهَا.

817. Bize Haccâc b. Minhâl rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd, Humeyd'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: Müstehâza, aydaki hayız günlerinde namazı bırakır. Sonra öğleden öğleye gusûl yapar ve her namazda abdest alır. O, oruç tutar, namaz kılar, kocası ona gelir, (cinsî

442- Ebû Dâvûd, Tahâret, 114 (1/81).

443- İbn Ebî Şeybe, 1/129.

münâsebet yapabilir).

٨١٨ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ عَبْدِ بْنِ مَنْصُورٍ، عَنْ
الْحَسَنِ وَعَطَاءٍ مِثْلَ ذَلِكَ.

818. Bize Haccâc b. Minhâl rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd, Abbâd b. Mansûr'dan, (O da) el-Hasan ve Atâ'dan (naklen) bunun, (yani bir önceki haberin) aynısını rivâyet etti.

٨١٩ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ دَاوُدَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ
قَمِيرٍ^(١) أَمْرَأَةٍ مَسْرُوقٍ: أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَغْتَسِلُ كُلَّ يَوْمٍ
مَرَّةً.

819. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Dâvûd'dan, (O) eş-Şa'bî'den, (O da) Mesrûk'un karısı olan Kamîr'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Âişe, müstehâza hakkında şöyle demiş: "O, her gün bir defa gusûl yapar."⁽⁴⁴⁴⁾

٨٢٠ - أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ مَعْرُوفٍ، عَنْ مُقَاتِلِ بْنِ حَيَّانَ،
عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَغْتَسِلُ مِنْ طَهْرِ إِلَى
طَهْرِ. قَالَ مَرْوَانُ: وَهُوَ قَوْلُ الْأَوْزَاعِيِّ.

820. Bize Mervân, Bukeyr b. Ma'rûftan, (O) Mukâtîl b. Hayyân'dan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki, O (yani İbn Ömer) şöyle derdi: "Müstehâza öğleden öğleye gusûl yapar." Mervân dedi ki: Bu, el-Evzâ'î'nin de görüşüdür.

444- Ebû Dâvûd, Tahâret, 114 (1/81, muallak olarak).

٨٢١ - حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، عَنْ عُثَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ سَعِيدٍ^(١) بْنِ الْمُسَيْبِ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَغْتَسِلُ كُلَّ يَوْمٍ عِنْدَ صَلَاةِ الْأُولَى. لَيْسَ هَذَا بِمَعْمُولٍ.

821. Bize Zekerıyyâ b. Adiyy, Ubeydullah b. Amr'dan, (O) Abdulkerîm'den, (O da) Sa'îd İbnu'l-Museyyeb'den (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'îd) şöyle dedi: "Müstehâza, her gün "ilk namaz"da (yani öğle namazında) gusül yapar." Bu (görüşle) hiç amel edilmemiştir.

AÇIKLAMA

Bu bölümde, bazı alimlerin, müstehâzanın günde bir defa öğle namazında gusül yapmasının gerektiği görüşünde oldukları bildirilmiştir. Ancak, bölümün son cümlesinde açıklandığı gibi (bu açıklama her halde Dârimi'ye aittir), bu görüş benimsenmemiş, onunla amel edilmemiştir. Hattâbî, müstehâzanın günde bir defa gusül yapması ile ilgili haberlerin, âdet günlerini ve vaktini unutmuş olan, ama, âdet günlerinde hayız kanının hep öğleyin kesildiğini hatırlayan müstehâza hakkında olabileceğini söylemişse de, bu haberlerde onları böyle anlamamıza, yani onları "tahsîs" etmemize imkân verecek hiçbir karîne yoktur.

«٨٦»

باب من قال: المستحاضة يجامعها زوجها

86. BÂB

"MÜSTEHÂZANIN KOCASI ONUNLA CİNSÎ MÜNÂSEBETTE BULUNABİLİR" DİYENLER

٨٢٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَتَّابٌ - وَهُوَ ابْنُ بَشِيرٍ
الْجَزْرِيُّ -، عَنْ خُصَيْنَفٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي الْمُسْتَحَاضَةِ، لَمْ
يَرَبَأْسُ أَنْ يَأْتِيَهَا زَوْجُهَا.

822. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Attâb -ki O, İbn Beşîr el-Cezerî'dir-, Husayf'dan, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) müstehâza hakkında rivâyet etti (ki, İbn Abbâs), kocasının ona gelmesinde (yani onunla cinsî münâsebet yapmasında) hiçbir mahzûr görmemişti.⁽⁴⁴⁵⁾

٨٢٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ سَالِمِ الْأَنْطُسِيِّ،
قَالَ: سُئِلَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ: أَتَجَامَعُ الْمُسْتَحَاضَةُ؟ فَقَالَ: الصَّلَاةُ أَعْظَمُ مِنَ
الْجَمَاعِ.

823. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Sâlim el-Aftus'tan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Sa'îd b. Cübeyr'e; "müstehâza ile cinsî münâsebet yapılır mı?" diye sorulmuş, O da şöyle karşılık vermişti: Namaz, cinsî münâsebetten daha büyük (ve mühim bir iştir).⁽⁴⁴⁶⁾

٨٢٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ سَمِيِّ، عَنْ سَعِيدِ
ابْنِ الْمُسَيَّبِ، قَالَ: يَأْتِيهَا زَوْجُهَا.

824. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyan, Sümeiyy'den, (O da) Sa'îd İbnu'l-Museyyeb'den (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'îd) şöyle dedi: Ona (yani müstehâzaya) kocası gelir, (onunla cinsî münâsebet yapabilir).⁽⁴⁴⁷⁾

445- Musannaf, 1/310.

446- a.g.e.

447- a.g.e.

٨٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ^(١)، ثنا وَهَيْبٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الْمُسْتَحَاضَةِ قَالَ: يَغْشَاهَا زَوْجُهَا.

825. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasandan, O'nun müstehâza hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: Kocası onunla (yani müstehâza ile) cinsî münâsebet yapabilir.

٨٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: يَغْشَاهَا زَوْجُهَا، وَإِنْ قَطَرَ الدَّمُ عَلَى الْحَصِيرِ.

826. Bize Ebu Âsım, Abdullah b. Müslim'den, (O da) Sa'id b. Cübeyr'den (naklen) haber verdi (ki, Sa'id) müstehâza hakkında şöyle dedi: Kocası onunla, o kan hasırın üzerine damlasa da, cinsî münâsebet yapabilir.

٨٢٧ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ حُمَيْدٍ، قَالَ: قِيلَ لِبَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ الْحَجَّاجَ بْنَ يُونُسَ يَقُولُ: إِنَّ الْمُسْتَحَاضَةَ لَا يَغْشَاهَا زَوْجُهَا؟ قَالَ بَكْرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْمُرْنِيُّ: الصَّلَاةُ أَكْبَرُ حُرْمَةٍ، يَغْشَاهَا زَوْجُهَا.

827. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Humeyd'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Bekr b. Abdillâh'a denmişti ki: El-Haccâc b. Yûsuf; "şüphe yok ki, müstehâzanın kocası onunla cinsî münâsebet yapamaz" diyor, (sen ne dersin?) (Bunun üzerine) Bekr b. Abdillâh el-Mûzenî şöyle dedi: Namaz, hürmet, (haramlık ve saygı) bakımından daha büyüktür. Kocası onunla cinsî münâsebet yapabilir.

٨٢٨ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: يَأْتِيهَا زَوْجُهَا.

828. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Humeyd'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: Kocasına ona (yani müstehâzaya) gelir, (onunla cinsî münâsebet yapabilir).

٨٢٩ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: يُجَامِعُهَا زَوْجُهَا، تَدْعُ الصَّلَاةَ أَيَّامَ حَيْضِهَا فَإِذَا حَلَّتْ لَهَا الصَّلَاةُ فَلْيَطَّأَهَا.

829. Bize Amr b. Avn, Hâlid b. Abdillâh'tan, (O) Atâ' İbnu's-Sâib'den, (O da) Atâ'dan (naklen) haber verdi (ki, Atâ'), müstehâza hakkında şöyle dedi: Kocasına onunla cinsî münâsebet yapabilir. O, (önceki) hayız günlerinde namazı bırakır. Sonra kendisine namaz kılmak helâl olunca, (kocasını isterse) onunla cinsî münâsebet yapsın!

٨٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا عَمْرُو بْنُ زُرْعَةَ الْخَارَفِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ يُجَامِعُهَا زَوْجُهَا.

830. Bize Ebû Nu'aym haber verip (dedi ki), bize Amr b. Zur'a el-Hârîfî, Muhammed b. Sâlim'den, (O) eş-Şa'bî'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Ali) şöyle dedi: Müstehâzanın kocası onunla cinsî münâsebet yapabilir.

٨٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو التَّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَالْحَسَنِ وَعَطَاءٍ قَالُوا فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَغْتَسِلُ، وَتُصَلِّي، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَيَغْشَاهَا زَوْجُهَا.

831. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Katâde'den, (O da) Sa'îd İbnu'l-Müseyyeb, el-Hasan ve Atâ'dan (naklen) rivâyet etti ki, onlar müstehâza hakkında şöyle dediler: O, gusûl yapar ve namazını kılar, Ramazanda oruç tutar, kocası onunla cinsî münâsebet yapabilir.

«AV»

باب من قال: لا يجامع المستحاضة زوجها

87. BÂB

"MÜSTEHAZANIN KOCASI ONUNLA CİNSÎ MÜNÂSEBETTE
BULUNAMAZ" DİYENLER

٨٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ حَفْصِ، عَنْ
الْحَسَنِ، قَالَ. كَانَ يَقُولُ: الْمُسْتَحَاضَةُ لَا يَغْشَاهَا زَوْجُهَا. قَالَ أَبُو النُّعْمَانِ:
قَالَ لِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ: لَا أَعْلَمُ أَحَدًا قَالَ هَذَا عَنْ الْحَسَنِ.

832. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Hafs'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle demiş: "Müstehâzanın kocası onunla cinsî münâsebet yapamaz."⁽⁴⁴⁸⁾

Ebu'n-Nu'mân dedi ki, bana Yahya b. Sa'îd el-Kattân şöyle demişdi: "Bunu, el-Hasandan (naklen) söyleyen hiç kimse bilmiyorum".

٨٣٣ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا وَهَيْبٌ، عَنْ خَالِدٍ، قَالَ: كَانَ مُحَمَّدٌ يَكْرَهُ أَنْ
يَغْشَى الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ.

833. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Vuheyb,

448- Krş. 825., 828., 831. haberler.

Hâlid'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Muhammed (b. Sirin) adamın, karısıyla, o müstehâza iken cinsî münâsebet yapmasını kerîh görürdü.

٨٣٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ لَا يَأْتِيهَا زَوْجُهَا، وَلَا تَصُومُ، وَلَا تَمَسُّ الْمُضْحَفَ.

834. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Mansûr'dan, (O da) İbrâhim'den (naklen) rivâyet etti (ki, ibrahim) şöyle dedi: Müstehâzaya kocası gelmez, (onunla cinsî münâsebet yapamaz), O oruç tutmaz, Mushaf'a da dokunmaz.⁽⁴⁴⁹⁾

٨٣٥ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا حَبَّاجُ الْأَعْمَرِيُّ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ قَمِيرٍ^(١)، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: الْمُسْتَحَاضَةُ لَا يَأْتِيهَا زَوْجُهَا.

835. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Haccâc el-A'ver, Şu'beden, (O) Abdulmelik b. Meyser'e'den, (O) eş-Şa'bî'den, (O) Kamîrden, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Müstehâzaya kocası gelmez (onunla cinsî münâsebet yapamaz).

٨٣٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ^(١)، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: الْمُسْتَحَاضَةُ لَا تَجَامِعُ، وَلَا تَصُومُ، وَلَا تَمَسُّ الْمُضْحَفَ، إِنَّمَا أُرْخِصَ لَهَا فِي الصَّلَاةِ. قَالَ يَزِيدُ: يُجَامِعُهَا زَوْجُهَا وَيَحِلُّ لَهَا مَا يَحِلُّ لِلطَّاهِرِ.

449- Musannaf, 1/311. Bkz. 808. haber.

836. Bize Yezîd b. Hârûn, Ca'fer İbnu'l-Hâris'ten, (O) Mansûr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi (ki, İbrâhim) şöyle dedi: "(Eskiden) denirdi ki, müstehâza ile cinsî münâsebet yapılmaz, o oruç tutmaz, Mushaf'a da dokunmaz. Ona sadece namaz kılmakta izin verildi." Yezîd dedi ki, Kocası onunla cinsî münâsebet yapabilir. Ona, temiz kimseye (yani hayızlı olmayan kadına) helâl olan şeyler, helâl olur

«۸۸»

باب ما جاء في أكثر الحيض

88. BÂB

HAYIZIN EN ÇOK (MÜDDETİ) HAKKINDA GELEN HABERLER

۸۳۷ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هُشَيْمٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ؛ قَالَ: تُمْسِكُ الْمَرْأَةُ عَنِ الصَّلَاةِ فِي حَيْضِهَا سَبْعًا، فَإِنْ طَهَّرَتْ فَذَاكَ، وَإِلَّا أَمْسَكَتْ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْعَشْرَةِ، فَإِنْ طَهَّرَتْ فَذَاكَ، وَإِلَّا اغْتَسَلَتْ وَصَلَّتْ، وَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ.

837. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Hüseyim rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Kadın hayız halinde yedi gün (kendini) namazdan alıkor. (Yedi günün) sonunda temizlenirse ne âlâ? Aksi halde o (yedi günle) on gün arasında da (kendini namazdan) alıkor. (On günün) sonunda temizlenirse ne âlâ! Aksi halde gusûl yapar, namazını kılar, (çünkü) o müstehâzadır.

AÇIKLAMA

İçinde kadının hayızlı sayıldığı müddetin en son sınırı hakkında farklı görüşler vardır. Şâfîlilere ve Hanbelilere göre hayız halinin en

çok müddeti onbeş gündür. Kadından, onbeş günden sonra gelecek kan istihâza kanı sayılır. Malikilere göre de, hayız halinin en çok müddeti, yeni âdet görmeye başlayan ve gebe olmayan kadın için onbeş gün olarak takdir edilir. Âdet görmekte olan kadının en çok hayız müddeti ise, onbeş günü geçmemek şartıyla, önceki âdetine üç gün ilâve edilmek suretiyle belli olur. Binaenaleyh onbeş günden sonra veya önceki âdetine üç gün ilâve ettikten sonra görülecek kan istihâza kanı sayılır. Hanefiler ise hayızın en çok müddetinin, geceleriyle on gün olduğunu söylemişlerdir. Âdet görmekte olan bir kadının, on günü geçmemek şartıyla, önceki âdetinden fazla göreceği kan da hayız kanıdır. Fakat on günden fazla kan görürse, önceki âdetinden fazla gördüğü tüm kanlar istihâza kanı sayılır.

٨٣٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الرَّبِيعِ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: الْحَيْضُ عَشْرَةٌ، فَمَا زَادَ فِيهَا مُسْتَحَاضَةٌ. وَقَالَ عَطَاءُ: الْحَيْضُ خَمْسَةٌ عَشَرَ.

838. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, er-Rebî'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: "Hayız on gündür. (Kanı) daha fazla (gelen kadın) müstehâzadır." Atâ' ise; "hayız onbeş gündür" demiştir.⁽⁴⁵⁰⁾

٨٣٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، عَنِ سُفْيَانِ، عَنِ الْخَالِدِ بْنِ أَبِي يُونُسَ، عَنِ أَبِي إِبْرَاهِيمَ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: الْحَيْضُ عَشْرَةٌ، فَمَا زَادَ فِيهَا مُسْتَحَاضَةٌ.

839. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) el-Hâlid b. Eyyûb'dan, (O) Ebû İyâs Muâviye b. Kurre'den, (O da) Enes b. Mâlik'ten (naklen) haber verdi (ki, Enes) şöyle dedi: "Hayız on gündür. (Kanı) daha fazla (gelen kadın) müstehâzadır."

٨٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: الْحَيْضُ إِلَى ثَلَاثِ عَشْرَةَ، فَمَا زَادَ فِيهَا مُسْتَحَاضَةٌ.

840. Bize Ebû Nu'aym haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Ali b. Sâbit'den, (O) Muhammed b. Zeyd'den, (O da) Sa'îd b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'îd) şöyle dedi: Hayız onüç güne kadardır. (Kanı) daha fazla (gelen kadın) müstehâzadır.

٨٤١ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَيْوُبَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: الْحَيْضُ عَشْرَةُ أَيَّامٍ، ثُمَّ هِيَ مُسْتَحَاضَةٌ.

841. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Hâlid b. Eyyûb'dan, (O) Muâviye b. Kurre'den, (O da) Enes b. Mâlik'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Enes) şöyle dedi: "Hayız on gündür. (Kanı on günden) sonra (da gelen kadın) müstehâzadır."⁽⁴⁵¹⁾

٨٤٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: الْحَيْضُ إِلَى ثَلَاثَةِ عَشْرِ يَوْمًا، فَمَا سِوَى ذَلِكَ فِيهَا مُسْتَحَاضَةٌ.

842. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Se-

leme, Ali b. Sâbit'ten, (O) Muhammed b. Zeyd'den, (O da) Sa'îd b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'îd) şöyle dedi: "Hayız onüç güne kadardır. Bunun dışında (kanı gelen kadın) müstehâzadır."

٨٤٣ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا رَأَتْ الدَّمَ فَإِنَّهَا تُمَسِّكُ عَنِ الصَّلَاةِ، بَعْدَ أَيَّامٍ حَيْضَهَا يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ، ثُمَّ هِيَ بَعْدَ ذَلِكَ مُسْتَحَاضَةٌ.

843. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Yûnus'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: (Kadın) o kanı gördüğü zaman, (önceki) hayız günlerinden sonra bir veya iki gün (daha) kendini namazdan alıkor. O, bundan sonra, (kanın çıkışı devam ederse), müstehâzadır.⁽⁴⁵²⁾

AÇIKLAMA

Kadının hayız kanının, önceki hayız müddetinden fazla gelmesi halinde ilâve birkaç gün daha hayızlı sayılmasına "istizhâr=ihtiyatlı davranma" denir.

Bu haberden anlaşılıyor ki, Hasan Basrî de, sözkonusu durumda, kadının bir-iki gün daha, ihtiyatlı davranıp namaz kılmaması gerektiği görüşündedir. Bu ihtiyat zamanından sonra kan akıntısı yine görülürse, kadın müstehâza demektir. O zaman gusül yapar ve namazını kılar.⁽⁴⁵³⁾

٨٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو النَّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي بَرْ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَنْتَظِرُ ثَلَاثًا، أَرْبَعًا، خَمْسًا، سِتًّا، سَبْعًا، ثَمَانِيًا، تِسْعًا، عَشْرًا.

452- Ebû Dâvûd, Tahâret, 110 (1/76, muallak olarak). Bkz. 800. ve 877. haberler.

453- Bkz. 800. haber.

844. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Hâlid b. Eyyûb'dan, (O) Muâviye b. Kurra'dan, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Enes) şöyle dedi: Müstehâza, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on (gün) bekler.⁽⁴⁵⁴⁾

AÇIKLAMA

Enes b. Mâlik'e -radiyallahu anh- göre hayzın en az müddeti üç, en çok müddeti on gündür. Müstehâza on güne kadar kan akıntısının kesilmesini bekler. Bu müddet içinde gelen kan hayız kanı sayılır. Bu müddetten sonra görülen kan ise istihâza kanıdır.

٨٤٥ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ:
بَلَّغْنَا أَنَّ الْمُسْتَحَاضَةَ تَنْتَظِرُ عَلَى أَقْرَانِهَا يَوْمَ.

845. Bize Ca'fer b. Avn, İbn Cüreyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) haber verdi (ki, Atâ') şöyle dedi: (Alimlerden) bize ulaşmıştır ki, müstehâza, (önceki) hayızlarının (günlerine) ilâveten bir gün (daha) bekler.

٨٤٦ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ صَبِيحٍ، عَنْ سَمِعِ
أَنْسَ بْنِ مَالِكٍ يَقُولُ: مَا زَادَ عَلَى الْعَشْرَةِ فِيهِ مُسْتَحَاضَةٌ^(١).

846. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize er-Rebî' b. Sabîh, Enes b. Mâlik'ten işiten bir kimseden (naklen) rivâyet etti (ki, Enes) şöyle diyormuş: (Kanı) on günden fazla (gelen kadın) müstehâzadır.

٨٤٧ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ مُهَلِّهْلٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: أَقْصَى الْحَيْضِ خَمْسَ عَشْرَةَ.

847. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Abdullah b. İdris, Mufaddal b. Muhelhel'den, (O) Sufyân'dan, (O) İbn Cureyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: Hayızın en uzun (müddeti) onbeş gündür.

«٨٩»

باب في أقل الحيض

89. BÂB

HAYIZIN EN AZ (MÜDDETİ) HAKKINDA

٨٤٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: قَالَ سُفْيَانُ: بَلَغَنِي عَنْ أَنَسٍ، أَنَّهُ قَالَ: أَدْنَى الْحَيْضِ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ. سُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ الدَّارِمِيُّ: تَأْخُذُ بِهَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ، إِذَا كَانَ عَادَتُهَا، وَسَأَلْتُهُ أَيْضًا عَنْ هَذَا؟ قَالَ: أَقَلُّ الْحَيْضِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ، وَأَكْثَرُهُ خَمْسَ عَشْرَةَ.

848. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip dedi ki, Sufyân şöyle demişti: Bana Enes'ten ulaştı ki, O şöyle demiş: "Hayızın en aşağı (müddeti) üç gündür." Abdullah ed-Dârimi'ye; "bu (görüşü) kabul ediyor musun?" diye soruldu da O; "evet, (bu müddet) onun âdeti ise (bu görüşü kabul ederim)" dedi.

(Sünen'i, Dârimi'den rivâyet eden İsa b. Ömer dedi ki): Ben O'na

yine bu (hayız müddetini) sordum. O da şöyle dedi: "Hayızın en az (müddeti) bir gün-bir gecedir, en çoğu ise onbeş gündür."

AÇIKLAMA

Hayızın en az müddeti hakkında da farklı görüşler vardır. Şâfiî ve Hanbelilere göre hayızın en az müddeti bir gün-bir gece, yani 24 saattir. Kan, bundan az bir müddet görülecek olsa kadın hayızlı sayılmaz. Malikilere göre ise, ibadetler hususunda hayızın en az müddetinin bir sınırı yoktur. Bir anlık görülen bir kanla kadın hayız olur. İddet bekleme ve istibrâ (rahimde çocuk olup olmadığını araştırma) hususlarında ise hayızın en az müddeti bir gün veya bir günün bir miktarıdır. Hanefiler ise hayızın en az müddetinin üç gün üç gece yani 72 saat olduğunu söylemişlerdir.

٨٤٩ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي زَكْرِيَّا - قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هُوَ أَبُو سَعْدٍ الصَّنْعَانِيُّ -، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ الرَّبِيعِ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: أَدْنَى الْحَيْضِ ثَلَاثٌ.

849. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Ebî Zekerîyya -ki, Ebû Muhammed (ed-Dârimî) O'nun, "Ebû Sa'd es-San'ânî" olduğunu söylemiştir-, Sufyân'dan, (O) er-Rebî'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) haber verdi (ki, el-Hasan) şöyle dedi: Hayızın en aşağı (müddeti) üç gündür.

٨٥٠ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا مَخْلَدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ مَعْقِلِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: أَدْنَى الْحَيْضِ يَوْمٌ.

850. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Mahled b. Yezîd, Ma'kûl b. Ubeydillah'tan, (O da) Atâ'dan

(naklen) haber verdi (ki, Atâ') şöyle dedi: Hayızın en aşağı (müddeti) bir gündür.⁽⁴⁵⁵⁾

٨٥١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَّاسِيُّ، ثنا وَهْبٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا رَأَتْ الدَّمَ قَبْلَ حَيْضِهَا يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ فَهُوَ مِنَ الْحَيْضِ.

851. Bize Muhammed b. Abdillâh er-Rekâşî haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: (Kadın) o kanı (önceki) hayızından bir veya iki gün önce gördüğünde, o (kan da) hayızdan (sayılır).

«٩٠»

باب في البكر يستمر بها الدم

90. BÂB

MUAYYEN KANI KESİLMİYİP DEVAM EDEN BÂKİRE HAKKINDA

٨٥٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ قَتَادَةَ وَقَيْسُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ عَطَاءٍ أَنَّهُمَا قَالَا فِي الْبَكْرِ إِذَا نَفَسَتْ فَاسْتَحِيضَتْ، قَالَا: تُمْسِكُ عَنِ الصَّلَاةِ مِثْلَ مَا تُمْسِكُ الْمَرْأَةُ مِنْ نِسَائِهَا.

852. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Katâde'den, Kays b. Sa'd ise Atâ'dan (naklen) rivâyet ettiler ki, onlar (yani Katâde ve Atâ'), hayız olup da hayız kanı kesilmeyip devam eden bakire hakkında şöyle dediler: "O namazdan, (akrabası olan) kadınlardan bir kadının (kendini) alıkoyması gibi, (yani onun kadar bir müddet) (kendini) alıkor.

AÇIKAMA

Buradaki "bâkire"den maksat yeni hayız olmaya başlayan kadındır. Bu kadına fıkhıta "mubtedie" denmektedir. Mubtedienin istihâza durumu hakkında şu görüşler serdedilmiştir: Şafiîler, mubtedienin, kanı kuvvetli ve zayıf diye ayırabiliyorsa, üç şartın bulunması halinde kuvvetli kanın hayız kanı, zayıfın ise istihâza kanı olacağını söylemişlerdir. Temyiz şartları denen bu üç şart şunlardır: 1) Kuvvetli olan kan bir gün bir geceden eksik olmamalı; 2) Kuvvetli olan kan onbeş günü geçmemeli; 3) Kesilmeden gelen zayıf kan da onbeş günden aşağı olmamalı. Kanı kuvvetli ve zayıf diye ayıramayan veya temyiz şartlarından birisi bozulan istihâzalı mubtedienin hayız müddeti ise bir gün bir gecedir. Ayın geri kalan kısmında o, müstehâza sayılır. Hanbelilere göre ise müstehâza olan mubtedie, hayız kanını diğerinden ayırabiliyorsa, hayız kanı dediği akıntı bir gün bir geceden az ve onbeş günden fazla olmamak şartıyla, ayırımına göre amel eder. O, ilk 1., 2. ve 3. ayda böyle yapar. Dördüncü ayda ise, araştırmasına göre, hayızın ekseriya görülen müddeti olan altı veya yedi günü hayızlı sayılır. Malikilerin görüşü de şöyledir: Âdet görmeye yeni başlayan kadın, kanı ilk görmesiyle onbeş günü tamamlayıncaya kadar namazı bırakır. Şayet bu müddet sonunda kan kesilmezse, o müstehâza demektir. O zaman gusül yapar ve namazını kılar. Hanefilere göre de mubtedie, kanı ilk görünce namazı bırakır. Bu kan üç günden az bir müddette kesilirse, onun hayız kanı olmadığı anlaşılır. O zaman bıraktığı namazları kaza etmesi gerekir. Mubtedienin kanı on günden fazla gelirse, o müstehâza demektir. Bu durumda onun hayız müddeti her ayda on gün takdir edilir.

٨٥٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: قَالَ سُفْيَانُ: إِذَا كَانَتِ الْمَرْأَةُ
أَوَّلَ مَا تَحِيضُ تَجْلِسُ فِي الْحَيْضِ مِنْ نَحْوِ نِسَائِهَا. سُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ عَنْ هَذَا؟
فَقَالَ: هُوَ أَشْبَهُ الْأَشْيَاءِ.

853. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip dedi ki, Sufyân

şöyle demişti: "Kadın ilk hayız olduğu zaman o, (akrabası olan veya kabilesinin) kadınlarının benzeri kadar (bir müddet) hayız halinde oturur."⁽⁴⁵⁶⁾ Bu, Abdullah (ed-Dârimi'ye) sorulmuştu da O şöyle karşılık vermişti: "Bu, (doğruya) en yakın görünen görüştür."

«٩١»

باب في الكبيرة ترى الدم

91. BÂB

MUAYYEN KANI GÖREN İHTİYAR KADIN HAKKINDA

٨٥٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْكَبِيرَةِ تَرَى الدَّمَ؟ قَالَ: لَا تَرَاهُ حَيْضًا.

854. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Leys'ten, (O da) Atâ'dan (naklen), O'nun, muayyen kanı gören ihtiyar kadın ("kebîre") hakkında; "o, onu hayız kanı olarak görmez" dediğini rivâyet etti.

AÇIKLAMA

Hanefilere göre hayızdan kesilme çağına, "sinn-i iyâs"a (-ki, bunun a'zami yaşı ekseriya 55 yaş kabul edilmiştir) ulaşan bir kadının bundan sonra göreceği kan istihâza kanıdır. Ancak bir görüşe göre bu kan, kadının önceden görmüş olduğu hayız kanı gibi ise, o hayız sayılır. Malikiler ise bu konuda şöyle demişlerdir: Kadın elli yaşına varınca, onun göreceği kanın durumu ehline sorulur ve onların görüşüne göre amel edilir. Bu, yetmiş yaşına kadar böyle olur.

456- Musannaf, 1/313.

Yetmiş yaşından sonra görülen kan ise asla hayız kanı değildir, o istihâza kanıdır. Hanbeliler ise, kadının 50 yaşından sonra göreceği kanın, bu kuvvetli bir kan da olsa, hayız kanı olmayacağını söylemişlerdir. Şafiîler'in görüşü de şöyledir: Kadın hayatı boyunca hayız olabilir. Gerçi, ekseriya 62 yaşından sonra hayız kanı kesilir, ama kadın bu yaştan sonra da kan görse, hayız olmuş olur.

٨٥٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي امْرَأَةٍ تَرَكَهَا الْحَيْضُ ثَلَاثِينَ سَنَةً ثُمَّ رَأَتْ الدَّمَ، فَأَمَرَ فِيهَا بِشَأْنِ الْمُسْتَحَاضَةِ.

855. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abdullah İbnu'l-Mübârek rivâyet edip (dedi ki), bana onu (yani bir önceki haberi) ibn Cureyc, Atâ'dan (naklen), hayız otuz yıldır kesilmiş olup da sonra muayyen kanı gören bir kadın hakkında haber verdi. (Bu rivâyete göre) O, bu kadın hakkında, müstehâzanın durumuyla, (yani onun gibi yapmasını) emretmişti.

٨٥٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْكَبِيرَةِ تَرَى الدَّمَ؟ قَالَ: هِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ تَفْعَلُ كَمَا تَفْعَلُ الْمُسْتَحَاضَةُ.

856. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, İbn Cureyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen), Onun, muayyen kanı gören ihtiyar kadın (kebîre) hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: "O, müstehâza mesabesindedir. (Binaenaleyh) müstehâzanın yaptığı gibi yapar".

٨٥٧ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ عَطَاءٍ وَالْحَكَمِ بْنِ

عُتِيَّةٌ، فِي الَّتِي قَعَدَتْ مِنَ الْمَجِيضِ إِذَا رَأَتْ الدَّمَ؟ تَوَضَّأَتْ وَصَلَّتْ وَلَا تَغْتَسِلُ. سُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ عَنِ الْكَبِيرَةِ؟ فَقَالَ: تَوَضَّأُ وَتُصَلِّي، وَإِذَا طَلَّقْتَ نَعْتَدُ بِالْأَشْهُرِ.

857. Bize Haccâc rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd, Haccâc'dan, (O da) Atâ ve el-Hakem b. Uteybe'den (naklen), onların, hayızdan kesilen kadın hakkında (şöyle dediklerini) rivâyet etti: O, muayyen kanı gördüğü zaman, gusül yapmayarak abdest alır ve namazını kılar.

Abdullah (ed-Dârimi'ye) de, ihtiyar kadının, ("kebîre"nin durumu) sorulmuş, O da şöyle cevap vermişti: "O, abdest alır, namazını kılar. Boşanıldığı zaman ise ay hesabı ile (yani üç ay) iddet bekler."

ACIKLAMA

Hayızdan kesilen ("âyise") evli bir kadının boşanılması halinde beklemesi gereken iddet müddeti, Kur'an nassıyla üç aydır. Allah Te-âla bu konuda şöyle buyurur: "(Yaşlılıklarından ötürü) hayızdan kesilen kadınlarınızın (iddet sürelerinden) şüphe ederseniz, (bilin ki) onların iddeti üç aydır. Henüz hayız olmamış olanlar da böyledir."

«٩٢»

بَاب فِي أَقْلِ الطَّهْرِ

(457)

92. BÂB

٨٥٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: قَالَ سُفْيَانُ: الطَّهْرُ خَمْسَ عَشْرَةَ.

TEMİZLİĞİN EN AZ (MÜDDETİ) HAKKINDA

858. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip dedi ki, Sufyân şöyle söylemişti: Temizlik onbeş gündür.

ACIKLAMA

İki âdet veya âdet ile nifâs arasındaki hâle "tuhr=temizlik" hali denir. Hanefilere, Şafiîlere ve bir rivâyette Malikilere göre bu temizlik halinin en az müddeti onbeş gündür. Buna göre hayız olup da, meselâ üç gün sonra hayız kanı kesilen bir kadın, bundan sonra onüç gün kan görmese, sonra kan görse hayız olmuş olmaz. Ancak Şafiîler bu asgari temizlik müddetinin iki hayız arasındaki temizlik için geçerli olduğunu, hayız ile nifâs arasındaki temizliğin asgari müddeti için bir sınır olmadığını söylerler. Hanbelilere göre ise temizlik halinin en az müddeti onüç gündür.

Burada şu hususu da kaydedelim ki, Malikilere ve Hanbelilere göre kadın, bir hayız müddeti içinde kanın kesildiği günlerde temiz sayılır ve diğer temiz kadınların yaptığı her şeyi yapar.

Temizliğin en çok müddeti için ise bir sınır yoktur. Bir kadın, hayız kanı kesilip de ömür boyu bir daha kan görmese, o ömür boyu temiz sayılır.

٨٥٩ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ الْمُغِيرَةِ، عَنْ
إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ فِي شَهْرٍ أَوْ فِي أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثَلَاثَ حِيضٍ،
فَإِذَا شَهِدَ لَهَا الشُّهُودُ الْعُدُولُ مِنَ النِّسَاءِ أَنَّهَا رَأَتْ مَا تُحَرِّمُ عَلَيْهَا الصَّلَاةَ مِنْ
طُمُوثِ النِّسَاءِ الَّذِي هُوَ الطَّمْتُ الْمَعْرُوفُ، فَقَدْ خَلَا أَجْلُهَا. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ:
سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ يَقُولُ: اسْتَحَبُّ الطُّهُرَ خَمْسَ عَشْرَةَ.

859. Bize el-Mu'alla b. Esed haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, el-Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti

(ki, İbrahim) şöyle dedi: "Kadın bir ayda veya kırk gece (gün)de üç hayız görüp de, kadınlardan âdil şahidler onun, kadınların hayız kanlarından, ona namazı haram kılan şeyi, yani bilinen hayız kanı olan şeyi gördüğüne dair lehine şahidlik yapınca, artık onun (iddet) müddeti geçip gitmiş, (sona ermiştir).

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki Yezîd b. Hârûn'u şöyle derken işitmiştim: "Temizliğin onbeş gün (sayılmasını) tercih ederim."

AÇIKLAMA

İbrahim (en-Neha'î'nin) sözünden, O'nun temizlik müddetinin on günden az olabileceği görüşünde olduğu anlaşılmaktadır. Bir rivâyete göre Malik de temizliğin en az müddetinin sekiz gün olduğunu söylemiştir.

٨٦٠ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، ثنا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى عَلِيٍّ تَخَاصِمُ زَوْجَهَا طَلَّقَهَا؟ فَقَالَ: قَدْ حِضْتُ فِي شَهْرٍ ثَلَاثَ حِيضٍ؟ فَقَالَ عَلِيٌّ لِشُرَيْحٍ: إِقْضِ بَيْنَهُمَا. قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْتَ هُنَا؟ قَالَ: إِقْضِ بَيْنَهُمَا. قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْتَ هُنَا؟! قَالَ: إِقْضِ بَيْنَهُمَا. فَقَالَ: إِنْ جَاءَتْ مِنْ بَطَانَةِ أَهْلِهَا مَن يَرْضَى دِينَهُ وَأَمَانَتَهُ تَزْعُمُ أَنَّهَا حَاضَتْ ثَلَاثَ حِيضٍ تَطْهَرُ عِنْدَ كُلِّ قُرْءٍ وَتُصَلِّي جَازَ لَهَا، وَإِلَّا فَلَا. فَقَالَ عَلِيٌّ: قَالُونَ وَقَالُونَ، بَلِسَانَ الرُّومِ: أَحْسَنْتَ.

860. Bize Ya'la haber verip (dedi ki), bize İsmail, Âmir'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Bir kadın, kendisini boşamış olan kocasını dâva etmek üzere Hz. Ali'ye gelmiş ve "ben bir ayda üç hayız gördüm. (Bunun için iddetim bitmiş olmalı!)" demişti. Bunun üzerine Hz. Ali, (Kadı) Şureyh'e; "Aralarında hüküm ver" demişti. O, "ya Emire'l-Mü'minîn, sen burada iken mi?" karşılığını vermişti. (Hz. Ali, tekrar); "aralarında hüküm ver" demişti. (Kadı Şureyh yine) "ya

Emîre'l-Mü'minin, sen burada iken mi?" karşılığını vermişti. (Hz. Ali tekrar) "aralarında hüküm ver" deyince O da şöyle demişti: "Şayet akraba ve kabilesinin içinden, dininden ve güvenilirliğinden razı olunan (bir kadın) gelip onun, her hayızda temizlenerek ve namaz kılarak üç hayız gördüğünü söylerse, o (kadının bir ayda üç hayız görmesi) caizdir. Aksi halde değildir." O zaman Hz. Ali, "Kâlûn (galô)!" demişti. -"Kâlûn" ise Rum dilinde, "Güzel söyledin" (demektir.).-(458)

٨٦١ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ خَالِدِ الْحَذَاءِ، عَنْ عِكْرِمَةَ: «وَلَا يَحِلُّ لَهَا أَنْ يَكْتُمَنَّ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهَا»^(١) قَالَ: الْحَيْضُ. قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: أَتَقُولُ بِهَذَا؟ قَالَ: لَا. وَسُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ عَنْ حَدِيثِ شُرَيْحٍ يَقُولُ بِهِ؟ قَالَ: لَا، وَقَالَ: ثَلَاثُ حَيْضٍ فِي الشَّهْرِ كَيْفَ يَكُونُ؟

861. Bize Amr b. Avn, Hâlid b. Abdillâh'tan, (O) Hâlid el-Hazzâ'dan, (O da) İkrime'den (naklen) O'nun, "Allah'ın, rahimlerinde yarattığını saklamaları o (kadınlara) helâl olmaz"⁽⁴⁵⁹⁾ (âyetinde, "Allah'ın, rahimlerinde yarattığı"ndan maksadın), "hayız" olduğunu söylediğini haber verdi.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye); "bu görüşü kabullenir misin?" denilmiş, O da; "hayır" demişti. Abdullah (ed-Dârimi'ye); "Şureyh'in (yukarıda geçen) haberini kabullenir misin?" diye de sorulmuş, O da "hayır" demiş ve şöyle devam etmişti: "Ayda üç hayız nasıl olur?"

«٩٣»

باب الطهر كيف هو؟

93. BÂB

TEMİZLİK NASILDIR?

458- en-Nihâye, 4/105.

459- Bakara sûresi, 228.

٨٦٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا ابْنُ عُليَّةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عَمْرَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ عَائِشَةُ تَنْهَى النِّسَاءَ أَنْ يَنْظُرْنَ لَيْلًا فِي الْمَحِيضِ، وَتَقُولُ: إِنَّهُ قَدْ يَكُونُ الصُّفْرَةُ وَالْكُدْرَةُ.

862. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize İbn Uleyye, Abdurrahman b. İshak'tan, (O) Abdullah b. Ebî Bekr'den, (O da) Amra'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Amra) şöyle dedi: Hz. Âişe; "durum şu ki, bazan sarı ve bulanık (akıntı) olur (da bu, geceleyin farkedilmez)" diyerek kadınları geceleyin hayız kanına bakmaktan menederdi.

ACIKLAMA

Rahimden gelen irine benzer sarı veya bulanık (toprağımsı, karamtrak boz) renkteki akıntının hayız kanı olup olmadığı hakkında alimlerin farklı görüşleri vardır. Hanefî ve Şafî mezheplerine göre, hayız kanı kesildikten sonra da, hayızın a'zamî müddeti içinde görülen sarı ve bulanık akıntı hayız kanıdır. Bir rivâyete göre Malik de, hayız günlerinde görülen sarı ve bulanık akıntının hayız kanı olduğunu söylemiştir. Hz. Âişe'nin de sarı ve bulanık akıntıyı hayız kanı saydığı nakledilmektedir. Yukarıdaki haberde buna işaret vardır. Ancak O'nun, ne zaman gelen sarı ve bulanık akıntıyı hayız kanı saymış olduğu açık değildir.⁽⁴⁶⁰⁾

٨٦٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مَوْلَاةِ عَمْرَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ عَمْرَةُ تَأْمُرُ النِّسَاءَ أَنْ لَا يُغْسَلْنَ حَتَّى تَخْرُجَ الْقُطْنَةُ بَيْضَاءَ.

460- Bidâyetu'l-Müctehid, 1/46; Menhel, 3/129.

863. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Yahya b. Sa'id'den, (O da) Amra'nın âzâdlısından (naklen) rivâyet etti (ki, (Amra'nın âzâdlısı) şöyle dedi: Amra kadınlara, (kadınlık organına koymuş oldukları) pamuk parçası beyaz olarak çıkmadıkça, gusül yapmalarını emrederdi.

٨٦٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: قَالَ سُفْيَانُ: الْكُدْرَةُ وَالصُّفْرَةُ فِي أَيَّامِ الْحَيْضِ حَيْضٌ، وَكُلُّ شَيْءٍ رَأَتْهُ بَعْدَ أَيَّامِ الْحَيْضِ مِنْ دَمٍ أَوْ كُدْرَةٍ أَوْ صُّفْرَةٍ فَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ. سُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ: تَأْخُذُ بِقَوْلِ سُفْيَانَ؟ قَالَ: نَعَمْ.

864. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip dedi ki, Sufyân şöyle demişti: Hayız günlerindeki bulanık ve sarı (akıntı) hayız kanıdır. (Kadının), hayız günlerinden sonra kan veya bulanık (akıntı) yahut sarı (akıntı) gibi gördüğü her şey(de) o, müstehâzadır.

Abdullah (ed-Dârimi'ye); "Sufyân'ın görüşünü kabul eder misin?" diye sorulmuştu da O; "evet" demişti.

٨٦٥ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ صَاحِبَتِهِ فَاطِمَةَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ، وَكَانَتْ فِي حَجَرِ عَمْرَةَ، قَالَتْ: أُرْسِلَتِ امْرَأَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَى عَمْرَةَ بِكُرْسُفَةٍ قُطِنَ فِيهَا كَالصُّفْرَةِ تَسْأَلُهَا: هَلْ تَرَى إِذَا لَمْ تَرَ الْمَرْأَةَ مِنَ الْحَيْضَةِ إِلَّا هَذَا أَنْ قَدْ طَهَرْتَ؟ فَقَالَتْ: لَا حَتَّى تَرَى الْبَيَاضَ خَالِصًا.

865. Bize Ya'la, Muhammed b. İshak'tan, (O) Abdullah b. Ebî Bekr'den, (O da) hayat arkadaşı Fâtıma bint Muhammed'den -ki O, Amra'nın himâyesindeki idi- (naklen) haber verdi (ki, Fâtıma) şöyle dedi: Kureyş'ten bir kadın Amra'ya, içinde sarı (akıntı) gibi (bir şey) bulunan bir pamuk parçasını, Ona; "acaba, kadın hayız kanı akıntısından sadece bunu gör-

düğünde temizlenmiş olur, görüşünde bulunur musun?" diye sormak üzere göndermişti de O; "hayır. Saf beyaz (akıntı) görünceye kadar (temizlenmiş olmaz)" karşılığını vermişti.

٨٦٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَاشِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ زُرَيْعٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي فَاطِمَةُ، عَنْ أَسْمَاءَ، قَالَتْ: كُنَّا نَكُونُ فِي حَجَرِهَا فَكَانَتْ إِخْدِينَا تَحِيضُ ثُمَّ تَطْهَرُ فَتَغْتَسِلُ وَتُصَلِّي ثُمَّ تَنْكُسُهَا الصُّفْرَةَ الْيَسِيرَةَ، فَتَأْمُرُنَا أَنْ نَعْتَزِلَ الصَّلَاةَ حَتَّى لَا نَرَى إِلَّا الْبَيَاضَ خَالِصًا.

866. Bize Muhammed b. Abdillâh er-Rakâşî, Yezîd b. Zurey'den haber verdi (ki, O şöyle demiş:) Bize Muhammed b. İshak rivâyet edip dedi ki; bana Fâtıma, Esmâ'dan rivâyet etti (ki, O) şöyle demiş: Biz O'nun (yani Amra'nın) himayesinde bulunuyorduk da birimiz hayız olur, sonra temizlenip gusûl yapar ve namazını kılardı. Daha sonra az bir sarı (akıntı) onda yeniden belirirdi de, o zaman O, bize, yalnız saf beyaz (akıntıyı) görünceye kadar namazdan uzaklaşmamızı, (yani namaz kılmamamızı) emrederdi.

٨٦٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: الْكَذْرَةُ وَالصُّفْرَةُ وَالْدَّمُ فِي أَيَّامِ الْحَيْضِ بِمَنْزِلَةِ الْحَيْضِ.

867. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Sufyân'dan, (O) İbn Cu-reyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) haber verdi (ki, Atâ') şöyle dedi: Hayız günlerindeki bulanık (akıntı), sarı (akıntı) ve kan, hayız kanı mesabesindedir.

٨٦٨ - أَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الدِّمَشْقِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: إِذَا رَأَتْ الدَّمَ فَلْتَمْسِكْ عَنِ الصَّلَاةِ حَتَّى تَرَى الطَّهْرَ أَبْيَضَ كَالْفِضَّةِ، ثُمَّ تَغْتَسِلُ وَتُصَلِّي.

868. Bize Zeyd b. Yahya b. Ubeyd ed-Dımeşkî, Muhammed b. Râşid'den, (O) Süleyman b. Mûsa'dan, (O) Atâ' b. Ebî Rebâh'tan, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) haber verdi ki, O (yani Hz. Âişe) şöyle dedi: "(Kadın) o kanı görünce, temizliği görmüş gibi beyaz görünceye kadar (kendini) namazdan alıkoysun. Sonra o, (temizliği o şekilde görünce) gusül yapar ve namazını kılar."

٨٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَامِرِ الْأَحْوَلِ، قَالَ: كَانَ الْحَسَنُ لَا يَعْدُ الصُّفْرَةَ وَالْكُدْرَةَ وَلَا مِثْلَ غُسَالَةِ اللَّحْمِ شَيْئًا.

869. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Amir el-Ahvel'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Hasan ne sarı (akıntı) ve bulanık (akıntıyı), ne de, kendisiyle et yıkanmış su gibi (olan akıntıyı) bir şey sayardı. (Yani O, bu renkteki akıntıları hayız kanı saymazdı).

٨٧٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا ابْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ، قَالَتْ: كُنَّا لَا نَعْدُ الصُّفْرَةَ وَالْكُدْرَةَ شَيْئًا⁽⁴⁶¹⁾.

870. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize İbn Uleyye, Eyyûb'dan, (O) Muhammed'den, (O da) Ümmü Atıyye'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ümmü Atıyye) şöyle dedi: Biz sarı (akıntıyı) ve bulanık (akıntıyı) hiçbir şey saymazdık.⁽⁴⁶¹⁾

«٩٤»

بَابُ الْكُدْرَةِ إِذَا كَانَتْ بَعْدَ الْحَيْضِ

94. BÂB

BULANIK (AKINTI) HAYIZDAN SONRA OLDUĞUNDA

461- Ebû Dâvûd, Tahâret, 119 (1/83); Nesâî, Hayz, 7 (1/153). Bkz. 876. hadis.

٨٧١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ الْحَسَنِ:
فِي الْمَرْأَةِ تَرَى الدَّمَ فِي أَيَّامِ طَهْرِهَا؟ قَالَ: أَرَى أَنْ تَغْتَسِلَ وَتُصَلِّيَ. وَقَالَ ابْنُ
سِيرِينَ: لَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَ بِالْكُدْرَةِ وَالْصُّفْرِ بَأْسًا.

871. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Mu'temir, babasından, (O da) el-Hasan'dan (naklen), O'nun, temizlik günlerinde o kanı gören kadın hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: "Gusül yapması ve namaz kılması görüşündeyim." İbn Sirin ise şöyle demiş: "Onlar (yani ilk müslümanlar) bulanık ve sarı (akıntılarda), hiçbir mahzûr görmezlerdi."

٨٧٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنْ
مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ، فِي الْمَرْأَةِ تَرَى الصُّفْرَةَ بَعْدَ الطَّهْرِ؟ قَالَ: تِلْكَ التَّرِيَّةُ
تَغْسِلُهُ وَتَوَضَّأُ وَتُصَلِّي.

872. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İsrâîl, Abdula'lâ'dan, (O da) Muhammed İbnu'l-Hanefiyye'den (naklen), O'nun, temizlenmeden sonra sarı (akıntı) gören kadın hakkında; "bu, hayızdan sonra görülen bir akıntıdır. (Kadın) onu yıkar ve abdest alır, namazını kılar" dediğini rivâyet etti.

٨٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ وَحَجَّاجٌ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ يُونُسَ
وَحُمَيْدٍ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: لَيْسَ فِي التَّرِيَّةِ شَيْءٌ بَعْدَ الْغُسْلِ إِلَّا الطَّهُّورُ. قَالَ
عَبْدُ اللَّهِ: التَّرِيَّةُ: الصُّفْرَةُ وَالْكُدْرَةُ.

873. Bize Ebû Nuaym ve Haccâc, Hammâd b. Seleme'den, (O) Yûnus ve Humeyd'den, (onlar da) el-Hasan'dan (naklen)

haber verdiler (ki, el-Hasan) şöyle dedi: (Âdet halinin bitiminde yapılan) gusûlden sonra görülen akıntıda, temizlenmeden (yani akıntıyı yıkayıp, icabında abdest almadan) başka hiçbir şey gerekmez.

Abdullah (ed-Dârimî) dedi ki, "et-teriyye: (hayızdan sonra) görülen akıntı", "sarı ve bulanık (akıntı)" demektir.

٨٧٤ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ وَعَفَّانُ، قَالَا: ثنا حَمَّادٌ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّهُ قَالَ: إِذَا رَأَتِ الْمَرْأَةُ التَّرِيَّةَ بَعْدَ الْغُسْلِ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ فَإِنَّهَا تَطْهَرُ وَتُصَلِّي.

874. Bize Haccâc ve Affân rivâyet etti. (Onlar dediler ki), bize Hammâd, el-Haccâc'dan, (O) Ebû İshak'tan, (O) el-Hâris'ten, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Hz. Ali) şöyle dedi: Kadın gusûlden sonra bir veya iki gün akıntı gördüğü zaman, temizlenir ve namazını kılar.

٨٧٥ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: لَيْسَ فِي التَّرِيَّةِ بَعْدَ الْغُسْلِ إِلَّا الطَّهُّورُ.

875. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Kays'tan, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: (Âdet halinin bitiminde yapılan) gusûlden sonra görülen akıntıda sadece temizleme (yani akıntıyı temizleyip, icabında abdest alma) gerekir.

٨٧٦ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أُمِّ الْهَذِيلِ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ، وَكَانَتْ قَدْ بَايَعَتِ النَّبِيَّ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ: كُنَّا لَا نَعْتَدُ بِالْكُدْرَةِ وَالصُّفْرِ بَعْدَ الْغُسْلِ شَيْئًا.

876. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Katâde'den, (O) Ümmü'l-Huzeyl'den, (O da) Ümmü Atıyye'den -ki O, Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- biat etmiş idi-, (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Ümmü Atıyye) şöyle dedi: "Biz, gusûlden sonraki bulanık ve sarı (akıntıları) hiçbir şey saymazdık."⁽⁴⁶²⁾

٨٧٧ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا رَأَتْ الْحَائِضُ نَزِيًّا غَلِيظًا دَمًا عَبِيْطًا بَعْدَ الْغُسْلِ يَوْمَ أَوْ يَوْمَيْنِ، فَإِنَّهَا تُمَسِّكُ عَنِ الصَّلَاةِ يَوْمًا، ثُمَّ هِيَ بَعْدَ ذَلِكَ مُسْتَحَاضَةٌ.

877. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Yûnus'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: Hayız gören kadın gusûlden sonra bir veya iki gün şiddetle akıp duran taze bir kan gördüğünde, o (kendini) namazdan bir gün alıkor. Sonra (kan yine gelmeye devam ederse), bundan sonra artık o müstehâzadır.⁽⁴⁶³⁾

٨٧٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: إِذَا طَهَّرَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْمَحِيضِ ثُمَّ رَأَتْ بَعْدَ الطُّهْرِ مَا يَرِيْهَا، فَإِنَّمَا هِيَ رَكْضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ فِي الرَّجَمِ، فَإِذَا رَأَتْ مِثْلَ الرُّعَافِ أَوْ فَطْرَةَ الدَّمِ أَوْ غُسَالَةَ اللَّحْمِ تَوَضَّأَتْ وَضُوءَهَا لِلصَّلَاةِ ثُمَّ تَصَلِّي، فَإِنْ كَانَ دَمًا عَبِيْطًا الَّذِي لَا خَفَاءَ بِهِ فَلْتَدْعِ الصَّلَاةَ.

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ يَقُولُ: إِذَا كَانَ أَيَّامُ الْمَرْأَةِ سَبْعَةً فَرَأَتْ الطُّهْرَ بَيَاضًا فَتَزَوَّجَتْ ثُمَّ رَأَتْ الدَّمَ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْعَشْرِ فَالِنِكَاحِ جَائِزٌ صَحِيحٌ، فَإِنْ رَأَتْ الطُّهْرَ دُونَ السَّبْعِ فَتَزَوَّجَتْ ثُمَّ رَأَتْ الدَّمَ فَلَا يَجُوزُ وَهُوَ حَائِضٌ. وَسُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ: تَقُولُ، بِهِ؟ قَالَ: نَعَمْ.

462- Ebû Dâvûd, Tahâret, 119 (1/83); Dârekutnî, 1/219. Bkz. 870. hadis.

463- Bkz. 843. haber.

878. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İsrâîl'den, (O) Ebû İshak'tan, (O) el-Hâris'ten, (O da) Hz. Ali'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Ali) şöyle dedi: Kadın hayızdan temizlendiği, sonra, temizliğin peşinden, kendisini şüpheyne düşüren bir şey gördüğü zaman, (bilsin ki) o, rahmin içine Şeytan tarafından atılmış bir tekme (sebebiyledir). Binaenaleyh (kadın), burun kanı veya kan damlası, yahut kendisiyle et yıkanmış su gibi (bir şey) görünce, namaz abdesti gibi abdest alır, sonra namazını kılar. Şayet o (gelen akıntı), ap-açık taze bir kan olursa, artık o, namazı bıraksın.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: Yezîd b. Harûn'u, şöyle derken işitmiştim: Kadının (hayız) günleri yedi gün olup da sonunda temizlik halini (akıntısı) beyaz olarak görse ve bunun üzerine evlenip, sonra o (yedinci gün) ile onuncu gün arasında o muayyen kanı görse, (bu arada) cinsî münâsebet yapmak caiz ve sahih (olur). Ama şayet temizlik halini yedi günden önce görse ve evlense, sonra da o kanı görse, (cinsî münâsebet) caiz olmaz, bu (görülen kan) hayız kanıdır.

Abdullah (ed-Dârimi'ye); "bu görüşü kabullenir misin?" diye sorduldu, O da; "evet" karşılığını verdi.

٨٧٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، فِي الْمَرْأَةِ تَكُونُ حَيْضُهَا سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ أَيَّامٍ، ثُمَّ تَرَى كُدْرَةً أَوْ صُفْرَةً أَوْ الْقَطْرَةَ أَوْ الْقَطْرَتَيْنِ مِنَ الدَّمِ: إِنَّ ذَلِكَ بَاطِلٌ، وَلَا يَضُرُّهَا شَيْئًا.

879. Bize Yezîd b. Hârûn, Şerîk'ten, (O) Ebû İshâk'tan, (O) el-Hâris'ten, (O da) Hz. Ali'den (naklen), onun, hayız hali altı gün veya yedi gün olan, sonra bulanık (bir akıntı), yahut sarı (bir akıntı) gören, veya bir-iki damla kan gören kadın hakkında; "şüphe yok ki, bu (akıntılar) geçersizdir, ona hiç zarar vermez(ler)" (dediğini) haber verdi.

٨٨٠ - حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَطَاءً: عَنِ الْمَرْأَةِ تَغْتَسِلُ مِنَ الْحَيْضِ فَتَرَى الصُّفْرَةَ؟ قَالَ: تَوَضَّأَ وَتَنَضَّحَ.

880. Bize Ebû Nu'aym rivâyet edip (dedi ki), bize Şerîk, Abdulkerim'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Atâ'ya, hayızdan dolayı gusûl yapıp sonra sarı (akıntı) gören kadını sordum. O da şöyle demişti: Abdest alır ve (avret yerine su) serper."

٨٨١ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ فِي الْمُسْتَحَاضَةِ قَالَ: تَدْعُ الصَّلَاةَ فِي قُرُونِهَا ذَلِكَ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ، ثُمَّ تَغْتَسِلُ فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْأُولَى نَظَرَتْ: فَإِنْ كَانَتْ تَرِيَّةً تَوَضَّأَتْ وَصَلَّتْ، وَإِنْ كَانَ دَمًا أَخَّرَتْ الظُّهْرَ وَعَجَلَتْ الْعَصْرَ، ثُمَّ صَلَّتَهُمَا بِغُسْلٍ وَاحِدٍ، فَإِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ نَظَرَتْ: فَإِنْ كَانَتْ تَرِيَّةً تَوَضَّأَتْ وَصَلَّتْ، وَإِنْ كَانَ دَمًا أَخَّرَتْ الْمَغْرِبَ وَعَجَلَتْ الْعِشَاءَ ثُمَّ صَلَّتَهُمَا بِغُسْلٍ وَاحِدٍ، فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ نَظَرَتْ: فَإِنْ كَانَتْ تَرِيَّةً تَوَضَّأَتْ وَصَلَّتْ، وَإِنْ كَانَ دَمًا اغْتَسَلَتْ وَصَلَّتِ الْغَدَاةَ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: الْإِقْرَاءُ عِنْدِي: الْحَيْضُ.

881. Bize Ya'lâ haber verip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan, O'nun, müstehâza hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: O, bu hayızlarında namazı, bir veya iki gün bırakır, sonra gusûl yapar. "ilk" (yani öğle namazı) vakti olunca o bakar: Şayet (gelen akıntı), sarı veya bulanık bir akıntı (= et-teriyye) ise abdest alır ve namazını kılar. (Gelen akıntı) kan ise öğleyi geriye, (son vaktine) bırakır, ikindiye öne, (ilk vaktine) alır, sonra ikisini tek bir gusûlle kılar. Güneş batınca o (yine) bakar: Şayet (gelen akıntı) sarı veya bulanık bir akıntı (= et-teriyye) ise abdest alır ve namazını kılar. (Gelen akıntı) kan ise, akşamı geriye, (son vaktine) bırakır, yatsıyı öne, (ilk vaktine) alır, sonra ikisini tek bir gusûlle kılar. Tan yeri ağarınca o (yine) bakar: Eğer (gelen akıntı) sarı veya bulanık bir akıntı (= et-teriyye) ise, abdest alır ve namazını kılar. (Gelen akıntı) kan ise gusûl yapar ve sabah namazını kılar. (Böylece) her günde üç defa (bakmış veya gusûl yapmış olur).

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: "El-Akrâ", bana göre "hayız (lar)" demektir.

AÇIKLAMA

"Kur' " (c. Akrâ', Kurû') kelimesi, "azdâd" denilen ve kendinde bir-birine zıt mânâlar taşıyan kelimelerden olup, hem "hayız=âdet hali", hem de "tuhr = temizlik hali" mânâlarına gelmektedir. Bu kelime Kur'an-ı Kerim'de, boşanılan kadının iddet beklemesi ile ilgili olan şu âyette geçmektedir: *"Boşanılmış kadınlar kendi kendilerine üç kurû' müddeti beklerler."*⁽⁴⁶⁴⁾ Buradaki "kurû' " kelimesine verilecek mânâ, iddet müddetini etkileyecektir. İmam Malik ve İmam Şafî ile, bir rivâyete göre İmam Ahmed, buradaki "kurû' kelimesini "tuhr" ile, İmam Ebû Hanife ve kendisinden gelen en sahih rivâyete göre İmam Ahmed "hayz" ile tefsir etmişlerdir. Yukarıdaki habere göre Dârimi de, "kur" (c. Akrâ') kelimesini, "hayız" mânâsına anlamıştır.

٨٨٢ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، ثنا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ خَالِدِ
الْحَدَّاءِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اعْتَكَفَ وَاعْتَكَفَ مَعَهُ بَعْضُ
نِسَائِهِ وَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ تَرَى الدَّمَ، فَرُبَّمَا وَضَعَتِ الطَّسْتَ تَحْتَهَا مِنَ الدَّمِ،
وَزَعَمَ أَنَّ عَائِشَةَ رَأَتْ مَاءَ الْعُضْفُرِ، فَقَالَتْ: كَانَ هَذَا شَيْئًا كَانَتْ فُلَانَةٌ تَجِدُهُ.

882. Bize Yahya b. Yahya haber verip (dedi ki), bize Hâlid b. Abdillâh, Hâlid el-Hazzâ'dan, (O) İkrime'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-, (bir defasında) i'tikâfa girmişti. O'nunla beraber hanımlarından biri de, o muayyen kanı gören bir müstehâza olduğu halde i'tikâfa girmişti de çoğu kere, o kandan dolayı altına leğen koymuştu.

(İkrime) ayrıca söylemiş ki, Hz. Âişe, (sarı renkteki) aspur suyunu görmüş ve şöyle demiş: "Bu, (sanki, zamanında) falancanın görmekte olduğu şey, (akıntı)dır."⁽⁴⁶⁵⁾

464- Bakara Sûresi, 228.

465- Buhari, Hayz, 10 (1/80); Ebû Dâvûd, Savm, 80 (2/334); İbn Mâce, Sıyâm, 66 (1/566); Musned, 6/131. Bkz. 903. hadis.

AÇIKLAMA

Sa'îd b. Mansûr'un Sünen'indeki bir habere göre, burada Hz. Peygamber'in ismi verilmeyen müstehâza hanımı, Hz. Ümmü Seleme'dir.

٨٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ، عَنِ الْحَجَّاجِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَطَاءَ: عَنِ الْمَرْأَةِ تَطْهَرُ مِنَ الْمَحِيضِ ثُمَّ تَرَى الصُّفْرَةَ؟ قَالَ: تَوَضَّأُ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: قَرَأْتُ عَلَى زَيْدِ بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَالِكٍ - هُوَ ابْنُ أَنَسٍ - قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَرْأَةِ كَانَ حَيْضُهَا سَبْعَةَ أَيَّامٍ فَزَادَتْ حَيْضُهَا؟ قَالَ: تَسْتَطْهَرُ بِثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.

883. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid, el-Haccâc'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Atâ'ya, hayızdan temizlenip de, sonra sarı (akıntı) gören kadını sormuştum, O da; "o abdest alır" demişti.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: Bana Zeyd b. Yahya, Mâlik'ten -ki O, İbn Enes'tir- (naklen) benim kırâatım yoluyla haber verdi ki, O (yani Zeyd) şöyle dedi: O'na (yani Mâlik'e), hayız müddeti yedi gün olup da, sonra hayızı artan kadını sormuştum da O; "üç gün temizlenmeyi bekler" demişti.

«٩٥»

باب المرأة تطهر عند الصلاة أو تحيض

95. BÂB

KADIN NAMAZ ESNASINDA TEMİZLENEBİLİR
VEYA HAYIZ OLABİLİR?

٨٨٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبَادُ بْنُ عَوَّامٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا طَهَّرَتِ الْمَرْأَةُ فِي وَقْتِ صَلَاةٍ فَلَمْ تَغْتَسِلْ وَهِيَ قَادِرَةٌ عَلَى أَنْ تَغْتَسِلَ قَصَّتْ تِلْكَ الصَّلَاةَ.

884. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abbâd b. Avvâm, Hişâm'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: Kadın bir namazın vakti içinde (hayızdan) temizlenip de, gusül yapmaya gücü yettiği halde gusül yapmadığında, o namazı kazâ eder.

٨٨٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا صَلَّتِ الْمَرْأَةُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ حَاضَتْ فَلَا تَقْضِي إِذَا طَهَّرَتْ.

885. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abdolvâris, Amr'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: Kadın (namazdan) iki rekât kılıp da sonra hayız olduğunda, (hayızdan) temizlendiği zaman, (tam kılamamış olduğu bu namazı) kazâ etmez.

AÇIKLAMA

Hanefi Mezhebine göre, nâfile namaz kılmakta iken hayız olan kadın bu namazı sonra kazâ eder. Fakat farz bir namazı kılmakta iken hayız olan, bunu kazâ etmez. Çünkü bu namazın ona farz olmadığı ortaya çıkmıştır.

٨٨٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا الْمُعَمَّرِيُّ، أَبُو سُفْيَانَ مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: وَثْنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، ثنا الْحَجَّاجُ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْمَرْأَةِ تَطَهَّرَتْ عِنْدَ الظُّهْرِ فَتَوَخَّرَ غُسْلُهَا حَتَّى يَدْخُلَ وَقْتُ الْعَصْرِ؟ قَالَا: تَقْضِي الظُّهْرَ.

886. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize el-Ma'merî Ebû Sufyân Muhammed b. Humeyd, Ma'mer'den, (O da) Katâde'den (naklen) rivâyet etti. (Ebû Muhammed ed-Dârimi) dedi ki, bize Ebû Muâviye de rivâyet etti. (O dedi ki) bize el-Haccâc, Atâ'dan (naklen) rivâyet etti. O ikisi (yani Katâde ve Atâ'), öğle (namazı vakti) esnasında temizlenip de, gusûl yapmayı ikinci vakti girinceye kadar geciktiren kadın hakkında, "O, öğleyi kazâ eder" dediler.

٨٨٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثَنَا هُشَيْمٌ، أَنَا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ وَمُغِيرَةَ، عَنْ عَامِرٍ وَعَبِيدَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: فِي الْمَرْأَةِ فَفَرَطُ فِي الصَّلَاةِ حَتَّى يُدْرِكَهَا الْحَيْضُ؟ قَالُوا: تُعِيدُ تِلْكَ الصَّلَاةَ.

887. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Huşeym rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasen'dan; Muğire, Âmir'den; Abîde ise İbrahim'den (naklen) haber verdiler ki, onlar (yani el-Hasan, Âmir ve İbrahim); bir namazı kılmakta kendisine hayız hali ulaşınca kadar ihmâlkârlık gösteren kadın hakkında; "o, bu namazı iâde (kazâ) eder" dediler.

٨٨٨ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، [ثَنَا حَمَّادٌ]، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ وَيُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي امْرَأَةٍ حَضَرَتِ الصَّلَاةَ فَفَرَطَتْ حَتَّى حَاضَتْ؟ قَالَا: تَقْضِي تِلْكَ الصَّلَاةَ إِذَا اغْتَسَلَتْ.

888. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Hammâd b. Ebî Süleyman'dan, Yûnus ise el-Hasan'dan (naklen) rivâyet ettiler ki, onlar (yani Hammâd b. Ebû Süleyman ve el-Hasan), bir namaz (vaktine) erişip de, hayız oluncaya kadar ihmâlkârlık gösteren bir kadın hakkında şöyle dediler: "O, gusûl yapınca bu namazı kazâ eder."

٨٨٩ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الزَّهْرَانِيُّ، ثنا أَبُو شَهَابٍ، عَنْ هِشَامٍ،
عَنِ الْحَسَنِ وَقَتَادَةَ، قَالَا: إِذَا ضَيَّعَتِ الْمَرْأَةُ الصَّلَاةَ حَتَّى تَحِيضَ فَعَلَيْهَا
الْقَضَاءُ إِذَا طَهُرَتْ.

889. Bize Süleyman b. Dâvûd ez-Zehrânî haber verip (dedi ki), bize Ebû Şihâb, Hişâm'dan, (O da) el-Hasan ve Katâde'den (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan ve Katâde) şöyle dediler: Kadın bir namazı, hayız oluncaya kadar zayi ettiği, (kılmadığı) zaman, temizlenince (onu) kaza etmesi gerekir.

٨٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَعِيمٍ، ثنا الْحَسَنُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ:
إِذَا فَرَطْتَ ثُمَّ حَاضَتْ قَضَتْ.

890. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize el-Hasan, Muğire'den, (O da) eş-Şa'bî'den (naklen) rivâyet etti (ki, eş-Şa'bî) şöyle dedi: (Bir kadın, bir namaz vaktine ulaştığında) ihmâlkâr davranıp da hayız olduğu zaman, (kılmamış olduğu o namazı, temizlenince) kazâ eder.

٨٩١ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: حَدَّثَنَا عَنْ
يَعْقُوبَ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: إِذَا حَاضَتْ الْمَرْأَةُ فِي
وَقْتِ الصَّلَاةِ فَلَيْسَ عَلَيْهَا الْقَضَاءُ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْقُوبُ هُوَ ابْنُ الْقَعْقَاعِ -
قَاضِي مَرَوْ، وَأَبُو يُوسُفَ شَيْخُ مَكِّيٍّ.

891. Bize Sa'id İbnu'l-Muğire rivâyet edip dedi ki; İbnu'l-Mübârek, bize, Ya'kûb'dan, (O) Ebû Yûsuf'tan, (O da) Sa'id b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'id) şöyle dedi: Kadın, namaz vakti içinde hayız olduğu zaman, (temizlendiğinde, bu namazı) kazâ etmesi gerekmez.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, (senedde ismi geçen) Ya'kûb, Merv kadısı olan İbnu'l-Ka'ka'dır; Ebû Yûsuf ise Mekke'li bir hocadır.

٨٩٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ حَجَّاجٍ وَقَيْسٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: إِذَا طَهَّرْتَ قَبْلَ الْمَغْرَبِ صَلَّيْتَ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ، وَإِذَا طَهَّرْتَ قَبْلَ الْفَجْرِ صَلَّيْتَ الْمَغْرَبَ وَالْعِشَاءَ.

892. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Haccâc ve Kays'tan, (onlar da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: (Hayızlı kadın) akşamdan önce temizlendiğinde, öğle ve ikindiye (birlikte) kılar. Fecrden önce temizlendiğinde ise, akşam ve yatsıyı (birlikte) kılar.⁽⁴⁶⁶⁾

٨٩٣ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، مِثْلَهُ.

893. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Ali b. Zeyd'den, (O da) Sa'îd İbnu'l-Müseyyeb'den (naklen), onun (yani bir önceki haberin) aynısını rivâyet etti.

٨٩٤ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَيَّاشٍ، عَنْ يَزِيدَ ابْنِ أَبِي زَيْدٍ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، مِثْلَهُ.

894. Bize Abdullah b. Muhammed, Ebû Bekr b. Ayyâş'tan, (O) Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan, (O) Miksem'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen), onun (yani iki önceki haberin) aynısını haber verdi.

٨٩٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هُشَيْمٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الْحَائِضِ تُصَلِّي الصَّلَاةَ الَّتِي طَهَّرَتْ فِي وَقْتِهَا.

895. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Hüseyim rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan (naklen) O'nun, hayızlı kadın hakkında; "o, vakti içinde temizlenmiş olduğu namazı kılar" (dediğini) rivâyet etti.

٨٩٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ عَطَاءٍ وَطَاوُسٍ وَمُجَاهِدٍ، قَالُوا: إِذَا طَهَّرَتِ الْحَائِضُ قَبْلَ الْفَجْرِ صَلَّتِ الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ، وَإِذَا طَهَّرَتْ قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ صَلَّتِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ، وَإِذَا طَهَّرَتْ آخِرَ اللَّيْلِ: صَلَّتِ الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ.

896. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, İbn Ebî Necîh'ten, (O da) Atâ', Tâvûs ve Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti ki, onlar şöyle dediler: Hayızlı kadın, fecrden önce temizlendiği zaman akşam ve yatsıyı (birlikte) kılar. O, güneşin batışından önce temizlendiği zaman ise öğle ve ikindiye (birlikte) kılar.

٨٩٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنِ الْحَكَمِ، فِي الْحَائِضِ إِذَا رَأَتْ الظُّهْرَ آخِرَ النَّهَارِ: صَلَّتِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ، وَإِذَا طَهَّرَتْ آخِرَ اللَّيْلِ: صَلَّتِ الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ.

897. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Mansûr'dan, (O da) el-Hakem'den (naklen), O'nun, hayızlı kadın hakkında; "o, temizliği (yani hayız kanının kesilmesini) gündüzün sonunda gördüğü zaman öğle ve ikindiye (birlikte) kılar. O,

gecenin sonunda temizlendiği zaman ise, akşam ve yatsıyı (birlikte) kılar.⁽⁴⁶⁷⁾

٨٩٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَاوُسٍ،
مِثْلَهُ.

898. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Leys'ten, (O da) Tâvûs'tan (naklen) onun, (yani bir önceki haberin) ay-nısını haber verdi.⁽⁴⁶⁸⁾

٨٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَيْدٍ سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُغِيرَةَ، قَالَ:
كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَقُولُ: إِذَا طَهَّرْتَ عِنْدَ الْعَصْرِ صَلَّتِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ.

899. Bize Ebû Zeyd Sa'îd İbnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Muğire'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İb-rahim şöyle derdi: (Hayızlı kadın) ikindi (vakti) esnasında te-mizlendiği zaman, öğle ve ikindi (birlikte) kılar.

٩٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ شُعْبَةُ: سَأَلْتُ حَمَّادًا. قَالَ: إِذَا
طَهَّرْتَ فِي وَقْتِ صَلَاةٍ صَلَّتِ.

900. Bize Ebû Zeyd haber verip dedi ki, Şu'be şöyle demişti: Hammâd'a (hayızlı kadının namaz durumunu) sormuştum da O şöyle cevap vermişti: "O, bir namazın vakti içinde temizlendiği zaman, (o namazı) kılar.

467- Musannaf, 1/332.

468- Musannaf, 1/332.

٩٠١ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عن يُونُسَ وَحُمَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: إِذَا طَهَّرْتُ فِي وَقْتِ صَلَاةٍ صَلَّتَ تِلْكَ الصَّلَاةَ، وَلَا تُصَلِّيْ غَيْرَهَا. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: قَرَأْتُ عَلَى زَيْدِ بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَالِكٍ، قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَرْأَةِ تَطْهَرُ بَعْدَ الْعَصْرِ؟ قَالَ: تُصَلِّي الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ. قُلْتُ: فَإِنْ كَانَ طَهَّرَهَا قَرِيبًا مِنْ مَغِيبِ الشَّمْسِ؟ قَالَ: تُصَلِّي الْعَصْرَ وَلَا تُصَلِّي الظُّهْرَ، وَلَوْ أَنَّهَا لَمْ تَطْهَرْ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا شَيْءٌ. سُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ: تَأْخُذُ بِهِ؟ قَالَ: لَا.

901. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Yûnus ve Humeyd'den, (onlar) el-Hasan'dan, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Enes) şöyle dedi: "(Hayızlı kadın) bir namazın vakti içinde temizlendiği zaman, (sadece) bu namazı kılar, ondan başkasını kılmaz."

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Bana, Zeyd b. Yahya, Mâlik'ten (naklen), benim kırâatım yoluyla haber verdi ki, O (yani Zeyd) şöyle dedi: O'na (yani Malik'e), ikindiden sonra temizlenen kadını sormuştum, O da, şöyle demişti: "Öğle ve ikindiye (birlikte) kılar." Ben; "ya temizlenmesi (yani hayız kanının kesilmesi) güneşin batışına yakın olursa?" demiştim, O da şöyle demişti: "O, (sadece) ikindiye kılar, öğleyi kılmaz. Şayet o, güneş batıncaya kadar temizlenmezse, ona hiçbir şey gerekmez."

Abdullah (ed-Dârimî'ye); "bu (görüşü) kabul eder misin?" diye sorulmuştu, O da, "bayır" demişti.

AÇIKLAMA

Hayız, kadından namaz kılmanın farzlığını kaldıran, bilakis onu haram kılan bir özür halidir. Hayız halinde iken kılınamayan namazların, daha sonra temizlenince kazâ edilmeleri de gerekmez. Ancak bu (ve namazın farzlığını düşüren diğer) özür hallerinin başlama ve bitmesi zamanlarındaki namazla alâkalı bazı meseleler var-

dır. Bu konuda bazı alimlerin görüşleri yukarıda geçmişti. Bu meselelerin esaslarını, mezhebler açısından ise şöyle özetleyebiliriz:

Hanefilere göre namazı düşüren bir özür, bir namaz vaktinin sonunda, sadece namaza başlama ("iftitah") tekbîri alacak kadar bir zaman kaldığında ortaya çıkarsa, kılınamayan bu vaktin namazını, özrün sona ermesinden sonra kazâ etmek gerekmez. Şayet özür, bir namaz vaktinden, sadece iftitah tekbiri alacak kadar bir zaman kaldığında sona ererse, bu namazın kazâ edilmesi gerekir. Ancak hayızlı ve nifâslı kadının özrü, hayız ve nifâs kanlarının kesilmesiyle sona erdiğinde, şayet kanların kesilmesi, mezkûr iki halin a'zamî müddetinde olmuşsa, vakitten sadece iftitah tekbiri alacak kadar bir zamanın kalması halinde, bu vaktin namazını kazâ etmek gerekir. Şayet kanın kesilmesi asgari müddette olmuşsa, o zaman, sadece, vakitten, gusûl yapma ile iftitâh tekbiri alma zamanı kalması halinde, o vaktin namazının kazası gerekir. Daha az bir zamanın kalmış olması halinde ise, o namazın kazası gerekmez.

Malikilerin bu konudaki görüşü ise şöyledir: Özür, namaz vakti esnasında ortaya çıkar da geriye iki namazlık -meselâ öğle ile ikindi namazlarını kılacak kadar- bir vakit kalmışsa, iki namazın da kazâsı gerekmez. Geriye sadece son namazın -yani öğle ile ikindiden ikindinin; akşam ile yatsıdan yatsının- tamamını veya tam bir rekâtını kılacak kadar bir zaman kalmışsa, bu son namazın kazâsı gerekmez, ama bir önceki namazın kazâsı gerekir. Özrün, bir vaktin sonlarında yok olması halinde ise, şayet geriye, tahâret yapıp iki namaz kılacak kadar bir zaman kalmışsa, o vakitle bir önceki vaktin namazlarının kazâsı gerekir. Şayet sadece, tahâret yapıp, içinde bulunulan vaktin namazını tam olarak veya tam bir rekâtını kılacak kadar bir zaman kalmışsa, yalnız bu namazı kazâ etmek gerekir, bir önceki vaktinkini kazâ etmek gerekmez. Bu söylenenler, ortak vakitli olan öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı için geçerlidir. Sabah için, bir namaz kılacak kadar bir vakit nazar-ı i'tibara alınır.

Bu konuda Şafiîler ise şöyle söylemişlerdir: Vaktin başından, mümkün olan en süratli bir şekilde tahâret yapıp namaz kılacak kadar bir zaman geçtikten sonra hayız gibi bir özür ortaya çıkarsa, bu vaktin namazının, şayet o arada kılınmamışsa, kazâ edilmesi ge-

rekir. Eğer özür, vakitten en az iftitâh tekbirini alacak kadar bir zaman kaldığında ortadan kalkarsa, bu namazın, onunla beraber kılınan önceki namazla (yani ikindi ise öğle ile; yatsı ise akşam ile) kazâ edilmesi gerekir.

Hanbeliler'in bu konudaki görüşleri ise şöyledir: Namaz vaktinin başından, iftitâh tekbirini alacak kadar bir zaman geçtikten sonra, namazı düşüren bir özür ortaya çıkarsa, bu namazı, özrün ortadan kalkmasından sonra kazâ etmek gerekir. Şayet bir vakitten, geriye sadece iftitâh tekbirini alacak kadar bir zaman kaldığında özür ortadan kalkarsa, bu vaktin namazı ile, onunla beraber kılınan namazın (yani ikindi ise öğlenin; yatsı ise akşamın) kazâ edilmesi lâzımdır.

«٩٦»

باب اذا اختلطت على المرأة أيام حيضها في أيام استحاضتها

96. BÂB

KADIN İSTİHÂZA GÜNLERİNDE HAYIZ GÜNLERİNİ
KARIŞTIRDIĞI ZAMAN

٩٠٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي
الشَّعْثَاءِ الْمُحَارِبِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَتَبْتُ إِلَيْهِ
امْرَأَةً أَنِّي قَدْ اسْتَحِضْتُ مِنْذُ كَذَا وَكَذَا، فَبَلَغَنِي أَنَّ عَلِيًّا قَالَ: تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ
صَلَاةٍ؟ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: مَا نَجِدُ لَهَا غَيْرَ مَا قَالَ عَلِيٌّ.

902. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Eş'as b. Ebi's-Şa'sâ' el-Muhâribî'den, (O) Sa'id b. Cübeyr'den, (O da) ibn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'id)

şöyle dedi: Bir kadın O'na (yani İbn Abbâs'a); "ben şöyle şöyle bir zamandan beri mustehâza oldum. Bana, Hz. Ali'nin, "(müstehâza) her namazda gusül yapar" dediği de ulaştı, (siz ne dersiniz?)" diye yazmış, İbn Abbâs da şöyle cevap vermişti: "O (müstehâza) için, Hz. Ali'nin dediğinden başka (diyecek bir şey) bulamıyoruz."

٩٠٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ أَوْ عِكْرِمَةُ، قَالَ: كَانَتْ زَيْنَبُ تَعْتَكِفُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَهِيَ تُرِيْقُ الدَّمَ، فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ⁽⁴⁶⁹⁾.

903. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'i, Yahya b. Ebî Kesîr'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Ebû Seleme veya İkrime rivâyet edip dedi ki; Hz. Zeyneb, o muayyen kanı akıttığı halde Hz. Peygamber'le -sallallahu aleyhi ve sellem- i'tikâfa girmiş de, (Hz. Peygamber) O'na her namazda gusül yapmasını emretmiş imiş.⁽⁴⁶⁹⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis mürsel, dolayısıyla zayıftır. Hadiste, Hz. Peygamber'le beraber i'tikâfa girdiği bildirilen Hz. Zeyneb, Hz. Peygamber'in hanımı Hz. Zeyneb bint Cahş'tır. Hz. Zeyneb'in iki kız kardeşi, Ümmü Habibe ve Hamne de müstehâza idiler. Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hanımlarından Hz. Ümmü Seleme, Hz. Sevede ve Hz. Ümmü Habibe'nin de müstehâza olduklarına dair haberler vardır.⁽⁴⁷⁰⁾ Dârimi'nin bu bölüme koyduğu başlıktan anlaşıldığına göre O, Hz. Zeyneb'in, hayız günlerini şaşırmış olan bir müstehâza olduğu kanaatindedir. O, bu kanaate, muhtemelen, her namazda gusül yapma emrinden varmıştır. Nitekim Hanefi ve Şafîi Mezheblerine

469- Bkz. 882. hadis ve Ebû Dâvûd, Tahâret, 111 (1/78).

470- Bkz. Umde, 3/279; Feth, 2/225.

göre, önceki hayız günlerinin zamanını ve miktarını unutup şaşırması olan bir müstehâzanın, bazı durumlarda, her namazda gusül yapması gerekmektedir.

٩٠٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، أَنَّ عَلِيًّا وَابْنَ مَسْعُودٍ كَانَا يَقُولَانِ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ.

904. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, Yahya b. Ebî Kesîr'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Ali ve İbn Mes'ûd şöyle derlerdi: "Müstehâza, her namazda gusül yapar."

٩٠٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَطَاءَ ابْنَ أَبِي رَبَاحٍ، يَقُولُ: تَغْتَسِلُ مِنْ كُلِّ صَلَاتَيْنِ غُسْلًا وَاحِدًا، وَلِلْفَجْرِ غُسْلًا وَاحِدًا. قَالَ الْأَوْزَاعِيُّ: وَكَانَ الزُّهْرِيُّ وَمَكْحُولٌ يَقُولَانِ: تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ.

905. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î rivâyet edip şöyle dedi: Ben, Atâ' b. Ebî Rebâh'ı, şöyle derken işitmiştim: "O (yani müstehaza) her iki namazdan dolayı bir gusül, sabah için de bir gusül yapar."

El-Evzâ'î dedi ki, ez-Zührî ve Mekhûl ise; "o, her namazda gusül yapar" derlerdi.

٩٠٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ وَوَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، عَنْ هِشَامِ صَاحِبِ الدِّسْتَوَائِيَّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ: أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ - قَالَ وَهْبٌ: أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ -: كَانَتْ تُهَرِّاقُ الدَّمَ وَأَنَّهَا سَأَلَتِ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ ذَلِكَ فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَتُصَلِّيَ^(١).

906. Bize Yezîd b. Hârûn ve Vehb b. Cerir, ed-Destüvâ yapımı mal alıp satan Hişâm'dan, (O) Yahya b. Ebî Kesîr'den, (O da) Ebû Seleme'den (naklen) haber verdiler ki, Ümmü Habibe Vehb, "Ümmü Habibe bint Cahş" demişti-, o muayyen kanı akıyordu ve O, bunu Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- sormuştu da O, O'na, her namazda gusül yapmasını ve namazını kılmasını emretmişti.⁽⁴⁷¹⁾

AÇIKLAMA

Dârimi'nin bu haberi bu bölümde zikretmesinden anlaşılıyor ki O, Ümmü Habibe'nin, önceki hayız müddetini şaşırmış bir müstehaza olduğu kanaatindedir. El-Hattâbi de böyle bir kanaat belirtmiştir. Fakat Ümmü Habibe ile ilgili olan daha sahih haberler, O'nun, önceki hayız günlerini şaşırmış ("mutehayyire") bir mütehâza olmadığına delâlet etmektedirler.⁽⁴⁷²⁾ Bu durumda Hz. Peygamber'in, müstehâzanın her namazda gusül yapması emri, bunun müstehablık ifade ettiği veya bununla, bedene bulaşan kanların yıkanılmasının emredildiği şeklinde yorumlanmıştır. Et-Tahâvî ise bu hükmün sonradan kaldırıldığını söylemiştir. Alimlerin cumhûru da, müstehâzanın, sadece önceki hayız müddeti kadar bir müddetin sonunda bir defa gusül yapması gerekeceği görüşünü beyân etmiştir.

٩٠٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، ثنا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو بَشْرِ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ يَقُولُ: كَتَبَتْ امْرَأَةٌ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ الزُّبَيْرِ أَنِّي اسْتَحَاضْتُ فَلَا أَطْهَرُ، وَإِنِّي أَذْكُرُكُمَا اللَّهَ إِلَّا أَفْتَيْتُمَانِي، وَإِنِّي سَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالُوا: كَانَ عَلَيَّ يَقُولُ: تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ؟ فَقَرَأْتُ وَكَتَبْتُ الْجَوَابَ بِيَدِي: مَا أَحَدٌ لَهَا إِلَّا مَا قَالَ عَلَيَّ. فَقِيلَ: إِنَّ الْكُوفَةَ أَرْضٌ بَارِدَةٌ. فَقَالَ: لَوْ شَاءَ اللَّهُ لَابْتَلَاهَا بِأَشَدِّ مِنْ ذَلِكَ.

471- Bu hadis, bu senediyle murseldir. Çünkü tâbiûndan olan Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, sahabi râviyi zikretmemiştir. Bu hadisin muttasıl bir rivâyeti için bkz. Ebû Dâvûd, Tahâret, 111 (1/78). Yine bkz. 774. hadis.

472- Bkz. 774. hadis.

907. Bize Abdussamed b. Abdulvâris haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Bişr rivâyet edip dedi ki: Ben Sa'îd b. Cübeyr'i, şöyle derken işittim: Bir kadın İbn Abbâs ve İbnü'z-Zübeyr'e, "ben müstehâza oluyorum da (hiç) temizlenmiyorum. Ben, Allah aşkına, bana mutlaka fetva vermenizi istiyorum. Ben bunu (halka) sordum da onlar, Hz. Ali'nin; "o, her namaz için gusül yapar" dediğini söylediler" diye yazmış, ben de, (o mektubu) okumuş ve şu cevabı elimle yazmıştım: "Onun için, Hz. Ali'nin dediğinden başka (diyecek bir şey) bulamıyorum."⁽⁴⁷³⁾ Bunun üzerine "muhakkak ki Kûfe soğuk bir yerdir. (Her namazda gusül yapmak çok zor olur)" denilmişti de (İbn Abbâs) şu karşılığı vermişti: "Allah dileseydi onu, bundan daha zor bir şeyle de imtihan ederdi."⁽⁴⁷⁴⁾

٩٠٨ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ،
قَالَ: قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: إِنَّ أَرْضَهَا أَرْضٌ بَارِدَةٌ؟ فَقَالَ: تُؤَخِّرُ الظُّهْرَ وَتُعَجِّلُ
الْعَصْرَ وَتُعْتَسِلُ غُسْلًا، وَتُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَتُعَجِّلُ الْعِشَاءَ وَتُعْتَسِلُ غُسْلًا، وَتُعْتَسِلُ
لِلْفَجْرِ غُسْلًا.

908. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Kays'tan, (O da) Mucâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mucâhid) şöyle dedi: İbn Abbâs'a, "O (müstehâza kadının bulunduğu) yer, soğuk bir yerdir!" denilmiş, O da şu karşılığı vermişti: (O halde) öğleyi geriye (son vaktine) bırakır, ikindiye öne (ilk vaktine) alır ve bir gusül yapar. Akşamı geriye bırakır, yatsıyı öne alır ve bir gusül yapar. Sabah için de bir gusül yapar."

AÇIKLAMA

Bu haberle bir önceki haber arasında zahiri bir zıtlığın olduğu gö-

473- Bkz. 902. hadis.

474- Musannaf, 1/305, 308-309.

rülmektedir. Musannaf'taki mufasssal bir rivâyetten⁽⁴⁷⁵⁾ anlaşıldığına göre bu zıtlık, cümlelerde yapılan takdim-te'hirle, haberlerin muhtasar olarak rivâyet edilmelerinden kaynaklanmıştır. Musannaf'taki rivâyet, özetle, şöyledir: Kûfeli müstehâza bir kadın, durumu için İbn Abbâs'a bir mektup yazmış. İbn Abbâs da; "onun için Hz. Ali'nin söylediğinden başka (söyleyecek bir şey) bulamıyorum. Şu kadar var ki, o, bir gusûl yapıp öğle ile ikindiye, bir gusûl yapıp akşam ile yatsıyı birlikte kılar, bir gusûl de yapıp sabah namazını kılar, (kılabılır)" şeklinde cevap vermiş. O zaman, kendisine Kûfe'nin soğukluğu hatırlatılınca O, 907. haberin sonundaki sözünü söylemiş.

٩٠٩ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ ابْنَةَ جَحْشٍ كَانَتْ تَحْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، وَكَانَتْ تَسْتَحَاضُ فَكَانَتْ تَخْرُجُ مِنْ مِرْكَنَيْهَا، وَإِنَّهُ لَعَالِيهِ الدَّمُ فَتُصَلِّي.

909. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O da) Zeyneb bint Ümmi Seleme'den (naklen) rivâyet etti ki, Cahş'ın kızı, Abdurrahman b. Avf'ın (nikâhı) altındaydı ve hayız kanı kesilmeyip devam ediyordu. Bu sebeple O, (gusûl yapmak için girmiş olduğu) çamaşır teknesinden, kan (teknedeki suyun) üstünü kaplamış olduğu halde çıkar ve namazını kılardı).⁽⁴⁷⁶⁾

٩١٠ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ سَعِيدٍ الدِّمَشْقِيُّ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ وَيَحْيَى بْنَ [أَبِي] كَثِيرٍ يَقُولَانِ: تَقْرُدُ لِكُلِّ صَلَاةٍ اغْتِسَالَةً. قَالَ الْأَوْزَاعِيُّ: وَبَلَغَنِي عَنْ مَكْحُولٍ مِثْلُ ذَلِكَ.

475- Musannaf, 1/305.

476- Bkz. 774. hadis.

910. Bize Vehb b. Sa'id ed-Dımeşkî, Şu'ayb b. İshâk'tan haber verdi (ki, O şöyle demiş: Şu'ayb dedi ki), bize el-Evzâ'î rivâyet edip dedi ki, ben, ez-Zühri ve Yahya b. Ebî Kesîr'i; "o (müstehâza), her namaz için ayrı bir defa gusûl yapar" derken işitmiştim.

El-Evzâ'î dedi ki: Bana Mekhûl'den (naklen) de bu (görüşün) aynısı ulaştı.

٩١١ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ شُعَيْبٍ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ،
أَخْبَرَنِي عَطَاءُ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ كَانَ يَقُولُ: لِكُلِّ صَلَاتَيْنِ اغْتِسَالَةٌ، وَتُقَرَّدُ لِصَلَاةِ
الصُّبْحِ اغْتِسَالَةٌ.

911. Bize Vehb b. Sa'id, Şu'ayb'dan haber verdi (ki, O şöyle demiş:) Bize el-Evzâ'î rivâyet edip (dedi ki), bana Atâ' haber verdi ki, İbn Abbâs şöyle derdi: (Müstehâza, beraber kılınabilen) her iki namaz için bir defa gusûl (yapar). Sabah namazı için de ayrı bir defa gusûl yapar.

AÇIKLAMA

Buraya kadar, müstehâzanın ne zamanlar gusûl yapması gerekeceği konusunda bazı haberler zikredilmiştir. Dârimi, koymuş olduğu başlıkla, bu haberlerde, önceki hayız günlerinin vaktini ve miktarını unutup karıştıran müstehâzanın sözkonusu olduğunu anlatmak istemiştir. Fakat, bu haberlerin hepsinin, fıkıhta "mütehayyre" denilen böyle müstehâzalar hakkında olduğu söylenemez. Dârimi, koyduğu başlıkta belirttiği kanaate, herhalde, haberlerde müstehâza için verilen hükümlerden hareketle varmıştır. "Mütehayyre"nin nasıl hareket edeceği konusundaki görüşler, kısaca şöyledir: İmam Ahmed, belli hayız günleri olmayan ve hayız kanını diğerinden ayıramayan veya ayırsa da, ayırdığı miktar hayız kanı müddetine uygun gelmeyen müstehâzanın, namazı ve hayızhya

haram olan diğer şeyleri, her ay, ictihadına göre, hayızın daha ziyade görülen müddeti olan altı veya yedi gün bırakıp sonra gusül yaparak namazını kılacağını söylemiştir. İmam Malik'e göre ise, böyle bir müstehâzanın hayız müddeti onbeş gün sayılır, sonra o gusül yapıp namazını kılar. Bu konuda Şafii'nin görüşü ise şöyledir: Mutehayyire, talak dışında, niyete bağlı olmayan her işte hayızlı kadın hükmündedir. Talâk ve niyete bağlı olan her ibadette ise, temiz hükmündedir. Mutehayyire, önceki hayızlarındaki kanın kesilme zamanını bilmiyorsa, her namaz için, o namazın vaktinde gusül yapmalıdır. Önceki hayızlarında kanın, günün içindeki kesilme zamanını biliyorsa, her gün o zaman bir defa gusül yapar, diğer namazlar için de abdest alıp namazlarını kılar. Hanefi Mezhebinde mutehayyire için çok teferruatlı hükümler vardır. Bunların açıklamasını, geniş fıkıh kitaplarına bırakarak, temel birkaç hükmü zikrederim: Müstehâza, önceki hayız günlerinin sayısını ve zamanını, bir ayda kaç defa hayız olduğunu hepten unuttur ve şaşırırsa, hayızlı mı temiz mi olduğunu belirlemek için var gücünü harcar ve ulaştığı kanaate göre hareket eder. Yani hayızlı olduğu kanaatine varırsa hayızlı, temiz olduğu kanaatine varırsa temiz hükmündedir. Mutehayyire, bir kanaate varamaz ise, muayyen bir şekilde hayızlılığı ve temizliğine hükmedilemez; en ihtiyatlı davranış ne ise ona göre hareket eder: O devamlı olarak, hayızlı kadının yapmadığı şeyleri yapmaz ve kılacağı her namaz için gusül yapar...

٩١٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ حَمَّادِ الْكُوفِيِّ، أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ
إِبْرَاهِيمَ فَقَالَتْ: إِنِّي اسْتَحَاضُ؟ فَقَالَ: عَلَيْكَ بِالْمَاءِ فَانْضَحِيهِ، فَإِنَّهُ يَقْطَعُ
الدَّمَ عَنْكَ.

912. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Hammâd el-Kûfi'den (naklen) rivâyet etti ki, bir kadın İbrahim'e sorup şöyle demiş: "Benim hayız kanım hiç kesilmeyip devam ediyor, (ne yapmalıyım?)" Bunun üzerine O şöyle karşılık vermiş: "Suya devam et de onu (avret yerine) serp. Çünkü o, kanı senden keser."

٩١٣ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ دِينَارٍ، ثنا يُونُسُ، عَنْ الْحَسَنِ، فِي الْمُطَلَّقَةِ الَّتِي ارْتَبَتْ بِهَا: تَرَبَّصُ سَنَةً، فَإِنْ حَاصَتْ وَإِلَّا تَرَبَّصَتْ بَعْدَ انْقِضَاءِ السَّنَةِ ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ، فَإِنْ حَاصَتْ وَإِلَّا فَقَدْ انْقَضَتْ عِدَّتُهَا.

913. Bize Affân b. Müslim haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Dinâr rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan (naklen), O'nun, (hayızdan mı kesildiğinden, hamile mi olduğundan) şüphelenilen boşanılmış kadın hakkında (şöyle dediğini) rivâyet etti: "O, bir yıl bekler. Şayet hayız olursa (ona göre hareket eder). Olmazsa, yılın bitiminden sonra üç ay bekler. Eğer hayız olursa (ona göre hareket eder). Olmazsa, artık onun iddeti bitmiştir. (477)

٩١٤ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُسْلَمَةَ، قَالَ: سُئِلَ مَالِكٌ عَنْ عِدَّةِ الْمُسْتَحَاضَةِ إِذَا طُلِقَتْ؟ فَحَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، أَنَّهُ قَالَ: عِدَّتُهَا سَنَةٌ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هُوَ قَوْلُ مَالِكٍ.

914. Bize Abdullah b. Mesleme haber verip dedi ki, Malik'e; müstehâzanın boşanıldığında (beklemesi gereken) iddeti sorulmuştu. Bunun üzerine Malik, bize, İbn Şihâb'dan, (O da) Sa'îd İbnu'l-Müseyyeb'den (naklen) rivâyet etmişti ki, O (yani Sa'îd) şöyle demiş: "Onun iddeti bir yıldır." Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Bu, Malik'in de görüşüdür.

٩١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: سُئِلَ جَابِرُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ الْمَرْأَةِ تُطَلَّقُ وَهِيَ الشَّابَّةُ وَتَرْتَفِعُ حَيْضَتُهَا مِنْ غَيْرِ كِبَرٍ؟ قَالَ: مِنْ غَيْرِ حَيْضٍ تَحِيضٍ. وَقَالَ طَاوُسٌ: ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ.

915. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd rivâyet edip (dedi ki), bize Amr b. Dinâr rivâyet edip (dedi ki), Câbir b. Zeyd'e, genç iken boşanılan ve yaşlanmadan başka bir şeyden dolayı hayız hali yok olan, (hayızdan kesilen) kadın sorulmuştu, O da; "göreceği birden fazla hayızla (iddet bekler)" karşılığını vermişti. Tâvûs ise; "(böyle bir kadının iddeti) üç aydır" demişti.⁽⁴⁷⁸⁾

٩١٦ - أَخْبَرَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: إِذَا طَلَّقَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ فَحَاضَتْ حَيْضَةً أَوْ حَيْضَتَيْنِ ثُمَّ ارْتَفَعَتْ حَيْضَتُهَا إِنْ كَانَ ذَلِكَ مِنْ كِبَرٍ اعْتَدَتْ ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ، وَإِنْ كَانَتْ شَابَةً وَارْتَابَتْ اعْتَدَتْ سَنَةً بَعْدَ الرَّيَّةِ.

916. Bize Nasr b. Ali haber verip (dedi ki), bize Abdula'la, Ma'mer'den, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivâyet etti (ki, ez-Zühri) şöyle dedi: Adam karısını boşadığı, o da bir veya iki hayız görüp, sonra hayızı yok olduğu zaman, eğer bu yaşlanmadan dolayı ise, o üç ay iddet bekler. O, genç ise ve (hamilelikten) şüphelenmiş ise, şüpheden sonra bir yıl iddet bekler.⁽⁴⁷⁹⁾

٩١٧ - أَخْبَرَنَا خَلِيفَةُ بْنُ خَيَّاطٍ، ثنا عُثْمَرُ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرَمَةَ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ وَالَّتِي لَا يَسْتَقِيمُ لَهَا حَيْضٌ فَتَحِيضُ فِي شَهْرٍ مَرَّةً، وَفِي الشَّهْرِ مَرَّتَيْنِ عِدَّتُهَا ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ.

917. Bize Halife b. Hayyât haber verip (dedi ki), bize Günder rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Katâde'den, (O da) İkrime'den (naklen) rivâyet etti (ki, İkrime) şöyle dedi: Müs-

478- Cabir, herhalde sözkonusu durumdaki kadının hayız olmasının bekleneceğini kastetmektedir. Krş. Muhalla, 11/648.

479- Musannaf, 6/339.

tehâza ile, hayızı düzgün devam etmeyip bir ay bir defa, bir ay iki defa hayız gören (kadının) iddeti üç aydır.⁽⁴⁸⁰⁾

٩١٨ - أَخْبَرَنَا خَلِيفَةُ بْنُ خَيَّاطٍ، ثنا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ حَمَّادٍ، قَالَ: تَعْتَدُ بِالْأَقْرَاءِ.

918. Bize Halife b. Hayyât haber verip (dedi ki), bize Ebû Dâvûd, Hişâm'dan (O da) Hammâd'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Hammâd); "o, 'akrâ' ile iddet bekler" demişti.

٩١٩ - حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَمِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ، قَالَ: عِدَّةُ الْمُسْتَحَاضَةِ سَنَةٌ.

919. Bize Hâlid b. Mahled crivâyet edip (dedi ki), bize Mâlik, İbn Şihâb'dan, (O da) Sa'id İbnu'l-Müseyyeb'den (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'id) şöyle dedi: Müstehâzanın iddeti bir yıldır.

٩٢٠ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، أَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَعْتَدُ بِالْأَقْرَاءِ.

920. Bize İshak b. İsa haber verip (dedi ki), bize Hüseyim, Yûnus'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) haber verdi (ki, el-Hasan) şöyle dedi: Müstehâza "akrâ" ile iddet bekler.⁽⁴⁸¹⁾

٩٢١ - أَخْبَرَنَا خَلِيفَةُ، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: بِالْأَقْرَاءِ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَهْلُ الْحِجَازِ يَقُولُونَ: الْإِقْرَاءُ: الْإِطْهَارُ، وَقَالَ أَهْلُ الْعِرَاقِ: هُوَ الْحَيْضُ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَأَنَا أَقُولُ: هُوَ الْحَيْضُ.

480- Musannaf, 6/345; Tefsîru't-Taberî, 28/141.

481- Musannaf, 6/346. Bkz. 922. haber.

921. Bize Halife haber verip (dedi ki), bize Abdula'lâ, Ma'mer'den, (O da) ez-Zühri'den (naklen) rivâyet etti (ki, ez-Zühri) şöyle dedi: (Müstehâza) "akrâ" ile iddet bekler.⁽⁴⁸²⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, Hicâzlılar; "Akrâ", temizlik halleridir" derler. Irâklılar ise, "o, hayızdır" demişlerdir. Abdullah (ed-Dârimi) dedi ki, ben de, onun hayız (mânâsına) olduğu görüşündeyim.

٩٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا وَهَيْبٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ،
قَالَ: الْمُسْتَحَاضَةُ تَعْتَدُ بِالْإِقْرَاءِ.

922. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Müstehâza, "akrâ" ile iddet bekler.⁽⁴⁸³⁾

AÇIKLAMA

İddetin Şer'i tariflerinden biri, "kadının yapmış olduğu nikâh akdinin bozulmasından sonra belli bir müddet beklemesi" şeklindedir. Esas olan üç çeşit iddet vardır: Vaz'-ı haml (çocuk doğurmak), aylar ve akrâ'. İddet bekleyecek kadın, durumuna göre, bunlardan biri itibarıyla iddet bekler. Hamile iken boşanılan kadının iddeti, çocuğu doğurmak ile olur. Hayızdan kesilmiş ("âyise") veya henüz hayız olmaya başlamamış olan boşanılmış kadınların iddeti (üç ay) ile, kocaları ölen kadınların iddeti (dört ay on gün) ay hesabıyla olur. Hayız olmakta olan boşanılmış kadınların iddeti ise "akrâ" = hayızlar veya temizlikler" itibarıyla olur. Bunların, fıkıh kitaplarında yer alan bir çok tafsilâtı vardır. "Akrâ", "kur" kelimesinin çoğuludur. "Kur" kelimesi, kendinde zıd mânâlarını ihtiva etmektedir. Bu kelimeve

482- Musannaf, 6/345-346.

483- Bkz. 920. haber.

Malikîlerin bir kısmı ile Şafîîler, "temizlik" mânâsı; Malikîlerin diğer bir kısmıyla Hanefîler ve Hanbelîler "hayız" mânâsı vermişlerdir. Hayız görmekte olan boşanılmış kadının iddeti "üç kurû"dur. Fakat "kur" kelimesine verilen mânâyâ göre, beklenecek iddetin süresinde değişiklikler olmaktadır. Yukarıdaki haberlerde, müstehâzanın iddetinin, bazı alimlerce ay hesabı ile, diğer bazılarınca ise "Akrâ" itibariyle olması gerektiği görülmüştü. Bu konudaki diğer bazı görüşler, kısaca şöyledir: Malikeler'e göre, boşanılmış müstehâza, dokuz ay rahminde çocuk olup olmadığının belli olması için bekler. Sonra da üç ay iddet bekler. Neticede toplam bir sene ile iddeti sona erer. Hanefîlerin görüşü ise şöyledir: Boşanılmış müstehâza, önceden görmekte olduğu malûm hayızları varsa, onlara göre üç hayızla iddet bekler. Müstehâzanın önceki âdeti bilinmiyorsa, müfta-bih görüşe göre o, yedi ay iddet bekler. Şafîîlere göre de, malûm âdeti olan müstehâza ona göre iddet bekler. Malûm âdeti yoksa, o zaman, onun iddeti, ayın başında boşanılmış ise, üç ayla sona erer. Hanbelîler ise; müstehâzanın malûm âdetleri varsa veya hayız kanını diğerinden ayırabiliyorsa, ona göre amel edeceğini, malûm âdeti yoksa, onun iddetinin üç ayla sona ereceğini söylemişlerdir.

٩٢٣ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، عَنِ الْهَقْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ شَابَةٌ تَحِيضُ، فَأَنْقَطَعَ عَنْهَا الْمَحِيضُ حِينَ طَلَّقَهَا، فَلَمْ تَرَدِّمَا كَمْ تَعْتَدُ؟ قَالَ: ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ. قَالَ: وَسَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ فَحَاضَتْ حَيْضَتَيْنِ، ثُمَّ ارْتَفَعَتْ حَيْضَتُهَا كَمْ تَرَبُّصُ؟ قَالَ: عِدَّتُهَا سَنَةٌ. قَالَ: وَسَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ تَحِيضُ، تَمَكُّثُ ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ ثُمَّ تَحِيضُ حَيْضَةً ثُمَّ يَتَأَخَّرُ عَنْهَا الْحَيْضُ، ثُمَّ تَمَكُّثُ السَّبْعَةَ الْأَشْهُرَ وَالْثَمَانِيَةَ ثُمَّ تَحِيضُ أُخْرَى، فَتَسْتَعِجِلُ إِلَيْهَا مَرَّةً وَتَتَأَخَّرُ أُخْرَى كَيْفَ تَعْتَدُ؟ قَالَ: إِذَا اخْتَلَفَ حَيْضُهَا عَنْ أَقْرَائِهَا فَعِدَّتُهَا سَنَةٌ. قُلْتُ: وَكَيْفَ إِنْ كَانَ طَلَّقَ وَهِيَ تَحِيضُ فِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً، كَمْ تَعْتَدُ؟ قَالَ: إِنْ كَانَتْ تَحِيضُ أَقْرَاؤُهَا مَعْلُومَةً هِيَ أَقْرَاؤُهَا، فَإِنَّا نَرَى أَنْ تَعْتَدَ أَقْرَاءُهَا .

923. Bize Mûsa b. Hâlid, el-Hikl b. Ziyâd'dan, (O da) el-

Evzâ'i'den (naklen rivâyet etti (ki, el-Evzâ'i) şöyle dedi: Ez-Zührî'ye; hanımını, hayız olan genç bir kadın iken boşayıp da onu boşadığında (hanımının) hayız kanı kesilen ve (hanımı) artık o kanı görmeyen bir adamın (hanımı) ne kadar iddet bekler, diye sormuştum, O da; "üç ay (iddet bekler)" demişti. Ez-Zührî'ye; hanımını boşayıp da, (hanımı) iki hayız gören, sonra da (hanımının) hayızı yok olup (kesilen) bir adamın (hanımı) ne kadar (iddet) bekler, diye de sormuştum, O da; "onun iddeti, bir yıldır" demişti. Ez-Zührî'ye; hanımını; üç ay duran, sonra bir hayız olan, sonra hayızı geciken, sonra yedi-sekiz ay durup da diğer bir hayız olan, bu şekilde (hayızı) bazan çabuk olarak, bazan da gecikerek hayız olduğu bir halde boşayan bir adamın (bu hanımı), ne kadar iddet bekler, diye de sormuştum, O da; "hayızı, "kur'lar"ından (= temizliklerinden)⁽⁴⁸⁴⁾ farklılık gösterdiği zaman, onun iddeti bir yıldır" demişti. "Peki, demiştim, o, (hanımını), senede bir defa hayız olduğu halde boşamış ise, (hanımı) ne kadar iddet bekler?" O da şöyle cevap vermişti: "Kur'ları, o kur'larıdır diye bilindiği halde hayız oluyor idiyse, (yani temizlik halleri hep öyle oluyor idiyse), muhakkak ki biz, onun kur'larına göre iddet beklemesi görüşündeyiz.

٩٢٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا عَمْرُو بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ عَنِ الرَّجُلِ يَتَنَاجَى الْجَارِيَةَ لَمْ تَبْلُغِ الْمَحِيضَ، وَلَا تَحْمِلُ مِثْلَهَا بِكُمْ يَسْتَبْرِئُهَا؟ قَالَ: بِثَلَاثَةِ أَشْهُرٍ. وَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ: بِخَمْسَةِ وَأَرْبَعِينَ يَوْمًا.

924. Bize Muhammed İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Amr b. Abdilvâhid, el-Evzâ'i'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Ez-Zührî'ye; hayız olma (çağına) ulaşmamış olan, dengi de gebe olmayan bir cariye satın alan adamın, bu (cariyesinin hamile olup olmadığını) ne kadar araştırır, (yani, ona ne kadar iddet bekletir) diye sormuştum, O da; "üç ay" demişti. Yahya b. Ebî Kesîr ise; "kırkbeş gün" demişti.

484- ez-Zührî, "kur' "un, "temizlik" mânasına geldiği görüşündedir.

٩٢٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ هِشَامِ الدَّسْتَوَائِيِّ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ فِي الْمُسْتَحَاضَةِ: تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَتُصَلِّي. وَقَالَ حَمَّادٌ: لَوْ كَانَ مُسْتَحَاضَةً جَهِلْتُ فَتَرَكْتُ الصَّلَاةَ أَشْهُرًا فَإِنَّمَا تَقْضِي الصَّلَوَاتِ. قِيلَ لَهُ: وَكَيْفَ تَقْضِيهَا؟ قَالَ: تَقْضِيهَا فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ إِنْ اسْتَطَاعَتْ. قِيلَ لِعَبْدِ اللَّهِ: تَقُولُ بِهِ: قَالَ: إِيَّيْهِ وَاللَّهِ.

925. Bize Yezîd b. Hârûn, Hişam ed-Destüvâ'î'den, (O) Hammâd'dan, (O) Sa'id b. Cübeyr'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi ki, O, (yani İbn Abbâs) müstehâza hakkında şöyle derdi: "Her namazda gusûl yapar ve namazını kılar." Hammâd ise şöyle demişti: "Şayet (insan), (müstehâzanın namaz kılabileceğini) bilmeyen bir müstehâza olur da aylarca namazı bırakırsa, o bu namazları kazâ eder." O'na; "peki, onları nasıl kazâ eder?" denilmişti de O; "onları, gücü yeterse bir günde kazâ eder" demişti.

Abdullah (ed-Dârimi'ye); "bu görüşü kabullenir misin?" denilmiş, O da; "evet, vallahi!" karşılığını vermişti.

«٩٧»

باب في الحبلأ إذا رأت الدم

97. BÂB

HAMİLENİN O KANI GÖRDÜĞÜ ZAMAN (NE YAPACAĞI)
HAKKINDA

٩٢٦ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، قَالَ: سَأَلْتُ الزَّهْرِيَّ عَنِ الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ؟ فَقَالَ: تَدْعُ الصَّلَاةَ.

926. Bize Hâlid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Mâlik b. Enes rivâyet edip dedi ki, ben ez-Zühri'ye, o kanı gören hamileyi sormuştum, O da, "o, namazı bırakır" demişti.

٩٢٧ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: سَأَلْتُ مُجَاهِدًا عَنْ امْرَأَتِي رَأَتْ دَمًا وَأَنَا أُرَاهَا حَامِلًا؟ قَالَ: ذَلِكَ غَيْضُ الْأَرْحَامِ: ﴿اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَى وَمَا يَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ﴾⁽⁴⁸⁵⁾ فَمَا غَاضَتْ مِنْ شَيْءٍ زَادَتْ مِثْلَهُ فِي الْأَرْحَامِ الْحَمْلَ.

927. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Osman İbnu'l-Esved'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Mücâhid'e, ben kendisinin hamile olduğunu zannettiğim halde kan gören karımın (durumunu) sormuştum da O şöyle cevap vermişti: Bu, rahimlerin eksiltmesidir. "Her dişinin neye gebe olduğunu, rahimlerin neyi eksiltip neyi artıracığını Allah bilir."⁽⁴⁸⁵⁾ İşte onlar (yani rahimler), eksilttikleri bir şeyin aynısı kadar rahimlerde gebeliği artırırılar.⁽⁴⁸⁶⁾

٩٢٨ - أَخْبَرَنَا حَبَّاجٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ الْأَحْوَلِ، عَنْ عِكْرَمَةَ، فِي هَذِهِ الْآيَةِ: ﴿اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَى وَمَا يَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ﴾⁽⁴⁸⁶⁾ قَالَ: ذَلِكَ الْحَيْضُ عَلَى الْحَبْلِ لَا تَحِيضُ يَوْمًا فِي الْحَبْلِ إِلَّا زَادَتْهُ طَاهِرًا فِي حَبْلِهَا.

928. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Âsım el-Ahvel'den, (O da) İkrime'den (naklen) O'nun, şu; "Her dişinin neye gebe olduğunu, rahimlerin neyi eksiltip neyi artıracığını Allah bilir. Onun katında her şey bir ölçü iledir."⁽⁴⁸⁷⁾

485- Ra'd sûresi, 8.

486- Tefsiru't-Taberi, 16/361.

487- Ra'd sûresi, 8.

(meâlindeki) âyet hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: Bu (eksiltip artırma) gebelikteki hayızdır. (Hamile kadın) gebeliğinde hiçbir gün hayız olmaz ki, o günü temiz olarak gebeliğine ilâve etmiş olmasın.

(488)

٩٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، قَالَ: أَمْرٌ لَا يُخْتَلَفُ فِيهِ عِنْدَنَا عَنْ عَائِشَةَ: الْمَرْأَةُ الْحُبْلَى إِذَا رَأَتْ الدَّمَ أَنَّهَا لَا تُصَلِّي حَتَّى تَطْهَرَ.

929. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Yahya b. Sa'îd'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Bize göre (veya bizde) hakkında ihtilâf edilmeyen bir durum, Hz. Âişe'den (nakledilmiştir) ki; hamile kadın, o kanı gördüğü zaman, temizleninceye (yani kanı kesilinceye) kadar namaz kılmaz.

٩٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، ثنا عَاصِمٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ ﴿وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامَ﴾^(١) قَالَ: هُوَ الْحَيْضُ عَلَى الْحَبْلِ، ﴿وَمَا تَزْدَادُ﴾^(٢) قَالَ: فَلَهَا بِكُلِّ يَوْمٍ حَاضَتْ فِي حَمْلِهَا يَوْمٌ تَزْدَادُ فِي طَهْرِهَا، حَتَّى تَسْتَكْمِلَ تِسْعَةَ أَشْهُرٍ طَهْرًا.

930. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Sâbit b. Yezîd rivâyet edip (dedi ki), bize Âsım, İkrime'den, O'nun, (Ra'd Sûresi, 8. âyette geçen) "*Rahimlerin neyi eksilteceğini*" (cümlesinden maksad), gebelikteki hayızdır, dediğini, "*Ve neyi artıracacağını*" (cümlesi hakkında ise) şöyle dediğini rivâyet etti: "O (rahimler) için, gebeliklerinde hayız oldukları her güne mukabil, dokuz aylık temizliği tamamlasınlar diye, temizlik (müddetlerine) ekleyecek bir gün vardır."⁽⁴⁸⁹⁾

488- Tefsiru't-Taberi, 16/362.

489- Tefsiru't-Taberi, 16/362.

٩٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ^(١)، ﴿وَمَا يَفِيضُ الْأَرْحَامُ﴾^(٢) قَالَ: إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ وَهِيَ حَامِلٌ قَالَ: يَكُونُ ذَلِكَ نَقْصَانًا مِنَ الْوَلَدِ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى تِسْعَةِ أَشْهُرٍ كَانَ تَمَامًا لِمَا نَقَصَ مِنْ وَلَدِهَا.

931. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Ebû Bişr'den, (O da) Mücâhid'den, (O'nun), "Ve rahimlerin neyi eksilteceğini" (meâlindeki âyet hakkında) şöyle dediğini rivâyet etti: (Bu), Kadın hamile iken hayız olduğunda (söz konusudur. Mücâhid, sözüne devamla) dedi ki, bu (hayız), çocuğun (rahimde kalış müddetinden) bir eksiltme olur. O, (gebelik müddetini) dokuz aydan fazlalaştırınca, (bu), çocuğunun (rahimdeki kalış müddetinden) eksilmiş olan (miktarı) tamamlayıcı olur.⁽⁴⁹⁰⁾

٩٣٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمَزْنِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: امْرَأَتِي تَحِيضُ وَهِيَ حُبْلَى، قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: سَمِعْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ حَرْبٍ يَقُولُ: امْرَأَتِي تَحِيضُ وَهِيَ حُبْلَى.

932. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Humeyd'den, (O da) Bekr b. Abdillâh el-Müzenî'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Bekr); "karım hamile iken hayız olur" dedi. Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Ben de Süleyman b. Harb'i; "karım hamile iken hayız olur" derken işittim.

٩٣٣ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: إِذَا رَأَتْ الْحُبْلَى الدَّمَ فَلْتُمْسِكْ عَنِ الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ حَيْضٌ.

933. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd,

Yahya b. Saîd'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Hz. Âişe) şöyle dedi: Hamile kadın o kanı görünce (kendini) namazdan alıkoysun. Çünkü o (kan) hayızdır.

٩٣٤ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، ثنا مَالِكٌ: أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ عَائِشَةَ مِثْلُ ذَلِكَ.

934. Bize Abdullah b. Mesleme haber verip (dedi ki), bize Mâlik rivâyet etti ki, O'na, Hz. Âişe'den (naklen) bunun (yani bir önceki haberin) aynısı ulaştı.⁽⁴⁹¹⁾

٩٣٥ - أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ، ثنا [ابن] إِدْرِيسَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ الشَّعْبِيِّ، فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ: إِنْ كَانَ الدَّمُ عَبِيطًا اغْتَسَلَتْ وَصَلَّتْ، وَإِنْ كَانَتْ تَرِيَّةً^(٤) تَوَضَّأَتْ وَصَلَّتْ.

935. Bize İsmail b. Ebân haber verip (dedi ki), bize İdris, Leys'ten, (O da) eş-Şa'bi'den (naklen), O'nun, o kanı gören hamile hakkında (şöyle dediğini) rivâyet etti: Şayet o kan taze ise, gusül yapar ve namazını kılar. Eğer "teriyye" (yani bulanık veya sarı bir akıntı) olur ise abdest alır ve namazını kılar.

٩٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ، مِثْلَهُ.

936. Bize Ebu'l-Muğire, el-Evzâ'i'den (naklen), onun (yani bir önceki haberin) aynısını haber verdi.

٩٣٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، ثنا عَبْدُ-هُوَ ابْنُ الْمَوَّامِرِ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: إِنْ كَانَتْ تَرِيَّةً^(٥) كَمَا كَانَتْ تَرِيَّةً^(٤) قَبْلَ ذَلِكَ فِي أَقْرَانِهَا تَرَكَتِ الصَّلَاةَ، وَإِنْ كَانَ إِنَّمَا هُوَ فِي الْيَوْمِ أَوْ الْيَوْمَيْنِ لَمْ تَدَعْ الصَّلَاةَ.

491- Muvatta', Tahâret, 100 (1/60).

937. Bize Abdullah b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Abbâd -ki O, İbnu'l-Avvâm'dır-, Hişâm'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi:
 et, bundan önceki hayızlarında "teriyye" (yani bulanık veya sarı akıntı) olması gibi bir "teriyye" olursa O, namazı bırakır. Eğer o (akıntı) sadece bir veya iki günde olursa, namazı bırakmaz.

٩٣٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ - هُوَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ - ، ثنا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ وَعَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ ، عَنْ سَعِيدٍ ، عَنْ مَطَرٍ ، عَنْ عَطَاءٍ ، عَنْ عَائِشَةَ ، فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ ، قَالَتْ : لَا يَمْنَعُهَا ذَلِكَ مِنْ صَلَاةٍ .

938. Bize Abdullah b. Muhammed -ki O, İbn Ebî Şeybe'dir- haber verdi. (O dedi ki) bize Hâlid İbnu'l-Hâris ve Abde b. Süleyman, Saîd'den, (O) Matar'dan, (O) Atâ'dan, (O da) Hz. Âişe'den (naklen), O'nun, o kanı gören hamile hakkında; "bu, onu hiçbir namazdan menetmez, (veya menetmesin)" dediğini rivâyet etti.⁽⁴⁹²⁾

٩٣٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ ، ثنا هَمَّامٌ ، عَنْ مَطَرٍ ، عَنْ عَطَاءٍ ، عَنْ عَائِشَةَ ، فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ ؟ قَالَتْ : تَغْتَسِلُ وَتُصَلِّي . قَالَ يَزِيدُ : لَا تَغْتَسِلُ . قَالَ عَبْدُ اللَّهِ : أَقُولُ بِقَوْلِ يَزِيدَ .

939. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Hemmâm, Matar'dan, (O) Atâ'dan, (O da) Hz. Âişe'den (naklen), o kanı gören hamile hakkında O'nun; "o, gusûl yapar ve namazını kılar" dediğini rivâyet etti.⁽⁴⁹³⁾

492- Bkz. 939. ve 950. haberler.

493- Dârekutnî, 1/219. Bkz. 939. ve 950. haberler.

Yezîd dedi ki, "o, gusûl yapmaz". Abdullah (ed-Darimi de): "Ben, Yezîd'in görüşünü kabulleniyorum" dedi.

٩٤٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنْ الْحَسَنِ، فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ؟ قَالَ: هِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ، غَيْرَ أَنَّهَا لَا تَدْعُ الصَّلَاةَ.

940. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Yezîd b. Zürey', Yûnus'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen), O'nun, o kanı gören hamile hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: "O, müs-
tehâza mesabesindedir. Bununla beraber o, namazı bırakmaz."⁽⁴⁹⁴⁾

٩٤١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ؟ قَالَ: تَغْسِلُ عَنْهَا الدَّمَ وَتَتَوَضَّأُ وَتُصَلِّي.

941. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen), O'nun, o kanı gören hamile hakkında; "o kendinden kanı yıkar, abdest alır ve namazını kılar" dediğini rivâyet etti.

٩٤٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هِشَامٌ، ثنا حَجَّاجٌ، عَنْ عَطَاءٍ وَالْحَكَمِ، قَالَا: إِذَا رَأَتْ الْحَامِلُ الدَّمَ تَوَضَّأَتْ وَصَلَّتْ.

942. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Hişâm rivâyet edip (dedi ki), bize Haccâc, Atâ' ve el-Hakem'den onların şöyle dediğini rivâyet etti: Hamile kadın, o kanı gördüğü zaman abdest alır ve namazını kılar.

٩٤٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ جَامِعٍ - هُوَ ابْنُ أَبِي رَاشِدٍ -، عَنْ عَطَاءٍ: فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ؟ قَالَ: تَوَضَّأُ وَتُصَلِّي.

943. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân Câmi'den -ki O, İbn Ebî Râşid'dir-, (O da) Atâ'dan (naklen), O'nun, o kanı gören hamile hakkında; "o, abdest alır ve namazını kılar" dediğini rivâyet etti.⁽⁴⁹⁵⁾

٩٤٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: هِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ.

944. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Yûnus'tan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: "O, müstehâza mesâbesindedir."⁽⁴⁹⁶⁾

٩٤٥ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، عَنْ جَرِيرٍ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَا يَكُونُ حَيْضٌ عَلَى حَمَلٍ.

945. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî, Cerîr'den, (O) Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Gebelikte hiçbir hayız olmaz.

٩٤٦ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ؟ قَالَ: هِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ.

495- Musannaf, 1/316.

496- Bkz. 940. haber.

946. Bize Sa'îd b. Âmir, Hişâm'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen), O'nun, o kanı gören hamile hakkında; "o, müstehâza mesâbesindedir" dediğini haber verdi.⁽⁴⁹⁷⁾

٩٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: إِذَا رَأَتْ الْحَامِلُ الدَّمَ كَمْ تَدْعِ الصَّلَاةَ.

947. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim şöyle dedi): Hamile kadın, o kanı gördüğü zaman, namazı barakmaz.

٩٤٨ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ عَطَاءٍ وَالْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ أَنَّهُمَا قَالَا فِي الْجُبْلَى وَالَّتِي قَعَدَتْ عَنِ الْمَحِيضِ: إِذَا رَأَتْ الدَّمَ تَوَضَّأَتْ وَصَلَّتْ وَلَا تَغْتَسِلَانِ.

948. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, el-Haccâc'dan, (O da) Atâ' ve el-Hakem b. Uteybe'den (naklen) rivâyet etti ki, onlar (yani Atâ' ve el-Hakem) hamile kadın ile hayızdan kesilen kadın hakkında şöyle dediler: (Bu kadınlar) o kanı gördükleri zaman, gusûl yapmayarak abdest alır ve namazlarını kılarlar.⁽⁴⁹⁸⁾

٩٤٩ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ مَطَرٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: تَغْتَسِلَانِ وَتُصَلِّيَانِ.

949. Bize Haccâc, Hammâd'dan, (O) Matar'dan, (O da)

497- Bkz. 940. haber.

498 Bkz. 942. haber.

Atâ'dan (naklen) haber verdi (ki, Atâ'): "Onlar gusül yapar, namazlarını kılarlar" dedi.⁽⁴⁹⁹⁾

٩٥٠ - أَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ يَحْيَى الدِّمَشْقِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: إِنَّ الْخُبْلَى لَا تَحِيضُ، فَإِذَا رَأَتْ الدَّمَ فَلْتَغْتَسِلْ وَلْتَصِلْ.

950. Bize Zeyd b. Yahya ed-Dımeşkî, Muhammed b. Râşid'den, (O) Süleyman b. Mûsa'dan, (O) Atâ' b. Ebî Rebâh'tan (O da) Hz. Âişe'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Şüphe yok ki, hamile kadın hayız olmaz. Binaenaleyh o, kanı gördüğü zaman gusül yapsın ve namazını kılsın.⁽⁵⁰⁰⁾

AÇIKLAMA

Yukarıdaki haberlerde de görüldüğü üzere, hamilenin gördüğü kanın hayız olup olmadığı konusunda ihtilâf vardır. İctihada ve tecrübeye bağlı olan bu meselede, bir alimin, değişik zamanlarda açıkladığı farklı görüşleri de olabilir. Hz. Âişe ve Atâ'dan, zıt hükümleri muhtevi olarak gelen haberleri, rivâyetlerde hata yapılmamışsa, bu şekilde değerlendirmek mümkündür. Bu konuda mezheblerin de farklı görüşleri vardır. Malikiler ve Şafîiler hamile kadının hayız olabileceğini söylemişlerdir. Hanefiler ve Hanbeliler ise, hamile kadının hayız olamayacağını, onun göreceği kanın hastalık kanı olduğunu belirtmişlerdir.

٩٥١ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي الْمَرْأَةِ إِذَا رَأَتْ الدَّمَ وَهِيَ نَمَحْضُ، قَالَ: هُوَ حَيْضٌ تَرُكُ الصَّلَاةَ.

499- Bu haberin râvilerinden Matar, özellikle, Atâ'dan yaptığı rivâyetlerde zayıf bir râvidir (Mizânu'l-İtidâl, 4/126). Krş. 942., 943., ve 948. haberler.

500- Musannaf, 1/317. Bkz. 938. haber. Krş. 933. haber.

951. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Muhammed İbnu'l-Fadl, el-Hasan İbnu'l-Hakem'den, (O) el-Hakem'den, (O da) İbrahim'den (naklen), O'nun, (kadın) çocuk emzirirken o kanı gördüğü zaman kadın hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: "O (kan) hayızdır. (Kadın) namazı bırakır".

٩٥٢ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا هُشَيْمٌ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ فِي الْمَرْأَةِ الْحَامِلِ إِذَا ضَرَبَهَا الطَّلُقُ وَرَأَتْ الدَّمَ عَلَى الْوَلَدِ: فَلْتُمْسِكْ عَنِ الصَّلَاةِ. وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: تُصَلِّي مَا لَمْ تَضَعِ.

952. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Hüseyim rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan, O'nun; (kadına) doğum sancısı vurduğu ve çocuğun (doğumunda görülen) o kanı gördüğü zaman hamile kadın hakkında; "artık o (kendini) namazdan alıkoysun" dediğini rivâyet etti.

Abdullah (ed-Dârimi) ise; "o, (çocuğu) doğurmadıkça namazını kılar" demiştir.

AÇIKLAMA

Doğum zamanlarında görülen kan hakkında mezheblerin görüşleri şöyledir: Malikilere göre, doğumla beraber gelen kan nifâs kanıdır. Doğumdan önce gelen kan ise hayız kanıdır. Şafiîlere göre, çocukla beraber gelen ve doğum sancısından önce çıkan kan, kadın hayızlı ise hayız kanı, hayızlı değilse hastalık kanıdır. Hanefilere göre ise, çocuğun az bir kısmının çıkmasıyla veya ondan önce gelen kan hastalık kanıdır. Kadın, "temiz" hükmündedir. Hanbeliler ise, doğumdan iki veya üç gün önce, doğum sancısı gibi bir belirti ile gelen ve doğumla gelen kan nifâs kanıdır, demişlerdir.

«٩٨»

باب وقت النفساء وما قيل فيه

98. BÂB

LOHUSANIN MÜDDETİ VE BUNUN HAKKINDA
SÖYLENENLER

٩٥٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا أَبُو سُفْيَانَ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، فِي النِّسَاءِ كَطَهْرِ امْرَأَةٍ مِنْ نِسَائِهَا.

953. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Ebû Sufyân, Ma'mer'den, (O da) Katâde'den (naklen), O'nun; (ilk olarak çocuk doğurup da kanı kesilmeyip devam eden) lohusa kadın hakkında, "(onun temizlenmesi), (akrabası olan) kadınlardan bir kadının temizlenmesi gibidir"⁽⁵⁰¹⁾ (dediğini) rivâyet etti.

٩٥٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هُشَيْمٌ^(١)، ثنا يُونُسُ، عَنْ الْحَسَنِ فِي النِّسَاءِ: تُمْسِكُ عَنِ الصَّلَاةِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، فَإِنْ رَأَتْ الطَّهْرَ فَذَاكَ، وَإِنْ لَمْ تَرَ الطَّهْرَ أَمْسَكَتْ عَنِ الصَّلَاةِ أَيَّامًا خَمْسًا، سِتًّا، فَإِنْ طَهَّرْتَ فَذَاكَ، وَإِلَّا أَمْسَكَتْ عَنِ الصَّلَاةِ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْخَمْسِينَ، فَإِنْ طَهَّرْتَ فَذَاكَ، وَإِلَّا فَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ.

954. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Hüseyim rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan, O'nun lohusa kadın hakkında (şöyle dediğini) rivâyet etti: O, kırk gün (kendini) namazdan alıkor. Sonunda eğer temizlendiğini, (yani kanın kesildiğini) görürse ne âlâ! (Lohusalığı bitmiş demektir). Şayet temizlendiğini görmezse, beş-altı gün (daha kendini) namazdan alıkor. Sonunda temizlenirse ne âlâ! Aksi halde o (ilâve günlerle) ellinci gün arasında da (kendini) namazdan alıkor. Sonunda temizlenirse ne âlâ! Aksi halde o müstâhazadır.

501- Musannaf, 1/313.

٩٥٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ
الْحَسَنِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ، أَنَّهُ كَانَ لَا يَقْرُبُ النُّسَاءَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا.
وَقَالَ الْحَسَنُ: النُّسَاءُ خَمْسٌ وَأَرْبَعُونَ إِلَى خَمْسِينَ، فَمَا زَادَ فِيهِ مُسْتَحَاضَةٌ.

955. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Yûnus b. Ubeyd'den, (O) el-Hasan'dan, (O da) Osman b. Ebi'l-Âs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Osman), lohusa (hanımıyla) kırk gün cinsî münâsebet yapmazmış. El-Hasan ise şöyle demiştir: Lohusanın (lohusalık müddeti) kırkbeş (günden) elli güne kadardır. Bundan fazla olan (akıntıda) o, müstehâzadır.⁽⁵⁰²⁾

٩٥٦ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ الْحَسَنِ،
عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ، قَالَ: وَقَّتِ النُّسَاءُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، فَإِنْ طَهُرَتْ وَإِلَّا
فَلَا تُجَاوِزُهُ حَتَّى تَصَلِّيَ.

956. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize İsmail b. Müslim, el-Hasan'dan, (O da) Osman b. Ebi'l-Âs'tan (naklen) haber verdi (ki, Osman) şöyle dedi: Lohusaya (a'zamî) kırk gün müddet tayin edilmiştir. Sonunda şayet o temizlenirse (ne âlâ!) Aksi halde (lohusa), namaz kılmak için o (a'zamî günü) aşmaz.⁽⁵⁰³⁾

٩٥٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ عَطَاءٍ،
قَالَ: إِنْ كَانَ لِلنُّسَاءِ عَادَةٌ، وَإِلَّا جَلَسْتُ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً.

502- Musannaf, 1/313. Bu haber, mürsel (mudelles)tir. Hasan Basrî'nin, Osman b. Ebi'l-As'dan semâ'i yoktur.

503- Bu haber mürsel (mudelles)tir. Haberin merfuû şahidleri için bkz. Dârekutnî, 1/220; Müstedrek, 1/176.

957. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Eş'as'tan, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: Lohusa kadının (önceki doğumlarında ortaya çıkan) bir âdeti varsa, (kanının kesilmemesi halinde, ona göre hareket eder). Aksi halde (yani belli bir âdeti yoksa), kırk gece (gün) oturur, (yani lohusaya haram olan şeyleri yapmaz).

٩٥٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: الْنِّفَاسُ حَيْضٌ.

958. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, İbn Cureyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: Çocuk doğduktan sonra gelen kan (nifâs, lohusalık kanı), hayız kanı gibi)dir.

٩٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَاهَكَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: تَنْتَظِرُ النُّفَسَاءُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ نَحْوَهَا.

959. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Ebû Bişr'den, (O) Yûsuf b. Mâhek'ten, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Lohusa kırk gün veya ona yakın bekler.

AÇIKLAMA

Çocuk doğurması esnasında, bundan biraz önce veya doğumdan sonra kadından gelen kana "nifâs" yani lohusalık kanı denir. Kadından bu kanın gelmesine de "lohusalık hali" denir. Lohusalık kanı gelen bir kadın ("nüfesâ' ") namaz gibi bazı ibadetlerle bazı işleri yapamaz. Bu kanın gelme müddetinin asgarî ve a'zamî müddetleri hak-

kında farklı görüşler vardır. Bu kanın en az gelme müddeti hakkında bir sınır yoktur. Bir an da gelebilir, hiç gelmeyebilir de. Bu durumda kadın, lohusa sayılmaz. Yalnız iddet konusunda Hanefî alimleri lohusalığın asgarî müddeti için bir sınırlama getirmişlerdir. Şöyleki, iddet konusunda lohusalığın asgarî müddeti İmam-ı A'zam'a göre yirmibeş gün, İmam Ebû Yûsuf'a göre onbir gün, İmam Muhammed'e göre ise bir saattir. Lohusalık kanının en uzun gelme müddetine gelince, bu Hanefî ve Hanbelilere göre kırk gün, Şafiî ve Malikilere göre ise altmış gündür. Fakat Şafiîler, lohusalık kanının a'zamî müddetinin ekseriya kırk gün olduğunu söylemişlerdir.

«٩٩»

باب في المرأة الحائض تطلي في ثوبها اذا طهرت

99. BÂB

HAYIZLI KADIN TEMİZLENDİĞİNDE (HAYIZ GÖRÜYÖRKEN
GİYDİĞİ) ELBİSE İLE NAMAZ KILABİLİR (MESELESİ)

HAKKINDA

٩٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا أَبُو خَيْثَمَةَ، ثنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى،
عَنْ أَبِي سَهْلٍ الْبَصْرِيِّ، عَنْ مُسَّةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ النُّفْسَاءُ
تَجْلِسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، أَوْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، وَكَانَتْ إِحْدَانَا
تَطْلِي الْوَرَسَ عَلَى وَجْهِهَا مِنَ الْكَفِّ^(١).

960. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Ebû Hay-
seme rivâyet edip (dedi ki), bize Ali b. Abdila'lâ, Ebû Sehl el-
Basrî'den, (O) Müsse'den, (O da) Ümmü Seleme'den (naklen)
rivâyet etti (ki, Ümmü Seleme) şöyle dedi: Lohusa kadın,

Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında kırk gün -veya kırk gece- oturur, (lohusaya haram olan şeyleri yapmazdı). Bizden biri, yüzüne, (doğum sebebiyle çıkan) lekelerden dolayı, Yemen za'feranı (boyasını) sıvayıp sürerdi.⁽⁵⁰⁴⁾

AÇIKLAMA

Bu hadisin, konulan başlıkla, zahiren, bir alâkası görülmemektedir. Bundan sonraki haberler de, önceki bölümün haberlerinin devamı mâhiyetindedir. Ümmü Seleme'nin hadisinin bu başlık altında zikredilmesinin sebebi şu olabilir: Hadiste geçen "bizden biri" (veya "birimiz = ihdânâ) ifadesi, Hz. Peygamber'in hanımlarından birinin lohusalığının sözkonusu olduğunu düşündürmektedir. Bu hadisin diğer bir rivâyetinde;⁽⁵⁰⁵⁾ "Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- kadınlarından" olan lohusa bir kadından bahsedilmesi bu düşünceyi te'yîd eder. Bu ise bir müşkillik arzeder. Çünkü Hz. Peygamber'in hanımlarından sadece Hz. Hatice'nin çocuğu olmuştur. O da, Hz. Peygamber'in, Hz. Ümmü Seleme ile evlenmesinden ve hicretten önce vefat etmişti. İşte bu hadisin metnindeki bu müşkillikten dolayı, Dârimi, bu hadisin "asl"ının, Ümmü Seleme'nin, yukarıdaki başlıkla doğrudan alâkası olan diğer bir hadisi⁽⁵⁰⁶⁾ olduğunu ima etmiş olabilir. Hz. Ümmü Seleme, bu hadisinde, hayız görürlerken giydikleri elbise ile, hayızdan sonra, eğer elbiseye kan bulaşmışsa sadece bulaşan yeri yıkayarak, bulaşmamışsa hiçbir şey yapmayarak namaz kıldıklarını anlatır. Fakat bu rivâyet, senedindeki meçhûl (müphem) bir râvi sebebiyle munkatı'dır. Bundan dolayı Dârimi, onun yerine, muttasıl olan yukarıdaki rivâyeti vererek, başlıkla ona işaret etmiştir, denilebilir. Hayızla alâkalı bir başlığın, nifâs bölümleri arasında zikredilmesi ise, her iki halin, hemen hemen aynı hükümlere tâbi olmasındandır. Allahu a'lem.

504- Ebû Dâvûd, Tahâret, 121 (1/83); Tirmizi, Tahâret, 105 (1/256); İbn Mâce, Tahâret, 128 (1/213); Musned, 6/300, 303, 309-310; Dârekutni, 1/222; Müstedrek, 1/175.

505- Ebû Dâvûd, Tahâret, 121 (1/84).

506- Ebû Dâvûd, Tahâret, 132 (1/99).

٩٦١ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ امْرَأَةٍ لِعَمْرِ بْنِ عَمْرٍو، نَفَسَتْ فَجَاءَتْ بَعْدَمَا مَضَتْ عِشْرُونَ لَيْلَةً فَدَخَلَتْ فِي لِحَافِهِ، فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ؟ قَالَتْ: أَنَا فُلَانَةُ إِنِّي قَدْ طَهَرْتُ، فَرَكَّضَهَا بِرَجْلِهِ فَقَالَ: لَا تَغْرِبِي عَن دِينِي، حَتَّى تَمْضِيَ أَرْبَعُونَ لَيْلَةً.

961. Bize Sa'îd b. Âmir, Hişâm'dan, (O) Hâlid'den, (O) Muâviye b. Kurre'den, (O da) Âiz b. Amr'ın bir karısından (naklen) haber verdi, (ki, Âiz'in bu karısı) lohusa olmuş, sonra yirmi gece geçince gelip O'nun (yani Âiz'in) yorganının içine girmiş. Bunun üzerine O; "kim bu?" demiş. O da; "ben, falancayım. Ben, muhakkak ki temizlendim, (lohusalık kanım kesildi)" demiş. O zaman (Âiz) onu ayağıyla tepmiş ve şöyle demiş: "Kırk gece geçinceye kadar beni, dinimde gaflete düşürmel!"

٩٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ مَاهَكٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: النَّفْسَاءُ تَنْتَظِرُ نَحْوًا مِنْ أَرْبَعِينَ يَوْمًا.

962. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Ebû Bişr'den, (O) Yûsuf b. Mâhek'ten, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: "Lohusa kadın kırk gün kadar bekler."

٩٦٣ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، نَحْوَهُ.

963. Bize Amr b. Avn, kendi senediyle, Abdullah b. Abbâs'dan (naklen) onun (yani bir önceki haberin) benzerini haber verdi.

٩٦٤ - أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ الْحَسَنَ قَالَ فِي النَّفْسَاءِ الَّتِي تَرَى الدَّمَ: تَرَبَّصْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ تَصَلِّي. وَقَالَ الشَّعْبِيُّ: شَهْرَيْنِ، ثُمَّ هِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ.

964. Bize Mûsa b. Hâlid haber verip (dedi ki), bize Mu'temir, babasından (naklen) rivâyet etti ki, el-Hasan, o kanı gören lohusa hakkında şöyle dedi: "O, kırk gece bekler, sonra namazını kılar." Eş-Şa'bî ise; "iki ay (bekler). Sonra (yani daha uzun süre akarsa) o, müstehâza mesâbesindedir" demiştir.

٩٦٥ - أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْأَفْطُسُ، قَالَ: سَمِعْتُ الْعَلَاءَ بْنَ الْحَارِثِ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: الْمَرْأَةُ تَنْتَظِرُ مِنَ الْغَلَامِ ثَلَاثِينَ يَوْمًا، وَمِنَ الْجَارِيَةِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا - يَعْنِي: النَّفْسَاءَ. قَالَ مَرْوَانُ: هُوَ قَوْلُ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، وَقَالَ الْأَوْزَاعِيُّ: هُمَا سَوَاءٌ.

965. Bize Mervân b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Şu'ayb rivâyet edip (dedi ki), bize İbrahim b. Süleyman el-Aftus rivâyet edip dedi ki, ben el-Alâ' İbnu'l-Hâris'i, Mekhûl'den, O'nun şöyle dediğini (naklederken) işittim: "Kadın -yani lohusa kadın-, oğlan çocuktan dolayı otuz gün, kız çocuktan dolayı ise kırk gün bekler." Mervân; "bu, Sa'îd b. Abdilazîz'in görüşüdür" demiş; el-Evzâ'î ise; "o ikisi (yani oğlan ve kız), birdir, (lohusalık müddetleri eşittir)" demiştir.

٩٦٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَاشِيُّ، ثنا وَهَيْبٌ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: إِذَا رَأَتْ الدَّمَ عِنْدَ الطَّلُقِ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ، فَهُوَ مِنَ النَّفْسَاءِ.

966. Bize Muhammed b. Abdillâh er-Rekâşî haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivâyet edip (dedi ki), bana Yûnus, el-

Hasan'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: "(Lohusa kadının) o kanı doğum sancısı esnasında bir veya iki gün gördüğü zaman, artık bu (kan) lohusalıktandır."

٩٦٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ وَهِيَ تُطَلِّقُ؟ قَالَ: تَصْنَعُ مَا تَصْنَعُ الْمُسْتَحَاضَةُ.

967. Bize Abdullah b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Abdullah İbnu'l-Mübârek, İbn Cüreyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen), O'nun, doğum sancısı çekiyorken o kanı gören hamile hakkında; "o, müstehâzanın yaptığını yapar" dediğini rivâyet etti.

«۱۰۰»

باب المرأة تجنب ثم تحيض

100. BÂB

KADIN (ÖNCE) CÜNÜB, SONRA DA HAYIZ OLABİLİR?

٩٦٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِي الْمَرْأَةِ تُجَنِّبُ ثُمَّ تَحِيضُ؟ قَالَ: تَغْتَسِلُ.

968. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen), O'nun, cünüb olan, sonra da hayız olan kadın hakkında; "o, gusül yapar" dediğini rivâyet etti.⁽⁵⁰⁷⁾

507- İbn Ebî Şeybe, 1/77; Musannaf, 1/275.

٩٦٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ
الْحَسَنِ، مِثْلَهُ.

969. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Hişâm'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen), onun (yani bir önceki haberin) aynısını rivâyet etti.⁽⁵⁰⁸⁾

٩٧٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ الْمُسَيْبِ،
عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: الْحَيْضُ أَكْبَرُ.

970. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, el-Alâ' İbnu'l-Müseyyeb'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Atâ'); "hayız, (cünüblükten) daha büyük (bir abdestsizlik halidir) demiştir.⁽⁵⁰⁹⁾

٩٧١ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ:
فِي رَجُلٍ غَشِيَ امْرَأَتَهُ فَحَاضَتْ؟ فَقَالَ: تَغْتَسِلُ أَحَبُّ إِلَيَّ.

971. Bize Sa'îd b. Âmir, Şu'be'den, (O) Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki, O'na; karısıyla cinsî münâsebet yaptıktan sonra (karısı) hayız olan bir adamın (bu karısı) hakkında (sorulmuş da O); "onun gusül yapması bana daha iyi görünüyor" demiş.

٩٧٢ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ عَطَاءٍ وَالتَّحِييِ،
قَالَا: لَتَغْتَسِلَ مِنَ الْجَنَابَةِ.

508- Musannaf, 1/275, 335.

509- Musannaf, 1/275, 335; İbn Ebi Şeybe, 1/77.

972. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Haccâc'dan, (O da) Atâ' ve en-Neha'î'den (naklen) onların; (Cünüb iken hayız olan kadın) cünüblükten dolayı gusül yapsın" dediklerini rivâyet etti.

٩٧٣ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ عَامِرِ الْأَخْوَلِ، عَنِ الْحَسَنِ،
مِثْلَ ذَلِكَ.

973. Bize Haccâc, Hammâd'dan, (O) Âmir el-Ahvel'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) bunun, (yani bir önceki haberin) aynısını rivâyet etti.

٩٧٤ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا الْعَلَاءُ
ابْنُ الْمُسَيَّبِ، قَالَ: سُئِلَ عَنْهَا حَمَّادٌ؟ فَقَالَ: قَالَ إِبْرَاهِيمُ: تَغْتَسِلُ.

974. Bize el-Mu'alla b. Esed haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid b. Ziyâd rivâyet edip (dedi ki), bize el-Alâ' İbnu'l-Müseyyeb rivâyet edip dedi ki; (cünüb iken hayız olan kadının durumu) Hammâd'a sorulmuş, O da, İbrahim dedi ki; "o, gusül yapar" demişti.

٩٧٥ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، عَنْ فَضِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ،
عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: تَغْتَسِلُ.

975. Bize İbrahim b. Mûsa, Fudayl'dan, (O) Muhammed b. Sâlim'den, (O da) eş-Şa'bî'den (naklen) rivâyet etti (ki, eş-Şa'bî) şöyle dedi:

"O (cünüb iken hayız olan kadın) gusül yapar."

AÇIKLAMA

Bu bölümde haberleri zikredilen alimler, cünüb iken hayız olan bir kadının, cünüblükten dolayı gusül yapması görüşünü belirtmişlerdir. Hanefi Mezhebine göre ise, böyle bir kadın, cünüblükten dolayı hemen gusül yapabileceği gibi, gusül yapmayı, hayızının bitimine de bırakabilir. Bu, onun isteğine bırakılmıştır.

«۱۰۱»

باب الحائض توطأ عند وقت الصلاة**101. BÂB****HAYIZ OLAN KADIN NAMAZ VAKTİNDE ABDEST ALIR**

۹۷۶ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَكَمَ بْنَ عُتَيْبَةَ يَقُولُ: كَانَ يُعْجِبُهُمْ فِي الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ أَنْ تَتَوَضَّأَ وَضُوءَهَا لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ تُسَبِّحَ اللَّهَ وَتُكَبِّرَهُ فِي وَقْتِ الصَّلَاةِ.

976. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Eyyûb rivâyet edip dedi ki, ben el-Hakem b. Uteybe'yi şöyle derken işittim: Hayızlı kadının namaz vaktinde abdest alıp Allah'ı tesbîh ve tekbir etmesi, (Allah'ın yüce ve noksan sıfatlardan münezzeh olduğunu söylemesi ve O'nu ululaması; "Sübhânallah" ve "Allahu Ekber" demesi), onların (yani bazı Tâbiûn alimlerinin) hoşuna giderdi.

۹۷۷ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّمِيمِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي قِلَابَةَ: الْحَائِضُ تَتَوَضَّأُ عِنْدَ وَقْتِ كُلِّ صَلَاةٍ وَتَذْكُرُ اللَّهَ؟ فَقَالَ: مَا وَجَدْتُ لِهَذَا أَصْلًا.

977. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Süleyman et-Teymi'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Ebû Kılâbe'ye: "Hayızlı kadın, her namaz vaktinde abdest alıp Allah'ı zikreder mi?" diye sormuştum da O şöyle cevap vermişti: "Bunun için hiçbir asıl, (temel, dayanak) bulamadım."

٩٧٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، قَالَ: حَدَّثَنِي خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ الصَّدْفِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ، أَنَّهُ كَانَ يَأْمُرُ الْمَرْأَةَ الْحَائِضَ عِنْدَ أَوَّلِ الصَّلَاةِ أَنْ تَوَضَّأَ وَتَجْلِسَ بِفِنَاءِ مَسْجِدِهَا فَتَذْكُرَ اللَّهَ وَتُسَبِّحَ.

978. Bize Abdullah b. Yezîd haber verip (dedi ki), bize Sa'îd b. Ebî Eyyûb rivâyet edip dedi ki, bana Hâlid b. Yezîd es-Sadeî, babasından, (O da) Ukbe b. Âmir el-Cühenî'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Ukbe), hayızlı kadına namaz vakitlerinde abdest almasını ve (evindeki) namazgâhının önüne oturup Allah'ı zikir ve tesbih etmesini emrederdi.

٩٧٩ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ أَتَقْرَأُ؟ قَالَ: لَا إِلَّا طَرَفَ آيَةٍ، وَلَكِنْ تَوَضَّأَ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، ثُمَّ تَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ، وَتُسَبِّحُ وَتُكَبِّرُ وَتَدْعُو اللَّهَ.

979. Bize Ya'la rivâyet edip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan (naklen) O'nun, hayızlı kadın hakkındaki, "o, (Kur'an) okuyabilir mi?" (sorusuna) şöyle cevap verdiğini rivâyet etti: "Hayır. O, sadece âyetin bir parçasını (okuyabilir). Fakat her namazda abdest alır, sonra kibleye döner ve Allah'ı tesbih ve tekbir edebilir; (Sübhânallah ve Allahu Ekber, diyebilir), O'na yalvarıp yakarabilir."

(510)

٩٨٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حَمَزَةُ، ثنا الشَّيْبَانِيُّ - وَهُوَ يَخْبِي
ابْنُ أَبِي عَمْرٍو مِنْ أَهْلِ الرَّمْلَةِ -، حَدَّثَنَا مَكْحُولٌ، قَالَ: تَوَمَّرُ الْحَائِضُ تَتَوَضَّأُ
عِنْدَ مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ، وَتَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَتَذْكُرُ اللَّهَ.

980. Bize Muhammed b. Yezîd haber verip (dedi ki), bize Hamza rivâyet edip (dedi ki), bize eş-Şeybânî -ki O, Remle ahalisinden Yahya b. Ebî Amr'dır- rivâyet edip (dedi ki), bize Mekhûl rivâyet edip dedi ki, hayızlı kadına, namaz vakitlerinde abdest alması ve kıbleye dönüp Allah'ı zikretmesi emredilir.

«١٠٢»

باب في الحائض تقضي الصوم ولا تقضي الصلاة

102. BÂB

"HAYIZLI KADIN, NAMAZI KAZÂ ETMEDİĞİ HALDE ORUCU
KAZÂ EDER" (MESELESİ) HAKKINDA

٩٨١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ
إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: إِذَا سَمِعَ الْحَائِضُ وَالْجُنُبُ السَّجْدَةَ يَغْتَسِلُ الْجُنُبُ وَيَسْجُدُ،
وَلَا تَقْضِي الْحَائِضُ، لِأَنَّهَا لَا تُصَلِّي.

981. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Hayızlı kadın ve cünüb kimse secde (âyetini) işittikleri zaman, cünüb kimse gusûl yapar ve secde eder. Hayızlı kadın ise (bu secdeyi, temizlenince) kazâ etmez. Çünkü o, (hayızlı iken) namaz kılmaz.⁽⁵¹¹⁾

511- Musannaf, 1/321.

٩٨٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ
إِبْرَاهِيمَ، فِي الْحَائِضِ تَسْمَعُ السَّجْدَةَ؟ قَالَ: لَا تَقْضِي.

982. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen), O'nun, secde (âyetini) işiten hayızlı kadın hakkında; "o, (temizlenince, bu secdeyi) kazâ etmez" dediğini rivâyet etti.

٩٨٣ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، وَجَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي
مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَيْسَ عَلَيْهَا شَيْءٌ.

983. Bize Sa'îd b. Âmir ve Ca'fer b. Avn, Sa'îd'den, (O) Ebû Ma'ser'den, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi (ki, İbrahim) şöyle dedi: (Hayızlı iken secde âyetini işiten kadına) hiçbir şey gerekmez.

٩٨٤ - أَخْبَرَنَا يَغْلَى، ثنا عُيَيْدَةُ بْنُ مُعْتَبٍ^(١)، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ،
عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنَّا نَحِيضُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَمَا يَأْمُرُ امْرَأَةً مِنَّا بِرَدِّ
الصَّلَاةِ^(٢).

984. Bize Ya'la haber verip (dedi ki), bize Ubeyde b. Muattib, İbrahim'den, (O) el-Esved'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz Âişe) şöyle dedi: Biz, Rasûlullah'ın -salallahu aleyhi ve sellem- yanında hayız olurduk da O, bizden hiçbir kadına namazı iade (kazâ) etmesini emretmezdi.⁽⁵¹²⁾

512- Musannaf, 1/332; Tirmizi, Savm, 68 (3/154-155). Bkz. 980., 991., 993. hadisler.

٩٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ مُعَاذَةَ، أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ عَائِشَةَ: أَتَقْضِي إِحْدَانَا صَلَاةَ أَيَّامِ حَيْضِهَا؟ فَقَالَتْ: أَحَرُورِيَّةٌ أَنْتِ؟ قَدْ كَانَتْ إِحْدَانَا تَحِيضُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَا تُؤْمَرُ بِقَضَائِهِ^(١).

985. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Eyyûb'dan, (O) Ebû Kılâbe'den, (O da) Muâze'den (naklen) rivâyet etti ki, bir kadın Hz. Âişe'ye; "bizden biri, hayız günlerinin namazını kazâ eder mi?" diye sormuştu da O şöyle demişti: "Harûriyye misin sen? Muhakkak ki, bizden biri Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında hayız olurdu da, (ona, namazı) kazâ etmesi emredilmezdi."⁽⁵¹³⁾

ACIKLAMA

Kadının hayız halinde namaz kılması, oruç tutması haramdır. Yüce Allah'ın mânevî huzûruna çıkmak için maddî ve mânevî temizlik şarttır. Hayız halinde kan kaybeden ve huzursuzluk içinde olan kadının oruç tutmasının zor olacağı da, oruç yasağının bir hikmeti olmalıdır. Kadın bu halinde kılamadığı namazlarını, sonradan temizlenince de kazâ etmez. Çünkü namazın kazâsı, onun günde beş defa tekerrür etmesi, kadınların da ekseriya her ay hayız olmaları sebebiyle, kadını zorluğa, meşakkate sevkeder. Belki bu, onu, zamanla ibâdetten de soğutur. Halbuki Allah, dinde hiçbir güçlük yüklememiştir. O, kolaylığı ister, zorluğu istemez. Hayız halinde tutulamayan oruçlar ise, sonradan kazâ edilirler. Çünkü oruç, senede bir ay tutulmaktadır. Bundan dolayı, onun kazâ edilmesi zor olmaz.

Namaz kılamayan, oruç tutamayan, Kur'an okuyamayan hayızlı

513- Buhari, Hayz, 20 (1/83); Müslim, Hayz, 67-69 (1/265); Ebû Dâvûd, Tahâret, 105 (1/68-69) Nesâî, Hayz, 16 (1/157), Sıyâm, 64 (4/162); Tirmizi, Tahâret, 97 (1/234-235); Ibn Mâce, Tahâret, 119 (1/207); Musned, 6/143, 231-232; Musannaf, 1/331-332. Bkz. 984. hadis.

kadın, bu halinde Allah'ı zikir ve tesbih edebilir, O'na tazarru ve niyazda bulunabilir. Bunda hiçbir mahzur yoktur. Bilâkis hayızlı kadının, her namaz vaktinde abdest alıp, namazın kılınacağı kadar bir zaman zikir ve tesbihte bulunması müstehabdır. O, böylece hem ibadetten uzaklaşmamış olur, hem de, hayız halinin menfî havasından kurtulup huzur bulur.

Kadının, hayızlı iken kılamadığı namazları kazâ etmeyeceği, Sünnet'le sabittir. Bütün müslümanlar da bu Sünnet hükmünde ittifak etmişlerdir. Sadece bir grup Harici, bu namazların kazâ edilmelerinin vâcib olduğunu söylemiştir. Hariciler, Kur'an'a ilâve hüküm getiren hadisleri kabul etmeme görüşündedirler. Onlar, Sünnet'le sâbit olan hayızlının namazı kazâ etmeyeceği hükmünü, herhalde bu görüşlerinden hareketle benimsememişlerdir. Hz. Âişe; "Harûriyye misin sen?" demekle Haricilerin bu görüşüne işaret etmek istemiştir. Haricilere "Harûriler" de denmiştir. Bu isim onlara, ilk olarak, Kûfe'ye iki mil mesâfedeki Harûra köyünde toplanıp gruplaştıkları için verilmişti.

Yukarıdaki hadiste Hz. Âişe'ye soru soran kadın, hadisin Müslim'deki bir rivâyetinden anlaşıldığına göre, hadisi rivâyet eden Muâze'dir.

٩٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ يَزِيدَ الرَّشَكِ، عَنْ مُعَاذَةَ.
قَالَ أَبُو التُّعْمَانِ: كَانَ حَمَّادٌ فَرَّقَ حَدِيثَ أَيُّوبَ فَجَاءَ بِهَذَا

986. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Yezîd er-Rişk'ten, (O da) Muâze'den (naklen) rivâyet etti.⁽⁵¹⁴⁾... Ebu'n-Nu'mân dedi ki, sanki Hammâd, Eyyûb'un (bir önceki) rivâyetini ayırmış, (yani onu ayrı bir hadis kabul etmiş) de sonra bu (rivâyeti) getirmiş.

٩٨٧ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ: إِذَا سَمِعْتَ الْحَائِضُ فَلَا تَسْجُدُ.

514- Müslim, Hayz, 67 (1/265). Bkz. 984. ve 993. hadisler.

987. Bize Amr b. Avn, Hâlid b. Abdillâh'tan, (O) Atâ' İbnu's-Sâib'den, (O da) Âmir'den (naklen) haber verdi (ki, Âmir) şöyle dedi: Hayızlı kadın (secde âyetini) işittiğinde secde etmez (etmesin).

٩٨٨ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ خَالِدِ الْحَدَّاءِ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، قَالَ: لَا تَسْجُدُ الْمَرْأَةُ الْحَائِضُ إِذَا سَمِعَتِ السَّجْدَةَ.

988. Bize Amr b. Avn, Hâlid b. Abdillâh'tan, (O) Hâlid el-Hazzâ'dan, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) haber verdi (ki, Ebû Kılâbe) şöyle dedi: Hayızlı kadın, secde (âyetini) işittiği zaman secde etmez, (etmesin).

٩٨٩ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عُيَيْدٍ اللَّهِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ لِلْحَائِضِ أَنْ تَسْجُدَ إِذَا سَمِعَتِ السَّجْدَةَ.

989. Bize Amr b. Avn, Hâlid'den, (O) el-Hasan b. Ubeydillâh'tan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi ki, O (yani İbrahim), hayızlı kadının, secde (âyetini) işittiği zaman secde etmesini kerih görürdü.

AÇIKLAMA

Kur'an'ın bazı âyetlerini⁽⁵¹⁵⁾ okumak veya işitmekten dolayı secde yapılır ki, buna "tilâvet secdesi" adı verilir. Bu secdenin şartları, sebepleri ve nasıl yapılacağı konularında mezheblerin farklı görüşleri vardır. Tilâvet secdesi, Hanefî Mezhebine göre vâcip, diğer üç mezhebe göre ise Sünnet'tir. Bu secdenin şartlarından biri "tahâret"tir.

515- Secde âyetlerinin sayısı, bazı âyetler farklı olmakla beraber, Hanefî, Şafî ve Hanbelî mezhebine göre ondört, Maliki mezhebine göre ise onbirdir.

Bu sebeple hayızlı kadın tilâvet secdesi yapamaz. O, hayızlı iken yapamadığı tilâvet secdesini, sonra da kazâ etmez.

٩٩٠ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَوْنٍ، عَنْ أَبِي غَالِبٍ عَجَلَانَ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ النِّسَاءِ وَالْحَائِضِ هَلْ هُنَّ تَقْضِيَانِ الصَّلَاةَ إِذَا تَطَهَّرْنَ؟ قَالَ: هُوَذَا أَزْوَاجُ النَّبِيِّ ﷺ فَلَوْ فَعَلْنَ ذَلِكَ أَمَرْنَا نِسَاءَنَا بِذَلِكَ.

990. Bize Ya'lâ, Muhammed b. Avn'dan, (O da) Ebû Gâlib Aclân'dan (naklen) haber verdi (ki, Ebû Gâlib) şöyle dedi: İbn Abbâs'a, lohusa ve hayızlı kadını, temizlendikleri zaman namazları kazâ ederler mi, diye sordum. O da şu cevabı verdi: İşte şunlar Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hanımları. Şayet bunu yapсалardı, biz de kadınlarımıza bunu emrederdik.

٩٩١ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أَنَا خَالِدٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَتَتْ امْرَأَةً إِلَى عَائِشَةَ فَقَالَتْ: أَقْضِي مَا تَرَكْتُ مِنْ صَلَاتِي فِي الْحَيْضِ عِنْدَ الطَّهْرِ؟ فَقَالَتْ عَائِشَةُ: أَحْرُورِيهِ أَنْتِ؟ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانَتْ إِخْدَانًا تَحِيضُ وَتَطْهَرُ فَلَا يَأْمُرُنَا بِالْقَضَاءِ⁽⁵¹⁶⁾.

991. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hâlid, Leys'ten, (O) Abdurrahman İbnu'l-Kâsım'dan, (O da) babasından (naklen) haber verdi (ki, Abdurrahman'ın babası) şöyle dedi: Bir kadın Hz. Âişe'ye gelmiş ve, "hayızda kılamadığım namazlarımı, temizlik (halinde) kazâ edecek miyim?" demişti de Hz. Âişe şöyle karşılık vermişti: "Harûriyye misin sen? Biz Rasûlullah'la -sallallahu aleyhi ve sellem- beraberdik. Bizden biri hayız olur, temizlenirdi de, O, bize (namazları) kazâ etmeyi emretmezdi."⁽⁵¹⁶⁾

٩٩٢ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ،
قَالَ: قُلْتُ لِفَاطِمَةَ - يَعْنِي بِنْتَ عَلِيٍّ -: أَتَقْضِينَ الصَّلَاةَ أَيَّامَ حَيْضِكَ؟ قَالَتْ:
لَا.

992. Bize İshak b. İsa haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Kesîr b. İsmâ'il'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Fâtıma'ya -yani bint Ali'ye-; "hayız günlerindeki (kılamadığın) namazları kazâ eder misin?" demiştim. O da, "hayır" demişti.

٩٩٣ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ يَزِيدَ الرَّشَكِ، قَالَ:
سَمِعْتُ مُعَاذَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، سَأَلَتْهَا امْرَأَةً أَتَقْضِي الْحَائِضُ الصَّلَاةَ؟ قَالَتْ:
أَحْرُورِيَّةٌ أَنْتِ؟ قَدْ حِضْنَ نِسَاءُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَمَرَهُنَّ [أَنْ] يَجْزِينَ. قَالَ عَبْدُ
اللَّهِ: مَعْنَاهُ أَنَّهُنَّ لَا يَقْضِينَ^(٥١٧).

993. Bize Sa'id İbnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Yezîd er-Rişk'ten, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Muâze'yi, Hz. Âişe'den (şöyle rivâyet ederken) işittim: Bir kadın ona (yani Hz. Âişe'ye); "hayızlı kadın, (hayız halinde kılamadığı) namazları kazâ eder mi?" diye sormuş, O da şöyle cevap vermişti: "Harûriyye misin sen? Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- kadınları hayız olmuşlardı da O, onlara (namazları) kazâ etmelerini emretmiş miydi?"⁽⁵¹⁷⁾

Abdullah (ed-Dârimi) dedi ki: Bunun mânâsı, "onlar (namazları) kazâ etmezler" demektir.

«١٠٣»

بَابُ الْحَائِضِ تَذَكُّرَ اللَّهِ وَلَا تَقْرَأَ الْقُرْآنَ

103. BÂB

HAYIZLI KADIN KUR'AN'I OKUYAMADIĞI HALDE
ALLAH'I ZİKREDEBİLİR

٩٩٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ
إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْحَائِضُ وَالْجُنُبُ يَذْكُرَانِ اللَّهَ وَيُسَمِّيَانِ

994. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, ibrahim) şöyle dedi: Hayızlı kadın ve cünüb kimse, Allah'ı zikredebilir ve besmele çekebilir.⁽⁵¹⁸⁾

٩٩٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: بَلَغَنِي عَنْ
إِبْرَاهِيمَ وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ أَنَّهُمَا قَالَا: لَا يَقْرَأُ الْجُنُبُ وَالْحَائِضُ آيَةَ تَامَّةً، يَقْرَأُ
الْحَرْفَ.

995. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân rivâyet edip dedi ki, bana İbrahim ve Sa'îd b. Cübeyr'den, onların şöyle dedikleri (haberi) ulaştı: Cünüb kimse ve hayızlı kadın tam bir âyet okuyamaz. Onlar (âyetin) bir tarafını okuyabilirler.

٩٩٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْبَزَّازُ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ فَرَّاسٍ، عَنْ
عَامِرٍ: الْجُنُبُ وَالْحَائِضُ لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

996. Bize Muhammed b. Yezîd el-Bezzâr haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Firâs'tan, (O da) Âmir'den (naklen), O'nun, "cünüb kimse ve hayızlı kadın, Kur'an'ı okuyamazlar" (dediğini) rivâyet etti.

٩٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، ثنا الْحَكَمُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ:
كَانَ عُمَرُ يَكْرَهُ أَوْ يَنْهَى أَنْ يَقْرَأَ الْجُنُبُ. قَالَ شُعْبَةُ: وَجَدْتُ فِي
الْكِتَابِ: وَالْحَائِضُ.

997. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bize el-Hakem, İbrahim'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Hz. Ömer, cünüb kimsenin (Kur'an) okumasını kerih görürmüş -veya menedermiş-. Şu'be dedi ki, kitabımda "ve hayızlı kadının (Kur'an okumasını kerih görürmüş)" (ilâvesini) buldum. (Yani bu ilâve ezberimde yoktur).

٩٩٨ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ هِشَامِ الدَّسْتَوَائِيِّ، عَنْ حَمَّادٍ،
عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَرْبَعَةٌ لَا يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ: عِنْدَ الْخَلَاءِ، وَفِي الْحَمَامِ،
وَالْجُنُبِ وَالْحَائِضِ، إِلَّا الْآيَةَ وَنَحْوَهَا لِلْجُنُبِ وَالْحَائِضِ.

998. Bize Yezîd b. Harûn, Hişâm ed-Destüvâ'i'den, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi (ki, İbrahim) şöyle dedi: Dört kimse var ki, onlar Kur'an'ı okuyamazlar: Helâda (olan kimse), hamamda (olan kimse), cünüb kimse ve hayızlı kadın. Cünüb kimse ve hayızlı kadının sadece bir âyet ve onun gibisini (okuması caizdir).

٩٩٩ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ، عَنْ حَجَّاجٍ،
عَنْ عَطَاءٍ وَحَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالُوا: الْحَائِضُ وَالْجُنُبُ
يَسْتَفْتِحُونَ الْآيَةَ وَلَا يُتِمُّونَ آخِرَهَا.

999. Bize Abdullah b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Ebu Hâlid el-Ahmer, Haccâc'dan, (O da) Atâ'dan, Hammâd ise İbrahim ve Sa'îd b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet ettiler (ki Atâ', İbrahim ve Sa'îd) şöyle dediler: Hayızlı kadın ve cünüb kimse bir âyeti, sonunu tamamlamayarak (okumaya) başlayabilirler.

١٠٠٠ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجٌ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمِ الْأَخْوَلِ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ: فِي الْحَائِضِ؟ قَالَ: لَا تَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

1000. Bize Haccâc, Hammâd b. Selem'den, (O) Âsım el-Ahvel'den, (O da) Ebu'l-Âliye'den (naklen) haber verdi (ki, Ebu'l-Âliye), hayızlı kadın hakkında; "o, Kur'an'ı okuyamaz" dedi.

١٠٠١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، وَأَبُو نَعِيمٍ، قَالَا: أَنَا السَّائِبُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، أَنَّ عَائِشَةَ كَانَتْ تَرْقِي أَسْمَاءَ وَهِيَ عَارِكَةٌ^(١).

1001. Bize Ubeydullah b. Mûsa ve Ebu Nu'aym haber verdi. (Onlar dediler ki), bize es-Sâib b. Ömer, İbn Ebî Muleyke'den (naklen) haber verdi ki, Hz. Âişe hayızlı iken Esmâ'ya rukye yaptırdı.

AÇIKLAMA

"Rukye"; okuyarak, okuyup üfleyerek tedâvi etmek demektir. İçinde sihir ve şirk unsurları, kötülük ve Şeytanlıklar bulunmayan, aksine bunlardan korunmak ve kurtulmak, bir hastalıktan şifa bulmak için, samimiyetle ve inançla Allah'tan yardım ve şifa dileme kabiliyetinden olan bir rukye yapmak ve yaptırmak caizdir, buna müsaade edilmiştir. Bununla beraber, böyle bir rukyeyi insanın bizzat kendisinin yapması, araya başkasını sokmadan, Allah'tan kendisinin

yardım ve şifa talebinde bulunması daha iyidir. Rukye, bir mânevî (rûhî) tedâvî usûlüdür. Rûhî hastalıklarla rûhî ve maddî kökenli hastalıkların tedâvisinde böyle bir usûl kullanmak meşrû'dur. Fakat, bütün tedâvilerde olduğu gibi, bu tedâvî usûlünde de, şifâ, usûl ve vasıttan değil, sadece Allah'tan beklenmelidir. Rukye ile tedâvîde, bir âyet veya me'sûr bir dua, te'siri Allah'tan beklenerek, ihlâsla ve inançla okunur. Gerek Kur'an-ı Kerim'de, gerekse hadis-i şeriflerde birçok dua öğretilmektedir. Bir de, sihir mânâsı ve şirk ihtimali bulunan, ne oldukları belirsiz, Şeytani rukyeler vardır ki, dinimizde bunlar kesinlikle yasaklanmıştır.⁽⁵¹⁹⁾

Yukarıdaki haberde Hz. Âişe'nin rukyede ne okuduğu açıklanmamıştır. O, ya dua niyetiyle bir âyet, veya Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- öğrenmiş olduğu bir dua okumuş olmalıdır. Bu da, hayızlı bir kadının bunları okumasının caiz olduğunu gösterir.

۱۰۰۲ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمٌ، ثنا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، قَالَ: الْجُنُبُ يَذْكُرُ اسْمَ

اللَّهِ.

1002. Bize Müslim haber verip (dedi ki), bize Hişâm rivâyet edip (dedi ki), bize Katâde rivâyet edip dedi ki; cünüb kimse, Allah'ın adını zikredebilir.

۱۰۰۳ - أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ سَيَّارٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: لَا يَقْرَأُ الْجُنُبُ وَلَا الْحَائِضُ وَلَا يَقْرَأُ فِي الْحَمَّامِ، وَحَالَانِ لَا يَذْكُرُ الْعَبْدُ فِيهِمَا اللَّهَ: عِنْدَ الْخَلَاءِ، وَعِنْدَ الْجَمَاعِ، إِلَّا أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا أَتَى أَهْلَهُ بَدَأَ فَسَمَّى اللَّهَ.

1003. Bize Sehl b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize

Şu'be, Seyyâr'dan, (O da) Ebû Vâ'il'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Vâ'il) şöyle dedi: Denilirdi ki, ne cünüb kimse, ne de hayızlı kadın (Kur'an) okuyamaz. (Kur'an), hamamda da okunmaz. İki durum var ki, kul, o (durumlarda) Allah'ın (adını) anmaz: Helâda ve cinsî münâsebette. Şu kadar var ki, adam hanımıyla cinsî münâsebet yapmaya geldiği zaman, başladığında, Allah'ın adını zikreder, (bes-mele çeker).

١٠٠٤ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ تَقْرَأُ؟ قَالَ: لَا إِلَّا طَرَفَ الْآيَةِ.

1004. Bize Ya'la haber verip (dedi ki), bize Abdumelik, Atâ'dan (naklen), O'nun, hayızlı kadın (Kur'an) okuyabilir mi, meselesinde; "hayır. O, sadece âyetin bir parçasını (okuyabilir)" dediğini rivâyet etti.⁽⁵²⁰⁾

١٠٠٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي عَطَّافٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَرْبَعٌ لَا يَحْرُمْنَ عَلَى جُنُبٍ وَلَا حَائِضٍ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ؟

1005. Bize Abdullah b. Sa'îd haber verip (dedi ki), bize Ebû Usâme, el-Cureyrî'den, (O) Ebû Attâftan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Hureyre) şöyle dedi: Dört (cümle var ki, onları söylemek) ne cünüb kimseye, ne de hayızlı kadına haram olmaz: Sübhanallah, Elhamdü lillah, Lâ ilâhe illallah ve Allahu Ekber.

AÇIKLAMA

Yüce Allah'ın mübârek kelâmı olan Kur'an-ı Kerim'e saygı göstermek gerekir. Bunun bir belirtisi olarak abdestsiz iken Kur'an'a do-

kunmak caiz değildir. Bununla beraber, abdestsizlik hali sık teker-rür ettiği için, kolaylık olsun ve Kur'an'dan uzaklaşılmasın diye, abdestsiz olanın, Kur'an'ı, ona dokunmadan, yüzünden veya ezbere okuması caiz görülmüştür. Hayız ve cünüblük ise, hem daha büyük abdestsizlik halleri oldukları, hem de daha az tekerrür ettikleri için, bu hallerde Kur'an okumak haramdır. Cünüb kimse ile hayızlı kadın, sadece bazı durumlarda Kur'an okuyabilirler. Şöyle ki; Hanefi Mezhebine göre söz konusu kimseler sadece, mühim bir işe başlarken, Kur'an'dan bir âyet olan besmeleyi çekebilir, Kur'an'ın diğer âyetlerini ise yalnız dua ve övgü maksadıyla okuyabilirler. Şafiî Mezhebine göre de bu hallerde, tilâvet maksadıyla değil, sadece zikir maksadıyla Kur'an okunabilir. Mâlikî Mezhebine göre ise mezkûr hallerde, sadece düşman vb. bir şeyden korunmak maksadıyla veya Şer'î bir hükme delil getirmek için Kur'an okunabilir. Hanbelilere göre ise mezkur hallerde kısa bir âyetten daha az miktarda Kur'an okumak caiz, bundan fazlasını okumak haramdır. Fakat cünüb ve hayızlı, Kur'an âyetlerinin aynı veya benzeri olan zikir ve dua cümleleri okuyabilir.

«١٠٤»

باب الحائض تسمع السجدة فلا تسجد

104. BÂB

HAYIZLI KADIN SECDE (ÂYETİNİ) İŞİTİR DE
SECDE YAPMAZ

١٠٠٦ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَمِيدٍ، ثنا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ صُبَيْحٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ سُئِلَ: عَنْ الْحَائِضِ تَسْمَعُ السَّجْدَةَ؟ قَالَ: لَا تَسْجُدُ لِأَنَّهَا صَلَاةٌ.

1006. Bize Ahmed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Abdurrahîm b. Süleyman rivâyet edip (dedi ki), bize el-Hasan b.

Ubeydillah, Müslim b. Subeyh'ten, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O'na (yani İbn Abbâs'a), secde (âyetini) işiten hayızlı kadının (durumu) sorulmuş, O da; "o, secde yapar. Çünkü o (yani secde), bir namazdır" cevabını vermişti.

١٠٠٧ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَأَبِي الضُّحَى، قَالَا: لَا تَسْجُدُ.

1007. Bize Ahmed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Hafs b. Gıyâs, el-Hasan b. Ubeydillah'tan, (O da) İbrahim ve Ebu'd-Duha'dan (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim ve Ebu'd-Duha) şöyle dediler: (Hayızlı kadın, secde âyetini işittiği zaman) secde yapmaz.

١٠٠٨ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَا: لَيْسَ عَلَيْهَا ذَاكَ، الصَّلَاةُ أَكْبَرُ مِنْ ذَلِكَ.

1008. Bize Ahmed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize İbn Numeyr, Haccâc'dan, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim ve Sa'îd b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim ve Sa'îd) şöyle dediler: Ona (yani secde âyetini işiten hayızlı kadına) bu (yani tilâvet secdesi) gerekmez. Namaz bu (secdeden) daha büyüktür. (Şu halde hayızlı kadın namaz kılmaz).

١٠٠٩ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: مُنِعَتْ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ: الصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَةُ.

1009. Bize Ahmed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize İbnu'l-Mübârek, İbn Cureyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen)

rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: (Hayızlı kadın) bundan (yani tilâvet secdesinden) daha hayırlı olandan, yani farz namazdan menedilmiştir!⁽⁵²¹⁾

۱۰۱۰ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا غُنْدَرٌ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: لَا تَسْجُدُ.

1010. Bize Ahmed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Gunder, Eş'as'tan (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: (Hayızlı kadın, secde âyetini işittiği zaman) secde yapmaz.

۱۰۱۱ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ، ثنا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فِي الْمَرَأَةِ تَرَى الطَّهَرَ فَتَسْمَعُ السَّجْدَةَ؟ قَالَ: لَا تَسْجُدُ حَتَّى تَغْتَسِلَ.

1011. Bize Ahmed haber verip (dedi ki), bize İbnu'l-Mübârek, Yûnus'tan, (O da) ez-Zühri'den (naklen), onun temizlendiğini (yani hayız kanının kesildiğini) görüp de sonra secde âyetini işiten kadın hakkında; "o, gusül yapmadıkça secde yapmaz, (yapmasın)" dediğini rivâyet etti.

۱۰۱۲ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَيْدٍ سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: سَمِعْتُ ذَرًّا، عَنْ وَائِلِ بْنِ مِهَانَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ لِلنِّسَاءِ: تَصَدَّقْنَ فَإِنَّكُمْ أَكْثَرُ أَهْلِ النَّارِ. فَقَالَتِ امْرَأَةٌ لَيْسَتْ مِنْ أَشْرَافِ النِّسَاءِ لِمَ - أَوْ فِيمَ؟ قَالَ: إِنْ كُنَّ تُكْثِرْنَ اللَّعْنَةَ وَتُكْفِرْنَ الْعَشِيرَ. قَالَ: وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: مَا مِنْ نَاقِصِي الدِّينِ وَالْعَقْلِ أَغْلَبَ لِلرِّجَالِ ذَوِي الْأَمْرِ عَلَى أَمْرِهِمْ مِنَ النِّسَاءِ.

قَالَ رَجُلٌ لِعَبْدِ اللَّهِ: مَا نُقْصَانُ عَقْلُهَا؟ قَالَ: جُعِلَتْ شَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ بِشَهَادَةِ رَجُلٍ. قَالَ: سُئِلَ مَا نُقْصَانُ دِينِهَا؟ قَالَتْ: تَمَكُّتُ كَذَا وَكَذَا مِنْ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لَا تُصَلِّيَ اللَّهُ صَلَاةً.

1012. Bize Ebû Zeyd Sa'îd ibnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem'den rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Ben Zerr'i, Vâ'il b. Muhâne'den, (O) Abdullah'tan, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen, şöyle derken) işittim: (Hz. Peygamber) kadınlara, "*Tasaddukta bulununuz. Çünkü siz, Cehennem ehlinin en çoğunu (teşkil ediyorsunuz)*" buyurmuş. Bunun üzerine, ileri gelen kadınlardan olmayan bir kadın; "niçin veya "neden", yahut "peki neden?" demiş. (O zaman Hz. Peygamber) şöyle buyurmuş: "*Çünkü sizler çok lânet edersiniz, kocaya da nankörlük edersiniz.*"⁽⁵²²⁾

(El-Hakem) dedi ki, Abdullah da şöyle demiş: "Dini ve akıllı noksan olanlardan kadınlar kadar, işlerinde söz sahibi erkeklere galebe edici hiçkimse yoktur." Bunun üzerine bir adam Abdullah'a; "onların akıl noksanlığı nedir?" demiş. O da şöyle cevap vermiş: "İki kadının şahidliği bir erkeğin şahitliğine mukabil kılındı." (El-Hakem) demiş ki, (Abdullah'a), "onların din noksanlığı nedir?" diye de sorulmuş, O da şöyle cevap vermiş: "Onlar (hayız ve nifâs hallerinde) Allah için hiçbir namaz kılmaksızın şu kadar gün ve gece beklerler."⁽⁵²³⁾

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem-, Cehennem ehlinin çoğunun kadınlar olduğunu İsrâ gecesinde müşâhede ettiği, bu sebeple bu haberin, Cehennemin o zamanki durumuyla alâkalı olduğu söylenmiştir. Fakat, dünya şartları dışındaki bir vakıa için, dünyevî zaman sınırlaması yapmak makûl değildir. Bundan dolayı bu haber, bütün zamanlar için geçerli olmalıdır. Her halükârda hadiste Cehennem ehli olan kadınların orada ebedî kalacaklarına dair bir açıklama yoktur. Binaenaleyh onların orada, yapmış oldukları bazı

522- Mustedrek, 2/190, 4/602-603. Bu hadisin sahâbi râvisi, İbn Mes'ûd'dur. Hadisin, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Abbâs'dan gelen şahidleri için bkz. Buhari, İman, 21 (1/13); Müslim, İman, 132 (1/86); Musned, 2/66-67. Bkz. 1661. hadis.

523- Bu hadis, merfû olarak da rivâyet edilmektedir: Buhari, Hayz, 6 (1/78); Ebû Dâvûd, Sünnet, 15 (4/219); Tirmizi, İman, 6 (5/10); İbn Mâce, Fiten, 19 (2/1326); Musned, 2/67.

günâhlardan Cehennem ateşiyle temizlenmek için geçici olarak bulundukları söylenebilir. Nitekim Hz. Peygamber'in, sebep olarak ifade buyurduğu hususlar, ebedi azâbı gerektiren günâhlar değildir. Bu hadiste geçen Cehennemden, sadece "nankörler" in gireceği bir Cehennem de kastedilmiş olabilir. Kadınları bu hale, büyük oranda, onların mizaçları, ruh halleri sürüklemektedir. Onların esas mizacı heyecanlılık ve duygusallıktır. Onlar, genel olarak duygularıyla hareket ederler ve kolay etkilenirler. Tabii olan bu hususiyet onları bazan kötü âkıbetlere düçar edebilmektedir ki, hadiste buna dikkat çekilmektedir. Bu hususiyet iyilik ve güzellik kaynağı da olabilmektedir. Kadınlar bu hususiyetleriyle ki, kocalarına eş, çocuklarına anne olabilmekte ve toplumda kendilerine has yerlerini alabilmektedirler. Denilebilir ki, bir cemiyetin iyi veya kötülüğü en çok kadınlarda tezâhür eder. Bu şöyle de ifade edilebilir: Toplumun iyi veya kötü olmasında kadının, inkâr edilemez büyük rolü vardır. Kolay müteessir olan kadın, kötülüklerden de kolayca etkilenerek cahili toplumu inşa ettiği gibi, iyilikten de aynı şekilde etkilenmek suretiyle İslâmi toplumu da inşa eder. Tarih, bizim için bilhassa İslâm tarihi bunun canlı örnekleriyle doludur. İslâm tarihinde ilk şehid bir kadındır: Ammâr b. Yâsir'in annesi Sümeyye. Son asırlarda da, kadın ifsad edilmeden toplumun ifsad edilemeyeceği anlaşılmış ve yabancılaştırma sürecinde kadına özel bir ağırlık verilmiştir.

Şahidlikte bir erkek yerine iki kadının şahidliğinin kabul edilmesi de kadının mizacı ve İslâm toplumundaki fonksiyonuyla alâkalıdır. Din noksanlığı ise, hayız ve lohusalık hallerinde bazı ibadetleri yapamaması mânâsındadır ki, bu da tabii bir durumdur, bir kınama söz-konusu değildir. Zaten hadisten, "akıl ve din noksanlığı"nın sadece kadınlara mahsus olmadığı da anlaşılmaktadır.

«۱۰۵»

باب المرأة الحائض تطلي في ثوبها إذا طهرت

105. BÂB

HAYIZLI KADIN TEMİZLENDİĞİ ZAMAN (HAYIZLI İKEN
GIYMIŞ OLDUĞU) ELBİSESİNDE NAMAZ KILABİLİR

١٠١٣- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ
ابْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: إِذَا طَهُرَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْحَيْضِ
فَلْتَتَبَعَ ثَوْبَهَا الَّذِي يَلِي جِلْدَهَا، فَلْتَغْسِلْ مَا أَصَابَهُ مِنَ الْأَذَى، ثُمَّ تَصَلِّي فِيهِ.

1013. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, Abdurrahman İbnu'l-Kâsım'dan, (O) babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Kadın hayızdan temizlendiği, (hayız kanı kesildiği) zaman, cildine yakın olan elbisesini iyice araştırsın ve ona isabet eden (hayız kanı) pisliğini yıkasın. Bundan sonra o, o (elbise ile) namaz kılabilir.

١٠١٤- أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ،
عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ يَكُونُ لِإِحْدَانَا الدَّرْعُ فِيهِ تَحِيضٌ، وَفِيهِ
نُجْبٌ، ثُمَّ تَرَى فِيهِ الْقَطْرَةَ مِنْ دَمٍ حَيْضِهَا، فَتَقْصَعُهُ بِرِيقِهَا.

1014. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, İbn Ebî Necih'ten, (O) Atâ'dan, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Birimizin, içinde hayız olduğu, içinde cünüb olduğu gömleği olurdu. Sonra o (gömlekte) hayız kanı damlası görürdü de onu tükürüğü ile ovup (temizlerdi).⁽⁵²⁴⁾

AÇIKLAMA

Bu hadis, necâsetin, sudan başka bir şeyle de giderilebileceğine delâlet etmektedir. Ebû Hanife ve O'nun görüşünü benimseyen alimler, bu hadise dayanarak hakiki necâsetin, tükürük ve sirke gibi her

524- Buhari, Hayz, 11 (1/80); Ebû Dâvûd, Tahâret, 132 (1/98, 100); Musannaf, 1/320.

türlü temiz ve pisliği giderici sıvı ile temizlenebileceğini söylemişlerdir. Diğer alimler ise, necâsetin ancak su ile giderilebileceğini, bu hadiste ise, dinde bağışlanmış olan az miktardaki bir kanın söz-konusu olduğunu beyân etmişlerdir.

١٠١٥ - أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا أَبُو بَكْرِ الْهَذَلِيُّ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ إِحْدَاكُنَّ تَسْبِقُهَا الْقَطْرَةُ مِنَ الدَّمِ، فَإِذَا أَصَابَتْ إِحْدَاكُنَّ ذَلِكَ فَلْتَقْصَعِي بِرِيقِهَا.

1015. Bize Sehl b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Ebû Bekr el-Hüzelî, el-Hasan'dan, (O) annesinden, (O da) Hz. Ümmü Seleme'den (naklen) rivâyet etti ki, (O şöyle dedi): Birinizden o (hayız) kanı damlaları geçip gider. O halde birinize bu (kan) bulaştığı zaman onu tükürüğü ile ovup (temizlesin).⁽⁵²⁵⁾

١٠١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، ثنا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، ثنا عَاصِمٌ، عَنْ مُعَاذَةَ الْعَدَوِيِّ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: إِذَا غَسَلَتِ الْمَرْأَةُ الدَّمَ، فَلَمْ يَذْهَبْ فَلْتُغَيِّرْهُ بِصُفْرَةٍ وَرَيْسٍ أَوْ زَعْفَرَانٍ.

1016. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Sâbit b. Yezîd rivâyet edip (dedi ki), bize Âsım, Muâze el-Adeviy-ye'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Kadın o kanı yıkayıp da (kan lekesi) gitmediği zaman, onu Yemen za'ferânı veya za'ferân sarısı ile başkalaştırsın.⁽⁵²⁶⁾

525- Aynî'nin, Darimi'den rivâyetinde son cümle Hz. Peygamber'in sözü (merfû') olarak geçmektedir (Umde, 3/140). Beyheki'nin rivâyetinde de böyledir. Bkz. Menhel, 3/325-326.

526- Ebû Dâvûd, Tahâret, 132 (1/98).

١٠١٧- أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ يَزِيدَ الرَّشَكِ، قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاذَةَ الْعَدَوِيَّةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ لَهَا امْرَأَةٌ: الدَّمُ يَكُونُ فِي الثَّوْبِ فَأَغْسِلْهُ فَلَا يَذْهَبُ فَأَقْطَعُهُ؟ قَالَتْ: الْمَاءُ طَهُورٌ.

1017. Bize Sa'îd İbnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Yezîd er-Rişk'ten rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Ben Muâze el-Adeviyye'yi, Hz. Âişe'den (şöyle naklederken) işittim: Bir kadın O'na (yani Hz. Âişe'ye) şöyle demiş: "O kan elbisede oluyor. Ben de onu yıkıyorum, ama gitmiyor. Onu keseyim mi?" (Hz. Âişe) şöyle cevap vermiş: "Su, temiz ve temizleyicidir!"⁽⁵²⁷⁾

١٠١٨- أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ صُنَحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ خِلَاسَ بْنَ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ، تَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَبُو الْقَاسِمِ يَكُونُ مَعِيَ فِي الشَّعَارِ الْوَاحِدِ وَأَنَا حَائِضٌ طَامِتٌ، إِنْ أَصَابَهُ مِنِّي شَيْءٌ غَسَلْتُ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَعُدْهُ إِلَى غَيْرِهِ، وَصَلَّى فِيهِ ثُمَّ يَعُودُ، وَإِنْ أَصَابَهُ مِنِّي شَيْءٌ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ: غَسَلْتُ مَكَانَهُ لَمْ يَعُدْهُ إِلَى غَيْرِهِ، وَصَلَّى فِيهِ^(٥٢٨).

1018. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'îd el-Kattân rivâyet edip (dedi ki), bana Câbir b. Subh rivâyet edip dedi ki, ben Hılâs b. Amr'ın şöyle dediğini işittim: Ben Hz. Âişe'yi şöyle derken işittim: Rasûlullah Ebu'l-Kâsım -sallallahu aleyhi ve sellem-, ben hayızlı, âdetli olduğum halde benimle beraber tek bir örtü içinde olurdu, (yatardı). Şayet O'na benden birşey bulaşır idiyse, (hayız kanı bulaşmayan) başka (yerlere) geçmeksizin (sadece) bulaşan yeri yıkar ve bu (elbisesi) ile namaz kılardı. Sonra (tekrar yatağa) döner ve kendisine benden bir şey bu-

laşır idiyse, bunun aynısını yani (kan bulaşmayan) başka (yerlere) geçmeksizin (sadece kan bulaşan) yeri yıkar ve bu (elbisesi) ile namaz kılardı.⁽⁵²⁷⁾

١٠١٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ هِشَامِ الدَّسْتَوَائِيِّ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، فِيمَا تَلَبَّسَ الْمَرْأَةُ مِنَ الثِّيَابِ وَهِيَ حَائِضٌ إِنْ أَصَابَهُ دَمٌ غَسَلَتْهُ، وَإِلَّا فَلَيْسَ عَلَيْهَا غَسْلَةٌ، وَإِنْ عَرِقَتْ فِيهِ فَإِنَّهُ يُجْزئُهَا أَنْ تَنْضَحَهُ.

1019. Bize Yezîd b. Hârûn, Hişâm ed-Destüvâ'î'den, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi (ki, İbrahim), kadının hayızlı iken giydiği elbiseler hakkında (şöyle dedi): Eğer o (elbiseye) bir kan bulaşırsa onu yıkar. Aksi halde ona bir yıkama gerekmez. Şayet o (elbise) içinde terlerse, bu durumda ona, o (elbiseye su) serpmesi yeter.⁽⁵²⁸⁾

١٠٢٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ عُثْمَانَ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: الْمَرْأَةُ الْحَائِضُ تُصَلِّي فِي ثِيَابِهَا الَّتِي تَحِيضُ فِيهَا، إِلَّا أَنْ يُصِيبَ شَيْئًا مِنْهَا دَمٌ فَتَغْسِلَ مَوْضِعَ الدَّمِ.

1020. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Osman'dan, (O da) Mücâhid'den (naklen) haber verdi (ki, Mücâhid) şöyle dedi: Hayızlı kadın, içinde hayız olmuş olduğu elbiseleriyle namaz kılabılır. Ancak onlardan bir şeye bir kan bulaşırsa, kanın (bulaştığı) yeri yıkar.⁽⁵³⁰⁾

528- Ebû Dâvûd, Tahâret, 107 (1/70); Nikâh, 47 (2/251); Nesâî, Tahâret, 178 (1/123). Hayz, 11 (1/154), Kible, 22 (2/57); Musned, 6/44. Hadisin râvilerinden Câbir'in babası, Darimi'nin iki matbû nüshasında Subeyh, diğer ikisinde ve hadisin verilen kaynaklarında ise Subh olarak geçmektedir. Câbir'in babasını Zehebi de Subeyh (Mizân, 1/377), İbn Hacer ise Subh (Takrîb, 1/122) olarak vermişlerdir.

529- Bkz. 1033., 1034. Hadisler.

530- İbn Ebî Şeybe, 1/96.

۱۰۲۱ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ دَمِ الْحَيْضِ يُصِيبُ الثَّوبَ؟ قَالَ: حُتِّهِ ثُمَّ رُشِّهِ بِالْمَاءِ.

1021. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Hişâm b. Urve'den, (O) Fâtıma bintu'l-Munzir'den, (O da) Esmâ' bint Ebî Bekr'den (naklen) rivâyet etti (ki, Esmâ') şöyle dedi: Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- elbiseye bulaşan hayız kanını sormuştum, şöyle buyurmuştu: "O (kan bulaşığını) ovarak yok et, sonra üzerine su serpip (yık)!"⁽⁵³¹⁾

۱۰۲۲ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِيٍّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ طَهْمَانَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْحَائِضُ لَا تَغْسِلُ ثَوْبَهَا إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ دَمٌ.

1022. Bize Muâz b. Hâni', İbrahim b. Tahmân'dan, (O) Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Hayızlı kadın, elbisesini, onda kan (bulaşığı) olmadığı zaman yıkamaz.

۱۰۲۳ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَاشِيُّ، ثَنَا يَزِيدُ - هُوَ ابْنُ زُرَيْعٍ - ثَنَا مُحَمَّدٌ - هُوَ ابْنُ إِسْحَاقَ -، حَدَّثَنِي فَاطِمَةُ بِنْتُ الْمُنْذِرِ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَتْ^(۱): سَمِعْتُ امْرَأَةً تَسْأَلُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ ثَوْبِهَا، إِذَا طَهَّرَتْ مِنْ مَحِيضِهَا كَيْفَ تَصْنَعُ بِهِ؟ قَالَ: إِنْ رَأَيْتَ فِيهِ دَمًا فَحَكِّهِ ثُمَّ اقْرُصِيهِ بِمَاءٍ، ثُمَّ انْضِجِي فِي سَائِرِهِ فَصَلِّي فِيهِ^(۲).

531- Beyheki, 1/13. Bkz. 778. hadis.

1023. Bize Muhammed b. Abdillâh er-Rekâşî haber verip (dedi ki), bize Yezîd -ki O, İbn Zurey'tir- rivâyet etti. (O dedi ki), bize Muhammed -ki O, İbn İshâk'tır- rivâyet edip (dedi ki), bana Fâtıma bintu'l-Munzir, Esmâ' bint Ebî Bekr'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Bir kadını, Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem-, hayzından temizlendiğinde elbisesini nasıl yapıp (temizleyeceğini) sorarken işitmiştim. (Hz. Peygamber, ona) şöyle buyurmuştu: *"Onda bir kan görürsen onu kazı, sonra onu su ile ovup (yık), sonra o (elbisenin) diğer taraflarına (su) serp ve onunla namazını kıl."*⁽⁵³²⁾

١٠٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عُبَيْدٍ الْقَاسِمُ بْنُ سَلَامٍ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ ثَابِتِ الْحِذَاءِ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ دِينَارٍ مَوْلَى أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَخْصِنٍ، عَنْ أُمِّ قَيْسٍ، قَالَتْ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ دَمِ الْحَيْضِ يَكُونُ فِي الثَّوْبِ؟ قَالَ: اغْسِلِيهِ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَحَكِيهِ بِضِلْعٍ^(٣).

1024. Bize Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm haber verip (dedi ki), bize Abdurrahman b. Mehdi, Sufyân'dan, (O) Sâbit el-Hazzâ'dan, (O) Ümmü Kays bint Mihsan'ın âzâdlısı Adıyy b. Dinâr'dan, (O da) Ümmü Kays'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Ümmü Kays) şöyle dedi: Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- elbisede olan hayız kanını sormuştum, şöyle buyurmuştu: *"Onu su ve sidr ağacı (yaprağı) ile yık, bir odun (parçası) ile kazı."*⁽⁵³³⁾

١٠٢٥ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُبَارَكِ، قَالَ: سَمِعْتُ كَرِيمَةَ قَالَتْ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ، وَسَأَلْتُهَا امْرَأَةً فَقَالَتْ امْرَأَةٌ يَصِيبُ ثَوْبَهَا مِنْ دَمٍ حَيْضَهَا؟ قَالَتْ: لَتَغْسِلُهُ بِالمَاءِ. قَالَتْ: فَإِنَّا نَغْسِلُهُ فَيَقَى أَثَرَهُ، قَالَ: إِنَّ المَاءَ طَهُورٌ.

532- İbn Huzeyme, 1/139-140; İbn Ebî Şeybe, 1/95. Bkz. 778. hadis.

533- Ebû Dâvûd, Tahâret, 132 (1/100); Nesâî, Tahâret, 184 (1/126), Hayz, 25 (1/161); İbn Mâce, Tahâret, 118 (1/206); Musned, 6/355, 356; İbn Huzeyme, 1/141.

1025. Bize Sa'îd İbnu'r-Rebî', Ali İbnu'l-Mübârek'den, O'nun şöyle dediğini haber verdi: Ben Kerîme'nin şöyle dediğini işittim: Ben Hz. Âişe'nin, bir kadın kendisine soru sorup da; "elbisesine hayız kanından bulaşan kadın (ne yapar?)" dediğinde şöyle cevap verdiğini işitmiştim: "Onu su ile yıkasın!" (Soran kadın); "biz de onu yıkıyoruz ama izi kalıyor!" demişti. (Hz. Âişe de) şöyle cevap vermişti: Şüphe yok ki su, temiz ve temizleyicidir.⁽⁵³⁴⁾

١٠٢٦ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ:
كَانَتْ عَائِشَةُ تَرَى الشَّيْءَ مِنَ الْمَحِيضِ فِي ثَوْبِهَا فَتَحْتُهُ بِالْحَجَرِ أَوْ بِعُودَةٍ أَوْ
بِالْقَرْنِ، ثُمَّ تَرُشُهُ.

1026. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize İbn Cu-reyc, Atâ'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Hz. Âişe, hayız kanından bir şeyi elbisesinde görürdü de onu taşla veya bir odun parçası ile, yahut boynuzla (kemik parçası ile) kazır, sonra onu ıslatıp (yıkardı).

«١٠٦»

باب في عرق الجنب والحائض

106. BÂB

CÜNÜB KİMSENİN VE HAYIZLI KADININ TERİ HAKKINDA

١٠٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
عُثْمَانَ بْنِ خُنَيْمٍ، قَالَ: سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ عَنِ الْجُنُبِ يَغْرُقُ فِي الثَّوْبِ ثُمَّ
يَمْسَحُهُ بِهِ؟ قَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ.

534- İbn Ebî Şeybe, 1/198. Bkz. 1017. hadis.

1027. Bize Ebû Nuaym, Abdulvehhâb es-Sekafî'den, (O da) Abdullah b. Osman b. Huseym'den (naklen) haber verdi (ki, Abdullah) şöyle dedi: Sa'îd b. Cübeyr'e, elbise içinde terleyip sonra da (terini) o (elbise) ile silen cünüb kimseyi sormuştum, O da, "bunda bir mahzûr yok" demişti.

١٠٢٨ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، أَنَّهُ كَانَ لَا يَرَى بِعَرَقِ الْجُنُبِ فِي الثَّوْبِ بَأْسًا.

1028. Bize Haccâc b. Minhâl rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Abdullah b. Osman b. Huseym'den, (O da) Sa'îd b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Sa'îd), cünüb kimsenin elbise içinde terlemesinde bir mahzûr görmezdi.

١٠٢٩ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ، ثنا حَمَّادُ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ الشَّعْبِيِّ، أَنَّهُ كَانَ لَا يَرَى بِهِ بَأْسًا.

1029. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Atâ' İbnu's-Sâ'ib'den, (O da) eş-Şa'bî'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani eş-Şa'bî), onda (yani cünübün elbisesine terlemesinde) bir mahzûr görmezdi.

١٠٣٠ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ، ثنا حَمَّادُ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: مَا كُلُّ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ كَانُوا يَجِدُونَ نَوْبِينَ، فَقَالَ: إِذَا اغْتَسَلْتَ أَلَسْتَ تَلْبَسُهُ؟ فَذَلِكَ بِذَلِكَ.

1030. Bize Haccâc haber verip (dedi ki), bize Hammâd, Hu-

meyd'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan) şöyle dedi: "Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- bütün Ashâbı iki elbise bulamıyorlardı." Sonra o (sözünün devamında) şöyle dedi: "Gusül yaptığın zaman onu (yani elbiseyi) giyemez misin? İşte bu (gusül yapma), şu (tere) mukabildir."

١٠٣١ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، أَنَّ عَائِشَةَ سُئِلَتْ عَنِ الرَّجُلِ يُصِيبُ الْمَرْأَةَ ثُمَّ يَلْبَسُ الثَّوْبَ فَيَعْرِقُ فِيهِ، فَلَمْ تَرَهُ بِأَسَاءٍ.

1031. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Yahya b. Sa'id'den, (O da) el-Kâsım b. Muhammed'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Âişe'ye, kadınla cinsî münâsebet yapan, sonra da elbise giyip içinde terleyen adamın (durumu) sorulmuştu da O bunda bir mahzûr görmemişti.

١٠٣٢ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: لَا بَأْسَ أَنْ يَعْرِقَ الْجَنْبُ وَالْحَائِضُ فِي الثَّوْبِ يُصَلِّي فِيهِ.

1032. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Süleym, İbn Cureyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: Cünüb kimsenin ve hayızlı kadının, içinde namaz kılınacak elbisede terlemelerinde bir mahzûr yoktur.

١٠٣٣ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ فِي الْجَنْبِ يَعْرِقُ فِي ثَوْبِهِ؟ قَالَ: لَا يَضُرُّهُ وَلَا يَنْصَحُهُ بِالْمَاءِ.

1033. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Ebu'l-

Ahvas, Ebû Hamza'dan, (O da) İbrahim'den (naklen), O'nun, elbisesi içinde terleyen cünüb hakkında; "(bu) ona zarar vermez. Ona (yani elbisesine) su da serpmez!" dediğini haber verdi.

۱۰۳۴ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: فِي الْحَائِضِ إِذَا عَرِقَتْ فِي ثِيَابِهَا، فَإِنَّهُ يُجْزئُهَا أَنْ تَنْضَحَهُ بِالْمَاءِ.

1034. Bize Yezîd b. Hârûn, Hişâm'dan, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi (ki, İbrahim) hayızlı kadın hakkında (şöyle dedi): O, elbiseleri içinde terlediği zaman, bu durumda ona, (elbisesine) su serpmesi yeter.⁽⁵³⁵⁾

۱۰۳۵ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ: كَانَ يَغْرِقُ فِي الثَّوْبِ وَهُوَ جُنُبٌ، ثُمَّ يُصَلِّي فِيهِ.

1035. Bize Abdullah b. Mesleme haber verip (dedi ki), bize Mâlik, Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani İbn Ömer), cünüb iken elbise içinde terler, sonra onunla namaz kılardı.⁽⁵³⁶⁾

۱۰۳۶ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، ثنا هُشَيْمٌ، عَنْ هِشَامٍ - هُوَ ابْنُ حَسَّانَ -، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ يَرَى بَأْسًا بِعَرَقِ الْحَائِضِ وَالْجُنُبِ.

1036. Bize Yahya b. Yahya haber verip (dedi ki), bize Hü-

535- Bkz. 1019. haber.

536- Muvatta', Tahâret 87 (1/52).

şeym, Hişâm'dan -ki O, ibn Hassân'dır-, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, o (yani İbn Abbâs), hayızlı kadının ve cünüb kimsenin terinde bir mahzûr görmezdi.

«١٠٧»

باب مباشرة الحائض

107. BÂB

HAYIZLI KADINDAN FAYDALANMAK

١٠٣٧ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: مَا يَحِلُّ لِي مِنْ امْرَأَتِي وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: لَتَشُدَّ عَلَيْهَا إِزَارَهَا، ثُمَّ شَأْنُكَ بِأَعْلَاهَا^(١).

1037. Bize Hâlid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Mâlik b. Enes, Zeyd b. Eslem'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Bir adam, Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- sorup demiş ki; "hayızlı iken karımdan bana ne helâl olur?" (Bunun üzerine Hz. Peyamber) şöyle buyurmuş: "(Belinin) üzerine peştimalini bağlasın. Ondan sonra sen, üst tarafında istediğini yap!"⁽⁵³⁷⁾

ACIKLAMA

Kocanın hayızlı hanımıyla cinsî münâsebeti haramdır. Cinsî münâsebet dışındaki her türlü zevklenme ve istifade ("mübâşeret")⁽⁵³⁸⁾ ise, kadının bedeninin göbek ile dizkapağı arası dışındaki yer-

537- Muvatta', Tahâret, 93 (1/57). Bu hadis murseldir. Zeyd b. Eslem, tâbiündandır. Hadisin şahidleri için bkz. Ebû Dâvûd, Tahâret, 83 (1/55); Mecmeu'z-Zevâid, 1/281.

538- Bkz. 775. hadisin "Açıklama"sı.

lerinde, diğer bir ifade ile göbeği ile dizkapağı arası bir bezle örtülmek suretiyle diğer yerlerinde helâldir. Kadının hayızlı halinde dizkapağı ile göbeği arasından zevklenme (faydalanma, "mübâşeret") ise Ebû Hanîfe ile Malik'e ve Şafîî'lerin sahih görüşüne göre haramdır. Ahmed ve Hanefî alimlerden Muhammed'e göre ise, tenzihen mekrûh olmakla beraber caizdir.

۱۰۳۸ - أَخْبَرَنَا خَالِدٌ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ: أَرْسَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ إِلَى عَائِشَةَ لِيَسْأَلَهَا: هَلْ يُبَاشِرُ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ؟ فَقَالَتْ: لَيْسَ إِذَا رَأَاهَا عَلَى أَسْفَلِهَا ثُمَّ يَبَاشِرُهَا.

1038. Bize Hâlid haber verip (dedi ki), bize Mâlik, Nâfi'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Abdullah b. Ömer, Hz. Âişe'ye; "adam, hayızlı iken karısından faydalanabilir mi?" diye sorması için (birini) göndermişti de, O şöyle cevap vermişti: "Alt tarafına peştemalini bağlasın. Bundan sonra o, ondan faydalanabilir."⁽⁵³⁹⁾

۱۰۳۹ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: الْحَائِضُ يَأْتِيهَا زَوْجُهَا فِي مَرَاقِهَا، وَيَبِينَ أَفْخَادُهَا، فَإِذَا دُفِقَ^(۱) غَسَلَتْ مَا أَصَابَهَا وَاعْتَسَلَ هُوَ.

1039. Bize Muhammed b. İsa rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Ebî Zâ'ide, el-Atâ' İbnu'l-Müseyyeb'den, (O) Hammâd'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Kocası, hayızlı kadının (vücûdunun) yumuşak yerlerine ve uylukları arasına gelebilir, (onun bu yerlerinden faydalanabilir). Sonra (koca)

539- Muvatta', Taharet, 95 (1/58). Burada Hz. Âişe'ye adam gönderen, Abdullah'ın oğludur; Musannaf, 1/323.

muvaffak kılınır, (yani meni gelirse) (kadın) üzerine bulaşan şeyleri yıkar, (koca ise) gusül yapar.

١٠٤٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ الْكَرِيمِ عَنِ الْحَائِضِ؟ فَقَالَ: قَالَ إِبْرَاهِيمُ: لَقَدْ عَلِمْتُ أُمَّ عِمْرَانَ أَنِّي أَطْعَمُ فِي إِلَيْتِهَا - يَعْنِي: وَهِيَ حَائِضٌ - .

1040. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Ubeydullah b. Adıyy rivâyet edip dedi ki, ben Abdülkerim'e, hayızlı kadını sormuştum, O da şöyle cevap vermişti: İbrahim dedi ki, Ümmü İmrân kesinlikle bilmiştir ki, ben onun sağrısına (buduna) dürterim. -"O hayızlı iken (dürterim)" demek istiyor-.

AÇIKLAMA

Ümmü İmrân, İbrahim'in hanımı veya câriyesi olmalıdır. Abdülkerim, İbrahim'in bu sözünü nakletmekle, bir kocanın hayızlı hanımından istifade edebileceğini anlatmak istemiştir.

١٠٤١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ، قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ عَطَاءً عَنِ الْحَائِضِ فَلَمْ يَرِ بِمَا دُونَ الدَّمِ بَأْسًا.

1041. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Mâlik b. Miğvel rivâyet edip dedi ki, bir adam Atâ'ya hayızlı kadından (faydalanmayı) sormuş, o da kan(ın çıkış yerinin) dışında(ki yerlerden faydalanmada) bir beis görmemişti.

١٠٤٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ إِذَا حِضْتُ أَمْرِي النَّبِيَّ ﷺ فَأَتَزَرُّ، وَكَانَ يُبَاشِرُنِي^(١).

1042. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Mansûr'dan, (O) İbrahim'den, (O) el-Esved'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Hayız olduğum zaman Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bana emrederdi de peştemal bağlardım, O da benden faydalanırdı.

(540)

١٠٤٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنِي مَيْمُونُ بْنُ مِهْرَانَ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ: مَا يَحِلُّ لِلرَّجُلِ مِنْ امْرَأَتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَتْ: مَا فَوْقَ الْإِزَارِ.

1043. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î rivâyet edip (dedi ki), bana Meymûn b. Mihrân rivâyet edip dedi ki, Hz. Âişe'ye; "adama, hayızlı iken karısından ne helâl olur?" diye sorulmuştu, O da; "peştemalin (yani göbekte dizkapağı arasının) üstündeki (yerlerden faydalanması helâldır)" cevabını vermişti.⁽⁵⁴¹⁾

١٠٤٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا عَيْنَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جَوْشَنٍ، عَنْ مَرْوَانَ الْأَصْفَرِ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: مَا يَحِلُّ لِلرَّجُلِ مِنْ امْرَأَتِهِ إِذَا كَانَتْ حَائِضًا؟ قَالَتْ: كُلُّ شَيْءٍ غَيْرِ الْجَمَاعِ. قَالَ: قُلْتُ: فَمَا يَحْرُمُ عَلَيْهِ مِنْهَا إِذَا كَانَا مُحْرَمَيْنِ؟ قَالَ: كُلُّ شَيْءٍ غَيْرِ كَلَامِهَا.

1044. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Uyeyne b. Abdirrahman b. Cevşen, Mervân el-Asfar'dan, (O da) Mesrûk'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Mesrûk) şöyle dedi: Hz.

540- Buhari, Hayz, 5 (1/78); Müslim, Hayz, 1 (1/242); Ebû Dâvûd, Tahâret, 107 (1/70); Tirmizi, Tahâret, 99 (1/239); İbn Mâce, Tahâret, 121 (1/208); Musned, 6/55, 134, 174; Musannaf, 1/322. Bkz. 1052. hadis.

541- Taberî, 4/378.

işe'ye; "adama, hayız olduğu zaman karısından ne helâl olur?" demiştim, O da; "cinsî münâsebetten başka her şey (helâl olur)" karşılığını vermişti. (Mesrûk) dedi ki, "peki, ona, ihramlı oldukları zaman ondan (yani karısından) ne haram olur?" demiştim, O da; "sözünden başka her şey (haram olur)" cevabını vermişti.⁽⁵⁴²⁾

١٠٤٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَيُّوبَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ لِإِنْسَانٍ: اجْتَنِبْ شِعَارَ الدَّمِ^(١).

1045. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Hâlid b. Eyyûb'dan, (O) bir adamdan, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) bir insana; "(hayızlı hanımından faydalanacağın zaman) o kanın örtüsünden (yani kanın çıktığı kadınlık organından) sakın" demişti.

AÇIKLAMA

Hayızlı kadından, cinsî münâsebet dışındaki her türlü zevklenme, istifade etme ("mübâşeret") konusunda bazı görüşler zikredilmiştir. (Bkz. 1037. hadis). İlgili haberlerin daha iyi anlaşılabilmesi için, burada, bazı alimlerin şu görüşünü de kaydetmek gerekir: Hayızlı kadının, kadınlık organı dışındaki her yerinden faydalanmak caizdir. Hz. Âişe, Hz. Ümmü Seleme, İbn Abbâs, Hasan Basrî, Mücâhid, İkrime, Mesrûk, Atâ', İbrahim Nehaî, Şa'bî ve Sufyân-ı Sevri'nin bu görüşte oldukları nakledilmektedir.⁽⁵⁴³⁾ Hz. Âişe'den, hayızlı kadının "peştemalinin üstünün", yani göbekte diz kapağı arasının dışındaki yerlerinin kocasına helâl olduğunu söylediği de nakledilmektedir (Bkz. 1038., 1043. haberler). Bu muhtevadaki haberleri, O'nun, göbekte diz kapağı arasından istifade etmemeyi müstehab gördüğü şeklinde anlamak mümkündür.

542- Taberî, 4/377.

543- Bkz. Muhallâ, 2/248; İbn Kesir, 1/259.

١٠٤٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: إِذَا كُفَّ الْأَذَى، يَعْنِي: الدَّمَّ.

1046. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, İsmâ'il'den, (O da) eş-Şa'bî'den (naklen) rivâyet etti (ki, eş-Şa'bî) şöyle dedi: O halde (yani hayızlı kadından istifade etmek istediğinde), o pislikten -yani o kandan- geri dur!"(544)

١٠٤٧ - أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: لَا بَأْسَ أَنْ تُؤْتِيَ الْحَائِضُ بَيْنَ فَخْذَيْهَا أَوْ فِي سُرَّتِهَا.

1047. Bize Zekerîyyâ b. Adiyy haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Leys'ten, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücâhid) şöyle dedi: Hayızlı kadının uylukları arasına veya göbeğine gelinebilir, (yani onun bu yerlerinden istifade edilebilir).

١٠٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، . قَالَ: تُقْبَلُ وَتُدْبَرُ إِلَّا الدُّبُرُ وَالْمَحِيطُ.

1048. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize el-Hasan b. Sâlih, Leys'ten, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücâhid) şöyle dedi: (Hayızlı kadından faydalanmak istediğinde), hayız kanının çıkış yeri ile dışkı çıkış yeri (dübür) hariç, (bacakların arasına) gidip gelirsin.

١٠٤٩ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ وَبِزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

عَمْرُو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي لِحَافٍ فَوَجَدْتُ مَا تَجِدُ النِّسَاءُ، فَقُمْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَا لَكَ أَنْفِستِ؟ قُلْتُ: وَجَدْتُ مَا تَجِدُ النِّسَاءُ. قَالَ: ذَلِكَ مَا كَتَبَ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ. قَالَتْ: فَقُمْتُ فَأَصْلَحْتُ مِنْ شَأْنِي، ثُمَّ رَجَعْتُ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَدْخِلِي فِي اللَّحَافِ فَدَخَلْتُ^(١).

1049. Bize Ya'la b. Ubeyd ve Yezîd b. Hârûn, Muhammed b. Amr'dan, (O) Ebû Seleme'den, (O da) Hz. Ümmü Seleme'den (naklen) haber verdiler (ki, Hz. Ümmü Seleme) şöyle dedi: Rasûlullah'la -sallallahu aleyhi ve sellem- beraber bir örtü (yorgan) içinde idim. Derken kadınların gördüğü şeyi gördüm ve hemen kalktım. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-; "neyin var, hayız mı oldun?" buyurdu. Ben; "kadınların gördüğü şeyi gördüm" dedim. Şöyle buyurdu: "Bu, Allah'ın, Âdem kızlarına takdir ettiği şeydir! (Üzülme, mahcub olma!)" (Hz. Ümmü Seleme) dedi ki; o zaman ben, kalkıp durumumu, (üstümü başımı) düzelttim. Sonra (tekrar yatağa) döndüm. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-; "yorganın içine gir" buyurdu, ben de girdim.⁽⁵⁴⁵⁾

١٠٥٠ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، عَنْ هِشَامِ الدَّسْتَوَائِيِّ، عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: بَيْنَا أَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مُضْطَجِعَةً فِي الْخِمِيلَةِ إِذْ حَضَّتْ، فَانْسَلَلْتُ فَأَخَذْتُ ثِيَابَ حِيضَتِي، فَقَالَ: أَنْفِستِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَتْ: فَدَعَانِي فَأَضْطَجَعْتُ مَعَهُ فِي الْخِمِيلَةِ. قَالَتْ: وَكَانَتْ هِيَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَغْتَسِلَانِ مِنَ الْإِنَاءِ الْوَاحِدِ مِنَ الْجَنَابَةِ، وَكَانَ يَقْبَلُهَا وَهُوَ صَائِمٌ^(١).

1050. Bize Vehb b. Cerîr, Hişâm ed-Destuvâ'i'den, (O)

545- İbn Mâce, Tahâret, 121 (1/209); Musned, 6/294; Musannaf, 1/322. Bkz. 1050. hadis.

Yahya'dan, (O) Ebû Seleme'den, (O) Zeyneb bint Ümmi Seleme'den, (O da) Hz. Ümmü Seleme'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Ümmü Seleme) şöyle dedi: Bir ara ben, çarşafın altında yatmış olarak Rasûlullah'la -sallallahu aleyhi ve sellem- beraberdim. Bir de baktım ki hayız olmuşum. Hemen (yataktan) sıyrılıp hayız elbiselerimi aldım. Bunun üzerine (Hz. Peygamber); "hayız mı oldun?" buyurdu. "Evet" dedim. (Hz. Ümmü Seleme) dedi ki, (Hz. Peygamber) o zaman beni çağırdı, ben de çarşafın altında O'nunla beraber yat-tım. (Hz. Ümmü Seleme) dedi ki, kendisi ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- cünüblükten dolayı bir kabdan gusül yaparlardı ve (Hz Peygamber) kendisini, oruçlu iken öperdi.⁽⁵⁴⁶⁾

١٠٥١ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثنا خَالِدٌ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ ^(١) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَدَادٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُبَاشِرُ الْمَرْأَةَ مِنْ نِسَائِهِ فَوْقَ الْإِزَارِ وَهِيَ حَائِضٌ ^(٢).

1051. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hâlid, eş-Şeybânî'den, (O) Abdullah b. Şeddâd'dan, (O da) Hz. Meymûne'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Meymûne) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, kadınlarından olan o kadına, o hayızlı iken, peştemalin üstünden mübâşeret ederdi.⁽⁵⁴⁷⁾

١٠٥٢ - أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ عَمْرِو الزَّهْرَانِيُّ، ثنا أَبُو الْأَحْوَصِ، ثنا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي مَيْسَرَةَ عَمْرُو بْنُ شَرْحِبِيلَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْمُرُ إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا أَنْ تَشُدَّ عَلَيْهَا إِزَارَهَا ثُمَّ يَبَاشِرُهَا ^(١).

546- Buhâri, Hayz, 21, 22 (1/83), Savm, 24 (2/233); Müslim, Hayz, 5 (1/243); Nesâî, Tahâret, 178 (1/123), Hayz, 10 (1/154); Musned, 6/300, 318.

547- Müslim, Hayz, 3 (1/243); Ebû Dâvûd, 107 (1/69-70); Nikâh, 47 (1/251); Nesâî, Tahâret, 179 (1/124), Hayz, 12 (1/156); Musned, 6/335, 336; Buhari, Hayz, 5 (1/78). Bkz. 1062. hadis. Hz. Meymûne, yukardaki haberde yer alan "o kadın" ifadesiyle kendisini kasdetmiştir.

1052. Bize Bişr b. Amr ez-Zehrânî haber verip (dedi ki), bize Ebu'l-Ahvas rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû İshâk, Ebû Meysere Amr b. Şurahbîl'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- birimize, hayız olduğunda peştemalini üzerine bağlamasını emreder, sonra onunla mübâşeret ederdi.⁽⁵⁴⁸⁾

١٠٥٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي مَيْسَرَةَ، قَالَ: قَالَتْ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ: كُنْتُ أَتَرُّ وَأَنَا حَائِضٌ، ثُمَّ أَدْخَلُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي لِحَافِهِ^(١).

1053. Bize Abdussamed haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ebû İshâk'tan, (O da) Ebû Meysere'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebû Meysere) şöyle dedi: Mü'minlerin annesi (Hz. Âişe) demişti ki: "Ben, hayızlı iken peştemalimi kuşanır, sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile beraber yorganının altına girerdim."⁽⁵⁴⁹⁾

١٠٥٣ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، قَالَ: سُئِلَ ابْنُ جُبَيْرٍ: مَا لِلرَّجُلِ مِنْ أَمْرَاتِهِ إِذَا كَانَتْ حَائِضًا؟ قَالَ: مَا فَوْقَ الْإِزَارِ.

1054. Bize Amr b. Avn, Hâlid b. Abdillâh'tan, (O da) Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan (naklen) haber verdi (ki, Yezîd) şöyle dedi: İbn Cübeyr'e; "adama karısından, hayız olduğu zaman ne (helâl olur?)" diye sorulmuştu, O da; "peştemalin üstündekiler (helâl olur)" cevabını vermişti.

548- Buhari, Hayz, (1/78); Müslim, Hayz, 2 (1/242); Ebu Davud, Taharet, 107 (1/71); Nesâi, Taharet, 179 (1/124), Hayz, 12 (1/155); İbn Mâce, Tahâret, 121 (1/208).

549- Musned, 6/182, 170.

١٠٥٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ عُبَيْدَةَ، فِي الْحَائِضِ؟ قَالَ: الْفِرَاشُ وَاحِدٌ وَاللُّحْفُ شَتَّى، فَإِنْ كَانُوا لَا يَجِدُونَ رَدَّ عَلَيْهَا مِنْ لِحَافِهِ.

1055. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize İbn Avn, Muhammed b. Sirin'den, (O da) Abîde'den (naklen) haber verdi (ki, Abîde) hayızlı kadın hakkında şöyle dedi: (Hayızlı kadınla yatıldığında) döşek tek, yorganlar değişik olur. Eğer (birden fazla yorgan) bulamazlarsa (koca), yorganından (karısının) üzerine verir.⁽⁵⁵⁰⁾

ACIKLAMA

Abîde b. Amr es-Selmânî'nin, hayızlı kadının hiçbir şeyiyle mübâşeret edilemeyeceği görüşünde olduğu nakledilmektedir. Bu nakil doğru ise o, sahih hadislerle aykırı, kabul edilemeyecek bir görüş beyân etmiş demektir.⁽⁵⁵¹⁾ Yukarıdaki haberde söyledikleri de, bu görüşünden kaynaklanmış olmalıdır.

١٠٥٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ شُرَيْحٍ، قَالَ: لَهُ مَا فَوْقَ السَّرَرِ - أَوْ السُّرَّةِ -.

1056. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), İbn Avn, Muhammed b. Sirin'den, (O da) Şureyh'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Şureyh) şöyle dedi: Ona (yani kocaya) (hayızlı karısından), göbeklerin -veya göbeğin- üstündekiler (helâl olur).⁽⁵⁵²⁾

550- Taberî, 4/375, 376.

551- Bkz. Menhel, 3/53.

552- Musannaf, 1/323; Taberî, 4/381.

١٠٥٧ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي
عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ بَابْنُوسَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
ﷺ يَتَوَشَّحُنِي وَأَنَا حَائِضٌ، وَيُصِيبُ مِنْ رَأْسِي وَبَيْنِي وَبَيْنَهُ نَوْبٌ.

1057. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Ebû İmrân el-Cevnî'den, (O) Yezîd b. Bâbenûs'tan, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ben ha-yızlı iken, benimle kendisi arasında bir bez bulunduğu bir halde beni kucaklar ve başımdan (öpücük) alırdı.⁽⁵⁵³⁾

١٠٥٨ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ،
عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ فِيهِمْ لَمْ يُوَاكِلُوهَا وَلَمْ يُشَارِبُوهَا،
وَأَخْرَجُوهَا مِنَ الْبَيْتِ، وَلَمْ تَكُنْ مَعَهُمْ فِي الْبُيُوتِ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ذَلِكَ
فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَسْتَلُونَكُمْ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ: هُوَ أَذَى﴾ فَأَمَرَهُمْ رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ أَنْ يُوَاكِلُوهُنَّ، وَأَنْ يُشَارِبُوهُنَّ، وَأَنْ يَكُنَّ مَعَهُمْ فِي الْبُيُوتِ، وَأَنْ
يَفْعَلُوا كُلَّ شَيْءٍ مَا خَلَا النِّكَاحَ.

فَقَالَتِ الْيَهُودُ: مَا يُرِيدُ هَذَا أَنْ يَدَعَ شَيْئاً مِنْ أَمْرِنَا إِلَّا خَالَفَنَا فِيهِ، فَجَاءَ
عَبَادُ بْنُ بِشْرٍ وَأَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرَاهُ بِذَلِكَ، وَقَالَا: يَا
رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا نَنْكِحُهُنَّ فِي الْمَحِيضِ؟ فَتَمَعَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ تَمَعُّراً شَدِيداً
حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ وَجَدَ عَلَيْهِمَا، فَقَامَا فَخَرَجَا فَاسْتَقْبَلَتْهُمَا هَدِيَّةُ لَبَنٍ، فَبَعَثَ رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ فِي آثَارِهِمَا فَرَدَّهُمَا فَسَاقَهُمَا، فَعَلِمْنَا أَنَّهُ لَمْ يَغَضَبْ عَلَيْهِمَا^(٥٥٣).

1058. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Sâbit'ten, (O da) Enes'ten (naklen)

rivâyet etti ki, yahûdiler kadın hayız olduğu zaman onunla ne yer, ne içerlerdi. Onu odadan da çıkarırlardı. O, odalarda onlarla beraber bulunamazdı. Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- bu (durum) sorulmuş, bunun üzerine yüce Allah; "*sana kadınların ay halini de sorarlar. De ki, o bir ezâdır (pisliktir)*"⁽⁵⁵⁴⁾ meâlindeki âyeti indirmişti de Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- onlara, (kadınlarla) birlikte yiyip içmelerini, (kadınların) onlarla beraber odalarda kalmalarını ve cinsî münâsebet hariç, her şeyi yapmalarını emretmişti. O zaman yahûdiler; "bu (zat), işlerimizden, bize muhalefet etmedik hiçbir şey bırakmak istemiyor!" demişlerdi. Abbâd b. Bîşr ve Üseyd b. Hudayr da Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- gelip O'na bunu haber vermişler ve "ya Rasûlullah! Kadınların ay halinde onlarla cinsî münâsebet yapsak mı?" demişlerdi. Bu söz üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- yüzünün rengi fazlaca değişmişti. Öyle ki biz O'nun, onlara kızdığını zannetmiştik. Onlar da kalkıp çıkmışlardı. Bu esnada onlara, (Hz. Peygamber'e gönderilen) bir süt hediyesi rastgelmişti. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de, peşlerinden (adam) gönderip onları geri çevirtmiş ve onlara (süt) ikram etmişti. Biz de O'nun, onlara kızmamış olduğunu anlamış idik.⁽⁵⁵⁵⁾

١٠٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا أَبُو هِلَالٍ، حَدَّثَنِي شَيْبَةُ بْنُ هِلَالٍ الرَّاسِبِيُّ، قَالَ: سَأَلْتُ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الرَّجُلِ يُضَاجِعُ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ فِي لِحَافٍ وَاجِدٍ؟ فَقَالَ: أَمَّا نَحْنُ آلَ عُمَرَ فَتَهْجُرُهُنَّ إِذَا كُنَّ حَيْضًا.

1059. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Ebû Hilâl rivâyet edip (dedi ki), bana Şeybe b. Hilâl er-Râsibî rivâyet edip dedi ki, ben Sâlim b. Abdillâh'a, hayızlı iken karısıyla bir yorganın altında yatan adamı sormuştum, O da şöyle demişti: Ne olursa olsun, bizler yani Ömer ailesi, hayız oldukları zaman (kadınlardan yataklarda) ayrılırız.

554- Bakara sûresi, 222.

555- Müslim, Hayz, 16 (1/246); Ebû Dâvûd, Tahâret, 103 (1/67), Nikâh, 47 (2/250); Nesâî, Tahâret, 180 (1/125), Hayz, 8 (1/153); Tirmizi, Tefsir, 3 (5/214-215); İbn Mâce, Tahâret, 125 (1/211); Musned, 3/132, 246.

١٠٦٠ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: لَا بَأْسَ بِفَضْلِ وَضُوءِ الْمَرْأَةِ مَا لَمْ تَكُنْ جُنْبًا، أَوْ حَائِضًا.

1060. Bize Ahmed b. Hâlid, Muhammed b. İshâk'tan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi (ki, İbn Ömer) şöyle dedi: Cünüb veya hayızlı olmadıkça kadının abdest suyunun artığını (kullanmakta) hiçbir mahzûr yoktur.⁽⁵⁵⁶⁾

AÇIKLAMA

İbn Ömer'in bu sözünden; kadın cünüb veya hayız olduğunda alacağı abdestin suyundan arta kalan su ile erkeğin temizlik yapamayacağı anlaşılmaktadır. Şa'bî ve Evza'î'nin de bu görüşte oldukları nakledilmektedir. Fakat kadının abdest suyunun artığı hakkındaki bu sınırlamanın (tahsîsin) hiçbir delili yoktur. Bilâkis, sahih hadislerle dayanarak, alimlerin büyük çoğunluğu, kadın ve erkeğin herbirinin abdest suyundan arta kalanını, diğerinin abdest vb. her türlü temizlikte mutlak olarak kullanabileceği görüşünü beyan etmişlerdir.

١٠٦١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ غِيلَانَ، عَنْ الْحَكَمِ، قَالَ: تَضَعُهُ وَضْعًا - يَعْنِي: عَلَى الْفَرْجِ.

1061. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Ğaylân'dan, (O da) el-Hakem'den (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hakem) şöyle dedi: (Hayızlı hanımınla mübâşeret ettiğinde) onu (yani erkeklik organını) şöyle bir korsun (koyabilirsin) -kadınlık organının üzerine (koyabilirsin), demek isityor.-

556- Muvatta', Tahâret, 86 (1/52).

١٠٦٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ حَبِيبِ مَوْلَى عُرْوَةَ، عَنْ نُدْبَةَ مَوْلَاةٍ مَيْمُونَةٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُبَايِسُ الْمَرْأَةَ مِنْ نِسَائِهِ وَهِيَ حَائِضٌ، إِذَا كَانَ عَلَيْهَا إِزَارٌ يَبْلُغُ أَنْصَافَ الْفَخِذَيْنِ أَوْ الرُّكْبَتَيْنِ، مُحْتَجِرَةً بِهِ^(١).

1062. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana İbn Şihâb, Urve'nin âzâdlısı Habîb'den, (O) Meymûne'nin âzâdlısı Nudbe'den, (O da) Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hanımı Hz. Meymûne'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, kadınlarından o kadınla, (bu kadının) üzerinde, yukluklarının yarısına veya dizlerine kadar uzanan bir peştimal, bunu beline bağlamış olarak⁽⁵⁵⁷⁾ bulunduğunda, hayızlı iken mübâşeret ederdi.⁽⁵⁵⁸⁾

«١٠٨»

باب الحائض تمشط زوجها

108. BÂB

HAYIZLI KADIN KOCASINI TARAYABİLİR

١٠٦٣ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ أُرْجِلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا حَائِضٌ^(٢).

1063. Bize Hâlid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Mâlik, İbn Şihâb'dan, (O) Urve'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz.Âişe) şöyle dedi: Ben, Rasûlullah'ın -sallallahu

557- veya "(kendisi ile kocasının arasını) ayırıcı engel yaptığı bir peştimal"

558- Ebû Dâvûd, Tahâret, 107 (1/69-70); Nesâ'î, Tahâret, 179 (1/124); Hayz, 13 (1/155-156); Musned, 6/336; Musannaf, 1/321. Bkz. 1046. hadis.

aleyhi ve sellem- başını, hayızlı olduğum halde tarardım.⁽⁵⁵⁹⁾

۱۰۶۴ - أَخْبَرَنَا خَالِدٌ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ أَرْجِلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا حَائِضٌ^(۱).

1064. Bize Hâlid haber verip (dedi ki), bize Mâlik, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Ben, Rasûlullah'ın -salallahu aleyhi ve sellem- başını, hayızlı iken tarardım.⁽⁵⁶⁰⁾

۱۰۶۵ - أَخْبَرَنَا خَالِدٌ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ: كَانَ جَوَارِي ابْنِ عُمَرَ يَغْسِلْنَ رِجْلَيْهِ وَهُنَّ حَائِضٌ، وَيُعْطِيَنَّهُ الْخُمْرَةَ.

1065. Bize Hâlid haber verip (dedi ki), bize Mâlik, Nâfi'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İbn Ömer'in cariyesi, onun ayaklarını hayızlı iken yıkarlar ve O'na seccâdeyi verirlerdi.⁽⁵⁶¹⁾

۱۰۶۶ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانٌ، عَنْ الْقَدَامِ بْنِ شَرِيحٍ، ابْنِ هَانِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ أُوتَى بِالْإِنَاءِ فَأَضَعُ فِيهِ، فَأَشْرَبُ وَأَنَا حَائِضٌ، فَيَضَعُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَمَهُ عَلَى الْمَكَانِ الَّذِي وَضَعْتُ فَيَشْرَبُ، وَأُوتَى بِالْعَرَقِ فَانْتَهَسَ فَيَضَعُ فَاهُ عَلَى الْمَكَانِ الَّذِي وَضَعْتُ فَيَنْتَهَسُ، ثُمَّ يَأْمُرُنِي فَأَنْزِرُ وَأَنَا حَائِضٌ، وَكَانَ يُبَاشِرُنِي^(۲).

559- Müslim, Hayz, 7 (1/244); Nesâ'i, Hayz, 19 (1/158); Musned, 6/234, 262. Bkz. 1064., 1068, 1069., 1071., 1073., 1074. hadisler.

560- Buhari, Hayız, 2 (1/77); İ'tikâf, 2 (2/256); Müslim, Hayz, 9 (1/244); Ebû Dâvûd, Savm, 78 (2/333); Nesâ'i, Tahâret, 175 (1/121); Hayz, 20 (1/159); İbn Mâce, Tahâret, 120 (1/208); Sıyâm, 64 (1/565); Muvatta', Tahâret, 102 (1/60); Musned, 6/50, 100, 204; İbn Ebî Şeybe, 1/202. Bkz. 1063. hadis.

561- Muvatta', Tahâret, 88 (1/52); Muşannaf, 1/327; İbn Ebî Şeybe, 1/202.

1066. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, el-Mikdâm b. Şureyh b. Hâni'den, (O) babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Bana su kabı getirilir, ben de ağzımı kor, hayızlı iken su içerdim. Sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ağzını, benim (ağzımı) koyduğum yere koyup su içerdi. Yine bana etli kemik getirilir, ben de ısıırırdım. Sonra O, ağzını, (ağzımı) koyduğu yere koyup ısıırırdı. Ayrıca O bana emrederdi de ben, hayızlı iken peştemal kuşanırdım. O da benimle mübâşeret ederdi.⁽⁵⁶²⁾

١٠٦٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: الْحَائِضُ لَيْسَتْ الْحَيْضَةُ فِي يَدِهَا، تَغْسِلُ يَدَهَا وَتَنْعِجُ وَتَنْبِذُ.

1067. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Denirdi ki, hayızlı kadının hayızı elinde yoktur. O, elini yıkayıp hamur yoğurabilir, (küpe) nebîz⁽⁵⁶³⁾ kurabilir.

١٠٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَيْدٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: كَانَ يَقُولُ: إِنَّ الْحَائِضَ حَيْضَتُهَا لَيْسَتْ فِي يَدِهَا، وَكَانَ يَقُولُ: الْحَائِضُ حَبُّ الْحَيِّ.

1068. Bize Ebû Zeyd haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, Muğire)

562- Müslim, Hayz, 14 (1/245-246); Ebû Dâvûd, Tahâret, 103 (1/68); Nesâ'i, Tahâret, 5 5(1/49), 176, 177 (1/121-122), Hayz, 13-14 (1/156-157); İbn Mâce, Tahâret, 125 (1/1211); Musned, 6/127, 192; Musannaf, 1/326.

563- Nebîz, küpe basılmakla meydana gelen hurma ve üzüm şirasıdır.

şöyle dedi: (İbrahim) derdi ki, şüphesiz hayızlı kadının hayızı elinde yoktur. O (yine) derdi ki, hayızlı kadın, diri olan (Allah'ın) sevdiği kimsedir.

AÇIKLAMA

Son cümle ile, hayızlı kadın hakkındaki şu âyete işaret edilmiş olmalıdır: *"Sana hayızdan da soruyorlar. De ki, o bir ezadır. Onun için hayız (zamanı) kadınlardan çekilin ve temizlenene kadar onlara yanaşmayın. İyi temizlendiler mi, o vakit Allah'ın emrettiği yerden onlara varın. Şüphe yok ki Allah, çok tevbe edenleri de sever, iyi temizlenenleri de sever."*⁽⁵⁶⁴⁾ Hayızlı kadın, hayız kanının kesilmesinden sonra gusül yapıp "iyice temizleneceği" için, âyette bildirildiği gibi, Allah'ın sevdiği bir kul olacaktır. Hayızlı kadına müslümanlığın bakışı ne insanî ve ne yücedir! Yahûdiler, mecûsîler ve cahiliye Arapları onunla yiyecek içmez, onunla bir odada kalmazlardı. Hristiyanlar ise onun o eziyetli haline aldırış etmeksizin, zevklerini tatmin için, o halinde bile cinsî münâsebet yaparlardı. İslâm ise, eziyetli halini nazar-ı itibare alarak onunla sadece cinsî münâsebeti yasaklamış, bunun dışındaki bütün münâsebetleri ve onun yaptığı işleri meşrû kılmış, üstelik onu Allah'ın sevgili bir kulu mertebesine çıkarmıştır.

١٠٦٩ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ حَمَّادٍ، قَالَ: سَأَلْتُ
إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُصَافَحَةِ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ وَالْمَجُوسِيِّ وَالْحَائِضِ؟ فَلَمْ يَرَفِهِ
وَضُوءًا.

1069. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Hammâd'dan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: İbrahime, yahûdi, hristiyan, mecûsî ve hayızlı kadın ile tokalaşmayı sormuştum da O, bundan dolayı abdest almayı gerekli görmemişti.

564- Bakara sûresi, 222.

١٠٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا زَائِدَةُ، ثنا إِسْمَاعِيلُ السُّدِّيُّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْبُهَيْ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَائِشَةُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ لِلْجَارِيَةِ: نَاوِلِينِي الْخُمْرَةَ قَالَتْ: أَرَادَ أَنْ يَسْطِهَا وَيُصَلِّيَ عَلَيْهَا، فَقَالَتْ: إِنَّهَا حَائِضٌ. فَقَالَ: إِنَّ حَيْضَتَهَا لَيْسَ فِي يَدِهَا⁽⁵⁶⁵⁾.

1070. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlîsî haber verip (dedi ki), bize Zâide rivâyet edip (dedi ki), bize İsmâil es-Suddî, Abdullah el-Behî'den rivâyet etti ki, (O şöyle demiş:) Bana Hz. Âişe rivâyet etti ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- (bir gün) mescidde bulunuyordu. Derken cariyeye; "bana seccâdeyi uzatıver" buyurmuştu. (Hz. Âişe, sözünün burasında) dedi ki, O, onu yayıp üzerinde namaz kılmak istemişti. Bunun üzerine o, kendisinin hayızlı olduğunu söylemiş, (Hz. Peygamber) de hayızının elinde bulunmadığını buyurmuştu.⁽⁵⁶⁵⁾

١٠٧١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، ثنا فَضِيلُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ تَمِيمِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُخْرِجُ إِلَيَّ رَأْسَهُ مِنَ الْمَسْجِدِ فَأَغْسِلُهُ - يَعْنِي: وَهُوَ مُعْتَكِفٌ -.

1071. Bize Abdullah b. Mesleme haber verip (dedi ki), bize Fudayl b. İyâd, Süleyman'dan, (O) Temîm b. Seleme'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana başını mescidden uzatır, ben de onu yıkardım. -Yani O, i'tikâfta iken-⁽⁵⁶⁶⁾

١٠٧٢ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، : كَانَ لَا يَرَى بَأْسًا إِنْ تَوَضَّعَ الْحَائِضُ الْمَرِيضُ.

565- Musned, 6/106, 179. Şâhidleri için bkz. Mecmeu'z-Zevâid, 1/283, 2/28.

566- Nesâ'i, Hayz, 20 (1/159); Musned, 6/32. Bkz. 1063. ve 1074. hadisler.

1072. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğire'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim), hayızlı kadının hastaya abdest aldırmasında hiçbir mahzûr görmezdi.

١٠٧٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ أَغْسِلُ رَأْسَ النَّبِيِّ ﷺ وَأَنَا حَائِضٌ⁽⁵⁶⁷⁾.

1073. Bize Yezîd b. Hârûn, Ca'fer İbnu'l-Hâris'ten, (O) Mansûr'dan, (O) İbrâhim'den, (O) el-Esved'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) haber verdi (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Ben, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- başını, hayızlı iken yıkardım.⁽⁵⁶⁷⁾

١٠٧٤ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ تَمِيمِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: لَقَدْ كُنْتُ أَغْسِلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا حَائِضٌ، وَهُوَ عَاكِفٌ⁽⁵⁶⁷⁾.

1074. Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize el-A'meş, Temîm b. Seleme'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Âişe) şöyle dedi: Hakikaten ben, Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- başını, ben hayızlı, O ise i'tikafta iken yıkardım.⁽⁵⁶⁸⁾

١٠٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: سَمِعْتُ مُغِيرَةَ قَالَ: أَرْسَلَ أَبُو ظَبْيَانَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ يَسْأَلُهُ عَنِ الْحَائِضِ تَوَضَّئُ الْمَرِيضِ؟ قَالَ: نَعَمْ وَتُسِنْدُهُ - يَغْنِي: فِي الصَّلَاةِ. قَالَ: لَا: فَقُلْتُ لِلْمُغِيرَةِ: سَمِعْتَهُ مِنْ إِبْرَاهِيمَ؟ قَالَ: لَا.

567- Buhari, Hayz, 5 (1/78); İ'tikâf, 4 (2/256); Müslim, Hayz, 10 (1/244); Nesâ'i, Hayz, 175 (1/121), Hayz, 20 (1/159); Musned, 6/189, 261. Bkz. 1063. hadis.

568- Bkz. 1063. ve 1071. hadisler.

1075. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlîsî haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki, Muğire'nin şöyle dediğini işittim: Ebû Zabyân, İbrahim'e, hayızlı kadın hastaya abdest aldırabilir mi, diye sorması için (birini) göndermiş, (İbrahim de), "evet, (aldırabilir)" cevabını vermişti. (Bu giden kişi O'na, hayızlı kadın) onu (yani hastayı, kendisine) dayandırabilir mi -yani namazda (dayandırabilir mi?)- (diye de sormuş, İbrahim de), "hayır" karşılığını vermişti.

Bunun üzerine ben (yani Şu'be), Muğire'ye dedim ki: "Sen bunu İbrahim'den duydun mu?"

"Hayır" dedi.⁽⁵⁶⁹⁾

١٠٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ سُلَيْمَانُ: أَخْبَرَنِي عَنْ ثَابِتِ بْنِ عُيَيْدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ - قَالَ لَهَا: نَأْوِلِيَنِ الْخُمْرَةَ، قَالَتْ: إِنِّي حَائِضٌ، قَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ فِي يَدِكَ^(١).

1076. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki; Süleyman bana, Sâbit b. Ubeyd'den, (O) el-Kâsım'dan, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- O'na; "bana seccâdeyi uzatıver" buyurmuş, O da, "doğrusu ben hayızlıyım" demiş. (Bunun üzerine Hz. Peygamber de); "her halde o (hayız) senin elinde yoktur!" buyurmuştu.⁽⁵⁷⁰⁾

١٠٧٧ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ شَنْظِيرٍ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ امْرَأَةٍ حَائِضٍ شَرِبَتْ مِنْ مَاءٍ أُتِوَضَّأَ بِهِ؟ فَضَحِكَ وَقَالَ: نَعَمْ.

569- Musannaf, 1/327.

570- Bkz. 777. hadis.

1077. Bize Süleyman b. Harb rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Kesîr b. Şinzîr'den, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti ki, O'na (yani el-Hasan'a), "bir sudan içen hayızlı bir kadının (arta kalan suyu) ile abdest alınır mı?" diye sorulmuştu da O, gülmüş ve "evet (alınır)" demişti.

١٠٧٨ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَبَّاجِ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حَرَامِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ مُوَائِلَةِ الْحَائِضِ؟ قَالَ: وَآكِلَهَا⁽⁵⁷¹⁾.

1078. Bize Ahmed İbnu'l-Haccâc haber verip (dedi ki), bize Abdurrahman b. Mehdî, Muâviye b. Sâlih'ten, (O) el-Alâ' İbnu'l-Hâris'ten, (O) Haram b. Muâviye'den, (O da) amcası Abdullah b. Sa'd'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Abdullah) şöyle dedi: Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem-, hayızlı kadınla birlikte yemek yemeyi sormuştum da; "onunla birlikte ye!" buyurmuştu.⁽⁵⁷¹⁾

١٠٧٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ كَانَ يَأْمُرُ جَارِيَتَهُ أَنْ تَتَوَلَّهُ الْخُمْرَةَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَقَوْلُ: إِنِّي حَائِضٌ، فَيَقُولُ: إِنَّ حَيْضَتَكَ لَيْسَتْ فِي كَفِّكَ، فَتَتَوَلَّهُ.

1079. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Ubeydullah'tan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki, O (yani İbn Ömer), mescidden, câriyesine, hasır seccâdeyi kendisine uzatıvermesini emreder, O da; "doğrusu ben ha-

571- Tirmizi, Tahâret, 100 (1/240); Musned, 4/342. Bkz. 1075. hadis.

yızlıyım" der. Bunun üzerine (İbn Ömer); "herhalde hayızın, avucunda değildir" der, o zaman (câriye, seccâdeyi) O'na uzatıverirdi.⁽⁵⁷²⁾

١٠٨٠ - أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا الْعَلَاءُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ حَرَامِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ مُوَاكَلَةِ الْحَائِضِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنْ بَعْضُ أَهْلِي لَحَائِضٌ وَإِنَّا لَمُتَعَشُونَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ جَمِيعًا.

1080. Bize Mervân b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize el-Heysem b. Humeyd rivâyet edip (dedi ki), bize el-Alâ' İbnu'l-Hâris, Harâm b. Hakîm'den,⁽⁵⁷³⁾ (O da) amcasından (naklen) rivâyet etti (ki, Harâm'ın amcası) şöyle dedi: Rasûlul-lah'a -sallallahu aleyhi ve sellem-, hayızlı kadınla birlikte yemek yemeyi sormuştum da O, şöyle buyurmuştu: "Ailemden birisi hakikaten hayızlıdır. Ve biz, Allah dilerse, hep beraber akşam yemeği yiyeceğiz."⁽⁵⁷⁴⁾

١٠٨١ - أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّهَا كَانَتْ لَا تَرَى بَأْسًا أَنْ تَمَسَّ الْحَائِضُ الْخُمْرَةَ.

1081. Bize Sehl b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Abdurrahman İbnu'l-Kâsım'dan, (O) babasından, (O da) Hz. Âişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Hz. Âişe), hayızlı kadının seccâdeye dokunmasında hiçbir mahzûr görmezdi.

572- Muallak bir şahidi için bkz. Musannaf, 1/328.

573- Harâm b. Hakîm ile 1078. hadiste geçen Harâm b. Muâviye aynı şahıstırlar. Harâm'ın ismi Sünen'in üç matbû nüshasında Hızâm olarak geçmektedir ki, bu, yanlışlıktır.

574- Musned, 4/342. Bkz. 1078. hadis.

«۱۰۹»

باب مجامعة الحائض اذا طهرت قبل أن تغتسل

109. BÂB

. HAYIZLI KADINLA TEMİZLENDİĞİ ZAMAN GUSÛL YAP-
MASINDAN ÖNCE CİNSÎ MÜNÂSEBET YAPMAK

۱۰۸۲ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هُشَيْمٌ، ثنا مُغِيرَةُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ
وَيُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ وَعَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ مُجَمَّدٌ: وَحَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ
سَعِيدٍ الْقَطَّانُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، فِي الْحَائِضِ إِذَا طَهَرَتْ
مِنَ الدَّمِّ: لَا يَقْرِبُهَا زَوْجُهَا حَتَّى تَغْتَسِلَ.

1082. Bize Muhammed b. İsa rivâyet edip (dedi ki), bize Hü-
şeym rivâyet edip (dedi ki), bize Muğire, İbrahim'den; Yûnus,
el-Hasan'dan, Abdulmelik ise Atâ'dan (naklen) rivâyet et-
tiler... Muhammed (b. İsa) dedi ki, bana Yahya b. Sa'îd el-
Kattân da, Osman İbnu'l-Esved'den, (O) da Mücâhid'den (nak-
len) rivâyet etti (ki, İbrahim, el-Hasan, Atâ' ve Mücâhid) ha-
yızlı kadın hakkında (şöyle dediler): "O, (hayız) kanından te-
mizlendiği zaman, kocası ona, gusûl yapmadıkça yaklaşamaz
-yaklaşmasın!- (Yani onunla cinsî münâsebet yapamaz -yapmasın!-)

(575)

AÇIKLAMA

Kadının hayız kanı kesilince, gusûl yapmasından önce, onunla

575- İbrahim ve Atâ'nın haberleri: İbn Ebî Şeybe, 1/96.

cinsî münâsebet yapılp yapılamayacağı konusunda başlıca iki görüş vardır: Malikî, Şafîî ve Hanbelilere göre, hayız kanı kesilince, gusûlden önce cinsî münâsebet yapılması haramdır. Hanbelilere göre ise hayız kanı hayızın a'zamî müddetinin -ki bu, onlara göre on gündür-, bitiminde kesilirse, gusûl yapmadan önce de cinsî münâsebet helâl olur. Ancak hayız kanı a'zamî müddetin bitiminden önce ve eski âdetin sonunda kesilirse, cinsî münâsebetin helâl olması için ya kadının gusûl yapması, veya kanın kesilmesinin üzerinden bir namaz vaktinin geçmesi gerekir. Bu ihtilâf, Bakara Sûresi 222. âyetindeki, *"temizlenene kadar onlara yanaşmayın. İyi temizlendiler mi, o vakit Allah'ın emrettiği yerden onlara varın"* cümlelerinde geçen *"tehahhur = iyi temizlenmek"* kelimesinin tefsirinden kaynaklanmıştır. Bazı alimler bunu "gusûl yapmak", diğerleri ise, "hayız kanının kesilmesi" olarak anlamışlardır.

١٠٨٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ عُمَانَ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، مِثْلَهُ سَوَاءً.

1083 Bize Ubeydullah b. Mûsa, Osman İbnu'l-Esved'den, (O da) Mücâhid'den (naklen) bunun, (yani bir önceki 1082. haberin) tamamen aynısını rivâyet etti.⁽⁵⁷⁶⁾

١٠٨٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: سُئِلَ سُفْيَانُ أَبِي جَامِعٍ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِذَا انْقَطَعَ عَنْهَا الدَّمُ قَبْلَ أَنْ تَغْتَسِلَ؟ فَقَالَ: لَا. فَقِيلَ: أَرَأَيْتَ إِنْ تَرَكَتِ الْغُسْلَ يَوْمَئِذٍ أَوْ آيَاءَ؟ قَالَ: تُسْتَتَابُ.

1084. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip dedi ki, Sufyan'a; "adam karısıyla, hayız kanı kesildiğinde gusûl yapmasından önce cinsî münâsebet yapabilir mi?" diye sorulmuştu da O, "hayır,

576- Bkz. 1087 haber.

(yapamaz)" demişti. O zaman dendi ki; "(hayız kanı kesilen kadın) gusül yapmayı iki gün veya günlerce terkederse, ne (yapılmalıdır) dersin?" O da; "tevbe etmesi istenir" karşılığını vermişti.

١٠٨٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿وَلَا تَقْرَبُوهِنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ﴾^(٥٧٧) قَالَ: حَتَّى يَنْقَطِعَ الدَّمُ، ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ﴾^(٥٧٨) قَالَ: إِذَا اغْتَسَلْنَ.

1085. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyan, kendisine rivâyet etmiş olan kimseden, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücâhid), "temizlenene kadar onlara yanaşmayın" (meâlindeki âyetin tefsirinde), "o kan kesilene kadar..." demiş; "iyi temizlendikleri zaman..."⁽⁵⁷⁷⁾ (meâlindeki âyetin tefsirinde ise), "gusül yaptıkları zaman..." demiştir.⁽⁵⁷⁸⁾

١٠٨٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيجٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿حَتَّى يَطْهُرْنَ﴾^(٥٧٩) قَالَ: إِذَا انْقَطَعَ الدَّمُ ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ﴾^(٥٨٠) قَالَ: اغْتَسَلْنَ.

1086. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Süfyân'dan, (O) İbn Ebî Necîh'ten, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücâhid), "temizlenene kadar..." (meâlindeki âyetin tefsirinde), "o kan kesildiği zaman..." demiş, "iyi temizlendikleri zaman..."⁽⁵⁷⁹⁾ (meâlindeki âyetin tefsirinde ise), "gusül yaptıkları (zaman)..." demişti.⁽⁵⁸⁰⁾

577- Bakara sûresi, 222.

578- Bu hadis munkatı'dır. Bkz. 1086. hadis.

579- Bakara Sûresi, 222.

580- Taberî, 4/383, 386.

١٠٨٧ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْأَسْوَدِ، قَالَ: سَأَلْتُ مُجَاهِدًا: عَنْ امْرَأَةٍ رَأَتْ الطَّهْرَ أَحِلَّ لِزَوْجِهَا أَنْ يَأْتِيَهَا قَبْلَ أَنْ تَغْتَسِلَ؟ قَالَ: لَا حَتَّى يَحِلَّ لَهَا الصَّلَاةُ.

1087. Bize Ubeydullah haber verip (dedi ki), bize Osman İbnu'l-Esved rivâyet edip dedi ki; Mücâhid'e, "temizliği (yani hayız kanının kesildiğini) gören bir kadının kocasına, gusûl yapmasından önce onunla cinsî münâsebet yapması helâl olur mu?" diye sormuştum. O da; "hayır, o (kadına) namaz kılmak helâl olmadıkça (cinsî münâsebet helâl olmaz)" cevabını vermişti.⁽⁵⁸¹⁾

١٠٨٨ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ - هُوَ ابْنُ زِيَادٍ -، ثنا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ، قَالَ: سَأَلْتُ عَطَاءَ وَمَيْمُونُ بْنُ مِهْرَانَ، وَحَدَّثَنِي حَمَّادٌ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالُوا: لَا يَغُشَاهَا حَتَّى تَغْتَسِلَ.

1088. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid -ki O, İbn Ziyâd'dır- rivâyet edip (dedi ki), bize el-Haccâc b. Ertât rivâyet edip dedi ki, Atâ' ve Meymûn b. Mihrân'a sormuştum, bana Hammâd da İbrahim'den (naklen) rivâyet etmişti ki, onlar (yani Atâ', Meymûn ve İbrahim) şöyle demişlerdi: "(Hayız kanı kesilen kadınla kocası, kadın) gusûl yapmadıkça cinsî münâsebet yapamaz!"

١٠٨٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ الْحَسَنِ، فِي الرَّجُلِ يَطَّأُ امْرَأَتَهُ وَقَدْ رَأَتْ الطَّهْرَ قَبْلَ أَنْ تَغْتَسِلَ؟ قَالَ: هِيَ حَائِضٌ مَا لَمْ تَغْتَسِلَ، وَعَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ، وَلَهُ أَنْ يُرَاجِعَهَا مَا لَمْ تَغْتَسِلَ.

581- İbn Ebî Şeybe, 1/96. Bkz. 1083. haber.

1089. Bize Yezîd b. Hârûn, Hişâm'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen), O'nun, temizliği (yani hayız kanının kesildiğini) gören karısıyla, gusûl yapmasından önce cinsî münâsebet yapan adam hakkında şöyle dediğini haber verdi: O (kadın), gusûl yapmadığı sürece hayızlı (demektir). (Bu durumda kocasına) keffâret gerekir.⁽⁵⁸²⁾ (Hayız gören bir kadın ric'i talâkla boşanıldığında, onun iddeti, üçüncü hayızdan⁽⁵⁸³⁾ "temizlenme"siyle biteceğinden dolayı, böyle bir iddet bekleyen bir kadının üçüncü hayızdan kanı kesilse de), gusûl yapmadığı sürece (kocasının) ona dönme hakkı vardır. (Çünkü Hasan Basri'ye göre bu kadın, gusûl yapmadıkça üçüncü hayızından "temizlenmiş" değildir).

١٠٩٠ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ، نا يُونُسُ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: لَا يَغْشَاهَا زَوْجُهَا.

1090. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid rivâyet edip (dedi ki), bize Yûnus, el-Hasan'dan, O'nun şöyle dediğini haber verdi: (Hayız kanı kesilen kadınla) kocası, (kadın gusûl yapmadıkça) cinsî münâsebet yapamaz.

١٠٩١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا حَيْوَةُ بْنُ شَرِيحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ أَبِي حَبِيبٍ، يَقُولُ: قَالَ أَبُو الْخَيْرِ مَرْتَدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْيَزَنِيُّ: قَالَ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ، يَقُولُ: وَاللَّهِ إِنِّي لَا أَجَامِعُ امْرَأَتِي فِي الْيَوْمِ الَّذِي تَطْهَرُ فِيهِ حَتَّى يَمُرَّ يَوْمٌ. الَّذِي تَطْهَرُ فِيهِ حَتَّى يَمُرَّ يَوْمٌ.

1091. Bize Abdullah b. Yezîd haber verip (dedi ki), bize Hayve b. Şureyh rivâyet edip dedi ki, Yezîd b. Ebi Habîb'i

582- Bkz. 1109. ve devamındaki haberler.

583- Bu, Bakara sûresi, 228. âyetinde geçen "kur' " kelimesini, "hayız" olarak anlamaya göredir. Hasan Basri de böyle anlamaktaydı.

şöyle derken işittim: Ebu'l-Hayr Mersed b. Abdillâh el-Yezenî dedi ki, Ukbe b. Âmir el-Cuhenî'yi şöyle derken işittim: Vallahi ben, karımla, (hayızdan) temizlendiği günden bir gün geçmedikçe cinsî münâsebet yapmam.

١٠٩٢ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْمَرْأَةِ تَرَى الظُّهْرَ أَبَاطِئَهَا زَوْجَهَا قَبْلَ أَنْ تَغْتَسِلَ؟ قَالَ: لَا حَتَّى تَغْتَسِلَ.

1092. Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize Abdumelik, Atâ'dan (naklen), O'nun, temizliği (yani hayız kanının kesildiğini) gören kadınla kocası, o gusûl yapmadan önce cinsî münâsebet yapabilir mi, (meselesi) hakkında, "hayır, (kadın) gusûl yapmadıkça (kocası onunla cinsî münâsebet yapamaz)" dediğini rivâyet etti.⁽⁵⁸⁴⁾

١٠٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْمَرْأَةِ يَنْقَطِعُ عَنْهَا الدَّمُ؟ قَالَ: إِنْ أَدْرَكَهُ الشَّبَقُ غَسَلَتْ فَرْجَهَا ثُمَّ يَأْتِيهَا.

1093. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Leys b. Ebî Süleyym'den, (O da) Atâ'dan (naklen), O'nun, muayyen kanı kesilen kadın (ile kocası, o gusûl yapmadan önce cinsî münâsebet yapabilir mi, meselesi) hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: Şayet ona (yani kocasına) şehvet azgınlığı gelirse, (kadın) kadınlık organını yıkar. Bundan sonra (kocası) onunla cinsî münâsebet yapabilir.⁽⁵⁸⁵⁾

584- Musannaf, 1/331; İbn Ebî Şeybe, 1/96.

585- İbn Ebî Şeybe, 1/96.

١٠٩٤ - أَخْبَرَنَا فَرْوَةُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، قَالَ: سَمِعْتُ شَرِيكَاً وَسَأَلَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: الْمَرْأَةُ يَنْقَطِعُ عَنْهَا الدَّمُ أَيَّانَهَا زَوْجُهَا قَبْلَ أَنْ تَغْتَسِلَ؟ فَقَالَ: قَالَ عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، أَنَّهُ رَخَّصَ فِي ذَلِكَ لِلشَّيْبِيِّ.

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَخَافُ أَنْ يَكُونَ أَخْطَأَ، وَأَخَافُ أَنْ يَكُونَ مِنْ حَدِيثِ كَيْثٍ لَا أَعْرِفُهُ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الْمَلِكِ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: الشَّيْبِيُّ: الَّذِي يَشْتَهِي الشَّهْوَةَ.

1094. Bize Ferve b. Ebi'l-Mağrâ' haber verip dedi ki, Şerîk'i iştmişti; O'na bir adam sorup da; "muayyen kanı kesilen kadınla kocası, o gusül yapmadan önce cinsî münâsebet yapabilir mi?" demişti de, O şöyle karşılık vermişti: "Abdûlmelik, Atâ'dan (naklen) dedi ki, o (yani Atâ) bu hususta şehveti azgınlaşan kimseye (= şebîk'e) izin vermişti.

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki, onun (yani Şerîk'in) hata yapmış olmasından korkarım⁽⁵⁸⁶⁾ ve (Şerîk'in zikrettiği bu haberin), Leys'in rivâyeti -ki ben onu, Abdûlmelik'in rivâyeti olarak bilmiyorum-, olmasından endişe ederim.⁽⁵⁸⁷⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: "Eş-Şebîk", nefsin heva ve hevesini (şehveti) arzulayan kimse, demektir.

«۱۱۰»

باب فِي الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ تَقْتَضِبُ وَالْمَرْأَةِ تَطْلِي فِي الْخُضَابِ

110. BÂB

HAYIZLI KADIN BOYANABİLİR VE KADIN (KINA GİBİ) BOYA İLE NAMAZ KILABİLİR (MESELELERİ) HAKKINDA

586- Çünkü şehveti azgınlaşan kimseyle ilgili haber Abdûlmelik'in değil, Leys'in Atâ'dan rivâyeti olarak bilinmektedir. Bkz. 1093. haber.

587- Nitekim İbn Ebî Şeybe de, şehveti azgınlaşan kimse ile ilgili haberi Leys'in Atâ'dan rivâyeti olarak kaydetmiştir. Bkz. İbn Ebî Şeybe, 1/96.

۱۰۹۵ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، قَالَ: زَعَمَ لَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ أَبِي حُرَّةٍ وَأَصْلَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: رَأَيْتُ نِسَاءً مِنْ نِسَاءِ الْمَدِينَةِ يُصَلِّيْنَ فِي الْخِضَابِ.

1095. Bize Muhammed b. İsa haber verip dedi ki, bize Hüseyim, Ebû Hurre Vâsıl b. Abdirrahman'dan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) söyledi (ki, el-Hasan) şöyle demiş: Medineli kadınlardan bazılarını, boya ile (yani boya sürünmüş olarak) namaz kılarlarken gördüm.

AÇIKLAMA

Burada bir hususa dikkat çekmek gerekir: Abdestte abdest uzuvlarının her tarafına, gusülde ise vücudun her tarafına suyu ulaştırmak farzdır. Bu sebeple, namazın şartlarından olan abdest ve guslün sahih olması için, sürülen boyanın, kına gibi suyu altta geçirici olması gerekir. Sürülen boya organ üzerinde ince bir tabaka teşkil edip suyu alta geçirmiyorsa, bunun abdest organları üzerinde ise abdestten, değilse gusülden önce mutlaka temizlenmesi gerekir.

۱۰۹۶ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ سَمِيعَ عَائِشَةَ، سُئِلَتْ عَنِ الْمَرْأَةِ تَمَسَّحُ عَلَى الْخِضَابِ؟ فَقَالَتْ: لَأَنْ تُقَطَعَ يَدَيَّ بِالسَّكَاكِينِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ ذَلِكَ.

1096. Bize Sa'îd b. Âmir, Şu'be'den, (O) İbn Ebî Necîh'ten, (O da) Hz. Âişe'den duyan kimseden (naklen) haber verdi (ki, Hz. Âişe'ye), "kadın, boya üzerine meshedebilir mi?" diye sorulmuş da O şöyle cevap vermiş: Ellerimin bıçaklarla kesilmesi, bana bundan daha sevimli gelir.⁽⁵⁸⁸⁾

588- İbn Ebî Şeybe, 1/120.

١٠٩٧ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ: أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ عَائِشَةَ؛ تَصَلِّي الْمَرْأَةُ فِي الْخِضَابِ؟ قَالَتْ: إِسْلَيْهِ وَرَغْمًا. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَبُو سَعِيدٍ: هُوَ ابْنُ أَبِي الْعَنْبَسِ، وَاسْمُ أَبِي الْعَنْبَسِ: سَعِيدُ بْنُ كَثِيرِ بْنِ عُبَيْدٍ.

1097. Bize Sa'id b. Âmir, İbn Avn'dan, (O da) Ebû Sa'id'den (naklen) haber verdi ki, bir kadın Hz. Âişe'ye, "kadın, boya ile (yani boya sürünmüş olarak) namaz kılabilir mi?" diye sormuş, O da şöyle cevap vermiş: "Onu sil ve at toprağa, gitsin!"⁽⁵⁸⁹⁾

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: (Seneddeki) Ebû Sa'id, İbn Ebi'l-Anbes'tir. Ebu'l-Anbes'in ismi ise Sa'id b. Kesir b. Ubeyd'dir.

١٠٩٨ - أَخْبَرَنَا عَفَّانٌ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي مَجْلَزٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُنَّ نِسَاءُنَا يَخْتَضِبْنَ بِاللَّيْلِ، فَإِذَا أَصْبَحْنَ فَتَحَنَّهُ فِتْوَضَانٍ وَصَلَّيْنَ، ثُمَّ يَخْتَضِبْنَ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الظُّهْرِ فَتَحَنَّهُ فِتْوَضَانٍ وَصَلَّيْنَ، فَأَحْسَنَ خِضَابًا وَلَا يَمْنَعُ مِنَ الصَّلَاةِ.

1098. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Katâde'den, (O) Ebû Miclez'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Kadınlarımız geceleyin boyanır, (kına yakarlar), sabahladıkları zaman ise onu açar ve abdest alıp namaz kılarlardı. Sonra namazın ardından (tekrar) boya (kına) yakarlar, öğle olunca da onu açar ve abdest alıp namaz kılarlardı. Böylece onlar, (kına yakmak onları) namazdan geri bırakmadığı halde güzelce boya (kına) yakmış olurlardı.⁽⁵⁹⁰⁾

589- Bu haber munkatı', hatta belki de mu'dal ve meçhûldür. Ebû Sa'id'in kendisi hakkında bir malûmat bulamadık. Babası Etbâu't-Tâbiin'dendir; İbn Ebi Şeybe, 1/119-120. Krş. İbn Mâce, Tahâret, 133 (1/215).

590- Bkz. 1100. haber.

١٠٩٩ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ أَبِي يُونُسَ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ نِسَاءَ ابْنِ
عُمَرَ كُنَّ يَخْتَضِبْنَ وَهُنَّ حِيضٌ.

1099. Bize Haccâc rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd, Eyûb'dan, (O da) Nâfi'den (naklen) rivâyet etti ki, İbn Ömer'in kadınları, hayızlı iken boyanır, (kına yakarlar)dı.

١١٠٠ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، ثنا هِشَامٌ، ثنا قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي
مَجَلَزٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُنَّ نِسَاءُنَا إِذَا صَلَّيْنَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ اخْتَضِبْنَ
فَإِذَا أَصْبَحْنَ أَطْلَقْنَهُ وَتَوَضَّأْنَ وَصَلَّيْنَ، وَإِذَا صَلَّيْنَ الظُّهْرَ اخْتَضِبْنَ فَإِذَا أُرِدْنَ أَنْ
يُصَلِّيْنَ الْعَصْرَ أَطْلَقْنَهُ فَأَحْسَنَ خِضَابَهُ وَلَا يُحِبُّنَ عَنِ الصَّلَاةِ.

1100. Bize Müslim b. İbrahim rivâyet edip (dedi ki), bize Hişâm rivâyet edip (dedi ki), bize Katâde, Ebû Miclez'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Kadınlarımız yatsı namazını kılınca boyanır, (kına yakarlardı). Sabahladıkları zaman ise onu çözer ve abdest alıp namaz kılarlardı. Öğle namazını kılınca (tekrar) boya (kına) yakarlardı. Sonra ikinci namazını kılmak istediklerinde onu çözer (ve abdest alıp namaz kılarlardı). Böylece onlar, o (boya, kına) yakmayı, namazdan men edilmedikleri halde, güzelce yapmış olurlardı.⁽⁵⁹¹⁾

«III»

باب اذا أتى الرجل امرأته وهي حائض

111. BÂB

ADAM KARISIYLA HAYIZLI İKEN CİNSÎ MÜNÂSEBET YAPTIĞI ZAMAN?

591- İbn Ebi Şeybe, 1/120. Bkz. 1098, haber.

١١٠١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا هُشَيْمٌ، أَنَا مُغِيرَةُ، عَنْ
إِبْرَاهِيمَ، (ح) وَأَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ عَامِرٍ، فِيمَنْ أَتَى أَهْلَهُ وَهِيَ
حَائِضٌ؟ قَالَ: ذَنْبُ أَتَاهُ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَيَتُوبُ إِلَيْهِ وَلَا يَعُودُ.

1101. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Hüseyim rivâyet edip (dedi ki), bize Muğire, İbrâhim'den (naklen) haber verdi. HÂ.⁽⁵⁹²⁾ (Hüseyim dedi ki), bize İsmâ'il b. Ebî Hâlid de, Âmir'den (naklen) haber verdi ki, o ikisi (yani İbrâhim ve Âmir), hanımıyla hayızlı iken cinsî münâsebet yapan kimse hakkında şöyle dediler: Bu, onun yapmış olduğu bir günâhtır. Allah'tan bağış diler, O'na tevbe eder ve bir daha yapmaz.

١١٠٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا يَحْيَى بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ
الْمُنَنَّى، عَنْ عَطَاءٍ، وَمِثْلُهُ.

1102. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Ebî Zâide, el-Musenna'dan, (O da) Atâ'dan (naklen) onun (yani bir önceki 1101. haberin) aynısını rivâyet etti.

١١٠٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى وَأَبُو النُّعْمَانِ، قَالَ: ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ
الْمُبَارَكِ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ الْقَمْقَاعِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ،
قَالَ: ذَنْبُ أَتَاهُ، وَلَيْسَ عَلَيْهِ كَفَّارَةٌ.

1103. Bize Muhammed b. İsa ve Ebu'n-Nu'mân rivâyet edip dediler ki, bize Abdullah İbnu'l-Mübârek, Ya'kûb İbnu'l-

592- Bu "HÂ"ya "Tahvil Hâ'sı" denir. Burada olduğu gibi, aynı metnin iki senedi arasına konur ve senedin değiştiğini, yeni bir senedin başladığını belirtir.

Ka'kâ'dan, (O) Muhammed b. Zeyd'den, (O da) Sa'îd b. Cübeyr'den (naklen) rivâyet etti (ki, Sa'îd) şöyle dedi: (Kocanın hayızlı karısıyla cinsî münâsebeti), yapmış olduğu bir günâhtır. Ona, keffâret gerekmez.

١١٠٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ سُئِلَ: عَنِ الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: يَغْتَدِرُ إِلَى اللَّهِ وَيَتُوبُ إِلَى اللَّهِ.

1104. Bize Muhammed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'îd, Ubeydullah b. Ömer'den, (O) Abdurrahman İbnu'l-Kâsım'dan, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O'na (yani Abdurrahman'ın babasına), karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yapan adamın (ne yapması gerektiği) sorulmuş, O da; "o, Allah'dan özür diler, Allah'a tevbe eder" karşılığını vermişti.

١١٠٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: تَسْتَغْفِرُ اللَّهُ وَلَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ - يَعْنِي: إِذَا وَقَعَ عَلَى امْرَأَتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ.

1105. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize Sufyân, İbn Cureyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Atâ') şöyle dedi: "Allah'tan bağış dilersin. Sana (başka) birşey gerekmez. -O, (adam) karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yaptığı zaman (yapacağı şeyi) kastediyor-⁽⁵⁹³⁾

١١٠٦ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ الْخَطَّابِ الْعَنْبَرِيِّ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، قَالَ: سُئِلَ وَأَنَا أَسْمَعُ عَنِ الرَّجُلِ يَأْتِي امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: يَسْتَغْفِرُ اللَّهُ.

1106. Bize Osman b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Bişr İbnu'l-Mufaddal, Mâlik İbnu'l-Hattâb el-Anberî'den, (O da) İbn Ebî Muleyke'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mâlik) şöyle dedi: Ona (yani İbn Ebî Muleyke'ye), ben dinliyorken, karısıyla hayızlı olduğu halde cinsî münâsebet yapan adamın (ne yapması gerekeceği) sorulmuş, O da; "Allah'tan bağış diler" cevabını vermişti.

١١٠٧ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ: أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَبَا بَكْرٍ فَقَالَ: رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنِّي أَبُولُ دَمًا؟ قَالَ: تَأْتِي أَمْرَاتُكَ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: أَتَقِي اللَّهَ وَلَا تَعْدُ.

1107. Bize Süleyman b. Harb rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) rivâyet etti ki, bir adam Hz. Ebû Bekr'e gelip; "rüyada gördüm ki, sanki ben kan işiyorum, (bunun mânâsı nedir?)" demiş, O da; "karınla hayızlı iken cinsî münâsebet yapıyor musun?" diye sormuş. (Adam); "evet" demiş. (O zaman Hz. Ebû Bekr) şöyle demiş: "Allah'tan kork ve bir daha yapma!"⁽⁵⁹⁴⁾

١١٠٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ: فِي الَّذِي يَقَعُ عَلَى أَمْرَاتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ.

1108. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Hişâm'dan, (O da) Muhammed b. Sirin'den (naklen) rivâyet etti ki O, hayızlı iken karısıyla cinsî münâsebet yapan kimse hakkında: "O, Allah'tan bağış diler" dedi.⁽⁵⁹⁵⁾

«١١٢»

باب من قال: عليه الكفارة

594- Musannaf, 1/330.

595- Musannaf, 1/329.

112. BÂB

ONA KEFFÂRET GEREKİR DİYENLER

۱۱۰۹ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ فِي الَّذِي يُفْطِرُ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ؟ قَالَ: عَلَيْهِ عِتْقُ رَقَبَةٍ، أَوْ بَدَنَةٍ، أَوْ عَشْرِينَ صَاعًا لِأَرْبَعِينَ مَسْكِينًا، وَفِي الَّذِي يَغْشَى امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ مِثْلُ ذَلِكَ.

1109. Bize Müslim b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Yezîd b. İbrahim rivâyet edip dedi ki, ben el-Hasan'ı, Ramazanda bir gün oruç tutmayan kimse hakkında şöyle derken işittim: Onun, bir köle âzâd etmesi veya bir sığır -yahut deve- ("bedene") kurban etmesi, ya da yirmi sâ⁽⁵⁹⁶⁾ (hurma veya yiyeceği), kırk fakire (yedirme-si, vermesi) gerekir. Hayızlı iken karısıyla cinsî münâsebet yapan kimseye de bunun aynısı gerekir.⁽⁵⁹⁷⁾

۱۱۱۰ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ خُصَيْفٍ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، فِي الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ: يَتَصَدَّقُ بِنِصْفِ دِينَارٍ^(۱).

1110. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Husayf'tan, (O) Miksem'den, (O) İbn Abbâs'tan, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Peygamber), hanımıyla hayızlı iken cinsî münâsebet yapan kimse hakkında; "o, yarım dinar sadaka verir" (buyurdu).⁽⁵⁹⁸⁾

596- Bu miktar, Hicâzlı'ara göre yaklaşık 42,5 kilo, Iraklılara göre yaklaşık 63,5 kilodur.

597- Musannaf, 1/329. Bir özü yokken bilerek Ramazan orucunu bozan kimse hakkında bkz. 1721. hadis.

598- Ebû Dâvûd, Tahâret, 106 (1/69); Tirmîzi, Tahâret, 103 (1/244-245); Musned, 1/272. Bkz. 1114. hadis.

۱۱۱۱ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ: يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ - أَوْ نِصْفِ دِينَارٍ. شَكََّ الْحَكَمُ.

1111. Bize Ebu'l-Velîd rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem'den, (O) Abdulhamid'den, (O) Miksem'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs), karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yapan kimse hakkında; "o bir dinar -veya yarım dinar- (el-Hakem şüphe etmiştir)⁽⁵⁹⁹⁾ sadaka verir" (dedi).

۱۱۱۲ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي الَّذِي يَغْشَى امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ: يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ أَوْ نِصْفِ دِينَارٍ. قَالَ شُعْبَةُ: أَمَّا حَفْظِي فَهُوَ مَرْفُوعٌ، وَأَمَّا فَلَانٌ وَفُلَانٌ فَقَالَا: غَيْرُ مَرْفُوعٍ.

قَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: حَدَّثَنَا بِحَفْظِكَ وَدَعَّ مَا قَالَ فَلَانٌ وَفُلَانٌ. فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا أُجِبْتُ أَنِّي عُمِرْتُ فِي الدُّنْيَا عُمَرُ نُوْحٍ وَأَنْتِي حَدَّثْتِ بِهِذَا أَوْ سَكَتِ عَنْ هَذَا.

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ زَيْدٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ، وَكَانَ وَالِيَّ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَلَى الْكُوفَةِ.

1112. Bize Sa'îd b. Âmir, Şu'be'den, (O) el-Hakem'den, (O) Abdulhamîd'den, (O) Miksem'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi (ki, İbn Abbâs) karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yapan kimse hakkında; "o, bir dinar veya yarım dinar sadaka verir" (dedi).⁽⁶⁰⁰⁾

599- Bu sözü Şu'be söylemiştir. Fakat Ahmed b. Hanbel'in bir sözünden ve ilgili haberlerden anlaşıldığına göre el-Hakem şüphe etmemiştir, metnin aslı öyledir. Bkz. Tirmizi, 1/253 (A. Muhammed Şâkir'in tahkikinde).

600- Bu hadis, şu eserlerde, Şu'be'nin ezberindeki şekliyle yani merfû olarak geçmektedir: Ebû Dâvûd, Tahâret, 106 (1/69); Nesâ'i, Tahâret, 181 (1/125); Hayz, 9 (1/154); Musned, 1/230, 286; Mustedrek, 1/171-172.

Şu'be dedi ki: "Ezberime bakacak olursak, bu (haber) merfû'dur. Ama falan ve falana kalırsa onlar, bu merfû' değildir, dediler." O zaman topluluktan biri; "bize ezberine göre rivâyet edin. Falânın ve falânın dediklerini bırakın" dedi. Bunun üzerine (Şu'be) şöyle dedi: "Vallahî! Şu dünyada bana Hz. Nûh'un ömrü kadar ömür verilmesini, benim de (buna mukabil) bunu (böylece) rivâyet etmemi veya bunu söylemememi arzu etmem!"

Ebu Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki: Abdulhamîd, İbn Zeyd b. Abdirrahman b. Zeyd İbni'l-Hattâb'dır.⁽⁶⁰¹⁾ O, Ömer b. Abdilazîz'in Kûfe valisi idi.

١١١٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: إِذَا أَتَاهَا فِي دَمٍ فِدْيَانًا، وَإِذَا أَتَاهَا وَقَدْ انْقَطَعَ الدَّمُ فَنِصْفُ دِينَارٍ.

1113. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, İbn Cureyc'den, (O) Abdülkerîm'den, (O) bir adamdan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: (Adam hayızlı karısıyla) kan geldiğinde cinsî münâsebet yaptığı zaman bir dinar (sadaka), onunla kan kesildiğinde cinsî münâsebet yaptığı zaman ise yarım dinar (sadaka vermesi gerekir).

(602)

١١١٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ خُصَيْنِيفٍ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي الَّذِي يَقَعُ عَلَى امْرَأَتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ: يَتَصَدَّقُ بِنِصْفِ دِينَارٍ^(١).

1114. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize

601- Bu isim, görebildiğimiz diğer bütün kaynaklarda Abdulhamid b. Abdirrahman... şeklindedir.

602- Ebû Dâvûd, Tahâret, 106 (1/69), Nikâh, 48 (2/251). Bu hadisin merfû ve muttasıl (musned) bir rivâyeti için bkz. Musned, 1/367; Musannaf, 1/328.

Sufyân, Husayf'tan, (O) Miksem'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- karısıyla hayızlı iken cinsî münâsebet yapan kimse hakkında şöyle buyurdu: "O, yarım dinar sadaka verir."⁽⁶⁰³⁾

AÇIKLAMA

Abdullah b. Abbâs'ın, hayızlı kadınla cinsî münâsebet hakkındaki bu hadisi pek çok senedle ve muhtelif metinlerle rivâyet edilmiştir. Dârimi bunlardan bir kaçını burada zikretmiştir. Bunların arasında da belirgin farklar vardır. Muasır hadis alimlerinden merhûm Ahmed Muhammed Şâkir (v. 1957) bu hadisin elliden fazla senedini tesbit edip incelemiştir. O'nun vardığı sonuçları şöylece özetleyebiliriz. Bu hadis, aslı i'tibarıyla merfû (yani (Hz. Peygamber'in sözü) ve muttasıldır. Metindeki keffâret miktarını belirten kısım, "bir dinar veya yarım dinar" şeklinde olup burada şüpheli rivâyet değil, iki şıktan birinin seçimini mükellefe bırakma ("tahyîr") söz-konusudur. Bu şıklardan birinin hayız kanının devamı, diğerinin ise hayız kanının kesilmesi hallerindeki cinsi münâsebetin keffâretini belirttiği şeklindeki vb. izahlar, hadisin sonraki râvileri tarafından yapılan açıklamalardır. "Bir dinar" veya "yarım dinar" şeklindeki tek şıklı rivâyetlerde de, râvilerin bir tasarrufu veya hatası vardır. Hadiste mükellefe iki şıktan birini seçme imkânı verilmesinden anlaşılacağı üzere, bu keffâretin ödenmesi vâcib değil mendûb, (müstehtab)dır. Netice olarak bu hadis, aslı i'tibarıyla sahihtir. Ahmed b. Hanbel, Hâkim, İbnu'l-Kattân, İbn Dakîk'l-îyd, Zehebî ve İbn Hacer de bu hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir.⁽⁶⁰⁴⁾ Burada şu hususu da ekleyelim: Bu hadisin, İbn Abbâs'ın sözü ("mevkûf") olarak görüldüğü bazı rivâyetleri, İbn Abbâs'ın "hadis rivâyeti" değil de, hadise uygun olarak verdiği bir "fetvâsı" şeklinde değerlendirebiliriz.

603- Musned, 1/325 (mursel olarak). Bkz. 1110. hadis.

604- Bkz. Tirmizi, 1/246-254.

١١١٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: كَانَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ امْرَأَةٌ تَكْرَهُ الْجَمَاعَ، فَكَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَهَا أَعْتَلَّتْ عَلَيْهِ بِالْحَيْضِ فَوَقَعَ عَلَيْهَا، فَإِذَا هِيَ صَادِقَةٌ، فَاتَى النَّبِيَّ ﷺ فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِخُمْسِ دِينَارٍ.

1115. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, Yezîd b. Ebî Mâlik'ten, (O da) Abdulhamîd b. Zeyd İbni'l-Hattâb'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Abdulhamîd) şöyle dedi: Hz. Ömer'in, cinsî münâsebetten hoşlanmayan bir karısı varmış. O, onunla cinsî münâsebet yapmak istediği zaman hep hayız bahane edermiş. Derken (bir gün, sözüne inanmayarak) onunla cinsî münâsebet yapmış. Fakat (bu defa) onun doğru söylediği görülmüş. Bunun üzerine (Hz. Ömer) Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- gelmiş. (Hz. Peygamber) de O'na bir dinarın beşte birini sadaka vermesini emretmiş.⁽⁶⁰⁵⁾

ACIKLAMA

Hz. Peygamber'in, Hz. Ömer'e daha az bir keffâret ödemesini emretmesinin bir izahı şöyle yapılmıştır: Hz. Ömer, karısının, önceleri yaptığı gibi bu sefer de, yalandan hayız bahane ederek münâsebetten kaçtığını zannetmiş ve bu zanla münâsebet yapmış. Bu durum O'nun hakkında hafifletici sebep olmuştur.

١١١٦ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الرَّازِيِّ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: إِذَا أَتَى الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَإِنْ كَانَ الدَّمُ غَبِيظًا فَلْيَتَصَدَّقْ بِدِينَارٍ، وَإِنْ صَفَرًا فَلْيَتَصَدَّقْ بِنِصْفِ دِينَارٍ^(١).

605- Ebû Dâvûd, Tahâret, 106 (1/69). Burada metin muhtasar olup, ayrıca keffâretin miktarı "bir dinarın beşte ikisi" şeklindedir). Hadisin senedi, Abdulhamid'le Hz. Ömer arasında munkatı'dır.

1116. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Ebû Ca'fer er-Râzî'den, (O) Abdulkerîm'den, (O) Miksem'den, (O) İbn Abbâs'tan, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) haber verdi (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Adam karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yaptığı zaman, eğer (hayız) kanı taze ise bir dinar sadaka versin, sarı ise yarım dinar sadaka versin."⁽⁶⁰⁶⁾

١١١٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا حَفْصٌ - هُوَ ابْنُ غِيَاثٍ -، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ الْحَكَمِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الَّذِي يَأْتِي أَمْرَاتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ أَوْ بِنِصْفِ دِينَارٍ. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ.

1117. Bize Abdullah b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Hafs -ki O, İbn Ğıyâs'tır-, el-A'meş'ten, (O) el-Hakem'den, (O) Miksem'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O'na (yani İbn Abbâs'a), karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yapan kimsenin (ne yapması gerekeceği) sorulmuş, O da şöyle cevap vermişti: "Bir dinar veya yarım dinar sadaka verir."⁽⁶⁰⁷⁾ İbrahim ise: "O, Allah'tan bağış diler" demiştir.

١١١٨ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: إِذَا وَقَعَ عَلَى أَمْرَاتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ، فَعَلَيْهِ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِدِينَارٍ.

1118. Bize Amr b. Avn, Hâlid b. Abdillâh'tan, (O) İbn Ebî Leylâ'dan, (O) Atâ'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber

606- Tirmizi, Tahâret, 103 (1/245); Musannaf, 1/329; Ebû Dâvûd, Tahâret, 106 (1/69, mevkûf olarak).

607- Merfû bir rivâyeti için bkz. Beyhekî, 1/315.

verdi (ki, ibn Abbâs) şöyle dedi: (Adam) karısıyla hayızlı iken cinsî münâsebet yaptığı zaman, bir dinar sadaka vermesi gerekir.⁽⁶⁰⁸⁾

١١١٩ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي رَجُلٍ جَامَعَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قَالَ: يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ.

1119. Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan, O'nun karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yapan adam hakkında; "O, bir dinar sadaka verir" dediğini rivâyet etti.

١١٢٠ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ أَوْ نِصْفِ دِينَارٍ.

1120. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İbn Ebî Leylâ'dan, (O) Miksem'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi (ki, İbn Abbâs) şöyle dedi: (Hayızlı karısı ile cinsî münâsebet yapan kimse) bir dinar veya yarım dinar sadaka verir.⁽⁶⁰⁹⁾

١١٢١ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ الْأَوْزَاعِيِّ، فِي رَجُلٍ يَغْشَى امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ أَوْ رَأَتْ الطَّهْرَ وَلَمْ تَغْتَسِلْ؟ قَالَ: يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، وَيَتَصَدَّقُ بِخُمْسِ دِينَارٍ.

1121. Bize Vehb b. Sa'id, Şu'ayb b. İshâk'tan, (O da) el-Evzâ'i'den (naklen) haber verdi (ki, el-Evzâ'i), karısı ile hayızlı iken veya temizliği (yani hayız kanının kesildiğini) görüp de henüz gusül yapmamış iken cinsî münâsebet yapan adam hakkında şöyle dedi: "O, Allah'tan bağış diler ve bir dinarın beşte birini⁽⁶¹⁰⁾ sadaka verir."

608- Bkz. 1120 ve 1123. hadisler.

609- Bkz. 1118. hadis.

610- Sünen'in bir nüshasında "... beşte ikisi" şeklindedir.

١١٢٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: إِذَا وَقَعَ الرَّجُلُ عَلَى امْرَأَتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ، يَتَصَدَّقُ بِنِصْفِ دِينَارٍ. فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: فَإِنَّ الْحَسَنَ يَقُولُ: يُعْتَقُ رَقَبَةً؟ قَالَ: مَا أَنَهَاكُمْ أَنْ تُقَرَّبُوا إِلَى اللَّهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ.

1122. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Abd-
dumelik'ten, (O da) Atâ'dan (naklen) haber verdi (ki, Atâ')
şöyle dedi: "Adam karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yaptığı
zaman yarım dinar sadaka verir." Bunun üzerine topluluktan bir
adam O'na dedi ki; "ama el-Hasan, o bir köle âzâd eder, diyor?" (O
zaman (Atâ') şöyle dedi: "Siz, Allah'a, gücünüzün yettiği şeyleri sun-
maktan ne kadar menedicisiniz!"

١١٢٣ - أَخْبَرَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عَطَاءٍ،
عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي الَّذِي يَقَعُ عَلَى امْرَأَتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ، قَالَ: يَتَصَدَّقُ
بِدِينَارٍ.

1123. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İbn Ebî Leylâ'dan, (O)
Atâ'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi (ki, İbn
Abbâs), karısı ile hayızlı iken cinsî münâsebet yapan kimse hak-
kında; "o, bir dinar sadaka verir" dedi.⁽⁶¹¹⁾

AÇIKLAMA

Son iki bölümde, hayızlı karısı ile cinsî münâsebet yapan kimse
hakkında bazı merfû hadislerle, bir kısım alimlerin görüşleri zik-
redilmiştir. Bu konuda Ebû Hanife, Malik, en sahih görüşüne göre

611- Bkz. 1118. hadis.

Şafîî, bir rivâyete göre Ahmed ve Selef alimlerinin çoğu, bu kimseye keffâretin gerekmeceğini, onun tevbe ve istiğfâr etmesinin vâcib olduğunu söylemişlerdir. Bununla beraber bu kimsenin, münâsebet hayız kanının ilk günlerinde yapılmışsa bir dinar, hayız kanının kesilme zamanlarında yapılmışsa yarım dinar sadaka vermesi müstehabdır. Ahmed ise, kendisinden gelen diğer rivâyete göre, bu kimseye keffâretin vâcib olduğunu ve duruma göre bir veya yarım dinar sadaka vermesi gerektiğini söylemiştir. Şafîî'nin de, önceleri bu görüşte olduğu nakledilmektedir.

Dinar, altın paradır ve ağırlığı bir miskaldır. Şer'î miskal 4.009 gr., örfî miskal ise 4.8105 gramdır.

«۱۱۳»

باب اتيان النساء في أدبارهن

113. BÂB

KADINLARA ARKALARINDAN YAKLAŞMAK

۱۱۲۴ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، ثنا وَهَبُ ثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ ابْنِ سَابِطٍ، قَالَ: سَأَلْتُ حَفْصَةَ بِنْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ - هُوَ ابْنُ أَبِي بَكْرٍ - قُلْتُ لَهَا: إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ شَيْءٍ، وَأَنَا أَسْتَحْيِي أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْهُ. قَالَتْ: سَلْ يَا ابْنَ أَخِي عَمَّا بَدَأَ لَكَ.

قَالَ: أَسْأَلُكَ عَنْ إِيْتَانِ النِّسَاءِ فِي أَدْبَارِهِنَّ؟ فَقَالَتْ: حَدَّثَنِي أُمُّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ الْأَنْصَارُ لَا تُجَبِّي، وَكَانَتْ الْمُهَاجِرُونَ يُجَبِّي، فَتَزَوَّجَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ فَجَبَّاهَا فَأَبَتْ الْأَنْصَارِيَّةُ، فَأَتَتْ أُمُّ سَلَمَةَ، فَذَكَرَتْ لَهَا، فَلَمَّا أَنْ جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ اسْتَحْيَتْ الْأَنْصَارِيَّةَ وَخَرَجَتْ فَذَكَرَتْ ذَلِكَ أُمُّ

سَلَمَةَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: أَدْعُوهَا لِي فَدَعَيْتُ لَهَا، فَقَالَ لَهَا: ﴿يَسَاؤُكُمْ حَرْثُ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنِّي شَتْمٌ﴾^(۱) صَمَامًا وَاحِدًا، وَالصَّمَامُ: السَّبِيلُ الْوَاحِدُ^(۲)

1124. Bize Müslim b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivâyet edip (dedi ki), bize Abdullah b. Osman b. Hu-seym, İbn Sâbit'ten, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Hafsa bint Abdirrahman'a -ki O, İbn Ebî Bekr'dir- sorup dedim ki; "doğrusu ben sana bir şey sormak istiyorum, ama onu sana sormaktan utanıyorum!" O, "aklına geleni sor, yeğenim!" dedi. Dedi(m) ki: "Sana, kadınlara arkalarından yaklaşmayı soracağım." Bunun üzerine O şöyle dedi: Bana Hz. Ümmü Seleme rivâyet edip dedi ki: "Ensâr, (kadınlarını) yüzükoyun yatırıp (arkadan öne) cinsî münâsebet yapmaz, muhâcirler ise yaparlarmış. Derken muhâcirlerden bir adam, Ensârdan bir kadınla evlenmiş ve onu yüzükoyun yatırıp (arkadan öne) cinsî münâsebet yapmak (istemiş). Ensârlı kadın da kabul etmemiş. Sonra o, Ümmü Seleme'ye (yani kendisine) gelip (bunu) anlattı. Bu arada Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- gelince Ensarlı kadın utanıp dışarı çıktı. Ümmü Seleme de bunu Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- anlattı. O zaman (Hz. Peygamber); *"onu bana çağırınız"* buyurdu. (Kadın) da O'na çağrıldı. (Gelince, Hz. Peygamber bir âyet okuyarak) şöyle buyurdu: *"Kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza -tek sımâm'dan⁽⁶¹²⁾ olmak üzere- nasıl dilerseniz, öyle varın."*⁽⁶¹³⁾

"Sımâm" ise; "tek yol" demektir.

١١٢٥ - [أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: لَقَدْ عَرَضْتُ الْقُرْآنَ عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ ثَلَاثَ عَرَضَاتٍ، أَقِفْتُ عِنْدَ كُلِّ آيَةٍ أَسْأَلُهُ فِيمَا أُنْزِلَتْ؟ وَفِيمَ كَانَتْ؟ فَقُلْتُ: يَا ابْنَ عَبَّاسٍ أَرَأَيْتَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾^(٦١٢) قَالَ: مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ أَنْ تَعْتَزِلُوهُنَّ.

612- "Sımâm"ın asıl sözlük mânâsı "tıpa, tıkaç"tır. Burada, meşrû cinsî münâsebet için "tek yol" olan "kadınlık organı" kastedilmiştir.

613- Tirmizi, Tefsîr, 3 (5/215, muhtasaran); Müsned, 6/305, 310 (muhtasaran), 318, 319 (muhtasaran); Taberî, 4/410-412. İktibas edilen âyet, Bakara sûresi, 223. âyetin baş tarafıdır.

1125. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Seleme, Muhammed b. İshak'tan, (O) Ebân b. Sâlih'ten, (O da) Mücâhid'den (naklen) haber verdi (ki, Mücâhid) şöyle dedi: Kur'an'ı, İbn Abbâs'a, her âyette durup ne hakkında indirildiğini, ne hakkında olduğunu sorarak üç defa okudum. İşte (bir defasında O'na); "İbn Abbâs, demiştim, yüce Allah'ın; *"iyice temizlendikleri zaman Allah'ın emrettiği yerden onlara varın"* ⁽⁶¹⁴⁾ âyeti hakkında ne buyurursun?" O da şöyle cevap vermişti: "Size, onlardan ayrılmanızı emrettiği yerden (yani hayız kanının çıktığı yerden onlara varın)."⁽⁶¹⁵⁾

AÇIKLAMA

Zikredilen âyetin baş tarafında Allah şöyle buyurur: "...Mahîz'de kadınlardan ayrılın (yani onlarla cinsi münâsebet yapmayın)." "Mahîz' kelimesi ise "hayız", "hayız zamanı" ve "hayız yeri" mânâlarına gelmektedir ki, İbn Abbâs'ın tefsirinden anlaşıldığına göre O, bu kelimeye "hayız yeri" (kadınlık organı) mânâsı vermiştir. Nitekim bir rivâyete göre O, hayızlı kadının kadınlık organı dışındaki yerlerinden kocasının faydalanabileceği görüşündeydi.

١١٢٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ
الْأَسْوَدِ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿فَاتَوُحْنَ مِنَ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾^(٦١٤) قَالَ: أَمَرُوا أَنْ يَأْتُوا
مِنْ حَيْثُ نَهَوْا^(٦١٥).

1126. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyan, Osman İbnu'l-Esved'den, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücâhid); "...o vakit Allah'ın emrettiği yerden onlara varın" ⁽⁶¹⁶⁾ (meâlindeki âyetin tefsirinde) şöyle dedi: (Âyetin baş

614- Bakara Sûresi, 222.

615- Taberî, 4/409.

616- Bakara Sûresi, 222.

tarafında) menedildikleri yerden varmaları, (yani oradan cinsî münâsebet yapmaları) emredildi.⁽⁶¹⁷⁾

١١٢٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي رَزِينٍ (فَأَتَوْهُمْ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ) ^(١) قَالَ: مِنْ قَبْلِ الطُّهْرِ.

1127. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, el-A'meş'ten, (O da) Ebû Rezîn'den (naklen), O'nun; "...o vakit, Allah'ın emrettiği yerden onlara varın"⁽⁶¹⁸⁾ (meâlindeki âyetin tefsirinde), "hayızdan temizlenme tarafından (onlara varın)" dediğini rivâyet etti.

١١٢٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ الْبَزَّارُ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، ﴿وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ﴾ ^(٢) قَالَ: هُوَ وَاللَّهُ الْقَبْلُ ^(٣).

1128. Bize Muhammed b. Yezîd el-Bezzâr haber verip (dedi ki), bize Şerîk, İbrahim b. Muhâcîr'den, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücâhid); "ve Rabb'inizin sizin için eş-lerinizden yarattığı şeyi bırakıyorsunuz"⁽⁶¹⁹⁾ (meâlindeki âyetin tefsirinde); "O (yani erkekler için hanımlarından helâl olarak yarattığı şey), vallahi, ön taraftır" dedi.

١١٢٩ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، ثنا خَالِدُ بْنُ رِبَاعٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ ﴿نَسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ ^(٤) قَالَ: إِنَّمَا هُوَ الْفَرْجُ.

617- Taberî, 4/389.

618- Bakara sûresi, 222.

619- Şuarâ sûresi, 166.

1129. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Hâlid b. Rebâh, İkrime'den rivâyet etti ki O; "kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza nasıl dilermeniz öyle varın"⁽⁶²⁰⁾ (meâlindeki âyetin tefsirinde) şöyle dedi: "O (yani "tarla"), ancak kadınlık organıdır."

١١٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَعِيمٍ، ثنا عَلِيُّ بْنُ عَلِيٍّ الرِّفَاعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ يَقُولُ: كَانَ الْيَهُودُ لَا تَأْلُوا مَا شَدَدَتْ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، كَانُوا يَقُولُونَ: يَا أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ، إِنَّهُ وَاللَّهِ مَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْتُوا نِسَاءَكُمْ إِلَّا مِنْ وَجْهِ وَاحِدٍ، قَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾^(١) فَخَلَّى اللَّهُ بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَبَيْنَ حَاجَتِهِمْ.

1130. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Ali b. Ali er-Rifâ'i rivâyet edip dedi ki, ben el-Hasan'ı şöyle derken işittim: Yahûdiler, müslümanlara zorluk çıkarılmasında ellerinden geleni yaparlardı. Derlerdi ki: "Ey Ashâb-ı Muhammed! Gerçek şu ki, vallahi, sizin için kadınlarınıza sadece bir taraftan gelmek helâldir." (El-Hasan) dedi ki, bunun üzerine Allah; "kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza nasıl dilermeniz öyle varın"⁽⁶²¹⁾ (meâlindeki âyeti) indirdi. Böylece Allah, mü'minleri (tabii) ihtiyaçları ile başbaşa bıraktı.⁽⁶²²⁾

١١٣١ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: ﴿فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾^(١) قَالَ: إِتَتْهَا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهَا وَمِنْ خَلْفِهَا بَعْدَ أَنْ يَكُونَ فِي الْمَأْتِي.

620- Bakara sûresi, 223.

621- Bakara sûresi, 223.

622- Bu haber murseldir.

1131. Bize Amr b. Avn, Hâlid, b. Abdillâh'tan, (O) Atâ' İbnu's-Sâ'ib'den, (O) Sa'id b. Cübeyr'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi (ki, İbn Abbâs); "o halde tarlanıza nasıl dilererseniz öyle varın"⁽⁶²³⁾ (meâlindeki âyetin tefsîrinde) şöyle dedi: Ona (yani kadına), varış yerine (yani kadınlık organına) olduktan sonra önünden, arkasından varın."

١١٣١ - أَخْبَرَنَا خَلِيفَةُ بْنُ خَيَّاطٍ، ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، ثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَصْنَعُونَ فِي الْحَائِضِ نَحْوًا مِنْ صَنِيعِ الْمَجُوسِ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَنَزَلَتْ: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ: هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ، وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ﴾⁽⁶²³⁾ فَلَمْ يَزِدِ الْأَمْرُ فِيهِنَّ إِلَّا شِدَّةً.

1132. Bize Halife b. Hayyât haber verip (dedi ki), bize Abdulvehhâb rivâyet edip (dedi ki), bize Halid, İkrime'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Cahiliye dönemi insanları hayızlı kadın hakkında mecûsîlerin yaptığı gibi (muamele) yaparlardı. Sonra bu (durum) Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- anlatılmış, bunun üzerine (şu âyet) inmiş: "*Sana kadınların ay halini de sorarlar. De ki o, bir ezadır. Onun için hayız zamanında kadınlardan ayrılın, (onlarla cinsî münâsebet yapmayın) ve temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın.*"⁽⁶²⁴⁾ Böylece o (hayızlı kadınlar) hakkında, durumun sadece şiddeti artmış oldu.⁽⁶²⁵⁾

١١٣٢ - أَخْبَرَنَا خَلِيفَةُ، ثَنَا مُؤَمَّلٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿قُلْ هُوَ أَذَى﴾⁽⁶²⁴⁾ قَالَ: هُوَ الدَّمُّ.

623- Bakara sûresi, 223.

624- Bakara sûresi, 222.

625- Bu hadis mürseldir.

1133. Bize Halife haber verip (dedi ki), bize Muemmel, Sufyân'dan, (O) İbn Ebî Necih'ten, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücahid); "de ki o bir ezâdır" (meâlindeki âyetin tefsirinde); "o, o kandır" dedi.⁽⁶²⁶⁾

١١٣٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، ثنا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ: ﴿قُلْ هُوَ أَذَى﴾^(١) قَالَ: قَذَرٌ.

1134. Bize Muhammed İbnu's-Salt haber verip (dedi ki), bize İbnu'l-Mübârek, Ma'mer'den, (O da) Katâde'den (naklen) rivâyet etti (ki, Katâde); "de ki o, bir ezâdır" (meâlindeki âyetin tefsirinde); "(o) bir pisliktir" dedi.⁽⁶²⁷⁾

١١٣٥ - أَخْبَرَنَا خَلِيفَةُ بْنُ خَيَّاطٍ، ثنا الْمُعْتَمِرُ، قَالَ: سَمِعْتُ لَيْثًا، حَدَّثَ عَنْ عِيسَى بْنِ قَيْسٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ: ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾^(٢) قَالَ: إِنْ شِئْتَ فَأَعَزَلْ وَإِنْ شِئْتَ فَلَا تَعَزَلْ.

1135. Bize Halife b. Hayyât haber verip (dedi ki), bize el-Mu'temir rivâyet edip dedi ki; Leys'i, İsa b. Kays'tan, (O da) Saîd İbnu'l-Müseyyeb'den (naklen) şöyle rivâyet ederken işittim: (Sa'id); "kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza nasıl dilererseniz öyle varın"⁽⁶²⁸⁾ (meâlindeki âyetin tefsirinde) şöyle dedi: (Bunun mânâsı şudur): Dilersen azil yap, dilersen azil yapma.⁽⁶²⁹⁾

١١٣٦ - أَخْبَرَنَا خَلِيفَةُ، ثنا عَبْدُ الْوَهَّابِ، عَنْ عَوْفٍ، عَنْ الْحَسَنِ، قَالَ: كَيْفَ شِئْتَ يَعْنِي إِيَّانَهَا فِي الْفَرْجِ.

626- Taberi, 4/375. Âyet, Bakara sûresi, 222. âyettir.

627- Taberî, 4/374. âyet, Bakara sûresi, 222. âyettir.

628- Bakara sûresi, 223.

629- Taberî, 4/408.

1136. Bize Halife haber verip (dedi ki), bize Abdulvehhâb, Avftan, (O da) el-Hasan'dan (naklen) rivâyet etti (ki, el-Hasan, "...o halde tarlanıza nasıl dilererseniz öyle varın" meâlindeki âyetin tefsirinde) şöyle dedi: Nasıl dilerersen -yani kadına, kadınlık organında (nasıl) varmak (dilerse) öyle var).

AÇIKLAMA

Ayette geçen "ennâ" kelimesinin, "nerede(n), ne zaman, nasıl" gibi müteaddit mânaları vardır. Hasan Basrî, bu kelimenin bu âyette "keyfe-nasıl" mânâsına geldiğini söylemektedir. Biz de verdiğimiz meâllerde bu mânâyı tercih ettik.

١١٣٧ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُونُسَ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ: أَنَّ الْيَهُودَ قَالُوا لِلْمُسْلِمِينَ: مَنْ أَتَى امْرَأَتَهُ وَهِيَ مُدْبِرَةٌ جَاءَ وَلَدُهُ أَحْوَلُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثُكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾^(١).

1137. Bize Ahmed b. Abdillâh b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Mâlik, Muhammed İbnu'l-Munkedir'den, (O da) Câbir b. Abdillâh el-Ensârî'den (naklen) rivâyet etti ki, yahûdiler müslümanlara; "kim karısıyla, o arkasını dönmüş olarak cinsi münâsebet yaparsa, (bu münâsebetten doğacak) çocuğu şaşı gözlü olur!" demişlerdi de bunun zerine yüce Allah şu âyeti indirmiş: "Kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza nasıl dilererseniz öyle varın."⁽⁶³⁰⁾

١١٣٨ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ خَالِدِ الْحَذَاءِ، عَنْ عِكْرَمَةَ: ﴿فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾^(١) قَالَ: يَأْتِي أَهْلَهُ كَيْفَ شَاءَ، هِيَ قَائِمَةٌ أَوْ قَاعِدَةٌ، وَبَيْنَ يَدَيْهَا وَمِنْ خَلْفِهَا.

630- Buhârî, Tefsir, 2/40 (5/160); Müslim, Nikâh, 117, 118 (2/1058-1059); Ebû Dâvûd, Nikâh, 45 (2/249); Tirmizî, Tefsir, 3 (5/215); İbn Mâce Nikâh, 29 (1/620); Taberî, 4/409, 410, 412; Bkz. 2220. hadis.

1138. Bize Amr b. Avn, Hâlid b. Abdillâh'tan, (O) Hâlid el-Hazzâ'dan, (O da) İkrime'den (naklen) rivâyet etti (ki, İkrime); "...o halde tarlanıza nasıl dilerse öyle varın" (meâlindeki âyetin tefsirinde) şöyle dedi: (Koca) hanımıyla, nasıl dilerse, (hanımı) ayakta iken, oturmuşken, önünden, arkasından cinsi münâsebet yapabilir.

١١٣٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ الْأَشَجِّيُّ، ثنا ابْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْوَلِيدِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: «فَأَتَوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ»^(١) قَالَ: فِي الْفَرْجِ.

1139. Abdullah b. Sa'id el-Eşecc rivâyet edip (dedi ki), bize İbn İdris, babasından, (O) Yezîd ibnu'l-Velîd'den (O da) İbrahim'den (naklen) O'nun; "...o vakit Allah'ın size emrettiği yerden onlara varın"⁽⁶³¹⁾ (meâlindeki âyette geçen "Allah'ın size emrettiği yer" in tefsirinde); "kadınlık organından (onlara varın)" dediğini rivâyet etti.

«١١٤»

باب من أتى امرأته في دبرها

114. BÂB

KARISINA DIŞKI YERİNDEN VARAN KİMSE

١١٤٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: مَنْ أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبُرِهَا، فَهُوَ مِنَ الْمَرْأَةِ مِثْلُهُ مِنَ الرَّجُلِ ثُمَّ تَلَا: «وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ: هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ، وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ، فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأَتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ»^(١) أَنْ تَعْتَزِلُوهُنَّ فِي الْمَحِيضِ الْفَرْجِ ثُمَّ تَلَا: «يَسْأَلُوكُمْ حَرْثَ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنْتُمْ»^(٢) قَائِمَةً وَقَاعِدَةً وَمُقْبِلَةً وَمُذْبِرَةً فِي الْفَرْجِ.

631- Bakara sûresi, 222.

1140. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Osman İbnu'l-Esved'den, (O da) Mücâhid'den (naklen) rivâyet etti (ki, Mücâhid); "kim karısına dışkı yerinden (dübüründen) varırsa, kadına karşı bu hareket, erkeğe karşı olan benzeri gibi (haramdır, çirkindir!)" dedi. Sonra şu âyeti okudu: *"Sana hayız yerini (veya halini) de sorarlar. De ki, o bir ezadır. Onun için kadınlardan hayız yerinde ayrılın, (onlarla cinsi münâsebet yapmayın), temizlenene kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman ise, Allah'ın size -onlardan ayrılmanızı- emrettiği yerden -hayız yerinden, yani kadınlık organından- onlara varın."*⁽⁶³²⁾ Daha sonra şu âyeti okudu: *"Kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza nasıl dilererseniz öyle -o ayakta, oturmuş, önünü dönmüş, arkasını dönmüş olduğu halde, kadınlık organından- varın."*⁽⁶³³⁾

١١٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ حَكِيمِ الْأَثَرَمِ،
عَنْ أَبِي تَمِيمَةَ الْهَجِيمِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَنْ أَتَى حَائِضًا، أَوْ
امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا، أَوْ كَاهِنًا فَصَدَقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى
مُحَمَّدٍ^(١).

1141. Bize Ebû Nuaym, Hammâd b. Seleme'den, (O) Hakim el-Esrem'den, (O) Ebû Temîme el-Hüceymî'den, (O) Ebû Hu-reyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sel-lem- (naklen) haber verdi (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: *"Kim hayızlı bir kadınla veya dışkı yerinden bir kadınla cinsi münâsebet yaparsa yahut bir kâhine gelip, onun söyleyeceğini tasdik ederse, Allah'ın, Muhammed'e indirdiğine küfretmiş olur."*⁽⁶³⁴⁾

632- Bakara Sûresi, 222. İki çizgi arasındaki (- -) yerler, Mücâhid'in tefsiridir.

633- Bakara Sûresi, 223. İki çizgi arasındaki (- -) yer, Mücâhid'in tefsiridir. Taberî, 4/389.

634- Ebû Dâvûd, Tıbb, 20 (4/15); Tirmizi, Tahâret, 102 (1/243); İbn Mâce, Tahâret, 122 (1/209); Musned, 2/408, 429, 476.

AÇIKLAMA

Hadiste zikredilen üç fiil, büyük günâhlardandır. Bu fiiller, insan fıtratına, zevk-i selim ve akl-ı selime ters düşen şeylerdir. Bu sebeple bunları işlemek, Allah'ın, Hz. Peygamber'e indirdiği şeylere yani müslümanlığa nankörlük yapmak demektir. Çünkü müslümanlık, insan fıtratına, sağduyulu zevk ve akla en uygun emir ve yasakları ihtiva eder. Bunlara uymayıp aksini yapmak, ancak nankörlük ve kadirbilmezlik olur. Bununla beraber bu fiiller ne kadar kötü ve çirkin de olsalar, insanı dinden çıkarmaz, meşhûr mânâsıyla "küfr"e götürmezler. Hadiste geçen "küfr" sözü ile ya bu kelimenin diğer bir mânâsı olan "nankörlük" mânâsı kastedilmiştir, veya bu kelimenin kullanılmasıyla bu fiillerin, kâfire yaraşır, onun yapabileceği çirkin ve kötü fiiller olduğu anlatılmak istenmiştir. Nitekim diğer bir hadiste, hayızlı karısıyla cinsi münâsebet yapan kimseye bir veya yarım dinar keffâret yüklenilmesi de bu fiilin, (dolayısıyla aynı hükme bağlanmış olan yukarıdaki diğer iki fiilin) "küfr"e götürücü olmadığını gösterir. Çünkü, Tirmizi'nin de işaret ettiği gibi, eğer bu fiil küfre götürücü olsaydı, failine keffâret yüklenilmezdi.

Yukarıdaki hadiste zikri geçen üçüncü kötü fiil, kâhine gidip söylediğini tasdik etmektir. "Kâhin", zann ve tahminle istikbalde olacak şeyler, gâibdeki şeyler veya insanın geleceği hakkında haber veren, kısaca gayb hakkında haber veren kimseye denir ki, Türkçede buna falcı, bakıcı tabir olunur. "Gaybı" ancak Allah bilir. Bazı kâhinlerin veya bazı kimselerin, önceden söyledikleri gibi vukubulan şeyler hakkındaki sözleri bir zandan, bazı ön bilgiler yahut geçmiş tecrübelerle yapılan bir tahminden ibarettirler. Bunlar bilerek, "ilim"le söylenmiş şeyler değildir. Diğer taraftan, kâhinin söylediği gibi çıkan şeylerin öyle olduğu, ancak olay meydana geldikten sonra belli olmaktadır. Bu şeyler, ilgili olay meydana gelmeden önce yığınla yalan ve dolanın içine karışmış bir halde zan ve tahmin yığınlarının bir parçası halindedirler. Binaenaleyh, kâhinin söylediği şeyden istifade, hayızlı kadından veya kadının dışkı yerinden istifade gibi, pislikler arasında zevk aramaya benzer. Yığınla yalan-dolan arasında gerçekliği, olayın vukuundan sonra öğrenilecek cüz'i bir takım zan ve tahmin uğruna o yığınla uğraşmak makûl bir hareket olamaz. Da-

hası, zan ve tahmine dayanan bu kırpıntıların insanın imanını ifsad etmesi, zihniyetini kararsız, kör tesadüflere yöneltip akıldan, mantıktan, hak ve hakikatten uzaklaştırması sözkonusudur. Bu ise büyük bir felâkettir. İşte, insanın dünya ve Ahiret mutluluğunu sağlayacak esasları getiren müslümanlık, bu gibi çirkin, kötü, insanın fitratına, onun sağduyulu zevk ve aklına aykırı şeyleri yasaklamıştır.

١١٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا أَبُو هِلَالٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الشَّعْرِيِّ، عَنْ أَبِي الْقَعْقَاعِ الْجَرْمِيِّ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ آتَيْتُ امْرَأَتِي حَيْثُ شِئْتُ؟ قَالَ: نَعَمْ. وَمِنْ أَيْنَ شِئْتُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَكَيْفَ شِئْتُ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِنَّ هَذَا يُرِيدُ السُّوءَ قَالَ: لَا، مَحَاشُ النِّسَاءِ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ، سُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ: تَقُولُ بِهِ؟ قَالَ: نَعَمْ.

1142. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki) bize, Ebû Hilal, Ebû Abdillâh eş-Şakari'den, (O da) Ebu'l-Ka'kâ' el-Cermi'den (naklen) rivâyet etti (ki, Ebu'l-Ka'kâ') şöyle dedi: Bir adam Abdullah b. Mes'ûd'a gelip şöyle dedi: "Ebû Abdîrrahman! Karımla dilediğim şekilde cinsi münâsebet yapabilir miyim?" O da; "evet" dedi. (Adam) "dilediğim yerden de mi?" dedi. O da, "evet" dedi. (Adam); "nasıl dilersem de mi?" dedi. O da; "evet" cevabını verdi. Bunun üzerine bir adam O'na; "Ebû Abdîrrahman, dedi, şüphe yok ki bu (adam) kötülük yapmak istiyor!" (O zaman Abdullah) şöyle dedi: "Hayır, (böyle yapamazsın). Kadınların dışkı yerleri size haramdır!"

Abdullah (ed-Dârimi'ye); "bu görüşü kabullenir misin?" diye soruldu, O da "evet" dedi.

١١٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو التَّعْمَانِ، ثنا وَهَيْبٌ عَنْ دَاوُدَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ إِتْيَانَ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا، وَبِعِيَّتِهِ عِيًّا شَدِيدًا.

1143. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Vu-

heyb, Dâ'ûd'dan, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O (yani İbn Abbâs), adamın karısıyla dışkı yerinden cinsi münâsebet yapmasını kerih görür ve bunu şiddetle ayıplardı.

١١٤٤ - حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا ابْنُ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ: «إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ» (١) قَالَ: مَا تَرَى ذَكَرْتُ عَلَى ذَكَرٍ حَتَّى كَانَ قَوْمٌ لَوْطٍ.

1144. Bize el-Muallâ b. Esed rivâyet edip (dedi ki), bize İsmail b. Uleyye rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Ebî Necîh, Amr b. Dînâr'dan (naklen) rivâyet etti (ki, Amr; "gerçekten siz, sizden önce alemlerden hiç kimsenin yapmadığı o hayâsızlığı yapıyorsunuz" (635) (meâlindeki âyetin tefsirinde) şöyle dedi: Lût kavmi meydana gelinceye kadar bir erkeğin bir erkeğin üzerinde (olacağını) zannetmezdin. (636)

AÇIKLAMA

Sapık ve iğrenç cinsel ilişkilerden biri de erkeğin erkekle ilişkisidir. Bu ahlâksızlığa livâta veya lûtîlik denilmektedir. Kur'an-ı Kerim, bunun ilk olarak Hz. Lût'un -aleyhisselâm- Peygamber olarak gönderildiği halkın içinde görüldüğünü açıklamaktadır. (637) Hz. Lût ise, Ölü Deniz'in güneyinde yer alan Sodom (638) ve civarına Peygamber gönderilmişti. Bura halkı, Hz. Lût'un bütün gayretlerine rağmen bu ahlâksızlıklarından vazgeçmeyince, toptan helâk edil-

635- Ankebût Sûresi, 28.

636- Taberî, 12/548.

637- A'râf Sûresi, 80; Ankebût Sûresi, 28.

638- Sodom ismi Kur'an'nda geçmez. Tefsîr kitaplarında (meselâ İbn Kesîr, 2/230) ve eldeki Tevrât'ta (Tekvîn, 19/1-26) geçmektedir.

mişlerdi. İnsan fıtratına, zevk-i selîme tamamen zıt ve cinsel ilişkinin üreyip çoğalma hikmetine aykırı olan bu ahlâksızlık büyük günâhlardandır. Bunun cezası hakkında şu görüşler serdedilmiştir: Mâlik, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel ile Hanefî Mezhebine göre livata fiî'linin cezası, zinanın cezası gibidir. Yani bu fiili işleyen bekâr ise kırbaçlanır (ve sürgün edilir), evli ise recmedilir. Ebû Hanîfe'ye göre ise, eğer fail bu işi âdet haline getirmişse öldürülür, aksi halde hâkimin uygun göreceği bir ceza (ta'zîr) verilir.⁽⁶³⁹⁾

١١٤٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ الْحَارِثِ بْنِ مُخَلَّلٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: مَنْ أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبُرِهَا لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

1145. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Sufyân'dan, (O) Süheyl b. Ebî Sâlih'ten, (O) el-Hâris b. Muhalled'den, (O) Ebû Hu-reyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den -sallallahu aleyhi ve sellem- (naklen) haber verdi (ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: "Kim karısına dışkı yerinden varırsa, yüce Allah ona Kıyamet gününde (rahmet nazarıyla) bakmaz."⁽⁶⁴⁰⁾

١١٤٦ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَحْيَى، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ عَاصِمِ الْأَحْوَلِ، عَنْ عِيسَى بْنِ حَظَّانٍ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ سَلَامٍ الْحَنْفِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ طَلْقٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا أَحَدُكُمْ أَحَدَكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَنْصَرِفْ وَلْيَتَوَضَّأْ، ثُمَّ يُصَلِّي.

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ^(١). سُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ: عَلِيُّ بْنُ طَلْقٍ لَهُ صُحْبَةٌ؟ قَالَ: نَعَمْ.

1146. Bize Abdullah b. Yahya haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid b. Ziyâd, Âsım el-Ahvel'den, (O) İsa b. Hittân'dan,

639- Neylul-Evtâr, 7/132; Sübûlü's -Selâm, 4/13; İbn Abidin, 3/155.

640- İbn Mâce, Nikâh, 29 (1/619); Musned, 2/272, 344.

(O) Müslim b. Sellâm el-Hanefi'den, (O da) Ali b. Talk'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Ali) şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "Birinizin namazda abdesti bozulduğu zaman, (namazdan) ayrılışın ve abdest alsın. Sonra namazını kılar, (kulsın)."⁽⁶⁴¹⁾

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- yine şöyle buyurdu: "Kadınlara dışkı yerlerinden varmayın! İşte Allah, hakkı (söylemekten) çekinmez."⁽⁶⁴²⁾

Abdullah (ed-Dârimi'ye); "Ali b. Talk, Sahâbi midir?" diye soruldu, O da; "evet" dedi.

AÇIKLAMA

Bu hadiste, namaz kılariken abdesti bozulan kimsenin, abdest aldıktan sonra namazını kılaceğı açıklanmaktadır. Fakat hadisin bu rivâyeti, sözkonsu kimsenin, namazına kaldığı yerden mi devam edeceği, yoksa-namazını yeni baştan mı kılaceğı konusunda açık değildir. Hadisin diğer rivâyetleri ise "...namazını iade etsin" şeklindedir. Buna dayanarak Malikiler, Şafîiler ve Hanbeliler; namaz kılariken abdesti bozulan kimsenin abdest aldıktan sonra namazını yeni baştan kılması gerektiğini söylemişlerdir. Hanefiler ise, bu durumda efdal olanın, namazın yeni baştan kılınması olduğunu, bununla beraber, namaza kalınan yerden de devam edilebileceğini söylemişlerdir. Hanefiler bu hususta Hz. Aişe'nin rivâyet ettiği ve İbn Mâce ile Dârekutni'nin kitaplarına aldıkları bir hadise dayanmışlardır. Bu hadiste namazda iken abdestin bozulması halinde abdest alınıp kalınan yerden namaza devam edilmesi ("binâ") emredilmektedir.⁽⁶⁴³⁾ Hanefiler yukardaki hadisin ise, namazda iken abdestini kasten bozan kimse hakkında olduğuna yormuşlardır.

١١٤٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي الْحَارِثُ
ابْنُ يَعْقُوبَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ أَبِي الْحَبَابِ، قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: مَا تَقُولُ
فِي الْجَوَارِي حِينَ أُحْتَضَّ لَهُنَّ؟ قَالَ: وَمَا التَّحْمِيضُ، فَذَكَرْتُ الدُّبْرَ، فَقَالَ:
هَلْ يَفْعَلُ ذَلِكَ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ؟!

641- Ebû Dâvûd, Tahâret, 82 (1/53); Salât, 193 (1/263); Tirmizî, Radâ', 12 (3/468-469).

642- Tirmizî, Radâ', 12 (3/469-470). Dârimi'nin bu rivâyeti, Tirmizî'nin rivâyetinden de anlaşılacağı üzere, muallak değildir. Bir önceki hadisin senediyle rivâyet edilmiştir.

643- İbn Mâce, İkâmet, 138 (1/386).

1147. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana el-Hâris b. Ya'kûb, Sa'id b. Yesâr Ebu'l-Hubâb'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: İbn Ömer'e; "cariyeleri çevirdiğimde onlar hakkında, (yani cariyeleri çevirmem hakkında) ne dersin?" demiştim. O da; "çevirmek, nedir?" demiş, ben de, dışkı yerini söylemiştim. Bunun üzerine O; "bunu müslümanlardan bir fert yapar mı?" demişti.⁽⁶⁴⁴⁾

١١٤٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَاشِيُّ، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُصَيْنٍ الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرِو بْنِ قَيْسٍ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِي، وَكَانَ مِنْ أَسْنَانِي، حَدَّثَنِي هَرِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: تَذَاكُرْنَا شَأْنَ النِّسَاءِ فِي مَجْلِسِ بَنِي وَاقِفٍ، وَمَا يُؤْتَى مِنْهُنَّ، فَقَالَ خُزَيْمَةُ بْنُ ثَابِتٍ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَعْجَازِهِنَّ^(١).

1148. Bize Muhammed b. Abdillâh er-Rekâşî haber verip (dedi ki), bize Yezîd b. Zurey' rivâyet edip (dedi ki), bize Muhammed b. İshak rivâyet edip (dedi ki), bana Ubeydullah b. Abdillâh b. Husayn en-Ensârî rivâyet edip (dedi ki), bana Abdulmelik b. Amr b. Kays -ki O, kavmimden biridir. O aynı zamanda yaşitlarımdandı- rivâyet edip (dedi ki), bana Herim b. Abdillâh rivâyet edip dedi ki, Vâkıfoğulları'nın⁽⁶⁴⁵⁾ toplantı yerinde kadınların durumunu ve onlardan varılabilecek (yani cinsi münâsebet yapılabilecek) yerleri görüştük de Huzeyme b. Sâbit şöyle demişti: Ben, Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyururken işitmiştim: "Ey insanlar! Şüphe yok ki Allah, hakkı (söylemekten) çekinmez. Kadınlara arkalarından varmayın!"⁽⁶⁴⁶⁾

644- Taberî, 4/405.

645- Vâkıfoğulları, Ensâr'ın Evs kabilesinden bir boydur.

646- İbn Mâce, Nikâh, 29 (1/619); Musned, 5/213- 215. Hadisi Huzeyme'den rivâyet eden râvinin ismi Musned'in bir rivâyeti ile İbn Mâce'de Abdillâh b. Heremî; Musned'in diğer rivâyeti ile Dârimî'nin Nikâh bölümündeki rivâyetinde ise (bkz. 2219. hadis) Heremî b. Abdillâh olarak geçmektedir. İbn Hacer, "Abdillâh b. Heremî" şeklindeki rivâyetin hatalı olduğunu kaydeder (Takrîb, 2/317).

١١٤٩ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ، ثنا خُصَيْنٌ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: كَانُوا يَجْتَنِبُونَ النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَيَأْتُونَهُنَّ فِي أَدْبَارِهِنَّ، فَسَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ؟ قُلْ: هُوَ أَذَى، فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ، وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ، فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾⁽⁶⁴⁷⁾ فِي الْفَرْجِ، وَلَا تَعْدُوهُ.

1149. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid rivâyet edip (dedi ki), bize Husayn, Mucâhid'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: (Sahâbe hayız hallerinde) kadınların hayız yerinden kaçınır ve onlara dışkı yerlerinden varırlardı. Sonra bunu Rasûlullah'a -sallallahu aleyhi ve sellem- sormuşlar da yüce Allah (şu âyeti) indirmiş: *"Sana hayız yerini (veya halini) de sorarlar. De ki o bir ezadır. Onun için kadınlardan hayız yerinde ayrılın, (onlarla cinsi münâsebet yapmayın), temizlenene kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman ise, Allah'ın size emrettiği yerden -kadınlık organından- onlara varın"*⁽⁶⁴⁷⁾ ve ondan (yani kadınlık organından başkasına) geçmeyin.⁽⁶⁴⁸⁾

١١٥٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، ثنا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي أَبَانُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ طَاوُسٍ وَسَعِيدٍ وَمُجَاهِدٍ وَعَطَاءٍ، أَنَّهُمْ كَانُوا يُنْكِرُونَ إِيَّانَ النِّسَاءِ فِي أَدْبَارِهِنَّ وَيَقُولُونَ: هُوَ الْكُفْرُ.

1150. Bize Muhammed b. Yezîd haber verip (dedi ki), bize Yûnus b. Bukeyr rivâyet edip (dedi ki), bana İbn İshak rivâyet edip (dedi ki), bana Ebân b. Sâlih, Tâvûs, Sa'id, Mucâhid ve Atâ'dan (naklen) rivâyet etti ki, onlar, kadınlara dışkı yerlerinden varmayı yadırgar ve "bu, küfrün (nankörlüğün) ta kendisidir" derlerdi.

647- Bakara Sûresi, 222. İki çizgi arasındaki yer, Mucâhid'in tefsiridir.

648- Bu haber mürseldir. Son cümle Mucâhid'in tefsiridir; Taberi, 4/373.

AÇIKLAMA

Kocanın karısına dışkı yerinden (dübüründen) yaklaşması, meşrû olmayan, zevk-i selimin kabul edemeyeceği çirkin bir iştir. Bu iş, hadis-i şeriflerde "küçük lûtilik" diye isimlendirilmiştir.⁽⁶⁴⁹⁾ Bu rezilliği işlemek, hâkimin uygun göreceği bir cezayı ("ta'zîri") gerektirir. Yalnız Şafîilere göre ta'zîr cezasının verilebilmesi için, hakim bu fiili yapmayı kocaya önceden yasaklamış olmalıdır. Aksi taktirde ona ta'zîr cezası verilemez.

«110»

**باب اغتسال الحائض
إذا وجب الغسل عليها قبل أن تحيض**

115. BÂB

HAYIZ OLMADAN ÖNCE KENDİSİNE GUSÛL VÂCİB
OLDUĞUNDA HAYIZLI KADININ GUSÛL YAPMASI

١١٥١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ عَطَاءٍ
وَالزُّهْرِيِّ، قَالَا: الْغُسْلُ مِنَ الْجَنَابَةِ وَالْحَيْضِ وَاحِدٌ.

1151. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'i, Atâ' ve ez-Zühri'den, onların şöyle dediklerini rivâyet etti: Cünüblük ve hayızdan dolayı gusûl yapmak birdir.⁽⁶⁵⁰⁾

١١٥٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ
إِبْرَاهِيمَ، عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ لِامْرَأَتِهِ: خَلِّي شَعْرَكَ بِالْمَاءِ قَبْلَ أَنْ تُخَلِّلَهُ نَارَ قَلِيلَةٍ
الْبُقْيَا عَلَيْهِ.

649- Musned, 2/182, 210.

650- İbn Ebî Şeybe, 1/74.

1152. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Şerîk, el-A'meş'ten, (O) İbrahim'den, (O da) Huzeyfe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Huzeyfe) karısına şöyle demiş: Saçlarını, onlara acıması az olan (Cehennem) ateşi onları hilâllemeden önce, (bu dünyada) su ile hilâlle, (aralarına su geçir!)(651)

١١٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا زَائِدَةُ، عَنْ صَدَقَةَ بِنِ سَعِيدِ الْحَنْفِيِّ، حَدَّثَنِي جَمِيعُ بْنُ عُمَيْرٍ أَحَدَ بَنِي تَيْمِ اللَّهِ بْنِ ثَعْلَبَةَ، قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أُمِّي وَخَالَتِي عَلَى عَائِشَةَ فَسَأَلْتَهَا إِحْدَاهُمَا: كَيْفَ تَصْنَعِينَ عِنْدَ الْغُسْلِ؟ فَقَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَطَهَّرُ طُهُورَهُ لِلصَّلَاةِ وَيُفِضُ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَنَحْنُ نَفِضُ عَلَى رُؤُوسِنَا خَمْسًا مِنْ أَجْلِ الضُّفْرِ^(١).

1153. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Zâide, Sadaka b. Sa'id el-Hanefi'den (naklen) rivâyet etti. (Sadaka dedi ki), bana Cumey' b. Umeyr -ki O, Teymullah b. Sa'lebe-oğullarından biridir- rivâyet edip dedi ki, annem ve teyzemle beraber Hz. Aişe'nin huzuruna girmiştik de onlardan biri O'na; "gusûlde nasıl yapıyorsun?" diye sormuş, O da şöyle cevap vermişti: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- namaz için aldığı abdest gibi abdest alır ve başına üç defa (su) dökerdi. Bizler ise, saç örgülerinden dolayı beş (defa su) dökerdik.(652)

١١٥٤ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ عَنِ الْمَرَأَةِ تَغْتَسِلُ تَنْفُضُ شَعْرَهَا؟ فَقَالَتْ: بَعْ، وَإِنْ أَنْفَقَتْ فِيهِ أَوْقِيَةً إِنَّمَا يَكْفِيهَا أَنْ تُفْرِغَ عَلَى رَأْسِهَا ثَلَاثًا.

651- İbn Ebî Şeybe, 1/74; Musannaf, 1/274. Bkz. 1162, 1163. haberler.

652- Ebû Dâvûd, Tahâret, 98 (1/63); İbn Mâce, Tahâret, 94 (1/90); Musned, 6/188 (Burada annesi ve teyzesi ile Hz. Aişe'nin huzuruna girenin ismi Abdullah b. Sa'lebe olarak geçmektedir ki bu, herhalde, "Ehadu Beni Teymillah b. Sa'lebe = Teymullah b. Sa'lebeoğulları"nın muharref şeklidir). Bu hadis, Cumey'den dolayı zayıf, aynı zamanda kadınların başlarına üç defa su dökmelelerini ifade eden sahih hadislerle muhaliftir.

1154. Bize Sa'id b. Âmir, Şu'be'den, (O) Yezîd b. Humejd'den, (O) Ebû Zur'a'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O (yani Ebû Hureyre), Hz. Aişe'ye, gusül yapan kadın saç (örgüsünü) çözer mi, diye sormuş, O da şöyle karşılık vermiş: Bak hele! Ya ona bir ûkıyye⁽⁶⁵⁸⁾ harcamışsa? Başına sadece üç (defa su) boşaltması ona kâfi gelir.⁽⁶⁵⁹⁾

١١٥٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو خَالِدٍ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ
فَضِيلِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: تَخْلِلُهُ
بِأَصَابِعِهَا.

1155. Bize Abdullah b. Sa'id rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Hâlid, Haccâc'dan, (O) Fudayl b. Amr'dan, (O) İbrahim'den, (O) Alkame'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivâyet etti (ki, Abdullah) şöyle dedi: (Kadın gusül yaparken) onu (yani saçını, örük diplerini) parmakları ile hilâller.⁽⁶⁶⁰⁾

١١٥٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو خَالِدٍ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ
أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، فِي الْحَائِضِ وَالْجُنْبِ يَصْبَانِ الْمَاءَ صَبًّا وَلَا يَنْفُضَانِ
شُعُورَهُمَا.

1156. Bize Abdullah b. Sa'id haber verip (dedi ki), bize Ebû Hâlid, Haccâc'dan, (O) Ebu'z-Zubeyr'den, (O da) Câbir'den (naklen) rivâyet etti (ki, Câbir), hayızlı kadın ve cünüb kimse hakkında (şöyle dedi): Onlar, saçlarını bozmayarak güzelce su dök-
kerler.⁽⁶⁶¹⁾

658- Şer'i ûkıyye 40 dirhemdir. Kırk şer'i dirhem de yaklaşık 112 gram (gümüş) eder.

659- Musannaf, 1/273.

660- İbn Ebî Şeybe, 1/74.

661- İbn Ebî Şeybe, 1/74.

١١٥٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو خَالِدٍ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، مِثْلُهُ.

1157. Bize Abdullah b. Sa'id rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Halid, Haccâc'dan, (O da) Atâ'dan (naklen), onun (yani bir önceki haberin) aynısını rivâyet etti.

١١٥٨ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، قَالَ: قَالَ إِبْرَاهِيمُ: إِذَا بَلَّتْ أَصُولُهُ وَأَطْرَافُهُ لَمْ يَنْقُضْهُ.

1158. Bize Sa'id b. Âmir, Şu'be'den, (O da) Mansûr'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle demiş: İbrahim dedi ki: "(Kadın gusûl yaparken) onun (yani saçının) diplerini ve etrafını ıslatınca onu bozmaz.

١١٥٩ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ عُبيدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ: أَنَّ نِسَاءَ ابْنِ عُمَرَ وَأُمَّهَاتِ أَوْلَادِهِ كُنَّ إِذَا اغْتَسَلْنَ لَمْ يَنْقُضَنَّ عِقَصَهُنَّ مِنْ حَيْضٍ وَلَا جَنَابَةٍ.

1159. Bize Haccâc b. Minhâl rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd, Ubeydullah b. Ömer'den, (O da) Nâfi'den (naklen) rivâyet etti ki, İbn Ömer'in kadınları ve ümmü veled (cariyeleri) ne hayızdan, ne de cünüblükten dolayı gusûl yaptıkları zaman saç örüklerini bozmazlarmış.⁽⁶⁶²⁾

١١٦٠ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أُمِّ مُحَمَّدٍ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: لَا يَنْقُضَنَّ عِقَصَهُنَّ مِنْ حَيْضٍ وَلَا مِنْ جَنَابَةٍ.

662- Musannaf, 1/272, İbn Ebî Şeybe, 1/74. Bkz. 1169. haber.

1160. Bize Haccâc rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd, Ali b. Zeyd'den, (O) Ümmü Muhammed'den, (O da) Hz. Ümmü Seleme'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Kadınlar) ne hayızdan, ne de cünüblükten dolayı (gusül yaparlarken) saç örüklerini bozmazlar.

١١٦٠ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي أَشَدُّ ضَفَرِ رَأْسِي أَوْ عَقْدَهُ؟ قَالَ: احْفَظِي عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ، ثُمَّ اغْمِزِي عَلَى أَثَرِ كُلِّ حَفْنَةٍ غَمْرَةً^(١).

1161. Bize Haccâc rivâyet edip (dedi ki), bize Ubeydullah, Usâme b. Zeyd'den, (O) Sa'id b. Ebî Sa'id el-Makburi'den, (O da) Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hanımı Hz. Ümmü Seleme'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Ümmü Seleme) şöyle dedi: Bir kadın Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- elip şöyle demiş: "Ben hakikaten başımın (saçını) örmeyi -veya bağlamayı- sağlam yaparım. (Gusül yaparken onları çözeyim mi?)" (Hz. Peygamber de) şöyle buyurdu: "Başına iki avucunla üç defa su alıp (dök). Sonra her iki avuç dolusu suyun peşine (saç örüklerini) iyice didikleyip sık."⁽⁶⁶³⁾

١١٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا زَائِدَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حُذَيْفَةَ، أَنَّهُ قَالَ لِامْرَأَتِهِ: اسْتَأْصِلِي الشَّعْرَ لَا تُخْلِلِي نَارَ قَلِيلٍ بَقِيَاهَا عَلَيْهِ. قَالَ مَنْصُورٌ: يَعْنِي الْجَنَابَةَ.

663- Müslim, Hayz, 58 (1/259); Ebû Dâvûd, Tahâret, 99 (1/65-66); Nesâ'i, Tahâret, 149 (1/108); Tirmizî, Tahâret, 77 (1/175-176); İbn Mâce, Tahâret, 108 (1/198); Musned, 6/289, 315; İbn Ebi Şeybe, 1/73; Musannaf, 1/272. Ebû Dâvûd ve İbn Ebi Şeybe'nin birer rivâyetleri hariç, bu kaynakların hepsinde Sa'id ile Hz. Ümmü Seleme arasında Abdullah b. Râfi' vardır. Beyhaki, Usâme'nin, arada Abdullah b. Râfi bulunmayan bu rivâyetini iki senedle kaydetmiş, fakat arada Abdullah'ın bulunduğu rivâyetin daha sahih olduğunu söylemiştir. Bkz. Beyheki, 1/181.

1162. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Zâ'ide, Mansûr'dan, (O) İbrahim'den, (O) Hemmâm İbnü'l-Hâris'ten, (O da) Huzeyfe'den (naklen) rivâyet etti ki O, karısına şöyle demiş: Saçlarının köklerini araştı, (köklerine suyu ulaştır) ki, onlara acıması az olan (Cehennem) ateşi, onları hilâllemesin!⁽⁶⁶⁴⁾

١١٦٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حُذَيْفَةَ أَنَّهُ قَالَ لِمَرْأَتِهِ: اسْتَاصِلِي الشَّعْرَ بِالْمَاءِ، لَا تُخَلِّلِي نَارًا قَلِيلًا بَقِيَاهَا عَلَيْهِ.

1163. Bize Yezîd b. Hârûn, Ca'fer İbnu'l-Hâris'ten, (O da) Huzeyfe'den (naklen) haber verdi ki, O karısına şöyle demiş: Su ile saçlarının köklerini araştı, (suyu köklerine ulaştır) ki, onlara acıması az olan (Cehennem) ateşi onları hilâllemesin!⁽⁶⁶⁵⁾

١١٦٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ مَنْصُورٍ، بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ.

1164. Bize Yezîd b. Hârûn, Ca'fer İbnu'l-Hâris'ten, (O da) Mansûr'dan (naklen), senediyle onun (yani bir önceki haberin) benzerini haber verdi.

١١٦٤ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: إِذَا اغْتَسَلَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْجَنَابَةِ فَلَا تَنْقُضْ شَعْرَهَا، وَلَكِنْ تَصُبِّ الْمَاءَ عَلَى أُصُولِهِ وَتَبْلُهُ.

1165. Bize Amr b. Avn, Hâlid b. Abdillâh'tan, (O) İbn Ebî Leyla'dan, (O) Ebu'z-Zübeyr'den, (O da) Câbir'den (naklen)

664- Bkz. 1152. haber.

665 Bkz. 1152. haber.

haber verdi (ki, Câbir) şöyle dedi: Kadın, cünüblükten dolayı gusül yaptığı zaman saçını bozmaz, ama köklerine su döküp onları ıslatır.⁽⁶⁶⁶⁾

١١٦٦ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْمَرْأَةِ تُصَيِّهَا
الْجَنَابَةَ وَرَأْسُهَا مَعْقُوضٌ تَحْلُهُ؟ قَالَ: لَا. وَلَكِنْ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا الْمَاءَ صَبًّا
حَتَّى تُرَوِّيَ أَصُولَ الشَّعْرِ.

1166. Bize Ya'lâ haber verip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan, O'nun, başının (saçı) topuz, (örük) yapılmış olduğu halde cünüb olan kadın onu çözer mi, (meselesi) hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: "Hayır (çözmez). Fakat başına, saç köklerini tamamen sulayınca kadar iyice su döker."⁽⁶⁶⁷⁾

١١٦٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، حَدَّثَنِي حَبِيبَةُ بِنْتُ حَمَّادٍ،
حَدَّثَنِي عَمْرَةُ بِنْتُ حَيَّانَ السَّهْمِيَّةُ، قَالَتْ: قَالَتْ لِي عَائِشَةُ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ: أَمَا
تَسْتَطِيعُ إِحْدَاكُنَّ إِذَا تَطَهَّرْتَ مِنْ حَيْضِهَا أَنْ تَدْخِجَ شَيْئًا مِنْ قُسْطٍ، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ
فَشَيْئًا مِنْ آسٍ، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَشَيْئًا مِنْ نَوَى، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَشَيْئًا مِنْ مِلْحٍ؟!

1167. Bize Muhammed İbnu'l-Minhâl haber verip (dedi ki), bana Habîbe bint Hammâd rivâyet edip (dedi ki), bana Amra bint Hayyân es-Sehmiyye⁽⁶⁶⁸⁾ rivâyet edip dedi ki, mü'minlerin annesi Hz. Aişe bana şöyle demişti: Sizden biri hayızdan temizlendiğinde, bir parça toprak otu ile, bunu bulamazsa bir parça mersin ağacı ile, bunu bulamazsa bir parça çekirdek ile, bunu da bulamazsa bir parça tuz ile buhurlanamaz mı?⁽⁶⁶⁹⁾

666- İbn Ebî Şeybe, 1/74.

667- Musannaf, 1/274-275.

668- İbn Hacer, Amra'nın babasının ismini Hıbbân (veya Habbân) şeklinde verir (Takrib, 2/607).

669- Hz. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bir kadına, hayızdan temizlenme suyuna, temizlenmeyi daha iyi sağlaması için tuz koymasını tavsiye etmişti (Ebû Dâvûd, Tahâret, 122 (1/84). Hz. Aişe'nin zikrettiği maddeler de, her halde, daha iyi temizlenmek ve güzel koku vermek için suya konuluyorlardı.

١١٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، ثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، ثَنَا عَاصِمٌ، عَنْ مُعَاذَةَ الْعَدَوِيَّةِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: إِذَا اغْتَسَلَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْحَيْضِ فَلْتَمَسْ أَنْفَ الدَّمِ بِطَبِيبٍ.

1168. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Sâbit b. Yezîd rivâyet edip (dedi ki), bize Asım, Muâze el-Adeviyye'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti (ki, Hz. Aişe) şöyle dedi: Kadın hayızdan dolayı gusûl yaptığı zaman kan izine güzel koku sürsün.

١١٦٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُسْهِرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ نِسَاءَهُ وَأُمَّهَاتِ أَوْلَادِهِ كُنَّ يَغْتَسِلْنَ مِنَ الْحَيْضَةِ وَالْجَنَابَةِ، وَلَا يَنْقُضَنَّ شُعُورَهُنَّ، وَلَكِنْ يُبَالِغْنَ فِي بَلِّهَا.

1169. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ali b. Mushir'den, (O) Ubeydullah'tan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki, O'nun kadınları ve ümmü veled (câriyeleri) hayız ve cünüblükten dolayı, saçlarını bozmayarak, fakat ıslatılmalarında büyük gayret göstererek gusûl yaparlardı.⁽⁶⁷⁰⁾

AÇIKLAMA

Gusûl yaparken suyu bedeninin her tarafına ulaştırmak, bu arada saçları da yıkamak farz (vâcib)dir. Bununla beraber saç örükleri hakkında, Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- konuyla ilgili hadislerinin değerlendirilmesinden kaynaklanan bazı farklı görüşler vardır. Şöyle ki, Hanefi Mezhebine göre, kadının, gusûl yaptığında

670- Bkz. 1160. haber.

saç örüklerini çözmesi, şayet kökleri ıslanmışsa, farz değildir. Erkeklerin ise, kökleri ıslanmış olsa da, saç örüklerini çözmeleri gerekir. Hanbeliler de, cünüblükten dolayı alınan gusülde saç örüklerini çözmenin, kökleri ıslanmışsa, vâcib olmadığını, fakat hayız ve lohusalıktan dolayı alınan gusülde vâcib olduğunu söylemişlerdir. Bazı Hanbelilere göre ise, bir ayırım yapılmayarak her çeşit gusülde saç örgülerini çözmek vâcib değildir. Mâlikilerin görüşü de şöyledir: Sadece bir veya iki iple gevşek örülmüş olan saç örüklerini çözmek gerekmez. Bunun dışındakileri çözmek vâcibdir. Şafiîler de, saçların içine suyun ulaşması halinde saç örüklerini çözmenin gerekmeceğini, aksi halde ise onları çözmenin vâcib olduğunu söylemişlerdir.

«۱۱۶»

باب دخول الحائض المسجد

116. BÂB

HAYIZLI KADININ CAMİYE GİRMESİ

۱۱۷۰ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: لَا بَأْسَ أَنْ تَتَنَاوَلَ الْحَائِضُ مِنَ الْمَسْجِدِ الشَّيْءَ.

1170. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Muğîre'den, (O da) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti (ki, İbrahim) şöyle dedi: Hayızlı kadının camiden bir şeyi almasında hiçbir mahzur yoktur.

۱۱۷۱ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: تَتَنَاوَلُ الْحَائِضُ الشَّيْءَ مِنَ الْمَسْجِدِ وَلَا تَدْخُلُهُ.

1171. Bize Yezîd b. Hârûn, Ca'fer İbnu'l-Hâris'ten, (O)

Mansûr'dan, (O da) İbrahim'den (naklen) haber verdi (ki, İbrahim) şöyle dedi: Hayızlı kadın, içine girmeyerek camiden bir şeyi alabilir.

١١٧٢ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمٌ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: الْجُنُبُ يَأْخُذُ مِنَ الْمَسْجِدِ وَلَا يَضَعُ فِيهِ.

1172. Bize Müslim haber verip (dedi ki), bize Hişâm, Katâde'den, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: Cünüb kimse, camiye (bir şey) koyamadığı halde ondan (bir şey) alabilir.

١١٧٣ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْحَائِضِ تَنَاوَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ الشَّيْءَ؟ قَالَ: نَعَمْ إِلَّا الْمُصْحَفَ.

1173. Bize Ya'la haber verip (dedi ki), bize Abdülmelik, Atâ'dan (naklen) rivayet etti (ki, Atâ'), hayızlı kadın camiden bir şeyi alabilir mi (meselesi) hakkında şöyle dedi: "Evet, Mushaftan başkasını (alabilir)."

AÇIKLAMA

Cünüblülük ve hayızlılık, büyük abdestsizlik halleridir. Bu durumlarda bazı Şer'î işleri yapmak haramdır ki, bunlardan biri de camiye girmektir. Cünüb kimse ile hayızlı kadın, içine girmeksizin camiden birşey alabilirlerse de, caminin içine ancak bazı durumlarda girebilirler: Malikilere göre sözkonusu kimselerin camiye girmeleri sadece iki durumda mübâh olur: Gusûl yapılacak suyun sadece camide bulunması (-ki bu durumda camiye girmeden önce teyemmüm yapmak vâcipdir); bir tehlike anında camiden başka sığınılacak bir yerin bulunmaması. Hanefiler de, sözkonusu kimselerin camiye ancak zarûret halinde girebileceklerini söylemişlerdir. Onlara göre, cami dışında cünüb olup da camiye girmeye mecbur olan kimse ile,

caminin içinde ihtilâm olup da bir tehlikeden dolayı dışarı çıkamayan kimsenin teyemmüm yapmaları vacibdir. Şafiîlerin görüşü ise şöyledir: Cünüb kimse ile, camiye kirletmeyeceklerinden emin olduklarında hayızlı ve lohusa kadınların, içinde eğleşmeksizin caminin bir kapısından girip diğerinden çıkmaları caizdir. Bu kimselerin, bir zarûretten dolayı camide eğleşmeleri de caizdir. Ancak abdest almaya yetecek su varsa, abdest almaları, yoksa, caminin toprağından başkası ile teyemmüm yapmaları vacibdir. Hanbelîler ise şöyle demişlerdir: Söz konusu kimselerin caminin içinden geçmeleri, bir yerde eğleşmeksizin gidip gelmeleri caizdir. Ancak hayızlı ve lohusa kadınların camiye kirletmeyeceklerinden emin olmaları gerekir. Cünüb kimse de, bir zarûret olmasa da, abdest alarak camide kalabilir. Hayızlı ve lohusa kadınların abdest alıp camide kalmaları ise ancak kanları kesildikten sonra caizdir.

«۱۱۷»

باب مرور الجنب في المسجد

117. BÂB

CÜNÜB KİMSENİN CAMİDEN GEÇMESİ

۱۱۷۴ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمٌ، ثنا هِشَامٌ، ثنا قَتَادَةُ، عَنْ أَبِي مَجْلَزٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ: «وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ»^(۶۷۱) قَالَ: هُوَ الْمُسَافِرُ.

1174. Bize Müslim haber verip (dedi ki), bize Hişâm rivâyet edip (dedi ki), bize Katâde, Ebû Miclez'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti (ki, İbn Abbâs); "...Cünüb iken de -yoldan geçmeniz müstesna- (guslünüzü yapıncaya kadar namaz (yerlerine) yaklaşmayın)"⁽⁶⁷¹⁾ âyeti hakkında; "(yoldan geçen"den maksad) yolcudur" dedi.⁽⁶⁷²⁾

671- Nisâ Sûresi, 43.

672- Taberî, 8/380.

١١٧٥ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمٌ [بْنُ إِبرَاهِيمَ]، ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي جَعْفَرٍ، ثَنَا سَلْمُ الْعَلَوِيُّ، عَنْ أَنَسٍ، ﴿وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ﴾⁽⁶⁷³⁾ قَالَ: الْجُنْبُ يَجْتَازُ الْمَسْجِدَ وَلَا يَجْلِسُ فِيهِ.

1175. Bize Müslim haber verip (dedi ki), bize el-Hasan b. Ebî Ca'fer rivâyet edip dedi ki), bize Selm el-Alevî, Enes'ten rivâyet etti ki O; "...cünüb iken de -yoldan geçmeniz müstesna-, (guslünüzü yapıncaya kadar namaz (yerlerine) yaklaşmayın)"⁽⁶⁷³⁾ (âyetinin tefsirinde) şöyle dedi: Cünüb kimse, içinde oturmayarak camiden geçebilir.

١١٧٦ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ وَأَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ شَرِيكَ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، قَالَ: الْجُنْبُ يَمُرُّ فِي الْمَسْجِدِ، وَلَا يَقْعُدُ فِيهِ، ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ﴾⁽⁶⁷⁴⁾.

1176. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek Ebû Nuaym, Şerîk'ten, (O) Abdülkerim el-Cezerî'den, (O da) Ebû Ubeyde'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "Cünüb kimse, içinde oturmayarak camiden geçebilir." (Ebû Ubeyde) ardından şu âyeti okudu: "...cünüb iken de -yoldan geçmeniz müstesna- (guslünüzü yapıncaya kadar namaz (yerlerine) yaklaşmayın.)"⁽⁶⁷⁴⁾

١١٧٧ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثَنَا شَرِيكَ، عَنْ سِمَاكِ، عَنْ عِكْرِمَةَ وَسَالِمٍ، عَنْ سَعِيدٍ، قَالَا: يَمُرُّ وَلَا يَقْعُدُ فِيهِ.

1177. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki),

673- Nisâ Sûresi, 43.

674- İbn Ebî Şeybe, 1/146. âyet, Nisâ sûresi, 43, âyetidir.

bize Şerîk, Simâk'tan, (O) İkrime'den ve Sâlim'den (O da) Sa'id'den (naklen) rivâyet etti (ki, İkrime ve Sa'id) şöyle dediler: (Cünüb kimse) içinde oturmayarak (caminin içinden) geçebilir.

١١٧٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: كُنَّا نَمْشِي فِي الْمَسْجِدِ وَنَحْنُ جُنُبٌ لَا نَرَى بِذَلِكَ بَأْسًا.

1178. Bize Abdullah b. Mûsa, İbn Ebî Leyla'dan, (O) Ebu'z-Zübeyr'den, (O da) Câbir'den (naklen) haber verdi (ki, Câbir) şöyle dedi: Biz cünüb olduğumuz halde caminin içinde yürür, bunda bir mahzûr görmezdik.

«١١٨»

باب التعويذ للحائض

118. BÂB

HAYIZLI KADININ MUSKA TAKINMASI

١١٧٩ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُيَيْنٍ، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ فِي عُقْمِهَا التَّعْوِذُ أَوْ الْكِتَابُ؟ قَالَ: إِنْ كَانَ فِي أُدِيمٍ فَلْتَرْعُهُ، وَإِنْ كَانَ فِي قَصَبَةٍ مُصَاغَةٍ مِنْ فِضَّةٍ فَلَا بَأْسَ إِنْ شَاءَتْ وَضَعَتْ وَإِنْ شَاءَتْ لَمْ تَفْعَلْ. قِيلَ لِعَبْدِ اللَّهِ: تَقُولُ بِهَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ.

1179. Bize Ya'la b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan, O'nun, boynunda muska (hamâyıl) veya (âyet) yazılı kâğıt bulunan hayızlı kadın hakkında şöyle dediğini rivâyet etti: "Eğer o, bir derinin içinde ise onu (boynundan)

çıkarsın. Gümüşten yapılmış bir lülenin içinde ise bir mahzûr yoktur: Dilerse (onu boynundan) indirir, dilerse (bir şey) yapmaz."⁽⁶⁷⁵⁾

Abdullah (ed-Dârimi'ye); "bu görüşü kabullenir misin?" denildi, O da; "evet" dedi.

AÇIKLAMA

Muska (nüsha, nuska, hamâil); kötülüklerden, belâlardan, hastalıklardan korunmak, bunlardan kurtulmak için yazılıp taşınan takıdır. Muskanın bizzat müessir olduğuna inanmak şirk olduğu gibi, şirke götüren sözlerden, mânâsız yazı ve çizgilerden yapılmış olanlarını takınmak da haramdır. Te'sirin ve şifânın Allah'tan olduğuna inanarak, içlerine sadece âyet veya Allah'ın isim ve sıfatlarının yazılmış olduğu bir muskayı taşıma hakkında ise iki görüş vardır: Abdullah b. Amr İbni'l-Âs ve kendisinden gelen bir rivâyetin zâhirine göre Hz. Aişe, bunun caiz olduğunu söylemişlerdir. Ebû Ca'fer el-Bâkır ile, bir rivâyete göre İmam Ahmed de bu görüşte idiler. Abdullah b. Amr İbni'l-Âs'ın, Hz. Peygamber'in öğretmiş olduğu bir sığınma duasını aklı eren çocuklarına öğrettiği, daha küçük çocuklarının ise yazıp boyunlarına astığı nakledilmektedir.⁽⁶⁷⁶⁾ İmâm Mâlik ise, bir mahfaza içine konulduğunda, hayızlı kadınlara ve çocuklara Kur'an'dan bir şeyi takmada mahzûr olmadığını söylemiştir. İbnu's-Salâh da bir fetvâsında, içine Kur'an ayetleri yazılmış olan muskaları takınmanın caiz olduğunu söylemiştir. O, muhtar olan görüşe göre, üzerine mum gibi bir şey kaplandığında, muska ile helâya girmenin de mekrûh olmadığını açıklamıştır. Bunların yanında muska takınmanın caiz olmadığını söyleyenler de vardır. Abdullah b. Mes'ûd, O'nun talebe-arkadaşları, Abdullah b. Abbâs, Ukbe b. Amir ve bir rivâyete göre İmam Ahmed -ki taraftarlarından bir çok kimse O'nun bu görüşünü tercih ederler- bu görüşte idiler.

Netice olarak şunu söylemek mümkündür: Zikredilen şartlarla muska takmak caiz ise de, en iyisi takmamaktır. Bunun yerine belâ,

675- Musannaf, 1/345.

676- Ebû Dâvûd, Tıbb, 19 (4/12); Tirmizî, Deavât, 94 (5/541-542).

sıkıntı ve hastalıklarda âyetler ve Hz. Peygamber'in öğrettiği dualarla, tabir caizse, sözlü olarak Allah'a sığınmak ve O'ndan yardım istemek gerekir. Nitekim Hz. Peygamber'in -sallallahu aleyhi ve sellem- Sünnet'i de böyle olmuştur.

Muskayı abdestsiz ve cünüb kimsenin taşıması da ihtilaf konusu olmuştur. Hanefiler ve Hanbeliler, abdestsiz ve cünübün, içinde âyet bulunan muskayı mahfazası içinde taşımasının caiz olduğunu, Kadı Hüseyin ise, mekrûh olduğunu söylemişlerdir.⁽⁶⁷⁷⁾

«119»

باب الحائض اذا تطهّرت ولم تجد الماء

119. BÂB

HAYIZLI KADIN, KANI KESİLDİĞİ, FAKAT
SU BULAMADIĞI ZAMAN NE YAPAR?

١١٨٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، ثنا ضَمْرَةُ، قَالَ: ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شَوْذَبَ، حَدَّثَنَا مَطَرٌ، قَالَ: سَأَلْتُ الْحَسَنَ وَعَطَاءَ: عَنِ الرَّجُلِ تَكُونُ مَعَهُ امْرَأَتُهُ فِي سَفَرٍ فَتَحِيضُ ثُمَّ تَطْهَرُ وَلَا تَجِدُ الْمَاءَ؟ قَالَا: تَتَيَمَّمُ وَتُصَلِّي. قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا: يَطَّاهَا زَوْجُهَا؟ قَالَا: نَعَمْ الصَّلَاةُ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ.

1180. Bize Muhammed b. Yezîd haber verip dedi ki, bize Abdullah b. Şevzeb rivâyet edip (dedi ki), bize Matar rivâyet edip dedi ki, el-Hasan ve Atâ'ya, bir yolculukta beraberinde karısı bulunan, derken (karısı) hayız olan, sonra da kanı kesilen, ama su bulamayan adamın (karısının ne yapacağını) sordum, onlar da; "teyemmüm yapar, namazını kılar" dediler. (Matar) dedi ki, onlara; "kocası onunla cinsi münasebet yapabilir mi?" dedim. Onlar; "evet, de-

diler, (çünkü) namaz bundan daha büyüktür."

١١٨١ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، فِي الْمَرْأَةِ تَطَهَّرُ وَلَا تَجِدُ الْمَاءَ؟ قَالَ: يُصَيِّهَا زَوْجُهَا إِذَا تَيَمَّمَتْ. سُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ: تَقُولُ بِهَذَا؟ قَالَ: إِي وَاللَّهِ.

1181. Bize Sa'id İbnu'l-Muğîre, İbnu'l-Mübârek'ten, (O) İbn Cureyc'den, (O da) Atâ'dan (naklen) rivâyet etti ki, O, hayız kanı kesilen fakat su bulamayan kadın hakkında şöyle dedi: Te-yemmüm yaptığı zaman kocası onunla cinsi münâsebet yapabilir.

Abdullah (ed-Dârimi'ye; "bu görüşü kabullenir misin?" diye soruldu, O da; "evet, vallahi!" dedi.

«١٢٠»

باب استبراء الأمة

120. BÂB

CARIYENİN GEBE OLUP OLMADIĞINI ARAŞTIRMAK

(İSTİBRÂ)

١١٨٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ، حَدَّثَنَا شَرِيكُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَاوُسٍ فِي اسْتِبْرَاءِ الْأَمَةِ إِنْ لَمْ تَكُنْ تَحِيضُ، قَالَ: خَمْسَةٌ وَأَرْبَعِينَ.

1182. Bize Yezîd haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Leys'ten, (O da) Tâvûs'tan (naklen) O'nun, cariyenin, hayız olmuyor idiyse, rahminde cenin olup olmadığını araştırma (istibrâ)⁽⁶⁷⁸⁾ hakkında; "kırkbeş gün (beklenir)" dediğini rivâyet etti.

١١٨٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ، أَنَا شَرِيكُ، عَنْ خَالِدِ الْحَذَاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ،
قَالَ: ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ.

1183. Bize Yezîd haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Halid el-Hazzâ'dan, (O da) Ebû Kılâbe'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: (Hayız olmayan cariyenin istibrâsında) üç ay (beklenir).

١١٨٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْوَاحِدِ، عَنْ
الْأَوْزَاعِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ عَنِ الرَّجُلِ يَتَنَاجَى الْجَارِيَةَ لَا تَبْلُغِ الْمَحِيضَ
وَلَا تَحْمِلْ مِثْلَهَا كَمْ يَسْتَبْرِئُهَا؟ قَالَ: ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ. وَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ:
بِخَمْسَةِ وَأَرْبَعِينَ يَوْمًا.

1184. Bize Muhammed İbnu'l-Mübârek, Ömer b. Abdilvâhid'den, (O da) el-Evzâ'i'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ez-Zühri'ye, hayız olma zamanına ulaşmamış olan, dengi de hamile olmayan bir cariyeye satın alan adamın, onun rahminde cenin olup olmadığını araştırmada ne kadar bekleyeceğini sordum da O; "üç ay (bekler)" dedi. Yahya b. Ebi Kesîr ise; "kırkbeş gün (bekler)" dedi.

١١٨٥ - أَخْبَرَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ، عَنْ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ
بِشْرِ، عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ: بِشَهْرٍ. سَأَلَ عَبْدُ اللَّهِ: بِأَيِّهِمَا تَقُولُ؟ قَالَ: ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ
أَوْ ثَنِي، وَشَهْرٌ يَكْفِي.

1185. Bize el-Heysem b. Cemîl, İbnu'l-Mübârek'ten, (O) Yahya b. Bişr'den, (O da) İkrime'den (naklen) haber verdi ki, O; "bir ay (bekler)" dedi.

Abdullah (ed-Darîmî'ye); "bu iki görüşün hangisini kabullenirsin?" diye soruldu. O da şöyle dedi: "Üç ay (görüşü) daha sağlamdır. Bir ay da yeter."

İÇİNDEKİLER

44. BÂB

İYİ VEYA KÖTÜ BİR ADETİ YERLEŞTİREN (ÇİĞİR AÇAN) KİMSELER.....	5
518. Hadisin Şerhi.....	6
519-523. Hadislerin Şerhi.....	9
524-547. Hadislerin Şerhi.....	19

45. BÂB

MEŞHUR OLMAKTAN VE TANINMAKTAN HOŞLANMAYAN KİMSELER.....	10
--	----

46. BÂB

RASULULLAH -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- RİVAYET-TE BULUNMA VE SÜNNETLERİ ÖĞRETME.....	21
548. Hadisin Şerhi.....	21
549. Hadisin Şerhi.....	23
550-562. Hadislerin Şerhi.....	30
563-565. Hadislerin Şerhi.....	32

47. BÂB

İLİM TAHSİLİ İÇİN YOLCULUK YAPMA VE BU UĞURDA GÜÇLÜĞE KATLANMA.....	34
---	----

48. BÂB

İLMİN İZZETİNİ KORUMA.....	39
----------------------------	----

49. BÂB

SÜNNET ALLAH'IN KİTABINA HÜKMEDİCİDİR.....	45
592. Hadisin Şerhi.....	46
593. Hadisin Şerhi.....	49
594. Hadisin Şerhi.....	50
595. Hadisin Şerhi.....	51

50. BÂB

RASULULLAH -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- HADİSİNİ YORUMLAMA.....	53
597-599. Hadislerin Şerhi.....	54

51. BÂB

İLİM MÜZAKERESİ.....	55
601. Hadisin Şerhi.....	56
602-604. Hadislerin Şerhi.....	57
605-610. Hadislerin Şerhi.....	60
611-618. Hadislerin Şerhi.....	62

52. BÂB

FAKİHLERİN İHTİLAFI.....	67
634. Hadisin Şerhi.....	68

53. BÂB

ARZ HAKKINDA.....	70
638. Hadisin Şerhi.....	70
639. Hadisin Şerhi.....	72
640-641. Hadislerin Şerhi.....	73
642. Hadisin Şerhi.....	74
643. Hadisin Şerhi.....	74

54. BÂB

ADAM BİR ŞEYLE FETVA VERİYOR, SONRA KENDİSİNE HZ. PEYGAMBER'DEN -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- (BİR HADİS) ULAŞIYOR. BUNUN ÜZERİNE HZ. PEYGAMBERİN -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- HÜKMÜNE DÖNÜYOR.....	76
647-648. Hadislerin Şerhi.....	78
649-650. Hadislerin Şerhi.....	80

55. BÂB

ADAM BİR ŞEYLE FETVA VEREBİLİR, SONRA ONU DEĞİŞTİREBİLİR.....	80
651. Hadisin Şerhi.....	81

56. BÂB

İLMİ ÜSTÜN TUTMA HAKKINDA.....	82
--------------------------------	----

57. BÂB

ŞAM'LI ABBAD B. ABBAD EL HAVVÂS'IN MEKTUBU.....	91
---	----

1

TAHARET

(TEMİZLİK) KİTABI.....	100
1. BÂB	
ABDEST VE NAMAZIN FARZ KILINMASI.....	100
656. Hadisin Şerhi.....	100
2. BÂB	
TEMİZLİK HAKKINDA GELENLER.....	107
659. Hadisin Şerhi.....	108
660. Hadisin Şerhi.....	110
661-662. Hadislerin Şerhi.....	112
3. BÂB	
"NAMAZA KALKALACAĞINIZ ZAMAN YÜZLERİNİZİ YIKAYINIZ" AYET-İ KERİMESİ.....	112
663. Hadisin Şerhi.....	113
4. BÂB	
ABDEST BOZMAYA GİTME HAKKINDA.....	116
666-667. Hadisin Şerhi.....	117
5. BÂB	
ABDEST BOZMA ESNASINDA GİZLENME.....	117
668. Hadisin Şerhi.....	118
6. BÂB	
BÜYÜK VEYA KÜÇÜK ABDEST BOZMADA KIBLEYE DÖNMEKTEN MEN.....	120
670-671. Hadislerin Şerhi.....	121
7. BÂB	
AMR B. AVN ANLATIYOR.....	122
672. Hadisin Şerhi.....	123
8. BÂB	
KIBLEYE DÖNME HAKKINDA MÜSÂADE.....	123

9. BÂB

AYAKTA İŞEMEK HAKKINDA.....	124
674. Hadisin Şerhi.....	124

10. BÂB

KİŞİ HELAYA GİRECEĞİ ZAMAN NE DER?.....	125
675. Hadisin Şerhi.....	125

11. BÂB

ABDEST BOZMA SONRASI TEMİZLENME "İSTİTÂBE=İSTİNCA":.....	126
676. Hadisin Şerhi.....	127

12. BÂB

KEMİK VEYA HAYVAN TERSİ İLE İSTİNCA ETME YASAĞI.....	128
678. Hadisin Şerhi.....	129

13. BÂB

SAĞ EL İLE İSTİNCA ETME YASAĞI.....	129
679. Hadisin Şerhi.....	129

14. BÂB

TAŞLARLA İSTİNCA YAPMAK.....	130
------------------------------	-----

15. BÂB

SU İLE İSTİNCA YAPMAK.....	131
681. Hadisin Şerhi.....	132

16. BÂB

İSTİNCA'DAN SONRA ELİNİ TOPRAĞA SÜREN KİMSELER HAKKINDA.....	134
684. Hadisin Şerhi.....	134

17. BÂB

(KİŞİ) HELADAN ÇIKTIĞI ZAMAN NE DER?.....	135
686. Hadisin Şerhi.....	135

18. BÂB

MİSVAK KULLANMAK HAKKINDA.....	136
687. Hadisin Şerhi.....	136
688-689. Hadislerin Şerhi.....	138

19. BÂB

MİSVAK KULLANMAK AĞZIN TEMİZİ OLMASINA SEBEPTİR.....	139
690. Hadisin Şerhi.....	140
20. BÂB	
TEHECCÜD NAMAZI KILACAĞI ZAMAN MİSVAK KAL- LANILMASI.....	140
691. Hadisin Şerhi.....	141
21. BÂB	
NAMAZ TEMİZLİKSİZ KABUL OLUNMAZ.....	141
692. Hadisin Şerhi.....	141
22. BÂB	
NAMAZIN ANAHTARI TEMİZLİKTİR.....	142
693. Hadisin Şerhi.....	143
23. BÂB	
ABSADSTTE NE KADAR SU YETER.....	144
694. Hadisin Şerhi.....	145
695. Hadisin Şerhi.....	146
24. BÂB	
İBRİKTEN ABDEST ALMA.....	146
696. Hadisin Şerhi.....	147
25. BÂB	
ABDEST ALMADA BESMELE ÇEKMEK.....	147
697. Hadisin Şerhi.....	148
26. BÂB	
ELLERİNİ YIKAMADAN ÖNCE ONLARI SU KABINA SOKAN KİMSE HAKKINDA.....	148
698. Hadisin Şerhi.....	149
27. BÂB	
ÜÇ DEFA YIKAYARAK ABDEST ALMA.....	149
699. Hadisin Şerhi.....	150
28. BÂB	
İKİŞER DEFA (YIKAYARAK) ABDEST ALMA.....	152
700. Hadisin Şerhi.....	152

701. Hadisin Şerhi.....	153
29. BÂB	
BİRER DEFA (YIKAYARAK) ABDEST ALMA.....	154
702-703. Hadislerin Şerhi.....	155
30. BÂB	
ABDESTİN TAM ALINMASI HAKKINDA GELEN HADİSLER.....	155
704. Hadisin Şerhi.....	156
705-706. Hadislerin Şerhi.....	158
31. BÂB	
AĞZA SU VERMEK (MAZMAZA) HAKKINDA.....	159
707. Hadisin Şerhi.....	160
32. BÂB	
BURNA SU ÇEKMEK VE TAŞLA TEMİZLENMEK HAKKINDA.....	161
709. Hadisin Şerhi.....	161
33. BÂB	
SAKALI HİLALLEMEK HAKKINDA.....	162
710. Hadisin Şerhi.....	162
34. BÂB	
PARMAKLARI HİLALLEMEK HAKKINDA.....	163
711. Hadisin Şerhi.....	164
35. BÂB	
ŞU ÖKÇELERİN ATEŞTEN VAY HALİNE.....	164
712. Hadisin Şerhi.....	165
36. BÂB	
BAŞI VE KULAKLARI MESHETMEK HAKKINDA.....	166
714. Hadisin Şerhi.....	167
37. BÂB	
RASULULLAH -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- BAŞI İÇİN YENİ SU ALIRDI.....	167
714. Hadisin Şerhi.....	168
38. BÂB	
SARIĞIN ÜZERİNE MESHETMEK.....	170

716. Hadisin Şerhi.....	170
39. BÂB	
ABDESTTEN ÖNCE AVRET YERİNE SU SERPMEK HAKKINDA.....	171
717. Hadisin Şerhi.....	172
40. BÂB	
ABDESTTEN SONRA MENDİL (KULLANMAK).....	173
718. Hadisin Şerhi.....	174
41. BÂB	
MESTLER ÜZERİNE MESHETMEK HAKKINDA.....	174
719. Hadisin Şerhi.....	175
42. BÂB	
MESHDE MÜDDET KOYMA.....	177
720. Hadisin Şerhi.....	177
43. BÂB	
PABUÇLAR ÜZERİNE MESHETMEK.....	178
721. Hadisin Şerhi.....	179
44. BÂB	
ABDESTTEN SONRA SÖYLENİLECEK SÖZ.....	180
722. Hadisin Şerhi.....	182
45. BÂB	
ABDESTİN ÜSTÜNLÜĞÜ.....	183
723. Hadisin Şerhi.....	183
46. BÂB	
HER NAMAZ İÇİN ABDEST ALMA.....	185
726. Hadisin Şerhi.....	186
47. BÂB	
ABDEST SADECE HADES'TEN DOLAYI GEREKİR.....	186
727. Hadisin Şerhi.....	187
48. BÂB	
UYKUDAN DOLAYI ABDEST ALMAK.....	189
728. Hadisin Şerhi.....	190

49. BÂB

MEZİ HAKKINDA.....	190
729. Hadisin Şerhi.....	191

50. BÂB

ERKEKLİK ORGANINA DOKUNMAKTAN DOLAYI ABDEST ALMAK.....	192
730. Hadisin Şerhi.....	193
131. Hadisin Şerhi.....	194

51. BÂB

ATEŞİN DEĞDİĞİ ŞEYLERDEN DOLAYI ABDEST ALMAK.....	194
732. Hadisin Şerhi.....	195

52. BÂB

(BUNDAN DOLAYI) ABDEST ALMAYI TERKETMEDE İZİN.....	196
733. Hadisin Şerhi.....	197

53. BÂB

DENİZ SUYUNDAN ABDEST ALMAK.....	197
734. Hadisin Şerhi.....	198

54. BÂB

DURGUN SUDAN ABDEST ALMAK.....	200
736. Hadisin Şerhi.....	200

55. BÂB

PİSLENMEYEN SUYUN MİKTARI.....	202
737. Hadisin Şerhi.....	202

56. BÂB

KULLANILMIŞ SU İLE ABDEST ALMA.....	204
739. Hadisin Şerhi.....	204

57. BÂB

KADININ ABDEST SUYUNUN ARTIĞI İLE ABDEST ALMA.....	205
740. Hadisin Şerhi.....	206

58. BÂB

KEDİ KABDAN BİRŞEY YİYİP İÇTİĞİ ZAMAN.....	206
742. Hadisin Şerhi.....	207

59. BÂB	
KÖPEĞİN KABDAN YİYİP İÇMESİ VE ONU YALAMASI HAKKINDA.....	208
743. Hadisin Şerhi.....	209
60. BÂB	
TEREYAĞINA FARE DÜŞEBİLİR.....	210
744. Hadisin Şerhi.....	211
61. BÂB	
SİDİKTE KÖRÜNMAK.....	211
745. Hadisin Şerhi.....	212
62. BÂB	
CAMİDE İŞEMEK.....	215
746. Hadisin Şerhi.....	215
63. BÂB	
YEMEK YEMEMİŞ OLAN ÇOCUĞUN SİDİĞİ.....	216
747. Hadisin Şerhi.....	217
64. BÂB	
YERYÜZÜNÜN BAZISI BAZISINI TEMİZLER.....	218
748. Hadisin Şerhi.....	219
65. BÂB	
TEYEMMÜM.....	220
749. Hadisin Şerhi.....	221
250. Hadisin Şerhi.....	223
66. BÂB	
TEYEMMÜM (TOPRAĞA) BİR DEFA VURULARAK (YAPILIR).....	223
751. Hadisin Şerhi.....	224
752. Hadisin Şerhi.....	225
67. BÂB	
CÜNÜBLÜKTEN DOLAYI GUSÜL YAPMAK HAKKINDA.....	227
753. Hadisin Şerhi.....	228
754. Hadisin Şerhi.....	230
68. BÂB	
ERKEK VE KADIN BİR KABDAN GUSÜL YAPABİLİRLER.....	230

755. Hadisin Şerhi.....	231
756. Hadisin Şerhi.....	231
69. BÂB	
CÜNÜBLÜKTEN BİR KIL YERİNİ (KURU) BIRAKAN KİMSE.....	232
757. Hadisin Şerhi.....	232
70. BÂB	
KENDİSİNE CÜNÜBLÜK İSABET EDEN YARALI.....	233
758. Hadisin Şerhi.....	234
71. BÂB	
HANIMLARINI TEK GUSULLE DOLAŞAN KİMSE.....	234
759. Hadisin Şerhi.....	235
760. Hadisin şerhi.....	239
72. BÂB	
KENDİSİYLE GİZLENİLMESİ MÜSTEHAAB OLAN ŞEYLER.....	239
761. Hadisin Şerhi.....	240
73. BÂB	
CÜNÜB UYUMAK İSTEDİĞİ ZAMAN.....	241
762. Hadisin Şerhi.....	241
74. BÂB	
SU SUDAN DOLAYI (GEREKİR).....	242
764. Hadisin Şerhi.....	243
765. Hadisin Şerhi.....	244
75. BÂB	
SÜNNET EDİLECEK YERİN SÜNNET EDİLECEK YERE DO- KUNMASI HAKKINDA.....	245
767. Hadisin Şerhi.....	246
76. BÂB	
RÜ'YASINDA ERKEĞİN GÖRDÜĞÜ ŞEYİ GÖREN KADIN HAK- KINDA.....	247
768. Hadisin Şerhi.....	247
769-770. Hadislerin Şerhi.....	249
77. BÂB	
İHTİLAM OLDUĞUNU HATIRLAMADIĞI HALDE ISLAKLIK	

İÇİNDEKİLER	481
GÖREN KİMSE	250
771. Hadisin Şerhi.....	251
78. BÂB	
BİRİNİZ UYKUSUNDAN UYANDIĞINDA	252
772. Hadisin Şerhi.....	253
79. BÂB	
ADAM HELADAN ÇIKIP YEMEK YİYEBİLİR	254
773. Hadisin Şerhi.....	255
80. BÂB	
MÜSTEHAZA	255
774. Hadisin Şerhi.....	256
81. BÂB	
ORUÇLUNUN MÜBAŞERETİ	257
775. Hadisin Şerhi.....	257
82. BÂB	
HAYIZLI KADIN SECCADEYİ UZATABİLİR	259
777. Hadisin Şerhi.....	260
83. BÂB	
ELBİSEYE BULAŞAN HAYIZ KANI HAKKINDA	260
778. Hadisin Şerhi.....	261
84. BÂB	
MÜSTEHAZANIN GUSLÜ HAKKINDA	262
779. Hadisin Şerhi.....	263
780-781. Hadislerin Şerhi.....	265
782. Hadisin Şerhi.....	266
783. Hadisin Şerhi.....	267
784-785. Hadislerin Şerhi.....	269
786. Hadisin Şerhi.....	270
787-790. Hadislerin Şerhi.....	272
791. Hadisin Şerhi.....	274
792-793. Hadislerin Şerhi.....	275
794-798. Hadislerin Şerhi.....	278

799-800. Hadislerin Şerhi.....	279
801-802. Hadislerin Şerhi.....	281
803-805. Hadislerin Şerhi.....	282
806-808. Hadislerin Şerhi.....	284
85. BÂB	
"(MÜSTEHAZA) ÖĞLEDEN ÖĞLEYE GUSÛL YAPAR, CİNSİ MÜNASEBETTE BULUNUR, ORUÇ TUTAR" DİYENLER.....	286
813-821. Hadislerin Şerhi.....	290
86. BÂB	
"MÜSTEHAZANIN KOCASI ONUNLA CİNSİ MÜNASEBETTE BULUNABİLİR" DİYENLER.....	290
87. BÂB	
"MÜTEHAZANIN KOCASI ONUNLA CİNSİ MÜNASEBETTE BULUNAMAZ" DİYENLER.....	294
88. BÂB	
HAYIZIN EN ÇOK (MÜDDETİ) HAKKINDA GELEN HABERLER.....	296
837. Hadisin Şerhi.....	296
838-843. Hadislerin Şerhi.....	299
844. Hadisin Şerhi.....	300
89. BÂB	
HAYIZIN EN AZ (MÜDDETİ) HAKKINDA.....	301
848. Hadisin Şerhi.....	302
90. BÂB	
MUAYYEN KANI KESİLMİYİP DEVAM EDEN BAKİR EHA-KKINDA.....	303
852. Hadisin Şerhi.....	304
91. BÂB	
MUAYYEN KANI GÖREN İHTİYAR KADIN HAKKINDA.....	305
854. Hadisin Şerhi.....	305
855-857. Hadislerin Şerhi.....	307
92. BÂB	
TEMİZLİĞİN EN AZ (MÜDDETİ) HAKKINDA.....	307

858. Hadisin Şerhi.....	308
859. Hadisin Şerhi.....	309
93. BÂB	
TEMİZLİK NASILDIR.....	310
862. Hadisin Şerhi.....	311
94. BÂB	
BULANIK (AKINTI) HAYIZDAN SONRA OLDUĞUNDA.....	314
871-881. Hadislerin Şerhi.....	320
882. Hadisin şerhi.....	321
95. BÂB	
KADIN NAMAZ ESNASINDA TEMİZLENİR VEYA HAYIZ OLABİLİR.....	321
884-885. Hadislerin Şerhi.....	322
886-901. Hadislerin Şerhi.....	328
96. BÂB	
KADIN İSTİHAZA GÜNLERİNDE HAYIZ GÜNLERİNİ KARİŞTİRDİĞİ ZAMAN.....	330
902-903. Hadislerin şerhi.....	331
904-906. Hadislerin Şerhi.....	333
907-908. Hadislerin Şerhi.....	334
909-911. Hadislerin Şerhi.....	336
912-922. Hadislerin şerhi.....	341
97. BÂB	
HAMİLENİN O KANI GÖRDÜĞÜ ZAMAN (NE YAPACAĞI) HAKKINDA.....	344
926-950. Hadislerin Şerhi.....	353
951-952. Hadislerin Şerhi.....	354
98. BÂB	
LOHUSANIN MÜDDETİ VE BUNUN HAKKINDA SÖYLENENLER.....	355
953-959. Hadislerin Şerhi.....	357
99. BÂB	
HAYIZLI KADIN TEMİZLENDİĞİNDE (HAYIZ GÖRÜYORKEN	

GIYDIĞI) ELBİSE İLE NAMAZ KILABİLİR (MESELESİ) HAKKINDA.....	358
960. Hadisin Şerhi.....	359
100. BÂB	
KADIN (ÖNCE) CÜNÜB, SONRA DA HAYIR OLABİLİR.....	362
968-975. Hadislerin Şerhi.....	365
101. BÂB	
HAYIZ OLAN KADIN NAMAZ VAKTİNDE ABDEST ALIR.....	365
102. BÂB	
"HAYIZLI KADIN NAMAZI KAZA ETMEDİĞİ HALDE ORUCU KAZA EDER" (MESELESİ) HAKKINDA.....	367
981-985. Hadislerin Şerhi.....	369
986-989. Hadislerin Şerhi.....	371
103. BÂB	
HAYIZLI KADIN KUR'AN'I OKUYAMADIĞI HALDE ALLAH'I ZIKREDER.....	374
994-1001. Hadislerin Şerhi.....	376
1002-1005. Hadislerin Şerhi.....	378
104. BÂB	
HAYIZLI KADIN SECDE (AYETİNİ) İŞİTİR DE SECDE YAPMAZ.....	379
1006-1012. Hadislerin Şerhi.....	382
105. BÂB	
HAYIZLI KADIN TEMİZLENDİĞİ ZAMAN (HAYIZLI İKEN GİY-MİŞ OLDUĞU) ELBİSESİNDE NAMAZ KILABİLİR.....	383
1013-1014. Hadislerin Şerhi.....	384
106. BÂB	
CÜNÜB KİMSENİN VE HAYIZLI KADININ TERİ HAKKINDA.....	390
107. BÂB	
HAYIZLI KADINDAN FAYDALANMAK.....	394
1037. Hadisin Şerhi.....	394
1038-1040. Hadislerin Şerhi.....	396
1041-1045. Hadislerin Şerhi.....	398

1046-1055. Hadislerin Şerhi.....	403
1056-1060. Hadislerin Şerhi.....	406
108. BÂB	
HAYIZLI KADIN KOCASINI TARAYABİLİR.....	407
1063-1068. Hadislerin Şerhi.....	410
109. BÂB	
HAYIZLI KADINLA TEMİZLENDİĞİ ZAMAN GUSÛL YAP- MASINDAN ÖNCE CİNSİ MÛNASEBET YAPMAK.....	416
1082. Hadisin Şerhi.....	416
110. BÂB	
HAYIZLI KADIN BOYANABİLİR VE KADIN (KİNA GİBİ) BOYA İLE NAMAZ KILABİLİR (MESELELERİ) HAKKINDA.....	422
1095. Hadisin Şerhi.....	423
111. BÂB	
ADAM KARISIYLA HAYIZLI İKEN CİNSİ MÛNASEBET YAPTIĞI ZAMAN.....	425
112. BÂB	
ONA KEFFARET GEREKİR DİYENLER.....	429
1109-1114. Hadislerin Şerhi.....	432
1115. Hadisin Şerhi.....	433
1116-1123. Hadislerin Şerhi.....	436
113. BÂB	
KADINLARA ARKALARINDAN YAKLAŞMAK.....	437
1124. Hadisin Şerhi.....	439
1126-1136. Hadislerin Şerhi.....	444
114. BÂB	
KARISINA DIŞKI YERİNDEN VARAN KİMSE.....	445
1140-1141. Hadislerin Şerhi.....	447
1142-1144. Hadislerin Şerhi.....	449
1145-1146. Hadislerin Şerhi.....	451
1147-1150. Hadislerin Şerhi.....	454
115. BÂB	
HAYIZ OLMADAN ÖNCE KENDİSİNE GUSÛL VACİB OL-	

DUĞUNDA HAYIZLI KADININ GUSÜL YAPMASI.....	454
1151-1169. Hadislerin Şerhi.....	461
116. BÂB	
HAYIZLI KADININ CAMİYE GİRMESİ.....	462
1170-1173. Hadislerin Şerhi.....	463
117. BÂB	
CÜNÜB KİMSENİN CAMİYE GİRMESİ.....	464
118. BÂB	
HAYIZLI KADININ MUSKA TAKINMASI.....	466
1179. Hadisin Şerhi.....	467
119. BÂB	
HAYIZLI KADIN, KANI KESİLDİĞİ, FAKAT SU BULAMADIĞI ZAMAN NE YAPAR?.....	468
120. BÂB	
CARİYENİN GEBE OLUP OLMADIĞINI ARAŞTIRMAK (İS- TİBRÂ').....	469
İÇİNDEKİLER	